

chi l'a pi 'd fil farà pi 'd teila

Ex libris

LUIGI FIRPO

JO. BARCLAII

ARGENIS,

CVM CLAVE,

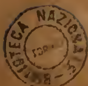
hoc est,

Nominum propriorum eluci-
datione hactenus non-
dum edita.

EDITIO NOVISSIMA,
prioribus emendatior
& Correctior.

Prostant
FRANCOFVRTI,
Apud CLEM. SCHLEICHIVM.
ET
LVGD. BATAV.
Apud IACOBVM MARCI.
ANNO CIↃ IↃ CXXXIV.

BIBLIOTECA NAZIONALE

MAGNIFICO D. RECT.
CLARISS. D.D. PROFESS.
in Regiomontana Borusso-
rum Vniversitate.

S.D.

NVnquam, Magnifice D. Rector, Virique Clarissimi, steterunt imperia diu, ubi Principum aliorumque fuerunt rebelliones divellentes animorum consensus; quî enim stare possunt, dum fundamenta cadunt, quæ æternum firmat concordia. Concordia facit longius duratura imperia, discordiâ ac seditionibus ad exitia quasi certatim omnia properant. Cadunt enim injustâ vitii licentiâ jura ac privilegia, quorum adminiculis suffulta tota firmiter stare debebat Resp. Ferunt feralia saltem in cinere vel cruore, dum jam non possunt in vigore, horrendi hujus vitii documenta, collapsa imperia, quæ corruerunt, vi vitii, dum virtuti amplius ea non fas erat servare. Non dicam

vetera, oſtenſurus ea ab ipſa clade adhuc calentia, & quæ nobis ſatis calamitoſe proh dolor præſentia concedunt tempora! Tot profectò ruinas fecit diſcordia ac rebellio, quot ipſe orbis fere regna habet. Labaſcunt corpora, dum per morbum partes diſcordem patiuntur invidiam; Imperia corpora ſunt, quæ labuntur, dum in diverſum eunt invidioſe membra per diſcordiam. Hujus deteſtabilem rebellionis genium in Principibus aliiſque ſatis acute oſtendit Magnus Barclaius in Argenide, qui ad vitii hujus magnitudinem, etiam cum quadam gravitate contulit magnam ſtyli amarulentiam. Vſurpavit autem de induſtria involucra, non ad rerum obſcuritatem, ſed quo aliquid vel divini, vel ſe tantum Satyricum teſtaretur; Dii enim ſemper dubiam reliquerunt antiquitatem loquentes ei per oracula, quo imperſcrutabilia demonſtrarent inferiori menti ſua decreta; Verum non

ſubin-

ſubinviderunt plane ſubſidia, dum ſubſtituerunt Vates, quorum ope licebat divinas penetrare mentes; Sic acutus Barclaius non undiquaque difficilem ſuæ mẽtis præcluſit aditum, dum per alium nobis porrexit clavem abditę ſuę mentis. Et Feliciſſimo me hercle auſpicio, neq; enim generoſus hic generoſi ingenii foetus invidis ignorantiæ tenebris damnari debuit, quo tam præclara ac ſana omni ævo myſteria penetralibus ſuis eruta publico bono ac privato inſeruirent, quippe quæ præſentem præſentium rerum genium quaſi in tabula depictum, fabulaque expreſſum clariſſmè ac vivide exhibent. Repetii præſentem authorem ad pręlum, qui quidem jam multoties ſub eo ferbuerat, quia frequentes Studioſorum manus fere eundem diſtraxerant. Volui autem ſub voſtra lauru iterum terſiore typo à me excuſum authorem, quo valeret contra aliorum impetus. Juſſit quædam quaſi innata propenſio

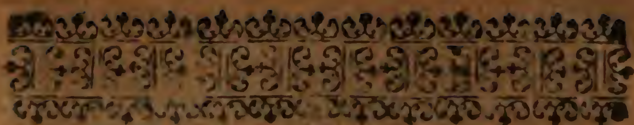
qua in vestram Borussorum Universitatem totus propendebam. Voluerunt etiam Clarissimorum Virorum beneficia, quę eo tempore mihi licuit usurpare, ex quo frequentabam illorum conversationes. Interpretabimini saltem voluntati dum majora non possunt vires. Valete Magnifice D. Rector, Virique Clarissimi vera Vestrę Universitatis lumina, atque vivite diu magna Vestræ juventutis literariæ commoda. Lugd. Bat. Anno vitæ reparatæ cIↄ Iↄ xxxiv. Ipsis Nonis Julii.

V.V, non morituris Nominib.

devotus

IACOBVS MARCI.

Scre-

Serenissimo & Potentissimo

PRINCIPI

LVDOVICO XIII,
Galliæ & Navarræ Regi
Christianissimo, &c.

JO. BARCLAIVS
S. D.

OVO isti generi scriptionis, nec forsitan in Latinis ante viso, LVDOVICE Rex Christianissime, ut faveas ipse, & favoris publici viam regia humanitate aperias, facile poteris exorari. Nunquam enim hæc bella, hos casus, regnorumque discrimina, & amores pudicæ juventutis, quos habet iste liber, Tu illo flore ætatis, illa vivida indolis lætitia, tam capaci ad seria & remissionem ingenio contemnes. Videbis vir-

tutum vitiorumque certamina, nullibi quam vestris in Aulis atrociora. Despicies quid indulgentia Regum peccaverit, quidve audacia. Oderis publicæ paci infestos, gaudebisque mulctari: Tuas sæpe virtutes reperies: Tua in aliis Heroibus simplicius facta miraberis; Popularem denique tuum, tot fatis, tot hostibus exercitum Poliarchum, ipsa virtutis & dignitatis similitudine habebis chariorem: Nec polluessanctitatem famæ tuæ, quæ Te virum & Regem ab inassueti candoris fortitudine celebrat, si amabis Argenidem. Satis denique se hic liber Tuæ Majestati probabit, si intelliges, in illo aliquot Principum laudes referri. Tua enim interest, ut qui tot historiarum materiam Orbi daturus es, jam nunc literis faveas, Regum vitam quacunque ratione narrantibus: Ibunt Musæ, exemplo licentiaque quam feceris, per Optimatum domos, miscebuntque se juventutis colloquiis, & provectiorum seria utilissime excolēt. Nec aliud ingerent sæpius quam tui nominis dotes, in quo omnia ad æternitatem

famæ

famæ conspirant, nobilissimo regno & indole nobiliori. Nam altissima Europæ in scena, solio emines gentis illius, quæ nnnc armis peragravit arcana Orientis adhuc Franciscum nomen horrentis, nunc viciniori bus bellis eo fato efferbuit, ut regiones ægre reperias quæ non aliquando Gallicæ gloriæ ditionique accesserint: cujus denique viribus, ubi ipsa sibi consentit, nihil nimium est, nihil impervium; quæ autem pietate & religionum amore præcipua, nescit posse quod posse non debet. Iam vero iis Tuam Majestatem moribus numen finxit, iis casibus pueritiam & juventutem Tuam erudiit, ut videatur aliqud à fortuna Tua majus Gallia expectare, quam dederit ipsa Tibi. Eo enim parente es genitus, qui vel confessione hostium sæculi sui summus, Magni cognomen ferre vivus debuerat, quod Vos modestius extincto addidistis: Tali scilicet authore ingenerari debuit Tibi virtus, & ad gloriæ successionem cupiditas inseri. Is autem vix octuenni tibi raptus: Quippe hoc modo elucere optime potuit Numinis cura

Tuæ Majestati propitia, propriæque virtuti seges dari, ne omnia Patri deberes. Nam eo sublato motus sensim exarsere in Gallicis animis plerumque ad vicariam contumacibus potestatem, & mox arma civilia, dum Tu, Nobilissime Regum, jam virilis conscius sensus, properares enatare ex pueritia ad ætatem firmiorem. Prævenisti tandem annos, momentoque composuisti patriam pene eversam. Sed ut crebrioribus triumphis tua se fama per hominum ora inveheret; sæpe deinde arma gentilia novis ac pene anniversariis tumultibus exsonuere, totiesque oppressisti factiones hoc ipso stupentes, quod præter spem Tui vindex adesses. Ivisti, circumtulisti regia signa, denique pugnavisti. Illico multis ceciderunt sponte arma, multis excussa sunt. Hi Tuam virtutem amaverunt, illi timuerunt fœlicitatem. Tu vero magnitudine animi effecisti, ut omnes dubitent plus fuerit in fortitudine an clementia tua. Victor enim eas ut plurimũ leges scripsisti, propter quas vincere isti voluerant.

Cæterum, quamquam imbutus regia armorum voluptate; non his tamen, plus justo indulgens, passus es belli malis pacem esse infestam: nec acrior sceptri vindex fuisti quam deinde salutis singulorum: impio more sublato, qui jubebat Gallos tuos, levibus inter se rixis commissos, passim jugulum suum dare, aut petere alienum. Hæc atrox & pestilēs lues tantum Gallici cruoris exhausit, ut vix plura gladiatorum paria olim Romanorū arena conspexerit. Usu quoq; & fama populari invaluerat insania: quia illi vitio ex virtute, sed corrupta, erat semē. Quoties totæ stirpes excisæ? quoties emeritorum patrum senium, aut ignaram miseræ prolis pueritiam hæc furia orbavit? An spes esset adeo efferum morem, qui multorum toties Regum, & ipsa maximi tui Patris edicta, contumaci audacia eluserat, ad Tuæ adolescentiæ vocem expiraturum? Voluisti: sed non perfunctorio nutu: Strinxisti auctoritatis tuæ arma: haud mora confectus est. Addat Numen Tuæ vitæ illos annos quos à juventute Gallica perire vetuisti. Tibi illa

servabit; &, si Tuæ Majestatis & patriæ res exposcent, spiritum reddet, quem privata & intempestiva odia, nisi cavisses, geminata morte mersissent.

Magnæ hæ quidem, Rex Christianissime, pace belloque laudes. Adhuc tamen mihi intactum est quod in tuis præconiis potissimum eminet: Religionis cura, Numinis cultus. Subactæ provinciæ, ut sanitatem pati incipiant: & in ultima illa ad Iberiam Galliæ ora, templis reddita sacra, sacris Pontifices, Pontificibus securitas. Sed hæc magna majoribus factis deles. Quos non quotidie triumphos tuos audimus? quos non in dies expectamus? Quoscunque Religionum aut Regum cura tangit, mirantur, obstupescunt, se fœlices existimant, quod tuo sæculo vivunt, pluresque vero affectu congerunt in Majestatem tuam laudes, quam adulatio in immeritos Principes solet.

Dum hæc scribo, dum plura quæ scribam occurrunt, vix mihi habeo fidem annorum tuorum paucitate. Nam veræ hæ laudes multis celebrium Prin-

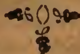
cipum

cipum ad Senectutem sufficerint. Tu porro adhuc stas in juventutis exordio; Nec parces ad illum cumulum laureas addere, divinæ indolis Princeps, ac, quod felicissimum in Rege est, labore atque curis à pueritia exercite. Vt hic ergo verissimæ triumphus gloriæ per posteritatis seriem inoffensos agat cursus, ineundum est cum litteris fœdus: quo & illis præsens faveas, & Tibi illæ aliquando absenti æternum paremque virtutibus tuis locum inter Heroas constituant. Parum enim est in hominum memoria, si eam non vetat consenescere scribentium fides. Hoc Orientis domitor Alexander, hoc Cæsar, hoc veterum Regum nobilissimi sensere: nec aliam speraverunt triumphis suis sortem quam quæ ex eruditorum favore contigisset.

Magis anxie de literarum præstantia ad alium scriberem, Augustissime LVDOVICE. *Sed diu est quod mutuis beneficiis Regis Christianissimi cum iis coivistis. Scimus totius Orbis bono quantum Musis regnum sit in Francia tua: quæ duplici quoque no-*

mine

mine Tuæ Majestati devinctæ sunt. Nam præterquam quod Regum liberalitate, cura, hortatu, nunc in Galliis pulcherrime vigent; Italia quoque Mediceorum Principum munus agnoscit, eas à patrum veterno excitatas: quam laudem Serenissima illa gens pulcherrimo studio augere non desinit. Ita paterno atque materno jure, Tu patronus literarum, Tu omnes amabis. Sed hic arctius liber, Christianissime Rex, à Tua Majestate expectat foveri, quem multiplici suaviorum Musarum mixtura regii amores, regia odia, spiritus denique regii implent. Vale. Romæ, kalend. Iul. cIↃ IↃc xxI.

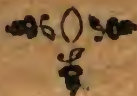

ARGENIS
LECTORI.

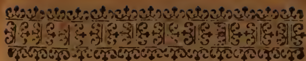
INnumeris quæ sparsa tomis, longoque recessu
Occultata volant, amploque tumentia fastu
Scripta tenent, ægrisque canunt erepta tenebris;
Omnia ego, (invidiæ telis licet acta,) suavi
Et grato gratæ cultu dabo prodita formæ;
Vt suavis placeam comes, & non mole fatigem.
Regnorum secreta bibes, meletemata pandam
Omnigenis imbuta modis. Quid regna cupito
Dejiciat præclara statu. Virtutis, & altè
Repentis vitij genium, pugnasque videbis;
Fallaces Aulæque strophas, deliria, mores.
Dira simultatum, rixæ, questusque nefandi
Monstra. Quid horrendi tumidante rebellio
gignat
Mente. Quid ambitio speret sibi fota; quid ægri

For-

Formidet; quà doto scopo frustrata residant
Grandia pomposo spirantia pectora fastu.
Luditur in scena, mundus deluditur, orbis
Fabula, quæ varios bene personata colores
Exhibet, affundens omni famulantia vitæ
Dogmata. nil ultra. Lecturis plura patescent.

DIS-

DISCURSUS DE AUTORE *Scripti, & judicium de nominibus Argenidais.*

Vphormionem & Argenidem à Barclaio habemus, Satyrico & scriptore nostri temporis celeberrimo, imo si cum rerum gravitate, stili majestatem spectes, incomparabili. Vtriusque evolutio, sed pauca, heic nobis pagellam faciet.

Euphormio quis aut unde sit, aut quę Lusinia ipsius fabulosa fœlicitate decantata, multis jam ab annis à Philologis anxie desideratum & inquisitum est; Auctor vero eorundem superstitiosam & intempestivam diligentiam salse deridet in Apologia non longe ab initio; quippe *se non de vulgi face esse,*

aut in

aut in ignobili quiete latitare, vel etiam calamitatibus premi, sed in alto felicitatis loco cæterorum fortunam turbidam secure despicere ait; *Fortuna,* inquiens, *liberalius mecum egit; nec ullius privati familiam auxi è paternis in Regiam focis eductus.* Literatissimus Philologus Johannes Rodenborgius, domo Antverpianus, (qui nuperis annis ab Electore Saxoniæ Lipsia Witebergam evocatus, & Taubmannianæ Cathedræ suffectus, post Gedanum ab Inclyto Senatu accersitus, ibi in confiniis è vita migravit,) veræ fidei testimonio asseruit, dicens; Auctor famosi hujus scripti est Guilielmus Barclajus. Cujus etiam pereleganti manu ipse Rodenborgius habebat consignatos Principes, in Euphormione qui sub fictis nominibus, ad sustinendas vitiorum personas idoneis, in publicum producuntur, & ignominiosis quasi coloribus in tabula depinguntur. unde eos quoque magna sui parte per promtam &
ami-

amicam communicationem tum temporis cognovimus.

Num vero pater an filius Satyram istam composuerit vel ediderit, ignoratur: Certe si rerum gravitatem exacte perpendas, quæ maturioris judicii & comprobatissimæ experientiæ virum prodit, patri haut injuria adscribi posset. Is fuit Professor Regius in Ponte-Mussana Galliæ Academia non ignobili, qui scriptis gravissimis de Regno & Regis institutione, de potestate Pontificis adversus Bellarminum, altioris & erectioris ingenii spiritu editis, admodum inclaruit, insuper superiori tempore Duci Lotharingiæ Guisio à Consiliis magnus. Sed ut industriæ in aulis Regalibus vix est locus, nisi illa summis opibus fulta sit; & raro fortuna pauperes in templum suum recipere solet (id est, in Principum domos) nisi quos ad publica ludibria destinat: exemplo Divæ Matutæ, cujus limina ex ancillis uni tantum patebant, quam

ſcilicet matronæ colaphis urgebant: (*Plutarch. in quæſt. Rom.* 16. *Roſin. lib.* 2. *antiquit. Rom. c.* 18.) Ita quoque Barclaio uſuvenit; Eum enim ſecretis criminationibus aulicis, (quibus eſt contemtor animus & ſuperbia commune Nobilitatis malum) *Saluſtio teſte in Iugurtha*, ignarum infamarunt, & quo deciperetur, palam laudarunt, *ut ex Tacito lib.* 1. *hiſtor. hoc adjiciam.* Ea propter exinde ſe recepit in Lutetiæ regiam, ſpe majoris & condigni præmii ob ſolidas & maturas literas quibus inſtructus erat. Ibi vero nihil magis quam factum & fidentis ſibi ſupercilii arrogantiam, qua rudes & imperitiæ ſuæ ignari Aulici ſe extollere ſolent, expertus, in Academiam Ponte-Muſſanam, ubi Profeſſoris munere functus, diſceſſit, privatas quidem ſed ad vera negotia otioſas & ſerias literas repetens. Vnde facilis eſt de ſcripti hujus tam amarulenti occaſione conjectura, ut ſcilicet Auctor, ſi pari calamitatis inju-

injuria adverſarios opprimere non poſſit, eorum tamen flagitioſos mores celebri ignominia veluti longa & apud poſteros duratura morte per ſtilum & acerbos jocos traduceret. Eapropter Ducem Guiſium primo aggreditur, cujus ſuperbiam & inſolentis animi jactantiam (quippe genus ſuum ab Evandri Matre per Carolum Magnum repetunt) exquiſitis verborum contumeliis ſub Callionis nomine perſequitur: Tantum enim abeſt ut illum hominem à regia ſtirpe oriundum dicat, ut eum potius ad bubulorum & upilionum gregem ab invidioſæ gloriationis ſolio detrudat. Poſt, ejus Aulam, cui ſe ob paupertatem & inopiam indigne mancipatum queritur, pertinaci Satyra exagitat, & ſub ficta amentiæ ſpecie, negotia & ſervitutem aulæ graphice depingit. Quid enim aliud fere eſt Aulicorum vita, quam ſpontaneà mentis inſania, dum ſcilicet ſuperiorum juxta & inferiorum

usualem benevolentiam servili adulationis studio allicimus, abdicata ultro rectæ rationis libertate? ut de perfidia, quam lenissimo *simulationis* & *dissimulationis*, itemque blandissimo *Comitatis* & *Humanitatis* vocabulo condiunt, nihil dicam, modo Comicus exprimat:

Ore aliud taciteque aliud sub pectore versant.

Taciti verbo *lib.* 14. *Annalium:* Adjiciunt (scilicet Aulici) complexus & oscula, facti natura & consuetudine exerciti jactare odium fallacibus indiciis. Neque vero ex pistrino illo furiosæ servitutis facile ad pristinam mentis libertatem reducimur, nisi forte mirabilis quædam metamorphosis, quam novæ cuidam amentiæ assimilare possis, animum afficiat: quippe ex Aulæ cavea revolare in amœnos privatæ & liberioris vitæ campos tam frequens est, quam sapientem de suo rationis solio dejici facile; utrumque scilicet rarum,

rarum, adeo ſuavis eſt & blandula illa ſervitus, ut illam quoque indignis laboribus coëmere ſtudeamus, raro autem vel difficulter admodum cum libertate rurſus permutemus. Sed hæc de Aulis. Poſtquam Auctor eruditiſſimis iocis liberationem ſuam deſcripſit, in potētiſſimos Europæ Principes invehitur; & eorum Regias Gallicanas præſertim, (in quibus ſcilicet magna ſpe fruſtratus ab Aulæ Monachis ignominoſam repulſam paſſus erat,) perſtringendo, communia ſimul & particularia vitia, rixas item & frivolas altercantium diſceptationes in omni diſciplinarũ genere, cum deterrimo eorum abuſu, pervicaci indignatione proſcribit. Quibus ſingulis indagandis hiſtoriarum noſtri temporis cognitio non parvo nobis adiumento erit.

Tantum de patre Barclaio. Quod ſi filium hujus ſcripti auctorem facere velimus, uti quidem ſtili vehementia & pene audacior

libertas calentis adhuc ſpiritus & invenilis impetus indicium eſt, nec ipſe auctor diffitetur, cum vigeſimo primo ætatis anno poſt exercitam juventutis ambitionem, ſe nominis cupiditate & adoleſcētia (quod eſt commune argumentum ad famam) hanc totius accuſationē inſtituiſſe tradit in Apologia. Nec veriſimile eſt, Patrem jam provecta ætate adultum hiſtoriarū (quæ admodum recentes ex peregrinatione heic referuntur) explorandarū ſtudio in alienas oras migraſſe. Accedit, quod Euphormio inſcriptus & dicatus ſit Iacobo Angliæ Regi, apud quem iunior Barclajus in ſanctioris conſilii ſenatum allectus ſumma gratia floruit, donario aliquot mille coronatorum pro iſta dedicatione auctus; munificentiſſimis inſuper ſtipendiis ornatus ibi vitam primo bene habuit. Pro iuniore Barclaio militat ipſe Euphormio teſtis in Apologia, ubi ſe appellat hominem novum in luce & diſcrimine victurum;

rum; quod de Professoribus non potest, cum hi in pulvere versentur, &, secundum Lucianum, Iovis odio perpetuo vexentur. Si igitur ex his quæ diximus, auctor Euphormionis nominandus sit, occasio scribendi haut longe petenda videtur, siquidem injurias patri & sibi illatas mordaci Satyra publice persequi pietatis iustæ sensu & doloris stimulo incitatus voluit.

Tantum præliminari verbo de auctore; sequitur judicium de nominibus Argenidæis, quod Nomenclatoris instar lectori inserviet, scriptum à viro, cujus famam virtus & litteræ facient immortalem. Sic vero iste:

Non satis audaciæ erat, quod, qui in Politicis ingenium superioribus annis exercuerunt, regnandi præcepta ipsi magnam partem negotiorum expertes Principibus tradiderunt, nisi temerariis quoque disputationibus de limitata Principum potestate, de subjecto-

rum in dominos reservato, ut loquuntur, jure, de tyrannicidii justitia, aliisque consimilis audaciæ thematibus, sacrosancta sceptra lacessere ausi essent, evulgato horribili imperii arcano, *Licere Principum quoque vitiis irasci.*

Quo accedunt summi Pontificis Maximæ in Jesuitarum cerebro natæ: (qui liber Romæ anno 1625. impressus, sed Parisiis ann. seq. pressus & crematus est nimirum, *Inhabilis Rex propter malos mores, malam administrationem, insufficientiam, potest deponi; monendus, postea puniendus, & regno privandus, & subditi ab ejus obedientia liberandi.*

Quibus sane est quod acceptos feramus pernicioso de Republica sensu infectos plurimorum animos, & inde sequutam civilium odiorum adeo pervagatam insaniam, atque rebellionum his propugnatoribus nunc velut legitimum nefas. Nam si Principum flagitia vita aut Regnorum jactura multare atque evitare ob eam cau-

ſam debitum obſequium licet, calumniandi materia patefacta, & improbis cupidinibus obſeptum iter hac Principalium peccatorum traducendorum licentia quam triſtiſſimum erit: adeoque quibus ob ſcelera & pœnæ metum maxima peccandi neceſſitudo eſt, aut quibus ambiguæ domi res & ob magnitudinem æris alieni afflicta fides in pace, domeſticis malis excidium patriæ opponere & privata vulnera Reipublicæ malis operire volent: Tum ſui gradus nunquam ſatis patiens ambitio regiis erroribus perfida & maligna cura ſemper imminebit, ſuamque cauſam libertatis larva & boni publici prætextu velabit. Ita nunquam pacem habebunt Regna, nunquam Principes ſecuri eſſe poterunt; ſemper ſimultates, queſtus, indignatio, bellum denique gentium tranquillitatem turbabit. Sed ad aſſerenda quidem inviolabilia Principum jura Guilielmus Barclaius aliique præclariſſimi viri, ut exa-

ctam eruditionem, ita acerrimum studium attulerunt; ipsum autem *rebellionis ingenium, factiosorum prætextus, artes, fines, quid sperare, quid timere videantur, postremo viam ac modos, quibus contumaces obrui, eorumque nimii spiritus infringi possint,* in Argenide Ioanni Barclaio depingere finis atque consilium fuit.

Et Rebellionum quidem originem, causamque tot motuum qui sæculi nostri pacem turbant, ait esse nimiam antiquorum Regum facilitatem, segniciem, patientiam & incautam in Magnates profusionem, qua prodantur imperii vires, aperiaturque injuriis despecta Majestas. Regiæ amicitiæ indulgentia conditum hoc culmen, hancque arcem, ex qua hodie factiosi pugnant in Reges. Quod ipsum quoque Traianus Boccalinus confirmat, cum immunitates, prærogativas, privilegia, fontem rebellionum, semen zizaniorum, lapidem scandali adpellat. Et sane mihi quoque ab hac una causa esse viden-

videntur, non nisi ad propriam cujusque libidinem exactum obsequium, & regiæ potestatis vindiciis opposita murmura, questus, & postremo remedium ex armis. Ita Germania, ante in unius Imperatoris reverentiam intenta, nunc in varios Dominos lapsa, ipsi pene tota excidit. Olim in Gallia Neustriæ, Armoricorum, Aquitaniæ, Heduorum, Arvernorum, Pictonum, Provinciæ Duces, Comitesque, viribus suis tuti, velut precario obsequio Regibus obnoxii fuerunt. In Britannia quoq; formidabiles Principum opes atrocibus regnum cladibus miscuerunt. Hodie denique ea tantum imperia suis se furiis mactant, quæ per Principes & libertatis imaginem studiis & factionibus trahuntur. Hæc de frequentium rebellionum causa Barclaii sententia est.

In titulum autem belli & colorem respublicas & privatas prætexere seditiosos, docet; nunc se insontes ab Rege proditionis insimulari,

mulari, destinarique suppliciis; nunc nova portoria & vectigalia aliaque prædandi vocabula quotidie excogitari: exanimati regni sanguine paucas hirudines expleri; novis hominibus & peregrinis exercitus, præfecturas, legationes mandari, hosque veteres & emeritas stirpes inexperto recentis potentiæ gaudio calcare: coërcendam tyrannidem eorum, qui Principis facilitate abutuntur; asserendum labantem rerum statum. Has aliasque factiosorum artes sub Lycogenis persona graphice omnino Barclaius depingit; sed quacunque specie perfidiam suam tueri & ornare volent, diu esse, quod eandem alii rebelles macularunt. Non salutis publicæ curam esse, sed ambitionem, & quietis nescium ingenium, quicquid hi tales moliuntur.

Modos, quibus inquieti spiritus nimiæ potentiæ Optimatibus excutiantur, Meleandri actiones docent; exspectare patientiam,

& ubi patientia nihil profeceris, arma expedire; bellum interdum abrumpere, & pacem aut inducias facere, ut illi qui in tam improbum fœdus coierunt, ſpargantur; ægre in unum redituri. Ita novis artibus ſpacium fore, quo vel inter ſe commiſſos, vel conſeneſcente factione apud populum exoſos ſua impietas perdat; aut certe exſatiati inquietudine rerum novarum ipſi ſe ad reverentiam Maieſtatis recipiant. Interdum neceſſarium conſilium erit, quod Oloodemi & Eriſthenis ſupplicio proponitur, ſeditionum ſumma capita in aulam prolecta Majeſtatis damnare, in iiſque exempla facere: item promiſcuum vulgus ad ſpem allicere, arma ſine noxa ponendi & transfugiis nudare duces: victos iis opibus multare quarum ſuperbia inflati dominos laceſſere audent: ignominia deprecationis elatos animos frangere: magna imperia nunquam diuturna facere: arces caſtellaque ambitionis
muni-

munimenta exſcindere: alia denique, quæ paſſim toto opere, præcipue autem duabus Cleobuli ad Regem orationibus, exſequitur Barclaius.

Verum enim vero, quia nimis vulgata licentia imperandi regulas Principibus præſcribi non placebat, & plærique aliorum eventis doceri malunt; hiſtorica narratione, quæ diximus ſupra, docere commodiſſimum Barclaio viſum eſt. Ne tamen invidioſe hunc aut illum Principem velut in ſcena traducere, & tanquam reos ad tribunal nominatim citare videretur eos qui Rempublicam turbant, ac ita invidioſis exemplis & periculoſa libertate uſurpata odio omnium par non eſſet; placuit grandi hac fabula hiſtoriæ inſtar adornata inſcios circumducere per ſuaviſſimas ambages, ut neminis quidem imago ſimpliciter extaret; ſed quilibet velut in objecto ſpeculo meritum ſuæ famæ agnoſcere poſſet. Fabula autem ne naturam exue-

exueret, & ubique grave ſupercilium male ſumeret, ab armis & pudicis amoribus argumentum accipere debuit. Hoc utiliſſimæ lepiditatis commentum nullum auctori periculum creare poterat: (vitia enim, non homines notabantur:) & eo plures ſtudioſioreſque lectores habiturus erat, quod non quaſi docentem ſeverumque, ſed tanquam nugantem in manus accepturi eſſent. Multo enim pars major eſt, *inquit D. Hieronymus in præfat. lib.* 11. *in Eſa*, Mileſias fabulas revolventium, quam Platonis libros. In altero ludus & oblectatio eſt, in altero difficultas & ſudor mixtus labori. Denique Timæum de Mundi harmonia aſtrorumque curſu & numeris diſputantem, ipſe, qui interpretatus eſt, Tullius ſe non intelligere confitetur. Teſtamentum autem Grunii Corocottæ Porcelli decantant in ſcholis puerorum agmina cirratorum.

Ex hactenus dictis facile erit judicare,

dicare, supervacuam, ne dicam ineptam illorum fuisse sedulitatem, qui omnibus à Barclaio confictis nominibus, præter pauca, quæ cum essent hominum Barclaio privata familiaritate cognitorum, nulla diligentia eruere potuere, certas personas adaptarunt: obliti ejus, quod Barclaius Argenidem suam, Fabulam adpellat, testaturque imaginaria se passim vocabula, tantum ad sustinendas virtutum vitiorumque personas excitasse. Et profecto cum amores Poliarchi & Argenidis, qui utramque libri paginam faciunt, fabulosos nemo nisi emotæ mentis negare possit: frustra quærentium labor erit, quis *Poliarchus*, quæ *Argenis*, qui *Britomandes* & *Timandra*, quis æmulus *Archombrotus*, & raptor *Radirobanes*, & libertus *Gelanorus*, & nutrix *Selenissa*. Vt Comœdiam Pseudoli & Getæ & Davi & Chremetes & Thaides faciunt: ita librum regiis amoribus, regiis odiis, spiritibus denique regiis

giis plenum, dignas hos motus pectoribus concipere personas implere par erat. Nimiopere profecto absurdum est, unius leviculæ conjecturæ lenocinio adductum, cum sexcenta alia abnuant, de re aliqua statuere. Nam quid improbabilius, quam *Poliarchum* & *Archombrotum* consiliis factisque diversos uni personæ attribuere? *Selenissæ* regię nutricis, donis corruptæ, perfide amoris secreta evulgantis, denique suo ferro cadentis schema, Catharinæ Medicææ Franciæ Reginæ imponere? Ex *Aneroesto* Allobrogum Rege, Poliarchi educatore, ex pugna elapso, regnum vita solitaria mutante, Clementem VIII Pontificem facere? *Radirobani*, Principi juveni, præcipitibus consiliis obnoxio, pro tuenda regia Majestate contra rebelles Meleandro auxilia ferenti, intra juventam in Africa cæso, Philippi II Hispaniarum Regis, cautissimæ prudentiæ senis, & contra Henricum III, Galliæ Re-

gem (quem Meleandrum eſſe volunt) factioſos in regno opibus ſuis foventis, in ſuo Eſcuriali mortui, perſonam induere; Prorſus ergo mihi certum eſt, ut amores, arma, odia, æmulationes, fides, prava honeſtaque conſilia, perfidia, pericula, vota ſatisfactio, omnia in Argenide fabuloſa ſunt: ita neceſſario Poliarchi, Argenidis, Archombroti, Radirobanis, Britomandis, Timandræ, Hyanisbes, Seleniſſæ, Gelanori & pleraque alia à Barclaio excogitata nomina in neminem unum cadere; & in ſola Argenide velut in ſcena conſiſtere. Quia tamen, quod ſupra dixi, præcipuus Barclaio ſcopus fuit, ſub hac fabularum ſuavitate rebellionis genium & artes, ac Principum plerumque ex deſpicabili facilitate errores docere: non ſane abnuerim, inſpexiſſe ipſum in certorum hominum actiones & hiſtorias, quas deinde ſuorum nominum ſimulacris apparet. Ita ſub *Meleandri* perſona Henrici III

Franciæ Regis nimiam, nec in injurias idonea severitate acrem bonitatem libens agnosco. Et Guisii, cæterorumque ex Lotharingica familia Principum ambitio sub *Lycogene, Oloodemo, Eristhene, Menocrito, Anaximandro*, commode intelligi potest. Nec *Cleobulum* Villaregius sibi dedecorum putet. Denique in *Sicilia* Gallici regni conditionem describi facile crediderim. Vt tamen manifestum esset, sub *Meleandri* larva non tam Henricum Regem latere, quam universe Principem nimia animi lenitate despicatui & insidiis facilem depingi: in *Cleobulo* non tam solius Villaregii, quam arcani Consilii Præsidis, & in genere hominis summa rerum civilium scientia imaginem extare: & in *Lycogene* non simpliciter Guisium, sed impotentis animi & imperandi libidine ardentis ambitum, largitiones, regis apud populum traducendi sceleratam solertiam, aliasque turbidas artes in unam velut

 tabu-

tabulam coactas exhiberi. plura Barclaius addit, quæ in notatos cadere non possunt. Nam Henrico non toti XXXIX anni vitæ spatium fuerunt: & cum ex Polonia ad regnum patrium capessendum venisset pleræque illius partes bello & turbis fervebant; quæ seni Meleandro, qui sub initia imperii pacata omnia habuisse, atque adeo nimia felicitate laborasse à Barclaio dicitur, convenire non possunt. Guisius cum fratre Cardinali in Comitiis Blœsensibus inquietos spiritus cum sanguine emisit: in ipso regii cubiculi ingressu regis jussu confossus. quod cum Lycogenis in acie cæsi exitu parum congruit. Villaregius Henrici Regis gratia excidit, domumque relegatus est; quod cum Cleobuli fortuna minime convenit. Vt inde minime mihi dubium sit, Barclaium in Meleandro, Lycogene, aliisque plerisque pingendis non ab Henrico tantum & Guisio, sed à quicquid uspiam in Historia

egre-

egregii pravique legitur, colores petiisse.

Reliquorum autem nominum minime incerta explicatio est; Nã *Mergania* per litterarum μετάθεσιν Germaniam, & eodem involucro *Vsinulca* Calvinum, *Dereficus* Fredericum Palatinum, *Ibburranes* Cardinalem Barberinum, qui nunc Vrbanus VIII, Pontif. Maximus, (ad cujus insignia, *APES*, extant Lugduni in aula Archiepiscopali sequentes versus;

Sugite nectareo madidantia lilia rore,
Delicias pacis sugite pacis aves.
Sinite pacificis volucres in floribus: Orbem
Nam condire suo Lilia melle queunt.)

Dunalbius Cardinalẽ Vbaldinum, significãt. Quos duos posteriores viros in aula Romana virtutis dignatione famaq; eximios, certiori immortalitatis domo, quam quo Vlyssem Calypso beatura erat, sibi Barclaius, ut Romæ novus homo,

 obstrin-

obſtringere voluiſſe videtur : nec minus Antonium Quærengium, utriuſque, ut loquuntur ſignaturę Romæ Referendarium, virum ſummæ eruditionis; quem *Antenorium* vocare lubuit, quod Patavio Antenoris urbe oriundus eſt. *Hieroleandri* larva Hieronymum Aleandrum, Aleandri Cardinalis ex fratre nepotem tegi, nominis ſimilitudo, & *Aldina Catella* oſtendunt. Videntur Romæ apud Gaſparum Sciopium multorum Poëtarum ingenio per otium abutentium carmina, quibus Aldinæ ex partu obitum lugebant. Barberinum Florentiæ natum *Lydum* adpellat; quia Tyrrhenus Hetruſcæ gentis conditor Lydus fuiſſe traditur, *ut referunt Dionyſius Halicarnaſſeus in primo Antiquitatum. Valer. Maximus ſecundo dict. fact. memorabil. & Myrſilius Lesbius libro de Origin. Italiæ & Tyrrhenorum.* Quo etiam intuitu Concinus, Ancræ Marchio cum conjuge, *par Conjugum ex Lydia* vocantur. Somerſeti

Comes

Comes & uxor in Anglia aliud *par Conjugum ex Phrygia* dicuntur, quod, ut Galfredus Arthurus Monumethensis (cujus tamen historiam fabularum ineptiis refertam Guilielmus Neobrigensis ostendit) prodidit, Brutus quidam origine Trojanus, filius Silvii, nepos Ascanii, patria profugus, Græciam petiit, ibique progeniem Heleni è servitute vindicavit: inde Dianæ oraculo monitus per Herculis columnas in Aquitaniam pervenit: Golfarium Pictum Aquitaniæ Regem profligavit: urbeque Turonum constructa & Gallia vastata in Britanniam à Gigantibus habitatam transmisit, eique ex suo nomine adpellationem fecit. Procerum primi in aula *Aquilii* & *Hippophili* sunt Melchior Clefelius & Franciscus Gomerius Sandovallius, Dux Lermæ. Hi post exhaustum immensæ potentiæ cursum ad purpuratum sacerdotium tanquam ad aram confugisse à Barclaio dicuntur, quia inter maximi

Pontificiæ poteſtatis arcana eſt, Cardinales ſanctos & inviolatos, nec ulli profanæ poteſtati obnoxios eſſe. Hinc S. Thomæ Cantuarienſi, Georgio Martinucio, Guiſio & Cleſelio Cardinalibus, ut ſibi factas injurias graviter ſemper Pontifices ad animũ revocarunt. Calvinianos, Græco etymo *Hyperephanios* appellat; & Bethlemum Transſylvanum *Peranlkylæum*: eadem ratione, qua Silvium Aeneæ filium Græce Hylæum interpretatur Dionyſius Halycarnaſſæus.

Hæc mihi ſola nomina certis perſonis à Barclaio deſtinata videntur: nec elucidatio vera plura habebit: nec ipſus Aleander quem Barclaii amici ſui ſenſus optime noviſſe credere eſt, plura habuit. certum eſt reliqua omnia falſa eſſe & inania ſimulachra; in quibus tamen & omni reliquo commento egregie τὸ πρέπον obſervatum eſt. Hinc in Gallia *Commindoriges*, in Africa *Iubas*, *Hyempſales*, *Micipſas* invenit Barclaius. *Timocleam* fœminam

minam Siculam epityro rusticos excepisse ait, quod id salsamenti genus, *ut Varro de ling. lat. testatur,* in Sicilia usitatissimum olim fuit. Eandem *Timocleam* ait cœnam supra cæterorum Græcorum mollitiem curasse: quia scilicet Siculi deliciis infames erant: ut inde Σικελικὴ τράπεζα, *teste suida*, in proverbium abierit: quo Plauti locus *in Rudent.* pertinet:

Insit lenoni suadere, ut secum simul
Eat in Siciliam: Ibi esse homines voluptarios
Dicit: potesse ibi fieri eum divitem:
Ibi esse quæstum maximum meretricibus.

Epeircles descriptio pene ad verbum ex primo Historiæ Polybii desumpta est. *Archombrotus* quanquam Græce sciret, tamen rusticam Siculorum linguam non intellexisse fingitur: Siculos enim etsi Græce, pessime tamen loquutos, ex illo Plauti *in menæchm.* constat:

Atque adeo hoc argumentum Græcissat tamen,
Non Atticissat, verum Sicilicissat.

Medicus Afer *Themison* dicitur, quod hoc nomen, qui magni haberi in arte medica volebant, boni ominis causa sumere solebant. Meminerunt Iuvenalis, Apuleius in apologia, Seneca in Epistolis. De ignium publicorum, quos *Angaros* Barclaius nominat, instituto, quæ libro primo dicuntur, minime fabulosa sunt. Nam & Aristoteles *in lib. de Mundo*, & Apuleius, ejus mentionem faciunt. Apuleii verba lib. de mundo hæc sunt:

Duces ac Satrapæ (apud Persas) ubique dispositi, & permixta locis omnibus mancipia regalia. Ex eo numero erant excursores diurni atque nocturni exploratores, & per vices incensę faces ex omnibus regni sublimibus locis in uno die Imperatori significabant, quod scito opus.

Eundem morem apud Anglos vigere, Polydorus Virgil. *quinto & vicesi-*

viceſimo Hiſtor. refert his verbis:

Qui Oceanum accolunt, in vicinis tumulis lucernas pilis affixas locant: ac ubi ex hoſtium adventu major illuſtriorq; res accidit, ſubito lucernas accendunt, clamoreque per agros & regiones ſignificant. hinc alii deinceps excipiunt, proximiſq; eodem modo ſignum edunt, atque ſic celeriter ad omnes vicos & urbes fama perfertur, & agreſtes civesque ſe adverſus hoſtes armant.

Angari Perſica voce veredarii ſeu tabellarii celerrimi dicuntur, quod ex Suida & Heſychio docuit Briſſonius *in libro de regio Perſarum principatu*; quam vocem Barclaius ad publicorum ignium commentum apposite tranſtulit.

Meleandri de reperto *Gigantis cadavere* narratio expreſſa eſt ex hiſtoria, quam Thomas Fazellus *rerum Sicularum dec.* 1, *lib.* 1, *c.* 6, in hunc modum refert:

Anno ſalutis CIↃIↃXLVIII, cum Georgius Adornus Genuenſis Eques

ques Joannita, claſſis tum ordinis ſui præfectus, Syracuſis hyemaret, venatum aliquando in agrum Syracuſanum, Gercates olim dictum, egreſſus eſt. Qui dum venationi ſtudet, canis, in venatu ſolers & ſagax, os ſpeluncæ ſubterraneæ & latebroſæ naribus & unguibus ſcrutatus, cauda & latratu venatores advocabat. Equites, qui cum Georgio advenerant, prædam rati, equis citatis accurrunt; ſed ubi oſtium ingentis ſpecus ſolum vident; eo relicto venationem retro perſequuntur. Poſtridie vero Georgius remigum manu aſſumpta ad ſpecum eandem, aurea veterum numiſmata, quorum ibi thecas crebro reperiri contigerat, quæſiturus regreditur: ſpeluncæ ore vi patefacto, ſcalis, quas ibi in vivo ipſo lapide exciſas aditum monſtrantes offenderat, in antrum profundum deſcendit, ingreditur, cuncta explorat, tandemque pro ſperatis numis cadaver hominis cubitorum viginti reperit. Quod

ubi membratim mirabundus ſtupensque examinat, pars capitis, coſtæ, & crura, (cæteris partibus in cinerem ventumqu ſolutis,) ex attrectantium manibus ſola integra decidere. Quæ pro miraculo Georgius quamprimum omnia, præter duas molas, ad Iohannem Homodeum militiæ Magiſtrum Melitam tranſmiſit.

Afros cœleſtem Deam pręcipuo cultu venerari, om̃ino ex hiſtorica veritate Barclaius refert. Sed quam ille *Venerem* appellat, Herodianus *lib.* v. Lunam eſſe dicit. L. Apuleius Afer Junonem eſſe credidit in his verbis: Magni Iovis germana & conjux, ſive tu Sami, quæ querulo partu tuo vagituque gloriatur, tenes vetuſta delubra, ſive celſæ Carthaginis, quæ Virginẽ vectura leonis cœlo commeantem percolit; beatas ſedes frequentas. &c.

D. Ambroſius *contra Symmach.* Cybelen eſſe mavult. ejus hæc verba ſunt:

Vnde igitur exortum quod curſus

rus suos simulato Almonis in flumine lavat Cybele? Unde Phrygii vates, & semper invisa Romanis non æquæ Carthaginis numina, quam cœlestem Afri, Mythiam Persæ plerique Venerem colunt, pro diversitate nominis, non pro numinis varietate. Non tamen illam sine authore Venerem dixit Barclaius; nā & Platonici omnes, Apuleius præcipue *in convivio* Marsilius Ficinus, de cœlesti Venere & duplici Amore sapientissime disputant, & Pausanias *in Arcadicis* tres Veneres facit; Cœlestem, Vulgarem, & tertiam sine nomine. Duobus tamen in locis dormitasse mihi Barclaius videtur. Primo, cum in carmine quod incipit (*Alma Soror Phœbi*) Afros inducit, Dianam ad aprorum (qui *teste Plin. lib.* VIII. in Africa nulli sunt) venationem invocantes, his versibus:

Tu nostris annue donis,
Et cum spumiferos junctis in retia campis
Impelle-

Impellemus apros, & cum tibi sacra feremus,
Non occulta veni.

Nec commode dici poterit, de importatis in Africam apris intelligi illa debere: Nam hoc fortasse de cervis & capreis, quas nec gignere Africam is, quem dixi, Plinius affirmat, verum sit: Vrsi & Apri nemoribus & in Venationis voluptatem septis saltibus non includuntur. & Barclaium de aperta venatione loqui, ejus verba ostendunt. Deinde in eo quoque impingere videtur quod (*lib.* v.) *Cunicularium insulam* in angusto freto, quod à Sardinia Corsicam dirimit, ponit, quam tamen aut quas potius (plures enim sunt) Tabulæ Geographicæ in ipso sinu Calaritano locant. Sed hæc levia sunt; & unus alterque nævus de magni corporis pulchritudine nihil detrahunt, Tantum est.

IOANNIS

BARCLAII

ARGENIS.

LIBER I.

NONDVM Orbis adoraverat Romam, nondum Oceanus decesserat Tybri, cum ad oram Siciliç, qua fluvius Gelas maria subit, ingentis speciei juvenem peregrina navis expósuit. Servi ope nautarum cultum domini militarem ex alto comportabant, suspensosque per præcincta ilia equos dimittebant ád littora. Ille insuetus navigii malis, procubuerat in arenam, quærebatque circumactum pelagi erroribus caput sopore componere: cum acutissimus clamor primum quiescentis mentem implacida imagine confundens, mox propius advolutus somni otiũ horrore submovit. Sylva erat in conspectu, raris quidem, sed in ingens spatium effusis arboribus, subter quas tumuli, fruticum dumorumque caligine, velut ad insidias surrexerant. Hinc repente in campum erumpit fœmina optimi vultus, sed quæ corruperat oculos fletu, sparso quo-

que in funebrem modum crine terribilis. Incitatus verberibus equus non sufficiebat in cursum effusæ, nec mitius quam in Phrygio aut Thebano furore ululanti. Concussere illico juvenis mentem præter favorem in miseros pronum, etiam reverentia sexus, gemendique atrocitas: Omen quoque in spectaculo captabat, quod intranti Siciliam primum occurrerat. At illa, ubi potuit exaudiri; O quicunque es, si virtutem, inquit, amas, ah succurre Sicilię, quam in fortissimo viro prædones nefarii oppugnant. Nec diu me orare patitur instans malum; nec leviter deprecari pro Poliarcho possum, quem non hinc procul grassatorum ferox turba circumsedit improviso facinore. Ego inter tumultum effugiens, te primum opportune, nec plus forsitan in illius salutem quam in gloriam tuam vidi. Hos quoque (nam dum ipsa loquitur, servi accesserant) seu juberi seu rogari à te fas est, provoca ad egregiæ pietatis officium. Hæc ut mulier inter anhelitus & suspiria effudit, ad galeam ille ensemque respexit: & dum equum ministri admovent; Ego, inquit, ô matrona, modo in Siciliam veni. Liceat hactenus homini extero nomen Poliarchi ignorasse. Sed fortunæ beneficium debebo, si qualẽ memoras strenuum virum meo adventu levari voluerit. His dictis in equum exiliit, & duceret ergo jussit. Servi omnino duo erant,

erant. Vnus, & ipse armatus, dominum sequebatur, alius præsidio sarcinarum quæ colligi tam turbulenta profectione non poterant, mansit in littore.

Iamque pervenerant ad sylvæ confinia; cujus aditus in semitas varie sectus memoriam mulieris sic confudit, ut dubia qua quæri Poliarchum oporteret, novis gemitibus cœlum impleverit. Ambigebat tanto fletu territus hospes an progredi præstaret, an hærere; cum strepente subito sylva, clamor, & arma, & venientium equorum vestigia mentem ad præsentiora pericula advertunt. Quippe tres armati veniebant, admissis habenis incitati, nudo ferro, vultuque aliquid ingens vel auso vel timente. Veritus ille insidias, & ut in subitis quæ timeri vix debent occurrunt, de matronæ fide sollicitus, exigit, hine essent, in quos pugnari ipsa vellet; simul digitis in amentum aptatis, hastam, quam nemo violentius torquebat, in venientium dirigit ora, ne inultum occuparent. Sed hi fugam, non bellum adornabant; diversisque itineribus properabant elabi victori. Nam urgebat fugientes unus ille Poliarchus, cui tam prolixe matrona timuerat, ultimumque assequutus ita cecidit, ut per caput cervicemque continuatum vulnus ad pectoris ima deduxerit. Hoc collapso cum pervicacius inveheretur in cæteros, humus scrobibus inæqua-

lis deprehendit equi vestigium, qui dominum celeri quidem, sed innoxio casu, effudit in gramen. Subitoque matrona (nam Poliarchum agnoverat) ex equo ad jacentis auxilium se advolvit. Sed ille non lapsu, nō vulneribus gravis, quæ duo acceperat, ne omisso quidem ense, prosiliit. Cumque ex Timoclea (id mulieri erat nomen) audisset, ut ipsa in peregrinum juvenem incidisset, quamque ille humanus promisisset auxilium, haud mora ad eum tanti beneficii gratias habiturus convertitur. At ille jam equum reliquerat, priorque loquutus Poliarcho: Si dii voluissent, vir fortissime, inquit, me antehac tuæ virtutis conscium esse, istius matronæ lacrymas accusassem, quæ coegit ut veniam petere debeam, quod tibi tanto viro auxiliari voluerim. Tres armatos in fugam à te versos, quamvis est eximium, minus tamen mirarer, nisi me illa vis, quæ ex iis tardiorem mulctavisti, admoneret, quam justus omnes terror in fugã abstulerit. Poliarchus, & ipse blandissimus, egit gratias properati auxilii; neque suæ virtuti, sed grassatorum ignaviæ ajebat tribuendum, quod illi fugissent.

Inter hæc verba in amplexus abierunt; & salutatione mutua functis, non modo quid dicerent, sed & cui loquerentur, vacavit cogitare. Tunc igitur alterius forma ad oculos alterius tota pervenit; & hæsere

mutua

mutua contemplatione perculsi, id quisque miratus in alio quo ipse vicissim mirantem rapiebat. Ætas, forma, habitus, & arcanus luminum vigor, pares anni, & quamvis in diversis frontibus una Majestas. Cum tanta specie monstrum erat fortitudinem convenisse. Neque minus Timoclea fortunam adorabat, quæ tantum par mirabili occursu coegerat. Votum etiam fecit, si per eosdem liceret, se tabulā, in quam pictor vultum utriusque transtulisset, Erycinæ Veneris templo daturam. Et quamquam varii casus distulere id votum, eo tandem se exolvit, his carminibus ad oram tabulæ insertis:

Sic roseis stat forma genis, sic frōtis honora
Fulget apex, tales accendunt lumina flamma.
Humanum ne crede decus; non pulchrior altos
Phœbus agit currus. Non unquam sydere tanto
Oebalii micuere Dei, quos nauta solutis
Puppibus & jam-jam vincentibus invocat undis.
Nec tu Lemniacis Mauros formosior armis
Frana quatis, Paphiisve soles mitescere blandus
Cultibus, ah misero tantum metuende marito!

Cum deinde Poliarchus collegisset se ab

hoſpitis vultu, matronam familiarius intuitus, in illius exanimata ora ludebat, maxime quod in latera atque tergum diſſipati tanquam ad rogum crines jacerent. Rogabat quoque per jocum, an incidiſſet in Satyros. Timoclea autem ſimplici riſu; Ne hos putes, Poliarche, deſperatione divulſos. Fugam inter virgulta præcipitabam tuo periculo conterrita, cum obverſantibus ramis ſolutus eſt verticis nodus, & profluentem comam laxavit. Dum loquuntur, libertus interim Poliarchi, duoque Timocleæ ſervi qui aberraverant, ſuperato callium flexu, haud procul à dominis emerſerunt ex nemore. Sola Timocleę ancilla jam deerat: ſed & hanc procul vident pavido equo non bene moderari, & inutili virga cum clamore ferire contumacem. Satis illi in conſpectu hujus ſcenę jocati, procurrunt hilares ad trementis auxilium. Interim hoſpes Poliarchum rogabat, quæ illæ in eum inſidiæ, quiſve graſſator: an odia, an prædę cupiditas, tanti facinoris audaciam nefariis feciſſet. Sed matrona ſermonem occupavit, &, Vtrique neceſſaria quies eſt, inquit; huic à mari, alteri à pugna venienti. Neque hinc longe prædium meum. Illic rectius erit vobis, habebitiſque levandis corporibus & mutuis ſermonibus locum. Non ægre annuerunt tam commode admonenti; famuloq; recepto, qui ſarcinas ad littus ſervabat, viam omnes exorſi ſunt. Iam

Iam pene ad familiaritatem initiati juvenes erant, docebatque quærentem hospitem Poliarchus, primo mane se è regiis castris egressum, Agrigentum petere negotii causa: Per viam occurrisse hanc Matronam in aula notissimam, quæ à Regis filia redibat. Aliquo fato servos (ut incuriosi ibant) per viarum anfractus divertisse in sylva. Timocleam unam cum sua anu in eadem secum semita perseverasse; cum obliquo ad latus itinere processerũt quinque latrones, & in se unum tot equos effuderunt. Matronam suo & equi pavore divertisse; & fœlicissimo errore ad tantę humanitatis hospitem esse delatam. Fatis autem, & prædonum scelere, factum (inquit) quod primo impetu omnium in me ictus in cassum ceciderę, suffecitque cędi illius, qui primus occurrit, jaculũ quod habebam. Conserto deinde certamine unus dexteri mei cruris modicam partem libavit, alius ferrum levi vulnere adegit ad latus: Quem ego indignatione concitatus postquam meo dolori immolavi, aliumq; læsi in capite, infœlici flagitio territi omnes habenas verterunt; ut nec mihi liqueat, fœdiusne aggressi sint scelus, an fugerint. Tunc quoque unius celeritatem sic præcepi, ut sub vestris oculis dederit pœnas. Duos qui supererant, ipsi vidistis, ut mihi equi casus fugientes subduxerit. Qui illi sint, nec suspicari possim, nisi ex Ly-

cogenis castris latrones, qui vel observabant mea itinera, vel omnino per sylvam ituris imminebant.

Hæc loquente Poliarcho, jam ad prædium matronæ pervenerant, quod non procul Phthintia, ad ripas Himeræ, hinc alveo fluminis cingebatur, illinc arbustis inter se implicatis & lentato vimine miscentibus nexus. Ipsam domum laterculo conditam, & in altum porrectam, late fluminis camporumque oblectabat spectaculum. Sylva quoq;, & in proximo colles, commendaverant situm. Familia ampla, & ex dominæ moribus casta; quæ elato pridem viro, integerrima fama claritatem stirpis adauxerat. Hæc tunc mutuis inter hospites sermonibus finem imposuit, officiose obsecrans, ne offenderentur tenuitate hospitii. Successere illi in tectum, invitavitque matronæ humanitas, & provectæ lucis tempus, ut illic pernoctaturi ad cœnam promitterent: quæ dum à familia curatur, interim Poliarchus delibuto aceto vulnera lavit, ne tumore arderent, oleoq; deinde quod Ascyri floribus tinctum erat permulsit; securior notis inemptisque remediis, quam in Medicorum fide iniquissimam mercedem ex supervacua curationis mora interdum captantium.

Discubuere deinde in triclinium cœna perlata; riteque insinuatis sermonibus non dubitavit Timoclea quærere ab hospite,

quo

quo nomine quave patria esset; an præterea consilio, vel errore, appulisset ad insulam. Ille se ab Africa patria sua venire respondit; nomen, ac genus, dissimulari eos velle, quibus in se arbitrium erat, dum rediret. Archombrotum jussisse appellari: Neque se adversus actum ventis: sed in Siciliam cursum fuisse, ut consortio fortium virorum frueretur, quos apud Regē vivere fama vulgaverat. Nihil magis Poliarcho aut Timocleæ mirū fuit, quam quod ille ab Africa tanti candoris vultum afferret. Non reflexa tumuerant labra, non coacti in orbem oculi sub fronte recesserant. Ingentis quoque animi specimē erat, quod amore virtutis extra patriam trahebatur.

At ille soluto convivio interrogare Poliarchum magnopere cœpit, unde infesta latrociniis Sicilia esset: quis ille Lycogenes, de cujus castris suspicio erat esse prædones qui in illum invaserant; quis denique regni status, quæve bella urgerent. Poliarchus jam remotis arbitris, (quippe ad quietem secesserunt, placueratque una ambobus cella,) Multæ virtutes, inquit, in vitia, Archombrote, degenerant; & quod magis est, sæpe videas eosdem affectus, pro temporum sorte, nunc virtutes esse, nunc vitia. Meleander, quod, opinor, non ignoras, paternum avitumque Siciliæ regnum tenet, mitissimi ingenii homo; sed qui non sæculo, non hominum moribus æstimatis,

ita cæterorum fidei credidit, ut sibi credi par esse ex virtute sentiebat. Illum quoque existimem nimia fœlicitate laboravisse. Nam sub initia imperii, quia pacata omnia erant, palam cupiditates solvit, lenes quidem & multis Principum familiares, quæ tamen facilem prodiderunt, nec in injurias idonea severitate acré. Indulgere plus justo venatui, in cujus varia genera annum distinxerat. Non consilio amicitias sortiri, impetuque eas colere: largiri immodice, horrere à negociorum summa, quam plerumq; infidis credebat. Vtinam, hospes, sileri hæc possent. Sed malo sinceris indiciis, quam iniquitate famæ rem omnem deprehendas. Nam ómnia hostes urgent, attolluntque in peius. Et hinc optimo Regí malorũ omnium causa: invidia præcipue & ambitione Lycogenis, regiis erroribus perfidiose imminentis. Is priscis Regibus suæ stirpis authoribus ferox, nunquã secundi gradus satis patiens fuit; vir manu & consiliis strenuus, solertissime populo blandus: cæterum nemini mortaliũ, crudelitate, perfidia, &, quoties tuto licet, superbia concedit. Haud ægre apud Meleandrum candidissimæ virtutis principem fefellit pro amico. Dumq; Rex animum curis exoneratũ ocio pascit, iste suæ factionis hominibus curiam implet, publica munera, veluti sui juris, amicis distribuit, ne qua deinde pars regni sana esset. Iamque

Iamque furor, & ambitus, arma Lycogeni tantum non publice in Regem induerant. Sero, & propemodum ſtrepente jam bello, excitatus Meleander, cœpit nominis ſui; & cauſæ, propter quam purpuram accepit, meminiſſe. Magnitudine animi nemini Regum inferior, acri ingenio, prudentia quoque eximius; & qui aliter capi non potuit quam ſua bonitate: quæ dotes maxime in eo enituerunt, ex quo alienis vitiis ad ſuas virtutes coactus eſt. Quamquam tamen male cogitare Lycogenem conſtabat, jus ſuum exequi in eum aliquandiu diſtulit. Satis viſum ſi occuparet conſilia hoſtis, & vires accideret. Sæpe quoque extorquere pœnitentiam ab ingrato ſeu ſperavit, ſeu meruit. At Lycogenes hoc ipſum indignatus, aliquē eſſe qui poſſet ignoſcere, palam in eum eſt invectus. Animos maxime dabat, quod Rex filiæ, quam unicam habet, tantæ hereditatis fortunam deſtinat. Quis crederet? Archombrote. Eam rapere in violentum conjugiū iſte adortus eſt. Arx eſt ad Alabi fluvii oſtium, in qua Regis filia ſervabatur. Illuc ſurtim ſicarios immiſit qui puellam & Regem in his forte munitionibus pernoctantem ad ſe perducerent. Credidit Meleander ope Palladis factum, ut inſidiæ in ſe filiamque exitum non haberent. quippe graſſatores in ipſo facinore oppreſſi ſunt. Itaque omnibus grati

animi ſignis remuneratus eſt deam. Nam & in nummis juſſit noctuam effingi, & ſeu dies faciat, ſeu in conviviis remiſſio invitet, non aliam quam ex olea coronam capiti ſuo imponit. Illud quoque illuſtrius, quod filiam, donec in matrimonium detur, Deæ aris præfecit. Videbis, Archombrote, quoties nundinæ redeunt, Sacerdotii infulis cinctã, videbis inter choros Sacerdotum virginumque operantem Numinis ſacris. At non tanta hæc in Deos pietas bellum removit. Nam inexcuſabile Lycogenis crimen non ſubita quidem, ſed ingens, & veluti matura defectio ſequuta eſt.

Is in titulum belli res publicas & privatas prætexens, nunc ſe inſontem ab Rege proditionis inſimulari querebatur, deſtinarique ſuppliciis; nunc populi injurias proclamabat diutius ferri non poſſe, & publicis armis coercendam tyrannidem eorum, qui Meleandrum ad ſæva conſilia agebant. Factione & clientibus valebat. Oſbodemus, Eriſthenes, Menocritus, præcipuarum provinciarum rectores cum eo conſenſerant. Multi levis animi vitio in Meleandrum acti ſunt; plures contribuere ſe rebellibus, capti diſſimulatione Lycogenis prementis vitia de more tyrannorum. Aderat ergo ſuperbus, pugnamque poſcebat. Neque Rex certamen detrectavit, & ipſe ingenti exercitu ſuccinctus. Decimus

quintus

quintus dies eſt, ex quo non procul hinc in Gelois pugnavimus campis. Acris acies fuit, non his languidius pro ſcelere, quam nobis pro publica ſalute cernentibus. Tandem imminente jam nocte, inclinavit ad Regem victoria. Et Lycogenes, palantibus ſuis, receptui ſignum dedit, ut pro fuga ſpecies eſſet militaris obſequii. Nec Meleandro conſilium fuit inſtare perculſis, ſive civili ſanguini parcebat contentus viciſſe, ſive noctem & inſidias verebatur. forſan & timuit, cum Optimatum apud ſe præcipui faverent Lycogeni, ſuſpectarum manuum ſimulationem in extremam fugientis perniciem experiri. Quippe Lycogenes ſuos omnes ad aperta facinora non eduxit. Haud pauci ſunt circa Regem, lævis averſiſque animis, & illinc quidem militant, iſthinc favent. Sic infeſta omnia Meleandro; infidæ purpuratorum ſententiæ, conſilia ad hoſtem delata, neque domi quam in campis periculoſiores inſidiæ. Itaque quamquam campum obtineret, quem pugnando hoſtes inſtiterant, tamen ad pacis conſilia animum adjecit. Nec victoriæ ſuæ fiſus, tanquam adhuc integro bello manſit in caſtris. Poſt privata hinc illincque commercia, Legati Lycogenis ad Regem perveniunt, ſpecie impetrandæ occiſis ſepulturæ, re autem ut de fœderibus mentionem injicerent; quæ adeo fuit grata, ut illi ab hoſte Oratores timeri

meri se rati, dicere pacis legem auderent victoribus. Equidem Meleandro quamcunque placere pacem existimem, ut illi qui jam ad Lycogenem coierunt ictis fœderibus spargantur, ægre in unum redituri. Ita novis artibus spatium erit, quod vel inter se commissos, vel consenescente factione apud populum exosos, impietas sua perdat; aut certe exsatiati inquietudine rerum novarum, ipsi se ad reverentiam Majestatis à seditione recipiant. Ego pacem cum superbis ac perduellibus non probabam; præterea ætatis & generis timebam invidiam, si me juvenem externumque Rex (ut solet) tantis consiliis adhibuisset. Siquidem juxta tecum peregrinus sũ, Archombrote; nec me aliud Meleandri partibus junxit, quam quod illius calamitas omnibus gentibus abominandum exemplum est, quæ quietem nunquam agent, si vitiis Principis irasci liceat, & insidiari bonitati. Dum igitur invisa fœdera peraguntur, hoc potissimum tempus habui, quo Agrigentum contenderem. Sum armorum telorumque studiosus; nec alibi præstantiora sunt, quam quæ illic quidam ex Lipara hospes excudit.

Avide Poliarchi orationem Archombrotus exceperat, favensque partibus Meleandri, cum acriter in factiosos dixisset; Regis autem filia, Poliarche, quam hic latro sibi in prædam destinaverat, inquit,

quibus annis ſit, dicere placet? Equidē inter rara pulchritudinis & morum exempla eam eſſe, ſæpe in Africa audivi, appellarique Argenidem. Ad hæc verba oculis Poliarchi modico tremore errantibus, ne valida quidē verba, aut intrepida fuerunt; ſtrictimque eam retulit ad annos viginti perveniſſe. Nec latuit Archombrotum tam ſubita in Poliarcho mutatio, ingenſq; deſiderium ſubiit deprehendendi, quęnam illa tempeſtas in ejus vultū inundaviſſet. Igitur ut experimentum caperet, an regiæ virginis oblata memoria, an vero occulta vis rei alterius ſuggeſſiſſet hos motus, nonnulla de Lycogene diſputavit, deque fœderibus, quæ tunc publice agitabantur: Et ut omiſſo frontis horrore, ſatis Poliarchum conſtare ſibi vidit, revocato ad Argenidem ſermone, de puellæ ſpecie & ſtudiis intentius quæſivit. Sed neque ad ſecundum hoc fulmen ille conſtantior, paucis ſe ab trepida narratione expediit. Ab Archombroto deinde rogatus de amicis Meleandri, & per quos ſtaret regnum; Non adeo, inquit, fata deſpexere Siciliam, ut nulli ſint ſuo gradu & amicitia Regis digni. Inter illos, Archombrote, eminet Cleobulus conſiliorū prudentia eximius, Eurymedes quoque, & Arſidas, inclyti bello, nec deteriores ingeniis. Sunt præterea duo externi, de Sacerdotum cœtu, qui purpuram geſtant, amiciſ-
ſimi

ſimi Siciliæ, Ibburranes, atque Dunalbius; quorum nunc opera maxime Rex eſt uſus, ne indecore cum Lycogene paciſci videretur. Poſſem & alios referre, quorum fidem in Regem nulla vis tempeſtatis libavit. Hos facile, ubi in hac Regia aliquandiu vixeris, fama atque virtutibus ab cæteris ipſe ſecernes.

Iam provecta nox erat, & quies neceſſaria fatigatis; itaque veluti conveniſſet, loqui ambo deſierunt. Necdum tamen curæ ſecretæ in illo vigilandi dormiendique confinio anxias mentes reliquerant. Archombrotum ingens imago oberrabat paulo ante auditi diſcriminis; nec gravius quicquam erat quam ad pacem res ſpectare. Quando enim verſaretur in acie, quo campo, quo telo ſuum animum & virtutem approbaret Meleandro? Præterea, tacito ſecum riſu volvebat, quod ad pugnas omnemque fortunam tam alacer Poliarchus, ad virginis nomen obſtupuiſſet. Huic enim præter virtutem & animum, nihil ad tantarum nuptiarum ſpem à fortuna aut genere datum credebat. Quod ſi, inquiebat, Argenidem Rege natam privatus iſte amat, quis dubitet omnium diſcriminum in amando perire memoriam: & magna audere amatores, & imis eximi vilitatem cum amantur? Neque minus Poliarchum arcanis intentum conſiliis ſpes ac terror multiplici cogitatione
ſuſpen-

ſuſpenderant. Tandem in ſomnum uterque labebatur; cum paulatim diſcurrentium hominum fremitus tota domo percrebuit. Neque mora, aſtitere à Timoclea ſervi ad hoſpitum fores, qui eam ad ipſos venire admonerent. Conſurgunt attoniti, primo ſopore utique graves, quo diſcuſſo, cultuque tumultuarie compoſito, occurrunt Timocleæ: quæ poſtquam excuſavit, quod hoc noctis fatigatos inquietaſſet; Magna, inquit, res eſt, ô hoſpites; & eo terribilior, quod per has tenebras, quid ſit, incertum eſt. Collucent in camporum tumulis publici ignes, quos nefas accendi, niſi regio juſſu, & cum gerendis rebus celeritatem ſalus publica imponit. His dictis, in ædium culmen utrumque perducit. Plumbum non in acumen faſtigii ductû, ſed leniter & ad ambulationis voluptatem accumbens, oneraverat tectum. Nec ſtipatum nebulis erat cœlum; aberatque tunc Luna, quæ ſæpe incendiorum nitorem procul cerni fulgore ſuo vetat. Ex hoc ergo ſolario, ſuda in nocte, proſpectus facilis fuit in ignes, qui undiquaque emicabant ex montibus. Neque diu in ea contemplatione hæſerant, cum hominum fremitus cœpit audiri, ex viciniſ domibus, oppidoque, quod procul non aberat, per ipſum noctis ſilentium ad vacuas utique aures horridius allabens. Iubebant hoſpites diligenter obſerari ædium fores,

ne qui prædones nocturno tumultu uterentur ad facinus: Sed Timoclea, quidquid hoc esset tam publicis celebratum transmissumque indiciis, ajebat, nimis mature cognosci non posse. Phthintiam in proximo oppidum esse. Si placeret hospitibus, per unum ex servulis suis, quid illic sentirent homines, posse intelligi. Laudato mulieris consilio descenderunt ad fores, servoque emisso imperant explorare consternationis materiam, nec cunctanter referre quę audiret. In triclinium interim turbati succedunt; suscitatoque foco, cum matrona ipsis media consedisset, interrogant, quis ille mos Siculis, quæve omnino nocturnorum ignium utilitas esset. Nam & inquit Poliarchus, plus jam anno in Sicilia vixi, & nunc primum illos aspicio. At Timoclea: Num tu vero in cujusque collis jugo arborem non vidisti in longitudinem mali defixam; cujus apex, in caveæ modum, ferro undique per radios pręcingente laxatur? Annuente Poliarcho; Hæ sunt, inquit, publicæ arbores, ad id ipsum constitutæ, ut ad Regis imperium impositis in vertice facibus, negotii signum dent, quod illico oporteat per populum procurari. Et hos ignes Angaros vocant. Qui primi illos conspiciunt, statim & ipsi suorum montium juga pari fulgore illustrant, & ab his porro admonentur qui longius colunt; donec totam insulam

flamma

flamma mirabili celeritate percurrerit. Populus interim in armis ſtat, ad obſequiũ cui deſtinatur paratus. Et haud mora à Rege nuncius pervadit in proximam urbem, publiceque quid ille fieri velit enunciat. Inde cives recentibus equis deferuntur in proxima oppida; à quibus & in alias urbes eadem celeritatis fides exigitur. Ita continuatis officiis Sicilia ad Principis nutum pene momento erecta eſt. Neque temere hos ignes excitamus. Semel antea illos vidi, cum ſicarii ſolum Regem aggreſſi hoc modo quęrerentur. Dii faxint, ne nunc cauſa triſtiori, & in peractum ſcelus accenſi ſint. Adhuc non probabat Poliarchus rationem, ſubridenſque; Expectabam, ô matrona, ut hunc morem ab antiquiſſima factũ religione deduceres, quas in veſtræ Ætnæ vaporibus orba Ceres accendit. Quid autẽ in publicũ commodũ hic tumultus? aut quid Principis intereſt res ſuas nocturna trepidatione potius quã diurnis miniſteriis agi? Sed matrona; Non prorſus, Poliarche, hinc inſtituto utilitas abeſt; maxime cum hoſtium claſſis furtim in Inſulam timetur appulſura. Nam qui portubus præſident, iſta flamma admoniti, tum catenas ſuis clauſtris objiciunt, tũ in tranſtris remiges habent, ſi opus eſt, navigia in pugnam provecturos. Sed & populus ſub ſuis ducibus tribuniſque à ſignis non recedit, ut nec ſi fefellerit in

littore hostis, in imparatam Insulam possit invadere. Est & alius publicorum ignium usus, si quis reus, quem publice intersit ulcisci, vel fugam extra Siciliam adornat, vel in ipsa regione, amicorum aut montium fide contegitur. Nam his ignibus semel accensis, nefas est ullam ex Sicilia navem solvere; & quisquis sua domo communicaverit reum, hunc eodem crimine pœnaque leges censent.

Ab his Timocleæ sermonibus diverterunt in alios, quærebantque inter se; quid potissimum crederent huic consternationi causam dedisse. Poliarchus ultima omnia verebatur. In Lycogen nihil fidum: Patere Meleandrum insidiis, tum corruptis suorũ ingeniis, tum sui animi magnitudine justos metus aversante: Dumque vicissim civilis belli incommoda loquuntur, Timoclea hospitibus hos versus porrexit; quos amicitia Regis studioque litterarum notissimus Nicopompus in Lycogenem condiderat; libero furore execratus, quod ille & sceptrum Meleandri, & Argenidis nuptias concupiisset.

Quæ terris funesta lues; ô fœdera mundi!
O Sceptra! ô Regum cognata potentia cœlo,
Quæ tantum insanas volvit dementia gentes!
Scilicet ut vestra sedeant cervice tyranni,

Ah

Ah miseri! justos amor est evertere fasces.
In dominos sævire juvat; jus, fasque, piumque
Occidit, & cæcam nil purpura tardat Erinnym.
Qualiter irato fudit cum sæva Gigantes
Terra sinu, tumidisque procul monstravit Olympum,
Illi acres subiere nefas, humilemque per Ossam
Speravere polos, donec lucente procella,
Reddidit injustæ fulmen sua corpora matri.
At tu, quem furiæ, ceu primum à fronte Cerastem
Attollunt, miseris signū exitiabile terris,
Tu regni turbare decus, tu turpibus ausis
Aggressus sceptrumque patris, gnatæque beata
Connubia; ô impar, furiisque Ixionis ardens,
Et tantum amplexus vacuæ ludibria nubis!
Quas pœnas, vesane, dabis? quo funere raptus
Horrida Tartarei metues ad verba tyranni?
An cita præcipiti vinctum rota differet orbe?
Vel jecori procumbet avis? vel fulmine tactum

Ætna capax monstri, rapidos qua plurimus ignes
Egerit Enceladus, crepitantibus hauriet antru?
Sol pater, armentis si pabula grata Pelorus
Educat, alme, tuis, septisque fidelibus ambit;
Tuque Erycis victor, tuque ô Erycina, Ceresque,
Vosque Dei indigenæ, quæque hospita Numina rite
Trinacrii casto placamus thure coloni:
Ferte piis vires; Nec sit violabile Regum
Numen, ut & tutus vestris honor excubet aris.

Erant in illa lectione, cum nunciatum est rediisse Timocleæ servum. Omnes ergo suspensis animis circumstant intrantem. Nec diutius poterant dubitare, & interrogare trementem non audebant. Neque is ratus quod afferebat coram hospitibus evulgandum, sevocat Timocleam, delatoque indicio, cum stupente paulisper muliere & ipse videbatur obriguisse. Tandem Timoclea, ut maxime subitis consiliis mulier valebat, manu prehensum, ne cum cætera colloqueretur familia, in interiorem thalamum rapit, monitisque ut sequerentur hospitibus, ostium tremens adducit; & jubet palam servum quæ audiisset nunciare. At ille, Vix in oppidum perveneram,

ram, (inquit) cum plerique occurrerunt, ut in tumultibus ſolet, nec ipſi quo irent ſatis certi. In omnium foribus micabat lucerna, diviſique in coronas haud modica admiratione marcebant; Cum me ad proximum cœtum applicuiſſem, audio Poliarchum perduellionis reum eſſe, & ad capitale ſupplicium quæri; in hanc quæſtionem publice ignes accenſos. Ego errorem nominis veritus, quod in multos cadere poteſt, curioſe quæſivi quis ille Poliarchus, & quo facinore damnaretur. Vox omnium fuit, Poliarchum eum eſſe, qui plus anno in Sicilia, hoſpes, armis, & amicitia Regis inclytus fuiſſet. De crimine neminem eorum ſatis ſcire. A rege damnatũ; & quidem diligentiſſime veſtigari. Ab hoc cœtu digreſſus ad alium, eadem rurſus accipio; & cum nemo ſuo diſſenſu incertum rumorem faceret, rem ſatis exploratam nunciare non diſtuli.

His auditis, Archombrotus, ſimulque Timoclea, in Poliarchum contemplationem injiciunt. Pallens ille ac tremens, non ut conſcio metu, ſed indignatione periculi, nec contumeliam ferente virtute, identidem à ſervo requirebat, an vera & comperta memoraret; & à Matrona, ſatiſne compos animi eſſet is ſervus. Nec ſecius quam inani ſomnio præcinctus agebatur. Vocẽ deinde aliquandiu tenuit; ne in tanto animi tumultu quicquam excideret in

fortu-

fortunam aut Regem indignum. Sed tanta res, domusque incertum an sat fida, cunctationem non ferebant. Manum igitur atque oculos attollens in cœlum; Vos, inquit, Dii Siciliæ, &, quotquot præterea, Superi, jus fasque inservatis; Vos Genii, Laresque Meleandri, qui me hospitem excepistis, obtestor, ac veneror, ut si quid in Regem, remve publicam Siculorum offendi, si ope, manu, consilio violavi fidem hospitii, aut omnino traduci commerui hac publicæ quæstionis infamia; tum me inter inimicorum manus atque ludibria quam potest funestissimo exitu conficiatis. Sin omnia contuli ad salutem imperii, inundatque hæc in insontem invidiosa calamitas, date, ô Dii, saltem ut Regi populoque purgatus, tuto ab Insula excedam, liceatque non fœdam aut ignobilem mei memoriam in hac gente relinquere. Te vero, Matrona, in communionem periculi non voco. Hoc ipso noctis concubio recedam in agros, meæ fortunæ contagione tuas ædes liberaturus. Fremebat interim Archombrotus, & adeo unius diei amicitia valuerat, ut extrema omnia Poliarcho polliceretur. Ex vultu impetuque, & loquendi ratione, utri hoc periculum esset nescires, nisi quod adhuc licentius Archombrotus videbatur irasci. Sed matrona sic quasi servuli indicio fidé non haberet, dissimulans, alios qui referrent certiora,

ra, ſe protinus legaturam dicebat. Subſiſtere tamen in triclinio ſervum jubet, hoſpiteſque extra illius conſpectum in proximum conclave ad conſilium ducit.

Illic vero non diutius gemitus tenens, deflebat fortunas Poliarchi. Neque ſe enim de illius innocentia, ſed neque de Regis iracundia dubitare. Quippe ſagaciſſimum ſervum niſi fideliter exacta renunciare non auſum. Se quidem ſuam domum opeſque offerre Poliarcho, iis ipſe qua poſſet ad ſalutem uteretur. Sed quid, inquit, hæc recta, aut tua Archombrote ſocietas, poſſit in Regem? Iam aderit miles armatus, jam ædes aut apertæ nos prodent, aut obrutæ in nos ruent. Nam nec ſperari poteſt toti familiæ integram fidem fore, nullumque ſervorum, ſi hic clam hæſeris, Poliarche, noſtri furti ſecreta temeraturum. Scitis quid inter tam ſubitos metus ſuccurrerit? Latens iter, & præter me hodie nemini notum, effoderunt ſub terra qui has ædes condidere. Id triplici errore diſſectum totidem oſtia habet, quibus in varios campos erumpit. Illic facilime potes tegi, Poliarche, ſubducique diſcrimini. Simula modo te atroci rumore perterritum à me abire, ut ambo defungamur periculo; nec aut tu tanquam nocens, aut ego receptatrix, invidioſo tumultu obruamur. Cum vero limine exceſſeris, continuus arborum

ordo,qui à meis foribus ad Himeram est, eo te ducet, unde non procul fluminis ripa arcanus in promissam speluncam est aditus. Ego nemine familiarium conscio per domesticas latebras cum face in eandem fluminis viciniam evadam. Exceptum deinde in hæc antra ope deorum servabimus,dum tempestas exsæviat.Hoc secretum Archombrotus ignorare non debuit; & ea indole violare non poterit. Libertum quem unum hic habes, id celari magnopere interest,ne timoris tædio,aut præmiorum fiducia,mutetur. Poliarchus in gratias ad Timocleam effusus, id vero consilium in eam noctem probari sibi dixit.Neque enim in spelunca hæsurum,nisi ut certo intelligat, quæ hæ larvæ Siciliam in se agant. Exploratæ fidei libertum,ab ultimorum secretorum notitia arceri non posse. Nam & ejus ministeria in illa tempestate potissimum exigi. Ab Archombroto non petendum, ut tantã rem silentio premat.Dignum se pejori calamitate fore, si de illius fide auderet dubitare. In hæc verba de triclinio excedunt: justisque mox armis, ceu pugnam capesseret, insignis Poliarchus,procedit ad Timocleę fores.Illic stupenti familiæ,& quæ hæc rerum mutatio esset furtim quærenti, paucis exponit, denunciatum sibi periculum illis ignibus quos videbant. Se igitur fugere, ne aut ab his ipsum prodi necesse sit

aut

aut cum ipſo hos perire. Salutavit deinde in ſpeciem longioris diſceſſus Archombrotum atque Timocleam, conſcenditque in equum, & liberto veſtigiis hærente in præſcriptum à muliere iter ſe conjecit.

Periculi immanitas, & propemodum pudor, ſtimulatum juvenem angebat, &, O me veſanum, Gelanore, (ita libertum appellabat) quod ulli mortalium poteſtatem fecerim in hoc caput! Quid attinebat, ignotum, nec cultu ad meam ſortem idoneo, in hac gente errare? Aut quid fabulę aliud docent, quæ Lycaonem ad Iovis hoſpitis jugulum nobis effingunt; quam Principes, qui inſperato exitu luunt, quod ſe externis crediderint, non magis alieno ſcelere quam ſua ſtultitia violari? Volui patere injuriis. Bene eſt: lædor ex merito, Gelanore. Hæc ipſa dum loquitur, ſubit memoriam cauſa, quæ eum in Sicilia tenebat; cujus veneratione illico motus, timuit ne pro tantæ ſpei fœlicitate, in quam illic vivebat, ſcelerate doluiſſet de oblato diſcrimine. Gelanorus fidiſſimo metu in domini periculo turbatus, cenſebat debere Poliarchum genus ſuum & fortunas omiſſa ſimulatione detegere. Nam ſi ſibi perſonã detraheret, ſi ſe ad faſtigium ſuum reciperet, ſponte excuſaturum Meleandrum acerbiora judicia, hoſteſque veniam petituros. Nihil ſapis, retulit Poliarchus.

Poſt

Post acceptam injuriam maxime interest me celari; Dignitatis meæ reverentia pejus forte accenderet cogitantes posse me læsum dimitti semel tantum; at semper meminisse injuriæ. Nihil referebat Gelanorus, sententiæ incertus, & astra quæcunque tunc micabant in opem, & mentem, sibi atque patrono, inter silentium compellans.

Interim Timoclea munitis foribus, familiares jubebat secedere ad quietem: Nolle se quicquam nocte turbari; orta luce omnia diligentius exploraturos. Obire deinde singulorum cellas cœpit, tanquam domesticis curis intenta, revera ne quis rebus quas furtim agitabat molestus inspector accederet. Vbi acquiescentibus universis, tuta res visa, intrat exiguam cum Archombroto cellam, in qua secretum effossæ speluncæ aditum peritus artifex abdiderat. Stratus erat asseribus locus, quorum inter se oræ clavis insertis nectebantur; nisi quod duos ex iis nullum ferrum cæteris commiserat, ut faciles essent, si quis hos vellet ab simulata compage revellere. Supra illos oblonga stabat mensa, vetabatque calcari, ne, quoniam aliis non hærebant, ad perambulantium quaterentur vestigia, proderentque secretum. Paucissimos illuc intrare ferebat Timoclea; ipsa raro locum visebat. Tunc vero sublatis asseribus specum aperuit,

graduſq; in imum ædium ducentes: Mox concuſſi ſilicis ignem ſulphurato excipiens, præparatam facem accendit, viamque auſpicatur cum lumine. Sequebatur Archombrotus, ſua & mulieris cauſa nudum enſem manu tenens. Gradus ad viginti erant, per quos ſubibatur ſubterranea porticus, quę in longum porrecta abibat denique in varios calles: ne poſſeſſo ab hoſtibus uno ore, obſtrui poſſet fugiendi utilitas. Terra huic operi apta fuerat, quippe adeo ſpiſſa, ut qua ſtare illam velles, cætera quæ egerebantur nulla ruina ſequeretur; rurſuſque non difficilis accipiendis foſſorum ictibus, quos nec objectis ſaxis interpellabat, nec cedente arena fruſtrabatur. Longus ille, & arcuato opere continuus fornix, quamquam arva & incumbentem domum ferret, adhuc tot annis vitium non fecerat. In aditu modicum ſpatium calce liniverant, ut pictura & literis imbueretur. Sed piger, nec ſolutus ſyderum luce aer, gravi humore imagines corruperat. Adhuc tamen cerneres effigiem aræ hominiſque imponentis ſimulata thura in focũ, propter cujus verticem ejuſmodi verſus utcunque legebantur.

DI, quos ſub vacua fas eſt tellure precari;
Seu Iovis hic regnum eſt, ſeu Ditem hæc antra verentur,
Seu qui cærulei incinctũ continet Orbem

Flucti-

Fluctibus, hic trifidi posuit fundamina sceptri:
Has precor ô fidas domini servare latebras.
Non istam fraudes scelerent, non turpia noctem
Furta, nec attonia radians face tristis Enyo
Terreat, aut dira vanis stridoribus umbra.
Sit pacata quies, sint sancta silentia rebus,
Donec casta domus, nec parci grata nepotes
Thura ferent vobis. Hic sontibus incubet horror,
Hic Erebus; placidasque bonis mulcete tenebras.

Hæc raptim legebat Archombrotus: Sed gravior de Poliarcho cura à loci contemplatione mentem reduxit. Timoclea percunctantem docebat, quamquam Poliarchus erat externus, neminem fuisse Siculorum propiori amicitiæ gradu Regi admotum; neque bonos invidisse. Sed nescio quod hodie fatum, inquit, desævit in illos qui Regibus fuere charissimi. Ita est, retulit Archombrotus; hic cometes paucis annis quas aulas non perstrinxit? At Timoclea; Verum, Archombrote, cæteris omnibus ruinæ suæ causa, vel in se, vel in dominis fuit. Iustum tantæ virtutis, sub moderatissimo Rege, quis casus afflixit?

Retu-

Retuleriſne ad exemplum Lydios conjuges, qui nuper in gente externa impotentis fœlicitatis pœnas dederunt; hic ad regium limen, in ſuo ſanguine fuſus, illa ex carcere ad lictoris ferrum educta? Notiſſima refero, Archombrote. Sed quid ea in ſcena ſimile Poliarcho? nihil illis ad regnum deerat, præter nomen & purpuram. Aſpernabantur pares eſſe gentilibus; nec, qua virtute tantum ſupercilium tollerent, habebant. Teneros quoque annos cæci calcabant, illius qui hæc bona & aſſerere vere poterat, & fortiter ſuſtulit in rudimentum poteſtatis. At Poliarchus non libavit regiam gazam; non præſidiis, non caſtellis fundabat ſuas vires. Apparebat denique inſtar Solis hanc virtutem in tranſcurſu lucere Siciliæ. Longe aliter iſti Lydi, & (haud abſimile fortunæ ludibriũ) par aliud conjugum ex Phrygia. Nempe illi, ſubjicit Archombrotus, quos nuper ex regiæ penetrali, in qua omnia poterant, veneficii crimen mittebat ad laqueum, niſi Princeps adhuc memor amaſſe, carcerem damnatis munus dediſſet. Ita eſt, inquit Timoclea; Scis igitur quam multum peccaverint: ipſe quidem tanquam immemor primæ ſortis, & à multis amari dedignatus; illa invidiam non verita abdicati conjugii, quod primum erat nacta. uterque autem averſæ Iunoni non litans, ignaruſq; ſuum quoque Deabus fulmẽ eſſe.

Mira-

Miraremur hæc, matrona, (ait Archombrotus) nisi crebræ humanarum rerum vices pene omnium rerum admirationem sustulissent. Cerne Aquilii aulam, cerne Hippophili. Quid Procerum primos juvit, post exhaustum immensæ potentiæ cursum, ad purpuratum Sacerdotium confugisse, tanquam ad aram? Nempe ut pretiosius esset funus expirantis dignitatis. Sed non ideo mehercule plebeiæ invidiæ unquam accedam, quæ in omnes desævit, qui principum amicitiis illustres sunt; ipsisque Regibus obloqui audet, cum homines sibi gratos cæteris anteponunt. Insignis hæc est, inquam, in Reges injuria, velle eos arceri à suavitate amandi, & à fide, quam omnes in iis expsectamus, qui per nostra beneficia creverunt. Amicum tu aut ego habeamus, in ea lenitate conquiescamus, Solis Regibus lex barbaræ inhumanitatis dicatur, ne quem eximium habeant, aut cujus familiaritate delectentur? Quid cum sponte amari se sentiunt? cum ingenii & affectuum paritate, imo cum fide & beneficiis provocantur ad amandum? Ne tum quidem audebunt illi impetui indulgere quem natura dulcissimum habet? Certè neque Herculi Philoctetem, neque Achilli Patroclum invidemus; paucique inter Heroes sunt, qui non aliquem præter cæteros charum, in vitæ & secretorum consortium admiserint.

Hic Timoclea: Mihi quoque, Archombrote, nunquam placuit tam iniquæ obtrectationis audacia, quæ quamquam publicæ utilitatis larva contegitur, plus inſani tumoris tamen habet, quam ſolidæ pietatis. Plurimi enim Regibus iraſcuntur, non quod aliquos gratia ſua ſubvehant, ſed quod ſibi gradus ille non pateat: Et in gratioſis, quos tam acerbe devovent, haud raro nihil magis quam ipſa fœlicitas diſplicet. Certe ut ex domeſticis nonnullos ſeligimus, ac veluti adoptamus noſtras in curas; fidemque eorum familiarite & muneribus tam penſamus quam ſolicitamus in futurum; Ita ni Princeps ſibi quæſierit ejuſmodi vicariam opem, iiſdemque rationibus aluerit, non ſufficiet publicis laboribus, non mecaſtor vel ſi firmiores noſtro Atlante cervices incumbentibus negotiis opponat. Nam quod modo referebamus caſum eorum, quos diu regiis amicitiis florentes ab ſuo denique axe fortuna excuſſit, nihil inde collegeris, niſi interdum fieri poſſe ut Reges injuſte amicos ſuos deſerant, aut ſi indignos amaverint, errore deprehenſo præcipites eos agant ex ſuggeſtu quem invidioſe conſcenderant. Sed, quod ſæpe eſt, fac conſtantis animi eſſe Regem, fœliciterque inveniſſe quos amet; videbis intactam utrimque benevolentiam utiliſſime perennare. Ridebis, optime hoſpes, quod

mulier apud te hæc differam. Verum in Aulæ tropicis educata, frequentiſſime vidi hoc argumentum inter peritos agitari, quorum ſapientiam ipſa quoque experientia ſæpe probavit. Sed hæc clades Poliarchi, quæ nos modo ſolicitos habet, forſitan pręter omne exemplum eſt: Nam & Meleander probiſſimi ingenii Rex eſt; & iſte nec fidem deſeruit, nec improbe exultavit in tanta fortuna: ut in hoc illius diſcrimine non aliam quam fatorum eſſe culpam exiſtimem.

Sic loquente Timoclea, hæſit Archombrotus, ſubito aquæ murmure percepto, quæ in vicino fluebat; rogavitque matronam, quis is ſonus, & an illic perpetuus eſſet: ſimul quantum in lumine facis licebat, humum intuebatur, ne temere in fluenta incideret. At Timoclea; Fons, inquit, eſt, ingenti vi aquæ è vicinis collibus huc illabens, fiſtuliſque ad ulteriores campos deductus; qui commodiſſimo curſu facit, ne ſitiant qui iſthic latuerint. Et haud multum inde progreſſa, magni ambitus lapidem oſtendit, qui fontem largo impetu cadentem præcipitabat in ſubjectos canales per foramina toto fundo diſtributa. Pulchritudo, & copia aquæ, tum nativa frigiditas, & quicquid in aquis laudamus, eo plus Archombrotum rapuerunt, quod ex Africa veniebat, ſicca ut plurimum, & fontium deſtitu-

tura

tuta solatio. Itaque quamquam ad Poliarchum festinabat, captus juvenili voluptate manus primum, mox & ora fonti admovit, qua placidius manabat, inde etiam plurimum bibit curis & vigilia accensus. Objurgabat intempestivum potum Timoclea: fontemque impensius miranti; Hunc specum majores mei, inquit, non in viæ tantum & fugæ commoditatem ornaverunt: sed & qua licuit longiori habitationi voluerunt aptatum, si quem forte diutius latere sua fortuna coegisset. Cerne hoc spatium quernis tabulis stratum, ligno eodem utrimque latera & fornicem ambiente; ne prorsus insalubris capiendo somno locus sit in nuda liberaque exudantis undique terræ frigiditate. Aspexit Archombrotus illud cubiculum ad semitæ dexteram intra effossum speluncæ latus declinans; & ipsa loci caligine offensus, quam modicus ignis non satis submovebat, aversatusque indigni domicilii omen, non sine suspirio cogitavit quantus vir illi diversorio destinaretur. Liberiori quoque dolore Timoclea ita locum affata est: Tu igitur hospitem Poliarchũ accipies, tu juvenem fortissimum & omni luce dignum tuis tenebris celabis? Sed bene est si te illius salute nobilitaveris! O fortunæ vim, quæ sæpissime facit, ut ei de suis in nos injuriis gratias habeamus! Nam & illa peccavit clarissimum

virum ad latibula ista cogens; simulque eximie favit quod his saltem in antris passa est spem salutis illius delitescere.

Inter hæc emensi viam erant, & os specus Archombroto monstrabat Timoclea, quod non operose reseraretur. Vectes introrsum duo oppositum egressui lapidem tenebant, sic in terram nitentes, ut nulla vi quæ exterius moveretur quati possent. Sed qui intra specum erant, eos facile obliquatos ab exiguis levabant scrobibus, quibus ita fulciebantur ne ab imposito ostii onere possent recedere. His ergo exemptis, saxoque deducto, ubi speluncam Archombrotus aperuit, egressa Timoclea jactavit manu facem, ut cum Poliarcho convenerat, rursusque ignem suppressit, ne ex mora in alios quam quos optabat suspiciosus fulgor incideret. Ille cum non aberrasset à via, stabat ad flumen, expectabatque signum, quo dato pervenit ad matronam. Sed quid illius & famuli equis fieret, diu quæstio fuit, donec Gelanorus; Ite, inquit, ad consilium in speluncam; dum de equis deliberatis, stabunt religati ad has alnos, quæ procul omni via propter flumen consurgunt. Dum illi descendunt, dum adhuc trepidi nihil in rem meditantur, Gelanorus equos revinxerat, aderatque ad speluncam; in quam ubi receptus est, lapidem quo viæ aditus celabatur reductis fulciunt vectibus, & ad consilium

lium se componunt. Censebat Poliarchus dimittendum esse libertum, qui omnia exploraret, quod sibi facinus objiceretur, quæ hæc nova in Rege sævitia, num denique amicorum in extremis fides duraret. Salubre (inquit Timoclea) consilium, Poliarche, si non scires nihil prius homines à Gelanoro quæsituros quam ubi delitescas. De illius fide non dubito; sed si in hostes inciderit fortasse, per tormenta exprimentverum. Indignatus Gelanorus, se in salute domini, non verberibus, non equuleo, frangi posse respondit. Habere se præterea quo eludat inimicos. Iturum se attonito maxime similem, & si quis ex ignotis aut suspectis de Poliarcho roget, jam de luce abiisse voce ad fidem composita esse dicturum. Neque rem à vero abhorrere; quandoquidem sub terra secretus à sole recesserat. Quærentibus mortis genus, mentiturum ab equo in Himeràm flumen casum; Quippe fuisse Regis edicto perterritum, ingressumque nocte flumen, neque vadum tenuisse gravem armis, &, subtrahente se equo, fluctibus haustum. (& tunc forte commode ad hanc fraudem Himera plus justo abundabat.) Addam, inquit, nihil fuisse in me opis, cum viderem iratis vorticibus dominum in mare deferri. Hoc commento, fama tui interitus spargetur; qua nihil nostris rebus commodius. Nam & inimicos satia-

 bit,

bit, & cęterorum miserationem inveniet, qui de extincta virtute magnificentius loqui amant. Laxabitur deinde custodia: quæ jam portus & navigia asservat; & omissa quæstione, quam audimus in te decretam, non ægre aut latebis aut fugies. Nec aliud mortis genus tutiori mendacio fingemus, quam quod nihil ex te reliquerit. Tuum prætera equum quo temere volet patiar ire; tanquam mors domini hanc fecerit libertatem.

Placuit omnibus Gelanori calliditas; Sed adjecit Poliarchus, si incideret in Arsidam, cui inter Siculos maxime fidem habebat, rem ut erat nihil cunctaretur effundere, rogaretque suis verbis ne indigna calamitate jacentem adire vereretur. Aut si id minus posset, quæ saltem ex re essent perferéda concrederet. Consulebat etiam Archombrotus, ne perfunctus officio Gelanorus protinus rediret ad specum: (nam nec satis posse pultantem exaudiri; & suspicioni locum fore, si qui viam in proximo obirent): Sed ad Timocleæ fores accedés, uteretur in matronę familiares larva eadem, qua cæteris imposuisset, patroniq; tanquam extincti fata expressis prosequeretur gemitibus. Inde secreto Timocleæ ope ad Poliarchum esse venturũ. Agitavere prætera, quid supellectili, quid familiæ Poliarchi faciendũ. Instruxerat enim domum, quæ non indecora, aut impar regiæ

amici-

amicitiæ esset. Sed nec familiaribus fidebat. Vnum enim suæ gentis habebat Gelanorum. Cæteri erant externi, ac plurimũ sibi ignoti: Nec multum de bonis laborabat; assuetus in abdito vestium circumferre summi pretii gemmas, & modicum auri; ne fortunę omnia in absentem licerent. Sive igitur tanquã damnati hominis bona ad se traheret Meleander, sive illa mercenarii servique diriperent; jussus est nihil movere Gelanorus, sed tanquam à convulsæ domus excidio cervices subtrahere. His præceptis exornatum dimiserunt. Ipsi Archombroto atq; Timocleę jam non diu licebat cum Poliarcho esse. Servuli enim primo mane ad officia surrecturi timebãtur, aliquo ludo fortunę tunc potissimum seduli cum minime velles. Hos matronę in Poliarchum studia deprehendere, utrique pernicies erat. Rogant itaq; ut in solatium virtutem adhibeat, quæ nec clades mereri, nec, cũ immerito accidunt, dejici potest. Se quidem quam sæpissime liceret ad colloquium redituros. Tum pulvinũ in quo recumberet, facesque (plures enim Timoclea intulerat) tradũt; & remenso sub terra itinere in thoros referuntur. Poliarcho quę mens fuerit, quantũ iracundiæ questibusve in illa solitudine indulserit, illinc intelligas, quod nõ plus de vita quã de mortis decore laborabat, sciebatque ex spiritu suo pẽdere quos supra se habebat eximios.

Gelanorus postquam domini equum admota virgula libertatis admonitum avertit in cursus, & ipse in suum conscendit, destinatum iter ingressus est; Cumque fere ad sylvam pervenisset, in qua pridie Poliarchus pugnaverat, tres lecticas ferri vidit, multosque in equis comitari; post hos, peditum examen procedere: Quæ hæc pompa duceretur scire libuit. Propinquanti liquebat lecticas esse funebres, hominesque pullatos. Territus ferali auspicio rogavit ab extremi agminis uno, cujus exequiæ ducerentur. Illo ad corpora legatorum iri respondit, quos pridie Poliarchus contra jus gentium cæcidisset. Cohorruit Gelanorus; & quæ hæ fraudes, quodve piaculum esset; secum ipse volutans, quo certiora cognosceret, ivit cum illo agmine, donec hominis cadaver, quem in limine sylvæ Poliarchus fugientem peremerat, inter ferales luctus vidit attolli in lecticam. Tunc satis constitit, grassatores qui in Poliarchum inciderant, à Lycogene ad Meleandrum fuisse legatos. Sed cur præcipitata ultio erat? Cur dies non dicta Poliarcho? Ergo legati latrocinarentur impune? Et Rex in hostes quam in suos pronior esset? Danda fortitudinis præmia fuisse victori, & legatis in scelere occisis crucem quoque pro funere.

Hæc confusa & tumida pietate volventem tanta ira incesserat, ut jam ægre aut colo-

colorem obtineret aut vocem. Satius visum à spectaculo recedere cui furiose indignari inceperat. Igitur devotis hostibus, qua ad Regem propior cursus erat, concitat equum. Penetranti ad alteram sylvæ oram, jam sole provecto, visi complures per viam procedere; nam & militaris hæc erat, & tunc regiis in propinquo castris frequens. Inter cæteros occurrit Timonides, non obscurus ex Meleandri familia; qui & de Poliarchi vice anxius ad hoc ipsum errabat, ut quid eo esset factum acciperet. Is posteaquam Gelanorum agnovit, O te, inquit, opportunum! ubi autem in tanto tumultu Poliarchus? At ille promissæ artis memor, dejectos oculos in Timonidem vix attollens, Poliarchum vixisse respondit. Tum vero in Timonide pietas, atque amor, potior fuit præsentium rerum metu. Vaticinanti similis stetit, deinde singultibus in hæc verba laxatis, O infœlicem cum Meleandro Siciliam! vertit habenas. Visa res non mediocris solatii Gelanoro, fictam domini mortem adeo veros, nec occultos gemitus, invenire. Neque multum Timonides processerat cum ad illum iterum redit, &, Quod, inquit, viri maximi fatum fuit, Gelanore? quam subito, aut à quibus oppressus est? Cum edictum in se Regis metueret (retulit Gelanorus) ausus est per tenebras vadum in Himera explo-

rare: Sed imbribus tumens flumen conantem diripuit, &,quantum in ſyderum fulgore conjeci, in proximum mare devolvit. Rurſus exclamavit Timonides; & nunciaturus maximam cladem, illico viam ad Regem inſtituit. Sic furenti, non procul Arſidas occurrit; cui uni Poliarchus furtiva conſilia à Gelanoro credi voluerat. Hunc Timonides raptim implet funeſti nuncii horrore; petentique ubi eſſet Gelanorus, oſtendit venientem. Simul his ipſe quidem, ut cœperat, verſus regia caſtra ſtimulat equum; Arſidas vero ad Gelanorum pergens, ſalutemque obiter ferens, de patrono protinus quærit. Sed ille eſſe arcana quæ afferret reſpondit, quibus publicum ſatis aptum non eſſet: declinaret à via Arſidas; ſe cum nemo obſervaret ſequuturum. Paruit monenti Arſidas, cui jam non parvam ſpem inſinuaverat, nihil dum Gelanorum de Poliarchi obitu queſtum eſſe.

Solitudo in convalli proxima erat, quo poſtquam convenere, ita prior Gelanorus; Vivit, ô Arſida, Poliarchus, ſed te unum vitæ ſuæ conſcium cupit. In effoſſa ſub Timocleæ ædibus via, matronæ fide celatus eſt. Me autem ad te miſit, ut doceres quis ventus hanc tempeſtatem exciverit; & ſi perculſum non faſtidis, ad ſe quoque perducerem. Arſidas nullum ſe periculum defugere dixit; Duceret modo

Gela-

Gelanorus ad specum, cupidumque Poliarcho conjungeret. Imo, inquit Gelanorus, arte opus est qua Timocleæ familiam capiamus; ne resciant illic latere Poliarchum, & in sordidorum hominum potestatem summi viri fata perveniant. Prior ibo, subornatisque gemitibus, quod jam apud Timonidem cœpi, illius simulatam mortem deflebo. Tu quoque Arsida quoscunque conveneris, illa fabula utiliter eludes. Fiet Poliarcho vita securior, si credetur extinctus. Medio die ad Timocleæ limen pervenies, quasi per æstum acquieturus. Nec suspicionem faciet, si in ædibus matronæ jam olim tibi notæ familiaritatis jure diverteris. Est præterea quod te moneam; Iuvenem illic esse in Siciliam heri advectum. Ex Africa, nisi dissimulat, solvit. Speciem, &, cum loquentem audiveris, sapientiam laudabis. Fides in Poliarchum summa est, cui vix dieculæ commercio junctus nunc in ultimis adhæret. Ille tibi, aut patrono meo, suspectus esse non meruit.

His inter se constitutis sparguntur in diversa; Et Gelanorus quidem qua compendium ad Timocleam erat; Arsidas, cui diutius vacabat, lento gradu in publicam viam divertit. Sed deceptus Timonides tragœdiam late ferebat. Nam in quemcunque de notis incideret, author erat obiisse Poliarchum. Rumor inde in plures; & pro

& pro hominum ſorte diverſis affectibus, ſed ubique ingentibus, exceptus. Statuerat eo die Meleander, Hypſa flumine ſuperato, ire Magellam; quo ipſo jubente Argenis filia Syracuſis advenerat. Iamque pronunciato diſceſſu colligebat miles vaſa; & Rex dum apta itineri hora eſſet, in proximis vallo campis ſpatiabatur. Medius proceribus erat, haud dubius multos ex illis ſpecie amicitiæ atque officii circumſtare inimicos; Cum ecce in caſtra Timonides redit nunciatque amicis quicquid acceperat de Poliarchi fato. Dicto citius atrox fama dimanavit in milites. Neque ægre credebatur. Ipſum denique Regem adire Timonides luctuque efferatus ita loqui non timuit; Multum eſt, Domine, quod gratulemur Lycogeni. Fato functus eſt Poliarchus. Ad hæc verba hęſit Rex incertiſſima mente perculſus. Amiſſi juvenis calamitas & jactura eo magis horrentem agitabat, quod in ſe tanquam authorem hæc fatorum culpa reciderat. Lacrymę deinde propemodum ſubibant, & triſte venturarum rerum auſpicium. Sed nec publice dolere tunc ſecurum, cum in ejus vultum plerique imminerent ex amicis Lycogenis, frontem, oculos, verba adnotaturi. Obfirmato itaque ore, ne aut lętitiæ aut doloris ederet ſignum, pauca de genere interitus quæſivit, rediitque in tentorium, certus nemini lætam eſſe

Poliar-

Poliarchi perniciem, niſi qui & ipſum Regem periiſſe concuperet. Multis militum reverentia Regis obſtabat, ne coram lamentarentur. Fidiſſimi procerum vel ſuſpiriis conſtantiam fallentibus deflebant amiſſum; vel indignatione majori, inter mutua colloquia, fatorum temporumque injuriam non premebant. Illos Rex diligentiſſima memoria diſtinguebat à cęteris, tanquam dignos quibus unis ſe crederet; ſed nec ſine pudore intuebatur, ratus ſe ut interfectorem Poliarchi invidioſe ab illis deſignari. Mirum fuit, extitiſſe qui auderet ſubito calore effundere hos verſus, furtimque deponere in veſtibulo Prætorii, qua Regem abire oportebat.

Flos juvenum, ſeu te id Stygiis timet omne ſub oris,
Quo pallent alii manes; ſeu ſydere cælum
Auxiſti, Siculas non reſpecturus ad oras;
Da faſſis veniam; gravibuſque accedere vindex
In miſeros ne quære Deis. Satis auſa luemus
Gentibus inviſi, memorique in ſæcula fama
Hoc monſtrante nefas. Tene ergo laceſſere flamma,
Te potuit ripis haurire furentibus amnis?
O Superi! qui nos ignes undave piabunt?
Ipſi amnes, ipſa meruere piacula flāmæ.

Cæte-

Cæterum dum profectio à castris ornatur, jam effusa in populo fama Poliarchi cladem vulgaverat, Magellamque pervenerat. Forte in thalamo sedebat Argenis, cultumque non quem tranquillis rebus haberet; regia virgine tamen dignum inter puellas adornabat. Selenissa alumna Argenidi erat, secretorum omnium conscia; & tunc illius comam fingebat, cum una ancillarum ex atrio, in quod forte processerat, redit, nunciatque Poliarchum obiisse. Fefellerat primo Argenidis aures, cui tunc intentior de nocturnis ignibus, & Poliarchi inimicis, cum Selenissa sermo. Et ad Selenissam quidem allapsa ancillæ vox, ingenti tumultu animum, omniaque præcordia concussit. Tum vero furtivis nutibus, oculisque silentium subinde jubentibus, monebat ministras ut premerent vocem; Sed jam susurrantium garrulitas sedem impleverat, subitoque horrore Argenis attonita, nec dum certa quid ancillæ loquerentur, rogavit quosnam casus aut clades inter se mussarent. Selenissa responsum intercepit, excidisse de ministræ manibus speculum, quod die natali Argenidis Meleander dederat: Illud nunc dominæ iracundiam reveritas queri. Sed non persuasit jam sponte metuenti. Ergo sede Argenis exiliit, proximamque puellarum manu prehendens, & in eam ardentibus intuens oculis; Si jam, inquit,

inquit, mentiri audebis, ſcias te hodie ultimo in conſpectu meo eſſe. Dic vero numquid triſte de Rege allatum eſt? Abominata illa dirum de Meleandro omen, & tanquam adhibitura ſolatium; Imo, inquit, ô Domina, omnia quæ oportet de Rege audimus. Victor, & valens, ut noſti, expectatur. In tantæ fœlicitatis mixturam parva clades eſt, extinctus Poliarchus. Non alias fortius ſuas partes, quam tunc in Argenide obiit pudor. Strenue revocavit abeuntem ſpiritum, eodemque momento & conſtituit, & diſtulit mori. Ac ne ullam ſuſpicionem mulieribus quæ aſtabant relinqueret; Regem, inquit, diis curæ eſſe non dubito, qui civilibus motibus ſecundum jus exitum dabunt. De Poliarcho loqui pertimuit, ne in ipſo nomine hæreret, jam pene collectis gemitibus victa. Cumque diutius coactæ frontis ſcenam non ferret, in arcanam penitus cellam ſola ſe penetrat, tanquam ſubiti negotii cauſa: jamque fores obſerabat, ne quis ſuperveniret ſuprema meditanti. Sed non fefellit illa rabies Seleniſſam. In veſtigiis itaque Argenidis hærens (& alumnæ hoc licebat) redeuntem in clauſtra januam ſuſtinuit manu, ſpecieque obſequii dominam in illo ſecreto ſequuta eſt.

Tum demum obſeratis foribus liberior in luctum Argenis & lachrymas ſolvit, & dire-

& direptum manu cultum laniatis crinibus projecit in terram. Lectulus ex ebore erat, quem humilem purpureis tapetibus ad diurnam quietem auxerant. In illum tota corporis mole procubuit. Neque Seleniſſa loquebatur; ſed tacita expectabat, donec ſponte primus turbo lachrymarum concederet. Sed ut vidit nunc mitiſſimis ferventem gemitibus, nexiſque manuum articulis lacertos oculoſque invidioſe tollentem in cælum; nunc ſævius intra ſe, & errantibus luminibus, obloquentem; longiorem denique ſtylum, qui ad varios uſus deſinebat in acumen, aptantem in jugulum: nihil cunctata in frementē inſiluit: & brachium jam pene ſceleratum tremulis manibus tenens, laborat dignos queſtus in furioſam expedire. Nam ſpiſſiſſimis ſingultibus luctus obſtabat. Diu par miſerabile in hoc ſtatu perſeveravit, ut utraque invalida manu eſſet, & nec illa ferro uteretur, nec iſta eriperet: ambæ immobiles, & in alterna tantum ora defixæ. Argenis præcipue in humerum cervicem reclinaverat: ore quoque incurioſe hianti Seleniſſam intuita, Nihil, inquit, nihil agis, Seleniſſa. Vtcunque obſtiteris, mori licebit. Hactenus recte monſtraſti, conſtantem, memorem, piam eſſe. Quid illa præcepta jam alia pietate pervertis? Mihi quidem, tibique, ſolatium erit, quod inviolato pudore in tumulum ſuccedam. Put aſne me

ſuperſtitem Poliarcho eſſe? Ille me inta-
ctam à Lycogene præſtitit. Reddam nunc vitam; & hoc ipſum eſt pudore, quem ſervavit, & merito ſuo minus. Ego, ſi neſcis, Seleniſſa, Poliarchum occidi: Crimen non expiabo niſi ſanguine abluerim. Quid illi cum Sicilia, niſi propter Argenidem, fuit? In hæc verba dolore confuſa ſpiritum quoque amiſerat. Elabitur manu ferrum, & ipſa in Seleniſſam, tunc quoque male fortem, incubuit.

At illa non Argenidis modo, ſed & de ſua vice ſolicita, omnem medicinam adhibebat parum exaudienti, nunc alterno dolore aggemens, & cito expiraturos luctus credens, ſi liberrime ſolverentur, nunc in alumnæ ſupercilium rediens. Patris etiam admonebat, quem tumultibus publicis fractum, ſi ipſa moreretur, extremo vulnere ſauciaret. Eſſe hanc enim veluti purpureum & fatalem patris crimen; Quem ſi evelleret inſtar Scyllæ Minoem amantis, duplicato parricidio, gnatam & patrem in eadem exitia eſſe tracturam. An præterea avidæ famæ, & ſponte iniquæ, perſuaderi poſſe credebat, tam violenti amori pudicitiam ſuperfuiſſe? Sed hæc fruſtra apud ſurdas tunc aures jactabantur. Tunc vero in furentem & ipſa ſævire audacius; Nolle ſe tam fœdum exitum ſpectare: Niſi vivere promitteret, ſe ad auxilium proclamaturam. Iamque ad

fores videbatur processura; cum Argenis laciniam vestis ducens, iterum in amplexus revocat, &, O mater, inquit, cur à tantis doloribus vetas abire? An Poliarchum, si defuncta prior essem, fuisse victurum, existimas? Non fallis, Selenissa; Ab cunis ad id quod ætatis meæ est, quid velis, quid commendes, intellexi. Quod jam fieri prohibes, cum mea manu patravero, ipsa potissimum laudabis. Si quid è mortuis superest, amat me etiamnum Poliarchus. Ibo fœlix ad sponsum, & sine invidia castissimas miscebimus umbras. Ad extremum, si extinctis sensibus toti in tumulos condimur, hoc cum vita malum effugiam (horreo loqui) ne interfectorem Poliarchi venerari necesse sit. Scis cujus imperio ignes hesterni micuerint. An dubites illinc fortissimo viro fuisse exitium? Sed pater est. Impietas erit parentem aversari. Sic igitur inter Poliarchum & patrem partiemur affectus, ut deposita vita, quod mihi utriusque beneficium est, neutri possim irasci vel favere.

Contra Selenissa dedecus cędis urgebat ad quam amor impulisset; tandemque, veluti melioribus fatis admonita; Quid nos autem Poliarchum, tanquam proclamatum, deflemus? famæque tam sæpe ludenti certissimo dolore jam credimus? Nescis in fabulis errorem Pyrami vulgari? ut discamus periculosum esse ex

primis

primis indiciis furiose decernere? Quid scis an in paria fata nunc voces Poliarchum, quibus ille suam Thisben imprudens damnavit? Poliarchum audimus occidisse. At quam multa fingere rumor solet? Quis cadaver inspexit? Quis maculatum sanguine ensem? Forsitan nunc securus, & despectis hostibus lætus, si cecideris, per tuum vulnus animã efflabit. Mitte qui certiora renuncient; & saltem in hoc vive, ne eum, si vivus est, perdas. Tristi risu diducta Argenis cervicem movit; &, Quam, inquit, vana spe extremos luctus differs? Hoc commento nec tibi, ô mater, nec mihi persuades. Sed hoc dabo Poliarcho, aut verius Diis, ne temere credam hoc facinus esse patratum: ea lege, ne, cum certius de clade constiterit, molesta sis vitam & sensus posituræ. Hoc principio læta anus, quæ sciret atrocia ex luctu consilia primo impetu pertimescẽda esse, cum autem moram pati inceperunt, sua sponte excidere, jurisjurandi arbitrium penes se fecit; & per Deos, Deasq; sed præcipue per genium Poliarchi, sacramentum Argenidi præivit, nihil illam toto biduo, quicquid audiret deinde, vel sciret, suæ vitæ nocituram. Annuente virgine, & in verba quę Selenissa conceperat iurãte, monere anus cœpit ut recomponeret comas, ne cuiquam ad tam arcani doloris notitiam indicium esset. Formam, quamquam

in Argenide ſumma erat, tamen magnitudo animi vincebat. Domuit ſcilicet gemitus, momentoq; in vultus rediit, quos ante dolorem habuerat: niſi quod in oculis rubor tumebat, quem admota gelida temperavit.

Adhuc colligebat animum, & in lætius ora fingebat, cum una ancillarum ad fores pultavit, monuitque jam Regem in limine arcis eſſe. Neque mora, Argenis, tanquam aliud egiſſet, rediit in thalamum, etiam porrectiori vultu quam res publicæ merebantur; ſive quo à ſuſpicione ſui luctus abeſſet, ſive ut inter ſimulationis doloriſque certamen, in juſtum temperamentum omnia verba omnes geſtus redirent. A prætorianis inde excepta, qui non procul excubabant, per media regiæ atria ſucceſſit ad portam. Haud procul erat Rex, qui ad genua accedentem, ponéntemque dexteræ oſculum, ſuſtollens, & mox levi manu verberans genas, uſquene valuiſſet rogabat; maciem ſimul, palloremque incuſabat, quibus inter bellorum metus deteriorem formam fecerat. At illa, haud licuiſſe per pietatem, reſpondit, Patrem & Regem in caſtra profectum ſaltem votis curiſque non proſequi: ſumptaque lugendi materia, non nihil lachrymis, quæ frequentiſſimæ inſtabant, indulſit. Rex eam bono animo eſſe jubet: Annuiſſe Deos votis: Reſtitueret placidis rebus

vultum,

vultum, quem adversæ exhauserant. Populus se circum effuderat, non minus quam senectutem Meleandri, speciem Argenidis virtutemque reveritus; quæ ea arte dispensabat supercilia, oculos, nutum, ut & populus humanitate captus acclamationibus exultaret, & ex Optimatum frequentia nemo neglectum omissumve se crederet.

Salutantium supplicumque concursu Rex obsessus paulisper in atrio hæsit; in quo fons erat non plus aquis notabilis, quam arte signorum, quæ illic hospiti Coccalo ajebant Dędalum polivisse. Aquę in altitudinem redeuntes originis, per varias fistulas atque formas micabant; mox in subjectum alveum recidentes, fervebant ipso tumultu labendi, reddebantque colorem mari simillimum. In medio Galatea, tanquam in pelago, lugebat recens extinctum Acim, qui jacebat in litore, & tanquam inciperet solvi in flumen, duos fontes ore solvebat & vulnere. In confinio aquæ, contumax Cyclopis imago, simul alio saxo imminebat securæ Galatęę, simul audiebat indignantem his versibus, quibus artifex subjectum marmor inciderat.

Durior ô saxo quo nūc meus occidit Acis,
Asperior sylvis & Polypheme tuis:
Ausa lues. Deus hoc faciet, quem tu inscie fati,
Quem non mortalē passus es esse virum.

Nam Deus Acis erit, vivetque perennibus undis.
Quid facies? nullas hac timet unda minas.
Iam fons corda tenet; jam fons tenet omnia, qualis
Acis erat, dat nunc candidus auctor aquas.
Cincinnique sui memores labuntur in orbem;
Errat & in tremulis annulus ille vadis.
Quam bona caeruleis periit jam purpura venis!
Nec tamen in gelido sanguine friget amor.
Quo meus Acis abit? quo vos humerique, manusque?
O quanti numē constat habere novum!
Hei mihi! ne se hominem plus vulnere senserit esse,
Quam nunc thure dato sentiet esse Deum.

Hoc conspectu Argenis cladis admonita, dum Rex cunctaretur in obviis, solitario dolore se pascebat. Erat sibi Galatea; meliorem Acim flebat. Sed quis ille Polyphemus? Quamquam eo destinabat Lycogenem, tamen & culpæ paternæ invita meminerat. Iam ad interiora Aulæ processerant; & purpuratis ad corporum officia dilapsis, pene soli familiarium obse-

quiorum miniſtri cum Meleandro perſtiterant. Lætus Rex hoc ſecreto, & ab his quoque cum Argenide diverſus, Tua, inquit, ætas & ſexus, mea gnata, expertem facerent publicorum conſiliorum, niſi te diſciplina & indoles erexiſſet ad magna: & præterea quod utcunque ſis fœmina, tamen in te recumbit fortuna Siciliæ, & viris imperatura es. Aſſueſce me vivo illis curis, ſine quibus regia dignitas ſuſtineri non poteſt; & quod potiſſimum in regnãte eſt, diſce ſilere. Peſſimo loco ſumus, Argenis, niſi pati injurias ita poſſumus, ut videamur nõ ſenſiſſe. Nam ſi pondere quod nunc urget flecti nolumus, fortaſſe frangemur. Scis à me defeciſſe Lycogenem; Multas urbes in partes abſceſſiſſe. Pejus nocent qui intra viſcera hærent, meiſque conſiliis incubant, verius me captivum quam Regem obſervantes. Prælium quo nuper certavimus, videbatur Lycogenem admonuiſſe quid poſſẽ. Victus erat, &, niſi faviſſet nox, ne munitionibus quidẽ tutus vim meorum tuliſſet. Tum vero Optimatum illorũ haud pauci qui apud me erant, quos arbitros conſiliorum habueram, diutius ſua ſtudia non preſſere. Fœderibus opus eſſe clamabant; Validam populi partem cõſenſiſſe Lycogeni: Hos ſervare præſtaret, an deſperatione incẽſos in mutuam cladem excire, tantum parricidas dubitare. Iam & ipſum Lycogenem audebant

excusare : & hunc quidem prælio victum esse, non bello : Sed præterea, ut funditus perdi posset, non tamen expedire. Quo enim oculo Siculos inspecturos, qui eorum delicias sustulisset ? Acrius pro ultione defuncti, quam pro viventis decore certaturos. Occuparem igitur tempus, dum acie victor, pacem civium beneficium meum facere poteram. Non dissimulabo, Argenis; plus inter has voces timui, quam in campo cum Lycogenis signa fulgerent. Prodi dignitatem meam videbam, & timeri poterant graviora si decipi abnuissem. Fecisti, gnata, præcipue, ut regnum retinere quacumque pace mallem, quam exheredem te facere obstinata defensione majestatis. Sed nec leges expectarunt à me Rege atque victore. Tabulas à Lycogene obtulere, quarum summa hæc erat : Meleander Rex Siciliam pleno jure obtineto. Lycogeni apud eum amicitię gradus esto, qui fuit. Eidem & maris, & Syracusani agri præfectura servetur. Erbessum, & Heracleam, cum præsidiis habeat in fidei pignus. Cavebant præterea ne liceret meminisse injuriarum, ullove judicio quicquid per hos tumultus actum est vindicare.

Non erat meæ dignitatis, Argenis, conditiones ad paciscendam pacem accipere; sed nec recusare, fortunæ. Inter utrumque ambiguo, Ibburranes atque Dunalbius egregiam operam dederunt, ne quid

præter

præter majeſtatem facere crederer. Nam infulas numinum quibus ornantur, convenientiſſimas ſciebam, ut veluti ex officio ad concordiam hortarentur armatos; majorem etiam fidem (quia externi ſunt) fore, hinc illis inſtar ſequeſtrorum commeaturis. Panormi tunc erant; Acceptiſque codicillis, quos perplexos illis ſcripſi, facile quid vellem intellexerunt. Ergo nunc ad me, nec ad Lycogenem delati, tanquam invitos ad ea coegerunt, quę potiſſimum cupiebamus. Ita conditionibus ſum aſſenſus quas ferebat Lycogenes; niſi quod intra duas cohortes præſidium eſſe juſſi, quo Erbeſſum & Heracleam teneret. Idque maxime cavi, ne præſidii ſpecie totas illic habeat legiones, in me captato tempore invaſuras; neve ſuſpecta ſit lenitas mea ad omnia arbitria inimici tam facilis. Hæc legatos jubebam nunciare Lycogeni, & ſi conditio placeret, poſtero die ad nos redire. Neque mora in his erat; ſed ad me adventantes triſtis caſus afflixit. In Poliarchum inciderunt. Diriguit Argenis ad rei mentionem; & ut perturbatio oris lateret, ſponte tam violentam tuſſim commovit, ut qui deinde horror aut rubor ſuffundi cœpiſſet, facile ad excuſſos ſpiritus referretur.

Diu expectante Meleandro, cum utcumque ipſa ceſſaſſet: Peſſimo fato (inquit ille) in legatos Lycogenis Poliarchus in-

vectus est. Dubium consilio an errore. Sed ferro non pepercit, & tres ea clade extincti sunt. Duo supererant; qui ex fuga calentes ad me perveniunt. Hi tumultu cuncta complere, lamentari indignum exitum sociorum, ita meam fidem appellare, ut pene criminarentur. Cumque advocatis extemplo Proceribus, concilium illis dedissem, jam non soli invidiam mihi fecere. Multi ex meis partes eorum questu acerbissimo implerunt. Summa clamorum fuit, oportere Poliarchum dedi ad pœnam; ne credi vulgo posset immissus qui mea fide tutos occideret. Nec mitius quam capite inquirendum in tanti exempli facinore. Hæc jubentibus propiores quam consulentibus urgebant. Sed obstabat ingens in me meritum Poliarchi, qui prælio mihi victoriam conciliaverat. Et virtus experta, suspicioni ignobilis facinoris non patebat. Cleobulo quidem, atque Eurymedi cæterisque qui in concilio sani erant, incredibile erat id scelus. Reum illi audiendum censebant, facile quæ sibi objiciebantur excusaturum. Igitur missurum me affirmo, qui eum ad dicendam causam accerserent. Fore enim sine exemplo si defensione sublata opprimeretur. Hoc audito pejus hostes accensi sunt; Eripi enim debitæ vindictæ Poliarchum, si ulcisci differrem. Num enim post tantæ audaciæ nefas, nisi vi & ingratiis rediturum? imo, nisi prohi-

prohiberetur, excessurum ex Insula, & in patria jactaturum quam impune illusisset Siciliæ. Cum me diutius confusa flagitatione lacesserent, rogavi, quid igitur facto opus? Nam abesse Poliarchum; & in absentem supplicia frustra constitui. Vox illorum omnium fuit, fugam ipsius occupandam; quod perfacile esset, si juberem nocturnis ignibus provinciæ signum dari. Ita enim occlusis portubus tanquam in custodia hæsurum, futurumque exemplo peregrinis; scelera ubicunque possunt fieri, posse quoque vindicari. Credidi (Argenis) è salute Poliarchi, ut assentirer quæstioni, ne negata ultione accenderem suo se arbitrio vindicaturos. Nam & ubi incolumis ad judicium venisset, multa posse occurrere quæ eum furentibus eriperent. Prima igitur nocte publici è speculis ignes in Poliarchum fulserunt, & mihi in malis solatium fuit, quod militum vulgus ægre ejus periculum audivit. Sed speranti meliora, primo mane supervenit Timonides maximi luctus auctor, nunciavitque Poliarchum periisse. Non potuit Argenis dolori imperare; sed ingenti suspirio victa, primumque in genua subsidens, mox tanquam expiratura, procubuit. Exclamat Meleander, factoque proximorum concursu, inter manus puellarum in thorum illata est. Aqua deinde ori perfusa, vestibusque laxatis,

liberior ſpiritus ſudorem compeſcuit. Percunctabatur Seleniſſam Meleander; quod ægritudinis genus; & num primum filiam urgeret. ſe quidem dum ambo colloquuntur adverſæ valetudinis ſigna notaſſe, inquietos oculos, & ſæpe reprehenſos ab errore. ſed nec eundem fronti colorem conſtitiſſe. Seleniſſa apte diſſimulabat, jam biduum eſſe ex quo illa ſatis cibum non caperet; hinc ſe febriculam ſuſpicari; Experientia tamen ſcire, hoc linquentis animi frigus in Argenide breve eſſe, nec gravioris mali indicio ſuſpectum.

Dum in his rebus ſunt, interim à Lycogene litteræ Regi redduntur, quibus ſignificabat ei præſto ſe futurum, ut in Palladis ſacrario (id Rex ſanctiſſimum habebat) jurejurando pax perpetraretur. Se poſtero die, ſi Regi videretur, eſſe venturum. Rex ei renunciari jubet, id magnopere ſibi placere; ſcire ſe in craſtinum expectari. Dimiſſo nuncio, Eurymedem vocat, virum ſemper animis ſucceſſuq; egregium. Nam & juvenis ſemel in Olympia curſu, iterum lucta in Iſthmicis, coronaverat patriam oleaſtro & apio. In paucis deinde Regi charus, & prætorianis Præfectus, ſemperque arci rector, aut urbi, quamcumque Rex iniiſſet; & fidem per hæc bella incorruptam præſtiterat. Huic Rex quæ videbantur imperavit; curarentur intentius ea nocte excubiæ; cohortes, quæ à

ſuſpi-

suspicione perfidiæ aberant, in stationibus locarentur; vigilum numerus duplex esset; Cavendum ne quid suo adventu moveret Lycogenes. Eum enim non tam conciliatæ pacis fiducia, quam factionis suæ viribus tutum, ad aulam accedere. Postquam mandata hæc dedit, quia Argenidi melius erat, in ejus triclinio cœnavit; illic (ut erat mitissimi animi Princeps) maceratum curis animum non nihil refecturus. Reliquum noctis, quantum per solitudinem licebat, somno datum. Sed Argenidem interim dolor per indigna & horrenda consilia ducebat. Neque satis placida aut secura Poliarcho nox erat, Timocleæ quoque ædibus nova tempestate ferventibus.

Cum enim Gelanorus discessisset ab Arsida, recta viam ad Timocleæ limen habuerat. Illic apud servulos fictum patroni exitum caute deflevit. Matrona totam scenam ex arte prosequuta, coram familiaribus rogabat Gelanorum, quonam fato Poliarchus periisset; & ille liberius apud intelligentem mentiebatur. Supervenit etiam Archombrotus, fictisque probe doloribus vocem suam & vultum mutavit. Aderat inter hæc Arsidas; quem ut ad hospitium divertere nunciatum est Timocleæ, ipsa ad vestibulum confestim processit. Cumque ille excusaret, quod nimia familiaritatis fiducia ad ejus limina de

itinere deflexisset; & matrona, id ipsum beneficium vocando ageret gratis, succedunt intra tecta: moxque Archombroto sociantur, quem prior Arsidas cœperat, utpote externum, salutare. Tempus prandii erat, quod Siculi, supra cæterorum Græcorum mollitiem, curabant. Hoc confecto, cum ad sumendum cibum digrederetur familia, solique cum Timoclea Archombrotus & Arsidas superessent; Scio, Arsida, (inquit illa) te ad pium officium advenisse. Poliarchum, licet in infesta fortuna, quæris & amas. Vt ex Gelanoro didicisti, apud me est. Quæ illum causæ perculerint, neque hic quæro, & melius apud ipsum à te accipiam. Tum Arsidas; Dii, inquit, in præsens silentium commodent nostris rebus. Cęterum quod secreti (matrona) nunc agimus, nulla ætas tacebit. Sed in ambiguo tuæ domus fortuna est. Si fidem servabit, si hoc grande virtutis depositum, cum tuto licebit, Orbi reddet; plusquã Saturni Latium posteris erit. Sin tumuli omen hic habet sub terra Poliarchus, pollutæ erunt sedes: quicquid Dirarũ in Sicilia narratur, in his antris, in hoc Ditis adyto, vulgaris infamia inveniet.

Parata fax erat, quam cum accendisset Timoclea, ad Poliarchum ituros præcessit. Neque diu in illis latebris fuerant, cum vident assurgentem ex pulvino, & adventantium lumine excitatum. Is postea-
quam

quam Arsidam vidit, cæteris obiter salutatis, in illius collum invasit. Fidem deinde amici collaudare, & subinde rogare, an latitantem reumq; Poliarchum agnosceret. Et vides, inquit, hanc matronam? Si hæ latebræ mihi pudendæ sunt, culpam deprecari non potest; Sin salutare hoc capitis mei furtum, illi me debeo. Coegit apud se potissimum in hoc turbine esse. Dic autem, Arsida, quo piaculo meruerim esse sacer Siciliæ. An Rex de Meleandro Cercyon aut Busiris est factus? aut vos Siculi habetis Dianæ Tauricæ signum, & hospitis sanguine gravem Deam placatis? Ad hæc Arsidas non pauca de Meleandri rebus questus, exposuit quantum seditionis instar Regiis castris intulissent legati Lycogenis, & cum illis purpurati aliquot Regi infidi. Tantis malis victum Regem, cum res in tumultum excederet, & Poliarchus fugere ex Insula diceretur, annuisse ut publice ignes fierent. Poliarchus non sine indignatione Arsidam audiebat, crebroque & mutatis vestigiis acer, & loquuturo similis erat; Cumque ille desiisset, tum vero Timocleæ manum corripiens: Te autem, inquit, testor (nam quamvis præsentissimi Dii sunt, tamen nec usque quaque per sua numina fallentes perdunt, nec continuo adsunt cum rite invocantur) Te, inquam, Timoclea, testem volo. Adfuisti facinori. Vidisti pugnan-

pugnantem. Num insidias struxi? num quæsii in quos certarem? num obvios lacessivi? Incogitantem adorti sunt. & ergo vel sub illis pereundum mihi erat, vel si vicissem, in me armanda Silicia? Quod vero meditati sceleris argumentum? Vnus eram, &, infirmissimum pugnæ solatium, mulier comitabatur; matronæ servuli, meusque libertus, in pacata ut credebatur sylva præiverant, ut nec ad illos certantium sonus pervenerit. Quo autem miserrimum Regem fortuna adegit? A conjuratis & perduellibus missos instar justorum legatorum venerari; litare suorum sanguine cupiditati hostium; & infra eorum crudelissima vota famam habere?

Plura, quæ dolor & conscientia admovebat ingerentem, vetat Arsidas de fama publica dubitare. Dicere omnes, nisi à Lycogene corruptos, esse in paucis eximiam fortitudinis laudem, unum, & itineri, non pugnæ paratum, ex tot grassatorum manibus victorem evasisse; Riderique à militibus fœdissime querētes, quod quinque, aut plures, ab uno oppressi sint. Sed jam aliud quærendum, Poliarche. Indigna est, ut se hodie habet, tua virtute Sicilia. Exi parumper. Da Regi, ne cogatur aut periculosa suis rebus sanctitate te tueri, aut cum flagitio inimicis relinquere. Adhuc in te sic peccavit, ut possit excusari. Cædem enim vel lui, vel purgari judicio,

adeo

adeo mos est, ut ipsum Martem ferant, cæso Halirrhotio, in Areopago causam dixisse. Quod si securi & legitimi fori spes esset, suaderem, Poliarche, ut ultro tui copiam faceres accusantibus. Neque enim aliud in te decretum, quam ut ad Iudices venias; causa autem est, quam vel iniquis probes. Sed odium & impietas hostilis, non expectaret judicum urnam. Insidiis, aut impetu, facinus urgerent. Horreo loqui. Abi modo Poliarche. Permitte hanc Insulam non in totum esse scelestam. Poliarchus se vero si liceret abiturũ respondit; Nec quid minus post tot beneficia quam pacatum discessum ingratissimam terram posse præstare. Male merito Regi ideo minus se irasci, quod à fortuna illum plecti ad inimicorũ satietatem jam videat.

Inter eos deinde queri cœptum, qua tutissime ratione emitteretur ab insula; placuitque in rustico habitu eum esse. Arsidas ex Brutiis uxorem habebat, poteratque Messana ad socerum sine suspicione transmittere. Is impositum suo navigio Poliarchum recipiebat in Italiam deferre. Timoclea habere se præterea dixit, quo vultum fugientis egregia fraude mutaret. Fuit, inquit, in Panormi finibus latro, non spernendæ calliditatis arte diu inultus. Quippe vultus illi triplex, ut de Geryone quædam anus fabulis memorant. His dictis modico risu cunctata est, quantum in

tristissimis rebus decebat. Ætas homini media erat, rava barba, & tenuis: Sed in sinu capillitia duo, ex quibus totidem barbæ pendebant; hæc horridior, & in senilem effigiem cana; fusca alia, in primæ virilitatis specimen colebatur. Has larvas tanta ars concinnabat, ut nemo ascititiam formam deprehendere, nemo arguere furtivos vultus posset. Igitur modo senex, nunc junior, interdum dempta persona cernebatur. Sic impune latrocinantem mutabilis forma non suppliciis tantum sed & suspicioni diu eripuit. Nam juvenili grassatus specie, mox senex occurrebat quęrentibus; rursusque fallebat juventutis imagine, si sub canis peccaverat. Pater tunc meus provinciā regebat, qui fatigatus pessimi Chamęleontis ingenio, tandem captum meritissima cruce fregit. Sed miratus fraudis ingenium ad naturā accedentis, pilos jussit apud se asservari. Si placet, hos producā, aptabimusq; Poliarcho.

Non expectavit donec ullus annueret; sed excessit ex specu, neque diu morata attulit hæc gemina juventutis & supremæ ætatis simulachra. Horum alterum cum imposuissent Poliarcho, frendenti, quod sibi alienis & improbis vultibus ad salutem opus esset, statim scitius fuit, ut vel Argenidem fallere posset. Opportunissimę fraudi bene precati, rogare perseverāt, ut ea uti velit. Timoclea quoque idoneas

vestes prima nocte delaturam se promisit. Nam debere in iis latebris Poliarchum in ignoto habitu esse, ut si qua illic fortuna tulisset curiosos, in proximos campos sui oris securus fugere posset. Iamque erant discessuri, cum Arsidam Poliarchus sevocat; Archombroto & Timocleæ excusans quod cum eo secretus loqueretur; & colloquendi causa erat, quod necessitudinem quæ ipsi cum Argenide erat amicorum fidissimus sciret. Eum igitur obtestatus, ne quam primum ad Argenidem gravetur contendere; se de Virginis vice multo gravius quam de sua anxium esse. Scire enim suam cladem illi immodice dolituram. Quid vero quod extinctus dicebatur? Tristissimæ famæ errore, ad sæva & ultima consilia posse amantem adigi. Iret Arsidas, & mœrentem sublevaret. Ne illa fleat incolumem. Si dii exitum præstiterint, in Italico se littore expectaturum ejus imperia: aut si juberet, tunc etiam quamlibet periculoso furto ad eam esse iturum. Plura nec dicere tempus sinebat, nec Arsidæ volebat committere; qui operam prolixe pollicitus, tamen quia jam vespera erat, hortante Timoclea, nec dissuadente Poliarcho, in crastinum distulit iter. Sumpta cœna redituri ad Poliarchum erant, cum vestibus quas matrona promiserat. Is interim allatis à Timoclea cibis perfunctorie vescebatur; &, quo illum à præsentium

malorum sensu averteret, nonnihil jocatus Arsidas, Quid doles, vir fortissime, inquit, si te specus, si mutatus habitus ab hostibus teget? Tu unus, tu plurimos fugis; At superos omnes, cum unus insequeretur Typhœus, fugæ non puduit; nec fortasse evasissent, nisi Ægyptus animantium turpibus formis paventes condidisset. Audi quanta audacia Nicopompus familiaris tuus in illorum metu versatus, divinis vultibus rictus & rostra induxerit. Tradidit deinde librum, in quo erat poesis varii argumenti, jam jamque abiturus, hos versus quos ille legeret ungue signavit.

Iam prope congesti super astra Typhoea
montes
Extulerant. tremuere Dei; nec sæva Tonantem
Fulmina, nec certe Phœbum juvere sagitta.
Non ferro insignis Mavors, non Gorgone
Pallas;
Non animi, non ora manent, miserosque
reliquit
Sanguis, & in capto pallebant sydera
cœlo.
Horridus aeria cumulās fastigia bruma,
Exsuperansque Notos, cœlo conjungitur
Atlas,
Inque solum præbet Superis iter. Astra
recumbunt
Verticibus, Libycis hæret vestigia campis.

Ergo

Ergo per immensos humeros, mentique severam
Caniciem & rivis gelidos manantibus artus
Defluxere polo Superi. Ne fidite terræ,
Cælicolæ; Dirum peperit vesana Typhæum.
Qualiter imbelles volucris timor agmine mixto
Exercet cursu Damas; Cum prima per arva
Sustinuere fugam, stant omnes impete presso,
Haustura sonitum, seu quem latratibus horrens
Aura feret, seu quem venantia cornua mittent.
Tum subito effusæ celerant vestigia, qua dat
Sylva locum. Sequitur falsi terroris imago
Longa, nec auditi cessant simulachra pericli.
Haud aliter toto fugiunt vaga Numina mundo.
Nil certum miseris. Superant montesque, lacusque,
Planaque, nec furvis satis est sibi noctis in antris.
Est regio, incertus patriæ qua flumina Nilus
Dividit, & septem succedit in æquora rivis.
Si qua fides, illic mortalia corpora primum
Aspexere diem, retinens cum terra supremi
Ætheris informes animavit Apolline glebas.
Hac furto placuit tellus: hic fessa Deorum

Agmina sub Pharia latuere crepidine ripæ.
Hæc quoque Sylvanos, huc & nemora alta tenentes
Egit cura Deûs, Panesque auxere tumultum.
Haud procul, ignara fati, secura bidentes
Gramina carpebant, queis rustica fistula signum
Lene dabat: placidis suberant magalia septis,
Plenaque ludentes poscebant ubera nati.
Has videt, incerto lustrat dum singula visu
Juppiter, &, Felix, inquit, pecus. Ergo Tonantem
Fata premunt, nullumque timet grex iste Typhœum?
Ite procul radii, semperque invisa potestas,
Pax humiles si tanta fovet. Sic dixit, & albo
Vellere crispatus demissos induit artus,
Curvaque celatæ sinuavit cornua fronti,
Qua cœlum & terras solitus, qua dira movere
Tartara; seu pacem, seu bella indigna juberet.
Nec mora, mentitis aries balatibus ibat,
Permistusque gregi; (mirere Typhoea captum)
Et fallebat oves. Fraudis laudavit Apollo
Ingenium, & similes sese curvabat in astus.
Sed timuit terras, corvique horrentibus alis
Plausit in alta viam, nec præpetis inscius alæ,

Ter superos circum, facili dedit omnia gyro.
Proh pudor! aspiciunt, passimque exempla sequuntur
Cælicolæ. Variis tecti Memphitica monstris
Arva tenent, metuuntque sibi; Dum spondet inanes
Interea supplex non exauditus ad aras
Vota, & frustratis fumant cultoribus ignes.

Interim Archombroto & Arsidæ, in Timocleæ hortis, nondum insalubris vespera per diversos sermones agebatur, & occasione Poliarchi, de iis sermo erat qui indole & virtutibus præstant, quam hæ raræ in mortalibus gemmæ, quam sæpe contemptæ ab ingeniis quæ ad servitutem facta, liberis tamen ut plurimum imperant. Dum ista loquuntur, abstulit Arsidam cura virtutis, & præsentium fastidium rerum, ut cum impetu doceret, sine scelere & periculo, contumeliose haberi non posse eximios viros; sed & genus inhumanitatis noxiosissimum esse, non illos extollere, & præmiis solicitare de publico. Nunc (inquit) perversam rationem fortuna instituit, ut in multis gentibus prope sit ad egregii animi indicium arceri à regiis, aut in illis jacere. Adeo timida aut barbara fœlicium vitia amant exarmare virtutem; quasi ea potiores futuri sint, si egenam aut neglectã superbi calcaverint.

Archombrotus, seu sapientiam Arsidę eiciebat ad imbuendum animum, seu agebat Regum causam, se quidem, quod ad Poliarchi casum erat, abominari dixit tam protervam fortunæ licentiam; Cæterum, nihil mirum tot curis totque sumptibus Reges exhaustos, pręterire aliquando non vulgaria ingenia. Nam nec compendio fore, si egregios viros oporteret oneri cæteris esse, & naturæ omnes dotes publico auro signari. Sæpe etiam illas mẽtes quas tantopere miramur, inutiles Regibus nasci, nec aptari ad negociorum usum; Vt quidam fructus sunt ad videndi voluptatem; quos si velis ad gustum transferre, famem ingrato aut noxio succo fallant. Cunctabatur Arsidas respondere; contentus levi risu aspernari hanc defensionem pessimi fati; donec constitit ex Archombroti vultu (nam in eum erat intentus) velle se refutari. Curas autem objicis Regum? inquit; quasi non præcipua esse debeat, secum viros habere, quos non adeo crebros ætas hæc protulit, ut damnes nescio cujus lucernam in frequenti foro unum saltem quærentis. At sumptum Respublica non ferret. O solicitæ prudentiæ mentes! Ergo parce aucupium procurari, stabula tanquam in Sybaritano exercitu saltatoriis equis non fervere, aut non reparari jacturam, si de venaticis canibus unum aper perculerit: Hæc, inquam, non

ad usum aut voluptatem Principum magis, quam in specimen majestatis, omitti, nefas ducunt. Tantum auri profundi, tot vilissimos homines de ærario vivere placet. Sed demum est grave haberi magnorum animorum delectum. hic parsimonia in memoriam redit. hic ærarium deficit, imo hercule bona mens, Archombrote. Fac enim ipsum Regem non amare eorum consortia. Num in thesauris sola reponimus, quæ ingenerato affectu grata sunt nobis, & nō prætereа quæ pretio suo merent? Sed nec anguste habitant Reges, ut si ejusmodi virorum colloquia fastidiunt, aut verentur, non possint tanquam absentem & reconditam penum habere. Nec de multitudine queraris, Archombrote. Quamlibet curioso delectu, tamen paucos efficias. Quosnam ergo, subjicit Archombrotus, in illam refers classem? Tum ille; Si latius, & extra Poliarchi hunc casum, rem totam expendimus; isthinc primum ex eminentioribus disciplinis aut artificiis nulla exegerim. Domitandis alius equis, alius pugilatu fit nobilis. Pingendo, aut canendo, sibi nomen hi fecerint; Ille ædium moliendarum celebretur peritia, aut derivandis in simulachra fontium aquis; vel si qua ars alia suo aut seculi genio valet: Statim emantur, etiam quanti seipsos indicarint, si vilius forte nō poterit. Ipsa stipendiorum magnificentia

commendabit artificem, & gloriam possidentis. Sed nobiles volo; & ut monui, quales paucos invenias. Iam, quæ altiora sunt, belli & pacis artes, quid cessamus licitari? id est, homines fortitudine aut literis notos. Neque meram temeritatem in armis, Musasve vulgares, ad hæc præmia arcesso; Sed illos quidem duces, qui militarem impetum ratione compositum habent, aut fortuna propitium; eosque præcipue quos fama amavit, bellicis utique rebus vera momenta vanissimo numine sæpissime addens. Eruditorum uero præcipui adeo eminent, ut nisi imperitos non lateant raræ hæ faces, & sæpe in Orbe suis Musis pauciores. Quidam in illis publicæ prudentiæ sunt apti, sed quia hoc Deorum beneficio uti nescit respublica, privatis in curis consenescentes, non usu, non negotiis lævigantur. Cæteri, qui solis libris nati sunt, quid tamen apud præsentes & posteros valeant, cum ex ira vel favore dividunt mortalibus famam, cum suos amatores præjudiciis sectisque imbuunt, si quis nescire vult, dignus est malo omine experiri.

Ita sumus comparati, Archombrote, ut quemque aliquod studium trahat. In illa autem re quam probamus, aut colimus, eos qui excellunt miramur. Finge ergo artificiis, litteris, armisque præcipuos (nam ea fermè sunt quæ mortalium

animos tangunt) velut in uno cœlo stellas, convenisse ad Principum ullum. Quis deinde toto Orbe de regia illa sermo? quis eam ignorabit? aut quia illic habet suum Deum, cum horrore tanquam sacrarium nõ colet? Principi ipsi, quanta operis merces? ut excedet mortalium sortem? ut vivus, & sospes, multo certius quam per odores, & aquilam erumpentem ex funere, se sentiet consecratum? Triumphabit in omnium plausu; Hæc fercula, hæc opima gentium spolia erunt, quorum ad se veluti flores in sertum collegerit,

Optabile votum, retulit Archombrotus, si ad illud spem facerent negotiorum turbæ, & diversa eorum studia qui Regum amici sunt. Etiam illi præstantes de quibus loqueris, non omnes utique sunt venales, multique præterea eorum, ut oportet, optasve, gratiosi in aulis versantur; Vt cæteros quos ejusmodi fœlicitas præterit sit æquius de fortuna quam Regibus queri. Tum Arsidas; Neque posse credidi, Archombrote, hujus nostræ contemplationis venustatem ad effectum absoluta fœlicitate traduci. Sed ut cætera sapientia juvat, licet in agendis rebus minus exacta sit, quã cum sequestri animo concipitur: Sic in hac parte plurimum erit, qua res & fortuna patietur, non negligere tantæ utilitatis compendium; ut si omnes illi non possint, at plurimi beneficiis cogantur

ad

ad Regiam. Nam quod Regum palatia summæ indolis viris destitui negas, non in totum à te abeo; sed audi me Archombrote. Est medius ordo, & velut equestris, ingeniorum quidem sagacium, & commodorum rebus humanis, non tamen in primam quam celebramus magnitudinem patentium. Eorum hominum, ut sic dicam, major annona est; neque hos nego ad Aulas sæpe accedere, & cum provecti sunt, ita splendescere ascititiis radiis dignitatis, ut exactæ naturę opera esse credantur, velut obscuriores gemmæ interdũ ab artificio, & circumposito auro lucem accipiunt optimis parem. Sedulum esse, nihil temere loqui, assuescere labori, & imagini sapientiæ parere, tegere angustiores partes ingenii. Hæc neque summum hominem desiderant, & sola interdum sunt quæ in laudatis Proceribus suspicias. Vt vel abesse vitia pro virtute sit; vel non invidiosus prudentiæ rivus in Oceani famã se diffundat; dum exercitationem ac usum quo isti in civilibus rebus pollent, pro natura & magnitudine ingenii plerique accipiunt. Et hos quidem à sua laude non arceo. Magnum est, in eam esse sortem productum, & præterea institutione crevisse. Sed non illi sunt, Archombrote, de quibus disceptamus.

Præter hos ergo (ut ajebas) adhuc scio nonnunquam primæ illius summæque

notæ ingenia venire ad Principes, adhiberique negotiis. Quippe & Poliarchus vivebat in regiâ, & te, egregie Iuvenis, inter hæc naturæ ornamenta non dubito numerare. Habet & Meleander Cleobulum, habet Eurymedem: Nihil illis ſublimius. Sed non ideo palatia Regum pro juſtis aut fœlicibus habeo, quod de brevi eximiorum virorum numero pauciſſimos nonnunquam excipiant. Multo plures retuleris, aut ſpretos, aut, quod pejus eſt, violatos, ut his queſtibus meis æquitas ſua conſtet. Culpa autem interdum eſt Regum, cum moneri non volunt, timentve virtutem; interdum illorum qui Regibus adſunt, ſi natura barbaros fecit, aut incurioſos fœlicitas, aut fortuna ſuperbos. Accedit, quod Procerum multi decedere aliquid ſibi credunt, cum quis extra ſe ſuoſve de Regia plenior abit. Sic neglecta virtutis familia, diſpenſant animum Principis, interdum neſcientis per ſuam clientelam. Longe aliud facturi, ſi candide dominum amarent, imo medius fidius, ſi ſeipſos ſapienter. Nam quid illuſtrius, quam publico ſumptu homines ad ornatum ſæculi editos in clientes ſibi parare; dubitaturos certe an Regi plus debeant, an illis per quos ad hæc bona producti ſunt? Ridere mehercule ſoleo illorum cæcitatem, qui non curant à litteris eam laudem impetrare, quæ eorum voluptatibus opibuſque

ſu-

superstes sit, & quam nisi avide ambientibus concedi non oportet. Nam ut eruditi non placent qui pretio conducuntur, ut extollant immerentes; ita æquissimos puto qui non dignantur suis præconiis fastidiosam superbamque virtutem, aut denique ignaram quantum sibi litterarum favore præstetur.

Quod si ejusmodi apum mella nō placent; saltem non sunt excitandi aculei injuria vel contemptu. Vnus enim sive literarum sive militiæ peritus, quam sæpe privatam injuriam publice ultus est, quam sępe unus vicit, unus partes inclinavit? Ejusmodi capitibus solent populi plures instar hostiarum mactari. Absit omen; nec & Sicilia sentiat Poliarchum esse iratum. Ille enim aderat ultro Regi; ut eo offensa sit gravior, quod non modo non quærere, sed nec ferre potuimus hanc virtutem. Et quidem nescio, sanioribus Optimatum, ac præcipue advenienti hodie, ut ferunt, Ibburrani, qua se ratione Meleander excuset. Ille enim quia externus est, dignitatis præterea suæ & familiaritatis jure, liberius hunc casum audebit apud Regem accusare. Quamquam ea probabantur Archombroto, tamen Arsidā in hos prolixius sermones delapsum dolebat, libentius ab eo accepturus quibus moribus Siculi viverent, & quæ studia maxime vigerēt in Regia. Nam & memor à Poliarcho præcipua

nomina

nomina audiisse, quæ tunc suis virtutibus aut vitiis insignia essent, de illorum nonnullis ardebat percunctari. Cum igitur Ibburranem Arsidas nominavisset, occasione arrepta, Quis autem ille vir, inquit, & quę illum virtutes vobis commendant? Tum Arsidas; Ille quidem in Lydia natus est, ait; & sola amicitia nobis junctus, quā Meleandri humanitas curiose sancivit; Cæterum dignus quem omnium gentium vota optent in civem. Ex vetusta nobilitate Lydorum est; & inter negotia eductus, lætum animum, rebusque maturum, disciplinis ac solertia implevit; cumque accederet opulentiæ vis, omnes honestatura dignitates, cœpit juvenis fungi muneribus quæ sunt in Deorum cultu eximia. Paulo tardius tamen quam speraverant amici ad purpuram venit, quam multorum opinio illi cum lanugine destinaverat. Sed ad gloriam fuit prius dignitatem mereri, quam habere. Inde tribunalia, legationes, provincias obivit; ne quære quo genio: par illi ubique æquitatis & clementiæ fama. Et quamquam splendido cultu, atque in gentes profuso, patrimonium vexabat, ea fuit integritas, ut non modo à peculatu abesset, nec venderet judicia, (à quibus vitiis abesse nunc magnum putatur) sed nec oblatis Regum muneribus, quæ cæteri ambiunt, libertatem donaret. Illi animus simul hilaris

&

& severus, prout in virtutes offendit aut vitia. Musas autem, quia eum amaverunt, adeo in summa fortuna non despicit, ut sæpe eas admittat in secretum, referatque deinde amœnissimo ingenio quæ illa dixerunt. Itaque ad eum tanquam Apollinem coeunt quos alta & innocens laurus supervexit vilibus mortalitatis curis. Ne quid vero ipsi Numina negarent, sanguine proximos iisdem moribus in suavitatem charitatis sic junxere, ut & totam familiam templum putes; & non sine præsagio majores suæ stirpis symbolum apes fecisse; ex quibus pro merito atque temporibus, nec aculeos nec suavitatem desideres. Cæterum toto hoc triduo apud Lycogenem fuit, de pacis conditionibus acturus: Re perfecta hodie à Rege expectatur.

Colloquendi suavitas in aliquantum noctis sermones extraxerat; jamque cœna Matronæ officiis cumulata vocaverat convivas; & illi inter epulas tanquam prosperis rebus (nam Poliarchum fidebant innoxie avehi posse) curas lenire inceperant. Sed adhuc circumferebatur mulsum, cum rusticorum hominum turba ad ædium fores periculosissima immanitate detonuit. Rogabat ostiarius furiosos jubentesque intromitti, ut paterentur rem dominæ nunciari. At illi fastidioso nutu se cum imperio venire respondent. Simul his fores in terram assulatim arietant, ir-

rum-

rumpuntque vecordes. Tela quoque, quæ singulorum conditio casusve obtulerat, superbe sustulerunt. Nam justa arma nemini erant. Vbi vero in triclinium intravere, Timoclea quidem subito metu contabuit; Archombrotus autem & Arsidas se de thoro præcipitant, suggestosque à famulis enses impigre stringunt, si peterentur ea rabie, non facili aut inulto exitu perituri. Publici vero motus origo hæc erat. Mulier ex vicino oppido, eo die in Timocleæ domo versata, cum vidisset ignotum suis oculis Gelanorum, percunctata quis esset, audiverat Poliarchi servum esse. Festus Cereri dies erat; & ex vicinis mapalibus multi agrestes in oppidulum, quod Phthintia dicebatur, convenerant. Illuc cum rediisset mulier, accessissetque in circulum, ociose compositis temere retulit servum se vidisse Poliarchi. Statim audientium unus; Quid si, inquit, & ipse Poliarchus clam illic asservatur? Aderat alius audacibus consiliis præceps, qui rei tam seriæ quæstionem amitti non debere cum supercilio dixit. Toti oppido crimen fore, si in ejus finibus Poliarchus latuisset. Iamque in multos eadem opinio pervaserat, cum attollente se fama, & subinde majora jactante, jam non quasi rem dubiam aut quærendam agitantes, certo ferebant, receptatricem Poliarchi esse Timocleam: illinc ad publicum judicium esse trahen-

 dum.

dum. Vana esse quæ de ejus obitu ante audiverant. Quo indicio id crederent, quem authorem haberent, non curabant sciebantve. Et ni Dii obstitissent, non erraverat furiosorum conjectura. Adeo sæpe temeritas, & fortuna, fœlicius judicat, quam inter momenta prudentiæ incerta laboransque solertia,

Incaluerat multitudo, forumque tumultuaria concione impleverat, pro duce pervicacissimum sequutura. Cumq; unus inclamaret, nihil esse cunctandum, prosiliunt universi, & rapta quę quisque potuit arma ferentes, effringunt Timocleæ limina, creduntque in Poliarchum incidisse. Quippe eorum nemini notus dicebatur esse juvenis, justa statura, vultu amœno; & hæc omnia in Archombrotum cadebant; quem & vestis peregrina propiori suspicione damnabat. Nam Poliarcho, homini extero, eam convenire crediderant. His capti indiciis plausum fecerunt; & ni vivum tenere voluissent, ipsa multitudine obrutus alienæ invidiæ pœnas luisset. Cumque vultu & ferro se ad pugnam compararet; tum ille quem cæteri agrestes ducem habebant, propius mensæ admotus, quæ sibi & convivis media erat; Nunc, inquit, secundo scelestus es, Poliarche; qui antea Regis iracundiam meritus, ferrum etiam in nos stringis publica mandata obeuntes. Pone ocyus telum, vinculisque

culisque te dede. Timocleæ eadem pœna erit, quæ te tamdiu incolumen ausa præstare. Post hæc unius verba cæterorum clamor increbuit, sævo confusoque impetu festinari jubentium. Archombrotus, quamquam Græce sciebat, tamen in rustica voce nihil aliud perceperat, nisi ad vincula se deposci. Mirari non vacavit, aut quid deliquisset rogare in præsenti periculo. Tantum juvenili fervore elatus, decrevit inter eorum cædes mori. Sed Arsidas in Sicilia natus, gnarusque sermonis quo rustici utebantur, continuit irruentem; &, Siste manum, Archombrote, siste, inquit; Quid impari, nec necessaria pugna, frustra inter istos fortitudinem consumis? Ergo te vindicent indigni quos superes, & vel mortem vel victoriam maculabis ignobilitate certaminis.? Neque in te adornantur hæ minæ. Poliarchum siquidem quærunt. In illum deinde conversus, qui subito imperio ferox turbam ducebat; nihil tumultu bene agi admonuit. Cur illa multitudo prius irascebatur, quam se, vel Regem spretum sciret? Adjecit præterea blandimenta; nec se scilicet dubitare, quin ex illius cui loquebatur nutu cuncta penderent. Si ei placeret saltem brevem quietem imperare, parituros universos. Delinitus rustici animus insuetis sibi honoribus fuit,

silentiumque lictori quam duci similior indixit.

Desinebat in fremitus sævientium murmur; cum interrogavit Arsidas, quæ causa tantum vulgus in arma excivisset; responditque ille antesignanus, ad Poliarchum comprehendendum se venisse. Tũ vero Arsidas sanctissime dejerare, non adesse Poliarchum; nec, quod sciret, luce frui. Componerent animos, pia quidem, sed cæca & præcipiti devotione ad obsequium Regis actos. An neminem inter illos novisse Poliarchum? frontem, os, oculos hospitis quem male vinculis destinabant, omnino divertere. Modestissimi agrestium sibilis exceperunt hanc vocem; cæteris iracundia rediit, & diripiendum Regis hostem conclamaverunt. Ægre tandem reddita pace, cum Arsidas diu significasset se iterum velle audiri, in eundem intuens ducem; Vide, inquit, ne flagitii author sis. Hunc externum nefas est violari. Quod si adeo sedet, injuria immerentis probare vestram fidem; sane in vestram custodiam concedat, ea lege ne manicas, ne compedes detis. Ubi illuxerit, perducatur ad Regiam. De causa qui periti sunt cognoscent, neque fugiet pœnas, si meruit. Timoclea cum custodibus quantum prohibendæ fugæ sat erit, hic servetur, donec constiterit esse nocentem. Tu, qui potes, à cætera in hanc domum vio-

lentia abstine oppidanos. Hoc & fidei in Regem, & prudentiæ erit. Deliberantibus illis, jam nec tractabilis Archombrotus Arsidæ erat, negabatque deditionem sibi placere. An se enim rusticis & furentibus pariturum? aut quæ sævæ multitudinis fides, in qua, cum fervet, cuilibet impune peccare est? Sed ad genua advoluta Timoclea, elatum animum multo gemitu frangebat; Neque perplexa ratione Arsidas disputabat, hanc unam salutis viam esse, ut ad Regem se duci pateretur. Nam cur mori placeret? aut quod solatium cladis esset, incondito tumultu (quod Dii nefas averterent) indigne pereunti?

His parumper utrinque jactatis, ille æstus, ac veluti procellæ vis, ponere cœpit. Nam & Archombrotus monenti Arsidæ paruit, & mitigata plebs erat, quod non tantum non contempta, sed & vicisse videbatur. Tum vero prosequuta concordiam efficacissima benignitate Timoclea, totos utres jussit in medium proferri, prodigique veterrimum vinum, multo quoque epityro agrestes excipiens. Illi se in excubias partiri, obtinebant stationes. In Archombroti cubiculo, circa acquiescentis lectū, octo in comportatum stramen jacebant: totidem in limine cellæ in quam Timoclea secesserat. Cæteri in triclinio, aut vestibulo ædium, ducebant pervigilio similmam noctem; nisi cum

temulentis somnus irreperet, quo plerumque jacebant captivis suis faciles, si fallere aut nocere voluissent. Sed si fugisset Archombrotus, id in Timocleæ caput erat, omnibus Poliarchum evasisse creditur is.

Cæterum extra illorum curam Arsidas erat, quem neque Poliarchum, neque ædium dominum esse constabat. Is communicato cum Timoclea consilio, in cellam ad quietem processit, unde aditus ad Poliarchum ferebat. Inde munitis cubiculi claustris, in subjectam specum descendit, vestes quas Poliarcho mutando matrona paraverat ferens. Is ut solum Arsidam vidit, interrogare non sine præsagio mali cœpit, cur Archombrotus, cur Timoclea non adesset. Et ille furorem rusticorum, periculumque Archombroti narravit, ad omnia verba horrenti, donec cum comperit esse incolumem. Tum vero circumposito sibi ornatu quem mittebat Timoclea, multum Arsidam oravit, ut ad Argenidem primo mane properaret; inde ad specum cum virginis mandatis, ubi illa jussisset, fide eadem & diligentia rediturus.

Cum haud modicam noctis partem posuissent in illis sermonibus, redit in thalamum Arsidas, momentaneam quietem petiturus. Sed marcidæ voces, & stertentium rauca ebrietas, interpellavere somnum;

mnum;ut denique abjecta soporis spe,risu irato malediceret ludicris militibus, excitatisque eorum præcipuis,ad regiam se ire moneret;Ipsi, ubi placeret,cum Archombroto sequerentur. Iter erat duodecim millium, quo strenue confecto Aulam intravit,cum vix pauci ex Argenidis familia evigilassent.Illa noctem turbulentis cogitationibus non sine Selenissæ horrore exegerat:quæ memor furoris pridiani,& ad omnem inquieti corporis motum pavens, surgebat subinde de strato, & quis miseræ status, quis impetus esset, anxia contemplatione quærebat. Adhuc in illis erat officiis, cum Arsidas ministros excitavit, rogavitque ad Selenissam intromitti. Rem ipsi ad ancillas detulerunt; & una,cui licebat,reserato Argenidis thalamo, in quo Selenissæ stratum erat, adesse Arsidam, & matronæ colloqui velle dixit. Ipsum diei tempus nondum salutationibus maturum, (cum præterea sciret, charum inprimis Arsidam fuisse Poliarcho) facile persuasit de rebus quæ tantopere turbabant aliquid nunciaturum advenisse. Sed si tristia afferebat, nefas erat scire Argenidem. Itaque Arsidam in proximum conclave matrona duci jubet, eoque processit, vix satis interiori tunica circumducta, & ubi soli fuerunt, prior sic orsa est. Scio venire te de Poliarcho dicturum. Age modo;vivimus,Arsi-

da;an cum illa periimus? Non tulit Arsidas diutius anum ambigere : & vero poliarchum incolumem esse; ab eo se ad Argenidem advenire. Turbata gaudio Selenissa præcipitem Arsidam in Argenidis thalamum trahit;cumque se apud humilem thorum reclinasset in genua,nihil circuitu usa est, (neque enim dandi gaudii festinatio sinebat)sed,Vivit,ô domina,inquit,valetque Poliarchus.Sponsor tuæ salutis Arsidas adest. Argenis consumptis lachrymis pene exanguis , & tunc forte cum advenit Selenissa,doloris quoque oblita,languerat;cum repentina consolatione icta periculosius celeritate gaudii, quã antea dolore oppressa est. Vbi vero respiravit, dicere Arsidam jubens, recedit in thoro, avideque in eum intuita, cum audiret Poliarchum salutem illi dicere, effugisse inimicorum manus, & tutissimo secreto latere,ita exiliit,ut tamen nondum excusso metu subinde cogeret jurare Arsidam vera esse quæ afferret.Ille, venturum quoque Poliarchum affirmabat,si ipsa juberet: barba capilloque alieno notos vultus condidisse; vestem quoque indutum quæ imæ sortis hominem deceret. Nec omisit de rusticorum vi dicere,qui pridianum convivium turbaverant; ut furere, ut mitigari cœpissent, ut amœnissimum juvenem, & maxima in Poliarchum fide, pro ipso Poliarcho ducturi essent ad Regiam.

giam. Hæc non ſemel narrari Argenidi ſatis erat: quæ tandem ire Arſidam ad Meleandrum jubet, & de agreſtium adventu nunciare; ne venienti Archombroto quicquam durum indignumve accideret: His curatis ad ſe redire; Interim quid agere, quo ire, Poliarchum præſtaret, ſecum agitaturam.

Vix à ſecreto Argenidis dimiſſus Arſidas erat, cum urbem inconditi illi ex agris homines intravere, medium Archombrotum late ſtipantes: Et militibus qui in ſtatione erant, quid vellent afferrentve rogantibus, Poliarchum à ſe captum, ad Regem adduci retulerunt. Simul his intra mœnia recepti ad arcem venere: à qua objectis clauſtris excluſi, cum ſciſcitaretur Eurymedes, qui eſſent, quemve quærerent, eodem errore dixerunt, ad Regem ſe venire tradituros Poliarchum. Hoc audito ſimul lætus Eurymedes, quod viveret Poliarchus, ſimulque de amici periculo anxius, petiit ſibi Poliarchum monſtrari. Illi totis manibus Archombrotum indicaverunt. At Præfectus in ignoto ſibi vultu non hærens, negavit eum eſſe quem dicerent. Iamq; ſuſpecti erant, & arma ponere jubebãtur, verente Eurymede ne ſubornati à Lycogene venirent. Sed in Archombrotum præcipue intuens; Quæ hæc autem eſt fabula, inquit, ô juvenis, aut cur te Poliarchum eſſe aſſimulas? Tum ille; Se ve-

ro neque unquam simulasse, neque sponte hoc perductum comitatu processisse ad Regiam. Sibi errorem rusticorum fraudi esse non debere. Dum inter hos sermones sunt, interim aderat Arsidas, & impetrante Meleandro omnes produxit in atrium. Ibi Cleobulus regiorum consiliorum Præfectus, Regis nomine ita locutus est jam gnaris se errasse, ut Principem præstitæ fidei memorem abunde promitteret: Servarent ad omnia animum, atque manus, quæ præterquam Diis & Regi nihil debebant. Deinde Archombrotum, ut erat imperatum, duxit ad Regem. Quem ille postquam idoneo gestu cultuque propitiavit, ita exorsus est. Absit omen (Rex) quod reus tuos oculos primum subeo. Summum votorum fuit ad tuam regiam pervenire. Hoc consilio & patriam reliqui; & Siciliam, tanquam terrarum omnium te rectore fœlicissimam, sequutus sum. Cęterum quamquam in conspectum tuum prodire his authoribus noluissem; non hæc tamen sine Deorum mente contigisse crediderim. Quantum intelligo, Rex, nemo tuis rebus Poliarcho addictior fuit, nemo bellica laude præstantior. Cur non glorier visum esse me dignum, qui ejus vicem subirem? Certe ut de fortitudine concedam; ita præstabo, ne in te colendo diligentior fuerit. Nec contumax ista de Poliarcho est mentio. Accusatam quidem

dem ſcio:ſed adhuc indemnatam memoriam fas eſtapud te laudare,& tueri. Quod ſi armis meis & manibus uti placebit, intelliges viliorem mihi vitam imperiis tuis eſſe.

Hæc & ſimilia differente Archombroto, Meleander avidiſſimo vultu in eum hærebat, Iuventus,& ſpecies oris,tum luminum vigor, neq; triſtis aut inepta modeſtia,conciliabant dicentem. Vtque deſiit loqui, Rex primum gratias egit, quod ad ſe divertiſſet; experturum omnibus officiis, nullos ſibi chariores, quam qui ab externis regionibus virtutem, non debitam natamve Siciliæ, ultro afferrent: Simul porrectam dexteram Iuveni tradit, quam ille ſubjecta manu excipiens,quaque licuit pronus, oſculo preſſit. Receptus eſt deinde in amplexum (nam Rex ſumma de eo augurabatur) ſed de genere & patria poſtquam rogatus eſt, nihil aliud retulit, quam ſe natum in Africa: eoque intentius erecto Meleandri ſtudio, haud quicquam ulterius potuit ab obſtinato extorqueri. Saltem cum ambitioſius rogaretur, unde illi cum Poliarcho neceſſitudo; gentiles, an cognati; an duntaxat eos amicitia junxiſſet? omnia, præter Timocleæ furtum, nihil diſſimulata oratione expoſuit.

Cum deinde de violentia agreſtium inter jocos ſermo eſſet, Rex ipſe conjecit,

præter vultum & ætatem Archombroti, peregrinum quoque cultum errori suffecisse; visumque inexpertis hominibus quia Poliarchus erat externus, eum in externa veste solere. Atqui, refert Archombrotus, non committam amplius patrii habitus vitio plecti. Addam tunicæ pallium, & transibo in mores eorum quibus hic imbuendum animum trado. Tum Rex; Imo expecta donec magis placeamus, & consuetudo insolentiam nostri cultus apud te mitigarit. Nunc quidem tibi novi videmur; places tibi plenus veteri consuetudine, necdum ex animo imagine populi tui deleta. Sed postquam impleverit mentem noster aspectus, miraberis te diversum, & ferre non poteris. Equidem memini, & cum juvenis transirem in Africam, risisse me dispares à nobis amictus; cumque deinde illos usu probassem, rediissemque in Siciliam, non minori aspernatum fastidio patrias vestes, donec has rursus mihi patientia vivendi conciliavit. Adeo nihil est injustius, quam damnare quæ ipsi non facimus, aut vidimus; si presertim totæ gentes in illa consenserint. Cum enim ipso tempore iis placemur, apparet, non vitio suo, sed ignoratione nostra, displicuisse primum visa; Et præterea cogitandum est, congruentes suis sedibus amictus atque mores singulas gentes habere, quos & tibi insinuabit genius regionis, si illum justę moræ

moræ experientia conceperis. Nihil te ergo, præter virtutem, aut virium, magnopere moveat in tua gente vel extera. Velim tamen tuos ad mores atque usus, mi hospes, hic omnia tibi procedere.

Dum hæc loquitur Meleander, & senili ambitione philosophatur, interim Arsidas haud ægre ad Argenidem delapsus est; laudavitque Archombrotum, qui primo cum Rege congressus, Poliarchi mentionem cum honore intulerat. Sed cum avidissime à virgine & alumna hæc hospitis audiretur constantia, subitus per thalamum rumor fuit, correptum Poliarchum in vinculis esse, & ad regem deduci. Nec territa Argenis, scilicet rata de Archombroto imprudentibus esse sermonem, sustulit cum aliquo risu vultum, & errorem deponerent jussit; qui ad Regem erat adductus, alium à Poliarcho esse. Excepit sermonem virginum una, dixitque, longe aliud quam quod ipsa crederet, jam afferri. Scire omnes externum juvenem, quem rustici homines produxerant, non esse Poliarchum. jam vero certiori rumore constare; Poliarchum è specu in qua mutatis vestibus latebat, ab aliis agrestibus erutum, trahi ad Regem. Qui id nunciarent præmissos, ad aulam pervenisse. Hoc fulmine attonita Argenis, tamē vix horridius, quam aut Arsidas, aut Selenissa, contremuit. Et Selenissa quidē silen-

tium tenebat. Sed Arsidas ad aurem Argenidis demissus; Vicit, inquit, nostras artes fortunæ malignitas. Actum est, Domina; nisi palam audebis Poliarchum defendere. Postquam specum audivi, cultusque mutatos, non dubito quin vera calamitas nuncietur. Et illa velut ultimis & lacessentibus malis robustior facta; Cum, inquit, referretur de obitu Poliarchi, Arsida, res non minus solatio videbatur quam spe carere. Solis luctibus tantos luctus prosequi tunc licebat. Nunc cum vivere possit, & periturus timeatur, nunquam digna pœna defungar, nisi vel diligentia mea vivat, vel ego in illius malis consumar. Ibo ad patrem; Silentium pro crimine esset. Sciat tandem, quid debeat Poliarcho. Solatio erit, si nos perditos dii volunt, nihil omisisse virtutis ad ruinam eluctandam. Selenissa audaci consilio perterrita, verebatur Regis iram, si, quæ tam diu ipsa siluerat, Argenide profitente cognosceret. Sed nec dissuadendi locus, nec ratio erat. Omnia fortunæ credi oportuit. Iam enim ad Meleandrum Argenis corripuerat gradum, paucæque ex comitatu primum, ut in re improvisa, mox & ipsa sequuta est.

Rex tunc forte erat in hortis, & ipse de Poliarcho solicitus, quem constans fama erat esse in vinculis. Miserrimus senex, & nunquam quietus à fortuna. Quid diceret,

diceret,faceretve? Omnia adversa,omnia in novos dolores composita.Prope biduũ erat, ex quo tanquam mortuum sic apud se defleverat,ut perfunctus videretur officio,& culpam abluisse. Nunc de integro quæstionem fata reduxerant, malletne peccare in juvenem, an coeuntem Siciliæ pacem in tutissima æquitate rescindere. Iamque qui acerbius oderant Poliarchum,frequentes convenerant,dicebantque eo juvene vivo nihil in Sicilia firmum fore. Aderat Archombrotus, Regisque vix minus quam Poliarchi misertus, expectabat donec erumpentibus hominum studiis, posset amicos Poliarchi dignoscere. Paulo ante advenerat Ibburranes,& cum Dunalbio paris dignitatis Antistite, qui tunc erat in aula, cogitabat de patrocinio Poliarchi: Cum certatim decedentibus cunctis subita Argenis ad Regem procedit, ita dolorem adgubernante prudentia, ne, priusquam res posceret, suam causam vellet orare.Securitatem faciebat, destinatus nisi vinceret interitus; oculisque in hostes Poliarchi circumlatis,acrius ipsa æmulatione accensa est. Nemo illic mediocriter Poliarcho vel infestus, vel propitius erat.

Ecce autem,dum omnes velut imperato silentio in incertos exitus animum intendunt,Eurymedes suspensis supervenit, Heraleontem manu tenens. Hunc lapsæ

mentis error notissimum aulæ effecerat. Et hic, inquit, nobis est Poliarchus. Hic ab agrestibus de fuga retractus est. Tum Heraleon in genua supplex procubuit, veniam passis manibus petens. Rex jam hilarior, ecquid peccavisset rogavit. Nihil, inquit, nisi quod sum Poliarchus. Omnibus in risum effusis, Rex ab Eurymede petiit, hæc serio an joco agerentur. Et Eurymedes; Cum pro limine arcis starem, illic ut imperaveras Poliarchum, si traderetur, excepturus, video rusticorum magnam turbam Heraleonti circunfusam. Is qui inter illos videbatur potissimus, multum suæ fidei imputabat, quod diligenter Poliarchum vinxissent. Erat autem Poliarchus, Heraleon. Suppresso ego risu, quæsivi qua fœlicitate incidissent in prædam. Qui ex nostris hominibus primi, inquit, hoc mane ad opus exiere, mirati quod iste per invios campos ageret equum, niteretur que in impeditum montem, primum monere errantem, mox sequi suspectum, instituerunt. Quippe tanquam omnes vitaret, ut in quemque inciderat, avertebat equi vestigia; quem per tot anfractus cum spiritus defecisset; ipse jam pedes specum in proximo nactus, præceps in eum se abdidit. Iam ad spectaculum coieramus multi, & facto agmine in speluncam concurrimus; Clamantem horrentemque cum educeremus, quis esset,

esset, curve lateret, rogatus, ultro se Poliarchum esse professus est. Vestis erat indigna Poliarcho; sed facile credidimus cultu mutato aufugisse. Neque mora, vinximus reluctantem, & ad Regem, ut vides, reduximus. Cum sic rusticus perorasset, laudavi fidissimos homines, & ad suos agros demisi. Hunc autem (Rex) tibi en sisto: quod videbitur, in illius caput constitue.

Hæc loquente Eurymede, etiam tristissimis aliquem risum is casus expresserat. Quippe Heraleontem sciebant affectæ mentis vitio eo prolapsum, ut vulgo se esse Poliarchum jactaret. Solus erat qui fabulam ignoraret Archombrotus, quem à proximis sciscitantem quid negotii esset, Meleander ad se vocat, & de Heraleonte hæc memorat. Quo magis hunc mirere, Archombrote, cætera ad hunc modum non desipit. Rem familiarem sobrie curat, negotiorum meminit; in agendo, in colloquendo non ineptus, nisi ad Poliarchum sermo flectat. Tunc quasi œstro perculsum amentia sua rapit: Se Poliarchum vocari, laudes quæ illi nomini dantur, suas esse, & in alium iniquissima ratione transferri. Plus sex menses sunt, ex quo illi mens laborat. sub hac larva forsitan & accensis in Poliarchũ ignibus se quæri putavit, aufugitq; perterritus: & imperiti homines, neque vultu, neque insania æstimata, pro eo

quem se esse ajebat indignum mulctaverunt. Sed ipsum si lubet audiamus. Dic vero, Poliarche, quæ te res adegit ad fugam? At Heraleon; Quid te autem, Rex, ut fugere me cogeres? Ex notis ignotisque nemo fuit qui consilium latendi non laudaret. Sub hac veste, quam squallidam mihi imposui, credidi fugam bene texisse. O ut numquam fuissem Poliarchus!

Avertit se risurus Meleander, qui subita deinde naturæ humanæ miseratione commotus est, quam præter fortunæ injurias, nec sufficiens tot cladibus corpus, adhuc præcipua sui parte tot mala exercerent. Aderat Regis medicus, quem Philippum appellabant. Is parum rogatus, intemperiem cerebri fastidiose descripsit, quæ veluti summam mentis intactam relinqueret, partemque duntaxat compleret amentia; quod Heraleonti accidisse multi stupebant. Sunt, inquit, in ejusmodi hominibus laxa cerebri claustra, suaque tenuitate nimis apta recipiendis imaginibus rerum quas vocamus phantasias. Has in rara illa substantia, & sua levitate quocunque impellatur obnoxia, semel impressas, ideo delere est arduum, quia ut plurimum aliqua suavitate placent, & præterea velut intingunt animum, non aliter quam per vehementius succedentes diversarum rerum species in alios colores abiturum.

Vix

Vix est igitur ut illa ingenia unquam vacent; semper immodice ex irruentium cogitationum impetu aut ægra aut hilaria. Quod si in aliquem potissimum affectum isti homines cœperint inclinare, hunc assiduum habebunt in animo, hunc præsentem mentis oculis dulci studio alent, seu ille superbia erit, seu habendi cupiditas, aut impatientia ultionis, aut quicquid aliud turbidæ cupiditates nobis objiciunt. Ita sponte inclinati, si vis aliqua vehementior in eam partem ingruit, facile perturbantur, ut quod diu esse voluerunt tandem esse existiment; nec jam illæ in domito & assueto animo imagines, rem ut optabilem, sed ut veram & præsentem figurent. Vis autem hæc vehemens, vel ex crescenti habitu est, & indies gravius premente; vel ex subito impetu, qui ingens & improvisus occurrat, impleatque tanquã turbine lacessita ingenia. At cur, inquis, sic mentes affectæ in totum ejusmodi tempestate non pereunt? Faciunt vero sæpissime; Sed & interdum sola illius rei contemplatio quæ in animo nimia fuit, peccat. Nam ut membra jam sponte imbecillia, haud raro profluentium humorum vim sic in se derivant, ut ex morbo nihil supersit, quod synceras partes afflet; Sic iste Heraleon, & si quos non injucundę amentiæ socios habet, consumpto in cupiditatum una ingenii vitio, quo aliquid nimis

velle cogebantur, pacatius, & propemodum sine præjudicio, res alias intuentur, intelligunt, deniq; humano more vivunt: Vt plerisque mirum sit, quod haud insaniam reliqua prudentia, aut hanc illa non perdat. Adderes, subjungit Meleander, vix mortalium ulli pepercisse hoc genus insaniæ. Quotusquisque aliquid sibi non fingit periculosius stultiusq; quam se esse Poliarchum? Hic Deos non esse, hic omnia esse Deos, aut nihil voluptate pretiosus, aut inulta numinibus facinora esse. Pauci denique Heraleontem non superant, nisi quod rectius, aut magis ad genium vulgi furunt: eo quoque lachrymis digniores, quod excutere dementiam nolunt; iste non potest.

Inter hæc jacebat supplex Heraleon, ab averso Rege ratus de supplicio suo agi; Nec defuere qui revocarent Meleandrum ad jucundum spectaculum tam vana metuentis, scenamque ornabant; hi tanquam orarent, ut remitteret pœnam; alii proclamantes ad vindictam. Sed exhorruit Meleander ad Poliarchi memoriã, crudelis sibi visus, si ejus nomini quem periisse ducebat, suum crimen adhuc superbæ fabulæ contumacia illuderet. Ergo solutum metu abire Heraleontem jussit; causatus, sat nugarum rebus seriis obstrepuisse. Nã & nunciabatur adventare Lycogenes; quem ipse quo vultu exciperet, quibus verbis

verbis affaretur, nonnihil cunctatus, tandem in cubiculum secessit, manuque ad proximam sellam nixus, cœpit ex composito Argenidi loqui. Quippe Lycogenes paucissimis familiarium comitatus, iisque, quo fiduciam simularet, exermibus, intraverat Magellam; non conscientia sua, sed Regis ingenio, & suorum studiis qui circa Regem erant, superbe securus. Vehi quoque cursoriis equis voluerat ad longioris pompæ sive molestiam declinandam, sive intempestivam invidiam. Quidam ex amicis Regiis, interque eos Timonides, à Meleandro jussi tanquã sponte ei obviam ire, ab limine arcis ad conclave in quo Rex erat, tumentem deduxere.

Intrat ille, haud vulgari vir specie, quam ingens fiducia augebat; visoque cum Argenide Meleandro in terram de more se demisit. Paulum inde progressus, iterata veneratione cunctantes prosequitur. Nec tum quidem Meleander ullo nutu venientem excepit, obliquos in Argenidem vultus tanquam sermonis causa tenens. Sed ut propior Lycogenes intra pauca vestigia fuit, tum Rex subito porrectissima fronte in illum adspiciens, petenti genua dexteram dedit; addidit, expetitum venisse, & cætera quæ in humanitatis pignus omitti non solent. At vero Lycogenes inter officiosæ demissionis verba nihil ar-

tis omisit, quo alterum spirituum retinens, nec vilis esset Regi, & factiosorum animis, qui multi tunc aderant, fidem faceret adhuc se duce contumaciam belli posse resurgere. Excusavit breviter necessitatem, ut dicebat, armorum, ad quam à salutis suæ insidiatoribus esset adductus. Se vero nec fœdera, nec publicam fidem, expectaturum fuisse, nisi ab iisdem hostibus apud Regem tutus esset. Meleander non modo abolenda odia retulit, sed & odiorum mentionem. Postero die, in fano Palladis, Deos testes reconciliationis esse futuros. In varios deinde sermones digressi sunt, utroque potissimum lætitiam, & quę est pervicacissima ars aularum, amorem fingente.

Eurymedes, jubente Meleandro, Lycogeni suorumque præcipuis prandium eo die instruxerat; quosdam præterea vocaverat meliorum partium Optimates, in quibus & Dunalbius fuit, qui quamquam exteræ gentis homo nulli Siculorum charitate in Regem cedebat. Erat ille in Deorum ministerio præcipuus, ex Sacerdotibus qui purpura vestiuntur; tantamque dignitatem ornaverat ingentibus animi bonis. Strenuus, & par negotiis; Invenire amicitias & colere optimus; nudis inter synceros affectibus. In tanta fœlicitate naturæ eminebat eruditionis amœnitas, omniumque Musarum consortium, qua-

rum

rum nullam factæ illæ ad usum & negotia virtutes excluserant. Nec id impune fuit; Sæpe, ut solet, ulciscente fortuna in egregio viro virtutis amorem, & studium litterarum. Nam & avunculum olim Regem sacrorum habuerat, quem suos pro merito subvecturũ, tam subito mimo febris eripuit, ut triumphales lucernæ rogi flammas spectaverint. Ab hac spe dejectus novoque periculo legatus ad exteros missus, pene temporum invidiam subiit, quia gens illa subitis motibus cœpit ardere, ut difficilimum esset in turbulenta tempestate aut divisis placere, aut ab armatis & ad sua intentis consilia exigere quæ sani dedissent. Fortissime tamen ad littus enatavit. Tuncque forte in Sicilia erat, cum isthæc agerentur; amicitia & consilio utilissimus Regi; Et in ejus amicis eminebat Nicopompus, quem & Eurymedes ad idem provocavit convivium.

Cum inter vescendum multa hilariter referrentur, & occasione mulsi de apibus mentio esset, juvenis quidam Lycogenis nepos, Anaximander nomine, sive patruo placiturus; à quo sciebat regiam potestatem oppugnari: sive jactaturus philosophiam suam, negavit verum esse quod de apibus referunt habere illas Regem: Sed hoc vanæ & facilis antiquitatis esse commentum, quæ & canere cygnos credidit, & formidinis opinione Leones oneravit,

qui in Gallos cantantes incidissent. Addebat, his pleraque similia esse, quæ majorum inexplorata authoritas pro veris tradidit famæ. Cæterum omnia animantia ductu naturæ non Regem, aut alieni superbiam imperii, sed libertatem sequi. Cum hæc ille dixisset, mox à convivis cœpit vulgare agitari argumentum; Ecquod inter homines esset æquissimum imperii genus. Nec dubitavit Anaximander id præferre quo Populus, aut vero Optimates potiuntur. Cur enim ex unius hominis libidine omnia pendeant; quem, si in vitia deflectit, nullus metus aut pudor cohibeat; qui sævitia, qui exemplo, altissima reipublicæ vulnera imponat; qui sic denique patria civibusque utatur, tanquam sui unius causa hæc omnia natura produxerit? Quanto vero alacrius symbola in ærarium conferuntur à populo, cum illa deinde pecunia sic plurium consilio atque fide collocatur, ut hanc quisque de privatis adhuc suam jure existimet; quam ubi ex unius Principis nutu in gratiosos ac sæpe indignos improvida & crudeli liberalitate effunditur? Quid quod ad reipublicæ usum se plures aptabunt, ingenia excolent, militiam aut eloquentiam studiosius persequentur, denique suis civibus se probabunt; ubi eorum suffragio scient esse parata virtuti præmia, summasque reipublicæ dignitates patere merentibus, quam cum illas.

illas unius domus ac liminis ambitiosa angustia ita dispensat, ut vix unquam ex merito, vel publicæ famæ judicio, probis viris aut laboriosis contingant? Num prætereа uni Regi tantum solertiæ, tantum animi superesse, ut possit æquari tot Optimatū ingeniis, qui in liberis urbibus ad publica consilia solent acciri? Illos quidem & idonea ætate, & claris virtutibus diligi; tum virtutis æmulatione, & dedecoris metu, utilissima quęque reipublicæ sentire ac facere. Sæpe autem obstrepere adulationem Regibus, sæpe indolem monitoribus non patere, ac illorum præterea mentes quamvis egregias atque rectas, eo ipso corrumpi, quod, utcunque præclare se gesserint, nihil est sublimius quo in præmium rapiantur; nec si peccent, ullum tribunal cui reddant rationem. Nihil denique ajebat suavius libertate, aut quod magis cum natura conveniat. Hac autem populos frui qui legibus suis vivunt, qui magistratus facere ac premere possunt. Nec vero cum ipse hæc dicat, se oblitum aut quis ipse sit, aut ubi terrarum. Scire se sub Rege esse Siciliam; & id cuique genus imperii charissimum esse debere sub quo est genitus. Verum ut quibus imbecilla valetudo est, corpuscula quidem sua amare ac tueri est necesse; sed & illis præterea licet aliorum contemplari fœlicitatem, qui firmiori habitu absunt à morbis; Ita

se regiam dignitatem colere, cui erat nascendi conditione obnoxius; & populorum tamen libertatem suspicere, qui sui potentes sunt. Neque præterea se Meleandro injuriam facere; cujus virtutibus si similes utique essent cæteri reges, nihil se Regibus divinius, aut Regno inter homines utilius crediturum.

Hæc audacter ingerentem Nicopompus non tulit. Vir erat litterarum à puero amans: Sed qui solis in libris hærere contempserat: Adolescens reliquerat magistros; ut in Regum ac Principum aulis, tanquam in vera & liberali schola, tyrocinium poneret publicæ lucis. Ita pari ubique Musarum & negotiorum studio crevit; genere quoque ac moribus ad ejusmodi eum vitam ferentibus; & multis Principum charus, ac inprimis Meleandro: cujus tunc & cæterorum Regum causam acturus; Quid faceres, Anaximander, inquit, in populari imperio, qui hic tantam loquendi ac sentiendi libertatem usurpas? Non mehercule tam impune sub populo liceret regnum laudare, quam nunc Plebis aut Procerum potestatem extulisti; Vt vel inde intelligas, hic verissimam esse, illic fucatam libertatem. Nam quod ad naturam provocas, quæ libertatis amorem animantibus ingenerat; una persuaseris omne genus imperii abdicandum. Neque enim sub Republica minus quam sub Regno,

gno, leges sunt, magistratusque, quibus obtemperes. Quæ omnia eodem modo aut conveniunt, aut abhorrent à naturæ libertate. Si contineri sua sponte intra fines justitiæ posset genus humanum, tunc impari omnium pietate non supervacua modo, sed injusta essent imperia, quę cives jam sponte æquissimos ad inutilem servitutem adigerent. Sed cum ex vitiis mortalium hæc felicitas sperari non possit, ea maxime forma regiminis ad naturam accedit, quę homines vetat extra leges naturæ ipsius virtutisq; exerrare. Vt nō intersit pluresne an pauci imperent, sed in utro regimine sanctius cives agant. Lusisti præterea in permiscenda Populi & Optimatū potestate, quæ utique diversissima est. Tu vero ad fucum & libertatis pompam, Populum nominasti; ad utilitatis vero speciem, retulisti Optimatum solertiam. Atqui si respublicas intelligis in quibus summum Populo jus est; quid prudentia illic Procerum possit? Cum sæpe ad imperitos, atque ignavos, Populi levitas deferat fasces; cum factionibus, invidia, impetu, rapiantur vulgi studia; & plerumque fuerit ingens virtutis specimē, ab imperita multitudine male mulctari. Sin illuc te refers, ubi Proceres omnia possunt; pudet istiusmodi senatui regnum, Anaximander, posthabere, & multiplicato numero dominorum, augere serviendi vilitatem.

Nam

Nam pro unico Rege tot heros obtrudis, quot illic homines senatum constituunt. At scilicet maturius inter multos, quam Rege ab uno, publica expendentur negotia. Quasi prudentum sententiis Reges uti non soleant; & iste quem laudas Optimatum senatus sæpe transversus non agatur, dum quisque proprii commodi studio laborat, vel amore in suos, vel in pares invidia. Sed enim majoribus præmiis excitata juventutis industria (inquis) ad studia & labores propelletur; florebitque illustribus respublica ingeniis; regna vero tanquam studiis & virtutibus adversa marcebunt. Quæ autem respublica? An illa popularis? In qua ad seditiones, ad furorem, ad captandi populi atq; fallendi consilia, aptare se solent improbæ ac factiosæ mentes, adulatione, obsequio, suavitate orandi; in qua denique vix est, ut eximia ingenia, & ambitu accensa, nisi ad publicam perniciem emineant? Sub Optimatibus vero, quid spei laboriosis illis hominibus quæ amplior sub Rege non pateat? Intra certas (ut nosti) familias atque stirpes includunt hi Proceres reipublicæ munera atque potentiam; ut generi, non virtuti serventur dignitates, nisi forte quædam obscuræ, & quæ te à supercilio nobilitatis non eximant. Et hæc præterea munera ad quæ licet pervenire, an putas in alios dividi, quam in istorum potentum clientelas? Ne

fœlicius quam sub Rege eloquentiam illic, aut virtutis alia studia; sed gratiam, sed amicitias, sed privata obsequia, valere existimes. Pone vero, tam regnum, quam rempublicam, Principum vitiis tanquam affecta valetudine laborare; utribi faciliora expectes ad publicam sanitatem remedia? Nimirum & Regem & ipsius vitia mors saltem de medio tollet, poteruntque à successoris indole sperari mitiora. At labem corrupti senatus non uniuscujusque mors eluit; sed afflicti semel mores in deteriora semper labuntur, donec publicam salutem suo casu obruerint.

Sic differente Nicopompo, timuit Lycogenes invidiam, quod ab suo nepote oppugnaretur jus regium. Nam & hoc inutile suis cœptis facinus erat, qui nō delere sed habere sibi regnum optaret. Aliud commodius visum; quandoquidem ille sermo inciderat, arguere gentium ritum quæ uni se stirpi in hæreditatem permiserant, cæterasq; extollere post singulorum obitum Regum in comitia & suffragia euntes. Et hoc quidem Lycogeni placebat argumentum; tum quod sceptro Meleandri imminens id posse se consequi tumultuaria populi electione sperabat; tū quod illic erat Dunalbius, sibi protinus ut credebat assensurus; quia in illo Antistitum collegio summos ad gradus non hęreditate, sed suffragiis itur. Sic igitur exorsus turbavit

bavit Nicopompum; Dies abeat, inquit, priusquam, Nicopompe, quę in utramque partem dici possunt enumeres. Nam quotusquisque Philosophorum non invenit quæ pro Regibus vel Republica diceret? Et tecum quidem sentio, unius imperio rem communem melius geri. Illud magis in perplexo est, an adigi populum præstet ad unius familiæ servitutem, an jus illi relinquere ex omnibus civibus optimum deligendi. Siquidem in ea populi libertate, qui regio sanguine nascuntur, impensius rectis artibus se dederent, certi non ante in sceptra majorum quam in virtutes venire se posse, propter quas illi majores regnaverunt. Etiam populo gratias quisque Regum haberet, memorque se ab eo subvectum, moderatius uteretur credita potestate. Nunc vero quasi nata mancipia, si subimus imperium, ne respicimur quidē; sin detrectamus, pro flagitio habetur. Cum deinde in infantem, in puerū, in imbecillis animi hominem summam rerum fatorum ludibrium transfert, quid hac luctuosa successione acerbius? Non expectat mehercule civium improbitas donec ille Rex adoleverit; sed dum simplex & inutilis ætas superbe despicitur, eæ clades publice eveniunt, quas deinde vix multorum fœlicitas annorum sarciverit. Tunc utiq; omnes regnant, populum omnes despoliant; ut nec saltem à solis calcatus Regibus

con-

contumeliæ solatium habeat ipsam pec-cantium dignitatem. Quod si gubernatori navis utcunque præstanti, filium rudem in successionem non sufficimus; ne quos ille servavit iste evertat; Nec Philosophiæ scholam proximus extincto præceptori, sed sapientia similimus excipit: Cur regnandi unam hanc artem præceptorum plenissimam, & ex cujus erratis omnium pernicies pédet, pueris tradimus; qui si hæreditatis jure habent ut regnent, nobis jure eodem ut pereamus relictum est? Huic quidem instituto ignosco, si putamus populos atque urbes gratia Regum ipsorum conditas esse. Perdant enim illi quod suũ est, ferantque populi illam sortem quam numina dederunt. Sin fatemur hanc tuendis gentibus dignitatem esse repertam; miror majores non cavisse, ne ex illa pejor interdum calamitas esset, quam quæ ejus beneficio prævertitur. Sed hæc tibi, Dunalbi, relinquo exequenda; Tu sanctior nobis author comprobabis eligendorum Principum morem, quem & vos in sacris comitiis justissimo ritu servatis.

Dunalbius in publice obloquendo semper religiosior, eo tamen devenerat, ut assentiri Lycogeni, vel in eum disserere cogeretur. Præterea omnium oculos, & maximeNicopompi, in se videbat esse intentos. Modeste igitur abnuens sibi placere quæ Lycogenes attulerat, tandem omnium

perti-

pertinaci silentio, sic eum ad dicendum invitantium, in hanc sententiam loquutus est. Scio te, Lycogenes, hæc philosophandi magis causa dixisse, quam quod revera sic sentias; Nisi id forte tuæ in nos pietati dedisti, ut quia suffragiis Regem sacrorum renunciamus, author sis eum ritum ubique sanciendi. Sed ne sceptri & sacerdotii jura confundas; vide quam diversa utriusque sit ratio. Nobis quidem cum lex vetustissimæ sanctitatis matrimonia abstulerit, quomodo infulas relinquemus liberis nostris quos tollimus nullos? Multa præterea in sacris sunt, quæ sacerdotes per se peragere, non mandare aliis debent. Si igitur in pueros hoc munus successionis jure devolverent, quo aræ, quo templa, quo divum illi cultus, qui profanis nec numini initiatis committi non possunt? Ita quoque admonemur, non divitiis incumbere aut cæteris mortalium curis; sed pro domo, pro familia, pro posteris cœlum habere: neque illa nostra esse, sed Numinum, quæ à nobis duntaxat procurata ad hæredem non transeunt. Sed & uni familiæ si hæ summi sacerdotii infulæ donentur, quamdiu putas illam cogitaturam se hanc Numinibus magnitudinem debere, neque sibi sed Diis regnare? Vel Reges ac populos tantæ cognationis supercilium esse laturos, qui nulli nunc stirpi, ac pene nec homini, sed officii sanctitati, seipsos sine

ſine æmulatione aut vilitatis ſuſpicione ſubjiciunt? At in civilibus imperiis, quæ opulentia viribuſque conſiſtunt, quę populo quietem præſtare, & contumaciam frangere impiorum armatis legibus debent, multa ſunt quæ ſucceſſionis utilitatem concilient, quorum præcipuum forte eſt ambitus Optimatum exarmandus, ne in Regni ſpem audeant ipſum Regem violare.

Finge enim, in nobilibus & inquietis gentibus, quas cernimus hęreditario contineri imperio, hunc quem laudas electionis morem vigere; quid facturos Optimates exiſtimas, nunc quoque vix Regem patientes? Iam hæc illis accederet ſui fiducia, poſſe ſe quoque regno potiri; jam deſpectus in Regem, qui & ex illorum ordine fuiſſet, nec majores liberos relicturus. Aſt ubi fortuna regnandi ſtirpe in una conſenuit, Regum pręteritorum reverentia adeo vivit in poſteris, ut vel cunæ puerorum in purpuram natorum tacita confeſſione ſortis noſtræ nos tangant, nec iis parere indignemur, quos priuſquam lucem ſubeant ſcimus naſci ut imperent. Nec dubium, grandius quiddam inſinuari illis ingeniis quæ ad regnandum à puero inſtituuntur; ſive natura hoc facit, ſive diſciplinę rectitudo; aut potius Deum cura. Certe enim conſuetudine honorũ qui ipſis habentur obſtupeſcit ſuperbiæ guſtus ac vel-

uti acies; aliturq; imperandi fortis illa se-
curita;quæ ut contemni vix potest,ita nec
in odium venire, quia plerumque accedit
comis animus,& cum Optimatibus fami-
liaritas, nulla præteritæ humilitatis vere-
cundia erubescens. Altiora deinde assue-
scunt cogitare,regnoque tanquam libero-
rum suorū patrimonio cum fide incum-
bere.Qui vero suffragiis in hunc verticem
rerum humanarum attollitur, nondum
primæ immemor sortis est, in quam reci-
dere sui hæredes possunt. Itaque à publi-
corum munerum sedulitate propiori cu-
ra subducitur;ut filio vel proximo cogna-
torum eos conciliet quorum est regnum
dare, aut familiam saltem tot opibus ex-
pleat, ne deinde ullus ignoret fuisse ex ea
qui regnarit. Sic publica ornamenta, pu-
blicæ opes, quacunque ratione in priva-
tam degeruntur familiam; & quæ splen-
dori, quæ utilitati communi vota majo-
rum destinaverant, tristissimo errore in
nescio quos lares profunduntur, eosque
laborant in lucem vindicare. Nec ejusmo-
di Reges suis modo peccatis Rempub. læ-
dunt;sed & Optimatum erroribus, quos
perniciosa indulgentia ideo sibi devin-
ciunt,ut purpurā cognatis suis servēt, aut
largiri immodice non vetentur; aut deni-
que ne futurum lædant Regem;(nam quis
ille de tot Optimatibus, incertum est) in-
jurias in decessoris familiam vindicaturū.

Iactes

faćtes nunc licet electionis prudentiam, quæ novas identidem ſtirpes obtrudit malo publico ſaginandas. Ipſi Aquilii diverſo è genere lecti, quam ſæpe Majeſtatis ſuæ vires his proditas curis fregerunt? Inter hos ille, cujus ſanctiones aureas dicunt, ut filio regnum pararet, quo pretio ſuffragatores emit? Quo deinde ſceptri incommodo, cũ ſolvendo non eſſet, publica iis vectigalia conceſſit, quæ primum pignoris nomine occupata mox iſti imbecillitate vel errore regnantum in hæreditatem verterunt? Multa præterea ſunt, ut ſcitis, ſive opera, ſive conſilia, quæ non ſtatim ac concepta ſunt, reipublicę proſunt, ſed expectant maturitatẽ ſuam, & inſtar frugiferarum arborum legitimo denique tempore edũt baccas. Ex his longioris ſpei conſiliis plerumq; ſolida regnorum ſalus conſiſtit. Sperni tamen, aut omitti ſæpiſſime ſolent ab Rege qui non patrio, ſed comitiorum jure obtinet ſceptrum. Quia illis operibus inchoandis labor eſt ut plurimum ſumptuoſus; eoque ſuis authoribus ingratior, quod non viriditatis, nedum meſſis, ea ipſis voluptas eſt, quæ poſteris Regibus olim continget. Qui autem erunt hi Reges? liberi, amici, familiares mei? Imo forte ex ignotis, aut inviſis. His ego ſecuritatis, lætitiæ, opulentiæ fundamenta ſtabiliam, magnis curis, & jactura ærarii, quod nunc melius in meos effuderim?

Fac me velle;at hi ipsi successores forte invidia sua inutile meum munus efficient;& opera in spem longioris utilitatis inchoata, vel negligent, vel evertent; quoniam mihi meisque temporibus erit in decus ea instituisse; ipsis autem, ut altoribus tantum, & sapientiæ nostræ custodibus, inglorius sumptus accedet. Hæc neque vano timore, neque tamen præter rerumpublicarum perniciem, ejusmodi Regum animos solent ab ingentibus cœptis avertere.

Minori tamen utcunque Reipublicę incommodo regnare electi Reges possunt, quam eligi; Nam in vividis gentibus, subtilique exserto ambitu ferventibus, num quieta fore speres comitia? num largitionum armorumve immunia, ubi multi opibus, genere, animis pares, neque cedere invicem poterunt, neque omnes regnare? Quid deinde cum in duos candidatos studia dividuntur, amboque in regnum se asseruht, ut nescias uter vitio sit creatus? quantæ hæ turbæ? quam sæpe longissimo bello cruentæ? Vt sileam quod populus Regem facere jure assuetus, sæpe quoque eum audet amovere injuria. Ne vetera nunc curem; cerne Aquilium. Duo regna totidem comitiis non pridem adeptus, paulo post eorundem hominum pœnitentia excidit sceptris. Rite inauguratum negavere. Ita ferro, cladibus, vastitate terrarũ repetendę res fuerunt, hinc in Peranhyleum

hyleum alterum ex regnis ambientem, hinc in Dereficum jam alteri incumbentem, qui pro dapibus quas in mensam Aquilii ipsum ferre oportuit, fere sustulit & penum & mensam. Hæc vero nonne summa discrimina existimes, iisque pejora quibus interdum nostrorum pueritia Regum funesta est? Nam non nego vel regnantum infantiam, vel tenue ingenium, ineptumque negotiis, sæpe publicis rebus nocere. (quid enim sic ad hominum commoda exactum ut undequaque sit utile?) Sed hæc ipsa multo mitiori tempestate in nos volvuntur, quam quæ procellæ ex comitiorum freto exæstuant.

At nec putes optimum quemque, aut maxime ad regnandum idoneum, per hęc comitia venturum ad purpuram. Quam multæ sunt factiones! Vt sæpe qui stirpe & potentia præcipuus est, animi bonis deficitur; tanquam verentibus fatis, ne si summam fortunam ac mentem dent homini, Deum faciant ex mortali? Non igitur dignissimus utique erit quem Principem comitia dicent, sed aut potentissimus, aut fœlissimus; quorum utrumque ab arte regnandi abesse multum potest. Ille viribus suis suffragia aut terrebit aut emet; ille ignavia favorem apud eos inveniet qui sperabunt sub tali Principe ipsi regnare. Nam si denique eligentium studia atque vota sic integra fingis, ut in eo

quem destinant Regem, solum virtutem respiciant, solerterq; inveniant; si præterea candidatorum modestiam & assensum populorum hunc facis, ut præbeant obnoxias cervices sic ad sceptrum provecto; Addas innocentiam novi regis inter recentis fortunæ blandimenta, adeo memorem sui futuram ut nunquam conniveat; Tunc ego ad hanc fœlicitatem proclamabo, Diisque charissimas gentes credam quibus illa contigerit. Sed hæc bona sperari non possunt. Reclamant vitia hominum & toties experimenta in contrarium versa; Vt injuria accusetur nationum sapientia quæ dedidere se uni stirpi, ex qua tranquilliora sint & magis illustria apud se imperia.

Iratissimus Lycogenes erat, destitutam à Dunalbio esse spem suam; quod tamē ne convivæ adverterent, aliquot jocis, quos elegantissimos habebat, rei seriæ gravitatem mutavit; adjuvante Eurymede, cui apud se tot periculosæ Philosophiæ argumenta jactari non placebat. Maxime de Peranhyleo, & Derefico, inter convivas sermo fuit; quorū in Aquilium audaciam Dunalbius modo notaverat; Et hos quidē dissitarum tumultus gentium, plerique narrare amabant vel audire. Sed Arsidas inter hæc, jam provecto convivio facile elapsus, ad Argenidem ivit, breviterq; narravit, quam contumax Lycogenes esset in

Reges.

Reges. At illa de temporũ injuria breviter questa, codicillos ei tradidit perferendos. Poliarcho, quibus sua mandata commiserat. Cumq; plurimum navem, & iter, & secretum, & quicquid ad fugientis securitatem erat, commendavisset; Tibi denique, Arsida, inquit, qui tantum hominem suis inimicis subduces, primum præmium Dii, consciusq; virtutis animus persolvet, tum Poliarchus aliquando fœlicior; &, si cætera abfuerint, à me saltem tuę benevolentię fructũ expecta. Ille hilarior Argenidis verbis factus, & cum Archombroto deinde quę videbantur loquutus, prona jã vespera ad Timocleæ prædium venit, cui agrestes comperto errore tunc forte pridianos tumultus excusabant. Illa sæpius cogitans se in leges peccavisse, quam scrutatoribus abfuisse fortunam, comiter omnes habebat; si quid in posterum opus esset, animos sibi parans. Arsidas eosdem benigne affatus est, omnibusque dilapsis, prima nocte ad Poliarchum descendit. Is mora & ægritudine æger, ut venientẽ conspexit; Quid, ait, vobis placet me viventem sepeliri? Eripe me ab hac nocte (Arsida) & vel hostibus permitte. Certum est non diutius ferre hunc situm. Ille gnarus quanti gaudii chartam afferret, nihil ad omnes questus; sed litteras Argenidis profert, gemmamque & manum jubet inspicere. Confestim Poliarchus exultatione plenissimus, Vt

valet, Arsida? ut meminit nostri? Neque nomen adjecit; nam & Timoclea audiebat loquentes; Sed lino deducto, deflexit aliquantum ne legentis affectus vultusque notarentur. Perlecta epistola, secretum Arsidam ad se trahere cœpit, illumque consulere, satisne fidere vesti ignotę & ascito capillamento posset, sicque ad Argenidem ire; an tutiora sequi præstaret, & ad navigium Messanam proficisci. Et hunc statim navigare Arsidæ quidem placebat; sed cunctanter obstabat Poliarchus avidus videndi Argenidem, & verecunde pro amore suo pugnans: Quod ubi Arsidas sensit, exoneraturus pudorem amatoris, mutata sententia author maxime fuit ad Argenidem eundi. Quid enim facilius quam postera die templum quod omnibus patebat, intrare? Argenidem de more statutam ad aras, quibus osculum ponere nec miserrimi supplices vetantur. Obfirmato Poliarchi consilio, Timocleam advocant, monentq; sub diem Poliarcho eundum ad navem, quę in Italiam eum ferat. (nam ad aulam proficiscendi consilium premebant.) Adjecit Poliarchus; nunquam hospitii gratiam apud se vanam fore; Vitam & quæcunque per eam homines habent, semper illi debiturum. Matrona inter preces atque vota lachrymis manans, jam non ut hospiti tantum, sed propemodum tanquam alumno, omnis curæ, omnis solicitudinis

ſolicitudinis affectum impendebat. Multum erat ad amorem beneficium dediſſe, verebaturque ne jam ſuum Poliarchum inclementior fortuna exciperet. Et tunc quidem flens acquieturum reliquit.

Nocte vero inter vota, & metus, anxie ducta, rediit in ſpecum cum Arſida, attulitque fruſta panis mero intincta; & ad Græci moris jentaculum adegit adhuc de ſomno faſtidientes. Emiſit deinde paulo ante auroram cum Gelanoro Poliarchum. Et Gelanorus quidem cum Arſidę ad uxorem literis Meſſanam profectus eſt. Nam Meſſanæ Arſidas habitabat, urbem ſibi à Meleandro creditam regens. Litterarum ſenſus erat, ut conjux inſtructum navigium haberet in portu, quo ipſe propediem in Italiam uteretur. Sibi neceſſariam Rhegium viam eſſe; hominem, qui has litteras ferebat, diligenter apud ſe ſervaret: Se Meſſanæ intra quatriduum fore. Poſtquam ille diſceſſit, jam ſolus Poliarchus Arſidam ſequebatur lente in equo præeuntem. Pedes erat, vilis amictus; & ſcipione non neceſſario utebatur; manibus quoque, ne candore proderentur, diluta fuligine, in ſufflavum colorem mutatis.

Pervenerunt in urbem, cum recluſo jam Palladis fano Deæ copiam feciſſet æditrus, necdum frequens populus commodiora ad ſpectandum occupaviſſet. Poliarchus quam licebat proxime reſedit

ab ara; Arſidas ad Argenidem ivit, docuitque quam religioſus cultor in templo illam maneret. Obſtupuit Virgo, ſimul periculo Poliarchi & oblatæ lætitiæ ſenſu perculſa; ſigniſque diligenter quæſitis, quibus mutatum agnoſceret, Res, inquit, periculi plena erit, Arſida, ſi Rege atque Lycogene mox ad templum ituris, Poliarchus veſtium furto duntaxat & capillorum celabitur. Ex tot viris qui Principes circumſtabunt, neminem putas ſenſurum hanc fraudem? Maxime cum mutuis ſuſpicionibus erecti, qui Regi, quique Lycogeni ſtudent, vultus omnes, & quicquid inſidias tegere poteſt, ſolertiſſima ratione explorent. Venire juberem huc ad arcem; ſed larvam qui in ſtatione ſunt milites forte excuterent. Pergam potius ad Parentem, moneboque, ex quo me voluit Palladi miniſtrare, nunquam nundinarum hunc diem imæ plebi ad vota negatum: Cum autem ſanciendæ mox paci ad ſacra cum Lycogene ſuccedet, templum ſtipatoribus & comitibus plenum, nec capturum populi turbam, nec ſupplicum vilioribus poſſe patere. Si igitur placet, (ne quid de cõſuetudine hodie pereat) me ſtatim ad aras proceſſuram, ut qui de plebe volent ritu ſolito luſtrentur; Vulgi cultu finito ipſum melius publica ſacra procuraturum. Ita metu ſoluta videbo Poliarchum, commodiuſque inincurioſo popu-

populo nostra consilia latebunt. Probante industriam Arsida, & ut maturaret monente, puella ad Regem digreditur: Neque is minus sententiam laudavit, idonea fraude deceptus; Et illa accelerata pompa (vix dum enim horam diei secundam religiosi homines Palladi nunciaverāt) inter stipatores, ministrasq; ad templū producta est.

Is autem sacrorum ordo erat, ex quo Argenis sacerdotio fungebatur. Siculi nundinas ad fori conventus, & mercatum, celebrabant. Tunc Regum edicta vulgari, tunc in sontes edicta constitui. Tempus hoc rebus, si quæ sacræ, si quæ publici ritus, datum. Confluebant in proximas urbes ex vicinis mapalibus atque vicis, qui vel rusticis opibus abundabant, vel egebant urbanis. Hæc dies constituta Palladis sacris erat, quo frequentior populus videret Argenidem; Quæ quacunque per Siciliæ diversa procederet, habebat in comitatu vates & sacerdotum chorum: majores hostiæ, & cætera victimarum genera sequebantur. Cum lucebat nonus dies, si quod Minervæ templum in proximo erat, illuc deferebatur simulachrum, cui honores haberi consueverant. Sin minus ex commodissima ęde evocabatur qui Deus Deave habitabat, ut, quia duo numina unum templum non capit, suo discessu commodaret Palladi fiduciariam sedem. Fores laurea redimitæ augebantur

sacer-

lucernis atque vittis. Signum quod ad aram colebatur, ære erat, & Deæ sua arma decentis. Strictum supercilium hinc acie oculorũ, hinc casside ad mediam frontem producta pulcherrime horrebat. Vultus, qui virginis, sed implacidæ, essent. Hastam ex auro, errantibus per metalli fulgorem radiis, quati à Dea, sæpe vulgus asseruit. Ægidem quoque in parma omnibus coloribus qui serpentum squammas mutant, pictor expresserat. Vestigium veluti stantis ad pugnam, lævo pede sic porrecto, ut totum simulachrum nonnihil obliquaret in latus. Serpentis quoque specie Erichthonius erat ad pedes, spiris extremam hastam cingens. Cæterum lectas victimas, vittisque & cætero ritu, præterquam mola, mactatas, producebant ad vestibulum templi. (nam intus mitti sanguinem erat nefas.) Postquam victimis jam subjecta aqua erat, superveniebat Argenis, cultu eximia qui Principem & Sacerdotem decebat. Miri operis stolam erat induta, quæ per intextas imagines assurgens, Palladem faciebat de cerebro Iovis nasci, & in lite cum Neptuno inventa olea triumphare. Hanc à tergo per multa volumina diffusam, ne vestigia verreret, sex virgines suspendebant. Crines Argenidis religabat purpurea fascia, ramis oleæ impedita. Ex eadem arbore summo capiti coronam posuerant. Sic ornata, & postquam ad

victi-

victimas accesserat, imposito velo caput operta, concipiebat solemnes sacrificio preces, molaque devota animalia conspergens, muliebri ictu in earum frontem reclinabat argenteam clavam. Vero mox ferro excipiebant victimas præcincti Sacerdotes; jugulisque suffossis, fata & Deos in extis credebant deprendere. Tum ingressa templum Argenis, thuribulo argenteo præferebat solitos Diis vapores, & ad aram admota, demptam suo capiti coronam ad armati signi pedes suppliciter collocabat. Thura tunc, & odores, novo igne refecti; qui dum ex acerra dissipantur, cantu à proximis virginibus orto, quisquis ex populo sciebat, hoc carmen modulabatur.

O pars, sed potior, tui parentis,
O Tritonia, nulla cui Dearum
Maternas teneræ blanditias tulit;
O virgo studiis data virilibus,
Sacris ipsa tuis ades.
At vos Sicelidum chorus,
Forti plaudite Virgini,
Cantus addite plausibus.
Tu belli decus, axibus severis
Lethum, vim, gemitū, arma, fata, ducis.
Stat dextra jaculum; Gorgonis asperæ
Monstris terribilis læva, dat hostibus
Facto vivere marmore.
Tu pacis Dea, pinguibusque campos
Exornas oleis: & ipsa stamen

Mon-

Monstras, ipsa celum ducere candidis
Quæ te virginibus cunque vocaverint
Casti thuris odoribus.
Tritonis cupit unda te paludis,
Vrbs Diis hospita te vocabit Argos,
Et Pandioniis qui colit arcibus.
Sed tu Trinacriæ pronior insulæ,
Huc vultus melius refer.
Adsis Sicaniæ benigna genti,
Servatosque diu tuere Reges.
Nobis, Diva, semel cum bona veneris,
Optamus merita sæpius & novas
Læti reddere gratias.
At vos Sicelidum chorus
Forti plaudite Virgini,
Cantus addite plausibus.

Sequebantur omnium vota, quibus palam incolumitas petebatur Principibus; addebant innoxios cœli haustus, nec fallentem Agricolas humum. Occultis precibus privata familiæ commoda quisque optabat. Tunc vero ad dexterum latus aræ, in altiori sede Argenis quiescens, vittatum manu ramum tenebat, quem undis lustralibus rorantem modico victimæ cruore asperserant, credebantque efficacis esse tutelæ, si fronti orique esset impositus. Stabat in armis circa Virginem satellitum duplex ordo, ad eam ituris semitam aperiens, quæ vix binos capere posset, ne tumultu & imperitorum rixis aut ara aut Argenis pulsaretur. Sic admissi, ad illius

illius pedes prolabebantur, abibantque breviter ramo tacti. Nulli de plebe exclusi; pluresque Argenis quam Pallas acciebat ad sacrum.

Quo igitur die Arsidas Poliarchum adduxit, parata erant sacra in veteri templo, quod Magellani habebant Palladi nuncupatum. Et Argenis maturius, tanquam dimittendo populo priusquam cum Lycogene Meleander adesset, re vera ut extra periculum Poliarchum aspiceret, descendit ex arce. Cumque pro foribus templi tactas victimas reliquisset inter decollantium manus, & in Deæ limine thuribulum sumpsisset; jam tunc quidem inquieto animi tumultu completa, pervenit ad locum, in quo, Arsida docente, sciebat sedere Poliarchum. Hunc vero postquam vidit, in ignobili veste, & genis alienis, miserabilia in se lumina figentem; adeo ira & pietate accensa est, ut pene sacri ratio amenti excideret. Vtcunque tamen perrexit ad aram, ibique in Deæ signum intuens, interim dum cæteri solemne carmen celebrant, arcanos gemitus effudit. Testabatur cælestium fidem. Innocentiam suam, candorem, pietatem, tacita exprobratione ingerebat scientibus. Nunc si se adjutam vellent, auxilio esse tempus. Si hæc mortalia curant reguntve, cur non virtutibus pretium erat? cur nec à se, nec à Poliarcho violati sæviebant?

Scire

Scire illos quam non fœdo amore, virginique pudendo, in tanto viro hæsisset. Si per jura naturæ licuisset, optaturum hunc fratrem fuisse. Adeste saltem fugienti, inquit, &, si quid durum in utrumque paratis, illo incolumi omnia in meum caput citate. Ab his precibus, quamquam verissimo affectu flagrabant, subito cogitationum æstu aversa est, & nunc sui, nunc sponsi miserebatur. tum in Lycogenem inexpiabilis odii rabies. & quoties occurrebat nec insontem patrem esse, qui tam facilis in Poliarchi annuisset perniciem, ab hac mente refugiens, quæ periclitabatur pietatem violare, redibat ad Deos, stupensque, & inter mutos dolores attonita, plus illos suis malis quam votis exorabat. Fletum tamen in potestate habuit, pudore intempestivos in publico luctus vetante; forte etiam quia erat calamitatis major moles, quam ut iret in lachrymas.

Neque tunc minus ægritudinis aut tumultus in Poliarcho erat. Relinquendæ dulcissimæ sedes; aufugiendum veluti perduelli. Quam non generi, quam non animo conveniebat hæc fortuna! Iam quæ oblectamenta fuerant, lacerabant diductum doloribus pectus. Omnes Argenidis virtutes, omnes dotes, redibant in mentem; etiam quæcunque exigua esse crediderat, tunc augustiori specie, quia erant amit-

amittenda, cogitationem implebant. Inter tot mala nihil molestius visum, quam quod Argenidi doloris causa esset; Nec levior metus repugnantem animum lente subibat, ne sacramenta amicitiæ inter ipsum & virginem concepta tempore & absentia delerentur; essetque aliquid quod Argenidi charum deberet odisse. Simul Argenidem in patre aut patria lædere verebatur, & iracundia dolori confusa, per varios affectus nunc stupebat, nunc errabat.

Inter hos animi motus, decantata ter carmina publicæ voci finem fecerunt; conseditque Argenis non procul ab ara, sacrum ramum venientibus protendens. Selenissa, virginumque delectæ, à tergo sedentis constiterant. Eurymedes, atque Eristhenes, longe diversum par, erant ad latera: Ab illis milites ad testudinem templi porrexerant geminum ordinem, definiebantque viam processuris ad virginem. Eurymedes cum in Argenidis vultu crebros motus notavisset, submissus ad aurem, rogavit ecquid ipsi male esset. Vtitur colloquentis commoditate virgo, ad illum utique vultu converso, quoties nimius dolor exundabat in ora. Vulgo digesto, pene ultimus restabat Poliarchus, qui ad lustralem ramum accederet. Et animus & vestigia deerant processuro: vicissimque à frigente, & pene inutili pucll:,

expectabatur. O amantium insana consilia! Tanquam fugitivum gaudium percepturi, ad hanc brevis mutique congressus audaciam devenerant; jamque piget irritati doloris, simulque periculi, multo acrius devoturos suam sortem, nisi sic dolere licuisset. Demum miser, nec jam frustra innixus scipioni, promovit ad Argenidem gradus, acciditque ad genua: & tanquam vota conciperet, Vale, inquit, castissima Sacerdos; memineris Palladem tuam abire semper tuam, ô virgo; sed, si patieris, non sine patrio fulmine redituram. Intellexit miserrima virgo; nec aliquid ausa referre, tamen mœstis oculis in eum breviter fixis efficacius omni voce loquuta est. Sed ab illius pedibus abire non sustinebat Poliarchus; sive illum oblivio sui ceperat in tantæ calamitatis caligine; sive sentiebat poplites erraturos: Cœperatque vereri Selenissa, ne ille intempestiva mora fabulam proderet; Cum Eurymedes hominem ratus ad Argenidis pedes ignara rusticitate consistere, virga quam dextera tenebat grandem ictum procumbentis lateri non sine risu inflixit, jussitque abscedere. Poliarchus inter paucos Eurymedi charus erat, & hanc injuriam non ab odio ullo, sed vestibus suis factam sciebat à nesciente quem cæderet; consurrexitque propere, suo quoque judicio merito castigatus. At non Argenis tam

tam composito animo ictum/aspexerat, ægre pudore prohibita, ne Eurymedem ab oculis juberet abire; Mox discedentem Poliarchum qua licuit oculis sequuta, opportune Arsidá in limine templi videt, ut conjici potuit, viam fugienti præeuntem. Quippe ille gratulatus suo Regi, quod à bello quies esset, simulaverat necessitatem sibi oblatam trajiciendi in Italiam ad socerum. Impetrata Regis pace, templum Palladis petit, cernitque venientem ab ara Poliarchum, tum paululum cum eo secedens, monet per infrequentem portam abire ab oppido; viam quæ Messanam tendit tenere, donec secundo milliari in dumetis quæ occurrunt lateret; se, postquam loquutus Argenidi esset, confestim assequuturum.

Interim Meleander ad Argenidem misit, qui popularis sacri solemnia juberet maturari. Tempus enim in multum diei procedere: dandum sibi & Lycogeni templum esse. Illa apud se non erat, stimulisque quos credebat constantia sua domitos, jam sensim concedebat. Regi tamen renunciari jussit, peracta quæ pertinebant ad populum. Destinata sacrificia, cum placeret, obire illum posse. Ingens pompa, & pro decore Msleandri, atque Lycogenis, in Regiæ vestibulo stabat, manebatque ad templum prodituros. Ipse Lycogenes in Meleandri thalamo erat,

 specie

ſpecie officii, varios, ac plerumque non ſerios, cum Rege ſermones inſtituens. Vbi maturum fuit, Meleander in regio cultu, pallioque purpureo, manu tenens inſigne majeſtatis, ad ſtipatores proceſſit. Proximus antecedebat Lycogenes, cujus latus de Regis imperio regebat Archombrotus. Ante hos ibant quorum magiſtratus eminebat aut gratia. Ingens egregiæ juventutis numerus inchoaverat pompam. Ne populum quidem ſatis viatores arcebant, ſpectandi avidum, maximeque qua prohibebatur ruentem. Præter regium aſſuetumque imperio nomen, ipſa ſenectus, vultuſque leniſſimi animi index, & ſuo faſtigio digna majeſtas, omnes in Meleandrum converterat. Neque tantum quibus incorrupta in eum fides erat, hoc conſpectu movebantur; ſed etiam ex inimicis illi quos erraſſe potius diceres quam peccaſſe; ut is dies haud pœnitendus Regi proceſſerit, in quo hos dolor, illos pudor inceſſit, quod ad hæc fœdera adigeretur. Ergo Lycogeni Rex jurabit? Ergo ad neceſſitatem fœderum cum cive deſcendet? Et hæc publice, hæc tanquam legitima, populum teſtem habere? Quid amplius externum Principem, parem æmulum, juſto bello eſſe facturum? Quibus autem altior ſenſus, aut ſpe vel metu ſagacior erat, ulterius cogitationem mittebant; neque vero colendum illum diem, tanquam

pacem

pacem relaturum: sæviora restare; nec futurum stabile quod coactus Rex cum cive pepigisset. Nam Principes, quod à se injuria extortum est, alia injuria sæpe repetere. Aut itaque Regem, ubi licebit, illius facinoris vindicem fore, aut cessantem iri à Lycogene oppressum. Forte senex, in aula educatus, interroganti sodali quid unquam humanius vidisset Regis vultu, ita respondit ut vox ad Regem perveniret; Humaniorem dicerem, commilito, nisi sibi crudelis illa humnitate esset. Cum hanc vocem Meleander accepisset à fidissimo homine missam, jam antea perturbatus, & in eos sermones cogitatione hærens, quos de successione Regum, hesterno apud Eurymedem convivio, audiverat à Lycogene esse jactatos: sic offendit in saxum quod aliquantulum eminebat, ut in terram manus affligeret. Subitus spectantium clamor terrorem late dedit. Proximi ad sublevandum Principem concurrerunt. Qui longius stabant, ipsa ignoratione pavidius concitabantur; donec constitit fortuitum & levem lapsum esse. Ipse excusavit risu casum: Multum enim se telluri debere, quæ Principem venerata, cum exurgere non posset, eum deduxit ad oscula. Hanc, ut suam, libenter se amplecti. Triste tamen aut lætum singulis omen fuit, ut quisque Lycogeni vel Regi studebat. Nam quid eo portendi,

quod ſtratus Rex ad Lycogenis pedes erat? quod procubuerat tanquam victima, ipſe ad ſacrificandum paratus? quam levi momento, quam ſubito fuiſſe everſum?

Dum hæc cogitant, jam in aream primi pervenerant, in qua hoſtiæ erant redimitæ vittis inſignibus, præcinctique miniſtri expectabant, donec Argenis legitimis verbis ad munera Deos vocaret. At illa magis magiſque ſupervenienti dolore incitata, in ſecreto templi loco, cæteris paulum juſſis abſcedere, ita ſecum loquebatur. Quid tu autem calamitoſa Argenis? quid tu præſtantiſſimo viro malorum omnium cauſa? quid vidiſti; aut in quæ ſupplicia duras? Poliarchum abire: triumphari Lycogenem? Pati hoc potes? ô regia virgo, ô ſceptro deſtinata! Si te Principem meminiſti, cur non Poliarchum hic aſſeris? ſi ſponſam, quid ille ſolus fugit? Ecce autem, reſtabat ad fata ut pro Feciali eſſes tuo parenti atque Lycogeni firmantibus pacem; pacem, ô Dii, quam ſanxerunt Poliarchi diſcrimine. Tu deinde qua fronte, non dicam in Poliarchum inſpicies, ſed loqueris cum abſente, ſed audebis meminiſſe virtutum, vultuſque, atque verba ad animum ſecreta cogitatione arceſſere? At pietas in parentem; at publica regni ſalus hoc jubet. Quæ autem in patrem impietas ſi inauſpicatum ſcelus refugero? aut quid mihi cum regno, ſi mori decrevi? Sed nec

timiditate semper regnorum salus constat. Forsitan audacia mea corrigam quæ pater mansuetudine peccavit. Sed quid ages? discrimen nunc appetit, obruetque imparatam. En genitor, en Lycogenes adest. Poscor ad sacra. Si sceleratæ paci abnuo ministrare, quæ verba mihi erunt, quæ publice ad patrem argumenta?

Sic dicebat; nec jam mœsta, sed concepto furore augustior, graves oculos huc & illuc ferebat; cum subiere hæc ultima verba abeuntis Poliarchi, meminisset Palladem suam abesse & cum fulmine posse redire. Certe, inquit, abiit mea Pallas, quid frustra hic morer? profanæ sunt preces; destitutum numine templum. Nihil consultius quam ut vaticinari me simulem, vetarique à Dea ultra his sacris incumbere. Sic effugiam facinus hujus pacis conciliandæ, & ingentibus deinde consiliis liberius vacabo. Cum illud placuisset, ut erat fœlicissimi ingenii, & tunc maxime concitati, cœpit orationem parare, qualem fatidici habent. Vultus atque oculos, ubi furori indulsisset quem suggerebat discessus Poliarchi, sciebat suo ardore mendacium optime adumbraturos. In his cogitationibus hærentem adiere, qui monerent eam dicandis victimis expectari. Adesse enim Regem, & silentium per præconem imperatum. Hilarior Virgo erat, postquam consilium animo sederat, cui acquiesceret.

Ergo se ituram respondit; animumque simul & gressus ad destinatam fabulam comparavit. Iamque hinc Rex, inde Lycogenes, mediam hostiam habebant. Circumfusi Optimates diversissimas mentes sub uno componebant silentio. Populus cuneos undequaque stipaverat; & destinatum sacris ambitum ægre oppositi milites tuebantur. Sed pro monstro fuit Argenis, ubi primum à templo egressa, variantibus oculis, comisque per horrorem jactatis, sua vestigia turbavit. Furentis species erat, quæ motus Deorum, nondum animo bene conceptos, prima ægritudine eluctaretur. Meleander in primis obriguit; Qui casus, quæ Furiæ, quisve Deorum filiam sic urgeret. Ea autem aliquanto severius rotatis luminibus orationem exorsa est, non in carmina quidem conditam (nec tam subito licebat) sed tamen ab humana consuetudine in divinos sermones vergentem, ut hanc facile fuerit Nicopompo, non multis immutatis, in versus sic cogere.

Cur fugis ô, sedesque tuas sanctissima linquis?
En mea Pallas abit: video currumque volantem,
Aversamque Deam. Proh dira audacia nobis!
Exilio damnata fugit. Quid thurea flammis

Dona

Dona feram, cæsique greges altaria tingent?
Me mage Diva rape, & volucri per nubila tractu
Siste ferens, quiescunque tibi placet ire sub astris.
Arma tamen quatis arma minax: procul Ægidis auro
Hasta incussa sonat: redeunt per inane tumultus;
Sævaque proscisso dirum rubet orbita cœlo.
Parce istis, ô Diva, minis. Neu vindice ferro
Bella para, patrios neu corripe nubibus ignes.
Heu Furiæ! quo fata cadent? Quid ponere templa
Iuvit, & auratis attollere limina saxis,
Si placet hoc audere nefas; si bella movemus
Cælitibus, Numenque suis prohibemus aris?

Postquam his similia vaticinantis vultu profudit, mutata in ejulatus, maxime implevit speciem divino tumultu correptæ. Et in illam quidem omnium oculos stupor defixerat: Sed præcipua Meleandri cura erat, revolventis quæ in oraculi modum edita erant; Iussam Palladem exulare, abeuntem Deam minari, denique piaculum esse commissum. Hæc quo minus

capiebat, eo frigidior animum metus inceſſerat. At Argenis, velut effuſa vi ſpiritus qui infra præcordia ad vaticinium ſævierat, omiſſis infulis; quas ademit de capite, ſupplex acceſſit ad Patrem, rogavitque ut ſibi abſtinere ab iis ſacris liceret. Pudere enim ſe furoris inaſſueti; nec conſpectum populi tam ſubito ferre. Hærebat Rex tot ominibus æger, & præter cætera metuens, ne Lycogeni in ſuſpicionem veniret, quaſi hæc monſtra turbandis fœderibus ipſe ex compoſito finxiſſet. Virgo autem inter ſilentium patris elapſa, deducentibus eam aſſuetis cuſtodiæ ſuæ militibus, conceſſit ad regiam; Arſidaſque tanquam officii cauſa ſequutus, acceptis ad Poliarchum mandatis, ſtatim arce digreſſus eſt.

Fremitus interim, & mox liberius murmur in territa plebe. Alii pacem ajebant præſentiſſimo Numine improbatam; alii ad venturas Siciliæ clades referebant prodigium. Pergere quidam ad ſacra miniſtros inbebant, & quicquid id erat expiare; Sententiam ferebant promptiſſime, qui minime conſulebantur; Sed maxime eminebat vox Fecialem vocantium. Nam ut Siculis Græcos mores ſua origo tradiderat; ſic vicinia Italiæ inſinuaverat multos ritus; in quibus & Fecialium tota religio. Igitur Meleander, ſedaturus pugnantium vota, Nihil intereſt, inquit, Palla-

disne an Iovis auspiciis firmentur, de quibus bona fide inter viros convenit. Ades Fecialis Siculorum, & legitimos fœderum ritus obi. Fecialis in veste prætexta longum carmen recitavit, quo Diræ in fœdifragos continebantur. Cæsa inde hostia fuit, cujus exta Rex simul & Lycogenes tenuerunt. Ab hoc sacro intraverunt in templum; aramque & pulvinar tangentes, rursus fidem obligarunt numinibus. His peractis, se ad regiam pompa convertit. Sed nec plausus populi sequebatur; nec gratulantibus amicis synceri vultus erant. Rex tamen, ut oportuit, animi dolore fraudato, & ad hilaritatis indicia versus, eo die publicum convivium iniit, ludosque proximo die inspexit; in quibus poeta soccis egit, retulitque facetos de populo jocos. Regia enim & tragica edi illo tempore non placebat. Per multos hosce dies, utriusque amici, à Rege & Lycogene moniti, non modo abstinuere rixa; sed & frequentibus mutuisque epulis, securitatis & lætitiæ larvam auxerunt. Nam & Argenis, quæ simulatione morbi jacuerat, in publicum prodiit, postquam Arsidas literis significavit se, suumque vectorem, incolumes Italiam tenuisse.

IOHANNIS BARCLAII ARGENIS,

LIBER II.

POliarchum ex Sicilia exegisse, visa Lycogeni ingens de Meleandro victoria: Quippe acer juvenis, maturusque consilio, sui genii magnitudine regias partes extulerat, & faciliora factiosis scelera erant hoc extincto, vel saltem absente. Mortis enim ipsius opinio diu non constitit; sed sive res suspecta tantum fuit, sive à consciis edita, non obscure Arsidas jactabatur illi eum navigio salutem obtulisse. Et hæc prima Lycogenis in Regem criminatio; cum per homines subornatos in populum spargeret, Meleandro fluxam fidem fuisse & Rege indignam. Quippe illius jussu legatos à Poliarcho cæsos, & reum clam exemptum supplicio; jamque securum in Italia, forte ad paria facinora, præstari. Hæc modeste Lycogenes, & tantum apud eos quibus invisus Meleander: Sed clientes licentius infamiam Regis urgebant. Novis enim motibus materia quærebatur; Nec deerant qui hæc tumultuandi initia ad Meleandrum deferrent. Ille consulto in pristinæ lenitatis specie perseverabat; ut quæ incuriæ imago res

antea ejus afflixerat, jam imponeret inimicis. Accendebat ejus animum, præter facinora Lycogenis, periculumque fortunarum, virilis in Argenide constantia: Apud quam cum quereretur, quod sacrificium destituisset, fecissetque suspicioni locum quæsitæ rationis qua fœdera turbarentur; Si quid hic (retulit ipsa) peccatum est, justius de Numinibus te queri. Stimulos ego nec recusare, Domine, potui, nec tenere. Cæterum plures sunt qui mirentur te iniisse pacem, quam me Deosque ab ea refugisse. Ignosce libertati, quam mihi bonitas tua facit: Forte melius esset inter strenua opera semel perire, quam tot injuriarum patientes regnare precario. Rex indole supra muliebrem erecta permotus, diu pensatæ severitatis consilium exequi statuit; Cui rei conducebat, Epeircten, sive bello, sive fugæ, aptissimam sedem, incolere; in quam pridem quæ utrique fortunæ conveniebant dissimulata ratione convexerat.

Epeircte in Panormitanorum finibus mons est, aliquot millium ambitum amplexus. Imæ radices abscissis præruptisque rupibus attolluntur; Mox ubi per inaccessas cautes mons in modicum tumorem excrevit, paulatim faciliora latera acclinat, donec ad verticem pervenias haud modica planicie æquatum: in qua & tumulus commode eminet, tanquam à natu-

natura productus in arcem. Illud jugum munitionibus Reges firmaverant: Reliquus montis vertex justo oppido, sparsisque præterea & amœnis ædificiis incolebatur. Quo latere ad mare mons pertinet, capax omnis navigii portus sese inter saxa insinuaverat, laxo aditu, aqua præalta, & propter montis amplexum à procellis secura. Huic portui oppidum tam opportune imminebat, ut iis invitis à quibus obtinebatur, nec subire naves possent, neque arcta semita teneri, quæ à mari ducebat ad jugum. Qua vero interiora insulæ mons spectat, duobus duntaxat callibus ascendi tunc poterat, iisque pari modo impeditis. Ingens quoque levamen Epeircten colentibus, quod quacunque intermittunt ædificia, uberrimi pecoribus pastus nascuntur. Et ut hunc situm beneficium Deorum putarent, effecerat copia fontium, & innoxius aer, in quo nulla veneno infesta animalia vivebant. In limine callis qui surgebat à portu, Cereris signũ, cum spicea corona, & serpentum volucri jugo, religionem offerebat intrantibus, ne insalutato numine progrederentur, vel saxum negligerent, quod rudibus litteris Deam loqui in hunc modum faciebat.

Si mihi, quæ curvo Nereus vehit æquora cinctu,
Omnis humus fruges, atque omnis mitia debet

Iura locus, vetuique fero nemoralia ritu
Pabula Chaoniis miseros decerpere ramis:
His saltem ò cunctæ meritu concedite gentes,
Sicanio sim tuta solo. Reverentia nostri
Adsit, & has nullus surgat populator ad oras.
Namque mihi hæ sedes; hæc fatis dedita tellus,
Hæc placet. Exerti tantum ferat arma coloni
Pingue solum, & duro tantum de vomere vulnus.
Haud injusta precor. Si quis tamen impia contra
Signa feret; meme ille gravem, me sentiet hostem.
Ipsa faces, ipsa arma feram, cognataque junget
Mecum omnis Natura manus. Saturnia proles
De Iove sum mater: fraternos cœrula nutus
Vnda timet, nigroque gener capit omnia mundo,

Meleander multo ante assueverat illuc divertere, quasi pulchritudinem loci sequutus; venationum quoque simulato amore quas vicina regio ferebat: Fidissimi militum in præsidio erant: &, ne, si cœptis fortuna absfuisset, etiam intercideret fuga, vario prætextu, regiarum triremium partem

partem ad stationem applicuit. Captatisque temporibus, quicquid olim cumulaverant Reges, in eam arcem delatum est. Vis magna gemmarum: coraliorum multiplices rami, quos ex vicino mari petierant. Exoticam purpuram per aliquot sæcula coactam pinguis murex suo fulgori servaverat. Vasa aurea atque argentea; quorum pauca recenti artificio nitebant: rudia plura impensius in vetustatis reverentiam colebantur. Signatæ pecuniæ ingens modus non erat, per liberalitatem Principis exhausto ærario, quam denique futuri conjectura minuerat.

Rex uni Argenidi consilia aperuit; sibi regiæ dignitatis ultionem in animo esse: Si simul Lycogenes, & factiosorum præcipui, varia negociorum specie cogi possent ad regiam, (jam enim in diversa secesserant) omnibus se judices & supplicia daturum. Huic rei Epeircten esse idoneam, unde & vicina regio teneretur, & in potestate maria essent. Forsitan, inquit, violenta consilia reliquos frangent, qui meæ clementiæ fiducia peccant. Sin resurgent sævius bella, consiliumque eventus destituet; relinquam ingratissimum solum, tecumque divitias triremibus imponens navigabo in Africam. Neque enim illic desunt qui fugientem excipiant: Et aut ego tantus natu, aut tu in annis ejusmodi clade indignis, fortunam placabimus.

bimus. Si ea calamitas incidet, solâ Epeirĉten commendabo Eurymedi: Hanc cum delecta manu ad extremum propugnet. Interim nobis (gnata) pœnas dabit Sicilia, gravibus inter ipsos conjuratos odiis lacerata; vulgusque errore discusso, quid illi sint, & quid fuerimus, tristissima æstimatione pensabit. Quippe nec in dividendis facinoris præmiis unquam convenient, nec Lycogeni omnes accedent. Multi enim me percelli, non everti, desiderant. Sic inter se commissi, pars ad nos respicient: & reditus noster forte illorum beneficium erit, quorum scelere pulsi fugerimus. Tu interim, Argenis, in arcem concede. Vereor enim ne bellum improviso aut accipi aut inferri oporteat. Unum vide, ne in tuam familiaritatem ignotæ fidei mulieres admittas. Satis est, mea gnata, proditione virorum nos lædi.

Ad hæc Argenis gratulata fortissimum consilium Patri; & hortata novo bello experiri fortunam, adjecit, se hactenus cum fide curasse, ne ignoti ingenii mulieribus sua familiaritas pateret. Sed postquam digressi sunt, cogitare acriter cœpit, à qua muliere timendum Rex monstrasset; quæve secum omnino vivere ipsi invisa: Statimque consuluit Selenissam, ignara, illam esse, quæ Timocleam Regi suspectam occultissima fraude effecerat.

Et tunc quidem callidiſſima anus, quamquam læta ſuas artes procedere, perfidioſe apud Argenidem ſimulavit mirari ſe, quis ad has curas impuliſſet Meleandrum. Cauſa autem cur arcanis conſiliis Timocleam petiiſſet, hæc erat. Argenidem illius officiis in Poliarchum ſenſerat eſſe captam, verebaturq; ne jucundiſſima novitate matrona veteres amicitias antoiret. Ergo invidiæ curis gravis, ad familiaria in aulis flagitia & odia ſe convertit. Nihil tamen aperte in Timocleam loquuta eſt. Ars enim & cauſa perierat, ſi deprehenderet Argenis fraudis ingenium. Sciebatque præterea, ſe mulieri graviorem hoſtem fore, ſi eam odiſſe non ſciretur. Varia itaque ingerebat, quibus conſultiſſimum eſſe probaret, ut Argenis beneficium in eam aut omitteret, aut differret. Viſne, inquiebat, ſcire Timocleam hæc pręmia eſſe occultati Poliarchi? viſne ſecretæ inter te & illlum fidei pignora in plures emanare? Solertius mecaſtor feceris, ſi tanquam tuopte ingenio illi mediocriter favebis; ut dari, non referri beneficium credat. Sit vero ſuæ domi. Non careret ſuſpicione illa tuæ familiæ acceſſio. Finge enim (quod & Superi faxint) nunquam in vulgus periculoſe emanaturum, ab ipſa Poliarchum eſſe ſervatum: At quid iſte hoſpes Archombrotus? Scit quantum de eo ſit merita; &

præmia

præmia tam subito scilicet à te solvi non sentiet?

His, & pluribus, sibi verius quàm alumnæ cavebat Selenissa; rata actum de gratiæ quo eminebat fastigio, si præter se alia esset cui nihil sileretur. Sed tam commode, tantoque circuitu peccabat, ut videretur unam Argenidem curare: Assiduum & exitiabile Principibus malum, apud quos gratiosi prætextu juvandi aut monendi, satiant invidiam, & interdum æmulos laudibus attollunt, ut maligna deinde inferentibus sit pronior fides. Ergo & Selenissa suspiciones secreto ornaverat, quæ in Timocleam Regi allapsæ sunt; Hanc olim favisse Lycogeni & adhuc incertam fide esse; tamen ab incauta Argenide amari. Rursusque apud Argenidem ejusdem matronæ laudes, & merita, miscebat imagine periculi quod in ea subvehenda timendum videbatur. Et quoniam partim vera monebat, effectum est, ut vix melius ab Argenide Timocleæ esset; nisi quod interdum, ut solebat, venienti, familiarius se præbebat, augebatque recedentem aliquot donis, liberalitatis occasione utique semper apte quæsita.

Inter hos dies Argenis, ut erat imperatum, comitante Ibburrane, qui tunc forte negotiorum causa in regia erat, Epeircten profecta est. Nec multo post Meleander, cum in idem oppidum se conferret,

ingens vitæ periculum adivit, sive suorum fraude, sive fatorum consilio, gratiam & favorem Archombroto quærentium. Lacus erat passuum nō plus mille in ambitu; placidis quidem & facilibus ripis, sed aqua deinde præalta, & instabili fundo. Ad illum Regis auriga declinavit tanquam via magis aprica ducturus. Frequentia curruum qui illic quotidie agebantur, multis orbitis notabilis, ne quid timeretur effecerat; cum ecce Regis equi seu sponte consternati, seu culicum palustrium stimulis acti, aut denique proditione ductoris, quassatis alte jubis, & periculose arrecti, viam in lacum præcipitant; omnibus quidem qui in comitatu erant pavidissima vociferatione certantibus: sed pauci ferebant auxilium; sive intempestivo metu sibi cavebant, sive subiti atrocitas periculi vires torpentibus eripuit. Inter illos qui ruentem per devia currum cum fide sequebantur, nemo Archombroti celeritatem æquavit. Nunc aurigam ille monere ut acrius equis obsisteret, nunc Regem ut ab curru in aquas desiliret nondum hominis mensuram æquantes. Ferebatur interim currus, primasque jam rotas altior aqua suppresserat. Tum vero Archombrotus virile facinus ausus, quia impeditus fluctibus equus tardius eum vehebat, se in lacum pedes misit. Ad vicinum deinde currū præcipitans, volentem Meleandrum

drum arrepta pone veste tam mature detraxit, ut eodem ferme momento lacus subita voragine desidens, totos cum vehiculo equos absorpserit. Achombrotum Regis pondus in se è curru collabentis afflixerat; tum ex pingui argilla lubricum fundum, & ipsius aquæ instabilis moles quæ perveniebat ad humeros. Nec minus Rex laborabat sua vestigia obfirmare. Ita luctantibus similimi inter se invicem hærebant; cum jam prope cedentes incumbentibus undis celerrimi amicorum eripiunt.

Vbi ad ripam Meleander pervenit; tanti quod evaserat periculi horridior imago tum suo tum suorum animo insedit. Illud præcipue horrorem augebat, quod imperitus natandi certissime periisset, nisi Archombrotus contempta salute velutì in se avertisset periculum; quem ubi & natandi rudem esse compertum est, cœpere utique omnes impensius mirari, hunc in Regis discrimine adeo vilem sibi fuisse, juvenem, externum, non beneficio, non lege obligatum; cum tot, proh pudor! gentiles & obnoxii cessassent. Præcipue Regem, ut debuit, hoc beneficium permovit. Cupide illum amplexus erubescentem ad suas laudes tenebat; & jam antea tanta indole ad amandum compulsus, gaudebat, hoc casu potestatem esse factam eum sibi intima nec invidiosa.

diosa familiaritate jungendi. Interim Regis auriga elapsus fluctibus vultu horrenti ad ripam tendebat, cum Eristhenes diu ante verbis eum bacchatus, gladium strinxit, & tanquam Regis periculum vindicaturus, improviso omnibus ictu excipit infelicem. Confossus ille ruit in aquas, magno quidem juventutis quæ aderat plausu. At non illa consultioribus placuerunt. Si non enim hæc aurigæ culpa contigerânt, cur miser tam cruente mulctabatur? Sin noxam meruerat, cur non habita quæstione, non editis consciis, facili morte eripiebatur suppliciis? An unus denique Eristhenes Regem amabat, tam properæ ultionis minister? Lapsi inde animi, ut auriga crederetur factione Lycogenis emptus Regis vitam hoc facinore petiisse; & quoniam sceleri fata obstiterant, ne conjurationem prodere cogeretur; ab Eristhene Lycogenis amico esse sublatum. Sed Eristhenis potentia, nondumque maturum ad ultionem tempus, quamvis invitum Meleandrum, ad dissimulandum coegit; vultu quidem sic placido, ut nec se Eristhenes senserit esse suspectum.

Vbi Epeircten perventum est, frequens Optimatibus oppidum fuit, de Regis salute gratantium, Meleandro tegente quid animi sibi esset, & ad omnem hilarita-

tem se cogente. Erant in primis Lycogeni amici, Oloodemus, & Eristhenes, per hunc ad ingentis potentiæ gradum subve-cti. Nam Eristheni summa ærarii Meleander crediderat; certus se has vires hosti conferre; sed ita tempora, & quam inierat simulatio, ferebant. Oloodemus, quicquid ad Pachynum promontorium jacet, regendum acceperat. Hi facinus inter se partiri, diversa procurabant; & cum Lycogene Oloodemus corrumpendæ Siciliæ à Regia aberat; Eristhenes muneris sui specie incumbebat Regis consiliis. In his tribus summam hostilium virium esse constabat. Rex quamquam consilii jam certus, tamen quid Cleobulo sententiæ esset scire expetiit. Eurymedis quoque consilio plurimum utebatur; Et Archombroti summa gratia erat. His tribus secreto convocatis Meleander Argenidem secum habens, ita primum locutus est, ut non ostenderet suum sensum, ne præjudicio illo periret libertas sentire timentium Regi contraria, aut se frustra dissuadere credentium. In quo rerum articulo Sicilia esset ostendit; importuniorem illam pacem pristino bello; Hæc se pridem auguratum Epeircten, in qua tunc arce erant, muniisse; scire se, ex paucis capitibus momenta tam atrocis seditionis pendere.

Iam rogare quid authores sibi essent. Nemo in tantis rebus audebat loqui prior, donec in ætatis reverentiam, expertæque prudentiæ, Rex Cleobulum dicere jussit. Et ille, Strenue, inquit, agendum est, ô Rex; aut expectandum tanquam velatis capitibus maturum exitium. Mediocris virtus pro vitio tibi erit. Nec aut famam, aut Deos, si te de istis hostibus ulcisceris, lædere puta. Nam & primus Lycogenes peccavit in fœdera; & ipsius supplicio qui te contemnunt, vel odere, mutabuntur. Scimus sollicitatas urbes; descriptos milites pene sub signis esse. Quid moraris? An donec nihil amplius in Sicilia syncerum sit? Timesne turbare adhuc præcoces illorum apparatus, aut religiose expectas, donec ferrum jubearis recipere? Eristhenem hic habes; Lycogenem, & Oloodemum, tanquam ad consilium in re subito oblata, accerse. Si venient; confestim Majestatis damnatos conficias. Sin abnuent; hos tu vero contumaces, nec dum omnia instructos, justo celerique bello persequere. His Cleobuli verbis adjecit Eurymedes, spondere se, peditum sex millia, equitesque quingentos, in fide & potestate fore. In prætorianis partim hos esse, partim in Epeirctes præsidio. Alios Panormi, & in arce Epipolis distributos. Tantillam veteranorum manum tyronibus posse præstare, quoscunque delegisset Lyco-

Lycogenes. Et ubi regia vexilla fulsissent, haud dubie multos se melioribus partibus applicituros.

Inter hæc, Archombrotus, illata armorum mentione hilarior, ratusque, locum esse aliquid pro Poliarcho audendi: Ego, inquit, & externus, & juvenis, de summa rerum non disputo. Sed si bellum vobis placet, cur auxilia vestra respuitis? cur ante discrimen frangitis vires? Poliarchum Lycogenis invidia pulsum, adhuc hodie nemo est militum qui non optet restitui. Præterquam quod bellicis artibus valet, timendumque est hostibus nomen, scitote, illius reditu conspectuque, tanquam salutis auspicio, promptiores ad omnia exercitus fore. Equidem quærendum censeo, excusataque temporum necessitate, quæ illum hinc abegit, ad novam lauream invitandum.

Hæc fidenter pro Poliarcho orantem Argenis intuebatur, eo potissimum læta, quod Rex illum avide audiebat. Itaque ne quis tam liquida & prolixa omnia turbaret, ipsa adjecit, in eadem qua Poliarchus causa, Arsidam esse, quem omnes ferunt, inquit, Italia moras trahere, tanquam solum exilii causa vertisset. Nec aliud ipsi crimen, quam abvexisse Poliarchum. De Arsidæ fide, ô Rex, non dubitas; & fortasse de nobis isto facinore, quam

de Poliarcho plus meruit. Quod si tamen deliquit, hunc donari mihi peto; licet quamdiu Poliarchus in damnatis aut invisis fuerit, non possit absolvi. Argenide in defensionem Arsidæ, quia cum salute Poliarchi cohærebat, erecta, omnes in virginis gratiam eadem cum ambitu senserunt.

Tum Rex; Diis, inquit, res nostras curæ esse, vel ideo intellexi, quod mirabili animorum consensu, quæ aqud me constitueram, eadem ut facerem suasistis. Sit igitur auspicibus Diis ratum in Lycogenem bellum; si absque tumultu capi, & perduellionum supplicio tolli non poterit. Poliarchum autem, & Arsidam, pridem meo suffragio absolvi. Restat quærere, qua ratione utramque reconciliemus domum. Omnibus visum, notæ fidei aliquem cum muneribus ad Poliarchum mitti debere, eumque orari, ut cum primum cœptæ erunt in Lycogenem turbæ, remigret in Insulam. Sic constitutis rebus consilium Rex dimisit, omnibus, quæ sciebant, senserantve, diligenter premere jussis. Sed Argenis de amantium more semper immodice exultans, aut mœsta, objecta præter spem lætitia aperte fruebatur; Ignarusque rei pater, Accipio filia, inquit, omen: Ex quo in hæc mala incidimus, nunc te primum hilarem & porrectæ frontis cerno.

Vespera appetebat, & in hortum regium Archombrotus, ut plerumque solebat, intravit. Illic cum solus inter arborum spatia erraret, in noctis memoriam incidit, qua Timocleæ hospicio cum Poliarcho erat usus. Inter cætera subiit animum, frontis vocisque mutatio quæ illic Poliarchum de Argenide interrogatum confudit. Id enim Archombrotus in amoris indicium cum traxisset, deinde exciderat supervenientium rerum mole, eo facilius, quod non amorem mutuum, sed juvenilem in Poliarcho insaniam esse conjecerat. Tunc vero diligentius omnia revolvebat: bis ad Argenidis nomen Poliarchum obstupuisse: bis de virginis ætate & moribus rogatum, respondisse strictim tantum, & ut scires incompositi ad hoc nomen animi esse. In illius rei memoria hærenti succurrit, Argenidem, dum Arsidam apud patrem tueretur, inter seria verba & preces totam arsisse. Facinus autem Arsidæ ad rem Poliarchi pertinebat. His utrinque pensatis, secretæ inter illos necessitudinis facta est Archombroto suspicio. Occurrerunt ilicet cogitanti virtutes Poliarchi, & quicquid hunc ad spem tantam subvehere potuerat, aut solicitare Argenidem. Certe quod illius genus lateret aliquid eximium posse subesse. Neque enim, inquiebat, solus sum, cujus genus, aut fortunæ, ex illa

ex illa quam ſubii diſſimulationis larva æſtimari non debeant. Sed dum Argenidis ſpeciem, fortunamque, ad animum revocat ſuum, fœlicemque hoc amore Poliarchum tacita gratulatione ingeminat, ea ipſa laudare incipit & mirari, quæ antea intactus aſpexerat. Nam quid Argenide venuſtius eſſe? cui unquam ad tantum habitum, tantoſque parentes, tot virtutes acceſſiſſe? Si non generis prærogativa eſſet, ſed ex Siciliæ virginibus delectus haberetur, neminem ante Argenidem ad regnum aſciſcendam. Sapientiam, modeſtiam, verba, ſuo ſexui præſtare; ſpeciem ſupra mortalem eſſe. Poſt hæc ad ſe redibat Archombrotus, nec indignam tanta ſpe nobilitatem ſuam, haud dubium novis ignibus alimentum, reputabat. Et id primo non quaſi amaturus; ſed tantum velut ocioſa, nec imparia tamen vota. Capi inde paulatim, & oblectatione jam anxia ad earum imagines teneri: ignarus, ſi victor & liber eſſe vellet, fortitudine opus eſſe in hæc ipſa amandi initia. Quantum charior fiebat Argenis, tantum de amicitia decedebat, quæ illum Poliarcho conjunxerat, primum invidia, mox æmulationis malo graſſante. Ita æger, & ad animi captivitatem adactus, horto digreditur, quem paulo ante fœlix ſolutuſque intraverat. Acceſſio mali fuit, quod ad ſolatium in ea tempeſtate

ſoli-

ſolitudinem quærens,ſolus cœnavit.Nam cum tacitus ſecretuſque non aliud quam amorem audiret, paulatim illis curis ſe permiſit, quæ intra pauciſſimos dies efflictim amantem nondum expertis malis urſerunt.

Dum hæc apud Regem aguntur, non ſolutiori cura cum ſuis Lycogenes meditatum facinus adornat. Is ad præcipua oppida non uno prætextu divertens, magiſtratus exhibito convivio hilariores monebat, ne publicam libertatem ſinerent prodi. Peſſimis conſiliis infeſtari Siciliam; meminiſſent, ſe in regno non ſub tyrannide eſſe: nec in Regem quicquam addebat, niſi ita perplexe ut id poſſet vel Meleandro excuſare. Cum his verbis incitatos videbat, quaſi familiarius agens, imperfectum aliquid inter ſuſpiria, vel publice, vel præcipuis in aurem, loquebatur; ut pia ſolicitudine plura timere videretur, quam quæ auderet evulgare. Inde non pauci in eum ut patriæ columen aſpicere, curaque ſubtriſti Meleandrum faſtidire: Cum præſertim jactaretur in populo, nunc contemptis popularibus ad publica negotia acciri peregrinos, nunc tributa & portoria augeri: cædes denique imminere à Principe ſuperioribus bellis infeſto. Præter has artes, ſacrificuli pretio empti haud parum valuere. Ominibus & auſpiciis ementitiis omnia in religio-

religionem vertebant. Seu publice, seu privatim mactata hostia erat, effictis prodigiis spectantes terrebantur; nunc caput deesse jecinori; nunc turbato ordine fibras emicare extra sedem; semperque nova fata instare, & meliora præteritis: Nihil autem quod tunc fieret Diis placere. Contigerunt præter has larvas non falsa aut fucata prodigia, quibus affirmabantur proximæ clades. Nam & de cœlo lapidatum est; & alicubi gemini soles micuerant. Sed pauca hæc monstra fictis innumeris fidem fecerunt; ut homines omnia temere crederent, timerentque: quem miserorum statum quidam Poeta, & ipse publicæ insaniæ non expers, descripsit.

Parcite Cælicolæ; Quid demere vincula rebus
Heu placet, & miseras monstris evertere terras?
Nunc cælo informis facies, nũc aera fœdi
Incæstant Manes. Livent per inane Cometæ,
Et nec friget hyems, vector nec floribus halat
Thryxæus, posuitque suos canis æstifer ignes.
Qualiter ignoto cum Sol novus aere gyrum
Per modo nascentis cunabula duceret Orbis,
Expers sæpe viæ, sæpe alti pondere currus.
Erra-

Erravit dubius, totumque immiscuit annum.
Cernis anhelanti quam nigra volumina tollat
Ætna jugo? cernis quanta vehat æquora mole
Auster, & in nostras spumantia degerat oras?
Ceu quondam Ausonio cum dissociata recessit
Litore, frangentes exhorruit Insula nimbos.
Magna quidem portenta Deum: tamen omnia supra
Sævit corde pavor. Vates sibi quisque malorum
Et clades, & tela videt, pœnasque futuri
Præcipit. O sive hæc nobis insania crevit,
Seu Superi jussere nefas: quid longa moramur
Supplicia? Arma, viri! Sævo cadat hostia cœlo
Quæ meruit. Liceat lustralia mittere tela,
Et satiare Deos, & morte reposcere vitam.

Inter hæc ad Regem est relatum, intercedere Hyperephaniis cum Lycogene arcana consilia; verebanturque nonnulli, ne eorum usurus viribus propediem à patriis sacris abiret. Forte cum talia jactarentur, Archom-

Archombrotus cum Ibburrane erat, cui jam aliquo usu, commendatione maxime Regis, cœperat familiaris esse. Ambo in regia porticu spatiabantur, novusque in Siculis rebus Archombrotus, cum aliquoties Hyperephanios audiisset nominari, rogavit quod discrimen inter illos cæterosque Siciliæ incolas esset; cur nomina, cur studia, viresque diversæ? Tum Ibburranes docendi juvenis studio paulum in se seductus sic incepit. Hyperephaniis ex suæ superstitionis genio nomen hoc fecimus. Eorum factio regnantibus gravis, quodam Usinulca auctore hoc sæculo est exorta. Ille Deorum cultu neglecto, qualis in Sicilia semper viguit, ausus est novas religiones afferre, pacemque solicitare animorum, qui superbia, vel nimia simplicitate, diripi possent. Quibusdam igitur ambitiosum fuit à sensu majorum eo duce discedere; Alios eloquentia fefellit, cui pietatis species erat intexta. Accessit impetus novitatis, tanto furore excæcans animos, ut barbara Usinulcæ commenta invenerint laudatores, non ex vastis & ultimis terris, sed (quod mireris) ex alumnis Siciliæ: quamquam nihil portentis deterius, quibus suam ille scholam fœdavit; ut vel referre me pudeat contumeliosam numinibus vesaniam. Negat, ullum mortalium, ulli sceleri operam dare, nisi qui illi perpetrando ab adigentibus

Diis

Diis damnatus eſt. Vtcunque vero in vitia pugnes, in te ſis innocens, commodus hominibus, in Deos liberalis, ejuſmodi pietate effici non vult, ut amicior Diis vivas. Non hæc enim omnia eſſe illam virtutem, quæ acceptos immortalibus homines facit, ſed illius tantummodo ſigna virtutis. Præterea non eſſe in delictis diſcrimina; ſed in hominibus qui delinquunt; Siquidem à Diis exoſos, vel oleris furto mereri quicquid Furiæ apud Poetas faciunt. Cæteros vero non parricidio, non inceſtu, libare amicitiam qua cum Numinibus ſunt conjuncti. Ita ab uno ſcelerum cœno hos intactos, illos amiſſo decore excedere. Velut in aquas ſi quid anſerini generis mergas, inde inviolata ſiccitate eduxeris; cum cæteræ aves, aquis iiſdem, & minori ſæpe mora, tenorem & uſum pennarum corrumpant. Parco cæteram Vſinulcæ amentiam memorare. Nec habuiſſent hæc monſtra longi ævi diſcipulos, niſi incidiſſent in Regum pueritiam, quibus temporibus ut plurimum turbulentis fœda omnia nec arceri nec corrigi poſſunt. Auxit hunc morbum factionum atrocitas, & quidem Optimates odio eorum qui ſub pueris Principibus rerum potiebantur, præbuere ſe tumultuantibus Hyperephaniis duces. Tum vero luctuoſiſſimo ſydere percurrerunt domeſtica arma Siciliam; & ad Hyperephanios

 deſe-

defecerunt quotquot seditionum licentiam amabant; in ipsos ausi Reges signa attollere. Nihil illorum furori relictum est. Calcare aras Deorum, evertere templa, fœdare oppida incendiis, & civili sanguine suam furiis consecrare novitatem. Post tot annos adhuc veluti truncas urbes excisis Numinum tholis aspicias, in quibus sęvierunt. In illis tumultibus tanto divortio à cæteris recessere Siculis, ut, tanquam aliam patriam aliumque populum facerent, ne ictis quidem fœderibus redierint bona fide in communionem reliquæ gentis; discordique ingenio acti semper arma aut minentur aut timeant.

Ita affectis animis, quid Regibus putes liberi in eos imperii esse? Vrbes, milites, portus, tantumque non totas insederunt provincias, ex quibus cum supercilio consulunt, quid juvari à se Regem aut sperni expediat. Cui si bellis occupato, aut inter alia laboranti negocia, operam suam promittunt, tanquam digni quibus gratiæ habeantur, fidem hanc jactant; obliti, à bonis civibus tunc ejusmodi sponsionem non exigi; nec fore ut toties eam repeterent, si semel tuta esset. Sed sociorum utique magis quam civium more auxilia præstant, Regisque aut sequuntur aut aversantur consilia. Sic Deorum Principumque arbitros agunt; quid utrisque ipsi debeant, non ex patrio ritu, sed ex suis

inge-

ingeniis metiti. Quantas clades hic morbus minetur Siciliæ, vel nullo profitente agnoveris. Nam ut pervicacissima sunt odia, quæ ex diversarum religionum litibus fervent; jure timendum est, ne aliquando Hyperephanii, quod suis consequi viribus non possunt, excidio patriæ quærant, peregrinis gentibus, æmulisque, non magis ab bellum quam ad prędam, & veluti Siciliæ possessionem, accitis. Quod si ista meliores Dii avertent, at jam quanta sunt quæ videmus quæque sentimus? Si filii irascuntur parentibus, si Regi Optimates; continuo in hanc sectam, velut ad certissimæ manumissionis genus, fucata professione secedunt: non ignari, quod sibi præcipue noceant. Sed tanti est suo errore æmulos macerare. Quid de Vestalibus dicam? Quid de mystis Deorum? Vti illos castitatis suæ tædet, impune maledicunt religionibus, & incæstarum mercede nuptiarum se Hyperephaniis dedunt. His exemplis, illaque disserendi & vivendi licentia, labefactatur vulgus; ut primum qui Dii aut qua ratione colendi sint dubitet; mox rudi aut impio fastu nihil sacrum habeat, nihil de Superis certum; Sic Numinum rebus indicta est isto facinore calamitas, simulque in publicam pacem serpit, & ægræ Siciliæ carpit vires; quæ nunquam in pristinum robur exurget, nisi prius Hyperephaniis

ad ſaniora adactis vulnus hoc duxerit cicatricem.

Tum Archombrotus; Quid ergo Siculi ceſſant, ait, una mole obruere incendium? Quidve gravantur juſto ferro hanc tabem noxioſiſſima contagione ſerpentem excindere? Equidem vel ego externus manus meas & ferrum ad hoc promitto; Neque me unquam gratioribus victimis operaturum credam, quam ſi eorum ſanguinem Diis dabo, vel meum adactis vulneribus ipſi libabunt. Hæc te Meleandro dicere, Ibburranes, & ad hæc bella eum urgere, æquum fuit.

Hic Ibburranes; Laudo impetum tuum, inquit, egregio fervore ſuccenſum: Sed ſunt tamen qui non ſine argumento contraria ſentiant; quia rerum ſucceſſu compertum eſt, ut quædam animalia aluntur veneno, ita hanc ſectam invaleſcere publicis malis, interque bella & clades ſaginari. Alias igitur artes, eaſque mitiores quæſivere, quibus maculam Sicilia eluat; crediderúntque Regum prudentia, abſque ferro & ſanguine, morbi ſævitiem ponere poſſe. Si quid vero ipſe ſentiam quæris; neque cum illis pacem neque bellum ſimpliciter volo. Nam ſi quietem poſſunt pati, non hos puto ullis motibus ſolicitandos. Sin in Regem remque publicam ſeditioſis conſiliis ſponte inſurgent, ferendos non arbitror; ſed vi armiſque

pre-

premendam vesaniam superbe furetium. Pia tunc arma, tunc omni laude digna in eos severitas. Totis regni viribus enitendum ne impune auferant abominandi in Reges exempli audaciam. Et eo quidem celerius vindicandum est facinus, quo ipsi ferocius solent grassari in cunctantes: nostramque patientiam pro imbecillitate contemptim accipere. Neque enim hæc secta, ferendo, parendove, (ut solent meliores disciplinæ) quærit sibi incrementa; sed jurgio, rixa, tumultu, sua facinora assuevit asserere. Ferro igitur, & plusquam æmula ferocitate, censeo in eos esse agendum, quoties suis injuriis Regem ac Patriam lacessent. At si seditionibus, si rebellio abstinebunt, patienturque mitius se haberi, tunc ego cum illis pacem malim. Iam enim in plures serpit labes quam ut singuli inter reos scribi possint, & citari à lictore. Ac præterea juventute abundat Sicilia, quam nunc levitas, nunc egestas, nunc ipsa armorum cupido sic versat, ut non jure aut pudore æstimato factiosis det nomina, & in militiam coeat quantumvis Superis mortalibusq; aversam. Ita multi, dum armis certatur, accedunt spe prædæ ad istos Hyperephanios, qui eos in pace devorent: & Reges bello illato plures de novo reos faciunt quam de veteribus extinguunt. Præterea veluti fila per se tenuia ac soluta facile rumpas; At si ea

inter se violento implicas nexu, quo fortius premis, eo validius stipantur, coeuntque denique in funem cui frangendo nunquam suffeceris : Sic isti per se forte negligentiores suarum partium, ubi intentatos jugulis vident enses, qui coactam, id est, ut existimant, pudendam pœnitentiam extorqueant, interdum furioso & quem ægre exolveris nexu conjurant. Itaque pace, ocio, regni fœlicitate (si ipsi importunis tumultibus ad arma Regem non cogent) debellandi sunt; quo tempore nihil ex publicis latrociniis habent, quod incertis & seditiosis auxiliatoribus largiantur; neque incitati adversantium fervore, plurimum quoque de suo remittunt. Ex ipsorum deinde præcipuis multi ad Regem respiciunt; ex cujus amicitia in illo sereno omnia pendent. Is autem si non tam odio quam contemptu prosequetur eorum disciplinam, efficacius omni bello nobilium animos ad pœnitentiam coget; Qui si malo pudore prohibebuntur suam sectam ejurare, saltem liberis suis consulent, magistrisque eos tradent, per quos erudiantur ex veteri more, vivantque in Regia gratiosi. Mam qui cœlo, argumentis, veterumque præceptis, unam pertinaciam anteponunt, adhærentque Vsinulcæ; vincentur, mihi crede, hoc honorum aditu, & spe regiorum munerum cautæ

præ-

præclusa, præsertim si non hæ pœnæ legibus publice latis in eos constituantur, (nam id ipsum satis iratis esset ad questus, conjurationemque & contumacia arma) sed lento quodam usu, Principisque ingenio, nequaquam in eos dividentis reipublicæ munera, quæ conferri aliis possunt, neque ferentis ut extra licentiam quam leges faciunt exerrent. Cætera sit in eos mansuetus; & interdum familiaribus verbis dignus ipsis videatur cui placeant. Multi enim inter illos, Archombrote, non suo, sed sectæ & institutionis vitio peccant; absque hac esset, recta indole, paresque majoribus futuri. Hos, cum licet, corrigi mehercule præstat, quam everti, aut ad insaniora adigi necessitate. Ista vero utcumque lenta remedia, paulatim Hyperephaniis nervos exscindent: & qui specie altioris sapientiæ coaluerunt, tandem segni nec irritata vetustate, philosophia quoque excussa atque contempta, quæ exoriens tanti supercilii fuit, non ægre solventur. Sed hæc sunt solidioris pacis consilia; quam ô huic regioni numina restituant, nec Hyperephanios patiantur auxilium Lycogeni ferri. Hunc certe, quidquid fama jectetur, ad eorum religiones accessurum non arbitror, nec, ut illi factioni commendetur, id est, vix Siculorum quadragesimæ parti,

cæterorum odia contracturum. Cum hæc Ibburranes dixisset, Archombrotum ad cœnam vocavit, monuitque familiariter, ut & ipse Hyperephaniis perbenigne uteretur. Nam plus illos (ut res Siciliæ erant) corrigi blanditiis, exemploque, & sobria dissertatione, quam professo, semperque mutuo fastidio, posse.

Iamque maturis apud Lycogenem rebus dicta facinori dies erat, medio vere, ad decimum mensis, qui Thargelion vocabatur. Eristhenes haud procul Epeircte prædium habebat, & saltum in eo, quem intactæ diu feræ impleverant. Is destinata insidiis die illuc cum Argenide Meleandrum ad convivium vocare susceperat; si procederet fraus, Meleandrum atque Argenidem, tanquam signis tabulisque spectandis in ædium penetralia cum paucis deductos, adorturus, emissurusque per posticum celerrime tradendos Lycogeni. Si restitisset Meleander, aut ad auxilium pertinacius provocasset, eum interimi placuerat: Satis esse si potirentur Argenide. Quod si Meleandrum eo die omina, aut valetudo, intra Epeircten tenuisset; tunc Lycogenes ad eum opprimendum cum subito exercitu adesset. Hunc enim illo die Syracusis esse volebant; & ad eum suæ factionis homines, tanquam Procerum urbiumque nomine, coire cum tumultu, ducemque dicere publicę

causæ in Regem. Supervenire debebat Oloodemus, cum manu ad hoc ipsum ante collecta, rei novitatem suffragio assertu-rus & viribus. Descitura ab Rege pleraque arbitrabantur, tum prioris belli exemplo, tum Præfectorum & Magistratuum fraude, quorum multos sibi subvexerant; denique sponte animis ad seditionem spectantibus.

In hunc modum institutis utrimque consiliis, Lycogenem Meleander, & hic illum occupare decreverat. Sed Argenis duplici solicitudine icta, cum & Poliarcho & regno studeret, eximiæ diligentiæ erat in iis urgendis quæ apud Regem amici censuerant. Comparanda Poliarcho erant dona; Arsidas revocandus; & qui hæc curaret, fidum hominem res poscebat. Nemo, extra unum Archombrotum, deprehendebat privatas in virgine curas. Sed illum amori assidue sævienti pene jam imparem, & in Argenidis pro Poliarcho studia haud vulgari æmulatione quęrentem, vix fallebant illa consilia. Super omnia seipsum accusabat, quod reducendi Poliarchi author regi fuisset; adeo ut interdum sumeret impetum adeundi secreto Meleandrum, & contraria sentiendi; Sed pudore coercitus, simulque reveritus Argenidis iram, tam pervicaci consilio abstinuit. Accidit forte, ut ad Meleandrum iret, super Arsidæ reditu cum filia collo-

quentem. Et tunc quidem ab recenti beneficio commendati apud Regem Poliarchi gratior Argenidi erat. Ergo ut suæ causæ patronum hilariter intuita; cum quoque solito familiarius salutavit: ignarumque cur hæ ad se blanditiæ essent; ita affecit, ut subita confusus lætitia ubi primum licuit, ad colligendas vires in cubiculum rediret. Illic nimio nec securo gaudio multum animi incertus, ita denique sibi loquutus est. Te auté esse fœlicem? Te amori litavisse? Quid enim? Non frontem Virginis vidisti? non oculos? cum venisti, non tota exiliit? Infœlix! nimis inepte meam spem indulgeo. Nunquam Dii tanta præmia tam faciles concedunt. Vulgares nuptias nulla tempestas, nulli casus illustrant. Eximiis vero amoribus fortuna intercedit, ut ipso labore sint pretiosi quærentibus. O fallar; nec illa salutatione, illo Argenidis vultu, quo tantopere mihi nunc placeo, exitum ipsa portenderit! Hei mihi! quod vix cogitare sustineo, num hæc benevolentiæ signa Poliarchum petebant; & ideo blandior fuit, quod eum apud Regem sententia mea juvi? An orantis species fuit, qua patrocinium rursus meum pro illo deposceret? Non est tanti, non per Argenidem, ullus amor. Nec volo Argenidis in me benevolentiam debere Poliarcho; nec mihi Poliarchum debebit Argenis. Egone alienæ fœlicitatis minister in eam cladem

pugna-

pugnabo? Ego vilis abjectique animi pene ad servilia officia amabor; & Argenidem alteri tradam? Erras tamen Archombrote, si vi agendum putas. Precibus, patientia, obsequio, impetrabilis amor est. Servire, an imperare Argenidi paras? Aut quam hæc inverecunda esset oratio; Nolo ut ames Poliarchum? Vix austerus aliquis pater sic juberet. Quæ ametur indigna est, vel præstantissimum amabit. Virtute, gloria, fama in Poliarchum certandum est. Et tua quoque interest hic eum revocari. Semper enim de absentibus tenerius & quadam miseratione sentimus; Præsens autem ut placere Argenidi poterit, sic aut rixa aut fastidio esse ingratus. Explorabis cur ametur, aggredierisque eadem virtute virgini te probare. Quicquid aget, effectu superabis: & si cætera fœliciter non cedent, ferro dejicietur. Facilis erit ad jurgia pugnamque occasio. Vt sit vero fortissimus, tamen fortior amor est qui meam manum reget. Interim dum de reditu ipsius agimus, facilis ad colloquiũ erit Argenis. Me audire, mihi credere assuescet. Sæpe autem ubi adolevit benevolentia, longe ad alias causas valet, quam propter quas esse incepit.

Cum Archombrotus in hanc sententiam coegisset reluctantem animum, ad Meleandrum redit; ibique ad novæ indignationis mœrorem præsentiori causa de-

ductus est. Persuaserat enim Regi Cleobulus, ut, quæ munera ferrentur Poliarcho, tanquam ab Argenide essent. Ipsa exors est facinoris, inquit, quod eum è Sicilia expulit. Regni autem secundum te curæ ad illam pertinent. Sciet præterea sub ejus precibus tuas latere; & qui fortasse durior nobis esset, certe non litigabit cum virgine. Meleander mirifice probata sententia; Age, inquit, restat, & munus & hominem qui ferat deligere. Timonides strenuus juvenis erat, fideique in Poliarchum notæ; quem mox Argenide suggerente, huic furtivæ legationi Rex destinat. Hoc ita constituto, jam quod munus mitteretur, inter se pensabant. Forte mercator ex Syria Indicas & Arabicas merces, plerunque inutilem vanis gentibus luxum, advexerat. Inter cætera erat armilla ex serico texto, quod totum varii generis lapilli sic implebant, per suos colores distributi, ut aliquot ferarum aut fugam figurarent aut iram, quas hic telis venatores sequebantur, hic excipiebant venabulis. Pretium gemmis, & operi, ingens; quippe quod talentis quinquaginta indicabatur. Multi Siculorum hanc viderant, plures audierant celebratam non ignobilis Poetæ opera, quem suo fulgore ad hos versus rapuerat.

Dicite surgenti confinia littora Phœbo;
Quam nitidus vestris hic Deus exit aquis?

Cum

Cum tingit virides hilari fulgore smaragdos;
Aut facit, ô adamas, te sibi luce parem;
Pallentemve onychem, varium vel jaspida miscet,
Vel cui purpureo nomen ab igne venit;
Caruleasque notas & flammis implet, & auro,
Ceu variat puras comptior Iris aquas.
Ha tamen haud uno cuncta sub littore gemma
Nascuntur. Nam cui gloria tanta solo?
His nitet immensus Ganges, his flavus Hydaspes;
Est & Erythrai lucida concha sali.
Vna omnes armilla tenet; par omnibus una;
Omnis in hac oriens lucida texta coit.
DI superi! pretium nitida formamque corona?
Quam volet amplecti tanta corona manum?
Vt natat insolidis lux alternata lapillis!
Oraque venantum quam bene gemma facit!
Dives en hic cervus, quem ditia tela fatigant;
Et leo, quem pretio cerno tumere suo.
Lemnius? an nondum Telchines naufraga saxa
Artifici gemmas sic posuere manu?
Digna quidem Iovis hac vibrare armilla lacerto,

Cum-

Cum quatit imbrifera luce coruscus
humum.
Ipsa licet dives, placata hoc munere Iuno,
Poneret offensi jurgia sæva thori.
At te seu veri, seu famæ gloria tangit,
O quisquis tanta brachia dote coles;
Vince animo censum; ne hæc optima saxa
putentur,
Tuque genus Pyrrhæ vilior esse lapis.

Eam armillam Poliarcho munus fore idoneum, Argenis atque Cleobulus cum Meleandro censuerunt; quippe quod de sua mole non proderet. Furto enim rem agi; Arma, aut equos, si mitterentur, conspectum hostium non posse defugere. Præterea hoc ornamentum in plerisque regionibus nõ fœminarum magis esse quam virorum. Aptissimum itaque quod fœmina viro donaret. Rex antea, cum illam mercator obtulisset, quia majores curæ instabant, pene vilem habuerat; Apud Eristhenem tamen erat, utique præfectum ærario, jussumque inspicere ex artificum fide, an in rem Principis emptio esset. Tunc vero, ne quisquam miraretur confestim hanc emi, Rex talos poposcit, & cum Argenide ludens, ac sponte inferior; quasi victoriæ præmium armillam statuissent, Eristhenem accersit, imperatque quam possit rectissime eam Argenidi conciliare. Eristheni sive sua sedulitas, sive fortuna nondum Meleandro propitia, jam suspicioné

fecerat

fecerat legationem ad Poliarchum parari. Credidere à sua conjuge ortum suspicandi initium; quæ cũ Argenide & Selenissa frequens, sæpe obliquos de Arsida sermones injecerat; callida mulier, & ex viri ingenio ornata. Sed postquam Rex armillam, tali ærarii tempore, emi præcepit, adeo illi aucta suspicio est, ut illico ad Lycogenẽ scriberet, vereri se ne Poliarchi gratia hoc munere repeteretur. Is autem ad omnis flagitii atrocitatem celer, hortante etiam Oloodemo (nã is forte tunc aderat) in hunc maxime sensũ rescripsit; Nihil consultius quam ut armillam, quandoquidem apud Eristhenem erat, veneno imbuerent. Si eam Poliarchus accepisset, haud dubie lacerto circundaturũ, & tabem per gestantis calorem in vitalia pervasuram. Sin Rex eam dedisset Argenidi, rem tempore posse sciri. Nam venenum nõ ad tactum statim nocere; Admonituros autem ipsos prætextu aliquo de peste quæ latebat, laturosque ingentis fidei nomẽ; substituto in crimen mercatore. Toxicum domi Eristhenis erat, quod noxiosissimũ miscuerat tollendis inimicis. Ephyræi, seu miscendis veneno poculis, seu sagittis imbuendis præcipui, dũ illuc colonias vehunt, conduntque Syracusas, hanc olim turpissimæ calliditatis artem quibusdam Siculorum tradiderant. Et Meleander ea peste tentatus, hactenus suorum cura evaserat, cibum

Regis,

Regis, & vestes, ambitiosa cura servantium. Tanta autem veneno acerbitas, ut non modo gustatum sæviret, sed ex diutino contactu insinuaret virus in cutem quam calor laxavisset. Eristhenes veneficio perpetrando nullum adhibuit, sed ipse in dilutum toxicum interiorem armillæ partem misit, byssino utique texto mollem, quia jungenda brachio erat; cumque crederet vim succorum satis infusam, eam in pyxide defert ad Regem, qui tanti sceleris ignarus, omnibusque præter Argenidem semotis, vocatum secreto Timonidem monet eam fidem exhibere qua dignus censebatur. Ostendit deinde cui ministerio sit delectus, & litteras tradit ad Arsidam, sua manu ita scriptas. Timonidem quem vides, Arsida, ad te misi. Ei sic auscultare te volo, ut me loqui existimes; quicquid dixerit, egeritve, ratum habebo. Scias tamen, quo celerius cum hospite adveneris, eo te futurum gratiorem. Vale. Tum Argenis ex composito de recessu fluxæ vestis pyxidem profert; &, Hanc, inquit, armillam, Timonides, ad Poliarchum defer. Eam meo nomine accipiat; una illi has litteras dabis, alterasque ad Arsidam. Tradit deinde codicillos, non quos Meleandro ostenderat, frigidos enim, nec amicitiæ suæ cum Poliarcho pares obtulerat Patri; & inter obsignandam haud ęgre mutaverat, aliis quos ex mutua necessitudine

dine ſcripſerat præparatis. Quia autem Timonidis in Italiam iter ignorari non poterat, ne augeretur diſſimulatione ſuſpicio, ſpargere apud ſuos Rege authore cœpit, ſe Italiam Africamque viſurum vacationem impetraſſe à regia. Iuvenis erat, & commodũ accidit, quod pridem transmarinę peregrinationis ſtudio ictus, ęqualibus ſuis ea vota jactaverat.

Sed Eriſtheni ad inſidias invigilanti, pleraque nota, & ſuſpecta omnia erant. Hunc igitur ad Poliarchum ire conjiciens, quo verum erueret, in fraudem commentus eſt. In ipſius clientibus juvenis erat, quia nuper agros reliquerat, nondum notus in regia. Callidum autem, & ad ea quæ pręciperentur impigrum eſſe cognoverat. Huic imperat abeuntem Timonidem concitato equo perſequi: Simulare deinde à Rege ſe miſſum, qui etiam atque etiam moneret, ne in Sicilia cuiquam mortalium indicium faceret de armilla. Dum loqueris autem, inquit, diligenter audientis vultum obſerva. Si annuerit, aut viſus ſit dubitare, tanquam mandato ſatis functus, ab illo protinus abi. Sin quid velis ignarus ſit, ut facile deprehendes; qui ipſe vocetur, tanquam dubius ſciſcitare. Vbi Timonidem dixerit, pete ignoſcat errori; alium nempe te quærere; Et inde, ſi potes, ſic diſcede, ne ſciat quam viam inſtiteris. Sin, quia ignotus es, hærebit, & qui ſis ex-

quiret; ex Seleniſſæ cognatis te ſimula recens tranſmiſſum ad regiam; Nomen quod primum occurrerit tibi impone. Ille gnaviter mandata exequutus, nec à ſolertia, nec à fortuna aberravit. Namque Timonides ubi audivit de armilla, quod rem ſecretiſſimam ſciret, hominem ſuſpectum non habuit: Ire igitur juſſit, & Regi renunciare eſſe omnia in ſecuro. Satis ſibi hæc arcana eſſe mandata.

Sic eluſo Timonide, cum jam de conſilio Regis conſtaret, Eriſthenes omnia confeſtim perſcribit Lycogeni, ne ſive Timonidem capi inſidiis, ſive quid aliud vellet, tempore excluderetur. Diu incerto Lycogeni, cum Regem jam non ſegnem, ſed ex adverſo ſtruentem conſilia, timidius ſperneret, tandem novo facinore viſum eſt opus, quo inclinaret in Regem maleficii à ſe patrati invidiam. Quod igitur nemo unquam putaſſet, ipſum ſolicitare ad fœdera Poliarchum, eique ſcribere hoc exemplo inſtituit. Lycogenes ſalutem Poliarcho. Quam tu in amicorum hoſtiumve delectu erraveris, hic dies aperiet. Me tanquam inimicū inſectatus, Meleandro utinam non plus æquo tribuiſſes. Sed omitto præterita. Nám neque jam te accuſari humanum eſt; neque in eo ſtatu ſum, ut anxie me excuſem. Malo te ex beneficiis meis ſcire, quam verbis, uter noſtrum in priſtinis odiis peccaverit. Meleander ex

tuo

tuo exilio te infensum, & vindicem, cum timeret, ad nefarias artes confugit, factusque de Rege veneficus, armillam infamibus illitam succis, tanquam pœnitentiæ suæ confessionem, mercedemque injuriæ, tibi misit. Hanc tu cave gestaveris. Mortem enim circumegeris brachio, non armillam. Mihi quidem ante experimentum fidem esse non curo. Si igitur vel damnatus est servus, vel humaniori consilio jumentum aut canem vis perire, nudæ illius cuti hoc munus compone. Nisi intra quatriduum morietur, ego qui vivam indignus sum. Si sapis, illum ipsum pestiferi doni latorem, illum Timonidem coges, ut mortem induat quam tibi non inscius porriget. Ego has insidias, quas ægre detexi, te rescire ex me potissimum volui; ne tantæ indolis vir tam turpi exitu cadas; aut omnino sub invidia mea pereas. Nam quis ex hostibus, non te potius jactet à me quam à Meleandro esse sublatum? De cætero, ut voles, gratias ages. Si infestus esse pergis; est quod publice te ulciscar. Arma, consilia, vires in expedito sunt. Deos cœptorum auspices habeo. Sin tibi detecta Meleandri perfidia meliorem mentem dabit, volesque conjunctis mecum viribus vindicare injuriam; spondeo nec te fratris, & quoniam hæc mea ætas est, nec patris gratiam me vivo desideraturum.

Tantę audaciæ codicillos, expertæ fidei

ſervo cum his mandatis dedit, ut diſpenſato itinere ad Poliarchum perveniret octiduo poſtquam eodem Timonidem adventaſſe conſtaret. Neque rem eſſe difficilem. Meſſanæ vel Rhegii, in portu aut urbe, tanquam aliud agentem de adventu Timonidis poſſe habere quæſtionem. Hæc autem improbæ ſolertiæ ratio erat, ut octo toti dies intereſſent, quibus noxium textum geſtare Poliarchus, eoque interimi poſſet. Nam ſi extincto ſupervenirent hæ literæ, quantæ invidiæ in Meleandrum forent? Sin forte Poliarchus tamdiu armilla abſtinuiſſet, tum multum Lycogeni debiturum de periculo in poſterum monenti, tum in Meleandrum acriter exarſurum, quem tanti indicii fallax ſcena damnaret. Etiam Regem audebat contumelioſe appellare; quia hæ literæ Poliarcho reddi vix poterant ante id tempus, in quod à conjuratis erat conſtituta defectio.

At Meleander dimiſſo Timonide totus in eo erat, ut cum Lycogene Oloodemum ad ſe pelliceret; utrumque igitur literis advocat. Lycogenes nondum maturis ad ſecedendum rebus, parere conſtituit, & aliquos paucos dies eſſe cum Rege. Sed Oloodemus accepta Regis epiſtola, non prius ad Regiam quam ad Lycogenem contendit. Ibi communicatis conſiliis ſuſpectum illud fuit, quod utrumque Meleander acceſſeret. Si quid atrox parabat, liberius in

amt os

ambos quam in alterum eſſe auſurum. Nihil ſecurius, quam ut Lycogenes ſimulatione valetudinis abſentiam excuſaret, & Oloodemus explorandis conſiliis iret ad Regiam. Is ergo à Lycogene profectus cum intraſſet Epeirctem, Meleandro protinus ſalutato ea veſpera ad cœnam admiſſus eſt. Dedit quoque literas Regi, excuſationem Lycogenis ferentes. Illi enim ſonticum morbum eſſe, nec aeris patientem. Rex haud dubius morbum fingi, tamen eadem qua petebatur ſimulatione non pauca de genere invaletudinis quæſivit. Soluto deinde convivio, Cleobulum, Eurymedem, & Archombrotum accerſit, rogatque quid Lycogene faciendum, qui venire contempſiſſet; quid etiam Oloodemo & Eriſthene, qui pari fiducia, qua ille, imperium ſpreviſſet, adeſſe nocentes ſuſtinerent. Archombrotus & Eurymedes nihildum movendum putabant; ſed Lycogenem adhuc alia fraude tentandum. Illo libero fruſtra in cæteros fore ſævitiã. At Cleobulus; Ego vero arbitror, inquit, nihil de præda quam tenemus amittendum. Putatis Lycogenem, niſi concepti ſceleris conſcius eſſet, tam vano ægritudinis mendacio Regi fuiſſe illuſurum? Dii dent meliora. Sed quantum conjectura & fidorum hominum nunciis aſſequor, & mox iſti furtim abſcedent, & nos illum cum armis aſpiciemus. Videte quid ſen-

tiam. Rex hominem rursus accersat. Tergiversationem non verebor pro defectione accipere. Oloodemum interim & Eristhenem per homines fidos sic servari intererit, ne teneri se sentiant. Vbi compertum fuerit, non venturum Lycogenem, lege in eos agendum est. Multum Lycogenis viribus decedet, si tantarum opum, & clientelarũ duces peribunt. Hanc præterea severitatem, in multorum animis reverentia adversus Principem, timorque supplicii, utilissima mutatione sequetur. Visus est optime dixisse Cleobulus; Et ex illa sententia, Rex postridie ad Lycogenem scripsit; additoque ad blanditias imperio, ad se venire imperavit. Ille magis ac magis suspicionibus plenus, non modo non paruit; sed & per nuncios monere Oloodemum & Eristhenem cœpit, ut ab aula recederent. Benevolentiam Regis insidiosam esse. Ac præterea aperta jam vi opus. Quippe statutum bello tempus appetere. Neuter sprevit conjecturam Lycogenis. Sed neque Cleobuli diligentiam fefellere; ad quem duo de Eristhenis familia diu ante pecunia promissisque solicitati multa de domini rebus per internuncios sæpe retulerant. Illis tunc authoribus scivit, præparatos sub Epeirctẻ esse equos, quibus noctu Eristhenes uteretur. Lætus Rex quod eorum furtiva discessio futura in criminis partem esset, imperavit Archombroto, ut

sub

ſub ipſo deprehenſos facinore vi ad ſe retraheret. Et ille haud remoratus imperium, ſedulo quæ in rem erant, maxime ex Eurymedis mente, inſtruxit. Sat conſtabat, cum paucis erupturos, ne tumultus proderet fugam. Non plures itaque Archombrotus decem militibus aſſumpſit, iiſque Hiſpanis, ne linguæ commercio, aut contagione factionis, cum Proceribus hærerent, in quos tunc armabant. Singuli extra arcem, ut Archombrotus conſtituit, ſine ſupicione elapſi ſunt. Ipſe deinde ſequutus eſt, accinctoſque paulum à via ſub veteri & opportuno tecto continuit, qua neceſſarius à Regia diſceſſuris tranſitus erat. Diu in ſtatione non hæſerat, cum Oloodemum atque Eriſthenem per lunam agnoſcit, tribus omnino ſervulis comitatos; celeriterque & demiſſis capitibus euntes. Iis ergo cum ſua militum decuria obviam venit, &, Quo te, inquit, Oloodeme? quo te Eriſthenes? Sontium per Iovem eſt iſta molitio. Cur noctu? cur ſimul? cur inſcio Rege abitis? Vnde iſta circa vos à ſervis, ab amicis, ſolitudo? Obſtupuere deprehenſi. Ille vero correptos & ſubito malo horrentes reduxit. Treſviris inde permiſſi ſunt, qui noxios ſervarent in carcere. Fugæ erant manifeſta veſtigia: Equi haud procul cum agaſonibus parati; & urbano ſub amictu veſtis ad viam expedita.

Summa omnium inde turbatio fuit;& postera luce cum id renunciatum Ibburrani & Dunalbio esset (qui tunc forte ad Apollinis templum non procul Panormo profecti, ob Antenorium fani Antistitem suavissimæ consuetudinis virum illic diutius morabantur) citatis haud mora quadrigis ad Regem revecti sunt; qui amplexus venientes, postquam rem ordine enarravit; Si me Dii amant,inquit,in ambobus his exempla facere volo. Nunquam me saltem isti inultum despexerint. Neque me impiorum contumacia movet, sparsis schediis minari audentium. Ecce enim quantæ audaciæ chartam Cubiculariorum unus,in limine meo hoc mane offendit. Accepta charta Dunalbius,& Rege ad alios divertente, horum versuum lectione cum Ibburrane inhorruit.

Redde viros. quid sæva paras; & fraude tyrannus
Imbelli,haud ullo devictos Marte fatigas?
Hosne duces, hæc Sicaniæ decora inclyta terræ
Ferre situm, & fœdo squalentem carcere noctem?
Redde viros. Non Sidonia reverentia pallæ,
Non quæ sceptra manu, non quæ stant vincula fronte,
Obstiterint. Ruimus cæci, & te vindice ferro

Gens

Gens excita petit. Cuperent decernere montes,
Teque haurire solum. Sed nostra debitus ira
Talis eris, qualis sub crimine decolor ipso,
Ignotusque suis, Tyrii pro vertice montis
Horruit iratos Pentheus concurrere thyrsos,
Diversumque trahi pectus, vulsosque per artus
Ire animam, & sparsum campis spirare cadaver.
Et tua quod nostris nondum penetralia flammis
In cineres collapsa ruunt; ne crede remissas
Irarum pavitare faces; Sed parcimus illis
Quos Rex sæve tenes. Hi sunt tua fata, nec ultra
Quam spirant lux te alma manet. Meleagria non plus
Mater in ambusto servabat stipite natum.
Hos serva (si cura tui) ceu pignora vitæ,
Incolumesque velis. Vel si meliora monentem
DI te audire sinunt, genti tam justa petenti
Redde duces, tantoque exora munere pacem.

In his motibus regia erat; cum Timonidem aliæ in itinere turbæ versarent. Viæ

ratio,& fortuna,hæc fuit. A Rege dimiſſus triduum in ſuo prædio invitus conſumpſit ominum cauſa,quæ haruſpex minori ſpatio procurare non potuit. Inde Meſſanam ad Arſidæ conjugem venit.Inſana tempeſtas tunc maria exercebat, aquis ac ventis ſub veris initium ſponte ſurgentibus. Quatriduo nemo ex portu ſolvere auſus.Interim quaſſabantur navigia, undis mutuo cogentibus alliſa; vel ejecta in arenam procumbebant. Timonides quod integerrimum ex ea peſte ſuperfuit, confeſtim inſtaurari pręcepit,agique à littore, necdum ſatis conſtanti maris pace. Pręter ſuos nullum in navi vectorem recipi paſſus; jam tenebat medium freti; cum occurrit recentis naufragii nefaſtum navigantibus ſpectaculum. Navis erat receptis obruta fluctibus,ex qua tamen eminebat adhuc malus; quia non everſa, ſed depreſſa,deſederat. Et quod omnium atrociſſimum fuit,ſtabat in antemnarum amplexibus nauta,ſuperſtes naufragio, pallida & emorienti facie, niſi quod vento adurebatur : Ille manu nutuque (fluctus enim intercipiebant fragore ſuo vocem) orabat eripi morti;& omnium miſericordiam non ęgre elicuit.Aliquot igitur nautæ deſcenderunt in ſcapham. Cumque ille ſe de malo deorſum duxiſſet, prope rigentem excipiunt, adducuntque Timonidi. Tum vero laxatis ſpiritibus, quos antea nimius

nimius timor intenderat, ſemianimis ſuper conſtratum navis ſe diu explicuit; donec vini odore excitatus, juſſuſque à Timonide dicere, quis eſſet, quove euntem tetigiſſet hæc fortuna; Rhegium, inquit, patriam habeo; cenſum ex nautica arte. Nunc in Galliam curſus erat; quo egregium virum deferendum ſuſceperam. Mare videbam non à tempeſtatibus tutum. Cœlum enim modico vento, ſed incerto agebatur; & triſtior aer horrebat. Itaque à portu ſolvere non volebam. Sed cum ſæpius juſſus proceſſiſſem in altum, primum auræ inter ſe pugnantes nos alternis rapuerunt in averſos & contrarios curſus: deſtituerunt deinde ſimul omnes eluſum navigium; Ego in tam ſubita pace acrius, ut oportuit, timens, comites cœpi hortari ut remis eluctarentur pigritiam maris. Quippe illi ſereno proximum malum eſſe. In Siciliam igitur, quam vicinam fors dederat, ratem appellerent. At ille qui navigium conduxerat, negat ſibi placere Siciliam; ſtringitque demum enſem, reciſurus manus illius, qui in eam primus partem remum egiſſet. Inter has cunctationes dies abſumptus eſt; & mox luna igneis cornibus ventum excivit. Tum vero non per gradus, ut ſolet, tempeſtas intumuit; Sed direptus ſubito aer ita miſcuit maria, ut jam à principio mihi artem eriperet. Verſabamur incerti quid exigeret ventus,

tus, mediam navem adversis complexus turbinibus. In his malis cum exacta nox esset, diesque afferret tristiora, capillos deponimus nihil profutura religione. Ecce enim improviso exitio hæsimus deprehensi in brevibus; Cumulaverat arenam vis procellæ, proramque tenebat. Iam tabulata solvebantur: & nos utcunque remis & contis tendebamus in puppim, cum ille cui operam locaveram, cum suo liberto, duobusque qui proximi erant nautis, in scapham descendit, & fune præciso haud dubio naufragio se permisit. Raptos per turbinem non licuit oculis sequi. Obstabant medii fluctus, quibus par scapha diu esse non potuit; nec pereuntibus nobis vacabat alienos casus dolere. Fessa quippe carina aperuit undis viam, quæ victis compagibus properabant intrare. Numinum pietatem! ut voces horruere! quam feralis pereuntium clamor, cum descendentem navem mare contexit! Evado ego in arborem. Evado heu miser! mortem scilicet tantisper dilaturus, donec mersa carina in latus procumberet, & malus sequeretur. Sed supra spem Dii faverunt; arenisque circumvallantibus adeo veluti fundata stetit ratis, ut me incolumem illa arbor præstiterit; quæ nunc non sine utilitate extra aquas eminet, admonitura navigantes, ut mature ab istis brevibus deflectant. Biduum jam est ex quo tri-

sti amplexus lacertos ad antemnam continui, desperatione potissimum & frigore exanguis. Nam nec somni, nec cibi memineram. Cum autem Deorum placata vis vestram opem monstravit, tantum non laxata brachia mittebam in mare.

Hæc loquentem omnes audiebant cum lachrymis: Sed Timonidem altior cura subiit, ne ad Poliarchum pertineret calamitas. Nam quis vector toties à naufrago illo laudatus? Ab Italia veniebat, fugiebat Siciliam; utrumque conveniebat Poliarcho. Nautam igitur sociorum fata deflentem, ut natassent, ut cautium eminentiora amplexos sævi fluctus avulsissent, turbatus interpellat; Et quod, inquit, viro nomen quem vehebas? Civis Rhegii erat, an hospes? Ille se nihil præterea scire respondit, quam quod Arsidas Siculus, cui opima Rhegii prædia erant, conduxerat navem, & proficiscentem amicum ad portum produxerat. Obriguit Timonides, & velato capite, quo liberius posset ingemere, descendit in secretam partem navigii, jussis remigibus quamquam prosperum ventum omnibus viribus juvare. Haud multo post Rhegium applicuit, nautamque servatum sequi se jubet, & ad Arsidam contendit. Ille tunc forte media luce in scimpodio cubabat, variis cogitationibus miscens animum proximi luctus ignarum. Sed cum de amici adventu admonitus,

pro-

prosiluisset ad amplexum, læta verba & hospitalia ingerentem Timonides suspirio prosequutus; Quid, inquit, Poliarcho factum, mi Arsida? Nos miseros! an & ego te ipso plura scio? Inter hæc dicta nautam admovit; quo viso Arsidas subito metu præsagia cladis hausit; & jam Timonide quoque pallidior: Onus, inquit, ô nauta, quod tibi tradideram, rite alicubi exposuisti? Nam destinata Gallia tantillo tempore teneri non potuit. At ille; Solum me naufragio superstitem vides. Navem, socios, vectores, omnia sæva tempestas tulit. His auditis Arsidas multo gemitu planctuque turbatus, intra tectum mœrentes recepit. Nec vacabat pene exangui de ordine mali quærere, sed cum Timonide in cubiculo secretus, acerbissimum funus, & fata iniqua, terrasque indignas Poliarcho, aliaque in calido & furenti luctu consueta, ingeminabat. Cumque post multum lachrymarum Timonides rogaret, ecquo illa Poliarchi profectio? aut unde exitiale navigandi consilium? retulit Arsidas, Rhegium ob Siciliæ vicinam suspectum fuisse Poliarcho. Nam nec poterat (inquit) latere isthic Lycogenem; & quam facile ab adverso littore mitterentur sicarii. Galliam ergo petere statuit, patriam, ut arbitror, suam; illinc ad nos celeriter revehendus. Sed fatorum scilicet invidia fuit, ne hominum genus se tam vici-

no

no immortalibus viro diutius jactaret.

At Timonides de Meleandri in Poliarchum animo inter singultus agens, literas Arsidæ tradit, armillamque ostendit de pyxide evolutam, inutile Argenidis munus. Sed artificium gemmasque mirari, per dolorem non licebat. Eaque vespera luctibus data, ambo constituunt ad Meleandrum redire, ne aut ille de Poliarcho aliquid speraret, aut ipsi necessariis temporibus Regis abessent. Suspicabantur jam armis infestam esse Siciliam. Circumegere itaque cursus, ut in Epeirctes potissimum portu terram subirent. Varia, ut sub vere, & irrequieta flamina erant; septimusque demum dies Epeircten aperuit. Sed quo propius admovebantur littori, eo crudelior miseros luctus agebat. Recedere terras amassent modo omni remigio quæsitas. Nam quo ore tantum facinus nunciaturi erant? aut quis deinde pro ominosis non eos habiturus? Præcipue Arsidam non unus, aut Timonidi notus dolor, conficiebat; Nec tam illũ Meleander movebat, quam Argenis; Possetne videre morientem, &, quod est crudelius, illam tristi oratione occidere? Quo supercilio exprobraturam, quod à Timoclea inter hostes fœliciter servatum, ipse ad naufragium dimiserat? Cur ire, aut cur solum, passus esset tam enixe commendatum? Hæc & similia revolventi minimum erat quod fidei & operæ

operæ præmia ſibi perierant; Verebatur virginis iram, ex illius oculis accepturus, an vivere deberet. Nec ipſa poterat aut eludi diſſimulatione, aut mora mulceri. Num enim quod Meleandrum ſcire intererat non ſtatim ad Argenidem perveniret? Ac ut ſilere ipſe vellet, nec Regi triſtem caſum nunciare: At quid Timonides, tam ſilentii quam ſermonis per nimium dolorem impatiens? quid utrinſque familiares, feſtinaturi tantæ cladis novitate ſibi percunctatores parare?

Inter hanc cogitationum caliginem, navis crepidini portus applicita, turbatos reddit Siciliæ. Primum omnium amicis ſervuliſque præcipiunt, ne quid in publicum efferant, priuſquam ipſi Regem adierint. Superato mox calle qui in oppidum ducit evadunt in atrium Regis; & illic (ô mixturam fatorum mirabilem!) neminem prius quam Gelanorum aſpiciunt, duobus Siculis medium, & temere læto vultu ſpatiantem. Prior Arſidas vidit; & ad idem ſpectaculum Timonidem veſte prehenſum rapiens, aliquamdiu impotens vocis, manu protenſa anhelavit. Mox reddita voce, An monſtris deludimur? inquit; aut quæ iſta rerum omnium mira confuſio? An non illic eſt Gelanorus libertus Poliarchi, quem & naufragii fuiſſe comitem conſtat? quis hunc Mercurius reddidit miſcuitque viventibus? Horrebat

Ti-

Timonides: Nec reſponſo Arſidæ dato ad Gelanorum cucurrit; qui & ipſe viſis amicis ultro obviam properabat. Sed hi muti ſtupenteſque nihil niſi hominem contuebantur. Tandemque cùm gemitu Arſidas, Salvum te video Gelanore? an umbra es; tibique & naufrago domino ſaltem inanem tumulum quæris? Gelanorus deponere juſſit hos metus: Vivere ſervatum à fluctibus peiratiſque Poliarchum. Ab eo ſe miſſum ad Regem, Epeirĉten proximo die veniſſe. Avide illi rem omnem quærere cœperant; qui caſus egiſſent, quæ ſalus, aut fides, perdita nave in mari irato. Sed Meleander narrationem prævertit, qui è feneſtra conſpectos præcepit advocari, alterius ſcilicet prodigii ſuſpenſus ambagibus, quas per eos ſolvi poſſe ſperabat.

Nam ut navis, qua Poliarchus Rhegio Galliam petebat, fracta in vadis eſt, cœpitque undarum pondere diduci, ipſe cum Gelanoro nautiſque duobus in ſcaphulam ſe recepit; nec vento obluctabantur, niſi quod diſpenſatis remorum ictibus negabant fluctibus latus ſcaphæ. Ita proximum promontorium circumvecti, extra conſpectum navigii fuerunt, ex cujus ruina profugerant: Inde mitius urgentibus ventis, cum adhuc per multa ſpatia errarent, alliſa eſt cautibus ſcapha quas undæ humiles celabant, vectoreſque deſti-

 tuit

tuit. Exiliere igitur in medium pontum, solidis sed imparibus saxis ita excepti, ut fluctus nemini infra poplitem essent, nec ullus ad umbilicum tingeretur. Longe littora; nulla navis in conspectu, & magnitudo cladis etiam vota damnaverat. Placebat Poliarcho exire ferro miserias. Gelanorus rapidos vortices in exitium malebat, & nautæ, non vitæ spe, sed horrore interitus ajebant, in illis rupibus expectandum naturæ fortunæve imperium. Sic de fato deliberantibus visa navis est è longinquo jactari fluctibus; & ad se paulatim accedere. Peiraticus lembus erat, qui habilis, & in tempestates comparatus, pertulerat maris sævitiam: & jam remittentibus ventis, incipiebat ad gubernaculi inflexiones regi. Sciebat gubernator, saxa latere in ea regione, quorum viciniam jam prodebat crebrior spuma, & fremitus in brevibus semper immanior. Detorquebat ergo navigium, cum simul naufragæ scaphæ aliquot tabulas videt, quæ paulo ante vexerant Poliarchum, & supplices passis manibus apparent è proximis saxis invocantes prætervehentium opem. Dubitavere peiratæ an excipiendi essent. Nam quod pretium auxilii: aut quid prædæ ex naufragis erat? Humanitatem vero in illis pectoribus deleverat artis suæ crudelitas. Quia tamen plerumque vectores commeatuum pretiosissima suis vestibus recon-

recondunt, placuit ire ad prædam, expedieruntque subito scapham, minus acri jam pelago: Ac ne in saxa inciderent, lenta remigia agebant, subinde scrutati quam alto æquore veherentur. Admoniti quoque sunt supplices, ut, quam proxime fieri posset, ad scapham per saxa solidasque arenas accederent. Tandem remi fuere pro ponte, quibus porrectis proximam rupem suæ scaphæ peiratę commiserunt. Sed obstupuere ad Poliarchi & Gelanori vultus; simulque corporum, simul vestium pulchritudine capti, multa de prædæ fœlicitate inter se mussarunt.

Vbi autem è scapha in lembum recepti sunt, tunc non dissimulata perfidia veluti captivis catenas injicere audent, ad hoc monstrum stupente Poliarcho; qui stricto mox esse, Quid vos autem viri? (inquit) quæ odia? quæve rixæ? aut quid tam subito offendimus, modo digni quos per vestra pericula fluctibus eriperetis? Neque segnius Gelanorus manu ferrum tenebat, vinculaque repulerat. Sed cum nihil Poliarchi sermonibus fracti, sævius tumultuarentur, ensesque expedirent, non distulit Poliarchus armis uti, & catenas sibi indere conantem ita multavit, ut in ima viscera ferro descenderet. Huic cum alium addidisset compari fato; victor quoque unius Gelanorus sese patrono applicuit. Tum juncto, ne circumvenirentur,

tergo, utrimque hostibus frontem objiciunt. Fractis etiam remis, qui forte jacebant in navi, raptas palmulas, instar clypeorum circumegere capitibus. Nautæ vero, quos cum Poliarcho captos catenis peiratæ onerabant, tanto erecti exemplo, & ipsi contis arreptis ausi sunt repugnare. Captivi etiam aliquot erant loris constricti præter eos, qui catenis alligabantur remigio; Illi læti hoc certamen intuebantur; Videbatque oculos miserorum Poliarchus sibi propitios. Neque ratus inutile auxilium, lora aliquorum discidit ferro, provocavitque ad ingenuam in sceleratos pugnam. Et hi certatim sociorum vincula solverunt, ut jam pene hostium numerus æquaretur. Tredecim omnino peiratæ fuerant. Ex iis ceciderant sub Poliarcho duo: unum Gelanorus abstulerat. Nautæ vero, atque servitia à Poliarcho liberata, in se quinque averterant. Ita res cum aliis quinque Poliarcho & Gelanoro fuit. Sed nec inulti cadebant. Iam enim alterum nautarum Poliarchi in mare compulerant. Et unus clavam spinis ferreis horrentem in cervicem Poliarchi simulans destinare, subita fraude, adegit ad latus. Nisi lorica obstitisset, quam magnos Argenidi luctus hæc clava faciebat! Sic quoque multis quidem, sed non altis vulneribus intravit. Accenditur violentius Poliarchus, nec cunctanter suo hosti clava

extorta

extorta cerebrum miſcet ; magna atque intrepida voce Gelanorum ad victoriam hortatus ; qui & ipſe jam in duorum ſanguine victor haud ſegniter perculſus inſtabat.

Timidi, qui adhuc ex clade ſupererant, ſeſe in aliam receperunt certaminis partem, qua ſcilicet liberati vinculis captivi dimicabant. Sed & illis ſucceſſu partium geminata ferocia erat. Incluſi prædones hinc ab ipſis, inde à Poliarcho & Gelanoro, ita mulctari cœperunt, ut ægre inhibuerit Poliarchus quin omnes cæderentur. Eos enim capi malebat, maturiſque ſuppliciis ſervari. Tres igitur ad genua provolutos in vincula conjici juſſit. Et inter gratulationem miſerorum, qui eo duce de latronum poteſtate exierat, ſuaviſſima conſolatione perfuſus eſt, quod publicæ ſaluti videbatur operatus. Certatim ingerebant, hunc tutelarem, hunc vindicem Deum eſſe; ſupra mortale robur afflixiſſe perduelles ; denique unum dignum ad quem toto ex orbe vota miſerorum confugerent. Sed in una omnium lætitia vox diſſona erat. Qui enim ſolis loris conſtricti fuerant, jamque ſentiebant libertatem, ſibi & patrono ſine exceptione gratulabantur. At remiges plenum beneficium volentes, ſolvi petebant, dimittique in ſtatum, à quo per ſervitutem exciderant.

Poliarchus ne pœnitendum beneficium daret, quis illius navis dominus, quis gubernator, unde peiratæ, omnia ordine exegit. Proclamat de remigibus unus: Miserere quisquis es, Heros. Hanc ego meo censu ratem compegi; hanc & dominus & gubernator regebam, frequenti inter Africam Hispaniamque commercio. Forte ad ostia Bætis appuleram; depositoque onere, Ibericas merces parabam; cum isti latrones, vectorum nomine, mihi cladem imposuere. Ne numerus suspicionem faceret, bini ad me aut singuli venerunt. Neque eundem portum fingebant se petere. Hi Adrumetum nominabant, Clupeam illi, aut Vticam. De mercede conveniebat. Rudis ego impiæ fraudis omnes excepi; qui quo solertius fallerent, tanquam inter se ignoti egerunt, quamdiu in portu hæsimus, aut à vicino littore erat auxilium. Ast ubi procul terris ventus impulit ratem, soporque in cælo securo nautarum pluribus irrepsit, subito impetu irruunt in nos; me de gubernaculo deturbant; semisopitos alios portant ad transtra, nexibusque devinciunt; & peiratico scelere jam pro vectoribus domini suo auspicio ferri cœpere. Nam nec deerat rei nauticæ inter eos peritus: & pro sarcinis catenas attulerant, quibus omnium crura impedierunt. Hinc in minora, ut occurrebant, navigia, sæpe grassati comparavere

paravere arma, captivos, opes. Nec in mari modo ſceleſti; exſcenſiones varias in agros fecerunt, & bene prædatos ad nova ſcelera littoraque agebat hęc navis. Nuper quidem, cum plerique eorum triduo abfuiſſent, rediere ex Mauritania ad navem, opibus graves, &, quantum ex eorum ſermonibus conjeci, expilato per fraudem theſauro, quem Regina Mauritaniæ habebat chariſſimum.

His auditis, Poliarchus è prædonibus unum, quem habebat in vinculis, rogavit, verane eſſent quæ ex nauta audierat. Ille omnia ſilentio confitebatur. Sed de ultimo facinore intentius urgebat Poliarchus; Num de Reginæ Mauritaniæ theſauris prædam egiſſent; quæ illis via ad facinus; & qua parte navigii recondidiſſent furtum. Ille, gemmarum famam ſibi cauſam audacis conſilii fuiſſe, reſpondit. Nocte concubia ſeptem ex ipſis armatos conſtitiſſe in platea; ut ex proximis compitis, tanquam illic à Regina appoſiti, arcerent tranſeuntes, dum alii duo ferrum, quo feneſtræ ſpiſſiſſimo jungebantur, harpagine arreptum per ſecretas machinas flectunt. Ita; inquit, aditus nobis factus. Voto potiti ante lucem ad mare receſſimus: duratque inviolata hactenus præda; quia ab eo littore primum fuga, ac deinde tempeſtas nos tenuit. Et ne tanta hæreditas rixam faceret, placebat expectare,

donec in tranquillo divideretur. Subivit igitur navis constratum Poliarchus latrone præeunte; arcaque reclusa, ingentes & plerumque muliebres ex Mauritania opes inspexit.

Tum vero tanquam ad nova consilia vocatus à fortuna, se collegit. Profectionem in Galliam Dii turbare ac differre videbantur. Per tempestatem cursu exciderat; nactus erat assuetam Africanis littoribus navem; nec fuisset humanum, recuperatas opes non statim Reginæ nunciare. Et forsitan (secretus inquiebat) gloriam meam Cælites curant. Quicquid spei privato habitu in Sicilia exorsus sum, nolunt me persequi meæ gentis fortitudine atque armis; Ne generi, ne opibus, ne exercitui, sed mihi debeât, quicquid fœlicitatis contigerit. Sequar illa auspicia. Ex Africa facillime res Siculas accipiam, measque nunciabo Argenidi.

Vbi hoc placuit, ita prædoni loquutus est; Equidem & Reginæ suas reddi divitias æquissimum puto, & vos quoque (nefarii) dedi ad pœnam. Navigatio in Mauritaniam flectenda est, ne vindicta pereat atrocis audaciæ, aut forsitan aliquot illic insontes vestri facinoris infamia laborẽt. Neque mora, dominum navis, per quem de prædonibus cuncta cognoverat, eximi vinculis jubet, clavoque succedere. Cæteros, qui erant in transtris, solvi prohibuit.

Nam.

Nam & remigibus egebat, per quos in Africam veheretur, & tot ignotos, ac fortasse vinculis suis dignos, nolebat posse in se peccare. Itaque diligenter quæsitas transtrorum & compedum claves, custodire Gelanorum imperavit. Et ne tamen nihil illi in sua lætarentur victoria; Agedum, remiges, inquit, in fœlicitatis articulo statis. Date modo Mauritaniæ oram; ita me amet Diespiter, omnes ire liberos jubebo. Quid grave est, si in redemtionis pretium, brevem sed mihi necessariam vecturam reposco? Si non fallit gubernator, bidui in Mauritaniam cursus est. Illa mihi navigandi, vobis captivitatis afferet finem.

Compositi in tantam spem remiges, ita justos remorum ordines instaurant, tanquam non Africam, sed suam domum, suas necessitudines quisque repeteret. Sed negabat gubernator genium pelagi ferre, ut cadavera in navi portarentur. Irasci maris Deos, & sæpe viventibus periculi causam fuisse ejusmodi pietatem in mortuos: Tres porro jacebant in lembi constrato à prædonibus inter pugnam peremti. Non ausus est Poliarchus intempestiva humanitate repugnare omini navigantium. Igitur inferis Diis religiose excusavit, quod insepultos abjiceret; Ubi primum Africam dedissent, se umbras in littore erectis tumulis collecturum. Facta igitur potestate, cadavera cæso-

rum corripiunt; At ne frustra quid periret, scrutari cœperunt, si quid in vestibus pretiosum lateret. Duorum spolia intra paucos nummos fuerunt: Tertius, tanquam delicatior, ambientibus institis tibias & crura velaverat; quas cum unus nautarum detraheret, tabellæ cecidere, illic ut apparebat ad secretum repositæ. Cumque jussisset Poliarchus eos codicillos sibi tradi, sinumque solvisset, velut ad monstrum exhorruit, destinatas ad se literas, & à Lycogene quidem esse. Scribere ad Poliarchum Lycogenem? Ceram ad se per tot prodigia esse delatam? Cunctabatur oculis suis credere repetentibus hoc epistolæ initium: Lycogenes salutem Poliarcho. Statim erigi cadaver imperavit, & curiosus inspector diligentiam Gelanori adhibuit, si quo lineamento possent vultus nondum morte recenti confusos agnoscere. Sed ignobilem nuncium, & de servitio Lycogenis unum, facile fuit ab utroque ignorari. Vbi vero diligenter undiquaque inspectum est, num & alias literas aliave prodigia haberet, exoneravere cadavere navem; amicum an insidiatorem crederent adhuc incerti. Erat is autem quem Lycogenes ad Poliarchum miserat. Dum Timonides in prædio suo hæret, occupaverat iter, interceptusque à prædonibus, tunc in pugna ceciderat, tanquam dubitante fortuna, utrum tantæ improbitatis

tatis

tatis literę Poliarcho tradi deberent.

Poliarchus totius scenæ ignarus sese ad lembi malum applicuit; Vultu deinde & animo perturbatus; ad omnia verba exhorruit. Veneficii accusabatur Meleander; delator Lycogenes erat. A Meleandro se ad mortē audiebat deposci; Lycogenes amicitiam spondebat. Quę autem illa armilla; aut quo missus ad se Timonides? Non se literas legere, aut satis vigilare, arbitrabatur. Vbi mora deinde restituit mentem, & iterato totam ceram evolvit; Aliquid magnum, inquit, agitur, Gelanore. Nunquam Lycogenē magis timui, quam ex quo meæ salutis curam agit. Si vixisset qui epistolam ferebat; forsitan illi excidissent indicia, quę viā nobis facerent in tanta caligine. Nunc quid cogitem, aut quibus argumentis ad verum perveniam, est incertum. Secum deinde agitabat, an credibile esset, voluisse Meleandrum amicitiæ specie innocentem violare. Magis conveniebat moribus Lycogenis de Rege mentiri, quam Regi tam infanda solertia. Hęc & similia animo versanti abiit dies; & nox per insana commenta animum deduxit. Varia agitanti consultissimum visum, si Gelanorum in Siciliam mitteret, nullis ad Regem litteris, sed cum hac ipsa Lycogenis epistola, quā redderet Meleandro. Non liquidius posse verum deprehendi. Quippe sive in vero crimine, sive in falso, doliturū maxime Regi

vel de infamia inutilis frustratique facinoris, vel de injusta suspicione. Ex illius & proximorum vultu, ac vocibus, Gelanorum intelligere posse, de hoc Lycogenis indicio quid credendum. Nec Lycogenem eo facto dubitabat offendere; cui, etiamsi Meleander hostis esse mereretur, tamen amicus fieri nollet. Adjuvabat ea consilia ingens cupiditas scribendi Argenidi; ad quam literas, nisi Gelanoro, aut Arsidæ, non credebat.

Iam non modo erat Africa in conspectu; sed & Lixa, tunc Mauritaniæ caput, pulcherrimo situ ab cogitationum solitudine nonnihil Poliarchum deduxerat. Fluvius, quem & Lixam appellant, non repugnanti pelago miscebatur, ut in utriusque undæ confinio, non fremitus discrimen faceret, non spuma, sed color. Arbores quæcunque fluviis gaudent, ab utraque parte alvei, cum cætera riparum imagine in aquis ludebant. Vrbs ingens, & mercatorum commercio gravis, ubi paululum esses à mari provectus, uno duntaxat stadio recesserat à flumine. In urbem ab littore euntibus dexter erat omnium qui sunt in Africa pulcherrimus collis, & in eo Reginæ suburbanum, quam dicebant Dominæ villam. Illuc amabat Regina divertere, curis fessa, & ad negotiorum tumultum post alternam solitudinem reditura hilarior. Et tunc forte in ea versabatur.

Quod

Quod ut ex obviis lintribus percunctanti Poliarcho relatum eſt, in proxima ora jubet anchoram jaci: Et ne remiges quicquam ſe abſente turbarent, aut etiam à portu diſcederent; quærit ex Afris, nemone cuſtos portus, aut cui magiſtratus delegaſſent fluminis curam. Præſto lictores adfuere, & neſcio quis redemptor portorii: cui ſic Poliarchus; Hujus lembi cuſtodiam tibi trado, quem Africæ intereſt ſalvum eſſe; dum fero ad Reginã neceſſaria, quæ ex me intelligat. Simul his prædones educens detracta pedibus vincula jubet addi cervicibus, unumque licium ad omnium vincula pertinens ponit in manus gubernatori navis, præmittitque verſus collem.

Ipſe cum Gelanoro ſequebatur, loci formam curioſis oculis luſtrans, quem recens maris horror faciebat gratiorem. Non anxia arte quæſitus erat decor. Plura naturæ debebantur, cujus facilitas, atque ingenium, omnes artificum labores prævertit. Ruſticus ad villam aſcenſus (nec lævigari Regina paſſa erat) obliquum colli latus ſic dederat, ut circumvenire montem potius videretur, quam in illum eniti. Lævam itineris tegebant denſi frutices, crebrarumque ſtirpium inæquali viriditate lætiſſimi. Tumuli illic leves, creſcente molliter campo, donec oblongum, & ſpiſſis opacum arboribus ſuperciliũ montis ſubito

tumore

tumore consurgeret. A dextra convalles visebantur, vinetis hortisque excultę; & in collium radicibus, qui dimidiatum orbem ducebant, uberrima pastu prata se eadem viriditatis hilaritate porrexerant. Sub ipso montis jugo sublimis & sponte extensa planicies erat, in qua villam condiderant. Ad fores cum venisses, oblectabat oculos alia loci forma, prospectusque in remota liberior. Quippe ante vestibulum patebat hominum curruumque area capax, paucis, sed ingentibus distincta arboribus; ad quarum umbram sedilia, & lapideas mensas, milites custodesque extulerant. At ut editus locus erat, errores fluvii in valle monstrabat; montes quoque ex adverso Magnatum prædiis distinctos. Visebatur à dextro latere pars potissima urbis, per suos colliculos & templorum fastigia elatæ. Si oculos longius mitteres, mons Atlas inculta hyeme, & sterilibus saxis, per multos vertices in nubibus fractus, delectabat animum mutatione conspectus, & propinquam fœlicitatem blandius commendabat asperitatis imagine. Domus pro Regina non ingens. Sed debebat artifici, quod venti, quicunque perflarent, admissi, omnem æstum temperabant; & triclinia lumen accipere poterant non obnoxium radiis solis. Hortus deinde modicus, & porrectus in longum, Musis quidem erat dignus, & omnibus Diis,

quos

quos cepit stirpium colendarum humanitas. A domo in illum porticus ducebat, in qua solebat Regina convivari; aliquot signis & picturis exculta. Iam vero sinistrum horti latus claudebat montis vertex, non illi utique tantum horto, sed domui, saltuique, perpetuo contiguus dorso, & duntaxat parietis interjectu coercitus. Hanc partem fons amœnus decorabat, è marmorei elephantis proboscide in tessellati operis alveum decurrens. At dextra ad prospectum vacua erat, exiguo muro in hoc tantum erecto, ut lapsus in abruptum caveretur, & in eum innixi fruerentur vivarii subjecti spectaculo. Nam mediocre stagnum coercebant latericii aggeres: Pisces in eo variæ senectutis, quos ab horto Regina amabat, præcipitato in aquam pane, inter se concitare ad certamen. Porta ex hoc ducebat in exiguum saltum, quem facti manu calles, virgultisque liberi, secabant. Cervi in ea, & capræ, & cætera animalia in Africam importata; quæ ea pars terrarum gignere nescit: incisique Numidico marmore isti versus, qui lucum Dianæ consecrabant.

Alma soror Phœbi, qua nunc per confraga cursu
Præcipitas, volucri mandas nunc vulnera ferro,
Seu damam fortuna dedit, seu fortius ira

Intu-

Intumet, & nostri fugiunt tua tela leones;
Numen iô nemorum: si te comitesque pudicas
Casta domus castaque juvant pia jugera sylvæ,
Exaudi, mitisque tuos agnosce, nec usquam
Hic, Dea, sylvicolis sit fœda licentia Faunis.
Hos tibi sacramus lucos, hæc surget honori
Sylva intacta tuo. Tu nostris annue donis.
Et cum spumiferos junctis in retia campis
Impellemus apros, & cum tibi sacra feremus,
Non occulta veni; Vel si invidiosa precamur,
Huc ades ô quo more licet, cursusque tuorum
Sæpe canum & sacris aures latratibus ure.
Hic Dryadum committe choros, & Oreade multa
Cinge latus. Nunc vos nemorum, nunc fontis in umbra
Ludite, nunc magni qua subter viscera montis
Antra per agrestes exudant frigida tophos.
Illic si calidas exolvet fibula vestes,
Non erit Ogygius secretis arbiter undis,
Cornua cui fingas; Non quem tibi vulnere parvo

Terra

Terra necet, campis tumidus se tollet O-
rion.
Nec pharetram, vultusque tuos venator
habebit
Iuppiter, atque aliam cælo dabit impro-
bus ursam.
Hunc modo tu saltum Delo, Dictynna, so-
nanti
Annumerare velis, Lyciæque nivalibus
arvis.
Nec magis Eurota, nec sis magis incola
Pindi.
Tum quæcunque suos Nympharum exe-
gerit annos,
In formas abitura novas: cum frondea fiet
Arbor, & erectis attollet brachia ramis,
Seu quercus seu laurus erit: fac, Delia, no-
stras
Augeat hæc sylvas. Erisichthonis impia
clades
Hinc procul, & lucus nunquam sciet iste
securim.

Longum esset singula memorare; ut natura inæqualitate locorum luserit, ut exiguo spatio retulerit omnes formas, quibus totæ regiones variantur; ut sylvam ex aureis malis, rhododaphne, lauro, pinu, subere, pene totam, non mutarit innoxia hyems; & antra hic sponte, hic manu aperta dederint fontes, aut opacũ subeuntibus frigus. Sed fons præcipue notabilis erat, de industria sic ornatus, ut quæ artifi-

cii erant, ſponte producta viderentur. Quippe in arcum mons effoſſus modicam planiciem dabat, exiguis lapidibus quaſi temere ſtratam. At utrimque lateribus ſaxa ingentia, tanquam rupes ita natas, admoverant. Vbi is labor duodecim pedes in altum excreverat, ſemitam fecerant qua locus circumiri facile poſſet: Tum vero ſuper hanc molem in gyrum arbores ita ſeverunt, ut inflexorum ſtipitum cacumina in ſubjectam aream verterentur. Hæ, ubi in procerum adolevere, ſpeciem referebant jamjam cadentium ſtirpium, & ſuo pondere radices extra terram trahentium. Inter illius ruinæ innoxias minas, peribat ſub frondibus calor ſolis; & laterum aggere primum, mox curvatis in hunc modum arboribus, denique increſcentis collis mole, tegebatur ſimplex Reginæ hilaritas, quæ fontem illic per aliquot fiſtulas cadentem ſæpe inter ſuas virgines læto ocio celebrabat. Viris, præterquam magiſtratuum præcipuis, nefas domum intrare. Pauci cuſtodes in veſtibulo erant: A quibus juſſus ſiſtere gradum cum ſuis captivis Poliarchus, quis aut unde veniret, militari licentia rogatur. Ille negavit, quæ afferebat, nunciare niſi Reginæ poſſe. Res ad Præfectum cuſtodum delata eſt, qui & ipſe loquutus Poliarcho, Reginæ ſignificat, externum juvenem eſſe, habitu vultuque egregium, qui captivos aliquot

trahens,

trahens, ad colloquium quærebat admitti. Regina in eo recessu tunc hærebat, non ad vacui animi voluptatem; sed ut in solitudine mœrori liberius vacaret. Lachrymarum causa erat, violatus à prædonibus locus, quo cum gemmis cętera quęque arcana congesserat. Neque gemmæ, aut direpta alia quæ vulgo jactabantur, illam movebant. Vna cistula, nec ea quidem opulenta, quam simul latrones abstulerant, illos gemitus, & pene fati consilium, ciebat. Hanc vita chariorem habuerat; illic filii fortunas sciebat inesse; nec de Diis mitius querebatur, quam si eum extulisset. Cum ergo nunciatum de Poliarcho esset, haud libenter accepit, advenisse quem vultu composito deberet audire. Hunc tamen per Micipsam Regio Præfectum cubiculo adduci imperavit; ipsa inter astantes resedit matronas in suggestu eburneo, quem argentei leones depressis onere jubis ferebant.

Is vero ut in conspectu fuit, illam ad absentis filii memoriã vocans (nam & juvenis, & formosissimus erat) subito sui favore incogitantem permulsit. Mox liberali salutatione perfunctus; Etsi (Regina) parum, inquit, animum tuum tangunt, quæ pessimi nuper fures à tuo abvexere sacrario, tamen justissimæ Principi gratissimum duxi, si tantum facinus impune non auferrent. In eos, Diis ducentibus, me-

dio ponto offendi. Plures in certamine perierunt. Tres adduxi superstites. Sunt ecce in limine, & fatum à tuo arbitrio expectant. Fidum autem hominem, ó Regina, mecum allega. Huic quæ à te abstulere restituam, adhuc, ut ab ipsis audio, illibata. Ea jussi in proxima ripa apud navem asservari. Regina, ad tanta & tam subita gaudia, muliebri ingenio impatiens, de sede exiliit, & ignoti manum amplexa; O auspicatissime quotquot sunt mortalium, aut potius, modo hæc vera sint, Diis nostris jungende; Duc protinus, inquit, ad navem. Ipsa furtum, ipsa prædam recognoscam. Neque avidam voca. Arculam modo unam restitue. Cætera te condono. Sic effata miranti Poliarcho viam præit. Nec jungendo currui, nec attollendæ lecticæ spatium fuit. Sicut erat in cultu privato, urgere cœpit gradus, sibi uni de re tanta creditura. Matronæ, puellæque, illius assuetæ obsequio, nihil mutato vestitu, pedibus ibant. Fugæ speciem celeritatis tumultus imposuit. Cum vero Poliarchus pro foribus prædones ostenderet Reginæ; Sine quæso, inquit illa, priusquã alios damno, scire an me fortuna absolverit. Nemo in regia fuit, qui non properantem sequeretur. Ignari plerumque quæ res ageretur stupebant, & aliis stuporis causa erant. Statim in urbem rumor pervasit; sed incertus; ideoque audacior: Nunc Reginæ filium

filium adventaſſe;nunc ejus cadaver navi delatum, Veriora alii referebant,ad recuperatum theſaurum Reginam deſcendere. Ergo omnes ad amnem properabant, parata, ſeu plaudendum ſeu aggemendum,turba.

Regina ut ad ripam pervenit, ponte ex tabulatis facto in lembum ſublata eſt. Ac ut primum reſerata à Poliarcho ingens arca inviolatam prædam explicuit,jam lętioribus lacrymis madens, ciſtulamque, quam quærebat,complexa,ſe denuo vivere,Reginam rurſus eſſe proclamabat; Nec quicquam juſtius quam ut Poliarcho divini honores haberentur. Abnuebat Poliarchus riſu modeſto,& laudantem compeſcebat. Iamque lecticæ,ut potuerunt, Reginam ſequutæ,ſtabant in ripa,carpenta etiam fœminas ſubvectura; & ipſa ad tantæ lætitiæ auſpicia anguſtam villam rata, in urbem reditum edixit. Innitebatur Poliarcho, (qui maximus apud Reginas gradus) illoque ducente in lecticam ſe recepit;quam mox octo pænulati ſuſtulerunt in collum. Poliarchus deinde præparatum equum conſcendit; quem ipſi ex regiis ſtabulis admoverant,non ex more gentis nudum, ſed cum iis ornamentis, quibus Reges aſſueverant in bello aut venatu.Toto deinde itinere Regina,ſubmotis lecticæ plagulis, cum ipſo loquuta eſt; denſis per viam Afrorum agmini-

bus, & in eum præcipue intentis. Postquam ad aulam perventum est, Magnates, ex Reginæ præcepto, hospitem in destinata triclinia deducunt. Illic ingentis opulentiæ cultu exceptus, mox ad familiariorem corporis curam solus cum Gelanoro relictus est.

Sed ubi paululum respiravit à colloquentium laudantiumque tumultu, haud mora, redditus pristinis curis, resque Siciliæ anxie agitans, constituit ea vespera Gelanorum in Siciliam dimittere: (Nam nec amor, nec perplexæ à Lycogene litteræ moram ferebant.) Ipse Clupeæ, maritimo Africæ oppido, dum nuncius ab Argenide rediret, se tenere. Dum ergo Argenidi scribit, acciri nautam jubet, cujus remigio appulerat; Quo ad se introducto, navigium tuum, inquit, non modo tibi reddo, sed præterea quicquid vi prædonum detractum est omne restituam; ea lege ut hunc Gelanorum in Siciliam deferas, inde huc rursus in Africam quo volet portu sistas. Cum redieritis, in promtu merces erit. Nunc necessaria ad viam duntaxat repræsento. Ex remigibus, captivisque, quos nosti, quotque opus est, delige. Hos faxo laboris ne pigeat. Inter cæteros talentum dividam: ne illis reditus in patriam mendicitate deformis sit. Nauta dominum & patronum appellando, de munerum magnitudine stupebat, operamque

ramque pollicitus ad parandum in illam noctem lembum dimissus est. Et remiges tam fœlicia nunciantem, primo impetu gaudii inter amplexus, non sine discrimine diripuerunt.

Vespera appetebat, cum à Regina Optimates ad Poliarchum intrant, nullo humanitatis genere hospiti defuturi. Is ab illis, inter sermonum ambages, hæc fere de Reginæ rebus accepit; Eam Hyanisben appellari; Iubæ fratri ante annos viginti tres in sceptrum successisse; Priusquam regnaret, nuptam Syphaci fuisse, viro post Reges inter Mauros præcipuo; qui eodem tempore quo Rex Iuba morbo extinctus prægnantem reliquerat. Reginam paulo post virilis sexus prolem esse enixam, & Hyempsalem appellasse; qui faventibus Diis anteiverit indole civium vota: Sed jam quærenda apud exteros gloria, cultu privato, & præterquam uni Reginæ incertum in quas terras, abiisse. Hæc Mauri referentes, & ipsi vicissim, quis esset Poliarchus, unde, aut quo viam haberet, obliqua subtilitate quærebant. Sed ille perplexos sciscitatores, pari arte, quasi non sentiens, eludebat. Invitatus deinde ad regiam cœnam, haud modicũ tempus consumpsit cum Regina; non multum absimili omnium in se cultu, quam si in purpura venisset. Perfecto convivio, cum tanquã postridie profecturus, jussisset valere

Hyanisben, rediissetque in thalamum, præsto fuere, qui opulentioribus ferculis mensam integerent. Gemmæ erant, hæ torquibus, hæ armillis, inauribusve compositæ, magna vis unionum, & præter unicam arculam plura quam à peiratis extorserat. Hæc Regina, sive meriti pretium, sive pignus hospitii, donabat Poliarcho. Sed ipse neque vendere beneficium assuetus, neque emi muneribus, multum laudata Reginæ comitate negavit tantillę operæ deberi invidiosa præmia; sed neque hæc armatum decere: Referrent tot dona ad Reginam, simulque excusationem, & gratias. Ne tamen pervicacis superbiæ haberetur, annulum, quo smaragdus includebatur, sibi desumsit, digitoque insinuans, eum secum manu servaturum spopondit. Ita enim donantem meruisse. Ferruminatus annulus erat, & in lapide Atlantem expresserant suspecto Perseo negantem hospitium: Simul Perseus videbatur Pegaso insidens, & ad Atlantis ora sic Medusam revelans, ut averteret ipse vultum, ne & intra viscera saxum reciperet. Sed Atlantis habitus erat indignantis se mutari: Rigebant in sylvarum primordia comæ crescentes; & in vultu figura serpebat, qualis nec jam hominis & nondum montis esset.

Aderat interim nauta, monebatque ventum operam dare. Si veniret Gelanorus,

rus, Africam paucis horis longe relinqui posse. Hunc itaque Poliarchus arcanis præceptis celeriter onerat, quæ Meleandro ferret, quæ nunciaret Argenidi: Selenissa, Archombrotus, cæterique amicorum, quid scire deberent. Etiam quid de supellectili sua Rex constituisset; an illa publicata, & qui sectores fuissent, cuncta solerter perdisceret. Illinc enim quid in se Meleandro animi esset, posse intelligi. Postquam in Sicilia mandatis esset functus, Clupeam, ubi eum opperiri decreverat, diligentissima navigatione repeteret.

Profecto Gelanoro, Maurisque dimissis, se ipse ad quietem defessus comparabat. Sed posteaquam in thorum secessit, remiseruntque se spiritus, quos tenuerat variarum rerum imago, tunc vulnera, quæ lateri peirata inflixerat, non modo neglecta, sed negotiis & contentione animi incitata, subito horrore atque æstu exardere in febrim cœperunt. Ille casus distulit præparatum in posterum diem iter, terruitque Reginam haud secus, quam si ipsi filius in morbo jacuisset. Nam præter beneficium, quod à Poliarcho ingens acceperat, indolis specimen, incompositum nihil in verbis; præterea generis opinio, & impetus nescio quid præsagientis animi, eam ad veræ benevolentiæ affectus compulerat. Ægrum itaque primo mane invisit, adhibuitque medicos suos.

 Et se-

Et sequuti Reginam Optimates, anxios vultus ad mœstitiam figuraverunt.

Horum omnium ignarus Gelanorus navigabat in Siciliam prosperis ventis. Sed quamquam commodissima tempestas Epeircten nautis dabat, ultro ab ea statione abstinuit, appulitque ad ignobilem portum; eo consilio, ne quis nautas qui eum vexerant, nosse, aut de Poliarcho interrogare posset. Ipse ad templum Apollinis ivit, quod non procul à littore versus Panormum erat, Sacerdotis quam sui Dei fama nobilius. Sacerdos Antenorius vocabatur, in placidissima senectute vacuus curis & ad arbitrium fœlix. Nam cum juvenis primos honores facile cæpisset, & summa ei omnia destinaret amicorum opinio: plurimorum casibus monitus quam miserum esset inter ambitiosa vota pendere, respexerat ad animi libertatem; & secessurus ad genium suum, elegerat Phœbi templum, in quo senesceret. Quippe illi numini amabat operari, & invocatum sæpe receperat: adeo comparatus in casus, seu ipse seu amici laborarent, ut omnium victor constantissima hilaritate discederet. Aderat litterarum copia ingens: acre acumen, & celere: quæ omnia vitæ integritas honestabat in jucundissimo sene. Cæterum amabat Poliarchum, audebatque laudare nondum publice restitutum. Nec ignarus Gelanorus candi-

dissi-

dissimum esse, à via ad illum deflexit, invenitque cubantem in sui templi vestibulo, (erat enim pedibus æger) &, ut solebat, cum familiaribus inter liberos sapientissime ridentem.

Adhuc in primis hærentes blanditiis novo gaudio interpellavit Nicopompus. Amicissimus Antenorio erat; & curis tumultuque aulæ plenus, quærebat inter suavissimi senis colloquia turbatæ reipucæ tantisper oblivisci. Eo viso, Antenorius urbane quæsivit, ad Phœbum, an ad se divertisset: Ad utrumque, refert ille: Sed quis iste Numinis consultor? Ades ergo Gelanore? & ô Numina faxint ut nec procul sit Poliarchus. Quamquam præter Antenorium & Nicopompum nemo jam aderat (cæteri enim Antenorio jubente discesserant) tamen Gelanoro non visum consilia casusque patroni ulli mortalium, priusquam Argenidi, concredere. Eum ergo in Italia esse finxit, seque ab eo ad Regem ex Bajano portu dimissum.

Dum hæc ita loquuntur, ecce tibi cumulante fortuna illius diei lætitiam, Hieroleander veluti ad condictum alio itinere ad templum pervenit. Erat ille ab epistolis Argenidis, summus & ipse virtutibus, inter paucos imbutus litteris, nec patruo præter fortunam minor, qui sacerdotis purpuram ex virtute gestaverat. Is sæpe Antenorii causa commeabat

in id

in id templum; & tunc exorando Apollini ab Argenide erat missus: Sed ut conspicatus est Gelanorum, seque primum repetitis satiavit amplexibus; levissimæ rei momento, nec cogitans, illi aditum fecit ad exploranda, quorum causa in Siciliam advenerat, obiisse Aldinam oculis ex dolore turgentibus querens. Sive excusationem sic parabat, quod eam omnino habuisset, sive quod infeliciter custodivisset. Audito Aldinæ nomine; ictus aliquantum Gelanorus, in Hieroleandrum respexit. Fuerat illa venustissima catellarum, quæ Poliarcho impense placuerat. Poliarcho ex Sicilia excedente, eam Hieroleander Argenidis jussu quæsierat, alueratque solicite; ipsa Argenide non ausa succedere in id munus, ne aut aliquid de spoliis Poliarchi crudeliter habere videretur, aut contraria suspicione absentis domini gratia canem amare. Ea tunc ex partu decesserat, magno quidem sed occulto dolore Argenidis. At Hieroleander catulæ blanditiis assuetus impatientius mortem hanc tulerat; adeo ut in ejus gratiam illa celebris esse in aula inciperet; maxime multorum Poetarum carminibus, qui eum demerituri, omnes fides, omnes Parnassi frondes, canino funeri adhibuerant. Tunc vero de illius interitu fieri mentionem (quamquam vivam maluisset) sentiebat Gelanorus suis rebus conducere; quia ab

eo ex-

eo exordio poterat queri quod Poliarchus præceperat; cui nempe ipsius opes & veluti spolia cessissent. Sed postquam intellexit, innoxiæ domui curatores à Rege adhibitos, qui eam domino suo servarent; solamque Aldinam ab Hieroleandro captam quo delicatius haberetur; visa sunt omnia ex voto procedere. Nam quod Aldina saltem in Argenidis domo vixerat, rite conjecit id datum memoriæ Poliarchi. Cumque audiisset, ne dolore quidem intactam in ejus interitu fuisse Argenidem, satis, quid hanc charitatem & dolorem faceret, gnarus, Nicopompo aures præbuit dum epitaphium recitaret, quod & ipse Hieroleandri laudibus plenum demortuæ catellæ his versibus fecerat.

Occidit. Exequias pulchræ celebrate catellæ;
Occidit ante suum pulchra catella diem.
Ipse facem mæsto canis Erigoneius imbre
Condat, & attonitis terreat astra sonis.
Plangere scit; meminitque suæ lacrymabile murmur
Erigones, patrios cum flevit ante rogos.
Dura Venus, quam non pariens Aldina gemendo
Flexit, & Aldinæ sic parientis herus!
An quia Phœbeis nemo est acceptior aris.
Invidiam Veneris, Solis alumne, luis?

Aldi-

Aldinamque tuam (jus in te haud majus habebat)
Vltrici rapuit diva severa manu?
Plangite sub tenero vulsa certamine charta,
Quas aufert domino blanda catella suo.
Et toties parvo repetita cubilia cursu,
Dum quærit vetitas illa fugitq; fores.
Plangite nunc mutæ sedes, nunc strata, focique,
Et quicquid viduum functa catella facit.
Vos solæ gaudete nives. Nil vellere vestro
Candidius, post hæc funera, portat humus.

Gelanorus commendatis de more versiculis, quæ de domini supellectili, ipsaque Aldina, acceperat, animum tangere, & majori omine implere viderentur, ad alia sermonem deflectit. Ac gaudeo, inquit, (amici) eo loci esse res Siculas, ut de catella sic dolere aut scribere vacet. Et hinc ocium vobis à pristinis bellis, & civili insania, esse conjicio. Imo, refert Nicopompus, hæ sunt velut induciæ, quibus publicos dolores interdum fraudamus; ut imposita à fatis onera subeamus fortiores. Tum vero Gelanorus rogare prolixius; An duraret Lycogeni fides; aut interversa pace novis celeribus recruduisset seditio.

Refe-

Referebant protinus illi, perplexa omnia esse; Eristhenem & Oloodemum teneri vinculis; armari Lycogenem, & in mutuum exitium dissidere cives à Principe. Tum Nicopompus, sive incitatior fervore ætatis, sive quia frequentior malorum conspectus in Regia indignantem impleverat; non modo fortunam, sed & Regem atque Lycogenem pluribus accusare adorsus est. Quandiu, inquit, pro ratione impetum habebimus? nec ex nostris parentumve successibus metiemur consilia? Quanto satius fuerat (apud amicos prolixius loquor) Regem in suos majores inspicere, & malo cavere ex eorum sive consiliis sive erroribus; quam accepto vulnere in medicina laborare? Isti autem perduelles in eum erecti, quem seditioni titulum, quodve nomen, jam, non antea, paribus turbis infame, invenient? Iactent licet, nunc iri assertum labantem rerum statum; nunc se Deorum cultus Regibus velle monstrare. Non agnoscunt irreligiosissima arma Dii toties neglecti, non utilitatem patria, multa strage deformis; Quacunque specie facinus tueri & ornare molientur; diu est quod eandem alii rebelles maculaverunt. Nescio quo grandi tumultu Dii animum meum implent: Abominari inquieta ingenia, pugnate in noxios, & vindictā occupare. Et ne hoc facinus supra meas vires putetis, eadē numina

mihi

mihi arma litterarum præbuere, à quibus immissa vulnera, si modus & veritas adsint, non viribus arceri non deleri sæculis possunt. Credam tandem impetui illi, ducamque libera manu stylum; quid Rex offenderit describam, & quam anchoram pene naufrago porrigat priorum sæculorum historia. Tum factiosis eripiam larvam, ne eos populus ignoret: quid sperare, quid timere videantur; qua se recipere ad virtutem, qua contumaces obrui possint. Non deinde tacebo apud populum suæ credulitatis ineptiam; non, si suades, mi Antenori.

Imo, subjicit vates, (simulque celeri motu multoties nutans arrisit) si me audis, compesces hoc œstrum. In quem usum aut quibus hæc scripseris? Regem scilicet hoc pacto monebis? Saltem si secretus hoc faceres. Nunc vero quam egregia ratio consulendi, ut publice quod illum peccasse credideris exscribas; & si quid plus quam populus in ejus vita notaveris, invidiæ jam in illum nimiæ aliquid addas? Quid acerbius Lycogenes instituat? Imo quia amicus es, plus fidei invenies, supraque hostes nocebis. At factiosorum scilicet vitia, quæ tegere laborant, persona detracta produces; Ex priorum successu temporum ibis in eorum consilia, exitumque præsagies. Nempe, ut ad omnia quæ facies timeant; & qui Deos non cu-

rant,

rant, qui ſpe, ſcelere, armis turbati ſunt, ad tuam Philoſophiam componantur. Parce vero labori, Nicopompe. Diu eſt quod illud ſapientiæ genus eviluit. Non ignorant ſe errare, nec moniti emendationem promittunt. Sed & finge, te adeo efficacis prudentiæ documenta ſcripturum, ut poſſint legentium furorem mitigare; veluti quidam morbi ſunt qui per tibicines curantur; quotuſquiſque vacabit lectioni? Soli te legent qui perpetuo livore procaces, in eo eloquentiam ſtatuunt, ſi Principes viros iniquiori oratione perſtrinxeris. Vel humiles forte in ſcholis, ab negociorum uſu ſemoti, & gerendæ reipublicæ præcepta tantum in libris aſſueti comtemplari. Hiſne tu ſcribes? apud hos ſumma laudis tibi erit, Nicopompe? Taceo libertatis periculum quam uſurpas. Etiam qui vere moneri ſe ſentient, te oderint tanquam ſuæ infamiæ authorem.

Subſtitit Nicopompus ad Antenorii hæc præcepta; &, Iuſtiſſimos metus faceres, inquit, diviniſſime vatum, ſi maledicentiam haberem in animo, aut tumore intempeſtivæ cenſuræ jam vulgarem plebeiamque vanitatem inflarem. Cui non ſit in oculis adhuc recens Poetæ impietas; cum Principem contumelioſiſſimo ſcelere laceſſivit, cum facinoris pretium crucem tulit; famamque, quam flagitio quærebat, invenit ſupplicio? Cæteros omitto,

ſublevabo, ſerenuſque diluam tempeſtates. Quos libebit, fatis eripiam, fatis dabo. Novi noſtrorum ingenia: Quia nugari me credent, omnes habebo. Amabunt tanquam theatri aut arenæ ſpectaculum. Ita inſinuato amore potionis, addam ſalubres herbas. Vitia effingam, virtuteſque, & præmia utriſque convenient. Dum legent, dum tanquam alienis iraſcentur, aut favebunt, occurrent ſibiipſis, agnoſcentque objecto ſpeculo ſpeciem ac meritum ſuæ famæ. Forte pudebit eas partes diutius agere in ſcena hujus vitæ, quas ſibi cognoſcent ex merito contigiſſe in fabula: Et ne traductos ſe querantur, neminis imago ſimpliciter extabit. Diſſimulandis illis multa inveniam, quæ notatis convenire non poterunt. Nihil enim non ſub religione hiſtoriæ ſcribenti libertas hæc erit. Sic vitia, non homines lædentur; nec cuiquam licebit indignari, niſi qui vexata flagitia in ſe turpi confeſſione recipiat. Præterea & imaginaria paſſim nomina excitabo; tanquam ad ſuſtinendas vitiorum virtutumque perſonas; ut tam erret qui omnia, quam qui nihil in illa ſcriptione exiget ad rerum geſtarũ veritatem.

Excitavit Antenorium ſcribendi novum genus; alacerque utramq; perfricuit manum; &, Da, inquit, hunc ſodes reipublicę laborem, Nicopompe. Si te, ſi ſeculum reſpicis, prorſus hoc debes: Feret multam

ætatem ille liber, & gloriæ plenum authorem deducet ad posteros. Vtilitas autem eximia, artes malorum excutere, & in eas armare probitatem. Excepit Nicopompus; Et das beneficium, Antistes, quod impetum meum probas. Faciam te authore. Dum res est recens, dum animus calet, per tormenta poesi similima concitatum laxabo ingenium; fabulam pangam, Neque te Gelanore, neque Poliarchum omiserim. Sic effatus, ne periret is calor, quem Dii ejus animo adscribendum subjiciebant, cum in diversorium secessisset, vix passus cœnæ moram, tabellas petiit; jamque tunc cœpit variæ utilitatis fabulam exarare.

Non hæc erant injucunda Gelanoro. Quid enim nisi eximium de Poliarcho scriberet Nicopompus, olim ipsi amicus, & in Lycogenem gravis? Postera die cum egregie Hieroleander litasset, Nicopompum diutius cum Antenorio hæsurum reliquit in templo; Ipse Gelanoro comite Epeircten profectus est. Cumque hilaris núciasset Argenidi, Apollinem pulcherrimis extis læta omnia portendere; addidit, libertum Poliarchi in vestibulo templi obviam sibi factũ, jamq; in urbe esse; ignarus quantos animo virginis motus hoc nuncio cieret. Illa prosperis victimis Deos adventum Gelanori comprobasse haud tarde conjiciens, trepido gaudio dubitare

subito

subito cœpit; An ſine Poliarcho veniſſet Gelanorus; an potius ille lateret, viam furtim ad colloquium affectans. Saltem ſe cogitabat à Gelanoro audituram, ubi is eſſet, ut valeret; quid aut ſe facere juberet, aut ipſe moliretur. Nihil minus Gelanorus conveniendæ Virginis avidus erat: Sed cum caſu incidiſſet in Eurymedem, nec diſſimulare potuiſſet, quin ad Regem eſſet miſſus, confeſtim ad ipſum perductus, vultuque, ut oportuit, nec fracto, nec ſuperbo, hæc pauca loquutus eſt. Poliarchus ſalvere te maxime jubet, ô Rex; & has literas, à Lycogene ſibi ſcriptas, ad te potiſſimum mittit, ne eum aut neſcire, aut credere putes, quæ de tuis in eum conſiliis referuntur. Simul his epiſtolam tradit: qua diligenter perlecta, Rex novitate infamiæ motus cum accerſito Cleobulo atque Eurymede literas communicat: Neque illi aliud referebant, quam rem altam plenamque periculi eſſe. Nihil unquam plexius viſum: cum nec ipſe Gelanorus, precibus ac deinde propemodum minis tentatus, quicquam afferret, (neque poterat) quo Lycogenis deprehenderentur inſidiæ. Inter occiſi ſpolia, ut res erat, ajebat hos repertos codicillos: neque aliquid præterea aut ſe, aut Poliarchum ſcire. Et Rex ad illum: Neque ipſe, Gelanore, quicquam in hac caligine video. Armillam ad Poliarchum meo juſſu miſit Argenis: &

delegatus ad ferendam Timonides. Sed de veneno nec ſcio; nec de armilla qui ſciverit Lycogenes, poſſum conjicere. Tu rem apud te contine, ne quis ſciat quid ad me detuleris. Diis & mihi curæ erit, ut arcana hoſtium ſcelera eruantur. Percunctanti deinde ubi Poliarchum & Timonidem reliquiſſet; negabat Gelanorus aut Timonidem aut armillam ad Poliarchum perveniſſe; quem ab Rhegio profectum, in pelagi varios ſinus illico tempeſtas compulerat.

Dimiſſus deinde à Regis colloquio, ad Seleniſſam ivit; & ubi commodum fuit, Argenidi literas tradens cætera quoque aperuit, quæ Poliarchus mandaverat; In Africa eum eſſe illicque hæſurum, donec ipſa ſtatuiſſet, quid potiſſimum res utriuſque exigerent. Si opus armis ſit, jam non unum ſe, aut privatum, in Siciliam eſſe venturum. aut ſi quid commodius virgini ſuccurriſſet, ne parceret quæ videbantur præcipere; fœderumque memoriam nulla interim pateretur abſentia deleri. Pignus autem amoris non minimum fore, ſi nunciet num ipſe à Lycogene fideliter moneatur. Mota Argenis ad metus Poliarchi & immeriti contumeliam patris, ſancte confirmat, nullum tale facinus profectum à parente: & pene peccare Poliarchum, quod poſſet ſuſpicari, ſi quid ejuſmodi moliri Rex vellet, ſe ad ea

explo-

exploranda, aut ei nuncianda, tardiorem Lycogene fore. Vbi vero Gelanorus de Poliarchi periculo egit; ut perdita rate, inter brevia invenisset salutem, ut propius quam in naufragio inter opem prædonum periisset; illa tantam periculi speciem non ferens, simulque reticere Gelanorum, simul loqui imperans, ad omnia verba pavebat, quasi non absens, aut exacta pericula audiret.

Iamque anxio Rege, armillamque, & Lycogenem, & venenum in oculis mentis habente, biduum quæstioni res fuerat; cum Arsidas atque Timonides in aulam perveniunt, de Poliarchi naufragio quæ credebant nunciaturi. Ergo & rati extinctum cum Poliarcho Gelanorum, ad viventis conspectum expaverant; & subito à Rege accersiti sunt, ut, si quid ad has Lycogenis literas haberent, audirentur. Aderat & Argenis, & cum Cleobulo Eurymedes. Illi dicere exorsi quid egissent, ante omnia pyxidem protulere, in eaque armillam, tot monstrorum materiem: Ajebant divertisse ab Arsida Poliarchum, priusquam adveniret Timonides; & idoneis argumentis elusi (inquiunt) jam ut naufragum defleveramus; cum Gelanorus spem hic nobis restituens, non vivere modo patronum, sed valere asseruit. Post hęc, literas Lycogenis ad Poliarchum iis Rex tradit: ad quas illi cum stuperent;

Cleobulus altiori genio omnia agitans; Videamus autem, ait, an ſyncera armilla ſit, ſatiſque mendacium refutet innoxio texto; an medicamine infecta criminationi argumentum præbuerit. Dum hanc tractant, dum nexus evolvunt, protinus notant, in byſſo, ad quem gemmæ filis argenteis hærebant, diſparem colori reliquo tabem exiguis maculis paſſim vireſcere. Qua conſpecta; Quid iſtud eſt, inquit Cleobulus, niſi venenum quod Lycogenes ſignificat? Sed videamus cujus crimine hoc munus funeſtum ſit. Nunquam mihi conjicienti fides ſit, ô Rex, niſi ad Lycogenem ſocioſque id facinus pertinet. Nam & Eriſthenes, quem reum in carcere habes, tuo ærario Præfectus, apud ſe armillam hanc habuit. Et quidni exiſtimes, vel ſolertia ſua, vel proditione tuorum, hos ſciviſſe, id munus Poliarcho deſtinari, armillaque corrupta, huic vitam, aut denique tibi famam, invidiſſe nefarios? Sed Deorum auſpicio bene cuncta ceſſerunt: Impii ſuo ſcelere obruentur. Oloodemum, & Eriſthenem, quos perire maxime intereſt, occultis quidem criminibus ſontes habes; Sed aperto ſcelere, & apud populum valituro, hactenus argui poſſe non contingit. Hos id facinoris ſi admiſiſſe conſtet, nemo erit cujus ſuffragio non damnentur. Rex Cleobulum quæ ſolerter conjecerat excutere jubet; & de reis

habere

habere quæstionem. Ille omnia ab Eurymede utilius perfici posse causatus, quid agendum sit breviter docet.

Nec detrectatus Eurymedes Regis imperium, ad custodiam pervenit, in qua servabatur Eristhenes; & jam à limine (ut Cleobulus recte monstraverat) simulatis luctibus ardens; Tandem, inquit, de Poliarcho triumphasti, Eristhenes. Periit armillæ contactu, quam lethalibus succis imbueras. Num tu vero, quod Oloodemus facit, ultro in gloriam duces quod operam facinori tanto præbueris? Ad hæc Eristhenes tanquam subito fluctu perculsus, quid loqueretur non habuit. Audiebat, extinctum Poliarchum, à quo ejus spes nequaquam divertebat. Iam vero conscientia pulsabatur ad crimen objectum. Et quid præterea dissimularet, si Oloodemus (ita enim finxerat Eurymedes) jam confessus veneficium erat? Nec prolixiori consilio aut recomponendo animo tempus dabatur. Ergò, ut in perditis rebus, restare putavit ne languide cunctaretur; aut, frustra negato facinore, videretur censuisse pudendum quod nollet confiteri. Vrgenti itaque Eurymedi, Bene est, retulit. De me quod placebit fata deliberent. Satis est gaudii quod post Poliarchum Siciliæ hostem vixi. Tum solerter Eurymedes, tanquam de re nota agens, sese penetrabat in eorum consilia. Ad

extremum, Lycogenis perfidiam objecit; qui literis ad Poliarchum, in sui flagitii infamiam substituebat innoxium Regem; Et Eristhene fallaciam levi risu confitente, Eurymedes ad Regem ab eo digreditur; nec sine horrore quid ille sit fassus ostendit; Restare, ut Oloodemus pari indicio se damnet.

Tam fœliciter pervestigato facinore exultans Meleander, laudatum Eurymedem ad Oloodemum mittit. Sed ille præsentiori ingenio, aversatus veneficii nomen, tanquam de inaudito facinore, cum interrogaretur, ipse plura quęrebat: Cumque Eristhenes jam flagitium confessus diceretur, ratus hanc esse fallaciam, nec se credere respondit turpissimum crimen in Eristhenem cadere; nec si maxime caderet, se conscium esse. Ad extremum, expugnavit pertinaciam Eurymedes prudenti consilio: Oloodemum in arcano loco sistit, unde Eristhenes posset audiri: quorum ipse anteactos sermones repetere cœpit. Et Eristhenes, tanquam in pignus constantiæ, nec suum abnuebat, nec sociorum crimen, donec adeo Oloodemi patientiam vicit, ut repente exclamaret; O te vel simplicem, Eristhenes; vel tuorum proditorem! Stragulis deinde rejectis, communem suorum perniciem appellavit, & solum exitu dignum, quem pluribus comparavisset. Sero intellexit

Erifthenes fe ab Eurymede effe delufum; neque Oloodemum communis flagitii indicium feciffe. Verbis ergo quæ tempus dolorque ferebant errorem excufare parabat Oloodemo. Sed ut fatis explorata res, adhibitique idonei teftes, in diverfum abftracti conduntur in carcerem, & poftridie ad publicum judicium trahuntur: ne fi quæftio populo tefte non habita effet, clientelis & factionibus deinde reorum tanquam parum legitima invidiofe traduceretur. Sed quamquam Epeirctanis civibus Rex fidebat; tamen ad reorum cuftodiam, Prætoriani cum armis in foro locati funt. Et ex ejufmodi loco dicenda caufa erat, unde facile fi tumultus exarfiffet, recipi in arcem poffent, & carceri reddi. Populus in forum per præconem evocatus effufe convenerat; & ille qui orare in publicis judiciis regias caufas folebat, in hunc fenfum loquutus eft. Scire populum quanta ipfius charitate Rex flagret; nec Regem viciffim dubitare, quin fit illi chariffimus. Itaque Erifthenem & Oloodemum, multorum reos, quamquam poterat fuo jure damnare, tamen diftuliffe ad publicos judices; ut optimornm civium ftudiis potiffimum vindicetur. Audiret populus pro fe dicentes, & ipfis Iudicibus fua voce præiret quid de illis ftatuendum. Triginta tum Iudices de rebus capitalibus quærebant, ad

ad quos Eristhene & Oloodemo productis, accusator multa eorum in Regem facinora, fidem sæpe frustratam, habita cum inimicis consilia, strictim explicuit. Acerbior oratio fuit, de veneno, & parata in Regem infamia. Cumque verba, cum testes, cum litteras protulisset, adeo Epeirctanum populum movit, ut nihil expectato judicio à plerisque lapidatio urgeretur. Sed deprecatus est actor impetum vulgi, donec Iudices in suffragia ivissent. Plurimum interesse ut reipublicæ dicerent. Plus illos oratione sua & perculsæ conscientiæ notis, quam accusantis voce laboraturos. Duplicem quoque aquam, si peterent, eis ad defensionem à Rege cõncedi. simul his, reos provocat ad dicẽdum. Sed illi (ut conjecerat) causæ inopia marcebant. Nec deflecti crimen poterat, nec populus conciliari. Timide ergo pauca; & illa plus in Regem, quam pro se loquuti sunt. Dimisere tunc Iudices in urnam suffragia; qua publice effusa, fabæ omnes atro colore noxios damnaverunt.

Rapti statim in carcerem, ut veneficii convictos idoneo supplicio cicuta conficeret. Illic tristi & ultima libertate exercuere jus, quod ita pereuntibus leges indulserant. Diras igitur dicere Regi; ultorem ciere Lycogenem; venerari Deos Manes ut hostes ad pejora servati hunc exitum sibi invideant. Inter hæc anancæum

pocu-

poculum aderat; quod prior Oloodemus de carnificis manu rapiens; Age, inquit, propinemus Meleandro. Nos quidem eximus miserias, prius hunc nostro fato oppressuri, quam viventes voluisse existimat. His dictis non cunctanter totum hausit. Denuo impletum cum Eristheni porrigeretur; supercilium ille duxit, & circumspiciens, Ecquis, ait, amicos meos monebit Meleandro quid debeant? Epoto veneno, ambo à carnifice monentur, ut quo facilius virus conciperetur venis, minorique cruciatu occumberent, quantum carceris spatia sinebant, ambulationem urgerent; donec tibiis gravibus sentirent jam ab imo calorem excedere. Cum paruissent, frigentibus mox pedibus procumbunt in lectum. Illic veneni nebulis imitantibus somnum, languebant sine sensu; donec coxis jam exanimatis, tanquam stimulo icti, prodidere lethalem vim ipsa intrantem vitalia; nec multo post extincti sunt. Vulgati mox versus celeritate Poetarum; quorum alii vili audacia plus justo lacessebant perculsos; alii, tanquam adhuc pœnitentia in integro esset, extinctos monebant, & de obitu jam exacto sero vaticinabantur. Minus hæc carmina displicuerunt, quæ prolixius ambitonem quam ipsos reos notabant.

Debita funestis cecidit tibi victima fatis,
Ambitio; Nũc pone minas, satiataq; tãto
San-

Sanguine, Sicaniis pacem concede colonis.
Heu quoties victrix nostri de cladibus Orbis
Vmbrarum implesti sedes; dum vertere Regna
Dulce tibi, & sævas terris indicere pugnas.
Prima tuos ducunt perjuria fœda maniplos,
Contemptusque Deum, metasque in limite nullo
Spes votis positura suis. Tunc impia captis
Mentibus illapsæ versant incendia Diræ.
Non sceptro jurata fides, non fama piumque
Obstat: Eunt sontes, perque ipsa pericula cæci
In pejora ruunt. O Dii! tot fervere Martem
Cædibus, & sævis fumare mapalia flammis,
Insontesque perire animas, sexumque minorem
(Turpe nefas belli) dominos perferre nocentes!
Quid tantis petitur furiis, exolvere justo
Colla jugo, & steriles patriæ calcare ruinas,
Insanasque metu trepide transmittere noctes?
Nam sceleri quæ tuta quies? Mala præmia vestræ
Vt primum tetigere manus; ultricia sontes
Fata vocant, subitisque dies intercidit umbris.

At Rex

At Rex gnarus quam gravis immineret Lycogenes; quo die de damnatis sumebatur supplicium, Eurymedem dimisit cum modico equitatu, qui eum subito furto tentaret. Quippe Lycogenes post Eristhenem & Oloodemum captos nondum in bellum exarserat: multo quidem armatorum præsidio salutem tutatus; sed reconciliationis spem subinde subjiciens; ut vel simulatione fœderum captivos extorqueret à Rege, vel quasi implacabilem tyrannum differret maledictis. Ac ut efficacius crederetur bona fide pacem opatare, Dunalbium literis monuit, ut ab acerbis consiliis Regem averteret; absolveret ille captivos, & quicquid suspicionis aut odii erat, tranquillitati publicæ daret. Dunalbius, his se litteris fidem habere dum simulat, videturque quæ erant mandata procurare apud Regem, sua ipsius fraude Lycogenem lusit. Quippe ille fallendi spe, & amicos à vinculis recipiendi, tam lente cunctabatur, ut interim Regi liceret suis rebus consulere. Tunc vero cum ad eum comprehendendum Rex misit, non defuerunt ex conjuratis quidam, qui adventum Eurymedis occuparent, nunciantes de amicorum pernicie, ipsiusque periculo. Cœnæ tunc tempus erat, & convivium militaribus viris frequens. Ad quos ita Lycogenes; Ne frustra cõvenisse vos putetis, Commilitones;

sepul-

ſepulchralem hanc cœnam Eriſtheni & Oloodemo edidimus. Meleandri crudelitate peremti ſunt; & niſi quid opis in vobis eſt, eadem tempeſtate corripior. En tyranni ſatellites, pene pro foribus, quibus mea pernicies mandata eſt. Quæ ſors inde vos maneat, quæ optimos cives, neminem reor ambigere. Cum Principum cædes ea audacia faciat, an modeſtius de cæteris decreturum conjicias? Non vos ad ſalutem meam ſollicito, Commilitones, niſi cum veſtra creditis eſſe conjunctam. Simul his de ſtrato exiliit; Cæteri projectis quoque menſis ad arma diſcurrerunt. Omnis domus ſedulitate tot militum, ſibi ſimul ducique timentium, fervebat. Miſſi quidam qui ex vicinis locis ampliorem manum accirent. Multi, duce Menocrito, lecti, qui obviam irent Eurymedi; poſitiſque in commoda valle inſidiis, incautum, & itinere feſſum exciperent. Sed confuſa dimicatio fuit; quia priuſquam deliteſceret ad inſidias miles, Eurymedes venit & ipſe imparatus ad certamen. Viriliter tamen utrimque pugnatum eſt: frendente præcipue Eurymede, capi admonitum Lycogenem non poſſe. Cæterum quamquam & in hoſtico & viribus impar; (nam Lycogenes ſtrepitu pugnantium ad ſe illatos ſuos omnes promovit in aciem) confeſſa tamen fuga non dilabi ſuſtinuit: Et ſenſim recedentem
non

non ſequutus eſt Lycogenis miles : Seu fraudem ab hoſte , ſeu jam miſtum tenebris cœlum pertimuit.

Periere non multi nocturno diſcrimine : Sed viciſſe videbatur Lycogenes, qui ſuorum impetu lætus, amicos undique accerſit : præparata concurrentibus arma diſtribuit, unoque exemplo ſcribit civitatum conciliis ; ut ſe publicæ authorum libertatis velint adjutum. Nec tarde deficiebant ab optimo Rege illi ipſi, qui ſub ejus manſuetudine creverant: Documentum mortalibus, quantumvis egregiam in Rege virtutem, niſi fortitudinis opinio accedat, poſſe contemni : nec fidelius ullos Principes amari à Populis, quam qui timori meruerint. Triſte mortalibus ſpectaculum exhibebat Sicilia. Pulſa regilio, jura neglecta. Infidæ euntibus viæ ; domus, vicique paſſim, rapinis, furore, incendio afflicti; Sola denique caſtra in ſqualentibus campis fulgentia. Nec populus primo furore ſentiebat, graviora ſe pati ſub grege tyrannorum , quam quæ tanquam à Meleandro illata vindicari voluerat ; proditor ſui , & proditionis merces. Multos tamen ille fluctus non abſtulit. Quatuor præter Epeircten urbes reverentia majeſtatis continuit ; Meſſanam, Panormum, Catanam, & in umbilico inſulæ Ennam.

IamqueLycogenes jura regni & inſignia

usurpans, soli nomini parcebat. Solium; cum accumberet mensæ: vestis purpurea in castris, & ubique sica ad latus. Blandus immodice aut severus, ut teneret terrerεve contumaces. Nec segnior ad res suas Meleander, subitis delectibus multum militum effecit. Epeirćte commeatu & munimentis instructissima, in arcem belli delecta est. Et regiis triremibus quotquot in officio manserant, in illum portum deductæ. Ipse & propria indole, & tunc anxiis rebus, erat in Deorum curam intentior. Et quoniam rebellionis nefas instar morbi pervagabatur Siciliam, tanquam plus fati atque amentiæ quam sceleris esset, publice clavum fixit. Ita sperabat posse componi mentes quas furor rapuerat. Etiam, ne in suos milites labes inserperet, placuit lustrare exercitum. Ivit ergo ad castrorum principia, (nam sub Epeirćtes radicibus milites tendebant) & inde cum Tribunis ducibusque, & Deorum simulacris, processit ad campum, in quo facturus Sacerdos instruebat altaria. Omnis in armis & sub signis exercitus, sibi ad rem divinam coronas texuerat. Hastæ quoque, & jacula, circumactis frondibus induebantur. Interim hostię omni cultu mactatæ, taurus, hircus, & aries, inter legitimas preces ter à ministris alte præcinctis circumactæ exercitui, ad aras sistuntur. Tum rex & in orbem ipse se egit, Deos appellaturus;

turus; Adessent melioribus partibus, & si qui hactenus non favissent, rite propitiati ad se transirent. Incolumis esset exercitus; Vires, animus, consilium, hosti exciderent. Quod si ope, salute, victoria juvissent, tum se Iovi Servatori, Martique, & Minervæ, & Cœlipotentibus Diis, quotquot bellum aut pacem curant, templum de adversariorum manubiis extructurum. Annuos etiam ludos fore, in quorum præmiis hæc in Siciliam Deorum beneficia cælarentur. Inter hæc vota hostiæ cadunt; fibrisque spirantibus aruspex admotus est. Is cum integerrimum jecur, sed crassioribus membranis pertinaciter obductum inspiceret; exta quidem esse bona assertit, & iis magnam fœlicitatem portendi, sed lentam, & quæ labore constaret. Post hæc, milites gestu inani, & hastis ex arte aliquoties quassatis, tanquam ad hostem præsentem succlamantes, edidere simulachrum coeuntis certaminis, & innoxie velitati in castra redierunt.

Sed Meleander quod superfuit lucis, haud multum dispari curæ dedit. Quidam enim ex Assyria hospes, specie quærendæ in diversis gentibus sapientiæ errabat, revera ut suam jactaret. Is tunc in Sicilia erat: & in Mathematicorum cœlo versatus, vendebat suæ artis ludibria; si quis ex syderibus quæ nascenti affuerant, volebat de fortuna, quæ viventi, quæ morituro

debebatur, vanissima credulitate cognoscere. Nondum erat capitale in ipsos Principes quærere ex ejusmodi syderum fide. Cum is ergo laudaret vix parem Diis scientiam; & de successu apud multos mentiretur; quoties fœlicitatem aut mala non frustra promisisset, quam multi nec risissent impune hæc fata, nec frustra timuissent; accidit ut ad Archombrotum fama illius pervaderet; Ad quem accitus, cum prolixe eandem cœlestis influxus vim commendaret; juvenem amantemque sic perpulit, ut de cupiditatum suarum exitu eam artem interrogari vellet. Chaldæus, quicquid sydera portenderent, se cum fide renunciaturum promisit. Sed cur privatæ duntaxat fortunæ mortales solicitant (inquit) hanc venturi scientiam? Quidni & imperat Meleander, inspecto cœlorum ordine deprehendi, suisne an hostium fatis pugnetur? Movit ea oratio Archombrotum; per quem & Rex in spem plusquam oraculi Chaldæum accivit. Is mercedis spe plenus; jamque melius sibi quam Regi ex ea negociatione auguratus, venit ad Reginam; Rogatusque, qua disciplina, quove numine, oculos posset in futurarum caliginem mittere; sic incepit. Non ille nos spiritus ad vaticinium (ô Rex) agit, quem fatidici de hiatibus terræ eliciunt ad turbanda divinitatis stimulis ingenia. Sed neque de more illorum,

con-

confusis dubiisque oraculis sciscitantes frustramur. Vnam cœli vim, unos syderum cursus scrutari, nostræ genti est studium. Primi deprehendimus metas Solis; primi liquidas, nec vestigiis notabiles, cœlestium facum vias, nominibus mensurisque distinximus; contemplatione libera in sudo aere, & nebulis non infesto. Assyriis enim raro pruinæ, aut squalentes nubibus venti, cœlum eripiunt. Dum in ea contemplatione hæremus, experimento nobis compertum est, hæc humana ad astrorum motus regi; nec alias esse Parcas quæ nascentibus fata disponant. Quippe ex eorum inter se commercio si universa tellus vices, & ad ubertatem aut frugum internecionem adigitur; si annos, si sæcula, vis illa definit: quid miremur, singula mortalium corpuscula inde vitam, cupiditates, læta, & tristia, sortiri? Liceat modo sciri momentum quo te peperit mater. Effingam ego in tabula cœli imaginem, & quotquot syderibus facimus domos; Ea in illis constituam quas cum nascereris obtinuerunt. Iupiter, Solque, & Venus, optimi planetarum, deterrimusque cum Marte Saturnus; Mercuriusq; & Luna, varii, ex sorte locorũ quos insidunt. Cujus illorũ regnum fuerit cum in Orbem intrasti, quo gradu, quo aspectu, illum cæteri temperarint, vel urserint. Illic ego, ne dubita, quicquid de te decretũ est, legam.

 Fiducia

Fiducia orantis, & promiſſi magnitudo tetigerat Meleandrum; majeſtas præterea artis,& tanquam ex abdito formulę audientibus ignotæ, venerationem addiderant. Sed dum omnes laudibus fremunt, Nicopompus (nam tunc forte inter pauciſſimos aderat) intentus in Chaldæum, riſu ſevero: Euge mi homo,inquit; occupaſti Deorum imperium. Scribe ſpei timoriſque improbas leges, & ſi qui hic decipi amant, impone lubentibus. Impetus Meleandri,cæterorumque,ad hęc verba ſubſtiterat. Avide ergo quærere omnes, quid diceret ſentiretve Nicopompus, ipſumne Chaldæum, an artem illius inceſſeret maledictis. Præcipue Meleander ſciſcitari, cur hoſpiti inclementer diceret. At ille, Quidni hunc veteratorem jurgio premam; (ô Rex) qui in te ſibi plus juris facit, quam ea ipſa quæ mendacio præfert ſydera habeant? Quicquid enim mentiri voluerit, labefactabitur aſſidua expectatione ſucceſſus animi tui quies, quam aſtrorum nulli motus potuiſſent convellere. Sic in te hic tyrannus ſub inſontis cœli invidia regnabit, ac, ceu Iovem ſe faciat, multum ſibi cenſebit te debere, ſi fœlicia fata exorabili ore præſagiet. Quid denique ab eo credis audire? Ego abſque mathematico ullo cœlo quicquid facturus ſit dicam. Vbi ingentem chartam (non ſine ſuo riſu, ſi ſapit,) multis lineis punctiſque vexave-

vexaverit; tandem exitus mites & fortuna tua dignos gravissima voce promittet. Id enim ad gratiam & lucellum esse non dubitat. Sed inter hæc, ad imitationem non mercenarii oris, supercilium ducet, perplexe cunctabitur, nunc in te, nunc in astra respiciet; addet denique formidolosum quiddam; ambiguum tamen, & quod in varios eventus facile trahas. Hæc laboris tanti summa; hæc responsa ille vendet; quæ gratis nunc refero. Sed cesso hominem adoriri, quando hanc pugnam tum silentium tuum, Rex, tum ipsius in me obtutus efflagitat?

Ais, ex astrorum positura, Mathematice, ex ordine, ex vi qua influunt subeuntibus lucem infantibus, vitæ atque interitus rationem disponi; Sed fateris ea vertigine rapi cœlum, ut parvo momento syderum status mutetur. Si igitur celeritas quantam ægre cogitatione conceperis cœlestia corpora avehit; ex statione porro diversa, minæ eorum aut promissa inflectuntur; cui hominum sua fata certo retuleris, cum incertum sit quo syderum temperamento productus sit? Nisi credis hanc esse obstetricibus curam, ut continuo solaria consulant, notent districte diei articulum, & nascenti suas stellas tanquam patrimonium servent. Quoties matrum pericula curam hanc circumstantibus adimunt? quoties nemo est quem superstitio

illa tangat? Finge tamen esse continuo qui id curent: At si diu nascitur puer; si, ut sæpe fit, manum exertam, aut capitis partem, reliquum corpus non sequitur; quænam astrorum collocatio fatalis illi erit? An quæ astitit exeunti capiti; an quæ denique productum afflavit? Præterea cum frequenter exerrent solaria, & pleræque machinarum quæ horas designant, ex siccitate aut humiditate aeris amittant tenorem; Vnde habebis verum illud fuisse & ex mensura cœli tempus, quod in ortu infantium homines curiosi, aut amici, notaverint?

Finge tamen in eo non errari; deprehendas utique stellas quo situ, quo vigore fuerint, cum illi in quos inquiris nascerentur: At unde tantum syderibus in corpora nostra, imo in mentes, imperium? Ex iis scilicet expectabo fœlicitatem, ex iis vitæ genus, & mortis arbitrium? Num ergo qui prœlium subeunt, simulque extinguuntur, omnes sub eodem cœli ordine erant nati? Num si navis peritura est, nullos vectores accipiet, nisi quos nascentes astra naufragio damnaverint? Imo sub sydere omni producti, coeunt in aciem, navigium onerant, & dispares ortus una morte conjungunt: rursusque non quotquot eodem nexu astrorum lucem aspiciunt, uno fato aut vivunt aut pereunt. Regem hic vides: An omnibus illius æqua-

libus

libus putas Regnum contigisse: vel aliquas saltem opes, quæ indices essent beatæ & opulentæ collocationis astrorum? imo, an omnes superesse ad hunc diem? Ecce Cleobulum; ecce te. An qui cum illo nati sunt, cum illo quoque sapiunt, Regibusque sunt accepti; aut qui tecum, omnes (ne quid gravius dicam) Mathematici sunt? Quid autem cum in prædonem quis incidit? Fatale erat, inquis, ut hunc prædo obtruncaret. Num ergo eadem astra, quæ viatorem, dum nasceretur, ferro prædonis mancipabant, ipsi quoque prædoni, diu fortasse antea nato, mentem vimque dederunt, ut aliquando hunc vellet & posset occidere? Certe enim non minus dicitis ex astris fieri ut hic interficiat, quam ut iste mactetur. Cum quis vero ædificii ruina obruitur; an quia erat in astris, ut eum sua domus sepeliret, afflictus est murus? Imo mehercules quia afflictus est murus, hunc subjectum moles oppressit. Eadem de dignitatibus ratio, ad quas per suffragia ascenditur. An enim sydera, quæ alicui nascenti adfuerunt, & (ut vultis) promiserunt dignitatem, aliis mortalibus potuerunt imperasse, qui sub iis nati non sunt; & ex quorum tamen suffragiis distinatæ dignitatis constat effectus?

Hanc ego vanitatem ineptia & stoliditate præcipuam dicerem, nisi supra hæc nomina peccaret. Pessimæ superstitionis

ingenium eſt. Quo libertas enim mortalium, ſi à præſcripto ſyderum non poſſunt recedere? Curem ego valetudinem, me honores ſolicitent; vitia abjicere cogitem, animum ad virtutes appellere: ſi naſcenti dictum eſt quid me eſſe oporteat? Iacturam humanæ libertatis deploro? Etiam Deorum munus perit. Amplius thura non perdo. Deos nec timeo, nec ambio; ſi non poſſunt, aut nolunt, quod de me eſt ſtatutum, inflectere. At pro naſcituris liberis ſcilicet orabimus, ut propitia aſtra habeant. Dicam quod ego in Mergania vidi. Quendam hæc ſuperſtitio afflaverat, ut nec uxoris cubiculum intraret, niſi exploratis antea aſtris. Si aut cauda Draconis implicabat ſydera, aut ea Scorpius in cinctu brachiorum corrumpebat; vel omnino quid monſtri minabatur in cœlis, ſolus oppido dormiebat. Quid quæris? nati ſunt ei liberi aliquot, & omnes inſani.

Dum Meleander, cæterique, infœlicem Mergani curam rident; Chaldæus, quanquam inſperatiſſima accuſatione turbatus, collegit animum, ſimiliſque eam rixam contemnenti; Nihil detrahi Diis dixit, quorum juſſu hæc ipſa vis quam prædicabat ineſſet ſyderibus; quique adeo non ſe abdicarunt poteſtate, ut res ſuperſint innumeræ, quibus ſe vel propitios vel vindices prodant. Non denique adeo

Mathe-

Mathematicos delirare, ut omnibus qui cum Rege nati sunt deberi regnum putent. Ad venturi præsagia multarum quoque rerum præter astra habendam rationem; in quibus præcipua sunt, seculi genius, stirpisque conditio. Cæterum si quis neget aliquid cœlum in hominibus posse, dignum esse cum ceritis piari; Cum omnibus constet, aerem ex cœli conditione vel turbatum vel placidum, se ipsum insinuare in mortalium corpora, ex quorum deinde afflatu inclusi animi inspiratos affectus accipiunt. Ita modestiora loquentem interfatus Nicopompus; Nec omnia, inquit, Mathematice, negamus syderibus. Incitari hominem ad segniciem, laboremve; callidam indolem, aut ingenuæ simplicitatis nancisci; esse hilarem, aut ad iracundam solitudinem declinare; in vitia denique, aut virtutes, aliquo pondere & impetu ferri; Hæc non nego ex cœli in ista terrena imperio esse. Itaque non multum repugnem; si conjicias, eos qui ex mitibus astris hauserunt lenitatem, victuros fortuna ab iis dispari, quos gravia & turbulenta sydera in fervidiora studia agunt: vel, quibus placidum cœlum hilaritatem infuderit, gratiori consuetudine placituros, quam homines acceptum Saturnum acri & molesta solitudine contemplantes. Ejusmodi non certæ quidem artis, sed egregiæ prudentiæ

præ-

præcepta non carpo. Alia ſunt quæ me tibi committunt; & hæc præcipue quatuor. Primum quod ſydera, contra quam ſentis, impellere credo, non cogere, ad rectas cupiditates aut impias. Tum ex ſyderum vel cupiditatum contemplatione prænunciari certo non poſſe, quid hominem in vita maneat, vel quem finem Dii ſtatuerint. Tertio, non ſatis intelligi quæ aſtra hos infantibus affectus ingenerent. Res denique liberas, res fortuitas, huic neceſſitati ſyderum vel inepte vel impie dari.

De iis ubertim dicerem: Sed video te fatigatum (Rex) ad Cleobulum reſpicere; à quo fateor, utiliora ſuper bello, quam à me, vel Mathematico, accipies. Imo, inquit Rex: ſed ſtrictim de his ediſſere. Tum ille; Non nos cogi ſyderibus vel hinc conſtat, quod haud pauci impetum ab iis concitatum ratione domitamus; & nulla re magis noſtrum genus à belluis diſcrepat, quam hoc libertatis privilegio, quæ ſolicitari ſubjectis & flagrantibus motibus, ſed ad vitia aut virtutem adigi invita non poteſt. Hinc in Philoſophorum ſcholis nihil vulgarius, quam ſapientis animum, expertem ſervitutis: ipſis quoque imperare ſyderibus: Hinc & quotidiana eorum præconia, qui ſciunt moderari iracundiæ, amori, cæteriſque torrentibus, quibus hæc aſtra in animos noſtros inundant. Quorum omnino nihil eſſet, niſi

accepta

accepta astrorum imperia mens nostra fastidire aut recusare posset. Præterea ut Sol omnia quę luce eadem & iisdem radiis corrripit, non iisdem affectibus damnat (nam fovebit alia semina, alia enecabit; urentur exiliores herbæ; & defendet alias crassior succus:) Ita cum tot infantium qui nascûtur velut ager diversissimis modis præparatus sit, ex varia parentum indole, valetudine, habitu; una illa vis quæ è cœlo in plures simul manabit, non poterit idem in omnes. Si consentientem sibi infantis indolem inveniet, in ea regnabit; si repugnantem, vix aliud quam corriget: Adeo ut de infantis moribus vitaque dicturus, non inspicere modo cœlum debeas, sed parentes, sed fortunam, quæ gravidæ matri fuit; sed diversa alia, & plerumque tibi ignota. Et ex his quidem secundæ quam posuimus quæstionis ratio ipsa se aperit; ex astris scilicet non statui certo posse, quid acturi passurive mortales sint. Nam cum moderari possimus ingeneratis affectibus, quidni & ea declinare quæ illi affectus peperissent si fuissemus obnoxii? Cumque ex variis causis nunc levius, nunc gravius nascentis hominis animo incidat illa prementis cœli conditio, cur uno effectu in omnes valiturum existimes, quod non in omnes eadem potestate invaluit?

Addebam, nec deprehendi satis posse, quæ

quæ nam sit connexio vel aversio syderum, quæ infantibus semina venturarum cupiditatum ingenerat. Vos eam spectatis, quæ superstat nascenti. Quidni & illam quæ fuit cum animaretur fœtus in utero? quidni cæteras sub quibus tenerum corpus, & adhuc anima sui ignara, in alvo materna instruebatur ad vivendi patientiam? Equidem ex eorum syderum conditione, non minus quam ex ipsis natalibus, pendere infantem existimem.

Quod ultimum asserui, res liberas, aut fortuitas, huic syderum potestati sine sacrilegio non addici, urgerem vehementius; nisi timerem prolixitatis meæ odio tibi Regem conciliare. Dicam tamen & vos id velle, & sine scelere aut amentia velle non posse. Quid liberius quam uxorem ducere; hoc vel illud vitæ genus insistere? Aut quid magis fortuitum, quam ut homo pereat ferro, aquis solvatur, inimicitias suscipiat, certo vitæ anno ægrotet; principibus charus, dignitate vel contumelia insignis sit? De his tamen respondere, Mathematici, soletis: hic audacia, hic præda est vestra. Nuper furtum à servo erat factum; fugerat ille, & à domino quærebatur. Nihil magis fortuitum, quam ut caperetur, aut abiret incolumis. Contigit ergo ut sospes evaderet; & continuo de vestris unus mystis, ratus de preteritis augur

retu-

retulit nobis, inultum latronem aufugisse, quia intercesserat Luna Mercurio, scilicet furum patrono, eumque contexerat. Ægre mihi persuasit se serio hanc fabulam nobis afferre. Non in Deum ergo cura, non in domini diligentia, aut furis ipsius solertia fuit, ut ille caperetur, aut tuto lateret: sed hoc totum ex astrorum imperio factum à quibus si hæc humana sic aguntur, frustra negotiis quisque nostris operam curamve impendimus. Fient enim vel cessantibus nobis quæ ipsa præscripsere; & quæcunque vetuerint, nulla nostra industria procedent. Vt cætera vero prætercam, quibus ista refellatur quam Diis naturæque infertis injuria; Quæro, Chaldæe, utrum illa vis, quæ fœlicen nascenti puta infanti vitam portendit, aut violentæ mortis casum in trigesimum forte, aut amplius, vitę annum constituit; utrum inquam illa vis quæ hos casus illamque motura fortunam est, duret in cœlo, & destinatum tempus expectet, quo terris illabens, cogat in necessarios effectus necessaria instrumenta; An vero inseratur ipsi infanti; ut veluti fota, & paulatim coalescens, justo tempore erumpat, impleatque quod astra mandaverint. Si dicis in cœlo perstare, manifesto es imprudens. Nam cum fortuna infantis constet (ut vultis) ex modo quo astra, dũ is nasceretur, inter se erant nexa; postquam eum

mo-

modũ in cœlo deleverit eorundem ſyderum curſus, aliumque effecerit, forte priori contrarium; qua in arca, vel penu cœleſti, recondetur prior illa vis, quæ poſt multos demum annos exerenda eſt, & in ſcenam mittenda? Sin putatis adhærere ipſi infanti hoc fatum, quod in virum deinde valeat; adhuc pejus nugamini. Scilicet in naufragio cauſa eſt, cur venti ſe tollant, cur ſui oblitus gubernator infigat vadis proram; aut colonus cauſa eſt belli quod eum pauperat; vel mitioris cœli quo fruges abundant! & quos excidentium terrarum labes abſorbet, ſolidos illos naturæ ſinus frangunt fati ſui violentia, ut deſtinato à ſyderibus obitu defungantur! Plura in pernicioſiſſimam amentiam non dico, quæ Deos homineſque una captivitate damnat; quæ ratione deſtituta, vaniſque ſucceſſibus ſæpe eluſa, tamen inanes, ac interdum ſceleratas ſpes ſubjicit conſultorum animis; aut inutili metu ſuſpendit incautos.

Iactant tamen quædam ſuorum oracula, quibus eventus reſponderit. Ex iis conciliare fidem, tanquam non ſpernendæ arti, volunt. Primum quidem, ſi quæ talia extiterunt, nego neceſſitate fatorum contigiſſe, aſtriſve cogentibus. Facilius crediderim aliquod eſſe numen, quod in vindictam impiæ credulitatis nonnunquam repræſentet mortalibus ea ipſa, quæ ſibi

ſibi non à Diis ſed ſyderibus metuerunt. Deinde ut inſomnia, quamquam ſine arte vel duce oberrantia, tamen interdum fortuitas rerum venturarum ſpecies referunt: Et cæcus ſi vim lapidum ſpargit, aliquando imprudens tangit metam: Sic dum multum & paſſim Chaldææ mentimini, nihil mirum ſi nonnunquam fortuna veſtram audaciam commendat: & miramini vos vera dixiſſe. Etiam pauca reſponſa quæ vulgo celebrantur, vanitatem artis proſcribunt. Nam quod luculentius ſignum, non ſolere vobiſcum veritatem, quam inſtar prodigii jactari, ſi in illam interdum veſter ludus incurrerit? Sed nec tantum tribuo famæ, ut quod de vaticiniis veſtris memorat utique credam. Prodigia cum narrantur excipi ſolent favore mirantium; & quamquam non ad verum exacta ſint, poſtquam ſemel Scriptorem invenerunt, pluribus placent, veneratione creſcunt, vetuſtate commendantur. In hunc modum fabulas veſtras invaluiſſe exiſtimem; Niſi dicas impiæ arti acceſſiſſe nefandorum geniorum commercia. Hi enim tranſacta inter homines, ſecretaque accurate explorant, & ſagaciter de futuro conjiciunt. Veſtros ergo Chaldæos, ſi in pudendam eorum familiaritatem acciti fuerunt; nihil mirum, ſuggerẽtibus ipſis atque monſtrantibus quæ ſupra mortalium ingenium erant, interdum claruiſſe.

Nimis moror. Si quæ Siciliæ ventura sunt nosti; quidni, Mathematice, & tua ipsius fata perspicias; Cur nesciisti me tibi hodie gravem fore? Cur non in experimentum artis monuisti adesse qui te turbaret? Denique si potes explorare, an Rex de hostibus triumphaturus sit; illud primum explora, an sit tibi crediturus. Tibi autem tantus Rex crediturus summis in rebus, eaque ex arte, quę vel si de levibus ac quotidianis prædicere audet, inani eventu in omnium risus solet incurrere? Nam serenos aut nubilos dies, vim imbrium, turbines, ventos, dispensari generi humano ex astrorum inter se commercio vos quoque proclamatis, & nos partim agnoscimus. Adeo tamen frequenter erratis, cum ex inspectione syderum aut solem promittitis, aut pluvias; ut in proverbium abierit vestra illa ludendi fingendique licentia. Tu ipse cœlum explora: sequere Lunę cursus; bella vel fœdera cœlestium ignium confer in tabulas. Inde, si potes, destina sudos dies, fœdos ostende. Si non erras, si te eventus non arguet, ego me tuæ arti quam lacessio dedi ad pœnam non recuso. Neque tamen in aerem, in nubes, in serenum, minus sydera posse dices, quam in corpora fortunasque mortalium. Cum tu igitur illa ignores, cur te ista existimemus prænoscere? Scies nempe ex astris quo cessura sint bella, & quæ sors Siculis

mentes

mentes actura sit; nescies autem quando hortulo tuo imbrem, quando pecori solem eadem astra annuerint? Imo fatendum ex hac ignoratione tempestatum, vel quid velint ac jubeant sydera vos nescire; vel esse præterea vim aliam quam nescitis, quæ ut lubet hæc syderum decreta atque imperia antiquet.

Quod si de publicis regiisque negotiis adeo facilis tibi notitia; privatam rem tuam cur eadem scientia non protinus auges? cur prævisis rerum eventibus molesta omnia non declinas, fœlicitatem non sequeris? Cum in Phrygia essem, erat anus quæstuosa divinationibus. Accidit ut in opulenti civis domo intercideret furto paropsis pretiosa. Is cui supellex credebatur, amico comite ad hanc vatem cum nummis pergebat, jam furem se tenere, jam recipere paropsidem, spe oppido vana præcipiens. Mane erat; & cum isti adventarent, primum anus fores solvebat, quæ tunc forte injecto sterquilinio altissime sordebant. Nescio quis vicinus per illam furtim injuriam illuserat mulierculæ. Substitit ergo irata; &, Si scirem quis ganeo, inquit, ad hanc insolentiam tenebris usus sit, regererem, per Apollinem, regererem in os impurũ quicquid meis liminibus sordium dedit. His auditis qui consultum veniebat inspexit in socium, &, Quid pecuniam, inquit, profundimus? Scilicet anus

ſciet quis nos prædo vexaverit, quę rerum ſuarum ignara, & ſtercore pene in os ingeſto, adhuc neſcit cui iraſci oporteat? Nec ſegnius quam venerat, diſceſſit à Sibylla. Rem epigrammate vulgavit neſcio quis Poeta, quod adhuc hæret memoriæ, & quia breve eſt, ſi placet, recitabo.

O ſors, ſydera, Pythii receſſus,
Et fati benepræſcia volucres,
Vos ſævis anus en verenda rugis,
Vos illo vocat efferata cultu,
Quo Lunam quatit Æmonis rubentem.
Quid Rex cogitet, aut Dei minentur,
Quid ſub pectore deliteſcat omni,
Novit ſcilicet, indicatque nummo.
Vnum dicite quod miſella neſcit;
Ecquis ſtercore limen omne pavit?
Quæ nunc auguria, ô potens Apollo,
Quæ lux, quæ via, ducet ad nocentem?
Fruſtra ſollicitas, Sibylla, divos,
Sortes, ſydera, Pythios receſſus,
Et fati benepræſcias volucres.
Nam Phœbus pater, ô verenda Phœbas,
Hæc oracula naribus reliquit.

Plura dicturum Nicopompum Rex Cleobulo innixus deſtituit. Reliqui inter jocos ſequuti ſunt. Sed Cleobulus Regem monebat, quanquam vanum hoſpitem, tamen periculoſum, non per injuriam dimitti debere. Facile eſſe ut læſus pernicioſa aſtra fingat; Non ægre ſuperſtitionibus militem laboraturum. Ergo jam mœſtum vocant,

vocant, aguntque promissæ operę gratias. Sed ne ea uterentur, obstare tunc tempora. Neque enim videri ex Regis majestate, ut tanquam victoriæ incertus anxie ad sui natalis fata respiciat. Tamen oblatæ benevolentiæ præmium fore. Nec morari: medium præstigiatori talentum, redimendæ quam timebant injuriæ, mittunt. Inde ad graviora conversi sunt: novis subinde nunciis de Lycogenis apparatu haud læta ferentibus. Nam in exercitu Regis non amplius decem millia justę armaturę pedites erant. Duo millia numerus equitum impleverat. Funditores & sagittarii ter mille & quingenti dicebantur. Triginta falcati currus erant. Decem naves cataphractæ: aliorum navigiorum ad bellicos usus numerus duplex. Hyperephanii nullo publico consilio defecerunt; sed ut cujusque ferebant studia, hi cum Rege, alii apud hostem militavere. Sed in Lycogenem, rerum hominumque majorem vim tempestas contulerat. Recensitos haud procul Syracusis sub Præfectis distribuit. Triginta peditum millia, equitumque sex, nomina dederant. Et ne omen deesset, qui primus descriptus est, Nicon appellabatur, quod superstitio vulgi, quasi rem fortuitam, in auspicium accepit. Certus erat Lycogenes, non se diutius imperaturum quam illi insanirent. Dum res ergo fervebat, totius exercitus mole in

Regem contendit. Rex contra promovit ad ignobilem rivum, qui humo per torrentes direpta sub altioribus ripis fluebat. Infidum circa solum faciebat perceptus venis humor, & aqua quæ extra alveum non pridem stagnaverat. Eo obice sustinere Lycogenem vel pauciores potuissent; Et strenue ille aderat; conatumque circuire iniquitatem loci, quacunque transitum parabat, objecti à Rege milites prohibebant. At ille ne interim non tempore uteretur, Anaximandrum ex sorore nepotem, & fratem Oloodemi Menocritum, qui Ennam, qui Catanam obsiderent, cum aliquot cohortibus misit. Ex suis autem castris, & regiis, multi assidua velitatione collati variam in dies fortunam ad suos referebant. Nihil tamen summæ rerum decedebat inter illa privatorum certamina.

Quis putet in tam horridis motibus, & sub ipso discriminis ictu, aliarum rerum affectus durare potuisse? Atqui vehementius Archombrotum atque Argenidem curæ secretæ quam quæ palam videbantur, premebant. Illa in Poliarchi virtutibus tota, conficiebat macie corpus, animi viribus inter solitarios fletus consumptis; prædicabatque confestim revocandum veterem Lycogenis hostem, & assuetum de eo triumphare. At diversa agitabant Archombrotum. Inquietatus miserrima

ſpeì incertæ dulcedine, nunc bellum devovebat, quod inter caſtrenſia non promoverat de amore profitendo conſilia; nunc gaudebat prodendę fortitudinis copiam factam; & utraque de cauſa in hoſtem concitabatur. Sæpe tamen ſe ipſe incuſabat, quod ſolus adeſſet tanto Maleandri Argenidiſque diſcrimini. Debuiſſe ſcilicet comparari exercitum, & magnitudine beneficii, ſimul amorem, ſimul natalium decus oſtendi. Et hercule nihil horum neglexiſſet. Sed res temporis multi erat, hunc Siciliæ ſtatum nunciare in patriam, cogi inde milites, traduci exercitũ: Pręceps vero imminebat à Lycogene periculum, neque tam lenta expectaturum auxilia. Neque levior de Poliarcho cura erat, quem ubique ſauciæ menti per inſanam æmulationem oblatum diſſimulato odio ita elevabat apud Regem, ut videretur ſibi ipſi nil agere. Ergo in contumaciam trahebat, quod ille cum mitteret Lycogenis epiſtolam, nihil litterarum ad Regem dediſſet. Sui, Regiſq; fuiſſe oblitum, in illa ſive negligentia ſive ſuperbia; Nec facturum ex majeſtate Regẽ, ſi ſcriberet prior. Sic malignis & quotidianis verborũ inſidiis paulatim aſſueſcebant Regis aures; eo facilius quod nihil eſſe Archombroto diſſidii cum Poliarcho ſuſpicabatur. Gelanorum quoq; non latuit aliud Archombroto animi eſſe, quã quod Poliarchus diſcedens reliquerat.

Sed quod videret in aula gratiosum, facile id supercilium in fortunam retulerat, quæ priores necessitudines tanquam præsenti fastigio indignas, aut graves, sæpe timet agnoscere. Interim patroni familiam (hanc enim à curatoribus Rege jubente receperat) sic admonitu Argenidis instruxit, ut omnes propediem eum conjicerent esse venturum.

Cæterum properabat redire in Africam, diuque ociosa dilatione frustratus est. Tandem ex Archombroti sermonibus institutus Rex, indonatum, ac nec saltem blandius habitum, jubet renunciare Poliarcho; Regem se, non veneficum esse; Oloodemi & Eristhenis exitium peregisse suam causam. Nec se facilius invenire cur ad se non scripserit Poliarchus, quam cur scripserit ad Poliarchum Lycogenes. Gelanorus inexspectata acerbitate motus, vix tenuit iram. Memor tamen Regi se loqui, nec plus sibi in expedito esse verba, quam illi ultionem, haud aliud retulit, quam non modo scripturum Poliarchum, sed impigre adfuturum; ut si quid erraverat, discuti posset. His verbis Meleandrũ, jam sponte omnia metuentem, in diversas cogitationes diripiens, reliquit; nunciavitque Argenidi, quam inclementer Rex dixisset Poliarcho. At illa, vix lacrymis temperans; Nihil Dii reliquum fecerunt, Gelanore, quo mihi & Poliarcho noce-

noceretur. Divisi, ideoque miserrimi, alter alterius dolore conficimur. Accedit ab Lycogene de regno mihi periculum, quoniam ei chara sum, ipsi quoque tristissimum. Quid proderit eum superflua ægritudine onerari, ut & patris in se mei iram intelligat? quem ut opinor non mala mens, sed calamitas mutavit. Si me fas est aliquid exorare; da mihi, illique, Gelanore, ut ipse hoc nesciat. Ego curabo ut delicti pœnitentiam agat pater, ametque Poliarchum. Et silentii præmium erit quicquid tua conditio potest agnoscere. Frustra autem speraveris, si de ista re patrono indicium feceris, clam me futurum. Vt spondeat tutum fore secretum; at si illum mihi fata reddiderint, expugnabo taciturnitatis fidem, sciamque quam multum fefelleris. Apud eum quid valeam, nemo melius teipso intelligit. Confirmante Gelanoro, se Argenidi pariturum, ipsa litteras ad Poliarchum tradit. Iis vehementer petebat, ut quam ocyssime in Siciliam trajiceret. Si vinci Lycogenem fatum erat, ab eo potissimum vinceretur. Sin Dii parabant tristiora, tegeret fugientes. Cumulatum deinde muneribus dimittit ad navem.

Iam secundus mensis erat, ex quo Ennam fatigabat obsidio; Defecerant alimenta, nec spes erat à Rege auxilii. Igitur consumtis omnibus præter fidem, lega-

tos ad Lycogenem de deditione mittunt. Exhilaratus ille, quod victoriæ simulque clementiæ exemplum hinc quæreret; Nihil se optare respondit, nisi ut fœlices esse vellent. Ad hoc tantum vim adhibuisse. Redirent ad Siciliæ corpus, cujus in Meleandrum consensui imprudentes obstiterant. Sed multi petiere ut tuto liceret ad regia castra concedere. Quo permisso, plus pavoris militibus Meleandri, quam auxilii fuit; cum isti Ennæ miserias, & obsidentium robur, in traditę urbis excusationem augerent. Domita Enna licentius exultare Lycogenes, aditusque multiplici ratione tentare, quibus rivum & paludes à Rege insessas superaret; Diffisusque Meleander obtineri diutius locum posse, prima vigilia totis castris ignes accendit, ne hostis intelligeret deseri stationem nec signo tubæ dato, militem reducit ad campum qui Epeirctæ subjacebat. Insequutus postera die Lycogenes triumphantes copias effudit totis campis, terribili specie, militumque fiducia in barbaros clamores parum civiliter elata.

Et Rex quidem tot curis insomnis, nunc prœlio optabat decernere; nunc se urbis munimento tueri; interdum tanquam perditis rebus, de fuga cogitabat in Africam. Forte fuit, ut neglecta quiete, solitarius in hortum prima luce concederet. Sublimis erat locus, marisque subjecti prospectu.

ſpectu liberrimus. Agitantem quid in extremis eſſet honeſtius, nunc ſubibat non ignava pugnandi mens; nunc ſenem, & patrem, filiæ cura ad cautiora revolvebat conſilia. Victoriſne præda eſſet hæc virgo? & quæ in ſceptrum genita erat, à libertate excideret? Rurſus occurrebant fugiendi incommoda, rurſus numinum ira, &, quod in immerita calamitate triſtiſſimum eſt, temporum exactorum fœlicitas. In hoc inquietæ mentis æſtu ſtupentes oculos mittit in pelagus. Sed nebulæ, quæ ex vicinis montibus incubuerant, altiori ſole diſcuſſæ, aperuere paulatim faciem rerum perculſo horrentique mirabilem. Quippe navigiis ſtratum mare, haud procul à portu, vexillis late vibrantibus, novum bellum, novos terrores afferre videbatur. Claſſis ingens & incitata ſubiimibus velis. Fulgor præterea armorum, hominumque frequentia. Cumque non multo exterius quam extra tormentorum jactum fuere navigia, ſubito, clamore nautarum demiſſæ à puppibus anchoræ totam claſſem ſtiterunt. Nec diu ſecum exegit Rex, qui homines, aut unde venirent. Sed in deteriores metus ſponte jam verſus, & aliquoties pedem terræ incutiens; Heu, inquit, ergo nec fugam mihi fata reliquerint! En à Lycogene claſſem, en obſervaturos portuum clauſtra exercitus. Sed neque hoc immerito accidit. Coge-

te iſte caſus, ſenex ignave, ad juſtam belli-camque virtutem; & quid ſponte facere debueris,en hoſtis admonuit. Tantillam meam claſſem contra promoveam, fortuna,navibus,copiis impar? An iis omiſſis, quod eſt ſatius, vertar in Lycogenem terreſtri certamine, & ſaltem in Sicilia mea moriar? Turbatus, nec aliud quam honeſte cadere expetens,proximos advocat.Iis monſtrat terribilem maris ſpeciem, dimittique ſpeculatorium navigium jubet, quod de ſuſpecta claſſe referret certiora. Archombrotus ad omnia pericula contumax, hanc ſibi depoſcebat non ſecuræ quæſtionis provinciam. Sed annis & virtute ferventem Rex juſſit digniora diſcrimina expectare. Inter hæc lembum vident ab claſſe adverſa aliquot remigiis ad portum promoveri; & miſſus Timonides qui venientes exciperet ſciſcitareturque quæ erant pernoſcenda, primus mitioris fortunæ auſpicium accepit.In lembo præco erat;ac ne duriora nunciaturus crederetur,baculum atque caput oliva circumdatus. Sed quis eſſet, quidve afferret,non faſſus Timonidi, cum Regis colloquium petiiſſet, illum protinus Meleander, jam intepeſcente metu admiſit in conſpectum.At Præco; Radirobanes Sardiniæ & Balearium Rex (inquit) hanc tibi hoſpiti Meleandro Siciliæ Regi teſſeram mittit.Si conferre volueris,invenies eſſe illam, quæ

mutua fuit tuis suisque parentibus. Simul dimidiatum annulum tradit; in cujus summa parte pusilla ex auro manus erat, quæ si parti alteri juncta esset, simili quoque manui, itemque porrectę, tanquam in fœdus occurreret. Rursus pręco; Agnoscisne, Rex, hospitium? ait. Et Rege fatente; quippe alteram annuli partem apud se servari; Adest, inquit, in æquore tuo hospes Radirobanes cum præcipuis imperii viribus, quas in classem coegit. & cogendi causa fuit, quod te malorum civium defectione premi cum fama retulisset, statui hoc pessimum in Reges exemplum, maxime hospes, ferre non potuit. Silebat Meleander, Deorum tam subita beneficia prope non capiens. Sed ad constantiæ specimen erat, ne vultus mutaretur. Referes, inquit, tuo Regi, ô præco, jam me ignoscere furori meorum; quos aliquis non inimicus Deus concitavit ad facinus, ut tanti hospitis beneficio & conspectu frueremur. Subeat modo Siciliam, atque intelligat nihil nos fore in eo colendo segniores quam ipse in promerendo fuit.

Simul his, Præco ad curandum breviter corpus abductus est; interimque Meleander advocato suorum consilio quærere cœpit, ipsumne oporteret ad Radirobanem ire, an fidei majora pignora per purpuratos experiri. Varia illi censebant; tantæ fortunæ nec diffidere nec credere

satis

ſatis auſi. Nam cur Radirobanes illos ſumptus, laboreſque, alienæ utilitati daret? præſertim nec rogatus, nec hoſpitio antea uſus? Omnem nimiam gratiam ſuſpicioſam eſſe. Vix credibile, hunc potius Meleandro, quam ſibi, eam claſſem adornaſſe. Nam & (inquit Rex) meo patri, multa ut ſcitis cum Radirobanis patre diſcrimina fuere; fœdera inde,& imago hoſpitii,verius bello laſſatis, quam odia ponentibus. Nunc quid cenſeam,auxilium an inſidias adveniſſe, adhuc incertum eſt. At Cleobulus, nihil dubitandum aſſeruit, quin Regem oporteret ad Radirobanem ire. Nam ſi ille amicus accedebat, certe auxilium venire in tempore; & nullam in ipſum humanitatem nimiam videri. Sin aut ſponte Regem odiſſet, aut faveret Lycogeni,non poſſe Meleandrum terræ marique conjurato obſiſtere; & ex Majeſtate Regis fore, ſi fidei ſimulatione deceptus potius videretur, quam expugnatus ingratiis. At unde (inquies) hic Radirobanis in Meleandrum amor? Fallor,aut Rex juvenis,&,ut audio,in gloriæ cupiditate immodicus, hanc occaſionem rapuit, qua præter bellicam famam (Rex) nuptias filiæ tuæ,tanquam ex merito,ſibi conciliet. Pugnabit itaque tanquam pro rebus ſuis; eo Siciliæ amicior,tuæque reverentior majeſtatis, quo propius ſperabit in tuam regiam adoptari.

Et

Et Cleobulus quidem ex vero diſputabat. Quippe Argenidis fama, ſimulque Siculi regni, quod ad Virginem ſpectabat, cupiditas hanc Radirobani mentem injecerat. Naves ad expeditionem in Mauros, quam ſecreto moliebatur, inſtructas habuerat. Sed perlato Siculi belli rumore, diſtulit pauliſper Africam, & laudabiliori incepto ad Meleandrum navigavit. Sed Archombrotus (nam tunc conſultanti Meleandro aderat) ipſo nomine nuptiarum Argenidis offenſus, adeo in Radirobanem Cleobulumque excanduit, ut vix mutatio animi tegeretur in oculis. Nihil tamen repugnare, aut omnino dicere auſus eſt. Cleobuli vero ſententia à Rege laudata; miſſi confeſtim ad portum ſunt, qui regiam ſcapham inſtruerent. Tranquillis rebus Rex tuta littora in ea circumvehi amabat. Mediocris erat; nec plures capiebat octo remigibus totidemque vectoribus. Sed aureis argenteiſque picturis notabilis, totam in ambitu undam fulgore imaginum ludebat: & haud procul à puppi puſillis ex auro litteris hi verſus erant ſcripti.

Hæc te cæruleo natam, Cytheræia, ponto
Parva ratis, ſimiliſque tuæ, pulcherrima, conchæ,
Tutelam numenque petit; non Martia fortis
Tela pati, adverſas ſi ſers Bellona carinas
Im-

Implicet, & tremulo suspendat in æquore bellum.
Nec sævi patiens Boreæ, cum turbidus ille
Stridet, & alternis medium sese obruit undis.
Littoreis tantum apta vadis vicina secabit
Æquora, cum pluvium deterget cantibus Austrum
Cymothoe, & pectet virides in rupe capillos.
Tunc leget extremos portus ratis ista, potentem
Tunc dominum paucis audebit credere tonsis.
At tu, si meritos Eryci servamus honores,
Ne levibus, ne, Diva, Notis permitte tyrannum.
Ipsa manu contos, parva brevia arma carinæ,
Ipsa tene, & placidam sese crispantibus undis
Sterne viam. Tecum OEbalii duo sydera fratres,
Et soror. O magnis versata potentia semper
Fluctibus, & semper ventosum Regibus æquor!

Tunc vero purpureis tapetibus auxere sedilia; & in puppi instar solii fuit, quod caperet duos. Eurymedes ad arcis custodiam relictus

relictus est; Arsidas parva rate præmissus, qui Radirobani nunciaret advenire Meleandrum. Facile tota Epeircte se fama diffudit, adesse cum validis auxiliis Sardos hospiti Siciliæ opem laturos. Nec tarde credebatur. Subita ergo hilaritas, nec modo spes, sed victoriæ fiducia, paulo ante dejectos mutavit. Toto foro concurrebant, manibusque, ut quisque advenerat, plausis, sibi salutem gratulabantur. Nec temqerantior eorum qui muris ad custodiam præsidebant lætitia. Cum vero Rex ad portum descendit, acclamationibus vulgi, tubisque mox, & omni concentu quo tunc Martem acuebant, cœlum implentibus, sonus in hostium castra illatus est. Et quoniam militaris erat clangor, Lycogenes ausus est credere Regis exercitum spe amissa exarsisse in ultimos impetus; & in se invehi morituros. Itaque ad proximos ita locutus fertur. Hic dies nobis laborum postremum est; modo copiam mortis iis fecerimus, quos vivere non posse effecimus. Ite ad milites; & ad prædam vocate prope emeritos. Dii omnes, quo gratior esset victoria, insperatam maturavere. His dictis, dum ordines instruit, vultuque ac voce omnibus fortitudinis author est; interim exploratores præmittit qui certa de adventu hostium referrent. Et illi toto itinere provecti, postquam nihil hostile occurrebat, in castra

reversi sunt, nunciantes, nullos quidem armatos in campis apparere; cæterum pene bacchantium tumultus audiri in mœnibus, tubisque & tympanis personare totam circum regionem. Ictus ex merito Lycogenes fortunæ recedentis præsagiis, tamen in procinctu constituit aciem; aliosque non militari cultu, sed tanquam ex proximis villis agrestes, subornat, omnia tutius exploraturos.

Iamque Arsidas Radirobani colloquutus, promota ex portu navigia quibus Meleander cum suis vehebatur ostenderat. Quippe plurimi lembi Regem comitaturi, procedebant in altum; tumultuque & studio vectorum, de more subitæ lætitiæ strepebant. Prætoria Radirobanis, regii fastigii opulentia insignis, stabat religata anchoris tribus. Ab omnibus velis inutiles & ex solo luxu pendentes laciniæ aura rapiente ludebant in aere. Cornua & antemnæ fluitantibus quoque vexillis incumbentem ventum temere sequebantur; multiplices autem à tribus malis funes, religabantur ad latera navis; speciemque procul visentibus aut amplissimi retis, aut detecti tentorii præbebant. Puppem Helena cum fratribus illustrabat trium sydерum auro. At nautæ eo die non sordidi, in cæruleis erant vestibus; & vel instabant officio, vel antemnis ac funibus, ad artis suæ specimen, tanquam alis ferebantur.

Eadem

Eadem remiges vestis in transtris ornaverat. Milites armorum & sagulorum pretiosissima erant induti. Rex quoque frequenti in Liguriam commercio, didicerat ab Hetruscis decora majestatis, habebatque in prora lictores, virga & fascibus instructos, tanquam aquas submoverent. Lignei gradus à latere navis ad mare descendebant cæruleis strati tapetibus, in quorum summo excepturus Meleandrum, Radirobanes stabat, vestem regiam indutus, quam ex auro & carbaso textilis zona præcinxerat. Ensis ex ea pendebat, cælatæ vaginæ opera præcipuus. Ipse capillitium promiserat in humeros, paulo pretiosius delibutum quam militarem decebat. Familiarissimum habebat ex Liguria senem; cui commissus puer fuerat; & adultus non tam illius consilia sequebatur, quam quæ facere decreverat scire sinebat. Virtiganes dicebatur. Huic tunc & Arsidæ loquens spectabat Siciliæ oram; situmque, & ignota adhuc bona, superflua humanitate commendabat.

Tandem ad navem scapha Meleandri applicuit; qui in paratos gradus enixus est admoto ad fulcienda vestigia Archombroto, donec eo usque pervenit, ut tradere Radirobanes manum posset. Tum vero tanquam olim familiares coiere amplexibus; & gratias agente Meleandro, quod is se adjutum voluisset, ille beneficium

modestissimis verbis augebat. Pauca deinde inter se colloquuti, hic ad salutationem Proceres Siciliæ, illi Sardiniæ, admisit. Amicos hospitesque appellabant. Mox & Radirobanes, nec rogatus, descendit in Meleandri scapham, qui se in navi prior, ejus potestati tradiderat. Personabat toto littore navibusque symphonia; simulque militum & remigum clamor, celebrantium mutuam Regum fidem; Non ferro, non aggere, non custodibus tutos, simplici pietate, atque jure hospitii, inter se jucunde versari. O miseram sæpe potentiam, in qua raræ fœlicitatis est, ad bona privatorum, nec suspecti commercii humanitatem, pervenire. Expositos in littore Reges, rursus amplexus, rursus blanditiæ tenebant. Hinc Radirobanem, cum in prima arena adorasset Deos Siciliæ, Meleander illi exterior ad equos deduxit, qui haud procul utrumque expectabant; Inde amicis septi primum in urbem, deinde in arcem provecti sunt. Purpuratis Meleandri curæ fuit, ut Sardiniæ Optimatibus illa vespera bene esset. Præbuere certatim hospitia, adeo omnis generis officia cumulata, ut vix belli quod arduum instabat, meminisset hilaritas.

At non Archombroto læta hæc erant, sibi æmulum advenisse cogitanti, quem à Rege & Argenide non amari nefas esset. Ergo dum cæteri Radirobanis amicos excipiunt;

cipiunt; ipſe ſpecie utilioris curæ diſcedit ad mœnia, quaſi excubitores per omnes ſpeculas Regis nomine aditurus; ne vigilias ſolveret auxiliorum fiducia: Sæpe immatura gaudia aditum hoſtibus ad nocendum prębuiſſe. Atque ubi frequentiam evaſit multo ante moleſtam, cœpit in longo & vacuo aggere ſpatiari temere inclinatis cervicibus, nexiſque lacertis, & ad pectus obnoxie adductis. Nunc amens ſtupebat; nunc ſimul videbat innumera incertus quid cogitare, aut unde dolere inciperet. Et, O Deos, inquit, ultores! Tu enim Poliarchum odiſti, tu hominis quem chariſſimum habebas reditum intervertiſti, ut æmulum graviorem acciperes. Quam male Radirobanes ſucceſſit Poliarcho? cui me hoc pectus, hi lacerti, ſed maxime amor, parem feciſſet. At Radirobani quis me impetus, quęve virtus æquaverit? Non modo ſibi nixus, ſed tota regnorum ſuorum fortuna, procedit in certamen, verius in me quam pro Moleandro aut in Lycogenem. Quod ſi Argenidem amo, iſtum (ô dolor) neceſſariam ferentem auxilia non licet averſari. Tu ignavus amator neſciiſti mereri quod optabas; ille invenit quo prius beneficium afferret quam poſceret.

Sub hæc fui incertus, & grandioribus veſtigiis ferociter obambulans, ſilentium aliquandiu tenuit; donec jurgio cum for-

tuna restituto inter acerbos risus: En jam (inquit) tres in Argenide laboramus, tres in fœlicitatem quæ duntaxat unum capit sumus erecti, ego, Poliarchus, & Radirobanes, ut eos omittam, quos nihilo me esse saniores nondum intelligo. Miser! Non vides quotidie plures in hæc vota orituros? Nisi forte aut illa amari indigna est, aut solus es oculatus. Sed cęteris amovendis tempora sua erunt. Vide modo iste à Radirobane fluctus ne navem evertat. Incolumi Lycogene, intempestiva cum illo sunt odia. Certe præmium non auferet ante victoriam. At quot in armis vices sunt? quanto illo momento se fortuna in diversissimas retulit formas? Quid si fortitudinis ostentator extinguetur in acie? Quid si Meleandro gravis erit nimii beneficii conscientia? Curandum est ut hæc in Lycogenem bella mihi apud Meleandrum honori sint, & in Radirobanem rudimentum. Fraudandus interim animi impetus, ut cum quo meditaris dissidium placide vivas. In hanc mentem utcunque compositus, successit ad vigiles, monuitque ne turbati lætitia stationum curam omitterent. Eadem Eurymedis cura, eadem Præfectorum omnium fuit. sed militum castigata securitas, tamen plerumque inter vina & coronas vigilabat.

Postero mane de belli ratione cum suorum primoribus Reges egerunt. Radirobanis

banis legiones erant adhuc in navibus: Nec ille ignarus suspiciosum fore, si cuperet validissimas in urbem copias induci; sublevavit his verbis pudorem Meleandri, qui id se vereri liberaliter dissimulabat. In hac classe quæ stat in anchoris, charissime hospes, octo millia gravis armaturæ milites advexi; funditores, & sagittarios, ad millia quatuor. Equestris apud me juventus est; sed pondere spatioque absterritus, equos in navibus paucos imposui. Si plures dederitis, sessores à nobis invenient. Cæterum, ne Lycogeni diutius sit impune, si placet, in terram exponemus exercitum. Et quoniam impeditum rupibus littus solam per urbis promœrium viam præbet, cohortes singulæ recipientur in mœnia. Hinc ubi per aliam portam munimentis oppidi excesserint, castra quæ in montis radicibus ponemus petituræ; rursus aliæ, aliæque, à littore ad urbem conscendent. Præsidium ex tuis in utraque porta erit, tam qua copię intrabunt, quam illa quæ receptos evolvet in campum. Meleander tanta solitudine nihil esse opus respondit; Nec quicquam à militibus timendũ, qui fuissent sub Radirobanis disciplina. Custodes in portis si Radirobanes vellet constitui, ex suis sane apponeret. Nũquam sese tutiorem quam inter illius pręsidia arbitraturum. Tali utrimq; colloquio prolixũ de humanitate certamen Regibus fuit.

Sed ut Sardi, Baleareſque, de claſſe in littus effuſi ſunt, ad ſpectandos cohortandoſque milites ambo in equis ad forum proceſſere. Radirobanes, aurea arma purpurei ſaguli ambitu non tota contexerat; nudo capite, niſi qua faſcia ambiebat. Meleander, & ipſe armatus, longe conſtantiori majeſtate omnium oculos & ſtudia trahebat. Primi funditores urbem ingreſſi ſunt: Baleares hi erant, tribus quiſque fundis armati. Nulli tunc genti ejuſmodi habenarum major peritia; quam ſcilicet unam colebant à puero. Dicebantur excipere in aere aves, & in probris numerare, ſi quem ictus fefelliſſet. Sequebantur vexilla Sardorum, qui Punico more, ex gentis vicinia, armati, lævigatis atque ingentibus clypeis tegebantur. Gladii breviores pendebant ex balteo, quo conſumtis jaculis uterentur; Caſſides plerunque ex ære, verticibus in urſarum leonumve rictus horrentibus. Tantum exercitum ægre illa dies tranſmiſit. Archombrotus atque Timonides in Meleandri caſtris erant, qui hoſpites ab urbe in præparatum vallum deſcendentes exciperent. Novum illi aggerem excitaverunt, valloque, quod Meleandri milites præbuerunt, aucta caſtra cinxere. Largus fuit à Rege commeatus juſſique Siculi partim ad Sardorum cœnam ire, partim in ſuis illos tentoriis provocare ad epulas.

Longe alia facies in Lycogenis castris. Quippe postquam de Radirobanis & auxiliorum adventu certa fide relatum est, plerisque metus insaniam excussit. Quid in Regem essent ausi tum demum intuebantur. Subjiciebat paventibus solicitudo, adesse jam Deos violatæ ultores majestatis: & consternatio animi in omnibus, etiamque vulgaribus rebus, dira omina inveniebat. Auxit hos metus alacritas Regum, quibus maxima erat virium suarum fiducia. Quippe puduit tanquam obsessos in urbe considere. Promoverunt itaque castra à radicibus montis propius hostem, ut, si prœlium detrectaret, vel pellerent vallo, vel fossis incingerent. Causa, & Imperatorum majestas, magna sæpe in bellis momenta sunt. Regia castra majori auspicio venerationem invenerant, Meleandri & Radirobanis tentoriis per summi imperii insignia late surgentibus. Hinc eorum militibus spes acrior subjiciebatur; inde hostes ad suæ militiæ ignobilitatem jam laxatis animis respiciebant. Sciebat quoque Lycogenes nihil optabilius sibi quam prœlio experiri, priusquam altius timor in suorum mentibus perciperetur; gaudebatque idipsum Reges velle. Adhuc enim incerta lux erat, cum ex regiis castris educi ad pugnam exercitum, exploratores ad eum retulere. Ne itaque remoraretur vir acer, in tentorii culmine coccineam

tunicam committendi prœlii ſignum expoſuit. Per varia deinde caſtrorum ferebatur;nunc militibus,nunc præfectis ſpem & animum fronte, verbis, habituque ſufficiens; Quid metuerent tot victoriis clari? An Meleandrum veluti ex fuga reprehenſum; an peiraticam Sardorum inſaniam, qui non tam propitii Meleandro in Siciliam appulerant, quam ex bello prædam quærentes? Si inclinabit victoria ad nos, inquit, properabunt egregii auxiliatores Epeirčten ſpoliare, & in ſuam inde claſſem relati, circunferentur ad alias fraudes. Ac etiam ut illis fides ſit integra; at num putes pro ignotis & externis ſanguinem gnaviter daturos; cum præſertim ſint à nobis in quos pugnandum eſt, nulla rixa laceſſiti? Deſtituent ſua fuga Meleandrum, ſi vos ſenſerint viros, ſi quicquid minantur experiri inceperint, denique ſi cogitabitis; in omnibus quidem bellis pericula eſſe, at raro tantæ laudis offerri materiam, ut duo ſimul Reges inter ſpolia aut captivos poſſint haberi.

His dictis cum milites proceſſiſſent extra vallum, caninum catulum de ritu Spartano (nam originis milites admonebat) Marti Enyalio immolavit; & eſſe litatum emptus aruſpex in manipulis ſparſit. Acies autem eo modo ornabatur. Dextrũ cornu frater Oloodemi Menocritus ducebat, partium ſtudiis & privato dolore

Regi

Regi hoſtis. In lævo, quod paludibus tegebatur, tyrones & mercenariorum ſuſpectos Lycogenes locaverat, Nabide duce; ut intercepta fuga animos ad vincendum acueret. At ipſe dilecto ſuorum robore in medio erat, equo ſublimis, vultuque terribili, quem tot ſimul affectus in incerto ſceptri vel mortis incenderant. Expectabat ut hoſtis copias, ut apparebat, inſtructas admoveret, cum ex Meleandri acie viſus quidam in equo procedere, quem modico intervallo pauci milites tanquam ad præſidium ſequuti ſunt. Is confecto plus medio campo, longe à cæteris ſtetit ſolus; & vario corporis motu videbatur poſtulare colloquium. Miſit quoque Lycogenes haud imparem manum, unumque qui præiret, ſeu colloquendum eſſet, ſeu certandum, idoneũ. Conjecerat ex juventute Meleandri, aliquẽ eſſe, qui ſingulari certamine prœlium partium præcepturus, parem ex hoſtibus ſuperbe flagitaret; cum ex illis quos explorandæ rei dimiſerat, unus redit; publiceque renunciat, hunc à Meleandro cum caduceo & infulis eſſe præconẽ. Mira expectatione acies tota diriguit; quid hoſtis armatus nũciaret: quę fœdera, quæ commercia jam telo erecto mutuas cædes ferentibus. At præco, poſtquam habuit qui audirent; Rex furoris præteriti, inquit, gratiam facit, ſiqui defectionis pænitentes ante veſperam in ipſius caſtra

castra transiverint. Quicquid hactenus est delictum, nullum forum, nulla lex vindicabit. Hanc veniam, sua fide publice sancit. His dictis, schedia, in quibus eadem referebantur, plenissima manu spargit, versisque habenis ad suos, qui haud procul expectabant, revertitur. Milites plus viginti illas voces acceperant, quibus ad suorum ordines reversis, statim fremitus per cohortes increbuit interrogantium, proximisve narrantium, quid præco attulisset. Et Lycogenes cum præter spem hæc avide à multis audiri frenderet, dissimulato metu; Meleandro, inquit, parendum ô milites. Ad illum, sed armatis, eundum est. & accipio omen quod ad sua castra nostros exercitus invitat. Spes est in iis nos hodie victores accubituros. Inter talia, suorum cuneos adhortanti relatum est, Reges eo die potestatem pugnæ non facere. Sed exercitus partem locavisse in tumulum, qui ante castra erat; excepturos si qui ab ipso deficerent. At ille, Eliciam, inquit, ad pugnam, solicitatores fidei nostræ, cogamque jam, viribus, non improba arte, decernere. Ite sub suis quisque signis, ite milites, Diis volentibus, & jam sua confessione impares vobis opprimite.

Sed ægrius miles imperata exequebatur. Inter se mussantes videbat, & in pluribus impetum fractum; utique postquam primus Acegoras ausus est deditione experiri

periri Regis fidem. Vir egregia fama, clientibus & stirpe præcipuus, minus suo quam temporum vitio sequebatur Lycogenem. Gnarus ergo ingentis gratiæ locum patere occupanti, cum quadraginta fere militibus & amicis aliquot erupit; emensoque qui interjacebat campo, ad primam Meleandri stationem posuit arma. Tum ad Regem deductus; Desertoris nomen, inquit, hoc facinore non metuo, ô Rex. Abscedo enim ab adulterina militia ad justum imperium; errorisque in te mei solatium habeo; quod tarde cũ factiosis conjunctus, ad officium redeo omnium primus. Rex paucis collaudatum, monitumque, quia viam cæteris præivisset, præmia expectare, ad Archombrotum mittit. Mandatum huic erat, cavere ne reconciliationis nomine pejora pararentur. Igitur in campum eductos qui regiis castris erat obnoxius, fide interposita incolumes fore, inermes constituit. Acegoræ tamen, duobusque præterea, in honorem generis reddita arma, iidemque haud procul à Rege adjuncti purpuratis.

Cæterum apud Lycogenem haud obscure omnium ordinum fides nutabat. Multi per circuitus dilabebantur. Hi commilitones sequebantur, illi trahebant. Tandem Lycogenes ex re rapto consilio, subitum de cespitibus tumulum conscendens, edixit ut ad concionem saltem silen-

tium

tium afferrent. Et mox; Nam quo vos, inquit, nomine appellem? commilitones? an, quod abominor, hoſtes? Sed quocunque vos titulo cenſeri æquum eſt, ne quis infames, ne quis deſertores militiæ dicat; miſſionem facio. Solvite cingulum; abite domum, cives. Neque in mei gratiam ad bellum coiiſtis; ſed opera mea & conſilio uſuri. Iam vero remitto ſacramentum; deſino vobis incolumitatem præſtare; quia invitis beneficium facere, ſæpe pro tyrannide habetur. Vos incolumes, vos victores eſſe volueram; & jam prope eratis. Nunc turpi confeſſione ignaviæ hoſti perculſo atque irato cervices ſubjicitis. Quis Pan? quæ furia animos lymphavit, ô milites; Abſolvebat vos juſtiſſima cauſa, quos pœnitentia nunc ſponte reos facit. Miſeret me ſortis veſtræ, pluſquam pudet levitatis. Ite ſane; ite inſtar victimarum; ſive Meleander ira recēti perire vos volet, ſive ad ſecuriorem vindictam ſervabit. Ego cum intactæ fidei viris rempublicam non deſeram: & Meleandri in vos perfidiam, immemor quid hodie meriti ſitis, ulciſcar. Et Diis quidem gratias habeo, quod ante certamen ſecernere à fortibus viris voluerunt lubricam veſtram fidem. Potuiſſetis in ipſo diſcrimine bonos milites permovere, quos jam abitu veſtro luſtrabitis. Abſit enim tam male Siciliæ conſultum ſit, ut non plurimis reſtet integer animus.

animus. Hos jam vultu, hos alacritate secerno; videoque plus indignatione vestri erroris, quam ejusmodi commilitonum jactura commoveri.

De suggestu inter hæc descendens, potestatem iterum fecit si qui vellent abire. Tanta libertas paulo ante charissimi ducis plurimorum pudorem excitavit. Itaque multi illius partes obstinavere; maxime qui conscii sibi erant præter civilis defectionis fas aliquid peccavisse; aut quorum egestas pro supplicio metuebat inopem pacem. Interim alii passim excedebant manipulis; & nunc viarum anfractibus, nunc publice, & per compendia, signa Regis petebant. Non pauciores quindecim millibus sui deditionem fecerunt, sæpius asserente Meleandro, noluisse se tot civium morte victoriam emptam, quot sibi ille dies reddiderat. Tanta clade perculsus Lycogenes repetit castra cum illis quorum fidem probaverat cæterorum defectio. At Reges incruenta fœlicitate sic potiti, vix gratulantibus sufficiebant, dexteram, chlamydem, equum, ipsa vestigia, omnibus pro cujusque sorte tangentibus.

Redeuntes in castra omen etiam excepit, quod maxime vatibus placuerat. Cum enim tentorium Meleandri incommodo loco positum famuli in editiora transferrent, fierentque exiguæ fossæ statuendis stipitibus, quibus religatum tabernacu-

lum

lum niteretur, reperta sunt aliquot ossa, corporis quidem, ut videbatur, humani, cæterum longe assuetam hominum illius sæculi mensuram vincentia. Nec dubium quin alicujus de gente Cyclopum reliquiæ essent. Continuo Augures interpretati sunt, omnes Siciliæ vires subjici Meleandro; Cum nihil in ea fuisse validiùs Cyclopibus memoretur, qui tabernaculo Regis subjecti, seipsos denique tradebant. Nondum intra aggerem Meleander & Radirobanes erant, cum hæc illis immensorum corporum frusta gratantium vatum adulatio ostendit. Plus inde stuporis Radirobani quam Meleandro fuit, non tunc primum ossa Cyclopum contemplanti. At Radirobanes, qui àntea ipsam Cyclopum memoriam in fabulis habuerat, cum & ossa contrectaret, & videret Meleandrum vix ad spectaculum, tanquam haud insolens esset, moveri; sciscitari impensius institit, quæ gens illa Cyclopum, quibusve moribus, unde orta, quomodo periisset: Et Meleander, qui belli atque castrorum cura Eurymedi tradita, ad securitatis regiam speciem, variis hilariter sermonibus vacabat, Sardis maxime circumfusus, lætusque de suæ Siciliæ monimentis interrogari, dum in castra procedunt, sic orsus est. Cyclopum omne gènus quidam ferum fuisse, & sylvestre; alii non Deorum modo cultores, sed & sanguinem, putant; Primos tenuisse

nuisse has sedes; simplicibus legibus vitam inter se agitavisse. Illud in confesso est, excessisse humani corporis mensuram. Et hinc exteris forte error; ut cum isthuc appellerent, in immanibus corporibus impias mentes latere crederent, aut nec colloquium ausi, in ipso terrore spectaculi toto remigio abirent à littore. Præter cætera, ne eorum mores damnem, facit vetus Græcorum religio; Apud quos in Isthmo Corinthiaco ad veterem aram Cyclopibus tanquam cœlestibus fieri mos est. Vnde his ortus, quæ leges, quæve facinora, rudis ætas involvit, nisi quod maxime insederunt Ætnæos & Leontinos specus, quodque genitos Neptuno jactatum est; quem plerumque immanibus viris patrem nostri majores fecerunt. Nec mirere, tam pauca duravisse ab intima vetustate eorum vestigia. Quippe & priores Saturno hic regnarunt, à quo sunt tot ætates, ut Chamaseni, quod præcipuum oppidum condidit, dudum ruinæ exciderint. Sola de Cyclopibus sepulchra supersunt; sed & illa plerunque in antris, quorum ora vel voraginibus mutata, vel cumulis ruinarum celata sunt. Sæpe tamen in illa imprudentes incidimus. Quantæ illæ cadaverum moles? quis in extinctis frontibus vigor? ac quam denique ora fabulis suis digna? Haud procul Syracusis venatum exiveram, cum in campo, quem

Gereatem dicunt, canis ſagax, tanquam feram indagaret, ad incognitæ ſpeluncæ ora ſe penetrat. Pertinaci latratu cum nos illuc traxiſſet, video antri intactum horrorem, ad quem veluti ſacrum exhorrui. Subiit inde animus ulterius explorandi id quod Dii obtulerant; ſentibuſque utcunque dimotis circumſpicio à limine quicquid lux tenuis & eo tantum aditu accepta aperiebat. Locus deſederat in profundum, ducebantque in imum ſaxei gradus. Illatis igitur facibus cum exiguo comitatu ſubeo terram, frigore, & ſolitudine, grave aliquid inſpirantem. Anguſto progreſſi veſtibulo, tandem in patentiora ſucceſſimus. Pandebatur late ſpecus. Tophi ſublimes, laterumque exudantium curvatura nitebat pellucida cruſta & criſpatam gelu aquam imitante. Ingens erat in medio ſaxum, quod illic, ut ex radicibus conſtabat, natura poſuerat: Id vero terribili prodigio onerabatur. Timeo proloqui, mi hoſpes. Nam quid ſperem apud te fidem, qui hiſce oculis & manibus vix credo? Dicam tamen, ut vel mihi perſuadeam ipſe quod vidi. Iacebat ſupra ſaxum terribilis moles ad membrorum humanorum diſtincta figuram. Sola magnitudo vetabat pro cadavere id haberi. Tarde igitur acceſſimus; diuq; ſive monſtrum hoc eſſet; ſive Deorum aliqud, manus non admovebamus. Caput adhuc non inviolatos

modo

modo crines,sed & vultus servabat. Ferox barba procumbebat in pectus, & à genis utrinque cum pari miscebatur cæsarie. Quid crura? quid lacerti? quid metarum instar pedes? Signum probe effictum (cogitabam) si hoc artifex figuravit: Sin naturæ opus est; unde jam imbecili, unde homunciones à magnitudine illa excidimus? Mox stupore,ut solet, dilabente, primus injecta manu, ausus sum quid hoc esset experiri. Sed quodcunque ad contactum pervenit, video in pulverem residere. Et hinc facta cunctantibus fides, verum esse corpus humanum. Ac ne periret mensura, priusquam inter attrectantes solveretur, cadaver quam longum esset exigimus. Convenit inter omnes ad viginti cubitos pervenire. Tanquam Heroi sacrum fieri volebam, & inviolatum relinqui. Sed dum hæc cogito, sub meorum manibus, momento in cineres defluxit. Restabat occiput solum, arcusque costarum, & crura omnino paria mole quam fulserant. Ea meo jussu servata, charissime hospes, & pro Neptuni foribus Syracusis appensa miraberis. Ex Cyclopibus fuisse non ambigo; maxime cum ad hanc pene mensuram aut interdum agrestes reperiant tota in antris cadavera, aut ossa inter egestam humum effodiant. Sed malui quibus ipse interfui apud te memorare. Neque Siculi mei, ut forte existimas, quæ

modo effoderunt utcunque grandia ossa, ad nos ideo detulere, quod nescirent sæpe mihi majora diversis casibus fuisse oblata: Sed quia visum est Aruspicibus lętissimum monstrum, ea in solo esse reperta quod meo tabernaculo destinabatur.

Inter illos sermones ad locum pervenerunt, unde hæc fossores eruerant. Cœnavit ea nocte apud Meleandrum Radirobanes: Adhibitique convivio fuere præcipui utrimque amicorum. Ecce autem dum pœnitentiam tot civium qui redierant ad Regem, omnemque illius diei fortunam sermonibus celebrant, intrat cum litteris ad Meleandrum miles. A Præfecto Catanæ veniebat inusitatæ fœlicitatis index. Quippe Catanam Regi fidissimam Anaximander Lycogenis nepos obsederat. Sed cum extrema imminerent, Ætna subito furore exæstuans, præter ingentem vim lapidum, & cinerum moles, tres ex liquidissima flamma rivos evomuit; qui tanquam conducta opera in Anaximandri castra fluxerunt. Nocturna hæc strages fuit. Iacebant homines, pecudesque, machinæ, tentoria, arma, quicquid in cursu ignis torrens offenderat. Ea peste trecenti milites consumpti sunt. Anaximander, & ipse malo afflatus, postera die, amissis quę ad inceptum necessaria erant obsidionem laxavit; cumq; lectica ad Lycogenem referretur, erupere Catanenses,

cæsisque

cæſiſque quotquot repugnare auſi ſunt, ipſum quoque ceperunt. Iam Regem conſulebant, quod fieri eo vellet. Hoc nuncio ſemel iterumque audito, in tantum repente gaudium tam convivæ, quam qui miniſtrabant, effuſi ſunt, ut non voci, non plauſui temperaretur; ſecutique licentiam qui ad fores in ſtatione erant, ſerpente lætitia, tota caſtra impleverunt. Non jam ferro, non viribus opus; ipſos Deos, ipſa pro Regibus elementa pugnare. Coronæ inde paſſim Deorum ſignis datæ; congeſtique in utrumque Regem flores; & promiſcuo impetu, auſi militum multi non prætorium modo, ſed & triclinium intrare.

Sedatis deinde gaudiis, Radirobanes curioſa ſedulitate à Meleandro quæſivit; Vnde illud ab Ætna in Anaximandrum auxilium; an credibile eſſet à ſolido monte poſſe tantam vim ignium efflari; quis in viſceribus ardor, quis genius, quæ ſoli natura. Hic paucis docere Meleander, longe altiſſimum eſſe illum Sicilia tota montem, qui nativo ſulphure, receptoque in viſceribus vento exæſtuans, impatientem cuſtodiæ flammam per hiantis ruinas cacuminis attollit. Neque vero quotidianis ignibus (inquit) fervet hic apex. Sæpiſſime ater fumus eſt, per longa volumina cœlum inficiens; favillas interdum aſpicias huic miſtas caligini. Rarius denique ſeipſo

citatior turbo, proruentibus flammis, vicinam regionem fœde pervaſtat. Quippe ſpiſſiſſimus ignis à ſummo emanans cacumine, torrentibus veluti rivis deorſum exigitur, in perniciem trahens quicquid occurrerit. Tunc vero graviora quam è cœlo tonitrua; & populis terror, ne, quanta eſt Ætna, ſe ſolvat, obruatque Siciliam. Nec minore quam pro tumultu prodigio, ſaxa ingentia ex montis viſceribus hoc tormento in campos mittuntur. Adhuc fuligine plena ſunt, totoque colore indicant ab incendio ſe venire: Cinerum deinde tanta vis ab igneo jugo; ut ad multa millia impetu primum ſuo, mox vento, circumlati, obruant alte campos, & deprehenſas ſegetes enecent, ſolumve corrumpant, ad ſementem deinde inutile. Ita ſaxis, cineribus, & maxime flammis, non tantum armenta hauriuntur, vel caſæ paſtorum; Sylvam omnem hæc peſtis, quacunque inciderit, necat. Tota opida ſic interdum periere. Catana vix multi operis aggere ſe tutatur; Vrbs inter montem & mare opportunis ſedibus, ſi hæc pericula abſint. A Lycogenis militibus obſidebatur. Sed ut audis nunciari, Dii hos ignes ex Ætna, ſupplicia antea noſtra, nunc beneficium ſuum fecere.

Poſtquam deſiit Meleander, ipſa res, conviviique alacritas, ſermones provexit in diverſa. Quicquid in Sicilia dignum

quod

quod nossent externi, memorabatur. Fabularum inde voluptas historiam abegit. Qui canes latratibus Scyllam ambirent: quæ Charybdi proluvies, quæve ora inexpleta naufragiis. Acis inde infœlix amator de calido vulnere provolvebat frigidissimam aquam. Fugiebat Galatea saxa Cyclopis, non sine aliquo metu narrantium. Ab Elide alter armator subibat incorruptus, & Arethusæ pernicitatem prosequebatur. Cadebat sub Hercule Eryx, & maledicebat cæstibus Venus. Religiosa etiam repetebant, facili in Deos inter convivia pietate; Qua Insulę parte erupisset ad connubium Plutò; quæ horridi currus signa; quæ dimotæ ad exeuntis impetum rupes: Vbi rapta Proserpina, ubi serta, ubi zona illi exciderit; in quem cespitem primum sese Cyane fluere sit mirata: Frustra usurpare Eleusinios aliena monumenta; nec prope Cephissum, sed à Sicilia fuisse Diti viam, qua dotalibus umbris sponsam inveheret. Terrores inde Cereris referebantur, & nocturna religio, quæ tædas planctusque secretos initiatis credit. Primam noctis vigiliam inter illos sermones cœna consumserat; quod, ex tuba ut constitit, imperavit Meleander ultimam mensam tolli. Sed de convivio consurrecturos, jamque libantes Mercurio, subito ferox clamor, unoque per castra tumultu terribilis, longe alio motu complevit.

LIBER III.

CVm in castra jam pro militibus laxa perturbatus Lycogenes intrasset, ferox mali insania, & mox necessitatis ingenio, ultimis consiliis aperire animum cœpit. Inclinatam rem, nisi statim erigeretur, sisti non posse; Noctem si suis ad cogitandum dedisset, forsitan tutiora sequuturos. Quid vero si nec simplici defectione contenti ex sui ducis captivitate præmia apud Meleandrum quærerent? Infœlicibus inimicos omnes esse. Sed nec nova auxilia jam sperari; nec aperta vi se Regibus parem fore. Belli furto igitur opus, dum restabant quibus adhuc imperaret,& recenti gaudio cuncta in Meleandri castris fervebant. Oppressurum forte incautos; & in partibus esse noctem, illatos tumultus geminaturam. Celere saltem exitium pro beneficio fore pejora metuenti. His secum exactis primores amicorum advocat; ostendit hostium castra. Et quid agere jam creditis, ait, immerito suo victores? Gaudio marcent; & inter suas infulas tanquam victimæ opprimi possunt. Age modo & transfugarum nostrorum beneficio utamur. Laxaverunt suo adventu, tanquam bello jam confecto, quicquid nervorum erat in hostibus. Superveniemus ergo incautis; & quo plures sunt, eo magis confuso exitu se

ipsi onerabunt. Nemo fuit cui non videretur solertissime dicere. Ad suos igitur quisque digressi, monent ut sufficere modo velint Diis vocantibus. Offerri victoriam contra fœlicitatis impotentes. In solutos, vinoque depositos, esse eundum. Iram deinde acuebant; Et vero ferendam ab iis omnem cladem quam non priores intulissent. Tenebræ, & dulcedo fallendi, ad alacritatem plurimum erant: multisq; magnitudine criminũ à spe venię exclusis, strenue aut mori aut vincere placebat.

Cum igitur provecta nox esset, bipertito agmine, quo latiori terrore hostem obruerent, iter ingressi sunt. Via erat per patentes facilis campos,& ad ipsa hostium ducebat prætoria. Per eam Lycogeni placuit ire. Angusta alia, sed propior, dumis plurimum tegebatur. Hanc iniit cum parte copiarum Menocritus, lentissime progredi jussus, nec aliquid ante movere quam prœliantem cum statione Lycogenem ex tumultu cognosceret: Tunc & ipsi multo clamore in vallum niterentur; quippe dilapsis in Lycogenem illarum stationum militibus, nudum latus subito occupaturi, vel aversuri saltem ab eo aliquam belli partem. Plus duodecim armatorum millibus hoc bivio in Meleandrum ibant, haud impar ad spem victoriæ exercitus;maxime in necessaria fortitudine feracior. Et silentio quidem ivere, donec in

vigiles subito cursu irruerent. Tum vero quicquid ad horrorem valet impigre cumulaverunt. Tubas & tympana ex composito plura quam pro usu portaverant. Accessit inconditus clamor se mutuo ad victoriam invitantium.

Iamque pellebantur stationes; cum qui proximi in tabernaculis erant subito metu attoniti surgunt ad arma. Sed accenso per tentoria tumultu, maxime à somno aut vino venientes, se ipsi incondite premebant: Territi, semiermes, sine imperio aut consilio palantes: Quæ tam subita clades? Quis in castris grassaretur? An externa hæc pestis, an domesticum proditionis nefas? Multi arma, fugam plures meditabantur. Neque satis ad signa poterant convocari, misti tumultui, & inter tenebras licentius metuentes. Convivantibus Regibus, famam mali simul clamor simul nuncii attulere. Nec quid certi nunciabatur, nisi ad portas castrorum pugnari. Radirobanes à suis in tentorium raptus, cingitur armis. Eadem circa Meleandrum cura erat; cui ad secretum vocato Archombrotus toto ore interritus; Si pateris, ô Rex, ego hac nocte tuo periculo defungar. Quid juvat tenebris te committi, & pugnæ, quæ unde sit, aut ubi, adhuc nescimus? Subduc tuam senectutem, ex qua tot mortalium salus pendet, sive hoc prœlium est, sive fortasse insidiæ.

Si pla-

Si placet, auspicium tuum subibo, meaque fortuna, si quid in tuum corpus paratur, excipiam. Arma tua, & chlamydem concede. Tu per portam quæ ab hoste aversa est, egressus, cum delectis aliquot militum, ad necessaria pericula te servabis. Placuit fraus illa Meleandro, fidemque miratus per propria discrimina capiti regio caventis, tradit juveni sua insignia. Ipse in ignotis armis ad portam cum paucissimis elabitur. Apice ergo & purpura insignis Archombrotus, cum iis qui conscii fraudis erant tabernaculo egressus ferebatur, qua pugnantium clamor vocabat. Præcipitatio, & quod intra cassidem vox inclusa suum genium non servat, vetuere ne qui loquentem audiebant, intelligerent non esse Meleandrum. Vbi vero ruit in pugnam, omnes non tam in hostem quam pro Rege accensi ad subsidium properavere. Lycogenes vallo reciso occupaverat turrem; neque paucos suorum in eam receptos ulterius effuderat. Iamque in primis viarum angustiis per castra pugnabatur, cum ferro Archombroti tres continuis ictibus ceciderunt. Qui circa illum erant, Regem senem in hoc robur valuisse credebant, & æmulis per lætitiam viribus pugnantem sequebantur. Eo impetu territus hostis pedem versus aggerem referre cœperat; Cum ex alia castrorum parte auditus est Menocritus, & ipse cum suis ingenti

ingenti ululatu noctis & belli pavores ingeminans. Dubio & multiplici malo territus miles, regi ægre jam poterat ; cum Radirobanes strenue ad illam periculi partem conversus est. Occurrit ergo Menocrito, repellitque cum eo irruentes. Sed illi non periculis non vulneribus tardati, sola morte sistebantur. Nunc in propugnantes erecti, nunc alternis tecti clypeis, & pertinaci testudine succedentes ad aggerem. Atrox facies rerum. Hinc Archombrotus jam receptum intra castra Lycogenem sustinebat; illinc Radirobanes arcebat Menocritum. Vtrimque infesta nox, incertis per tenebras quid oppugnare potissimum oporteret, vel tueri: donec Lycogenes in proximum tabernaculum facem emisit, suis admonitis, ut passim castra incenderent; Hostem cum suis sarcinis conflagrantem, sibi ad victoriam lucem daturum. Contra regius miles confestim diruere vicina incendio tentoria, ne ulterius diffunderetur incendium. Adjuvitque solicitus imber, qui impetu fusus, malum compescuit. Sed & lubrica inde terra fallebat subinde militum pedes, neque certos ictus esse patiebatur. Nocte inter mutuas cædes exacta, tot corpora quæ jacebant, tantum sanguinis fusum, & omnia strage immania, calidos furentesque exexerunt in rabiem. Tanquam primum ad certamé coiissent, toto impetu implicabantur,
vide-

videbaturque singulorum potius odiorum crudelitas, quam publicarum partium esse certamen.

Iamque non diutius sustinebat Meleander abesse à suorum discrimine. Ergo ultima ausurus, jussit Archombroto nunciari se esse in procinctu. At ille Eurymedi: Si Rex cum suis advenerit, inquit, laborabimus multitudine, ô Eurymedes. Castrorum angustiæ tot propugnatores non capiunt. Præstabit ex his ipsis quos nobiscum habemus educere, qui improviso circuitu terga hostium cædant. Nam quid equitatus noster cessat? quid arcus inter tentoria ista compressi? Facile Eurymedes assentitur Archombroto; delatusque ad Regem, quid è re præsenti sit, monstrat; simul partem copiarum per aversa castra deducens, cum ipso ad includendum hostem convertitur.

Lycogenes intellecto periculo (jam enim ultimam suam aciem circumveniri audierat) tamen ab hostibus quos habebat à fronte, in Meleandrum averti non voluit, ne species fugæ esset: Sed ad Menocritum mandata dimisit, ut quam ocyssime illuc suos inveheret. Cum ille pareret, Radirobanes recedentem insequutus, partem secum exercitus eduxit. Multa planicies, & explicandis militibus apta erat: Illic ergo Menocritus in Meleandri & Radirobanis medio deprehensus, & utrim-

utrimque in arctum compulsus est; Balea-ricis sagittariis & Siculo equitatu in aperta demum pugna valentibus. Hi cursu effuso, illi contentis arcubus, prope simul longeque turbabant. Tunc vero Lycogenes, gnarus, si cum copiis deleretur Menocritus, de partibus esse actum, frendens, & animi impos, eo vexilla omnia ad ferendam opem egit; obliquo tamen cursu, ut & latus infestaret Meleandri, neque terga insequuturo Archombroto præberet. Nec segnius Archombrotus laxata casside vultus exeruit. Et sum, inquit, sum Archombrotus, Commilitones. Dii bene quod Patroclo fœlicior sub majoribus armis fefelli. Regis jussu quos videtis cultus sumpsi, ne frustra nocturna discrimina subiret. Si salvum hũc vultis, bis vincendus est Lycogenes. Iam enim in Regem contendit non tam quod victoriam illic speret, quam quod hic victus est. Tamen à furentis & morituri impetu Regẽ eripite.

Post hæc dicta, qua direptũm à Lycogene vallum erat, prorupit; & acies acclamationibus exultans, ducentem sequuta est. Nihil vero illo certamine crudelius. Alternis cohortes fugiebant, & sequebantur confusa late signa: non frons, non terga aciei, non latera aut cornua erant. Surgebant acervi cadaverum, & per ipsa mortuorum vulnera vivi pugnabant. Meleander supra ætatem fortis inter militarem

rem audaciam ducis oblitus videbatur. Circa illum Eurymedes & Arſidas, eximia virtute ſimul intenti ad certamen, & Regi metuentes. At Radirobanes propria ferocia, præmioque quod ſperabat accenſus, omnia audebat. Nunc hoſtium turbabat ordines, nunc vulgaribus non contentus periculis, quacunque rem perplexam aſpiceret, impavidus effundebatur. Sed non idcirco hoſtes cedebant. Rabies, & quid de Rege meriti eſſent nihil fallens conſcientia, multum ipſis commendabat nobiliorum in acie mortem. Eminebat Lycogenes notiſſimis armis, & per ſuorum ordines ferebatur, collaudans milites increpanſque prout cujuſque exigebant facinora; ſtrenueque, ſi qua lababant, hoſtium cæde reſtituens. Tandem Archombrotus, inter ipſum pugnæ ardorem, animum ſumpſit ad facinus ſupra omnia quæ in acie edebantur eximium. Vrebant juvenem & Radiobanes æmulus, & hoſtis Lycogenes. Itaque vicino Timonidi curam dedit eorum quos ducebat; Ipſe cum ſuorum aliquot avide ruit qua pugnabat Lycogenes. Et ille ſe quæri indignatus, ultro in venientes prorupit. Prior Archombrotus haſtili in pectus impreſſo cum fruſtra illius clypeum tentaviſſet, haud mora grandi ab eo bipennis ictu ſine ſucceſſu excipitur. Vterque dexteræ ſuæ iratus, teliſque abſque vulnere

redeun-

redeuntibus, fatali quodam æstu efferbuit. Ac dum repetunt ictus, dum armorum aditus vestigant, Archombrotus moræ impatiens quam proxime equum admovet, subitoque amplexu Lycogenem ligans, simul ab ipso astringitur. Inter hos nexus mutuo pondere ad terram ducuntur; Eoque in lapsu, virtute & industria Archombroti evenit ut Lycogeni incideret. Plurimi militum uno turbine luctantes oppressere; hi Archombrotum, alii Lycogenem sublevaturi. Versabat se in arena Lycogenes obligatus tibiarum & lacertorum hostilium articulis. Sed Archombrotus, quamquam multum inter turbam & ictus anhelabat, non passus attolli jacentem, brevi pugione repetiit vulnera qua lorica desinebat, donec eum constaret exspiravisse.

Vbi vero extinctum Lycogenem utrique viderunt, longus clamor dissonusque exortus est, his de victoria exultantibus, illis horridum ejulatum in proximorum funerum confessionem tollentibus. Incumbit attonitis acrior cum suo milite Archombrotus, terroremque per illorum aciem late circumfert; utique postquam decisum Lycogenis caput arrepto capillitio alte concutiens, de clade dubitare non passus est. Sat deinde quassatum ad Meleandri pedes projiciens: En, inquit, jam tranquillum Lycogenem, & cui fidere,

ô Rex,

ô Rex, poſſis. Pari exitio cæteri hoſtes, quotquot clementiam tuam nolent, Deorum ſeveritatem experiantur. Meleander Lycogenis caput aſſervari præcipiens, in trepidos & dilabentes invectus eſt. Iam enim totis campis non certamen, ſed ſtrages videbatur. Nemo ferebat ora victoris, aut révocantem audiebant Menocritum. Quidam montes ad fugam petiere; alii locorum periti in proxima antra; plerique qua metus & fortuna ferebat, improvidi errabant. Nonnulli curſu exanimes procumbebant in terram, mox fœde inſequentium equorum ungulis protriti. Nullis in miſeris caſibus ruina pepercit; Radirobanes fugienti inſtans Menocrito, ex armis & galeæ apice cognitum capi præceperat. Nec ille, jam fuga prærepta, ignaviter certabat, donec capto, ſubitiſque aſtricto vinculis, non modo non in hoſtem, ſed nec in ſe ſæviendi copia fuit. Veſpera erat, priuſquam ſe ad Meleandrum omnes ex perſequendo hoſte reciperent. Et Rex, quamquam peracto jam bello, in caſtris per tot mala corruptis pernoctavit. Sed prioris noctis furiæ inquieta gaudia ſuſpenderunt, appoſitis undiquaque vigilibus, ne qua bellum reſurgeret.

Nicopompus licet de prælio erat laſſus, tamen neſcio qua hilaritate compulſus ad carmen eſt: lætitiæ impetu ad eum furorem ſponte vergente, qui rapta

vatum ingenia Diis miscet. Ergo sive quo maturius gratularetur suo Regi, sive ut ex celeritate æstimaretur industria; forte etiam ut ineptos poetas terreret, haud dubie nisi statim arcerentur verbose cruciaturos victoriam; paucis horis condidit istud carmen, tradiditque filio, adhuc scilicet prætextato, qui id Regi primo mane tanquam suos labores porrigeret.

Vicimus, ô magnis tandem exaudita piorum
Vota Deis. Nunc alma Salus, nunc sæcula curat
Iuppiter. Omnis iô Superum domus, omnis honores
Ara ferat, nullaque vacent à fronte coronæ.
Viderat insidos late sævire maniplos
Armipotens, Siculasque rapi vertigine mentes.
Quamquam sævus amat ferrum, quamquam ardua multo
Sanguine tela madent: semperque adfrena tumultus,
Et furor, & fractæ vastis in mortibus hastæ:
Has tamen invitus strages, hæc funera vidit;
Tunc primum iratus bellis, ex quo improba cœlum
Terra Giganteæ tetigit formidine pugnæ,
Et Pallenæis Superi sudastis in arvis.

Ergo

Ergo animis vultuque calens, & grandior ira,
Terribilem dextra pinum, lævaque frementes
Exhortatur equos. Vix Thracia liquerat arva
Thryxeosque sinus, & jam nostri alta Pachyni
Torvus inaspecto pulsabat littora curru.
Tempus erat, quo mistæ acies, infensaque signa
Certabant, Regisne forent, hominumque, Deumque,
Iura soli, an nostris rebus regnaret in oris.
Iam partes, Meleandre, tuas, jam numine toto
Aucturus, volucri Mavors se nube tegebat;
Cum medio obstupui cursu, librataque tela
Continuit; Rapidi vix audivere jugales
Imperium, & prono non sat stetit orbita cœlo.
Tunc sic ore loqui. Quænam hæc spectacula belli?
Invideam, læterne magis? Nil Marte favente,
Nil opus est. Vincent, sed non heu munere nostro,
Quos vicisse velim. Virtus hæc fata peregit;
Indulsitque suis. Quænam hæc sub caßide sanctæ
Canities? Tune his animis annisque verendus,

Tu pugnas, Meleandre; & nondum deficit hostis?
Talis syderea quondam Saturnus ab arce,
Assertor si stare sui, si bella subire
Nosset, adhucque recens dextra terrere periclum:
Non Latio celandus erat, non aurea nostro
Sub Iove mutatis liverent secla metallis.
Quinam autem (ô animos! ô nostram aequantia sortem
Pectora! & emissa plusquam mortalibus hastæ!)
Quinam illi mediis victores hostibus ardent,
Impelluntque acies? Parili quam fulgure cassis
Emicat & geminos mors effera surgit in enses!
Nempe ambo externum Siculis genus; ambo triumphos
Adproperant Meleandre tibi. Sardoa veretur
Hunc dominum tellus, Libycis hic venit ab oris.
Macte animis gens ambo Deum; Vos omnia fama
Secla manent, donec vestris servata lacertis
Insula spumantes circum teret altior undas.
Quid reliqui, quid deinde duces? quid sydera miles

Prome-

Promeritus? Vade & celeri Victoria gressu,
Sudantemque tua lauro deterge laborem;
Vade lubens meritoque para subvecta triumpho
Te simul & magnos populis ostendere Reges.
Dixerat Armipotens: Et jam fuga devia cœtus
Fregerat hostiles; Diri ducis impia cervix
Iã summa Libyci stabat victoris in hasta;
Cum fragor humano major scidit athera vastum,
Et plausu Superum, & furiis ululantibus hosti.
Ista loquebatur Phœbus mihi, & iste tumultus
Eripuit noster dixit quæ cætera Phœbus.

Rex quamquam occupatus, dum mane induitur, totum carmen perlegit; cum Nicopompo jocatus, quod adhuc rudem filium substituebat in gloriam suam. Misit deinde ad Radirobanem, qui referrent an jam adiri posset: Nec multo qost cum procerum cœtu ad illius tentorium contendit. Ille quamquam auxilii, quod Siciliæ præstiterat, editæque fortitudinis, plus justo erat memor, inter hunc tamen superbæ lætitiæ tumorem ægritudine macerabatur, quam ingerebat Archombroti de Lycogene victoria. Tanto invidiæ supplicio incubantem adivit Meleander, humanissime acceptum beneficium

commendans, Sardisque imputans momentum armorum. Victoria nostra (inquit) ó hospes, tui operis est. Ego restitutis à te rebus cum utar, sæpius meminero hæc à te accepta quam cogitabis te dedisse. Fruere interim bonis auxilio tuo partis, & ex lætitia populi intelligas quantum nobis præstiteris. Radirobanes, quamquam nimium ratus vere hęc dici, publice vetat Regem ipsius verecundiam onerare. Causę enim & fœlicitati Meleandri omnia deberi: Se quoque beneficium accepisse cui sanctissimis armis misceri licuerit.

Sic inter se loquentibus nunciatur, Argenidem ad castra pervenisse: Illa pridie in Epeirctes mœnibus, unde pugna poterat prospici, non lachrymis magis pepercerat quam sanguini miles. Decolor, & nunquam fœlicius habens, quam cum timor sensus extinxerat; nunc concedebat doloribus, nunc redibat in spem ac vires, nunciis identidem missis qui statum pugnantium referrent. Nunquam tamen Poliarchus animo excidebat. Hunc intra se nunc dejecta, nunc cum jurgio alloquebatur. Malim ego, charissime, hos fletus, hæc incertæ mentis mala te scire, an, ut facis, ignorare? Perires mecastor ad dolorum meorum memoriam. Quod si audies captam, aut ex hostili ludibrio sua manu, suo vulnere ereptam Argenidem; ô facinus! ô amor infelix! nondum semel

morte

morte defuncta, jam nunc iterum tuo exitu conficior. Abes autem Poliarche? Tene, an inimicum aliquem Deorum reum agam, quod tam lentus es? Quæ oblivia? quæ te in Africa lotos à reditu arcet? Non te genius tuus quid hic rerum gereretur admonuit? Aut plus apud te odium patris, quam nostræ familiaritatis jura possunt? & qui cessare non potes, an, proh scelus! gratiora pericula invenisti? Adesses, Poliarche; pugnares in hostem, certa essem victoriæ: Deberet Siciliam, & me ipsam, genitor tibi; quas nunc aut perire pateris, aut saltem alienam gloriam esse. Nam si velles, non elementa, non casus, non natura obstarent redeunti. Post illam objurgationem, tanquam sacrilegio confusa quod Poliarcho irasci esset ausa, in contraria animum rapiebat. Satis sibi dolorum & curæ quod in ea acie genitor versabatur. Si Poliarchus in idem periculum missus esset, non se suffecturam sollicitudini. Bene, inquit, fata, consuluistis, quod in tantarum rerum discrimine, saltem de Poliarcho non timeo. Donec vivet, donec erit incolumis, quid me calamitosam existimem? Aut quid tantopere formido? quasi ille in fidem, vel Dii in illum, ut æqui sunt, peccare unquam possint!

Hæc & talia inter lachrymas expendentem, quæ paulisper peplo summisso tegebantur, nunciata hostium fuga, quam

& ipſa utcunque cernebat, in ſolatia erexit. Tunc paſſa alloquentem Seleniſſam, & gratulationem cæterarum quæ proxime conſtiterant. Populus quoque in palatium ſequutus redeuntem, ſuo more intemperanter lætabatur. Poſtera luce, cum maxima civium parte ad caſtra ſe contulit. Sed ne integra illi gaudia eſſent, crebra in populo fama effecerat, pactum ipſius cum Radirobane conjugium ita credente, ut etiam tanquam votis virgini gratis rem palam celebraret. Rex inter ſuaviſſimi amoris lachrymas venientem amplexus eſt; Et te, gnata mea, jam hęredem Siciliæ teneo, inquit. Petiere qui gentium jure perverſo ad ſe regnum trahebant. In Radirobanem deinde intuens; Hic eſt, mea Argenis, inter cœleſtes Siciliæ tutelas numerandus. Deum virtute, illiuſque, ut hodie regnemus, effectum eſt. Archombrotum præterea eximie commendans, ad minores quoque duces, & præcipue exteros, laudatione aptiſſima deſcendit. Argenis convenientibus verbis unumquemqne proſequuta, viciſſim audiebat gratulantes; & à ſolius Radirobanis, quem timebat, blanditiis, ut licuit potuitque, averſa eſt.

Meleandro Epeircten redituro ſolum obſtabat, quod perſolvenda cæſorum corporibus juſta erant. Iam enim & ſponte, & monitu vatum, diſperſus ad opus exer-

exercitus postremæ in mortuos pietatis officia urgebat. Hi cædere arbores, advehere alii, thoros cæteri multo gramine apparare. Sedulitate tam varia extiterunt subito pyræ; & funera in quamlibet digesta jacuerunt, maximeque vulgaria. Nam præcipuorum cadaverum multa, quo pretiosius cremarentur, pietas propinquorum lecticis abvexerat. Rogos ergo militari pompa subornant devictorum exuviis; ut inter omnis generis tela & arma, trophæorum instar esset. Qui privatas necessitudines invenerunt, purgatis lympha vulneribus, unctique, aut, ut cujusque opes erant, ornati, expectabant ignium munus. Omnium vero capitibus corona data ex apio, victoribus & mortuis quippe conveniens; Nam & tumulis eam herbam amabant inferre, & Græcia plerorumque certaminum victores coronabat hoc præmio. Fœminarum multitudo puerorumque convenerat; planctuque & jactura comarum, ultro incipiebat exequias celebrare, ut appareret non conductas lachrymas esse. Sive propinquos deflebant, sive mœstitia spectaculi, aut ejulantium tot exempla, non ingratum lugendi impetum vulgo admoverant.

Compositis cadaveribus, pullatus Meleander procedit ex castris. Sequebatur Regem exercitus, versis telis, & in terram negligenter pendentibus. In hunc mo-

dum funebrem campum aliquoties ambiere; jussis per vices clamoribus, rursusque non minus atroci horridoque silentio. Rex denique ad maximam pyram venit, facemq; accensam manu sustinuit, donec socios jam arsuros miles conclamavisset. His tertio vocatis, vultu operto, aversusque ignem subjecit. Idem Radirobanes ad alium rogum fecit; Archombrotus ad alium. Cæteros subito amicorum officio flamma corripuit. Sed atrocissimum fuit de captivis inter concitatos furentesque supplicium. Et parcebatur quidem gentilibus: Sed qui externi sub Lycogene meruerant producebantur vincti ad rogos, & multipliciter confossi fundebant sanguinem, quo ignis spargebatur. Invocabat miles victor ad tam dira solatia manes sodalium, donec Rex abominatus crudeles inferias, captivos qui supererant servari tanquam ad alia supplicia præcepit. Ad cadavera autem hostilia, ne per infesti aeris tractus in morte etiam nocerent, publici lictores cum uncis sunt dimissi, qui in proximos gurgites foveasque insepultos provolverent.

Mox tumultu intepescente, & pyrarum labentibus flammis, Meleander conscendit in suggestum. Illic breviter, ut Regem oportebat, eos laudavit quibus sepulturæ honorem habuerant; Victores appellabat; & in morte fœlices, qui inter ipsam virtu-

virtutem defuncti, non periclitarentur suas laudes ullo facinore ullave fortuna corrumpere. Pulcherrima hos præmia brevis doloris ferre, Diis manibus charos, futurosque in terris fama superstites donec ulli Siticines canerent. Conversus deinde ad circumstantum præconia, navatæ operæ, fideique servatæ, gratias egit. Deos quidem, virtutemque, & consciam recte mentem, gratæque posteritatis memoriam, viris fortibus mercedem summam esse; Sibi tamen præterea curæ fore, ut beneficium in memorem Regem bene collocatum cognoscerent. Luctu deposito se in urbem sequerentur lætioribus sacris operaturi. Aderant ex composito familiares, qui ad hæc verba (nam & sacerdos aquam lustralem spargebat) detraherent ejus humeris funebrem vestem, palmatamque reponerent. Alii Pæanem exorsi sunt, ex fœlici omni gramine aut arbore decerpentes quod temporibus manuque gestarent.

Iamque omnibus præparatis, Rex cum suis Epeircten redire maturabat. Nec visum est triumphare, quia de civibus victoria erat. Proximus tamen triumpho reditus fuit. Nam & milites lauro, & qui pompam procurabant, olea caput incinxerant: Antecedebat cum signis exercitus, & vario cantu ad spectaculum invocabat lætitiæ Deos. Currum omnibus majestatis

ſtatis & victoriæ inſignibus ſpectabilem, Meleandro admoverant: Ad quem ille cum Radirobanem invitaret, longa fuit humanitatis contentio. Radirobanes hūc Argenidi locum aſſerebat convenire: Sederet cum patre princeps virgo. Ambo conſpicui populo eſſent: ambo omina plauſuſque exciperent: illis Deos, illis fortunam pugnaviſſe. Se ſane, ſi ipſi paterentur, equum funalem inceſſurum; Si nollent, currum proxime ſequuturum. Palam erat, à juvene ambitioſiſſimo hæc amori tribui, & ſpei nuptiarum; Cui cum non perſuaderet Meleander in currum conſcendere, aut expectare dum alius ornaretur; ipſe quoque vehi non voluit: Denique non Principum modo conſenſu, ſed & votis acclamantium militum, ſola in eum Argenis collocatur. Currum Reges in equis, & ipſis laureatis, præcedebant. Ante illos Archombrotus in candido equo ibat, læva temperans frænum, dextera optimum ſpolium geſtans, Lycogenis caput; in quod alacer populus intuebatur, gnarus illic ſummam eſſe victoriæ. Arborem armis Lycogenis indutam miles quidam præferebat Archombroto chariſſimus. Neque procul Menocritus gravis catenis viſebatur. Prætoriani autem, militumq; præcipui, tam currui quo Argenis vehebatur quam Regibus circūfuſi, in virginis quidem honorem, licen-

tiam

tiam triumphalem, salesque prætextatos omiserant; sed nuptiales passim Deos, Hymenæumque; & Iunonem, & Erycinam vocabant, nunc in Argenidem, nunc in Radirobanem intenti. Ortum à Sardis hunc ludum credidere; Et cum Siculi convenisse de nuptiis inter Reges arbitrarentur, lubentes futuri principis animum per hos jocos lacessisse. At non Argenis hæc patiens audiebat, indignata victoriæ si eo pretio emeretur, jamque prope Radirobani inimica.

Interim populus fores ornatas impediderat lucernis atque lauro. Quisquis majores ex cera in atriis habebat, apertis armariis simul genus ostentabat, & mortuorum imagines citabat ad gaudium. Civium quoque distincti ordines, obviam Meleandro processerunt. Primus erat puerorum, in pexa & candida veste, chorus, rudi pæane plusquam jubebantur clamantium. Mox quotquot in urbe, Musicam excolebant, hi voce, illi plectro ac fidibus Regi canentes. Succedebant artificum collegia; quos statim Magistratus sequebantur quisque cum infulis dignitatis. Hi Regem longissima gratulatione morati; locum ministris Deorum permisere, qui ultimi in honorem veniebant. Signa quidam ex iis, & inculti operis veteres Deos, coronas alii, omnes ignem præferebant tuto, nec sine prudentium risu.

Deorum omina ingerentes, prænunciatumque Lycogenis exitium ab avibus, fulminibusque, & extorum prodigiis. Inter hanc pompam Rex ad portam urbis pervenit, in cujus limine sublimen statuerant Pacis imaginem, cujus dexteræ Mars olivam inserebat, & adulatione immatura, quasi pacatæ res Sicilia tota essent, subjecta imagini tabula Meleandrum affabatur his versibus.

Victor ades, tecumque redux (Pater optime gentis.
Sicaniæ) festo Pax cingitur aurea cultu;
Et cælo niveis Pietas demittitur alis.
Aspice quam facili redeunt tibi Numina cursu;
Aspice quam subitas mutat Concordia terras.
Alma quies, divesque labor, se numine misto
Indulgent late campis: Hic flore comanti,
Hic culmis stipatur ager: Se blandius ulmus
Porrigit, & lapsæ repetunt connubia vites.
Bella procul, scelerumque minæ, ferrique licentis
Nunquam tuta fides. Solio sublimis avito
Tu, Pater, & tantum lex tecum armata sedebit.

Rex

Rex à porta processit in editum Iovis fanum. Inde Menocritus in carcerem missus, & cum eo Anaximander, quem paulo ante Catanenses vinctum adduxerant. (sed ille ex vulneribus intra quatriduum, alter non multo post ægritudine animi decessit.) Fractæ quoque Lycogenis imagines; edictumque, ne servari privatim, aut in suorum deinde gentilium sive honoribus sive funeribus has aspici vel ferri liceret. Peractis inde sacris ad arcem Meleander digreditur. Fessus erat pridiano certamine, curisque, & mox ipsa lætitia. In cubiculum itaque secedit, sumptaque leviter inter domesticos cœna componitur ad quietem. Neque minus imitatione soporis, solitudinem quæsiverunt in gravissimis curis, Radirobanes, Archombrotus, & Argenis. Singulos suus dolor urebat. Radirobanes quamquam plenus temeraria sui fiducia, graviter tamen acceperat virtutem successumque Archombroti, & populi voces, & vultus in eum Meleandri. Sed ut imparem contemnebat: Nisi quod omnia magnus amor formidat. Versus igitur in contemplationem sui, quantum auxilio, quantum viribus præstitisset, suavi sopore & per fœlicis prælii imaginem ludente est obrutus. Altius ictus erat Archombrotus; expertus nihil esse crudelius quã quod homines appellant suavissimum amorem. Nec tã sibi nocere

nocere fortunam arbitrabatur, quam ſilentium ſuum. Se enim haberi in privatis, dum genus atque opes patitur ignorari. Nihil eſſe conſultius; quam ut ſuas fortunas atque vota apud Meleandrum profiteretur. Hæc ita decernenti, occurrebant parentis mandata, adhibitique jurejurando Dii, ſe in Sicilia ſui generis indicium non eſſe facturum. An ergo ſcribere ad parentem, an ipſum illuc ire ſatius eſſet, jurisjurandi gratiam petiturum? Tardum utrumque videbatur. Minus tamen ſcribendi diſplicebat conſilium. Nam ab Sicilia tamdiu abeſſe, hominis eſſe credebat non ex merito amantis Argenidem. In hac animi tempeſtate inquieto ſtrato negligenter jactatus, mentis mala tranſire ad corpus non ſatis ſentiebat.

At Argenis multiplici malo confuſa ad ſolatium adhibuerat Seleniſſam. Simul ambæ de Poliarcho & Radirobane querebantur. Cur ille abeſſet, aut heu miſeræ iſtum viderent? O gravem (mater) victoriam! inquit Argenis. Quid intereſt Lycogenes an Radirobanes vicerit? niſi forte, quod ereptus à Lycogenis telo pater jam parricidio meo concidet. Nam ſi me Radirobani tradet, ego effugium in morte inveniam, & mei vulneris dolore conficiam patrem ſenem. Ergo vel in prædam nata ſum; vel in ſpolium, mercedemque victoriæ? Ergo fatum mihi in exitium

deſti-

destinavit quæ præcipua dabat, regnum & formam; & ideo tantum perveni in Poliarchi notitiam, ut scirem me indignam quæ tantæ virtuti conjungerer? Quid hunc autem cessare existimas, Selenissa? An experimentum capturus constantiæ meæ, hæret alicubi dissimulatus, & in Insula forsitan ista? An insidiis æmulorum petitus est vir fortis, ideoque non suspiciosus? Cui jam vero fidere possim? quem exploratorem suæ salutis, quem miseriarum mearum nuncium mittere? Sub hæc in lachrymas lapsa audiebat Selenissam, majora solatia, quam quæ ipsa capiebat, credebatve, ingerentem: Donec resumpto loquendi impetu; Non prima, inquit, sum, ô Selenissa, quæ infœliciter amaverit. Quid fortunæ manus damus? Mors ultimum remedium erit, & quod nunquam effugiet. Possim cultu mutato ire ipsa, & investigare Poliarchum? hei! quod non sufficio illi audaciæ, rudis fraudum, nec fronte ad mendacium obducta; forte etiam (sed hoc levissimum esset) inter labores expiratura. Præterea neque me sequi posses, & in crimen substituereris, si Rege ignaro elaberer. Audi quid potissimum probem. Archombrotus est, ut intelligis, amicissimus Poliarcho. Caussam absentis pridem egit apud Regem, author maxime ut revocaretur. Facile efficiam, ut Poliarchum quærat, reddat-

que Siciliæ. Nesciat tamen quæ me illius videndi causa sollicitet. Aliquid poterit fingi; nec carebit veri specie mendacium quod ad crudelitatem exegerimus ambæ.

Laudavit ingenium Selenissa; sive fraus illi placebat, sive defessa, sibi & Argenidi quærebat ab eo luctu quietem in reliquas noctis horas; quibus ab insomni Argenide consumptis, Præfectum cubiculi vocat, & de Lycogene occiso pauca quædam locuta, palam jubet ab Archombroto sciscitari, satisne à vulneribus (nam levia, sed pleraque acceperat) ea nocte valuisset. Meditabatur enim blanditias, gravia demerito juveni imperatura. Archombrotus, tanquam in cœlum raptus, & prope non dubius se amari, Præfecto respondit, si Meleander & Argenis valerent, quoniam ab eorum salute pendebat, se satis esse incolumem. O mortalium mentes, plerumque timentium gaudia sua, & calamitates amantium! Lætus juvenis, ignarusque consilii quod Argenis iniverat, fatigabat supervacuis cogitationibus animum, & in limine virginis stabat, ut egredientem salutaret. Nec ingratus advenit; totoque itinere, dum ipsa ad Meleandrum procedit, cum eo colloquuta, nihil dum tamen de Poliarcho dixit; Nondum enim matura res erat; & sermonibus illis solitudo debebatur. Ecce

autem novos errores. Radirobanes, ab amore non ſanus, habebat pecunia emptos, qui de Argenide & Meleandro aſſidue referrent. Ergo adhuc in cubiculo hærenti nunciatur, Argenidem primo mane ad Archombrotum miſiſſe. Illum ſtatim adfuiſſe; & oppido quam familiariter virginem illi loquutam. Exarſit illico ſuſpicio, & ut in litigioſa fœlicitate, non ſecus animum ad amandum, quam antea ad bellum compoſuit. Frendens cum Virtigane ſeceſſit; qua arte quove prætextu Archombrotus tolli poſſet: aut quid indignius quam ab æmulatione ignoti privatique Regem tantum metuere? Mulcebat accenſum Virtiganes, elevando Archombrotum, ſuadebatque eo die aperire Meleandro (cui ad prandium promiſerat) ineundæ affinitatis conſilium. In expedito rem fore; deſpectumque Archombrotum inſanlæ pœnas ad ſatietatem daturum; cui ſi magis anxie aut publice vellet Radirobanes iraſci, nimia ſupplicii ſolatia forent, tantum Regem æmulatione uſſiſſe.

His curis amoris vacuus Meleander, majora procurabat. Belli enim non temnẽdæ reliquiæ erant, Syracuſæ, Lilybæum, Agrigentum, & quæ cæteræ urbes à Lycogene ſteterant. Illis ſimul opprimendis an dividi præſtaret exercitum, an in ſingulas totis viribus niti, conſu-

lebat Cleobulum. Is nihil dubitabat de deditione oppidorum; quia nemo factioni supererat quem ducem dignarentur: Satis est, inquit, ô Rex, si minari perseveres, ostentesque paulisper, armatum exercitum; tantum ut timor pœnitentiam civitatum acceleret; à quibus propediem videbis hic legatos. Nam præter ingenium lymphatæ, amabunt redire in naturam, quam videbatur excussisse defectio. Ne time. Bello isto defunctus es: Sed nec illius vere causa in civitatibus fuit; &, si dehinc securitatem amas, longe alii sunt malorum fontes quos obstruas. Melcander tot recentium malorum cruda imagine sollicitus de futuro; Curandum est, inquit, ut diuturna sit hæc regni restituta valetudo. Nec unquam certius, quam cicatribus adhuc novis, deprehendemus vim telorum, & formam, quibus paulo ante saucii, rursus peti possumus à fortuna. Quod si inter atrocitatem periculi objecisses, quæ antea à me peccata sunt, non tam monere quam exprobrare visus esses. Nunc autem in tuto, si quod sentis edisseres, in futurum cautio erit ne eadem peccemus, Cleobule. Ille veritus quamquam volentem Principem contumaci libertate irritare, amoliebatur omnem ab eo culpam. Temporum enim, hostiumque, & fatorum esse crimen. Et postquam ea modestia, consiliis quæ parabat obnoxium

noxium Meleandri animum fecit; Quamdiu, inquit, lenitas in virtutibus erit, non diceris ullo vitio impulisse labentem in clades Siciliam. Lenitate, inquam, tua malignitas fatorum in tuas & patriæ clades abusa est. Illa facilitas, illa indulgentia in Magnates, illa tua tuorumque Majorum incauta in eos profusio, prodidit præcipuas imperii vires, aperuitque injuriis despectam dignitatem. Iam quidem perculsi sunt; jam silebunt defessæ factiones. Ast ubi respirarint, expecta alios fluctus, nisi ventos plusquam Æolico utre tenueris. Pugnabunt erumpere; & quamdiu nimis poterunt illi, nunquam satis Reges poteritis. Nec in tyrannidem de adorno. Ipsis quoque consules, ô Rex, si efficies ut timore, aut fastidio culpæ, paulatim inquietos mores dediscant. Tum Meleander; Scio, inquit, ex his nubibus fervere plerasque procellarum. Sed vires eorum hominum adultæ sunt, & ipso tempore ac patientia Regum jam prope legitimæ. Has itaque accidendo vel injuriam facere credar, quia natam ante me potentiam percellam; vel nimio in conatu regias vires jam sæpe delibatas, & quarum infirmitatem celari interest, inconsulto experiar. De successu (reponit Cleobulus) melius ominare; dum ordine & per partes evellas eam segetem qua isti luxuriant. Sed nec crede iniquam fore causam,

& quam Dii hominesque non probent, si pugnabis pro regis dignitate, & Siciliam à parricidio prohibebis quo ipsa se furiis mactat. Quinam illi sint; vide; unde processerint; quæ illos machinæ fastigio suo admoverint. Vtcunque se jactent; Majorum tuorum beneficio, opes comparavere; in præfecturas missi sunt, regiæque amicitiæ indulgentia hoc culmen condiderunt, ex quo hodie sive ipsi, sive eorum posteri certant in Reges. Tua sunt ergo tela quibus lacesseris: tua acies tot mucronum, cæca discordiæ manu infœlicitatem sui authoris voventium. Si merentur, si ferre fœlicitatem suam non possunt, ab iis duntaxat recipe quod à vobis acceperunt. Nudos medius fidius relinques, cogesque oblivisci spirituum quibus nunc intumescunt, vestras apud se mirati divitias, suæ vero sortis ignari. Ac quo maturius consulas sceptro, vide quam multum coalescat illorum in vos imperium; quam publice, quam periculoso consensu hæc veluti jura peccandi nunc asserant. Inter se æmuli, inimici; tamen vix libenter accipiunt à Rege ullum premi. Quisquis ergo rebellat, cæteri adsunt vel publice, vel privatis affectibus. Nunc causæ se addunt; nunc tempore utuntur jam satis occupato, quo alio jurgandi prætextu distrahant Regem. Alii tuum latus, tua castra non deserunt. Sed lento & per ambages

fract o

fracto regiorum consiliorum aut militum usu, diu volunt rebellium contumaciam conferri viribus sceptri, ne videatur indignum Regibus aut impar esse periculum, assuescatque populus vereri hos motus & pati. Ita sibi ipsis & exemplum faciunt, & exitum ornant, si irasci in Regem contigerit. Hanc conjurationem nisi antevertis consiliis, quantum aberis a Merganiæ fato? Regio erat sub uno formidanda, nunc segnicie, vel patientia imperantium, adeo in varios Principes lapsa, ut domino tota exciderit.

Quamquam recenti memoria tenes, Rex, quid hæ possint factiones; permittis hic tamen, earum cunabula & ingenium percenseri. Nam & accendi te volo, vel parari ad patientiam haud dubiæ cladis. Igitur, si quos amas, si quos attollis, præter veterum Optimatum libidinem, tanquam de eorum bonis sit quod largiris, excedunt ab Aula, queruntur se contemptos; in arces, in præsidia, quæ iis credidisti, confugiunt. Fortunas populi deflent; exanimati regni sanguine paucas hirudines repleri; non ferendam eorum superbiam qui fascinato Principi illudunt, vetereſq: & emeritas stirpes inexperto recentis potentiæ gaudio calcant: Frequens hæc quidẽ (ut nosti) dissidẽdi est ratio, proruendiq; at civilia arma. Sed & aliæ præterea causæ illis ingeniis faciunt defectionis

audaciam. Diu ipsis largitus, cesses utcunque: Magistratus, Præfecturas, jam plenis, nec dum tamen satiatis negaveris: Iis arcana omnia non credas; habeas alios fideliores tibi: Non accesseris odiis quibus æmulos devovent; Illico indigni haberi se putant: frendentque, tanquam contumelia violati. Alii, ut reverentiam sibi concilient, & quid possint Regem admoneant; quærunt offensionis materiem, & gratis ineunt consilia in publicam pacem. Cæterum quæcunque illos occasio tollat in rixam, viribus quas vos Reges tribuistis succincti, mox clientes armatosque inveniunt, eo prolixus quod hæc secedendi facinora semper inulta sunt, & plerunque præmia habent. Sic erecti, sic veluti in suo regno collecti, opimiora ad conciliandam pacem à vobis Regibus extorquent, quam si ipsis obsequium & fides mansisset; Vestro interim auro, vestrisq; stipendiis (quis ferat?) militant acies quas in vos educunt. Ærario vestro feroces, aut rationem imperii deposcunt à vobis, aut regnandi modum præscribunt. Vestri coloni sunt, vestri cives, qui plusquam externis tumultibus per hæc bella eruuntur. Quid deinde? Emitis pacem, (Reges?) His prodest peccavisse. Vos in regno nunquam bona fide pacato, expectatis soliciti ex quo cinere se flamma refundat, cui placeat gloria novæ litis, quæ fœderum tabulæ

bulæ

bulæ jam plenissimis libris addendæ sint. Minimum putem, quod hæc bella, hæ paces, externarum gentium ludibriis, evilescunt; quodque minor quam pelago fides est, sive quietem agimus sive tumescimus. Majora sunt vulnera, quibus viscera patriæ lancinant illi mores. Robur enim maximæ gentis, & cui, si hæc absint incommoda, nulla non cesserit, hic assiduus & pestilens ventus affligit. Pereunt urbanę & rusticæ opes, quascunque provincias turbo afflaverit. Consumitur impetus animorum; prudentum, quos multos habemus, solertia, digna Orbi imminere, his domi pacandis tota vix sufficit. Instituuntur præterea animi juventutis ad audaciam, & contemptum majestatis, in fandamque dulcedinem belli civilis, in quo furor & aviditas, & subitas pugnas & præsentia præmia habet. Ita domestico facinore marcescit quicquid ad terrorem exterorum Dii Siciliæ nostræ tribuerant. Neque putes hæc esse rudimenta flagrantium animorum qui castrensi disciplina eruditi, æstus inter se conceptos, mox in peregrinum hostem validius effundant. Vtinam hæc solatia saltem essent civilis insaniæ! Sed ne isthic tyrocinium ad fortitudinem aut militiam credas; cogita quam sæpe plus vanitatis & minarum hi turbines habeant, quam justi laboris in castris. Conveniunt illæ cohortes in arci-

bus, urbibusque obnoxiis; facilem civem, aut imparatos agrestes diripiunt. Hæc plerumque fortitudinis summa. Acies raræ; nulla, aut subita discrimina; quia obnoxie placantur, & ante fortunam armorum ab facinore donatos dimittitis. Sed etiam ut bella hæc durent, ut sæviant mutuæ turbæ; at interim miles optimæ patrię spoliis saginatur, & in bonis miserorum civium bello quam pace delicatior, latrociniis magis quam constantia, robore, arte, imbuitur; Vt ad disciplinam deinde veri & sobrii Martis, & in externis regionibus interdum infœcundi frangatur enervi fastidio, doceatque diversissimos esse labores prædatoris & militis.

Temnimur interim, ô Rex; Et si quid in vicinos minaris, robori minus suo quam malis nostris fisi, tuos conatus despiciunt. Largitione tantilla facile credunt excitare de Siculis, qui civili seditione te implicent. Sic tradunt te iis debellandum, per quos tuis auspiciis debuerunt everti. Nobilissimæ genti infamiam an pernicem hæc plus creent, ipse existima. Vis denique quod tui cives queri possunt hic audire? Componendis his fluctibus olim populus ad regiam potestatem respexit. Ne collideret Optimates ambitio, ne unam gentem factiones dividerent, essetque timendum à civibus, quod

quod hostes solent minari; transtulere in Regem purpuram, solium, ferrum. Quod si adhuc in regno vexantur reipublicæ malis, quid pretii illis erit traditi sui juris, exutique imperii? Aut illos in libertatem restitue, aut domesticam præsta quietem, propter quam libertatem reliquerunt.

Meleander ad hæc verba ingenti suspirio pectus concussit; & facilius argui morbum posse respondit, quam expelli medicina. Iam se Eristhenem & Oloodemum ferro ultum, Lycogenem occubuisse. Si ad illud exemplum quotidie severitatem res exigunt, sibi ipsi in odium venturam potestatem quæ sanguiue Optimatum alenda sit. Summa in illis indoles, (inquit) animi vigor, multæ virtutes. Scilicet extinguam aut premam hæc sydera? Omnia autem? Sed illud inhumanum; & fortasse supra regias vires. Quænam igitur? Nempe suspecta. At vero & solæ suspicionis pœnas luere est indignum; & præterea sæpe nullum est ante tumultus suspicionis vestigium. Impetus in vividis mentibus præceps haud raro simul cogitat, simul excit hos motus. An omnes habebo mea rigiditate aversos? Vivamne feræ instar in solitudine; an potius novis hominibus regiam implebo? Acerbius mehercule ipso malo remedium. Deos & fata spero, postquam sumus emoliti acerrimam tempestatem,

pro

pro habena reverentiam nostri fore expertis quid possimus. Saltem, Cleobule, quam mitissima consilia habes, exprome.

Tum Cleobulus. Faveo tibi, ô Rex: Id est, Proceres quantum licet tecum excuso. Læti in illis & ingentes sunt animi; & hæc ipsa quæ arguimus magnæ indolis notæ sunt; &, si legum babenis teneretur, rebus publicis salutaris: Nunc quia illam passi estis lascivire, eorum quæ cogitat, quæque audet, inclino in vos Reges invidiam. Cæterum cum virtutes ac vitia non plus ex merito æstimentur, quam ex populari judicio; nihil mirum, si consuetudo & peccantium claritas, atque successus, nobilitaverit hanc culpam; Quam si premi & eripi cupis, revocanda est paulatim ad suorum natalium utilitatem. Hoc autem efficies, primum nominis vero dedecore; ut apud te perduellio, conjuratio, perfidia, nominetur; Non, ut solet, magnitudo animi, prudentia, societas, publici boni cura. Deinde ut qui à te secesserint, saltem efflagitatæ veniæ humilitate frangantur: Cum nunc (miro gentibus ritu) damnare te soleas, publicis professus codicillis hos esse innocentes. Nam si rei non fuerunt sumptis armis, certe tu reus in quem illa sumpserunt. Triste dictu. Si hæc postrema exceperis arma, in quibus simpliciter victor es; vide sub te & patre

tuo

tuo turbas. Omnes ea cautione dimissæ sunt, ut terras populatas, conscriptos milites, cætera defectionis facinora, nimia simulatione, & prodente captivitatem imperii, imputaretis vobis. Iussu hæc vestro, aut vestri gratia, esse patrata, publicis chartis sustinuistis inscribere.

Sed durum est, premere illas stellas. Enim nec obrui illas, ac nec regi oportet in humana ratione. Luceant, ô Rex: dum meminerint cui Soli lumen hoc debeant, nec caliginem faciant tuo orbi. Fere necesse videbatur alicujus sanguine lui hoc crimen. Extorsit atrocitatem remedii à tua bonitate cum Oloodemo Eristhenes; & infelix vindex Lycogenes cæterorum animos aliquandiu sui memoria tenebit. Quisquis autem temporum istorum oblitus, in hunc ludum primus descendet, ocyus hominem preme, non tardis, non incerta consultatione libratis conatibus. Ipse tibi expeditionem desume, ne tuorum ducum prævaricatio illam causam inutili mora conficiat. Si audebis, si non cunctaberis, multi majestatis reverentia capti tuum auspicium sequentur; qui dubitare incipient de suo officio, si & videberis deliberare an impune possis offendi. Tunc nitendum, ne timida remissione spirituum videaris istorum temporum oblitus, aut veniam petere extincti Eristhenis. Consentias cum impetu isto, ut

tuus

tuus esse potius videatur quam fortunæ. Fœdera, leges, pacta, cum armato rebelli, nec audi. Vnum sit pœnitenti remedium, si supplicet, si supercilium ponat, si se & causam damnet. Lenitatis tuæ erit sic composito indulgere; nisi nimis perniciose erraverit, aut in necessitatem distulerit pœnitentiæ larvam. Sed ignosce ea lege, ut aliquid ipsi in mulctam decedat. Si provinciam à te habet, partem ex ea deliba quam alteri tradas; si arces aut suas, aut regias, unam ex iis futuræ fidei pignus cape. Timebunt alii spolia dare ad regiam gazam, qui nunc contrario voto æs, fasces, præsidia audent in pretium pacis exigere. Cave autem dare hos reos precibus cognatorum, qui apud te in illos militarint. Nam vix ulla vulgarior fraus est, quam istorum Optimatum, non studio, non vero affectu, sed veluti sordibus, se in adversa dividentium castra. Fratres, affines, patrueles, hic pro te, ille cum factiosis stabit; ut victoria aut favore in utramlibet fortunam securi sint. Hos te maxime suspectos habere æquum est, ô Rex; & si anxie pro cognatis suis orant, propemodum hostes.

De ducibus factionum hæc sentiam. Sed quid illi absque militum manu? Hi sunt sanguis, hi nervi' tumultuum; Nec in eos impune severitatem omiseris. Quos igitur placidis rebus seu præsidiarios mili-

tes ſeu prætorianos conſcripſeris, ſi defectione oborta Præfectos forſitan ſuos in Regem ſequentur, iis infamis ſit miſſio. Cingulum ponant. Nullus pœnitentium clamor, nullæ procerum preces te moveant. Diſcant non tam Præfectos venerari quam te in illis. Quippe hos ſecum à te ali, à te pendere. Ita exercitus quos comparas, quos in pace educas, ſyncere erunt tui; nec te Magnates creditarum fiducia copiarum deſpicent. Si qui autem concitato tumultu, nullis ſtipendiis tibi devincti, ad factionem acceſſerint, his mitiora imperari non abnuam. Simplicis defectionis rei ſunt. In eos, ſi lubet, manſuetudinis obtine famam; Modo veniam te dediſſe, non ſe ingratiis uſurpaſſe, intelligant.

Sed de ſuppliciis ſcilicet, mulctiſque jam agimus: Atqui ante vincendi ſunt; aut, quod eſt humanius, flectend, ne aut vinci mereantur aut plecti. Duo ſunt, ô Rex, quibus Proceres in te armantur, ſolicitanturque ad ambitum. Has tu vires ſi ſolerti ratione ſubduces, te, an illos, plus juveris, nondum intelligo. Sed nunc ea non licet memorare. Video enim ad te venire Sardiniæ Regem. Reſpexit Meleander; & Radirobanes jam aulam intraverat. Ergo, quanquam invitus, dilatis arcanorum ſermonibus, proceſſit ad hoſpitem, & hilariter colloquutus ad convivii

locum deduxit. Amplissima Regiæ sedes erat, foribusque laxatis populum ad spectandum admitti placuerat. Illo jam ævo mos erat Siculis, accumbere in conviviis, vescique ex lectulis. Sed vetusti sæpe mores occulta veneratione afferunt rebus auspicium, quas Reges publice obeunt, aut Sacerdotes procurant. In illum itaque diem Meleander majorum mansuetudinem revocavit, ut convivæ sederent. Invitaverat Optimatum præcipuos. Ipsa Argenis aderat cum delectis matronarum; ingens æmulis procis ad odium & vesaniam incitamentum. Furebat in Radirobanem Archombrotus, impetu vix se premente. Nec integrior Radirobanes furtim intuebatur, si quid ille in Argenidem inspiceret, aut ab ea aliquo nutu dignatus exultaret. Vterque furioso timore plurima fingens, improvisos aspectus, aut gestus, in suam trahebat injuriam.

Peracto convivio Radirobanes amoris odiique impatiens, Meleandro significavit, si ocium esset, se secreto colloqui velle. Statim Rex cum eo secedit in porticum; & Radirobanes: Si apud alium agerem, (inquit) ejus animum meis votis pararem, Optime hospes, referendo, me Sardinæ & Corsicæ esse Regem; Baleares insulas meas esse; Occupari à meis plures portus hinc in Africa, inde in ora Liguriç;

Terras

Terras illas populo & opibus graves; Classem ingentem, & formidolosam mari, quodcunque se ab Oceano ad nos diffundit. Adderem seriem Regum, quorum antiquissimos ferunt à Diis generatos. Sed apud te alia oratio habenda est, Ego hospes, cum hospite quæro arctiora fœdera inire. Liceat meam fortunam miscere cum tua; aut, ut simplicius loquar, nomen patris & auspicium in me sume. Tua sint quæcunque possideo. Filiam tuam mihi desponde. Nec scio utrum has nuptias avidius expetam, uti te socerum, an ut uxorem hanc habeam. Sic loquutus nullam intulit de allato auxilio mentionem; quod maxime apud senem valiturum sperabat.

Meleander, præfatus à se omnia Radirobani deberi, Conditionem, inquit, affers, charissime hospes, non accipi modo, sed anxie quæri dignissimam. Nam quis Radirobanis, quis Sardiniæ affinitatem non optet? Et tu, fortissime juvenis, minore patrimonio, & Sardinia non tanto sub Rege, majora, quam quæ postulas, sperare potuisti. Sed scis conjugia plus animorum quam corporum fœdere esse suavia. Liberæ hominum mentes sunt, nec ullis legibus cogi possunt, velle quod nolint. Maxime sors Regalis in quam gnata mea est edita, eam captivitatem non fert. Ego habeo à majoribus sceptrum;

illa à me expectat: liberum ipsi deinde esse debet in quem velit suæ fortunam Siciliæ transferre. Hæc non ita accipias, dulcissime hospes, tanquam quæ tu vis omnia, & præsertim hoc ipsum, non velim. Sed mirari te nolo, si filiæ meæ suas vices relinquo. Quicquid possum, ego polliceor. Tu apud illam fac, digna sit à te amari. Nam nec tibi expedirent coacti hymenæi. Denique finge te filium meum esse; quantumcunque tu ames, quamlibet magnas dotes in ea tibi fingas, nollem mihi esse nurum, nisi te maritum exoptaret.

His verborum ambagibus quærebat Meleander & Radirobani placere, & habere paratas negocio tanto moras; quod filiæ mentem ab illis nuptiis sciret aversam. Quippe antea ejus sensum exploraverat, non dubius in hanc spem Radirobanem venisse. At ille rem urgere, senem ambire, dicere suam vitam in eo esse sitam uti gener appelletur. Tanto in æstu non verba non mentem capiebat Meleandri, ita spem oblique ostendentis, uti prudenti, & quem amor non turbaret, sat negatum videretur. Iamque Eurymedes utrumque monuerat ludorum tempus esse, quos subitos, & tantum uti populus in Regis victoria lætaretur, in Regiæ vestibulo instruxerant. Processere itaque ad orchestram, in qua multa ex Regiæ penetrali curatores ludorum conspicienda locaverant;

verant; antiquiſſima ſigna præſertim, & Heroum imagines; non modo quibus artifex pedes & manus indulſerat; ſed & plurimæ ante Dædalum factæ ſolo vertice de ſui ſaxi impolitia exibant. Poſtquam Reges conſederunt, ſtatim cum Seleniſſa & miniſtrarum grege intravit Argenis, haud mediocre Radirobanis Archombrotique ſupplicium. Non igitur illi in perſonas ſatis inſpicere, non in veteres Siculorum Regum opes. Ac ne virginem quidem multum intuebantur, alterno inter ſe conſpectu agitati. Inter hæc Radirobani videbatur Argenis blandius ſæpiuſque in Archombrotum vultus advertere. Quod uti miſerrime credidit, ita ſecũ loquutus eſt. Furioſum eſſe amorem non proderit. Solertia opus eſt nobis. Nam ſi Archombrotum ſuſtulero, pejus erepti memoria apud Argenidem me perdet. Num autem non & bellum eſt amor? Atqui in bello quas hoſtibus urbes munimenta eripiunt, proditio ſæpe aperuit. Tentandi ſunt muneribus quorum gratia apud Argenidem valet. Laudationes eorum aſſiduæ me chariorem ipſi efficient. Sumus omnes incauti ac faciles ad ea imbuenda quę ſæpe, & veluti non ex arte, familiares inſinuant. Iiſdem machinis nihil me præteribit arcanorum quę hic cum illa intercedent. Perpendenti deinde, quoſnam ex familia Argenidis aggre-

deretur muneribus ; nihil difficilius aut utitius visum est quam ad Seleniſſam hoc iter habere. Quippe oris constantiam illi matronæ esse, quæ ad perfidiam vocantes terreret; sed si in potestatem redigeretur, facilem de Argenide fore victoriam. Erat ingeniosus; præsertim cum impetus naturam acuerat. Audendum est, inquit; Facile erit apud anum ita loqui, ut si integra est, meæ largitionis fraudem non capiat; sin vendere fidem potest, intelligat emptorem advenisse. Hæc gnaviter agitantem nō arena, non scena (nam utriusque spectaculum dabatur) poterat delectare; quamvis hinc in certamen producti qui Erycis artem cæstu jactarent; inde autem Catanenses ex sui Andronis disciplina saltarent ad tibiam. Sed in auspicium traxit, quod largitioni intentus, non absimilem victoriam aspexit in theatro; in quod Argiam & Eriphylen Poeta produxerat; hanc divino monili mercantem crudele suffragium; illam munere victam, & conjugis fata prodentem. Inter cætera, istos versus quibus Eriphyle accepto proditionis pretio exultabat, sic laudavit, ut confestim ad se præciperet afferri; & aliquoties tacito voto perlegeret.

Absiste tandem, cura. Sat sterili vigil
Marcore cecidit vultus. O grates, Dei,
Favistis omnes. Teneón' armillam manu;
Meamque teneo? Vota cecidistis bene.

Nunc

Nunc tuta, nunc excelsa, nunc cœlo fruor.
His se decora sueverat gemmis Venus
Ornare Marti. Tyrius has stupuit gener
Ardere collo conjugis. Quis hic decor?
Quis radiat ipso non minor Phœbo dies?
Quo pergis amens? Dî, fides, lares, amor,
In pretia deposcuntur, Heu nimio tibi
Armilla stabit. Poteris infœlix tuum
Damnare bello conjugem? Bellum vetant
Sagæ volucres, Delphicus pater vetat,
Et omne sacris exta quod præbet pecus.
Funesta merces! Vidua si tantum potes!
Sic esse fœlix; melius ah pietas! malos
Omitte cultus. Trahitur in dubia vice
Instabile pectus; sic ut incertam ratem
Non unus atro ventus involvit freto.
Sic nempe simplex! sorte nunc dubitas frui
Quam fata præbent? Quid times vanas aves?
Ne bella fiant, reddere armillam voles?
Hæc ipsa bellum faciat; hæc regnum est mihi,
Meliusque Thebis. Augur infœlix redit,
Invisa pietas, mensque non credit sibi.
Quid agimus? O sors dura cum timet miser
Quod optat animus! Digna cœlesti tamen
Si vivis auro; sacra si tuos decet
Armilla vultus; vindica hoc ingens tibi
Munus Deorum. Conjugi si fors tuo
Es vilis, aude, quod times; Sin te colit,
Opibusque summas optat exæques Deas,
Tibi ipse cupiat sanguine hoc emptum suo.

Lætus Radirobanes hujus exempli augurio, postquam finitis ludis in aulæ interiora recessum est, Argenidi in conclavi ipso patris, eadem narravit quæ antea Regi. Orabat ut in munus placerent Sardiniæ opes, cæteraque haud inconcinnus amator addebat, quæ utriusque fortunam decebant. Argenis non modestia tantum, sed occultissima ira erubuit: Non alia retulit tamen, quam quæ Radirobanes hoc primo congressu expectabat: Nec eam scilicet Virgini curam esse debere, nec filiæ familias potestatem. Habere interim gratias quod ille tanti faceret amicitiam patris. Radirobanes aliquantum cum ea cunctatus, ad insidiarum suarum initia digreditur: Proceres, matronasque, huc illuc toto triclinio obibat simul majestate regia, & juvenili comitate. Tandem in Seleniffam incidit, ut optabat; & vulgaria quædam effatus, laudare deinde ipsius filium cœpit, qui in aula vivebat: quærere deinde pluresne genuisset, quid ex stirpe restaret; & quæcunque mulierculæ gratissima erant. Et hinc sponte ad se deflexus: Optimæ matris meæ multa, inquit, lineamenta in te agnosco: Iam sæpius dulci memoria illius amissæ, cum ad te respicerem, perculsus sum: Et hodie efficiam uti scias quam multum de vultu illius tibi fata communicaverint. Supervenit loquentibus Meleander; à quo Radirobanes sub

noctem

noctem digressus, Selenissæ filium accersit; Demades nomen erat: Cui postquam multæ familiaritatis specie imposuit; Vade, inquit, & hanc matris meæ imaginem ad Selenissam defer; si sceptrum & corona abfuerint, ab ore suo non disparem. Erat autem brevis imago, ætatis conditione à Selenissa non abhorrens. Anum enim Reginam, & rugis obsitam, referebat. Sed insigni artificio, gemmæ olim talentis viginti Radirobani emtæ, faciebant imagini thecam, ex qua unio prægrandis pendebat.

Selenissa ubi cum munere Demadem vidit, tam precioso fulgure concussa, dubitavit an conscia esse Argenis hujus fœlicitatis deberet. Verebatur in suspicionem venire fidei prostitutæ: Aut ne remittere donatori juberetur hoc plusquam simplicis liberalitatis pignus; si crudum nec præparatum puellę animum illa novitate pulsasset. Hæc exigens secum, adhucque deliberans, filium rogat pluresne adfuissent cum Radirobanes id sibi perferendum tradiderat. Imo, inquit, sevocavit me ad secretum ne quis arbiter esset. Et tu igitur, retulit Selenissa, apud te, fili, rem contine. Id agitur quod ignoras: Neque mihi, ut existimas, & apud te Radirobanes finxit, hoc mittitur. Sed commodius, & ubi fas erit, plura intelliges. Vnum jam memento, uti sileas. His dictis ad Argenidem

redit; Adhuc quidem illi fida; sed jam desierat Radirobanem odisse. Tum versare animo cœpit, quanto suo & Argenidis periculo Poliarchus amaretur. Nam quoties reprehensam à cœpto moriendi Argenidem? aut quem spondere posse, non illam aliquando anteversuram furioso impetu vitæ consilia? Denique sibi quemque debere consulere. Nam quid de me (inquiebat) meritus Poliarchus? Radirobanem, post pauculos dies quam limina hæc attigit, utiliorem mihi sensi, quam illum, plus anno familiarem Argenidi. Quid si de se mentitus est ignotus ac externus? At istum prius auxilio Sicilia regem sensit, quam alto nuptiarum & regio voto. Si propitiam Argenidem illi effecero, quantum mihi sperandum est; cum jam præmia usurpem, quæ pene ad præstitam operam satis essent? Abest deniq; Poliarchus; Num vivat incertum est; num, si redeat, impetratura sit publice hunc à patre virum Argenis, an vero clam discessu dedecori me quoque frustratura. Radirobanem autem non dimittere possumus, nisi iratum; Neque parem conditionem (si ista abiverit) neglecta fortuna mihi & Argenidi curabit reducere.

Inter hos dies (quod Cleobulus ante conjecerat) legationes passim ab urbibus veniebant ad Regem, sedebantque in Deorum liminibus, ramos supplici lana

obdu-

obductos cum gemitu aut silentio tenentes. Multa oppida, & ex insignioribus civium multi. Ibburrane & Dunalbio deprecatoribus usi sunt; quorum ea apud Regem gratia erat ut nihil negaretur petentibus. Igitur Meleander virilem in dejectos & obnoxios cives clementiam sequutus, solo majestatis conspectu ultus est pœnitentes; legatis inter armatos custodes intromissis in curiam; in qua ipse regio cultu ad formidinem supplicum sedebat. Cumque illi de sæculi genio quererentur, qui populi mentem avertisset in tumultus; Ipse paucis incusatos in mitiorem spé purpuratis relinquebat; jubebatq; abscedens ab iis arbitrium suum audire. Levia autem imperabantur; paucę in mulctam pensiones, & pervicacissimorum exilium. Nacti igitur expectatione mitiora amore victoris suas urbes impleverunt. Hyperephanii seorsim legationem volebant ornare, suas gratulationes & vota novasque fidei sponsiones laturam. Sed intercessere consilio, qui id Regi ingratum fore cognoverant. Quippe Rex cum audisset hoc eos cogitare; Peto, inquit, an Hyperephanii plus minusve Siculos esse se sentiant quam cęteros cives. Nam quid ab reliquis vota secernunt? Cur non Provinciarum, non urbium, sed partium nomine me affantur? quas ô sciant semper invidiosas esse Principibus: sed tunc maxime cum

videri & veluti prodire in publicum, jactatione suarum virium volunt. Cum vero aliæ aliæq; provinciæ redirent ad reverentiam majestatis, legati Syracusarum intromissi in Senatum, dejectis diu luminibus, significaverunt esse quod promere non auderent nisi dicere juberentur. Sciscitanti Cleobulo quid afferrent, supplices libellos obtulere, quibus continebantur civium vota. Addiderunt, sæpe contingere, uti vexatus malorum hominum injuriis populus stulte in Regem aut patriam suos dolores vindicet. Veluti quidam ex ægritudine insani, urgentibus morbi stimulis, in proximos furunt. Nec se priorem excusare amentiam; sed scire ex illis quæ Syracusii deprecabantur incommodis eam incitatam fuisse; & plurimum ad sanitatem mentium fore, si eadem in posterum arcerentur.

Cleobulus hos libellos se Regi traditurum recepit, jussitque propediem legatos responsum opperiri; Tum soluto Optimatum senatu ivit ad Regem, tunc forte de ipsius Cleobuli prudentia multa secum volventem, qui redituras ad officium urbes haud vane conjecerat; memorque ejus monita nuper Radirobanis interventu suppressa, hunc ad illos sermones revocavit (Syracusiorum codicillis, quia longiori consultatione egebant, in aliud tempus dilatis:) Ajebas, si memini, esse duo, Cleo-
bule,

bulc quæ insynceram in Sicilia pacem efficiant, & in Procerum manu ponant, in bello an ocio degamus. Sed dicentis orationem tunc Rex Sardiniæ intervertit, quam hic pacatius exequi potes. Quænam ergo illa duo sunt vincula aut verius fata, quæ Siciliam Proceribus obnoxiam permittant? Ea ipsa (retulit Cleobulus) quæ, Sapientissime Rex, sæpe de questus es. Primum, munitionum, arcium, præsidiorũ, in Sicilia numerus ingens. Mos deinde constituendi Rectores Provinciarum in eam legem, uti non ante magistratu quam vita decedant.

Tot equidem arces, si non incommodæ essent, sed duntaxat inutiles, tamen everti consulerem. Nunc cum ad earum custodiam & sumtus, & pericula, & plerumque pernicies accedat, quid ad nostra utique damna misere obstinati, illas diutius servamus, aut in quos denique hostes arbitramur valituras? In externos, an vero populares? Atqui externi iis fatis excluduntur quas in finibus regni portubusque substruximus. Harum utilitatem nihil solicito. Satis virium illic nobis, satis moræ externis est; Qui deinde, si qua per obices illos perrumpent, nostris exercitibus excipientur, oppidisque passim objectis, quæ crebra nec adeo invalida habemus, uti primo hostium impetu diripi possint. In vim peregrinam illa suffecerint. Domi autem

quos

quos timemus? Num populum, & incolas civitatum? An non potius Magnatum ambitum, inquieto utique genio strictum semper ad audacis novitatis pericula? Raro populo tuo mens est in Reges consurgere. Vesania qua nuper intumuit, prope sine exemplo est; sed nec illa, ut expertus es, tot arcium cautione de quibus jam disceptamus, aut præverti potuit, aut saltem cohiberi; Vt inde has munitiones intelligas non tibi (Rex) asserere oppida in quorum stant cervicibus, sed ea Præsidiariorum Præfectis tradere in certissimam servitutem; qui sæpius cives invitos stare in Regem coegerunt, quam rebelles aut dubios traxerunt ad Regem; Adeo ut quoties sibi postulant arcem credi, videatur hæc eorum tacita esse oratio: Trade compedes ô Rex, quibus obnoxium arci oppidum mihi devinciam. Captivos habeam cives. Quicquid repugnes, & quantumcunque hi nolint, serviant imperiis meis. Sub munitionibus istis tremat circum provincia. Isthic recipi, hinc effundi possint armati. Regnum denique minus in ampliori tuo mihi constitue.

Referes, te fidissimorum hominum delectu armaturum tantæ potestatis licentiam. Faceres quod nemo antehac Siciliæ Regum. Quod enim aut civile bellum fuit, aut ab externis illatum est, in quo non istarum arcium plurimi rectores à sceptro defecerint?

defecerint? Aut quis omnino in nostra gente motus, nisi his claustris erumpens, aut in illa receptus? Ne id quidem dissimulant, qui post factiones ad fœdera tecum descendunt. Arces in salutis pignus efflagitant: Nempe ut iis incolumes te invito esse possint, & recrudescente armorum libidine rursus in te secura contumacia armari. Vide quã sit iniqua conditio. In prçteritæ defectionis veniam tua sponsione non contenti, arma, arces, milites sibi poscunt: Te porro in pœnitentiæ, quã sæpe simulant, pignus, eam fidem verbis suis cogunt habere, quam detrahunt tuis. At his munitionibus è regno sublatis, in tua suaque fide, ô Rex, statuent sibi præsidium, & in creditis urbibus obsequium duntaxat invenient quamdiu voles; nec invitabit ad peccãdum tot aggeribus totque fossis sibi placens rebellandi securitas.

Sed utique non damnanda est, dices, majorum disciplina, à quibus aut hæ conditæ arces, aut condendarum exemplum est. Ne vero illa ætas tantum sibi, Rex, placeat. Majores nostri res suas ad seculi quale tunc erat genium curavere; Nobis pro diversitate temporum in quæ incidimus, interdum pro salute est à mente eorum & consiliis abire; Vt & profanæ superbiæ putem ubique negligere avitam prudentiam; & absurdum reverentiæ genus esse, quod nos perpetuo illorum institutis ve-

lit

lit addicere. Et has igitur arces, quæ jam nobis molestæ sunt, ipsi rectis, ut arbitror consiliis eduxere; & nos non minori solertia dejiciemus. Olim enim aut nondum Sicilia in unum coierat, aut singulæ saltem Provinciæ, Principes suos habebant, parvo duntaxat ære, vel tenui obsequii imagine, Regi obnoxios. Non mirum sibi tunc quemque præsidia statuisse; quibus aut vicinos repellerent, aut, si à Rege vis fieret, non excuterentur à patria. Nunc omnia bello, hereditate, fœderibus, in te Dii retulerunt; ea fœlicitate, uti neminem videas, cui charius non sit commune Siciliæ nomen, quam angustum provinciæ in qua est natus. Quid igitur memoriam pristinorum discriminum limitumque servamus in castellis, jam utilitate abolita? Ne parce locorum nominibus, seu illa conditor seu vetustas nobilitaverit. Ruat cum aggeribus suis ambitio. Paucissimas de tot arcibus serva necessariis locis; unam præcipue Syracusis, non tam quæ regere tantum populum queat, quam interdum morari insanientem. Hæc sat erunt tutando: Sed eo quidem omine ne Procerum summis credantur. Tale sit Præsidum genus, quod nec egenum, nec opibus impotens, sperare à te plurima debeat, & nil possit extorquere. Relinque illis Regibus hunc crebrarum arcium morem, qui peregrino, ideoque invidioso imperio, pre-
munt

munt diſſitas gentes; quæ nec moribus coaleſcunt, nec fidem cura amicitia obſervant; quæque ubi reſpexere in majorum ſuorum hiſtoriam, erubeſcunt, ſe alieno additicias ſceptro eſſe, nec domino tantum abſenti, ſed & genti in qua dominus vivit ſervire. Sed tua Sicilia gens una eſt; unus ſanguis; eadem illi jura; gloriæ, Principis, famæ, ſyncera communio: Quamvis illam Majorum tuorum bonitas iterum in diverſa ſtudia tantum non ſparſerit, perpetuo ſingulis regionibus rectore attributo; ſub quo poſſent meminiſſe, & olim apud ſe regnatum.

Id ipſum alterum erat, quo monebam infeſtari tuam pacem, & in te Proceres accingi; hic mos inquam in tam longum & ſtabile imperium permittendi Provincias, quæ ut à te Rectorem accipiunt, hunc illico venerantur; ei aſſueſcunt, tam conſtanter hunc eſſe Præfectum, quam te Regem intelligunt. Imo & propius ille civibus incumbit, propius urget affectus; contumaces aut amantes propius damnat vel colit. Maxime nobilium ſtirpes adeo ejuſmodi Provinciarum Rectoribus accedunt, ſpe, convictu, manſuetudine captæ, uti deinde vel in Regem promiſſam fidem exerceant. Hæc munera ſi paucorum faceres, ô Rex! non illis coaleſceret inveterata vis; nec cives breviſſimo defuncturos imperio, præter fas

regionem, & æmulam ſæpe Siciliæ. Illa quoque caſtellorum turriumque frequenti ſupercilio tumebat: Erant præterea Optimates tanti factione & viribus, ut quod plerumquæ infœlix potentiæ genus eſt, Reges terrerent. Qui tunc in ea motus? quibus nunquam graviores concuſſere Siciliam. Dejecti nunc Reges, nunc Proceres; Donec arcibus præter unam everſis, Magnatum quoque robur multiplici regnantium arte ſuppreſſum eſt. Hi bello periere, hi carcere; hos lictores immolaverunt publicæ paci. Dii melius, quã noſtrorum patriciorum ſanguinem ita fatis vilem eſſe. Hoc tu avertes, ſi & quietos illos, & te ſerio Regem eſſe volueris. Sic enim ille conjurandi mos, atque à te deficiendi, paulatim excedet ab uſu; & in pari omnium jugo nemini gravis erit juſta modeſtia. Sed quamdiu id cuiquam erit impune, in contumeliam cæteri trahent virtutis neceſſitatem: Vt vel omnes pari lege à tua majeſtate ſubigendos, vel neminem in officio futurum intelligas.

Quod ſi unqam redibunt ad tumultus, jam nunc conſule quid illis facturus ſis; In te, inquam, conſilii ſummam conſtitue; Nec in amicis expecta libertatem ad fidem, qua modo extra periculum diſputamus. Forſitan & ego molliora cenſuiſſem, niſi quod venturi ignarus, neſcio qui ſint in quos nunc dixi. Scilicet illi prudentes,

quorum consilio in rebus dubiis uteris, non sic auspiciantur publicas curas, uti privatam suæ salutis solicitudinem deponant. Itaque ubi in factiosos & armatos Proceres consuluntur, eorum offensam veriti sæpe remissas sententias dicunt, & propemodum tuo sceptro indignas; Ne si quid acrius statuerint, illi ipsi in quos dicunt, postquam (uti mos est) in aulam reconciliati florebunt apud te, in ultionem fervent animos, ac denique ruina immerentum exsatient. Eo metu multis tuorum Senatorum libertas eripitur, fidis quidem sed dum impune licet, & sibi antequam tibi. Hæc ipsa nec coram Collegis dicerem; nec tibi omnino; nisi inter regias tuas dotes insigne esse scirem, & simillimum oblivioni silentium.

Dum his consiliis secretus Meleander imbuitur, interim Radirobanes machinas pergit in Argenidem adornare. Iamque munere dato familiarior, avide quærebat cum Selenissa convenire; Et eo forte die sic casus consilium adjuvit. Miserat ille qui nunciarent Argenidi, si commodum esset, eam velle se visere. Spatiabatur in horto Argenis, cum illa virginum paucæ. Sed Selenissa in illius triclinio hæserat, nescio quibus codicillis impedita; & hanc occasionem nacta colloquendi tam magnifico largitori (nam idipsum anxie optabat) renunciari Radirobani jubet, vacare

vacare Argenidi; eamque, si ipse veniret, confestim ab horto adfuturam. Geminata mox fraude, ministrarum fidissimam cum hisce mandatis ad Argenidem ipsa mittit; adventare ad gyneceium Radirobanem; cujus colloquio si cuperet defungi, properaret descendere ab horti spatiis in subjecti saltus umbras, hospitemque incommodum sua illic cunctatione eluderet. Interim Radirobanem Argenidis limen intrantem ipsa excepit; excusans quod domina abesset, illico, uti fingebat, reditura: Cumque secretum fuit, iis qui sequuti Regem erant remotius in ejus honorem astantibus; Tunc anus, Gaudeo, inquit, ô Rex, locum hic esse objurgandi liberalitatem tuam. Nimio pretiosius quam ipsa natura me ad vultus charissime tuæ matris admovisti. Et Rex, Parva hæc, inquit, existima, Selenissa; & pignora fortunæ majoris. Ne vero tuam sortem meamque dissimulem, accipere majora à te possum, quam tradere. Tu lux mihi, tu veræ matris loco, tu aliquid conciliare mihi potes vita fœlicius. Neque à te expeto opem, nisi quam tibi tuæque alumnę utilissimam putabis. Nam quid illa Archombroti amicitia tenetur? Quam indignũ Siciliæ rebus, ignotum, privatumq;, in illas spes niti? Equidem veneficio factũ puto: Et mehercules si Virginis frater essẽ, aut pater tormentis verum exigerem; eoq; vel cæso

vel pulso, exonerarem puellam curis inanibus. Permitte te matrem appellem. Tu mater, & medere alumnæ in deteriora consilia vergenti, & assere me in cœlum; id est, fac ut patiatur se amari. Quid illi in genere meo, quid in fortunis displicuit? Quantum Sardiniæ, quantum Corsicæ vires possint, certe feci ne nesciret. Nec adeo inauspicatus vivo, ut in totum purpuram meam dedeceam. An deos expectat, & in Archombroto fingit numen, quæ Reges sic fastidit? Cæterum in me simul, & illam, nolo te sine precio piam esse. Si receptus in optata fœdera ero, spondeo præfecturam Sardoi & Siculi maris (qui honos à Regibus secundus est) transituram in filium tuum. Si plura desiderabis, intelliges te mihi parẽtis loco esse.

Labentem jam accepto munere anum, tantæ spei quæ offerebatur moles afflixit. Excæcata, nec aliquid præter Radirobanem jam videns; Nollem, inquit, hæc à te audivisse. Lentiorem hinc habebis diligentiam meam. Nam quæ tibi & Argenidi properabam efficere, nunc timeo ne videar empto & vili studio moliri. Sed & altius quàm suspicaris in Argenide vulnus. Quid tu mihi de Archombroto, Rex? Erras, Optime, erras. Hæc dicens, vultuque demisso oculos tollens, breviter risit. Ille avidus sciscitari, & jam prope mercenariam urgere. Sed negabat Selenissa tan-

tillo

sillo colloquii momento rem posse expediri. Ac ne initia quidem, inquit, sine creberrima tui meique oris mutatione retulerim; Et hic tui Optimates in utriusque vultus intenti sunt. Præstabit descendere in hortum, tamquam obviam Argenidi eamus. Ego te per errores in spatia ducam à quibus hanc abesse conjicio. Confusus expectatione Radirobanes tantæ rei quã-tam matrona videbatur afferre, illiusque manum tenens; ad viridarium volentem invitavit; simulatione coram suis proceribus usus, velut ad Argenidem iret. Sed postquam in aviam horti partem, & vix notam Argenidi, deducti sunt; Fallor, ait Selenissa, aut hic dominam maturato habebimus. Redeunti plurimum placet hæc via. Illic igitur suos sisti Radirobanes imperans, ipse cum anu in consitam arboribus semitam se conjecit.

Tum vero Selenissa ægrius loqui, & veluti in repugnantis animi rixa quærere diu verba; seu revera exhorruit in exeundæ fidei articulo, seu simulata perturbationis magnitudine proditionis beneficium apud Radirobanem commendabat. eique miranti; Quidni, inquit, expalleam quæ primum hodie disco loqui quod nolit Argenis? Sed tanti est vel invitam sanari. Et tu unicus ad hunc morbum Æsculapius, ô Rex. Vide tamen ne exitio meo fiat, quod te, & illam, hac prolatione secreti

cula urgere. Sed tam grandis superstitionis originem quis è vulgo ejusmodi temporibus nesciret? Mihi quidem, sub qua Argenis habuisset infantiam, adhuc Rex illam custodiam commendavit: Et lex publice omnibus dicta; Si quis vir pedem latum in arcem extra unum Regem penetravisset, sacrum hunc fore. Tum si qua de nostris mulieribus meo injussu ex arce discessisset, scaphę imposita sine commeatu vel gubernaculo, ageretur à littore: Vni mihi cui præcipua fides, datum ut Idibus exirem. Erant enim peragenda familiæ meæ sacra. Circa arcem justus miles tetendit. Tria ad præsidium millia erant, & per vices vigilabant.

Si mihi credis (Rex,) non prorsus hæc erat injucunda solitudo; maxime inter initia, dum fatigatos urbano tumultu animos ocio illo componimus. Simplex ætas Argenidis in jocis versabatur, quos delectæ puellarum faciles admovebant; ut & sæpe solutæ mentis fœlicitatem mirarer, & de temporum perversitate ingemerem, quod Siciliæ heres vix tantillum spatii tuto incoleret. Sed compendium apud te faciam. Ne facias, inquit ille, ô Mater. Nam etsi nondum intelligo ad me ista quid faciant, juvat tamen audire consilia Meleandri, moresque & fortunam Argenidis. Tũ Selenissa; Ita horas diviseramus, ne quod tædium admoneret suæ capti-

vitatis Argenidem. In comptu non multa, lucum amabat quem amœnum in arce habebamus: Illic facili arcu lacertos fatigabat, provocata æmulatione suarum, quæ longius sagittis progrederetur, quæ certius metam feriret. Ingens plaudentium risus in molli exsonabat victoria. Cursus quoque præmia erant. Rursus mystæ omnes simul, omnes ad ambitum loquebantur. Amabam hæc in alumna, simul vires crescenti suffectura, simul animum prohibitura ab inutili dolore præsentium rerum. Hinc digressa majorum monimentis implicabatur; Neque avidiorem vidi quam prolatis historiarum auctoribus. Reliquum diem inter artificia degebat, tunc etiam referendis audiendisve fabulis incitata. Habes indolem tuæ Argenidis, ô Rex. His studiis exigebat adolescentiam priusquam innoxiam animi pacem curæ libassent.

Cæterum ex arce Syracusas digressa in Iunonis templo eram. (Memini diem; adhuc videor aris astare; adhuc thura injicere; ita casus memoriam adduxit.) Eram, inquam, inter sacra, & Argenidis coram Diis miserebar, cum venustissimæ formę puella testudinem templi intrat. Grandis erat nobilique incessu; Sed vultu in tristioris fortunæ specimen dejectus. Ego potissimum mirabar, quod unus vir in comitatu esset. Is operto capite sequebatur;

ut in eum vix inſpici liceret. Subitum muſſantium murmur fuit, quæ eſſet, aut unde veniret. Nam ignota erat facies, nec veſtis uſitata Siciliæ. Gradiebatur ipſa, ſed tanta majeſtate, tamque concinna, Rex, rurſuſque ea mœſtitiæ ſpecie, ut in illius contemplatione mihi omnia vota exciderint. Illa non multum Deam morata, nec ſpeculum numini tenuit, nec ornavit munere aram; Sed aſtitit meo lateri, & mox repugnantis genibus allapſa, Plus tibi, inquit, hic dies, ô matrona, quam putas in promenda bonitate licere, vult. Si placet miſereri, & Diis exemplum præire vis quos tam anxie oras, arcanum mihi locum concede, quo votorum ſummam edam. Ego gementem ſublevavi; & quia videbam non placere ſpectatores, templo maturius digreſſa, in ſororis illam domum, quo & ego divertebam, eodem mecum vehiculo perduco. Nacta ſecretum, primum peto in Siciliam unde adveniat. Græce enim loquebatur, ut barbaram tamen ſcires. Oſcam ego putaſſem; & magnæ Græciæ vicinia noſtræ linguæ commercio imbutam: Sed nimium ab hac gente oris pulchritudo diverterat. At illa; Vt intelligas, inquit, nihil me de genere mentiri neque opem incommodam ferenti optare; cerne, matrona, cerne patriæ fortunæ reliquias, ſi fata in patria ſævire non deſinunt, mihi ubique terrarum

suffecturas. His dictis gemmarum vim ex pyxide eruit, reductaque simul palla aliquot ad interiorem vestem recessus ostēdit, eadem opulentia tumentes. Privatæ mulieris divitiæ non erant. Igitur rursus frontem, & cæteras indolis notas, levi visu percurrens, altius contremui, & quæ esset dicere jussi. Misera, inquit, sum, & cui in auxilii maxima parte erit à multis ignorari. Ac ne vagam existimes, aut temere isthuc allatam, en litteras mulieris tibi quidem ignotæ, magnę tamen, & quæ opinione tuæ virtutis, cui fidit, maxime meruit à te juvari. Ea est mater mea. Litteras simul tradit, quas hic vides (Rex:) Has enim ex secretissima cistula heri deprom si, uti te coram pellegerem. Nunc qvid scriptum sit, audi. Alcæa salutem Seleniſſæ. Si quæris cur me ignores, & ego te noverim; scias hoc virtutis maximum præmium esse, quod latere suos non sinit. Non esses à Siciliæ Rege ad formandos filiæ annos delecta, si præstantiorem invenisset. Ego inter obscuras fama gentes (nam & barbaros appellatis) famam nominis tui excipere potui & tam meo quam patriæ vitio non merui à te cognosci. Sed tamen miserere. Vtcunque sim exteræ gentis, at infœlix, at mulier, & si quid hoc valet, Græcæ quoque originis sum. Excipe hoc pignus carissimum, excipe unicam gnatam meam, si quid mihi credis,

dis, clarissimo sanguine ortam. Fati injurias, meique necessitatem consilii, tibi illa melius expromet; quæ fœliciter calamitosa fuerit, si non modo eam servabis, sed & tuis moribus imbuetur. Vale.

Perlectis codicillis, quæcunque virgini mandata à parente ad me essent, peto audire. At illa; Patria mihi, inquit, in Gallia qua Rhodanus flumen de ingenti lacu se explicat. Theocrine mihi est nomen. Pater fuit non modo inter suos insignis, sed uti modica interdum regna sunt, agri etiam sui princeps. Treutacommilcondorus vocabatur. Is decedens me quidem jam adultam, filium autem vix cunas egressum reliquit, & jam fato vicinus fratrem suum (Icciobates appellatur) per superos quos relinquebat Deos, per inferos quos adibat, per fœdera deinde naturæ, & unius patris memoriam oravit, ut ageret nostri curam; nõ pueritiam fratris mei desereret, neu imbecillitatẽ meam, aut viduam maxime matrem. Et illo inter fictas lacrymas jurante, pater meus extinctus est. Fœlices videbamur patrui fide. Ita patrimonium curabat; ita nos, ita matrem solabatur. Sed scelesta diligentiæ causa erat, ne quid illi de hereditate periret, in quam fratre meque sublatis haud dubie veniebat. Veneno itaque (ignotum Gallicis moribus nefas) utrumque adortus est; sed eventu nec digno, nec

æquali. Me enim extingui ſatius erat, me objecta tabe peruri, quam te frater dulciſſime; quem ô Dii mea clade ſervaſſint ultorem futurum perfidiæ, & patrium nomen læta ſobole reparaturum. Facinus inter extremas epulas corruptis bellariis mandatum eſt, quæ frater utique avidius, patruo admonente, atque urgente, ſumſit. Mihi ſubitus horror objectus eſt; ſive genii mei cura hæc fuit; ſive patrui ſolicitudinem ſuſpiciebam ad hos cibos fratrem hortantis, à quibus illius ætatis nimiam cupiditatem abducimus. Redii deinde ad matrem; cumque frater ſub noctem ægrotaret, timide quid ſuſpicarer explicui. Hæc antea aliis ſuſpicionibus tacta, quas heu nimis mali præſentis atrocitas afferebat, ferventibus lacrymis filium perfudit, ſubita morbi mole jam prope exanimem; & nunc una, nunc alia corporis parte captum, donec puer infelix inter medicos expiravit. Proh nefas! ſuſtinuit adeſſe morienti ille veneficus, vultu quoque mœſtitiam adumbrans. Et ne veneni indiciis membra liverent, inclamabat, præcipitandum funus, cauſamque fingebat, ne diutius in extincti pueri aſpectu mea mater conficeretur. Neq; ipſa repugnavit, ſceleris quidem haud dubia; ſed volebat poſſe videri facinus ignorare, ne patruus in detecto parricidio inverecundior, quod in me reſtabat exequeretur audacius.

dacius. Iamque unctum cadaver erat in ſagulo, foreſque ſpectabat; jam ad planctũ mulieres ſignum petebant: cum me mater in ſolum conclave ducit, comiſque divulſis: Facis, ô miſera, inquit, ut neſciam quid potiſſimum gemam: Illumne quem jam flammæ corripient filium meum, illam teneram ætatẽ, quæ domeſticum prędonẽ non novit: An te magis, quem æquali, aut pejori forſitan feritate, idem latro à noſtris complexibus rapiet? Frater tuus jam exivit mortalitatis ſenſus, tu reſtas in ſupplicia. Illum denique nullæ artes revocabunt: Tu, ſi ſolers fuero, poteris forte non perdi. Conjunge conſilia, gnata mea, priuſquam nos hoſtium crudelitas invadit.

Sic lugentibus nobis: ſupervenit vir fidiſſimus Praxetas, patruo quidem meo, non illo Icciobate, ſed alio pridem defuncto genitus, at impari matre. Ille, metu turbulento, Differte lacrymas, inquit, & dum licet, aliquod vobis invenite effugium. Imo, ô optime, retulit mater, tu potius conſule nimia clade ſtupentibus. Si permittitis (ait ille) loqui quæ ſentio: non potes, Theocrine, niſi beneficio fugæ eſſe incolumis. Præſentarium erit exitium: nec fortaſſè in biduum vivis. Ne in vicinis quidem regionibus ſecura conſtiteris. Auro, veneno, inſidiis, peraget vir callidiſſimus quicquid exorſus eſt.

Dum

Dum itaque fratris tui funus ardebit (nam uti scitis in hâc noctem apparatur;) tu veluti œstro mota inter tenebras discurre licentius; tandemque frequentiæ subducta, ad posticum meæ domus te recipe. Adero sine lumine solus, & in latebris, interim dum maturius consilium inimus, te servabo. Tu vero, Alcæa, amissam filiam esse solerter assimula. Lacrymas satis dabunt filii tui interitus, istiusque periculum. Imperavit mihi mater uti parerem monenti. Neque fraudem differebam; sed semel iterumque rogum fratris visa, elabor inter gementium turbam; & tenebris freta ad Praxetæ domum pervenio. Ille me condidit in secretissimam partem ædium; & mater (ut audio) ex arte scenam implevit, undique me filiam suam quærens, nisi qua esse cognoverat. Supplicavit etiam Icciobati ut exploratoribus late per viciniam dimissis sibi me redderet. Vereri ne ob fratris interitum violenta in meam vitam consilia inirem. Nec ille omisit quæstionem. Multum enim scire intererat an satis periissem.

Sed cum aliquot dies quærere frustra, materque vacuos rogos ut extinctæ posuisset; tandem cum Praxeta constituit amovere me à tyranni potestate, dum ipsa deligat ex vicina juventute, qui pervindicandæ hereditati me uxorem accipiat. Neque securius mitti me posse, quam quo

nulla

nulla antea nobis intercessisset familiaritas. Ita enim omnem patrui mei in quærendo solertiam posse eludi. Et tu supra cæteras meæ matri placuisti, ô matrona. Ita concupiit auspicari tecum hospitium, ut acciperes unicam gnatam, si aliter non vis, at certe in servitutem tuam. His ita decretis, quo tutior fallacia esset, mater ad Icciobatem digreditur, & super meo casu consuli Deos petit; nec alium certiora responsurum quam Delphorum pręsidem Dęum. Se enim avitam in eum pietatem obtinere: (Nam & Phocensium colonia sumus, olim Massilia in interiorem Galliam deducti.) Si Icciobati placeret, se Praxetam eo missurum. Prolixe Icciobates consilium probavit. Nam & ipse mei fati incertus, Deorum ministerio ubi essem aut quomodo occidissem intelligere cupiebat. Nec suspectus Praxetas illi erat. Dona etiam ferenda Deo tradit. Praxetamque multo auro solicitat, ut editum oraculum nulli priusquam sibi enunciet. At ille promissam nobis fidem non mutans, tanquam Delphos profecturus, me pro sarcina imponit parvo navigio, quod secundo flumine ad mare ferebatur. Nactus inde ex Epidamno navem, quæ à Rhodani ostiis solvebat in patriam; cum vectores omnes ac nautas peregrinos esse sciret, fasciis in hospitio deductis, me sororem appellavit, imposuitque navigio.

Loca-

Locavere operam nautæ, ut nos applicarent Siciliæ. Quibus fidem servantibus, ecce me, Selenissa, jam non memorem libertatis, & aliquid exigenti è patria Icciobati debituram, si me tuam famulam esse permittes. Praxetas ille mihi ex concubina patruelis, is est, qui ut altius fallat in servili veste me sequitur. Nostros errores, & quæ modo strictim exposui, potes ab eo, matrona, diligentiori narratione accipere.

Cum hæc diceret, tanta modestia sermonem commendabat, tam concinne leniterque mœrebat, ut in eosdem cum illa affectus sentirem me mutari. Et ego per Deum fidium (interpellat Radirobanes) jamdudum expecto quid de illa statueris. Si in me incidisset, non contentus hanc timida pietate obtegere, revulsissem Icciobatem à præda, cui forte nunc incubat, vinctumque, & ultimis ceremoniis mactatum, virgini immolavissem. Subrisit Selenissa, & Radirobanis pietatem laudavit. Anxia, inquit, eram. Nam neque tanta supplex, & quæ oris habitu, precioque tot gemmarum, ambigere non sinebat, quin vera afferret, negligi poterat; rursusque Argenis obstabat officio, cui eram addicta, & ad quam nefas erat, præter assuetas, ullam admittere. Igitur, Potuisses, inquam, Virgo, deflectere ad alias quæ utiliores in te pietatis fuissent;

ad ne-

ad neminem autem cui tua calamitas plus doleat. Sed quod oras, præſtare non poſſum. In ſecreta enim arce cum filia Regis ago. Succedet officio mea ſoror; quæ, ſpondeo, res tuas ſic curabit, ac ſi ex ea nata eſſes. Confuſa videbatur; & verecundia oculos in humum traxerat: Ac, Quam bene ſecreta ea domo tegerer, inquit, ſi in ea per te liceret ſtirpi Regiæ famulari. Concutiebat animum meum tam indigna calamitas. Iubeo itaque bene ſperare; eamque cum ſuo Praxeta ſorori meæ trado, interim dum ego ad Regem, qui tunc erat Syracuſis, omnia refero. Rurſus interpellat Radirobanes. Quis autem Meleandri ſenſus fuit? Advolavit ad ſolatia adhibenda; an potius ſuam aliis pietatem mandavit? Iamdudum excrucior quod tam lente miſeram adjuviſtis. Et quidem expectabam, ut viam ad exitum mearum curarum expedires; tu in alias ſolicitudines conjicis. Sed tanti eſt obliviſci parumper ægritudinis meæ, dum miſerrimæ Theocrines caſus accipio. Tu modo omnia, nec præcipitanter, exequere. Tum Seleniſſa, Ne me vero exiſtimes fruſtra in hos ſermones delapſam; Scies tandem quam hæc ad te pertineant. Meleander non minori indignatione quam tu modo hanc hoſpitis calamitatem accepit. Et quid, ô Seleniſſa, ſi miſeram viſo? Ne feceris, inquam, Rex: Prodeſſet

supplicem tua humanitas. Quis enim Optimatum, aut saltem matronarum, salutare deinde advenam non volet? Et in tanta celebritate periret arcanum quod apud nos sic quærit. Si permittis in arcem ad Argenidem duci, commodius eas vises. Volo, inquit, mea Selenissa. Tibi curæ sit uti bene habeatur. Quod si à domesticis turbis quietem Dii dabunt, faxo patruus non in illam impune peccaverit. Nunc demum mihi places (exclamat Radirobanes) nunc dignus es, Meleander, qui Argenidem genueris. Ad quæ verba anus hilarior, Vide, inquit, ut hunc animum in Theocrinem serves. Eget enim hodieque beneficio tuo. Sed est multo facilius extra periculum misericordem esse, quam cum præter contemplationis pietatem, opera præsens exigitur. Nunc vero sine me cætera memorare.

Postquam hanc licuit adjungi Argenidi, læta regredior ad sororem, bonitatemque Meleandri, & omnia, quę volebamus, imperrata renuncio. Et nunc, inquam, Theocrine, mihi in secundam curam es. Pari cum Argenide cultu te jussa sum observare. At illa magnopere orabat, ne quid de se decerneretur illustrius, quam de cæteris, quæ in Argenidis vivebant familia. In hoc enim ordine posse se extra famam latere. Longissimum mihi erat, quod non eam è vestigio ad arcem ducebam,

bam, haud dubia amaturam Argenidem oblatum à Diis egregiæ adoleſcentis conſortium. Sed inſtabat ſacrificium meæ familiæ anniverſarium, quod recte fieri me abſente non poterat. Poſtridie vero quam per ſacra licebat, Praxetam Delphos verſus dimiſimus. Nam ajebat aliqua reſcire Ictiobatem poſſe, ſi nuncupatis votis perfungi neglexiſſet. Sed Deo conſulto ſe Syracuſas rediturum ad ſororem; ut inter nos fingere poſſemus quæ tyranno referret tanquam ab Apolline oracula.

Illo profecto, impoſui meo carpento Theocrinem: nec ſatiabar colloquendi dulcedine, ut itinere inter varia conſumto, prius ad arcem pervenerim quam me ſcirem digreſſam Syracuſis. Poſtquam virginem Argenis conſpexit, aliquo ſtupore perculſa eſt, non ſemel per omnia ejus lineamenta mentem & oculos ducens. Ego coram cæteris de Theocrine modeſte locuta ſum: Virginem eſſe externam, quæ Africam petitura, ad nos naufragio perveniſſet. Secreto deinde Argenidi rem committo; quæ omnibus præter me remotis, Si mihi, inquit, ô hoſpita, ſororis ſuaviſſimum nomen concedis, ſi dignum eo nomine affectum indulges, me dehinc unicam patri meo non putabo. Vtinam velles, quid genere tuo dignum ſit comites meas ſcire. Sed hinc ſcias apud nos te regnare, quod locũ ac gradum tibi arbitrio

tuo conſtitues, & quæ arcana eſſe volueris, ego & Seleniſſa ſilebimus. Non ſe tenebat Radirobanes: ſed loquentem interfatus, & inquit, fortunatam Theocrinem! Vltro ab Argenide amari, ſic audire, ſic reponere, abſque æmulo veſci ſic poſſe! Numero dicis hæc, reponit Seleniſſa, præquam ſi deinde conjunctiſſimas mentes & ſtudia nulla ſimultate interpolata aſpiceres. Erras tamen quod æmulationem abfuiſſe exiſtimas. Deperibam Theocrinem: & utra plus ab ea amaretur, mihi cum Argenide contentio erat. Accendebat noſtrum amorem modeſtia ſua: Neque ulla erat in arce quam non idoneo officio demereretur. Error etiam linguæ, divertentis à genio Græciæ, augebat dicentis gratiam nævorum venuſtate. Studia illi eadem quę Argenidi eſſe videbat: ea autem prudentia ut ſæpiſſime victa diſcederet; & ne quid calliditati lepidiſſimæ deeſſet, indignatione mox ficta incitabat vincentis lætitiam. Sed lanificii erat rudis: Non acum, non colum tractare aſſueta. Venationi in ſua gente deditas ajebat, quæ ex primis ſtirpibus erant ortæ. Facilime tamen indolem cum regione exuerat. Monſtrari ſibi volebat eas artes, non indiligenter obſervans quæcunque monebatur. Nihil tamen vehementius mirabar quam cultiſſimam amœnitatem ingenii. Semper inſontes joci, aut feſtiva narra-

narratio: Vividi quoque versus, & masculi plus quam qui fidibus canerentur. Nam scribendi vitia, seu Græce seu Italice conaretur, non perinde ac loquendi illi erant.

In illis remissionibus eramus, cum interrupit ocium nostrum flagitiosa proditione Lycogenes. Impatiens artis qua Rex Argenidem servabat, utrique exitium destinat. Operosum, & fortasse invium facinus, si illud pietas imperavisset: Sed nihil est supra improbitatis ingenium. Igitur duorum conscientiam tentat, qui ad omnia promiserant ferrum, fidemque jam ad flagitia exhibuerant. His arcem ostendit: illic prædam, si modo viri essent, eximiam latere. Vbi Rex ad invisendam filiam secessisset, noctu evadendum in mœnia. Quippe non satellites, non amicos, non servulos intra ea limina admitti. Nudum, & senem, etiamque consopitum, quam facile opprimi posse. Sed & comprehendendam esse Argenidem. (Ea enim ad nuptias adacta, usurum se deinde cogitabat Regis vita, ut in tanto rerum motu fortuna monstravisset.) Ipsa sceleris insolentia excitabat latrones, ut se memorabili flagitio celebrarent. Sed quis, ajebant, nos in arcem recipiet? aut quis euntes non notabit? utique tam frequenti sedulaque vigilum statione, ut pene in numerato sint aves quæ armatos prætervolant. Cum diu disceptassent,

tandem commodissima ea pars visa, quæ cingitur mari. Nam viribus naturæ fisum Regem eo latere omisisse custodiam: Posse appelli levem scapham, & undarum fremitu necessarios tumultus latere. Rursus tamen cogitabant illic collem per præcipitia desidere scalis omnibus altiora; sed sicariorum unus, cujus confessione postea de sceleris modo rescitum est; Permittite mihi negotium, inquit. Inveniam rationem quæ nos in arcem tollat. Socius tamen mihi unus non satis est. Quid enim si quærendus Rex in vasta domo erit? aut si ultimus terror vires illi sufficiet? Quid quod antevertenda Argenidis fuga erit, si intellecto periculo latebit, aut excubantem ad fores custodiam petet? Non pauciores octo suffecerint. Hos si deligere mavis, ocius nobis conjunge. Sin in tanta re nobis fidis, notos habemus, qui omnia perfecta tibi reddant. Lycogenes se suamque fortunam tradere illis professus: Cras, inquit, se in laqueos dabit præda. Audio enim Melcandrum ad Argenidem iturum. Maturate, dum adhuc recens est impetus; nec sinite, conscientiam eorum quos secreto adhibebimus, nimia mora in proditionem deflectere. Ego in prædio meo ero quod quinto ab arce milliari ad littus est. Vos illic communem prædam adducite.

Sic inter nefarios constitutam rem visa

est

est fortuna promovere. Venit enim ad arcem Meleander: Noxque imbribus fœda, & exeunte mense illunis, interceperat quam oculorum tam aurium usum. Solebat Rex cum ad filiam veniret, Proceres à limine arcis dimittere, ut ad proxima militum castra, aut vicinorum oppidorum cultiora diverterent. Nos autem necessaria omnia ei exhibebamus. Hoc remississimum tempus erat optimo seni. Quasi relinqueret curas in foribus, ipsamque majestatem, inter nos verissima quiete solvebatur. Ea vespera quæ destinata erat insidiis, non modo ignarus periculi, sed & forte hilarior, cum omnes cœnavissemus, quærere cœpit quibus ludis hybernum & madidum diem puellæ transegissent: Et ego, Fabulis, inquam, Rex; quas impendio depereunt. Imo tu (ait) hoc studio iis concedere non debes, Selenissa, quæ esse jam anus & fabula incepisti. Sed referre singulas volo, quo symbolo juverint hunc senatum. Cum omnes rideremus, & ille imperiosius instaret, ausæ sunt quæ proxime stabant suas ineptias memorare. Inter illos sermones Rex paulatim insinuato sopore se dimisit, reclinisque in eundem quem cœnando presserat thorum stertere cœpit. Et quoniam expergefactus ægre soporem revocabat, compositis vestibus opertum, appositoque haud procul lumine, sine strepitu omnes relinquimus.

quam hæc loquor hostilibus armis potita est) clypeum à victo detractum suæ lævæ inseruit. Circumspiciebam ego, non periculi magis, quam auxilii novitate attonita; cum illa unius cervicem ita ferro præcidit, ut ad me atque Argenidem cruor de efflante trunco pertingeret. Strenue deinde hunc clypeo pulsatum, hunc mucrone, hunc capulo turbat. Tum vero grassatores, qui primum insolentia certaminis turbati gradum retulerant, tanquam in justo discrimine violentius insurgunt; ut neque jam puderet plures in unam, & puellam, decernere. Exsonabant angusta in sede arma quassata; simulque miserabilis clamor mulierum (jam hæ enim ad nos concurrerant) speciem captę urbis majori quam pro loco aut numero tumultu retulerat.

Hæc narrante Selenissa, non se regebat Radirobanis animus, tam prodigiosi certaminis expectatione suspensus. Sed ecce colloquentibus modum imposuit, tunc primum injucunda Radirobani Argenis. Forte redibat per illam horti semitam, cui antea minus consueverat. Eaque conspecta nihil Radirobani & Selenissæ inter se addere licuit, nisi ut postera die in idem horti spacium, paulo post Solem exortum, tanquam ambulantes, convenirent. Nec gavisa Argenis est, Radirobane viso. soli enim Selenissæ colloqui properabat,

multo hilarior quam cum excesserat è cubiculo. Cum is tamen venienti obviam isset, non severe exceptus est: Virgine per alia gaudia minus illum tunc exosa: Quæ etiam ut animum tegeret seria lętitia perturbatum, deflexit ad levia, chartamque versibus plenam ostendit paulo ante à Poeta non ignobili oblatum. Iis ille fœlicitatem regii luci celebraverat, in quem Argenis sive levando æstu, sive ad primæ noctis pulchritudinem, solebat concedere. Ipsa quidem explicatam manu chartam tenebat, quam sic porrexit Selenissæ, uti Radirobanem quodammodo invitaret ad istorum carminum lectionem.

Fortunata nimis, solesque habitura serenos,
O quacunque tuos diffuso vertice ramos
Pandis, & in spatiis nutas regalibus arbor!
Te neque Chaoniis vocalis sylva columbis,
Nysaumve nemus, summisque habitata Deorum
Ida, vel intonsi superent fastigia Pindi.
Quis parvi ingentes nemoris, quis carmine digno
Æquet opes, formamque loci, Nymphasque Deosque?
Populus hic, trepidisque Alnus prope candida ramis;
Fraxineumque decus, Platanique, Ornique minantes
Syderibus, sævoq; illæsa fulmine Quercus,

Et

Et Fagi veteres, & amicior Vlmus Iaccho.
Fronde placent variæ: Non est color omnibus unus:
Non parili se stirpe levant. Hic multa Cupressus
Tollitur in metas, gracilique umbone superbit.
Hic & Apollineæ laurus, Piceæque liquentes,
Et Phrygia Pinus, & glaucæ dona Minervæ.
At lentæ subtus Coryli, fæcundaque puro
Fonte arbusta tepent. Tum floribus alma superbos
Vestit terra sinus; quales non blanda faventis
Aura creat Zephyri, Stygio nuptura marito
Quos legat Enneis simplex Proserpina campis.
Nec diros hæc sylva Lupos, nec sentit aduncæ
Spumea rostra Fuis; vel formidabile murmur
Accipit, absentes si qua Leo devovet Agnas,
Raucaque vicinum terrent jejunia campum.
Insontes Capreas, placidoque examine Cervos
Cerne magis, pigras latus acclinare per umbras,
Vel parva trepidare fuga, si plausibus aura
Infre-

Infremit, aut dubios venti movere tumultus.
Vos quoque, præsaga cantuque alisque volucres,
Non isthic avido retinet circumlita visco
Arbor; Ad humentes nec fraus sedet improba fontes,
Heu vestros prensura pedes. Iuvat æthere toto
Nunc tranare polos, nunc tutis fidere terris.
Quam bene nocturno gentilia prælia cantu
Conserit, & Thracem narrat Philomela tyrannum!
Quam bene, cum roseos nox ultima pallet ad ignes,
Innumeras dat lucus aves, & picta salutat
Turba diem, tantisque sonant concentibus auræ!
Parva loquor. Totas Dryadum nemora ista catervas
Incoluisse juvat. Procul ô procul impia cedant
Lumina; nec sanctam lædant contagia sylvam.
Vnde tamen luco tantum decus, unde frequentes
Numinibus sedes, ipsæ vos dicite Divæ.
Scilicet huc castos magni quod filia Regis
Ferre gradus, parvoque ingens producere luco
Virgineos assueta choros; se læta beato
Indulsit Natura solo; Nymphæque decoræ
Auctu-

Auctura comites, hos implevere recessus.
O Virgo, ô Princeps, Siculorum ô cura Deorum!
I, cupidas specta nemora inter consita Divas;
I, gratum dignare nemus. Vestigia campus
Signabit, raptis subitus quæ floribus Auster
Impleat, & servent metitæ in cortice Nymphæ.
Nec nemus hoc tantum; Siculi te sentiet omnis
Ora soli, faciesque Deos satis una faventes:
Tu si qua Libycis exæstuat annuus arenis
Ire voles, aut qua emoriens Natura pruinis
Deficit, & gelida sitiunt statione Triones,
Mitescent steriles auræ, tum floribus omnis
Crescet ager, fatoque diem meliore novabis.

Radirobanes in cubiculum deductam Argenidem, quia adventabat vespera, relinquit, & ad Meleandrum digreditur. Tum vero ad Seleniſſam Argenis; Iamdiu est, mater quod te habere solam quæro. Et te quoque multum exiſtimem proci illius tædio nauseaſſe. Quid enim tamdiu tecum hæsit? Hic Seleniſſa mollius loqui, & præterquam Argenis expectabat. Se enim

Se enim nesciviſſe tantæ humanitatis totque leporum hominem eſſe; Suaviſſime loquendo junxiſſe diem nocti, niſi quod identidem referebat ſe ex amore miſerrimum. Non probavit ſagax Argenis de inviſo homine præconium. Sed diligentius quæſitura: Quod autem facturus eſt? ait: aut quando ſoluturus in patriam? Mitte has ſpes, inquit anus. Niſi bello devictus non abibit. Nam & afflictim te deperit; & is furor niſi magna ruina premi non poteſt. Vtinam ſaltem adeſſet Poliarchus; utinam illius fortitudine tegeremur. Ac mecaſtor ingratitudinis famam timeo, ſi pugnandum in hunc erit cujus auxilio ſumus incolumes. Quid ſi levi ſpe indulgeremus inſanienti? Dilatione fruſtratus poteſt in Sardiniam remitti, quaſi rebus maturis revocandus. Hæc non illius, ſed tua & Regis cauſa dico. Dolebis Hymenæi tui face Siciliam adhuc civilia excutientem incendia rurſus ardere.

Argenidem ſive indoles ſua, ſive induſtria amoris, facile Seleniſſam eſſe mutatã admonuit. Sed indignatione in aliud tempus ſubmota, mollius hanc de Radirobanis amore mentionem rejecit, ſcilicet majus opus adorſa, illam anum, illam verſutiſſimi ingenii larvam alia fraude pervertere. Igitur cum aliquandiu ſilentium tenuiſſet: Mihi quoque ægre eſt, Seleniſſa, bene meritum Regem in ſpes incubuiſſe,

quibus

quibus illi indulgeri non liceat. Sed de istis deinde viderimus. Læta matrona, tanquam juvantibus Diis fallere incepisset, virginem solam reliquit; quæ mox in fenestram reclinis, lacertoque mentum excipiens, cœpit furiose dolere, arcanorum omnium sibi consortem timeri meruisse. In quam enim jam curas partiretur? quis in dolorum, quis in gaudiorum arbitrium posset jam recipi? Tandem risus imitatione perstricta, cogitavit nunquam sine mixtura aut propitios aut tristes Deos esse. Satis autem eam lucem habuisse fortunæ. Ferendum si quid grave deinde accidisset. Hoc ipsum pro numinum munere habendum, quod non de more, quæ sibi contigerant, quæque instabant, extemplo prodidisset Selenissæ. Ea autem sic erant. Spatianti in luco nunciaverat Arsidas Poliarchum esse in Vrbe, & latere in Nicopompi domo; conveneratque inter eos, uti sub noctem per posticum duceretur ad Regiam. Ergo puella lætitiam, quam sola non capiebat, properans in Selenissam effundere, maturius domum redierat. Sed sub ipsa loquendi exordia, defecisse ad Radirobanem anum expavit, siluitque de adventu Poliarchi; quem impetus juvenilis, ad nova latendi pericula rursus adegerat.

Cum enim rediisset in Africam Gelanorus, nec uti convenerat Clupeæ habuisset Poliar-

Poliarchum, ad Regiam Hyanisbes profectus, illic ex febre adhuc ægrum offenderat. Litteras ergo & mandata Argenidis ferens, afflictæ præterea Siciliæ statum exposuit, & quo in discrimine virgo esset sub Lycogenis prope certa victoria. Nec quicquam dicere omisit, nisi quod Argenis vetuerat, nempe iniquiorem animum Meleandri. De Archombroto vero non siluit; Nescio, inquit, quo se fastu Archombrotus sustulerit; Nos jam illi viles sumus. Nec quid gravius, aut acerbius, quam eum amicitiæ oblitum credebat Gelanorus. Sed nihil est suspicioso amore solertius. Statim Poliarcho suspicio incidit, Archombrotum Argenidis forma captum, & à se tanquam æmulo diffidere. Nam quid prohibet, inquit, eum aliqua explorasse, à me quoque amari Argenidem? Nihil agimus, Gelanore, nisi in Siciliam mature transmittimus. Scilicet Argenidem, dum hic ignavus cesso, mihi illic inter bella aliorum virtus servet? aut verius, sinam alios esse quibus ipsa se debeat? Anxio animo Gelanorus hanc domini mentem accepit. Nam infestum Poliarcho Meleandrum metuebat, & prærepta ab Argenide erat libertas admonendi. Fidem denique utrique sic servavit, ut de Meleandri eversione nil referens, subinde tamen ostenderet, maxime intutum Poliarcho, provocatæ fortunæ caput objicere

inter

inter tot hostes, & in ipsa belli licentia. Præstare in patriam navigare, collectisq; militibus, Siciliam, nihil jam dissimulata majestate, repetere. Faciam, retulit Poliarchus; Sed scis pene per ipsa Siciliæ littora viam esse ad patriam. Ego autem ut insalutata Argenide terram illam pætercam? Pigere-me exhausti periculi diceret ipsa, nisi in novũ succederem. Vbi littus attigero, mihi crede, commenti alicujus ratio me ad illá commode perducet. Atqui, ait Gelanorus, prius exequar mortem, quam te in hæc pericula reducem videam; nisi saltem hoc impetro, te, ubi in Siciliam perveneris, nulli salutem nisi Arsidæ commissurum, priusquam colloquaris Argenidi. Communi deinde quod capietis consilio te permitto.

Fidi hominis solicitudinem non aspernatus Poliarchus, conditionem accepit. Sed destituebat animi impetum corpus, acri quartana pertinaciter concussum; quam etiam novorum consiliorum magnitudo & anxietas ita auxit, uti, quę nox sequuta est remissius quidem inhorrens, longiori quam antea æstu sævierit. Neque prorsus Gelanoro ingrata mali vis erat, certiora pericula differentis. At Poliarchus medicinæ impatiens, quę viribus per jejuniá subductis, morbum jubebat domitari; eorumque exemplis ad memoriam revocatis, quos audiverat à se febrim

depulisse insolenti vini potu, idem genus remedii experiri constituit. Nihil mirum est, inquit, si me ex præcepto medicorum, exhausto & moriente, febris simul peribit. Adhuc dum vires sunt, malo cum ea decernere, & curari meo ductu. Ambiguum quidem in perniciem salutemve erit hoc facinus. Sed satis est, quod non lente repræsentabit quicquid de me fata decreverint. Nam hic status est rerum, ut sit acerbius ægrotare quam extingui. Ita obfirmatam mentem, non preces, non lacrymæ Gelanori hoc discrimen abominantis flexerunt; non invocata Argenis, non matris amicorumque memoria. Ipsa denique Regina Hyanisbe frustra oravit. Ergo consiliis suis relictus, cum post triduum febris ex constituto jam rediret, foco admotus tremorem membrorum frigentium excepit veterrimi vini haustu; quod multo violentius suum ignem fundebat in sobriis venis, & mero non assuetis. Negavere medici adesse se posse admoventi (uti ajebant) sibi mortem. At subridens Poliarchus, si illi abirent, saltem medicum Bacchum (ut eum sæpe vates Pythia appellat) adfuturum respondit. Simul in febris rigorem pugnare multo vino pergebat, donec sanguine calefacto, paulo alius quam qui ex morbo fervor est, trementia membra composuit. Hinc cum diu consudasset, diligenter detersus

est.

eſt. Iamq; ſibi validior videbatur. Mirum dictu; Cum iterũ hac ſe lucta in morbum comparaviſſet, juventus, atque fœlicitas, & quæ plurimum Medicorũ incerta conſilia fortunâ nobilitat, exegere incommodam febrim. Hyaniſbe, uti temeritaté remedii habuerat in doloris maximi cauſâ, ita poſtquã conſpexit incolumem, nullum lætitiæ modũ adhibuit, donec alia ægritudine vis gaudendi ſuppreſſa eſt. Ferre enim nõ poterat diſceſſum Poliarchi, præſertim cum in vultu adhuc reſtarent vixdum ſubmoti morbi veſtigia. Nam ille pauciſſimis diebus ad confirmandã valetudinem conſumtis diſceſſum pertinaciſſime ornavit. Et Regina (ut amoris in eum pene materni erat) lacrymis omnibuſque ad limen proſequuta abeuntem, nihil amplius oravit, quam ut hoſpito littore uti promitteret, ſi quis in viciniam caſus navigantẽ retuliſſet.

Sed poſteaquam intravit conductam à Gelanoro navem, deductuſque in altum eſt, ſolicitare remiges, ac urgere non ceſſavit; tempus quoque deſtinans, quo ſi terram Siciliam monſtraſſent, merces eorum geminaretur. Lucelli ſpes ſegniciem abegit, votoque damnatus Poliarchus illis monſtrantibus inſulã agnovit. Tunc porro diverſiſſimarum rerum contemplatione inhorruit. Quæ mala, quæ gaudia illa tellus haberet! Illic fœlicitatem eſſe vel exitium. Quo periculo inde evaſerat!

Quid si iterum eadem tempestas insurgeret? Mox discrimina omnia, speciesque fortunæ terribiles, ubi Argenidem cogitatio obtulerat, lætiori audacia diluebantur. Modicus portus erat, & præterquam piscatoriis casis incelebris, duodecim millibus ab Epeircte. Illic applicato navigio in arenam descendit; humilique diversorio, tanquam sali jactatione æger celari instituit, donec misisset ad Arsidam. Cum vero stabularium ad quem diverterat inter cætera rogasset ubinam ageret Meleander; Nondum, retulit ille, discessit ab Epeircte ex quo Lycogenes victus est. Tanquam augustiori ob victoriam loco, excipit civitatum Oratores, quæ certatim ad eum de pœnitentia sua mittunt. Victus ergo est Lycogenes? subjicit Poliarchus. Omnino, inquit caupo. Dedit pœnas meritissima morte; caputque ab summa aliquandiu arce ad spectaculum pependit. Sed jam fertur Rex Syracusas commigraturus, quo Sardiniæ Regem per præcipua Siciliæ ornamenta circumducat. Quærente Poliarcho unde in Siciliam venisset Rex Sardiniæ; Nescis ergo, ait ille, Sardiniæ Regem cum exercitu suppetias tulisse Meleandro; & ejus fortitudine restitutam pacem Siciliç? Obticuit Poliarchus, mutata Siciliæ sorte omnia sibi perplexa auguratus. Adventabat post discrimen; Alii, & peregrini, juverant Meleandrum;
& quo

& quo incolumis esset Argenis, beneficium Sardiniæ erat.

Relicto igitur caupone, O Gelanore, inquit, fac uti sciam quis hic terrarum orbis sit; id est, an salus adhuc mea cum hac rerū mutatione conveniat. Adhuc habebat capillamenta, quibus olim dolo Timocleæ mutaverat vultum. Horum unum Gelanoro cum rustica veste tradit, jubetq; sub noctem Epeircten intrare, & monere Arsidam se in pelagi ora fortunæ varietate lassatum in utramlibet sortem ultima expectare. Dum iret Gelanorus, quidam ex vicinis oppidis in via oblati sunt, qui & ipsi Epeircten petebant. Quamquam concinnam induerat larvam, tamen illorum consortium fugisset, ne quis fraudem deprehenderet; sed in angusta via divertere non licebat: & illi priores salutaverant. Ergo necessaria audacia, tanquam advena ignarusque Siciliæ, de proximo bello quærit, & victoriæ ratione. Ii omnia ambitu referebant, quo solemus in prosperis res nostras apud exteros commendare. Duos potissimum celebrabant, Radirobanem, & Archombrotum. Nam & Archombrotum in Lycogenis capite præcidisse quicquid in ægra Sicilia ex morbo tumebat; Radirobani autem hospitalis auxilii & fortitudinis prędmium fore Argenidem. Ita enim rumor tulerat; quodque isti credebant, bona fide apud

Gelanorum profitebatur. Ille, ubi potuit, ab iis diversus, inter acerrimi doloris suspiria agitabat, an res esset domino referenda. Verebatur ne sub tali nuncio vita deficeret; Rursusque sperabat, nondum coalita mala, si mature nunciarentur, illius genio & fœlicitate posse rescindi. Sed ante omnia conveniendus Arsidas erat. Iamque Epeircten habebat in conspectu, cum puerum videt maculis oneratum, lorisque venaticos duos canes ducentem. Et agnovit de Arsidæ familia esse. Ac utinam Dii, inquit, hujus venationis beneficio Arsidam mihi darent. Quod si occurreret, tamen nec solus veniet, nec temere erit coram aliis compellandus. Se itaque comparabat, uti si quid tale accideret, fortuna uteretur. Ecce autem commento vixdum commóde instituto, aliæ plagæ, & alii canes, neque procul cum aliquot ex Sardiniæ Proceribus Arsidas venit. Gelanorus frontem omnium contemplatus, quia omnes ignotos sibi vidit, vicissimque speravit illos sui incuriosos fore, se audacius admovit Arsidæ. Et ad te commodum ibam, inquit. Ab Rhegio hospes sum; salutemque & quædam præterea affero quæ ad te socer commisit discedenti. Tum ad aurem se sponte demittentis obiter admotus; Sum, inquit, Gelanorus; Sed tantisper me nosse dissimula dum habeas solum. Turbatus Arsidas occursu insperato,

Sar-

Sardos placide præire hortatus est; Cupere se paulisper percunctari de necessitudinibus suis. Sub hac larva secreto, sed breviter, cum Gelanoro loquutus est. Colloquii summa fuit, se, ubi incaluisset venatio, procul omnibus aberraturum in nemore, & ad Poliarchum iturum. Neque mora, ad Sardos lente prægressos contendit; quos jubente Meleandro venatu oblectabat. Ipse autem Gelanorus, tanquam Epeircten pergeret, ubi potuit Arsidæ comitatum latere, flexit iter per notos pridem calles, & ad diversorium rediit.

Eo vero adhuc cubiculum intrante, Poliarchus moræ impatiens; Quid, inquit, fers tandem Gelanore? Adventum Arsidę, refert ille. Venationem ineunti secreto loquutus sum, & uti diei tempus est confestim adfuturum conjicio. Nihil ultro Gelanorus memorabat. Arsidam quippe, quam se, malebat tristia nunciare. Sed inquieto erat vultu, neque satis submovebat suspiria. Tandem sæpius urgenti Poliarcho, minisque jam aspero, quæ in via audierat refert; Pactam Radirobani esse Argenidem. Non doluit Poliarchus, non succensuit, horruitque ad nuncium acerbissimæ rei. Major erat is motus affectibus quibus nomen invenimus. Dumq; jam non amplius tristis, aut, cui adhuc posset nocere fortuna, in æmulorũ ruina decernit perire: Arsidas casã intrat, imponitq;

ſtabulario, quaſi ferã ſequutus, & viarum imperitia illo delapſus. Poſtquam autem ſecreti fuere, rigentemq; Poliarchum conſpexit, nec exertis oculis imperantem; Heu quid adſpicio, egregie juvenis? inquit; Aut quid tantum dolere incolumi Argenide potes? At Poliarchus; Valeo, Arſida; valeo, inquit; & me vivere Radirobanes veſter cum ſua nupta faxo intelligat. Senſit Arſidas errare Poliarchum; veriuſque cuncta expediens, Meleandri & Argenidis vota longe eſſe alia monſtravit, quam quę optabat Radirobanes, populuſve jactaverat. Ita paulatim factus Poliarcho finis erroris eſt, cœpitque in ſpem reſtitutus placide audire de ſtatu Siciliæ diſſerentem. Cæterum jubebat Arſidas, Poliarchum ſimulatione omiſſa ad Regem accedere. Fractos hoſtes memorabat, legationem ad eum Timonidis, & præter benevolentiam Meleandri, curam quoq; Argenidis, & tot in ſe ſtudia veterum amicorum. Quid ille formidaret inter tanta prę ſidia? aut cur ſimulationi mallet, quam apertę virtuti vir militaris confidere? Sed obſtabat Gelanorus; dominum ſubinde admonens fidei in Africa datæ, nulli ſe priuſquam Arſidæ ac deinde Argenidi locuturum. Ipſe quoque Poliarchus ſe poſſe negabat incolumi dignitate prodire in publicum. Navigandũ prius in patriam ad recipiendum cultum in quo vellet à Meleandro cerni. Vnam

eſſe

esse Argenidem, quã juvante Arsida optaret convenire. At saltem; retulit Arsidas, conscientiam Nicopompi suspectam non habebis. Nam quid fidem illius hominis prędicem? In te ornando totus est, & fidissimo affectu exultat cum laudaris. Apud eum nunc hospitor, nec fidelius potes quã illius laribus tegi. Haud ægre Poliarchus, nec repugnante Gelanoro, assensus est. Igitur cum obiter quievissent; iter nocte cõcubia ingressi, sub auroram Epeircten perveniunt; admissiq; ad Nicopompum, compulerunt hospitem ad gratantium lacrymarũ lætitiam. Et Arsidas ubi provectior fuit dies ad Argenidem ivit; Sed occupatã cum parente, & deinde cum Cleobulo, habere secretam ante non potuit, quam illa Radirobanem fugiens ad lucum divertit.

Vbi autem advenisse Poliarchum referente Arsida scivit, oblita tot malorum, nec æstimato utriusque periculo, plusquam pro incerta & brevi felicitate exultavit. Sed utcunque festinanti expectanda vespera erat, ut is extra discrimen duci posset ad Regiam. Ero, inquit Argenis, in illa porticu mea unde ad hortum est aditus. Erit una Selenissa, quæ tibi & Poliarcho aperiat. Vade, mi Arsida, & tempori adsis. Hinc gaudio turgens ad Selenissam pergebat, tanquam compari secretorum largitura fœlicitatis partem. Sed labefactatam fidem agnovit, Radirobane ab ipsa

commendato. Cum igitur hác quoq; ebus-
sisset, facta spe mitigari in Radirobanem
animi; nixa fenestræ est quæ in hortum
patebat. Tum vero duo gravissima occur-
rebant, adventus Poliarchi, & Selenissæ
perfidia. Ita mens iracundia & gaudio va-
riata nihil satis consulebat. Sed maturato
opus erat, ne Selenissa Poliarchum de-
prehenderet ad constitutum venientem.
Ea nocte ad ficta negotia anus ablegari
non poterat: Nec consultius quicquam
fuit, quam Arsidæ per servulum nunciare,
se picturis inspectandis quas sub vesperam
afferri præceperat, vacare non posse. Ve-
niret ad Regiam Arsidas primo mane, sed
non cum illo artifice. Facile Arsidas intel-
lexit, intervenisse quæ morarentur virgi-
nis cum Poliarcho colloquium; Idque pa-
lam non ausam nunciare, hoc de picturis
deque artifice esse commentam.

Versus ergo ad solandum Poliarchum,
quem hæc mora conficiebat, etiam Ni-
copompum adhibuit. Læta sermonum
& mutabili serie mulcebant, nunc suas,
nunc Argenidis virtutes non ægre au-
dientem; aut si quid ludicrum Radiroba-
ni sinistrumve contigerat. Sed huic offi-
cio hærentes turbavit adventus amico-
rum. Quippe ea vespera præceperat Du-
nalbius sibi cœnam in Nicopompi ædi-
bus coqui. Antenor suo è templo in ur-
bem delatus, & Hieroleander, cum comi-
tabantur:

tabantur: Quibus fores intrantibus, cum doleret Nicopompus à Poliarcho se avelli, ac ne Arsidam quidem cum tanto hospite perseverare posse (nam & illũ Dunalbius ad cœnã quærebat;) Poliarchus utrumq; solatus est: Irent sedulo, nec perfunctorie cœnarét, ne subolere Dunalbio posset aliquid esse arcani quod hilaritaté moraretur. Ipse ducente Nicopompo substitit in conclavi ad triclinii latus, unde convivarũ sermones excipi possent. Cœnantibus varii sermones fuere, sed plerumq; vulgares, & quos à familia quæ convivis ad obsequia aderat notari non obesset. Vbi vero sublatis epulis soli fuerunt, Nicopompus mentioné Poliarchi ex composito injecit; ut ille in proximo latens de sua fama rectissime judicaret, cum isti de eo simpliciter dicerent quem abesse arbitrabantur. Non parcebat tantũ juvenem laudare Dunalbius. Omnes ejus virtutes meminerat; & Antenore atq; Hieroleandro suas loquédi vices implentibus, nunc illius fortitudo nunc comitas referebatur, tum in hilari ac juvenili animo vis matura ingenii & cætera bona propter quæ senectutem laudamus. Arsidas vero, quia compererat æmulationem Poliarchi in Radirobané, seriem colloquendi deduxit ad civile in Lycogenem bellum, cujus initia Poliarchus prosperrima Regi pugnãdo effecerat. Inde paulatim ad Sardos & Radirobané venit, cœpit-

cœpitque familiariter de ejus ineptiis ridere. Nam & ille Rex superbissimæ erat inter suos consuetudinis multaque passim exciderant quibus deprehenderetur vanum ingenium fictæq; virtutes. Dumque Dunalbius, Antenor, Nicopompus, vel fastidio aversantur recordationem insulsæ superbiæ, vel indignari audent quod ejusmodi auxiliatori Sicilia gratias deberet, subridens Hieroleander, Quid si, inquit, hominem hoc mane vidissetis? Impia adulatione elatus, carmina quædam de se conscripta apud suos laudabat, quæ Poeta non condidisset, nisi aut alioquam Apollinis furore insanus, aut utique illum cui scribebat scivisset insanire. Finē poematis descripsi. Ex eo de toto cōjicite.

Tu si terribiles in prælia sæva jugales
Exigis, Odrysios confuso pectore Mavors
Damnat equos; dextramque suam. Si terga subibis
Quadrupedis; cupiet spreto tua Cyllarus Astro
Imperia, & Sardis volitare superbior agris.
Et cum lentato volucres aptare sagittas
Instituis nervo, cedunt Phœbusq; dolensq;
Amphitryoniades. Quod ni te velle putaret
Arte sua vinci, tibi cederet ipse Cupido.
At Maja genitus, cum tu rosea ora resolvis,

Astu-

Adstupet, atque omnes subicit jam frigidus alas.
Cedit & ingenio Pallas, formaque Lyaus,
Iura triumphatis cū sobria dividit Indis
Pulcher, & intonsos distinguunt serta capillos.
Quid domito quod frena mari tu classibus unus
Imponis, sceptroque tuo Neptunia sceptra
Submisere apices? O nobis aurea rursus
Secula, si tantum pronus tibi fulmina credat
Iupiter, & cunctis unum stet numen in aris.

Omnes de sacrilega Poetæ solertia prædam his carminibus auspicantis riserunt. Quamquam Nicopompus, & ipse Poeta, hanc nonnihil invidiam levabat: Quippe ita esse poeseos genium, ut ad aurium voluptatem exerret extra verum, eo quidem licentius, quod, cum sciat sibi non credi, quicquid fingit, innocentis potius ludi, quam inverecundi mendacii res est. Præterea & seculum ita ferre, ut immodicis apud Reges laudibus jam omnes Poetæ sint. Nam nec solum Radirobanem esse cui hęc larva illuserit. Ipsum quoque (oculis nutuque absentem Meleandrum significans) quam sæpe his falli blanditiis? Deniq; omnes eo fato Principes viros nasci, ut aliquid saltem pennarum ad hunc viscum relinquant. At Dunalbius publicę rei

studio motus; Ita vero, improvidi cives, inquit, dum utilitate laudandi unusquisque Regum vitia ad amicitiam solicitatis, vos simul & illos miserrimos fieri non sentitis. Quanto enim incommodo vestro imperantes sic fingitis, ne quid eos pudeat; sed licentissime assuescant seipsos amare & mirari: utique postquam diu omnes eorum affectus adulatione & praeconiis consecravistis? Illos autem, quantumcumque sibi foelices sint, ego lacrymis dignissimos puto, nisi superessent his domesticorum insidiis, & ea colere ac probare solerter instituant, non quae in ipsis alii laudent, sed quae ipsi in aliis. Caeteros enim adeo sua purpura occaecavit, uti nesciant quod nemo preter hos ignorat; qui mores, quae studia, quisve modus, inter homines famam, aut veniam, vel denique odium ferat. Proh facinus! opulentissimae venationis genus est explorare intimos Regum motus, quo eos natura, quo cupiditas vocet: mox in Diis, non hominibus, aestimatis, quicquid amant aut volunt impense commendare: vel uti similitudine morum, atque sermonum, iis placeas: vel uti solvas eorum verecundiam, & gratias tibi debeant, quod molliveris viae speciem, quam ad vitia ducentem, obsitamque infamia, pudor prohibebat experiri. Quid miremur Principes, violenta adulationis procella inclinatos quo sponte jam

volunt

volunt iis vocibus credere quas solas accipiunt? Præsertim nemine ruinam sustinente ad quam tanta vis impellit. Nam illi sapientes quos negotiis adhibent, seu verentur frustra monere, seu medicamétum quamvis infundat salubritatem, tamen ingratum esse sciunt: his vulneribus non adhibent manum: Aut certe vitia distinguunt quibus seipsum Rex maculat, ab iis quibus perdit Rempublicam. Et contenti utcunque mederi publicis, non restituunt Principi oculos, quibus ipse suam sorté & blandientium fallaciam damnet. Quis familiarium sapienter Reges admonuit, si aviditate æris infames sunt, si nimio venationum studio amittunt reipubilcæ curam: aut cum libidinis exemplis inficiunt sæculum, vel inconsultis amicitiis publicam invidiam concitant? Laboramus etiam virtutum nomina his cupiditatibus fœdare. Cura futuri, laborum assuetudo, comitas, liberalitas appellátur. Nec vitia illa tantum, sed etiam leviora, in his adolescunt mendaciis. Imo cū recte quid sapiunt, adeo fictos inveniunt & nimios plausus, uti sæpe (credite amici) pudore, qui cęteris aberat, onerati oculi multum mihi tremuerint. Videbam neq; pudere istos effusissimæ fraudis, neq; Principes indignari quod sibi tā procaciter illuderetur. Quantū à comœdia distat hic ludus: cū utrobique in os laudes, quos apud

te pro-

te protervo contemtu, tanquam vanos aut pueriliter captos, derides? Quod nisi majorem Regibus genium quam qui populum informat, Dii dedissent, quotusquisque ex his plagis evaderet; quę vel ipsa consuetudine placent, qui nascentium cunas circundant, nec eas meminerunt sibi poni? Sed neque his periculis soli Reges Infesti sunt. Plerique regiis malis in privata fortuna laboramus. Reges sumus supplicibus; rursusque Rex nobis, in cujus est manu quod petimus. Hunc tentamus blanditiis, hunc illa vanitate conficimus ultro amantem tela quibus percelli Reges solent. Quod est autem ad Radirobanem, à cujus superba credulitate initium questibus istis fuit, cætera lenitate meruit ne qua in eo peccata excusemus. Et ô vos, Siculi, miseros, si illius conjugio Argenidem damnatis.

Adeo Poliarchum hæc oratio affecit, uti vix sibi temperaret. Optabat Dunalbium amplecti ob hoc de Radirobane augurium; destinabatque jam præmia quibus sæpe ab illo ejusmodi candoris præcepta eliceret. Omnes denique illos instituit commendare Argenidi, eorumque uti fide in iis quæ instabant. Dilapsis hospitibus, Nicopompus & Arsidas ad ipsum redeunt; deductumque ad thorum non ante destituunt, quam ille amicorum quieti consulens, & cum solis

præterea

præterea curis melius loquuturus, domitum sopore se fingeret.

Noctem illam Selenissa & Argenis (quis mortalitatis ludibria satis æstimet ?) in ejusdem calliditatis mutuo dolo ducebant; qua scilicet ratione, ubi dies rediisset, una alterius oculos fugere posset. Nam & Selenissa locum quærebat quo remota Argenide Radirobani loqueretur; & Argenis optabat amovere Selenissam, ne sciret advenisse Poliarchum. Prior Selenissa numquam se peccaturam rectius rata, quam in umbra libertatis, ultro de Radirobane mentionem injecit; Ajebat enixe ab eo se oratam, ut in iisdem arborum spatiis postera die esset; Cupere illum quędam haud vulgaria cum ea communicare, & inde ad Argenidis colloquium deduci. Occupavit Argenis; Vade ubi commodum erit, mater. Sed mihi ad ea dirigenda spatium relinque, quæ, cum una colloquemur, &, uti solet, orabit, reponam. Volo itaque uti mature cum illo sis, protractoque sermone hominem teneas, donec omnibus cogitatis ipsa in hortum descendam. Nihil posse reperire prudentius iterabat Selenissa, tacita improbitate deridens, quod sui prodendi rationem ac tempus ipsa Argenis aptaverat. Sed & ignara erat se quoq; deludi, & amolitam à conspectu non tam mitti ad Radirobanem, quã averti à Poliarcho. Mane erat, & multi

 solis

solis æstum ambulatione præcipiebant. Iamque illius voluptatis simulatione Radirobanes opperiebatur matronam in horto; vix tunc ob Argenidem magis quã Theocrinem solicitus. Nec segnior anus, cum maturius de thoro surrexisset; Pergo inquit, ad Sardiniæ Regem. Si vera de amore suo retulit, diu est quod inambulat somni impatiens. At nos ævo defectæ (addebat subridens) pœnas illius ætatis luimus, quæ nec suos labores agnoscit, nec æstimat alienos. Hic iterum monere Argenis, ne ante discederet à Radirobane quam ad viridarium ipsa procederet. Malle se illic, quam intra limina Radirobani loqui. Ea Seleniſſæ fuere lætiſſima, credenti Argenidem hoc breviſſimum tempus petere ad receptum prioris amoris; quem ante omitti oportebat quam posset Radirobani placari.

Vix egressa limen erat, cum Argenis ad Arsidam mittit, jubetque confestim venire cum hospite. Nec distulit ille; & Poliarchum sub crine adoptitio latentem, cum exiguis aliquot picturis, mercatoris specie, secum duxit. Tremebat Poliarchus; & illud animi robur, quod nulla discrimina, nulli hostes permoverant, destituebat cogitantem se ad Argenidem ire. Sanguinem etiam in illa expectatione virgo amiserat; notaveratque intercidi à se verba si cui loquebatur. Secreta erat porticus, in

in quam ad cogitationem, curarumque solitariam libertatem solebat secedere. Illuc postquam cum Arsida Poliarchus admissus est, manumque protensam, tanquam numen veneraretur, ad os retulit, subiti utrinque singultus multo rubore vultus sparserunt. Mox direpta ille larva suos vultus reddidit sibi; & cum Arsida publicæ humanitatis verbis salutavit Argenidem. Sed Arsidas tanquam aliud agens sensim ad murum recessit; fecitque ambobus potestatem liberius colloquēdi. Hic rursus erepta turbulentis affectibus verba distulere attonitos, donec fusis lacrymis expedita Argenis; Video te, charissime? inquit, an expressere tuos vultus insomnia; & imitationem lętitię ad Argenidem tuam ferunt? Vides, retulit ille, domina, novo nunc sensu mala exacta sentientem, & tuo conspectu admonitum quam calamitosum fuerit tandiu abfuisse. Quod nisi grave est meminisse; quid sensus tibi fuit, quid virium, in meis periculis? Quam multum doluisti; quam sæpe accusavisti absentiam meam? At illa; Nimis heu potes ex tuis doloribus æstimare quam solicitos te absente dies exegerim. Eo quoque miserior, Poliarche, sum, quod non te sequi licet, quod scio te per pericula errare, denique quod sperare alii audent me posse mutari. Dic iterum; Tu is es Poliarchus? tu in Siciliam rediisti? Tu es incolumis? Præ-

ſentem te conſpicor? Ah num & maciei quam in tuo vultu cerno ego cauſa ſum, Poliarche? Sed an eadem querenda rurſus erunt? an tibi iteranda exilia? & timide ſemper amabimus? Ille errores ſuos in compendium miſit; Vti naufragus fuiſſet, uti de prædonibus victor, & in Numidiæ aula æger. At Argenis (quod potius in rem erat) paucis expoſuit Radirobanis cupiditatem. Et quidem timere ſe, ne bene meritum hominem Meleander generum velit accipere; Quod facinus, inquit, niſi tu illi obſtas, antevertam mea cæde. Quam autem miſerum putas, ſub ictu quotidie mortis ſtare, quæ non longius abeſt quã fœdera illa quæ Sardi fortiſſime urgent? Accedit ſolitudo. Neminis ſolatium adeſt, cui curas committam. Timeo armatum Radirobanem; Patrem vereor; Ipſa (proh facinus!) Seleniſſa ad hoſtes defecit. Et jamdudum (ſubjicit Poliarchus) hanc oculis quærebam. Tibi enim hodie primum, illa abſente, loquor. Ego, ait Argenis, ſi vivo, eam miſerrimam habebo. Studet Regi Sardiniæ; nec, cur aut quomodo mutata ſit, ſcio. Sed ne de flagitio dubites, cum ſecretæ eſſemus, Radirobanem laudavit. Parum id erat; niſi me uti ſaltem ſimulata amicitia facilis illi eſſem ſuſtinuiſſet hortari; id eſt, uti quaſi reciprocanti æſtu, ſenſim à te recederem. Nunc quoque ne adeſſe te ſciret,

ret,

ret, passa sum ad illum hanc exire. Ambo in viridario de meis fatis agunt. Sed non impune preccaverit. Peribit si unquam fœlix ero. Indignatus juvenis, cum proditionis injuriam impatienter ferrent; ad periculum quoque exhorruit, quod tam potens in Argenidis familia Radirobanes esset; &, vel si cessaret Argenis, ultorem injuriæ se promisit.

Post hæc anxia deliberatione versantibus quid sibi capiendum consilii, ipsa incertitudine animi nihil quod occurreret placebat. Iret ad Meleandrum Poliarchus, se Regem prædicaret, numeraret beneficia, sibi uxorem optaret Argenidem: Ipsa quoque Argenis se sponsam Poliarchi (quod res erat) apud patrem profiteretur. Iustum quidem, & præsentis, si sucederet, utilitatis in ea mala remedium. Sed timebat Argenis iniquiorem Poliarcho Meleandrum; quo dissimulato armatum Radirobanem monstrabat. Non æquam fore causam Poliarchi se in Regium culmen subito asserentis, & illius cujus cognitæ opes erãt, & qui etiamnum exercitu implebat Siciliam. Timere se insidias & scelera, quæ amor & regni cupiditas atrocia inveniunt. Vera hæc esse sentiebat Poliarchus; Addebatq;, metuendam Archombroti gratiam apud Regem; quem vereor, inquit, ne & in spem

tuarum nuptiarum erectus ſit. Cohorruit Argenis ad hanc vocem; Neque tarde per omnes Archombroti actus, perque omnia verba, redeunte memoria, in eandem ſuſpicionem delapſa eſt. Igitur conſilium adeundi tunc publice Regem, tanquam præceps, & ſævum periculis, omittunt.

Diutius hæſere in alio; Vti, quando fortuna Siciliam negabat, irent in patriam Poliarchi. Vltro redire in gratiam Meleander optaret: & eluſus Radirobanes, ſi aliquid moveret, excipi poſſet armis. Nihil Seleniſſam, nihil Archombrotum nocituros. Quid mirum ſi virgo ad ſponſi domum ibat? Pro flammeo velum fore quo celaretur diſcedens: faces autem multo plures quam quinque ſub noctem ipſa aſtra abeunti præſtitura. In hanc fugam conſentiens Argenis, reluctantem animum, & damnantem hunc impetum, non bene domabat. Vellebaturque media intentio inter abeundi & manendi conſilia. Hinc cauſam, quæ utique optima erat, reſpiciebat; hinc famam; quam non integro tantum, ſed & ſapienti pudore oportet habere propitiam. In ea ſeditione animi, tamen ſequebatur Poliarchum; non tam quod illud optimum putaret, quam ne aliquid eſſet quod ei negare videretur. Sed ipſe hoc furto non admodum lætus; quia ſciebat pervulgatum hoc

esse remedium; & nullam amantium fabulam pene constare, in qua virgo cum sponso non fugiat; Cum præterea vim notasset quam Argenis fugæ laudandæ sibi ipsa inferebat: Digni sumus, ô Domina, inquit, qui non latronum more, tenebras atque silentium quæramus in vota. Quid si deprehensis non erit subirato patre defensio? Quid si abstrahemur nunquam redituri ad conspectum? Frustra præsidium ab æquitate expectamus, nisi ipsi æquitati paramus ante præsidium. Si placet, credisque inter mala jam familiaria tres adhuc menses durare nos posse; ego à patria revertar cum milite, uti non sine dignitatis insignibus te Regum Principumque spem ac stirpem accipiam. Quod si adhuc repugnabunt nostri hostes, extorquebo idoneis viribus à Sicilia meam simul & tuam fœlicitatem. Sponde modo tamdiu te victuram. Ego strenue adero, nisi mors interim obtinget; quæ si tam celeri fato imminet, at tanti saltem erit te à funebri abfuisse spectaculo. Cum hæc verba suspirio finiret, obruerunt Argenidem largissimi fletus: Reputansq; quam is igitur procul, quam subito abiret, non minus sub amore, quã antea sub verecundia, vapulavit. Sed consuetudine dolendi, tres facilius menses destinari ad miserias sinebat; modo intra id tẽporis rediret Poliarchus, vel inermis; quẽ

tunc ipsa sequeretur, spe alia omni damnata.

Vbi in illam sententiam concessum est, uterque plurima monere & hortari; Quærere etiam Poliarchus quid interim Radirobani, quid parenti, virgo diceret; Illa autem ne promisso tempore destitueret amantem, verbis & lacrymis, & quod efficacius erat, mentione destinati si falleret interitus, monebat. Plurima, inquit, Poliarche, in te amavi; sed præcipue fidem, & plerisque virorum ignotam modestiam. Diu est, quod, non spreto quidem patris imperio, sed omisso, te sponsum appellavi. Nunc iterum opes meas, fortunam, amicitiam, qua licet tibi trado; & per utriusque fata obtestor, nulla vis ab hoc sacramento me absolvet. Nullius unquam, nisi Poliarchi erit Argenis. Si Dii sinent uti fœlicibus hymenæis jungamur, tum plenum beneficium fatis debebimus: Sin malignior fortuna conatus everterit nostros, ego tamen incorrupta in tumulum succedam, & saltem animorum inter nos matrimonium erit. Post hæc verba rubore suffusa est, pronusque in gratias Poliarchus, non minora de Argenidis in se victoria loquutus est.

Timebat uterque ne forte à Radirobane rediret Selenissa; cui postquam ambo maledixerunt, suasit tamen Poliarchus ne illam tot secretorum arbitram à se temere

Argenis

Argenis amitteret. Sin necessitatem divortii suo scelere faceret anus, tunc virgo meminisset Timocleæ, prudentissimæ matronæ, & illo loco dignæ à quo ista excideret. Satis erat commendata Argenidi Timoclea, servatrix Poliarchi; timuitque subito virgo peccasse, tenuibus adhuc donis parum in eam liberalis. Quippe Selenissa effecerat, ne in gynæceium reciperetur; nec de charitate quidem, sed de constitutis muneribus multa dehortando reciderat. Cum vero narraret Poliarchus benevolentiam in se Dunalbii, adderetque, non levius Antenorem & Hieroleandrum in se affectos, sibi virgo gratulabatur, hos eximios viros esse, quorum tuta opera uti in arcanis liceret. Statuerunt igitur, beneficiis omnes excolere. Quanquàm Dunalbius eo Sacerdotii processerat, uti vix quicquam posset addi fastigio, tamen ajebant, referendæ gratiæ locum numquam Regibus deesse. Hieroleandro autem (inquit Argenis) magnus erit ad publicos honores aditus, si eum patris Epistolis ego præfecero. Sed Antenori quæ præmia erunt? Mittam sæpe Apollini & Sacerdoti donaria; Et si tibi videtur, Poliarche, charissimam Timocleam, ubi res nostræ successerint, magna cum dote, quam uterque ei dicemus, uxorem accipiet.

Iam tempus urgebat; vicissimque

expectabat missionem, neutro tam acerbum sermonem incipiente. Ergo silebant tristi aspectu; donec conatus Poliarchus bene precari, & abire, in vocis primordio defecit. Vti tamen necessaria fortitudine dolores finiret, qui in discedendi confinio crescebant, demissis cervicibus veneratus Argenidem, inter silentium abscessit. At Virgo sæpe repressis lacrymis tandem victa, subito impetu semovit se à conspectu. Amens plangebat pectus immeritum, plus mala Poliarchi quam sua, aut sentiens, aut sentire se rata. Sic tunc confusa in secretum cubiculum irrupit: & ille haud certis vestigiis, oculisque vix egressum à porticu videbat. Arsidas quoque perturbatione cognita, & frigidus ipse, nec dicere quicquam ausus, cum muto, nec satis sui conscio, redit ad Nicopompum, illincque sub vesperam ad mare cupientem deducit.

Interim motibus longe diversis Radirobanes agebatur, differente Selenissa de Theocrines discrimine. Nam ut anum in viridarium venientem est amplexus: Vt pugnat, ut vincit Theocrine? ô mater, certe in ipsius imagine anxiam noctem duxi. Nam heri iniquo numero, si meministi, pugnantem reliquimus. Sed quod præcipue me solicitum habet, an Argenis nostra valet? & quid tractabilem fore existi-

existimas? Tum Selenissa: Diis litavisti, Rex; nisi me eloquentem faciam, imputemque meæ arti, quod incepit agnoscere Argenis, se tibi præter meritum duram esse. Quid enim amplius expectes? Illam ad pœnitentiam adegi meis verbis. Mitigato in te animo huc promisit se venturam. Sed dum cultui suo vacat, sine nos incœpta evolvere. Magnopere enim expedit ne ignores Theocrinem. Pugnabat, uti retuli, spoliisque animosa hostilibus circumferebat simul clypeum, simul ferrum. Diceres hanc bellis assuetam, illos in gynæceio adolevisse. Duo de prædonibus jam strati, totidem reliqui erant. Nemo integer à vulneribus restabat. Nam & in fronte Theocrines, dum ipsa alterum petit, mucro alterius leviter sedit. Illico emicuit sanguis, & purpura per candidissimos vultus errante torvos oculos strinxit; caputque & arma quassando cum minaciter proclamasset, (Adhuc timeo, Rex) aliquid supra mortalem fuit. Vix sauciam videramus; jamque illam qua violata manum ferro dejecerat. Neque mora, aversos prædones cum vulneribus multis invalidi fugerent, nihil noctem, nihil insidias verita extra triclinium sequuta est.

Sed dum per tenebras & hi latent impunius, & irata exerrat Theocrine, novus clamor illius animum percussit. Nam altera pars latronum, cum aliquamdiu

cubile Meleandri quæsiissent, tandem lumen sequuti quod haud procul regio thoro in custodiam vigilabat, fores effringunt, &, promissum Lycogeni donum, Regem vinculis adoriuntur. Excitatus tumultu Rex, ubi viros (haud assuetum illi domui facinus) aspexit, & quidem armatos; quamquam somno & rerum insolentia turbatus, tamen ensem qui ad pulvinum pendebat corripiens, simul vestigium ad pugnam festinavit componere. Sed priusquam excussum thoro corpus, justo gradu consisteret, ira & horrore titubantem latrones circumsistunt. Non sacra illa membra, non proximum Diis nomen reveriti, captivum reclinant in lectum; ferroque extorto quod tenebat, ausus unus est, simulans casum, (sed opinor sacrilegæ audaciæ famam & voluptatem captans) in illius vultum capulo impingere. Iam manus institis tenebatur, & quasi damnatum operto capite ducentes, superbi querebantur, nondum socios qui ad comprehendendam Argenidem diverterant, adesse cum præda: Cum Theocrine successu exultans, prælioque & vulnere accensa, ad Regem pervenit; captivumque intuita, furioso clamore grassatores increpuit; O quotquot sunt parricidarum deterrimi, subite calentem vestrorum sociorum sanguine ensem, heu mea manu non digni! Sed non omnes ita peribitis.

Super-

Supererunt qui serviliter necentur. Nec levius quam pro atrocitate minarum, cœpit in eos desævire. In illo tumultu excidit vestis qua caput Meleandri prædones condiderant. Hac prolapsa videt auxilium suum, videt parem tot grassatoribus Theocrinem, quæ jam fato unius cæteros admonuerat illi sceleri abesse fortunam. Mireris Theocrinem, tot obversantibus circa mucronibus, tot mortibus clypeo solo depulsis, Regis vincula non patienter aspexisse. Sed, ô Rex sanctissime, inquit, quandiu captivum te videbo? Simul nodum institarum qui non arcte coiverat, solvit, & arma viriliter quærentem objectu corporis tutatur, donec gladium inveniret.

Hic Radirobanes, ægre servatum silentium denique solvens: O, inquit, similima fabulis monstra! Quid huic par antiquitas vidit? Vnde virgini ille sanguis? Vnde fati charitas tanta in Regem, uti paterentur imminere exitium, quo sanctius & fœlicitatis novæ exemplo esset incolumis? O Selenissa! Sed an vera hæc autumas? Parce per tot miracula confuso. Tum anus: Tu ita me (ô Rex) atque ita te juvet Argenis, ut hæc non minus vera sunt quam me vivere, quam tibi me loqui, quam denique te amare. Perge igitur, subjicit Radirobanes, implere me tam insignis noctis prodigiis. Et illa: Exolutus vinculis Me-

leander, non suam salutem, non Theocrines pericula destituit. Ita valide pugnando effectum est, ut ex tribus qui supererant, unus caderet, aliusque fugeret, & postremum Theocrine amplexu occuparet, cujus postquam lacertos in tergum reduxit, vinctum obnoxie committit Meleandro; &, Serva hunc, ait; dumque redeo, si salutem tuam, Rex, amas, intra hanc sedem te contine. Illum qui aufugit non oportet elabi. præterea explorabo de insidiis quid supersit.

Sub hæc verba limen egressa, redit ad thalamum Argenidis, in quo nostræ mulieres timidissimo cœtu convenerant. Collige animum tuum. Nam quæ à me, Rex, audies, nisi esses constantissimus, te repente per præcipites motus abriperent. Theocrine prælio calens, oculisque jam alia, & propemodum toto vultu nobis ignota, manu Argenidem prehendit, & pręterea sequi me jubet. Postquam constitimus unde cæteræ loquentem non audirent; Diis gratias habeo, inquit, quod amoris mei industriam per non inutiles dolos in hanc vestem & domum coegerunt. Tibi, Domina, Patrique, saluti hæc fraus fuit, quos propitiis fatis prædonibus eripui. Hoc eventu æquum est mihi ignosci. Nam quid amplius dissimulem, cum ista me pręlia probaverint virum esse? Fefelli; Audacius quam voluissetis amavi; & quo mini-

me licebat ſub muliebris ſexus favore admiſſus ſum. Sed excuſationis multum eſt, quod inter vos tamdiu verſatus, mores & ſpeciem puellæ ſic retuli, uti nulla immodeſtia ſexum arguerit: quantum autem in fœminas potuerim, ſi abfuiſſet verecundia, nunc demum in viros oſtendi. Nec quæro has vires aut continentiam laudare. Satis erit ſi apud te (Virgo) me abſolvent. Scias enim: Ego nec genere, nec fortuna regiis nuptiis impar, ab externo littore tuam famam ſequutus ſum; & quaſi admonentibus Diis, uti te viderem, fruererque moribus tuis, fœminam ſimulavi. Crudelitatem patrui, miſerias matris, omnia commentus ſum. Abſcedo nunc ægrior quam cum intravi. Nam quantillum tuarum virtutum eſt quod fama acceperam? & me tamen rapuerant.

Radirobanes atrociter his verbis vulneratus; Perii, Seleniſſa, perii, inquit. Quis hic ergo ſub palla degeneri Achilles? aut quæ Thetis fraudem ornaverat? Nullus ſum. An ille eſt quem nunc amat Argenis? Ille eſt, ſubjicit anus; & ne putes vulgare hoc eſſe ſecretum; id adhuc ignorat Meleander. Cæterum morari ſe diutius poſſe negabat, ne Regi ſuſpecta fortitudo ſenſim fraudem detegeret. Rediturum ſe brevi ad Regiam, ſed cultu militari, mihique vel Syracuſis, vel in Aula, præſto futurũ quoties ab arce digrederer. Sibi nomen Poliarcho, neque

neque vero diutius victurum, quam placeret Argenidi. Ex animo tuo perpende, Rex, quales ambæ fuerimus. Si te narratio virum movet, quid existimas in re præsenti fœminas obstupuisse? Pauca deinde in aurem Argenidi narravit. Credo, genus & patriam referebat; obtestatusque virginem uti secreta ea essent, fidem invenit. Vnum hoc enim arcanum est quod non auribus meis Argenis commiserit. Arcis claves apud me de more servabantur; quas ille corripiens: Ite ad Meleandrum, ait; Ego, ne majores subsint insidiæ, prætorianos & vigiles accersam. Spississimæ tunc nubes omnia astra eripuerant. Et dimotis ille claustris, cum facem teneret, ab ipso arcis limine exclamavit, perrupisse ad Regem grassatores: Properaret ad auxilium è stationibus miles; instare, adesse periculum; facinus prope peractum esse. Hæc cum vehementius aliquoties proclamasset, ipse quidem longe à via declinavit per tenebras; cæterum exarsere improviso tumultu qui arcem proxime observabant. Quo habitu quisque erant, procurrunt ad præstandam celeriter fidem. Nam & multi seminudi, ne componendis vestibus tardi essent, propemodum sola arma attulerunt. Iam occupaverant mœnia, jam fervebat vestibulum atriumq; confusis cohortibus. Cumque per varios ignes frustra hostis quæreretur,

retur, cœpere vereri, ne aut larvæ improvidos lusissent, aut aliquo dolo de stationibus essent exciti. Præcipui vero duces, & in illis Eurymedes, cum delectis militum ad cubiculum Regis pervadit, in quo ego cum Argenide eram. Nostra vociferatio, & in vultu Regis horror, maximeque duo cadavera quæ ante pedes jacebant, non contemnendæ rei indicia fuerunt. Circumstetere igitur Regem: Ac quod incolumen videbant, defunctumque periculo, manum amplexi, mistis vocibus multa re varia volentes, ideo nihil exequebantur. Hi quærebant qui sicarii fuissent; alii qui eos refellisset in inermi & muliebri domo; plurimi accensis facibus scrutabantur ne qua hostis lateret. Etiam tumulturia quæstio de captivo habebatur, his genas vellicantibus, aliis in pectus intentantibus ferrum. Meleander interesse arbitratus ne præcox vindicta de eo sumeretur, tradit servandum Eurymedi.

Iamque securus, & præsidio suorum medius ad Argenidis thalamum venit, quo & referentibus nobis audierat etiam domitos esse à Theocrine sicarios. Postquam & illic duo cadavera conspexere, & plagas plusquam ad mortem opus erat adactas, enixius rogavere Regis amici, quinam mortalium huic fortitudini sufficissent. Vbi vero retulimus, manu puellę patratum hoc facinus, taciti (nam admi-

ratio verba suppresserat) circumlatis oculis victricem requirebant. Rex quoque advocari illam jussit; &, quia monebamus duos ex latronibus fugisse, ipseque meminerat unum quoq; cubiculo suo elapsum, tota domo distribui exploratores jussit, qui repertos adducerēt. Sed sive per portá qua receptum præsidium erat effugerant; sive per muros erant delapsi; Regi tandem relatum est, neque illos neque Theocrinem comparere. Minor cura Meleandro de prædonibus fuit; sed Theocrinem abesse non ferebat; iterumque delectis qui omnia vestigarent, Theocrines nomine tota domus exsonuit. Sciebamus, ego, atque Argenis, vocantibus respondere non posse, qui beneficio noctis usurus jam forsitan multum viæ processisset; Primumque indicium mihi fuit amare Argenidem, quod adeo dissimulabat quicquid utraq; noveramus, uti prope me falleret.

In illis tumultibus reliquum noctis absumtum est. Prima luce Cleobulus, cæterique quorum consiliis Rex præcipue fidit, per cursores admoniti quid Regi contigisset, strenue adfuerunt. quibus ad quæstionem de captivo habendam dimissis, Rex ita circumstantes affatus est; Quamquam in me Deosque ingens piaculum admisere nefarii, detegique & vindicari sontes debent, ego tamen non me magis ultum cupio, quam illam videre cujus vir-

tute

tute servatus sum. Vbicunque Theocrine est, ego me fœlicem abnuo esse, quamdiu ignoro an illa sit in tranquillo. Dii boni! Ne in latronum insidias nimia virtute devenerit. Sic loquenti, querentique, iterum exploratores renunciant, nulla Theocrines vestigia nec in arce, nec in proximis campis extare. Si quid duri contigisset, aut sauciam, aut, nefas, interemtam potuisse reperiri. Hæsit aliquantum Rex, ut ex fronte conjiciebamus, in subitas cogitationes delapsus. Tandem versus ad signum maximi Iovis, quod non procul in domestica ara stabat: Summe Iupiter, inquit, si uti conjicio res est, firma tuo numine meam fidem. Cœlesti munere factum est quod ex telis impiorum elapsus sum. O Theocrine, si fas est adhuc eo nomine te censeri, quod tibi inter nos induisti. Non tu virgo mortalis, nec de numinũ vulgo. Tu sanctissima Pallas, tu præses amorum, tu quæ soli Iovi debes quod nata es. Veneror te, Dearum fortissima, ne Siculos patiaris ignorare beneficium tuum. Me enim arctissima religione tibi devotum exemisti inimicis; seu patris imperium, seu pietatem tuam sequuta. O te fœlicem, mea Argenis, si tuas fortunas licuisset agnoscere; scivissesque Palladem tibi loqui, tibi adesse; quæ quo solertius divinitatem celaret, tibi clientis specie voluit esse obnoxia! Quibus argumentis hoc credã, si postulas;

Primum, memini vultus; & eodem numine, quo Deam vetabar deprehendere, nunc sero immortalia ora cognosco. Quis vigor? quod in oculis jubar? Omnia lineamenta in memoriam redeant; scies quod uti fingebat mortalē, ita nec Deam in totum suppresserat. Sed quis de accepto beneficio dubitet post certamen Pallade una dignum? Adeone ad divina opera caligemus, uti virgunculæ manu putemus tot homines fusos, & non potius lacertis cœlestibus gratias habeamus, qui hanc pugnam ediderunt? Nunc vero quæ præsens tegebatur, absentia sua se nobis aperuit. In cœlum abscessit; aut fortasse nostris oculis erepta, tamen inter nos versatur expertura an simus ingrati.

Ita disserente Meleandro, fremitus ingens inter audientes exortus est. Scis hominum animos, ac præsertim multitudinis, facile grandibus & insuetis rebus Deos authores facere; & superstitionem quodam impetu infundi. Gloriosum præterea Siciliæ erat, Deos ipsos pugnasse pro Regibus. Itaque orationem Regis excepit militum clamor, Minervam Tritonidem per omnia nomina invocantium, quæ illi artes suæ aut deditæ sedes fecerunt. Hi superstitione animi; alii quo Regi placerent; cæteri effuse gaudendi licentiam amantes. Vti putas inter hos errantium motus risu furtivo mecum Argenidem lusis-

iussisse? Nec indelectata quidem hac fabula, mirabar quod Rex tam facile Deam fecisset. Sed non hactenus stetit ludibrium. Quidam miles sive adulatione, sive insania motus; Quæ autem illa species, inquit, quam in summa arce vidi, cum ex castris exciti primum sumus? Fulgebat per noctem candidissimus ignis, quem hærere tectis putabam, & nos compescendo incendio acciri. Mox in radios distingui cœpit fulgor; & hæc pompa longo ordine crevit in cœlum. Rei autem admirationem tunc quidem mihi excussit nunciatum, Rex, tuę majestatis periculum, quam non sine venerationis sensu nunc repeto. Quid si ille Palladis splendor erat, sese post te assertum recipientis ad sydera? Vix miles finierat, cum plerique eadem vesania, quod is finxerat, somniove conceperat, vidisse se confirmant. Ita multis authoribus fabula invaluit; & certatim consecrationem Theocrines argumentis, veneratione, assensu juverunt. Cum vero gratularentur Argenidi quod tamdiu habuisset domesticum numen, illa abjectis modestiæ specie luminibus, antevertebat risum; donec satis adorata Minerva, Rex ad consilium supra atrocitate sceleris cum delectis secessit; & ego atque Argenis de Poliarcho loquuturæ in penetrale convenimus. Dicebat Argenis, non indolis ad tempus repressæ, sed verissimæ fuisse

virtutis; quod is apud se toties modestiam tenuisset! Quid illius ingenio candidius, qui pene lenior inter mulieres fuisset, quam fortior inter viros? Iam beneficium memorabat quod Meleandro teste dignum erat magnitudine deorum, & Palladis manu. Iam etiam, sed illud verecunde, monstrabat quantum ille amâsset, periculosissimo dolo ausus & sexum dissimulare, & se suppliciis, quæ deprehenso certa erant, objicere. Fateor, ó Rex; sublevabam virginis pudorem, ea ipsa commendando, quæ intelligebam illi esse gratissima; & quia nondum te noveram, nihil credebam præstabilius Poliarcho.

Interim exegerat à captivo Cleobulus sceleris authorem atque modum. Ille tormentis impar, cuncta de Lycogene confessus: Viam ajebat se ad arcem invenisse, qua mari alluitur, nescio qua harpagine in murum conjecta, quæ ilicet saxis hæsit, præligatumque funiculum, per quem in altum scandi posset, librato pondere immota sustinuit. Hic largiter à Rege esse peccatum, consultiores putant. Nam cum Lycogenem subito opprimi oporteret; maluit ad illius villam mitti qui hominem tantum accerserent. Seu jam eum ad arma comparatum crediderat, uti nec capi facile posset; seu sperabat ad omnia audacem contemto judicii periculo venturum. At ille cum clientum fortissimis,

quos

quos pridie in rei eventum plerumque ignaros coegerat, venationis ſpecie longiùs profectus, venit ad arcem quam in Leontino agro habebat eximiam. Hinc per literas Regi ſignificat, nec ſe tuto inter tot inimicos ad judicium ire poſſe, nec debere inauditum damnari. Non denique oportere ſubornatos in ſuam perniciem ſicarios fidem habere. Interim factione & viribus adoleverat; uti, quod nimiæ lenitatis conſilium fuerat Regi, tunc neceſſarium eſſet, diſſimulare facinus, & tanquã ad innocentem reſcribere; Præcipue monente Cleobulo, uti, ſi injuriam fortiter exequi nollet, ſaltem non tam ignoſcere videretur, quam fidem accuſationi non habere. Ad hoc cõſilium fuit, uti captivus ille index, morte in carcere oblata, tanquam caſu occideret. Neque tamen Lycogenes quid meritus ipſe, aut Meleander quid ille auſus eſſet, oblitus eſt. Alter ergo in alterius poteſtatem aut fidem redire cavebant; & ſuſpicionibus odia fovebantur, bello quod deinde ſequutum eſt propemodum deteriora.

Interim Meleander damnata arcis fide quæ ſicariorum furori patuerat, novo conſilio Syracuſas Argenidem abducit; non tam iratus Lycogeni, quã Palladi gratus. Adventabant quinque dierum ſolemnia quibus ferias illius Deæ naſcentis ſolemus reſidere. His ergo expectatis, Rex ad

templum progreditur, convocatoque ad concionem populo, in hunc ſenſum loquutus eſt: Scire jam eos quicquid ipſe de Palladis in ſe meritis dicere poſſet: Repetere tamen Deam in mercedem auxilii, uti quam ſæpiſſime amet de eâ re loqui. Tunc in ſe atque Argenidem inſidias commemorat; ſceleris tamen authores premens: Neque in Lycogenem contumelioſa vox excidit. Palladem autem mortali ſpecie, & Theocrines nomine tectam, adfuiſſe periclitanti. Ipſam ipſam genio manuque divinam, abſtuliſſe ſucceſſum euntibus in ſe telis; & prædones tanto numine oppreſſos periiſſe. Quid autem, ô cives, erga Deam pignus erit, nos præſtiti auxilii memores eſſe, niſi, quod precioſiſſimum mihi ſervavit, Argenidem inquam meam, ego ejus cultui mancipo? Hanc igitur conſciis omnibus Diis, in publica Siculorum concione, tanquam Pontifex Sacerdotem capio; Hanc ſacris Palladis jubeo operari, templiſque præeſſe, donec Iunonis numine abducetur ad nuptias.

Poſtquam Rex dicere ceſſavit, Argenis ex compoſito ad patrem proceſſit. Circa, Augures erant. Et Rex candidam veſtem tenens, omnibus hiſtoriis diſtinctam quæ Palladis majeſtatem populo exhibent, procumbentis collo injecit. Quodſi, inquit, Deæ eſſe non potes, niſi è patria poteſtate exiveris, ego te hactenus imperio

meo

meo ſolvo. Solæ nuptiæ à Palladis religione te eximent. Sacra omnibus nundinis peragentem noſtri cives aſpicient. Ad hæc Meleandri verba lacrymas, plauſus, vota, popularis ſuperſtitio effudit. Redeuntes deinde in Regiam tota civitas comitata, mox per ſingulas domos temulento pervigilio novitatem ſacrorum ſancivit.

Accenſus Radirobanes æmulatione ſæviſſima, interfatur; Dic autem, Seleniſſa; eouſque decipi patrem tulit Argenis? Non repugnavit infulas injicienti? Non exoneravit Regis animum abſurda pietate? Tulit denique ſe Palladis nomine initiari Poliarcho? Tunc anus; Equidem indignabar eo proceſſiſſe fortunę ludibrium. Sed non impune ſtudiis alumnæ repugnaſſem; quæ profeſſo apud me affectu Poliarcho jam favebat. Ingratum præterea fuiſſet Meleandro, ab errore revocari. Quantum enim hoc erat, habuiſſe in auxilio Deam? Præterea gnatam ſacerdotio deſtinabat, non pietatis tantum officio, ſed uti populus virginem proximam ſceptro, videre aſſueſceret, & mirari. Ita volebat favore frequentiæ eſſe ſecuram, quæ in ſolitudine prope perierat. Nec ſordida ſacra aut indigna ſceptro erant, quibus manus admoliebatur. Veſtis auro ſigniſque conſpicua; caput ornatum uti potius Deæ quam antiſtitis crederes. Satis erat, innoxio ictu libare victimas, priuſquam

 cæde-

cęderentur. Thura inde Palladi dare, moxque fluentem populum ad rami osculum quem ipsa tenebat, in aurata sede excipere.

Inter hos dies Poliarchus, uti promiserat, militari ad Aulam cultu venit. Vnus ille cum ipso qui patruelem antea simulaverat: tunc eum sorte & nomine mutato appellabat Gelanorum, habebatque pro liberto. Primum ad Eurymedem venit, statimque indole, & arcano inter præstantes viros genio, ei conciliatus est. Mox per illum admissus ad Regem, significavit, à remotissima regione se venire, inter suæ fœlicitatis titulos numeraturum si in tanti Principis aula liceret ad virtutem erudiri. Rex qui sæpe Theocrinem non viderat, jam sermone & vestibus alium, adeo ignoravit, uti tanquam incognito & tunc primum in Siciliam appulso loqueretur. Suspiciebat tamen vultus; & omnia in hospite spectabilia, viam ad futuræ familiaritatis magnitudinem faciebant.

Dies erat quo redeuntibus nundinis, oportebat Argenidem ire ad templum, cum ambæ scivimus Poliarchum esse in regia. Trepidabamus ergo: illa quidem lætitiæ immodico sensu; ego autem horrore dubia, ne quid ipsa moribus suis, & monitis meis, indignum pararet. Sed rem in melius utriusque amantis virtus explicuit. Ignosce (Rex) si coram te Poliarchum breviter laudo. Certe enim nec Argenidem

dem oporteret à te amari, si impari aut degeneri amori patuisset; Nec deberes mihi multum, nisi te præferrem illi viro quem prĉter te vincere nemo potest. Tunc quidem hoc accepto nuncio, solemnium oblita Argenis, non sacerdotii regium cultum quo cingebatur videbat, non salutantium cœtum, non matronas virginesque assuetas obsequio. Occupata in Poliarcho, nec commodè loqui poterat, nec audire; donec ego in morbum despiciens, familiariter rogavi, uti se colligeret: Et illa non antea merita sic moneri, verecunde erubuit. Processimus ergo ad templum: Iamque hostiæ tangebantur, cum in Argenidem intenta, rursus video eam diriguisse. Nec dubia fascinum esse, quo invicem miseri amatores pereunt, circumspexi unde hoc telum veniret. Haud procul Poliarchum aspicio. Sed vir erat, majorque videbatur, nec facile Theocrinem agnovi; uti non mirum si Meleander falli potuerit. Adeo quicquid muliebre, quicquid timidum videram, cum veste posuerat. Supercilium gravius fuit, vultus erecti, lumenque modesta sed virili licentia vagum. Frontem quoque & tempora negligenti decore comis asperserat. Inter hĉc Theocrinem animo repetebam. An illa est? inquiebam, ea est. Dii Deæque, tot lepores, tam habilis ad omnia animus: & hæ manus pensa trahebant? Ignovi itaque

ad hoc ſpectaculum raptę Argenidi: quam tamen revocatura ad præſentis ſacri officium, (nam prope ſtupebat) ſimulavi fluere præter modum virginis pallam; eamque dum colligere videor: Memineris, domina, inquam, nec Poliarchum probaturum uti tibi hîc deſis. Evigilaſſe diceres ad hanc vocem. Concepit ergo preces quas præibat Pontifex, & Poliarcho, qui Deæ nomine colebatur, libentiſſime habuit hos honores. At ille (ô quanto plus eſt ſuo quemque quam alieno judicio eſſe fœlicem!) quærebat ſupplicare facientibus ſacra, inquieto animo in me ſubinde atque Argenidem reſpiciens.

Redimus ad regiam. Ne quære quid tunc ego & Argenis colloquutæ. Vnicus erat de Poliarcho ſermo. Ad extremum; Quid, ô mater, peccabimus, ait Argenis, ſi meum, patriſque ſervatorem, ſanctius chariuſque habebimus, quam qui illum ignorant? O ſi ſaltem colloqui huic liceret; unaque ſacerdotii mei vanitatem ridere! Faciam inquam (Domina) uti liceat. Mea opera ſiſtet hunc tibi. Et hoc quidem ſpondebam prolixius, ne illa (nam ſanitatis vix ſpes erat) morbum ſuum periculoſa modeſtia à ſenſu meo eriperet; neve, ſi nihil indulſiſſem, aliis artibus plura pararet. Cum ab Argenide exirem, video in veſtibulo Poliarchum cum meo filio ſpatiantem. Quippe ad me aditum ſuſpicione caren-

carentem quærebat. Ego tanquam ad filium irem, etiam hospitem salutavi; strictimque admonui ut in eundem locum sub noctem se referret. Quid moror? Secreto ad Argenidem adductus, ea gratia & modestia fuit, ut hunc crederem rursus esse Theocrinem. Nihil illis colloquii (nam sæpiuscule redibat) cui non interessem. Nullum crimen; nulla in juvene & amante temeritas; nisi quod semel in hanc sententiam ausus est loqui: Se Regibus ortum, neque in statu privato futurum diutius quam suus in Argenidem amor jussisset; Ab ea recipi in sponsi charitatem & fœdera optare. Vti prius in Orcum recipiatur (inquit Radirobanes.) O vesanam semiviri temeritatem! Non credebam, ait anus, superfuturum virgini ad ista sermonem, & tanquam debitas mihi partes pro alumna parabam sufficere; cum ipsa, ne ut in re improvisa, cunctata quidem multum, ausa sic loqui; Testes Dii, quos omnes, Poliarche propitios tibi credo, si te fratrem habuissem, nullas in tædas consensuram me fuisse, ne quis esset quem supra te amandum jura mihi ostenderent. Virtus tua, & libertas quam depulsis prædonibus dedisti, faciunt ne certiora fidei pignora possim exigere. Sint ergo conscii Dii, & tu quoque Selenissa, me hactenus ad hæc pacta descendere, uti spondeam, nulli me, nisi Poliarcho; nuptu-

nupturam. Nec parentis in me imperio in totum detraho. Illo jubente nulli nubam; at alteri, nunquam. Expalluit Radirobanes; & fascinum profecto valuisse in virginem; veneficū Poliarchum fuisse. Addebat & alia, quæ recens indignatio in fœlicem æmulum inveniebat. At Selenissa; Ego, ait, tunc confusa; ne tamen nihil profuturo jurgio me illis committerem, Dii, inquam, aspirent cogitionibus magnis. Audax tamen consilium, & celere initiis. Et, si quid rogare vos possum; Quid interest, Poliarche, hæc potius agi secreto, quā pofesso ad Meleandrum voto? Si, ut ais, & arbitror, privatæ sortis non es; cum jam beneficium dederis, cum ab Argenide ameris, nihil causæ cur affinitas Regi non placeat. Tū ille; Si ignoscis, Matrona, quod juvenilis impetus me avidum videndi Argenidem à patria abstulit, sine comitatu, aut cæteris meæ fortunæ indiciis; cætera facile excusabo. Ignotus, & propemodum solus, vereor uti meam causam & opes Regi probem. Sufficere autem vita non posset inter amoris mala, si in incerto votorum juberet à patria accire meæ sortis & dignitatis insignia. Itaque me, ô virgo, ab interitu revocasti, quem destinatū habebam, si te duram præbuisses. Tu vero, matrona, desine hæc fœdera habere suspecta. Namq; modestia fuit amanti, durabit adhuc spōso. Satis est me amari, satis est

est spem esse securam. In hoc mihi votorum nunc summa est. Nec furtivæ nuptiæ mihi placent. Iam patientior omnis moræ, tempestivis consiliis ambiam Regem, donec in oculis Siciliæ mihi tua alumna ipso jubente nubat.

Ita tunc ille; & modestiam quam sermone prætulerat, moribus æquavit; summo pudore quem hospes attulerat, etiam post secretæ fidei pignora illibato. Vivebat in aula. Servos aliquot emit. Equi, quos amabat domitare, stabula impleverant: ut esse opulentum constaret. Genio præterea studiisque, & quoties licebat, experimento fortitudinis, plurimorum animos tenebat: Per has artes nihil minus Regi charus quam nunc vides Archombrotum. Vnus tamen omnium conscius Gelanorus: Cæteri familiares, utique ex Siculis collecti, dominum ignorabant. Sæpe ergo ad Argenidis familiam nihil suspiciosa humanitate divertebat; sæpe incautis omnibus, nunquam tamen nisi me duce, cum Argenide erat. Dixisse sororem cum germano sub me matre lusitare. Præcipua mihi ejus imago est venientis ad sacra, quæ in suarum virtutum præmium immerita Pallas ferebat: Cum Antistita Argenis Palladem diceret, & Poliarchum cogitaret; & à numinis signo in eum tanquam temere obversa, deflecteret preces; ille autem fabulæ non ignarus aut fingeret majesta-

majeſtatem, aut aliquo nutu oranti annueret. Hæc ſæpiſſime inter nos conſcium riſum ciebant, neque ſatis caſtigabam improbitatem per hos jocos errantium. Nō tenuit Radirobanes iram; ſed, Si, inquit, juſta Pallas fuiſſet, hanc mimicam Deam, hanc divinos honores uſurpantem, multo pluribus laqueis ſuſpendiſſet, quam ſeipſam Arachne verberata.

Sic loquentes turbavit ab Argenide ſervus, qui dominæ verbis nunciavit Seleniſſæ uti rediret, ſecumque ſi videretur Radirobanem duceret. Vade, retulit illa, & dominæ nuncia nos confeſtim adfuturos. Cum ſervus abiiſſet; Expectaris ab Argenide, inquit, ô Rex. Neſcio quid ejus conſilium intervertit huc ad nos veniendi. Dum autem imus ad illam, patere breviter quæ ſuperſunt ediſſeri. Strictim ergo expoſuit, dum Poliarchus in ea fœlicitate eſſet, ortum in Sicilia bellum, Lycogene, poſtquam ſatis factione invaluit, acriter in Meleandrum provecto: ſtrenuum conſilio manuque Poliarchum non minus ipſo Rege exoſum hoſtibus fuiſſe; quos etiam primo certamine ita ultus eſt, uti victoriam Regi tribuerit. Addidit calamitatem illius, violatis Lycogenis legatis, qui de pace acturi veniebant. Et tunc quidem pulſum eſſe Sicilia; ſed in dies ab Argenide expectari. Ille eſt, ô Rex, (ne immerito Archombrotum inſimules)

qui

qui virginem hactenus difficilem tibi fecit. Tum Radirobanes; Putas vero, Matrona, illo incolumi me fore securum? Quid si mutabitur Argenis? quid si repetet prioris amicitię sacramentum? Ipsum, quod jam (ut ais) me amat, deserto Poliarcho, documento est me quoque, nisi aliquod mihi consilium præoccupo, deseri posse. Ne dubita (refert anus) ubi semel matrem familias Argenidem habueris, nihil eam à fide connubii deducet. Censeo itaque maturandos hymenæos. Si vero Poliarchum inter hæc redire contigerit, ego incautum, & omnia mihi credentem, qua jubebis in insidias deducam. Tollendus enim erit. Nec arduum facinus, inermem solumque opprimere.

Radirobanes obstupuit ad mulieris scelus: Probato tamen consilio, in Argenidis porticum pervenit, in qua ipsa dimisso Poliarcho ambulabat vultu severo: utique recenti dolore incitata. Obviam tamen Radirobani perrexit, jussitque considere: ipsa in sella alia acquievit. Is vero, spe quam anus fecerat tumens, sua vota, suum amorem virgini commendavit: omniaque addidit quæ verus effictusque amandi impetus eadem habet. Argenis præter expectationem rigida: nihil ad ejus mentem respondit. Idque ille eo acerbius tulit, quo propius spem venerat expugnatum virginis animum esse. Ex-

palluit etiam Seleniſſa, cum ſuo promiſſo fraudatus Rex inſpiceret in illam; verita quoque ne amor deceptus in apertæ indignationis verba mitteret inſanientem..

Poſtquam ille porticu exceſſit, auſa eſt anus incuſare Argenidem. Quid enim ejus animum in contraria rurſus egiſſet? Aut cur fefelliſſet ſpem quam pridie ipſa fecerat? Cur non ſaltem ageret curam patriæ, cujus intererat Radirobanem non iraſci? Sed puella, indignationis vix potens; Deſine, inquit, in pejus ominari. Diis curæ Sicilia erit; quorum numine perduelles, uti vidiſti, nuper extincti ſunt. Dubiis verbis, nec ſat certũ an in ſe directis, anus verberata contremuit. Hæ primæ flagitii furiæ erant inſidentes meritum pectus. Sed noverat ſolis ſceleribus ſua ſcelera poſſe defendi. Trepida ergo rerum ſuarum, anxie agitabat, quibus modis Radirobanem ad vim incenderet, traderetque ipſa Argenidem. Cui ne ſuſpecta interim eſſet, paulatim ſimulavit à Radirobanis patrocinio abire: & interdum imitatione doloris querebatur abeſſe Poliarchum. At non dubia Argenis ſimulationem hanc eſſe, pejus frontem ab animo diſſidentem exoſa eſt.

At Radirobanes vitia utcunq; hactenus preſſa eo effrenatius ſolvere cœpit, quo diutius vires diſſimulatione collegerant.

Nullum

Nullum præmium par esse auxilio quo Meleandrum juverat arbitratus, ita agebat, tanquam hospitalibus armis plus justo Siciliam & Argenidem emisset. Itaque immodestius Regem super gnatæ fœderibus adibat; gravisque inceperat omnibus Siculis esse. Potentiorum præcipue offensam immodesta ambitione contraxerat. At Meleandrum perplexæ cogitationes subiere, verentem ne is amor in jurgia desineret, fessusque & imparatus senex nova ad bella revocaretur. Filiam ergo vocat; petitque quid tantum in Radirobane ei displiceat. Privatorum est (inquit) eligere matrimonia ex amicitiæ affectu, vel morum concordia. Nobis illa suavitas exuenda. Regum enim fortuna est, ut nunc indignos & exosos per sanctissima fœdera sibi conjungant; nunc omnium nexuum jura, omnisque sanguinis charitatem, inhumana necessitas negligat. Charissimus esse solet, qui utilitate pręcipua potentiam nostram alit; & affinitatis pulcherrimæ censentur, quæcunque regnum stabiliunt. Si plures genuissem, posses credere, nõ me hîc tui habere rationé, sed mei. Scio enim, à Regibus sæpe filias aut sorores, spargi in eos quos fallere amicitię specie volunt, vel ad tempus placere; nihilque deinde sui sanguinis pignoribus, nihil nominũ quæ mutuo inierunt reverétia motos, pacé & bella ex temporũ & fortunę æstimare ingenio.

At tu mihi sola es; in te unam affectum patris & Regis, natura & successio conjunxit. Aut ipsa tibi consule; aut me patiaris consulere. Hîc Argenis; Est, Domine, quod rationem virgo reddat, si quem sibi optat in sponsum, non si cui dura esse instituit, sive ratio est, sive etiam pudor, cujus esset vel omnes aversari. Hunc autem Radirobanem forsitan possem non odisse, si me potius amaret quam crederet debitam sibi. Tam inconditam superbiam non fero. Tu ipse, optime pater, cætera cogita, quæ in homine non probas. His quoque adducta sum, ne hoc affine, te, & Siciliam, & me denique perditam velim. Ita obstinatam Rex dimisit, certus ipsi, uti solebat, indulgere.

Radirobanes, quamquam iratus Selenissæ, quia promissa non processerant, eam tamen optabat audire. Nam & solertem sciebat, & post secreta alumnæ prodita suam esse. Cæterum uni ipsi Virtigani expugnatam illius conscientiam detexerat; levabatque furorem liberrimis apud eum questibus, multisque in Meleandrum, interdumque Argenidem, minis. Timeo, mi Virtiganes, inquit, suspicionem fraudis, si toties cum Selenissa ago. Tu in vices meas tuto successeris. Cum ibo ad Argenidem, facile ad anum pervenies, & hunc feres codicillum, quo que-

ror

ror, destitutam spem, quam habere me jusserat, in Argenidis recidisse ludibrium. Scribo præterea ut omnia tibi credat, si quæ in rem tam arduam forsitan habet. Te enim mearum rerum arbitrum, te ut in cæteris rebus, sic in ista consilium præcipue mihi esse. Suscepto negotio, uti primum Radirobanes Argenidem inviiit, Virtiganes clam Selenissæ in manus litteras dedit; quas nonnihil semota cum legisset, rediit ad Ligurem, haud ignara nisi procederent hæ nuptiæ, se utrimque perituram; &, Nuncia, inquit, Regi, nihil eorum deesse quæ promiseram. Sed lentum amatorem ista tempora non quærunt. Rex est; armatus est, habet classem; & ex raptu Dii quoque sibi uxores invenerunt. Violenta consilia amor excusat, & mariti sanctum nomen delet injurias. Nec in alumnam crudelis sum. Cogi optat Argenis. Et hoc quidem uti fidem exolvat Poliarcho, cui promisit nunquam sponte consentire in alium. Servat igitur istam frontis verborumque constantiam, ne iratos Deos habeat, quorum numinibus vocatis, Poliarcho se addixit. Sed me deinde jurgio premit. Nam cur, inquit, Radirobanem amare sic memoras? Aut si amat, quamdiu cessat? Accessit imperium Meleandri hanc austeritatem præscribentis. Nam ille cum Radirobane affinitatem non vult; & invidiam repulsæ trans-

fert in filiam. Ne erres. Tuo Regi non diu licebit esse forti. Clam enim milites accersuntur: Et ubi Meleandro suæ vires placebunt, cum supercilio istum negliget, cui nunc affinitatem timide negat.

Multum miratus Virtiganes tantæ audaciæ verba, ad dominum, qui de more iratior à virgine abibat, rem defert. Et ille novitatem consilii haud parum miratus, Faciamus igitur, inquit, ut nulla sua culpa Argenis ejuret Poliarchum; & ei liceat nos amare. Ego per Iovem, quacunque hæc fide Selenissa tibi mandaverit, omnia diligentissima ratione curabo; nec à Meleandro sperni me patiar. Sed ne anus nos deserat, accusetque conatus ad quos ipsa jam impellit; nesciat hanc mihi rationem placere: Ipsa quoque si nostrarum est partium, se cum Argenide ex improviso capi lætabitur. Non audebat Virtiganes dissuadere; quamquam pericula videbat, & hospitii violati infamiam. Ita fraude & scelere Selenissæ, vis funesta Argenidi, &, quod miserius erat, tanquam optanti apparabatur. Conducebat huic fraudi, habere facilem nec suspiciosum Meleandrum. Rursus ergo cohibere Radirobanes animum cœpit: Illum sine satellitio ambivit, sine armis iniit apud illum convivia; uti neque is dubitaret se ejus fidei deinde concredere. Exercitum quoque in Sardiniam remisit, ne suspectus nimis viribus esset.

Fami-

Familia tamen, & Procerum quos habebat comitatus, corporiſque cuſtodia, pluſquam ſexcentorum hominum erant; prȩter triremium quinque (tot enim ſibi ſervaverat) remiges atque nautas, quos ex omni claſſe delegerat.

. Satis hoc virium ad fraudem raptumque exiſtimans, diu ſecum exigit, quo ſecurius modo prædam hanc ageret. Multa volventi talis potiſſimum dolus ſedit. Prętorium ejus navigium, cum in Epeirctes portum ſuccederet, pertinax gubernator obnoxie in ignoto ſaxo alliſerat. Ita quaſſatum eſt latus, & quicquid ſub prora, ſcopulo ictum dedit. Fluctibus tamen ereptum eſt, contis, atque remigio, funibuſque ab antecedentibus ſcaphis, & proximo littoris aggere, perniciter actis. Ereptum periculo, in ipſo terræ confinio fundatur anchoris, & deinde ingentium trabium, veluti ponte, incurvam craticulam imitante, ſubnixum eſt. Sic utrimque effultum, in priſtinum robur componebant artifices. Neque modo placebat ſublapſa reſtitui: Sed, quæ plurimarum ædium urbiumq; fortuna eſt, præſtantius volebant ex ruina reſurgere. Namque Corinthii apud quos primæ triremes ſunt conditę, rei nauticę eximium uſum ad colonos pertulerant. Et hinc Corcyra ſtatim, hinc validæ maritimis copiis Syracuſæ. Pulcherrimum erat Meleandro navigium ad eam

artem exactum; ex quo exemplum capere suos artifices Radirobanes jussit, & triremem reparare propemodum à carina. Nec Radirobanes tantum, sed & sæpe Meleander, opus visebat. Hunc ergo insidiis ordinem ille constituit. Absolutam triremem dicavit Argenidi, illius statua ad proram defixa, & in puppis ambitu per varios ornatus repetita imagine. Oportune instabat natalis Argenidis, quem & velle se prædicabat renascenti navigio esse natalem; In eam igitur diem invitavit ad litus cum gnata Meleandrum; quippe locato in arena tentorio prandium utrique daturus; quo in multum diei protracto, triremis deinde nomini Argenidis sacra, inter tubas atque symphoniam, æquori permitteretur. Moxque tenebris excipientibus lucem, medicati ex sulphure ignes, & sub undis victuri (nova tunc erat voluptas, atque rara) ex eodem littore emicarent. Inter illud vero spectaculum, Siculis improvisis, & ut extra periculum plerumque exermibus, statuerat vi correptam cum patre Argenidem in proximas naves deferre. Ac uti longa hilaritate mentes omnium à cura & suspicione averteret; noctem quoque quæ Argenidis natalem præcedebat, regio tripudio, & propemodum mimo, celebrare instituit; Vndecim ex primis suorum juvenum electi, qui secum larvati saltarent. Placebat

ea

ea ſcena referre trium Deorum fabulam, pulſo patre Saturno, naturæ hereditatem ſorte ducentium; cum ſydera Iovi ceſſerunt, horruere maria ſub Neptuno, & triſtitia ferox Pluto ad populoſiora regna demiſſus eſt.

Hos ſplendoris regii ludos, à Radirobane parari Meleander lætus accepit; illum utique diem honore præcipuo culturus. Nam & quæ Syracuſiorum cæterarumq; urbium legati paulo ante petierant, inter hanc pompam, tanquam in honorem Argenidis, donare decreverat: Ea vero maxime erant; Ne redemtoribus portoriorum, aut vectigalium, liceret ab iis quicquam exigere, quos non vitio ſuo egenos, & colendæ terræ utiles eſſe, magiſtratus cenſuiſſet. Præterea ne quis ex proletariis, aut capite cenſis, imitari divitum ocium poſſet, ceſſando, faſtidiendo artificia, & unum ferrum ſic ad latus geſtando, tanquam in pace militaret: Sed quos de ſuo non vivere poſſe conſtaret, vel ſponte quod profiterentur eligerent, vel ad publica opera diſtribuerentur; Quippe illos ignava triſtique ſuperbia in pace marcentes, privata ſcelera exequi; aut quo ſuam egeſtatem publicis malis paſcant, operam ultro ad ſeditionem motuſque civiles commodare. Illud quoque petiere; Ne imi quæſtores exigendis à populo tributis præeſſent; & nec ipſi privatorum limina

circumirent, nec missis lictoribus pignora caperent, divexarentque oppidanos. Ipsorum concivium esset hoc munus; qui ex suo corpore eligerent per quos ea pecunia cogeretur humanius; Hanc singula oppida ad Prætorem suum ferrent; Inde vel Præfecto Provinciæ numeraretur, vel, si Regi placeret, Syracusis inferretur ærario. Si quis enim privatus detrectet, aut moretur; per suos hunc cives, per assuetos magistratus, notosque lictores, præstare ad solutionem adigi, quam inhumano fastu quæstorum, qui cum exactoribus suis, brevem moram egenis interdum crudeliter vendunt; meliusque prædati nunquam eunt, quam cum in vexatis laribus, & in quibus vix tantum est quod tributo sufficiat, sibi quoque spolia illato terrore inveniunt. Misertus suorum Rex, Cleobulo curam dedit uti leges conciperet, quæ hæc à populo incommoda arcerent. Difficilius fuit, quod iidem legati petierant, malis occurrere, quibus litium frequentia, Iudicum moræ, & advocatorum iniquitas agros urbesq; populaverant. Ibburranes, & suapte magnitudine & commendatione Argenidis Regi charus, conversari frequentius solebat in Regia. Hunc adierant Syracusi, recipiq; ambierant in tantę gratiæ clientelam. Ferret ipse ad Regem justissima vota, precesque Siculorum, eumque jam sponte mitigatum, prolixius

suo

ſuo pondere ad populi commoda inclinaret. Præter cæteras virtutes, ſumma erat in Ibburrane facilitas, ſi quis opem, aut juſtam ſuffragii commendationem petebat, ut eum diceres beneficium accipere quoties dabat. Is igitur & ſæpe Syracuſanos commendaverat Regi; & tunc maxime ſuper his fori & judiciorum malis, de quibus populus querebatur, ita locutus eſt. Ne putes levia hæc eſſe, Rex, quibus levari Sicilia exoptat: neſcio an turbæ civiles quas modo ſedaviſti furioſius ſævierint; aut ne dubites quam ampla factione minentur hæc mala; non plures cum Lycone coierant. Iſti, inquam, Advocati, Patroni, ſcriptores, lictoreſque (nam Iudices, quia eos conſtituis, vereor nominare) adeo numerum ſuperant, uti pauciores ſint agricolæ, pauciores qui in mercatura vertuntur, regnumve cuſtodiunt. Vnde vero tanta illa gens vivit, niſi ex injuria populi, ex clade & ſanguine miſerorum? Eo quidem majori reipublicæ detriméto. Quod ſi inter pauciores, ſed ſpectati candoris, advocationum munus eſſet, tot illa ingenia quæ noxia calliditate ſe corrumpunt, melioribus ſtudiis ornarent patriam; diſciplinas, & artes, aut proderét novas, aut inventas excolerent. Ita hæc peſtis nõ modo malorum eſt rea quæ infert, ſed bonorum præterea, quæ adimit. At excuſabis multitudinem comitialium hominum

(per-

(permitte sic vocari hos jurgiorum præceptores) ex litigantium numero, quibus omnia fora ægre sufficiunt. Perpauciores enim agi tot causas, tot explicari negotia non posse. Imo vero, ex Iudicum & Patronorum numero, crescunt lites, aut subsident. Adde nova tribunalia, non deerunt quibus placeat recens equuleus: Quod si de veteribus adimes, ita cadet pars litium; ac de morbo decedat si de hodierna medicina subtraxeris. Forensis hujus æstus causa est; quia Iudices (ne infrequentia causarum, lucello sublato, etiam despectam dignitatem faciat) in summo jure semper inveniunt quos submittant fascibus suis: Nec tabulæ desunt, & his quoque deterius genus, homines quidam scientes formularum, omnisque ad litigandum articuli; qui vel alios inter se committant, vel ipsi reperta litigandi materia hujus ludi ignaros exerceant. Ex tuis provinciis una fuit expers eorum qui se in litibus doctos jactitant. Quietem oppida agebant; quicquid discordiæ inter cives exarserat, rudis sed beata æquitas, compescebat per arbitros. Ignari salutis, passi deinde sunt ex illis hominibus apud se unum vivere. Illico ortæ causæ; contentiones validæ; & diffidia ætatem tulerunt. Adeo isti in foro exerciti sæpius lites excludunt, quam inveniunt aut placant.

Sed

Sed utcunque numerosi, & aliqua contagione vicina omnia turbantes; saltem si brevi supplicio contenti mulctatos dimitterét. Nunc æterna sunt jurgia: uti si cum sumtibus sit molestiarum ratio, gravius putes sic vincere, quam confestim damnari. Illud est potissimum quod exigit tuam curam. Amputa has ambages; constitue spacium ultra quod nullis litibus fas sit senescere. Nam & modum & numerum prægressæ sunt artes ac nomina, quibus miserrimos clientes Patroni & Iudices frustrantur. Articulatim & lente hos discerpunt qui semel perire potuerant. Sæpe itur ad Iudices, causa narratur, aliquot anni abeunt, necdum contestatio litis, uti vocant, audita est. Iudicibus hîc nõ vacat; hîc omisso quod litem facit negocio, hærent Patroni in causis minoribus, quæ nunc sponte, nunc eorum studio nascuntur è prima. Hæc præludia adornant, his proclamant inauditis iter ad verum Iudicibus esse non posse. Sic dubia ex dubiis feruntur. Sic immani dilatione pereunt litigantes; magna, ó Rex, in insontes inopesque injuria. Nam qui in divitem inimicum pauper inciderit, tam longo & sumtuoso itinere conficitur; procumbitque denique lassus, nec recuperato jure inultus, æmulo minus suo quam huic prolixæ æquitati irascitur. Ne quære cur tandiu Iudicibus placeat, & patro-

tronis, ad se delatos cruciari. Nempe ex mora & tempore sua opera æstimatur. Sic Patronis, inquam, crescit, sic Iudicibus merces. Multa scripsisse, multa audisse (quamquam ea præstabat compendio fieri) acerrime vendunt; eo pejores quod quæ peccant, ipsi justitiæ imputant. Præterea consuetudine videndi miseros, & deinde faciendi, exuunt humanitatis sensum; aut potius miserum esse non credunt, litigare. Ita duri ad questus, parum supplicibus moventur; & ab iis tantum culti, saltem amant longiora in ipsos exercere imperia.

Cætera quæ quotidie peccant taceo. Nam hæc omnia questos esse oportuit, qui emendandi fori tibi mentem dederunt. Præstat de remediis in eam cladem videre; quæ fortasse ab ejusdmodi sanctione non incommode incipies; Vti sistantur Iudicibus illi ipsi qui inter se dissentiunt, ne ab sola advocatorum fide res pendeat. Ex eorum simplicitate, vel astu, sæpe integrius ad ingenium causæ disceptatores pervenient, quam callidę eloquentię fuco. Vbi causam adhuc nudam inspexerint, duorum aut trium judicum arbitrium erit, an ad sententiam sat liqueat. Neque juris teneantur apicibus. Æqui bonique judicium esto. Aliter exordiri nefas sit, sive in minoribus judiciis, sive ad quæ provocatur. Sin impeditius jurgium venit,

testes-

testesque, & inspectionem, & leges desiderat; tum ad quos patronos deferetur, ii Numini repetant sacramentum quo semel devincti sunt, nullam se causam, quoad sciant, iniquam oraturos. Quos si hanc fidem fefellisse constiterit, aut clientem prævaricatione læsisse, præter infamiam genus supplicii excipiat, cujus timor apud paria ausuros plusquam omnes Dii possint. Illud præterea utilissima lege cavendum est, ne quid à clientibus Patroni accipiant, priusquam lis finem sortita sit. Qui vincetur, aut nihil, aut non multo amplius, quod & lege definies, patrono debebit; Et jam inde ab litis principio accedet tantillæ solutionis fidejussor; ne operæ merces alia lite quærenda sit. Is vero cui successerit, advocationis diligentiam rependat tanto auro, quantum Iudices ipsi in laboris mercedem accipiunt. Sed sanctum sit, ne quis dum adhuc litigatur, intempestivis muneribus peccet in legem. Causa, si quis cliens dederit, cadat: accipienti patrono imperetur à foro exilium. Delatori ea sint præmia quæ vel domesticorum fidem solicitent. Faxo patroni moras oderint; & cõtentiores ad metam, dum sibi sic studebunt, aliis prosint.

Parum est, nisi præterea edices (sed hoc graviter, nec, uti solemus, terroris mox evanescentis imagine) ne ulla lis ultra sex menses apud Iudices hæreat: Nisi si testes

extra

extra provinciam arcessendi sunt: Tunc enim vel tempus geminari non abnuam. Non ferent hanc vocem assueti lentissima propinare remedia, & indignatione plenissimi negabunt, tot causarum acervos semestri jurisdictione digeri posse. Ab iis igitur quæram, an in annos cumulus litium crescat in foro; An vero de veteribus absolvant pene ad scaturientium numerum. Si crescunt; quid iis tandem fiet? quo satis ostio evolvemus tot annorum incrementa? Abjiciendę mehercule erunt, aut uno agmine non ex æquo finiendæ, sed fortibus. Sin pene ad nascentium numerum jam adultas emittunt; nihil magis exigimus; Convenimus de numero; Satis inquam uti quot annus feret lites, tot audiantur judicia. Sin objicient religiosam difficultatem veri quærendi, quæ aliquot interdum annis indigeat; nihilo erit excusatio illa fœlicior. Nam implicatæ scilicet causæ sunt? Vos ipsi, vos, Iudices, eas implicuistis. Respicite in majores. Celeriora quam præscribimus judicia erant: Et tamen ęquissimos fuisse non abnuas, cum ab illis conditas leges ut plurimum colamus. Labentibus sæculis, specie æqui, in eorum auxilium inventa sunt ea quibus denique simplicitas legum occubuit, frustrationes, rescripta, & quæ semel constitui poterãt, veluti religioso ordine in varios dies dilata. Hæc verò quia Iudicibus & Pa-

& Patronis ad lucrum ſunt, jam neglecto reorum commodo tam ſancte obſervantur; quaſi judiciis cives, non hæc illis inventa ſint. Ex iſtis reſecate, quod juſti temporis menſuram exceſſerit. Nam & ſex menſium ſtudium ac diligentiam nulla cauſa effugiet; Et ſi exacto ſpatio adhuc deliberabitis; at tanti eſt à tribunali diſcedere. Nec ſcrupuloſitas nimii juris cunctationem injiciat. Ex animi veſtri ſententia, quod tunc liquebit decernite. Quandoquidem & ſæpe poſt annos & luſtra, haud minus turbide vel inique ſtatuitis. Adeo non tempore ſed diligentia, veritas conſtat.

Meleander dicentis manum corripuit; & hilari vultu; Quo te, inquit, hic æſtus, magne Antiſtes, qui abſentibus loquaris? Niſi me forte in Iudicum numerum refers: aut ſub aliena invidia me mones. Audio enim & quibus res in Aula eſt, queri lenta illic eſſe conſilia. Excuſavit Ibburranes dicendi fervorem, cura publici cõmodi concitatum. Sed fortaſſe Iudices (inquit) transferre in cauſarum Patronos invidiam volent. Siquidem illos eſſe, qui cunctantur, nunc directa, nunc ex obliquo mora; & animos Quæſitorum diverſiſſima ambage impediunt. Quaſi vero qui advocationis munere funguntur, ita peccare niſi ex conſenſu Iudicum poſſint. Hi rem poſtulant differri. Iſti annuunt.

 Vtro-

Vtrorum majus est vitium? Equidem censeo esse illorum, qui, cum possint hæc mala prohibere, non faciunt. Neque enim sic tergiversari, remque differre, & in superfluis morari auderet Patronus, qui nesciret ejusmodi artem quotidianam esse, & assensu Iudicum ratam. Neget Prætor inducias; omnes litis articulos intra sex mensium spatia includat; imperatos habeat pro convictis, jam causidici desinent ab hac fraude, neque jura clientium improba dilatione confici ferent.

Si hæc tamen omnia Iudicum animos non movebunt, si mihi reclamabunt, si fidem, & labores, & disciplinam suam jactantes, hac paucorum mensium brevitate se ultra fas premi querentur: te misericordem esse non veto. Iube quicquid negotii oneratis superfluet, dividant in petitos. Sunt in causarum Patronis consultissimi multi: Ad hos litigantium quos placebit rejiciant. Seu per se, seu per alios judicent, è republica facturos; modo præter imperatum spatium clientes non pendeant. Videbis illico refectas illis vires. Non committent uti lucri & potestatis pars in alios emanet. Plura tunc negotia ingere; soli isti, modo tam delicate de laboribus fessi, sufficient: Præsertim si, ut oportet, hanc legem grandi mulcta sanciveris.

Sed

Sed quid, inquies, veteribus causis fiet, quæ in tribunalibus multos annos jam perennant? Certe enim his simul, & cæteris quæ in dies deferuntur, hic annus non sufficit. In hanc rem illi qui judicia exercent etiam ingratiis collegas accipiant, quot purgando foro sat erunt. Non ultra sex menses potestas sit. Vacua deinde ab situ antiquo tribunalia, non plus anno ultionem noxiorum differant, quæstumve læsorum.

Æqua sentire Ibburranes videbatur. Quia tamen ægra corpora nimio medicamenti conatu percelli, exitiale interdum est; Rex tantæ salutis novitatem distulit, donec possent vocari magistratus, & tanquam consentientibus leges dici. Nam nec illis oportebat reverentiam ad populum perire; quod utique metuendum, si in tumultuaria sanctione magis pœnæ, & vindictæ, quam futuræ utilitatis species fuisset. Cætera igitur quæ populus petierat, repræsentari confluentibus ad natalem Argenidis jussit, solam judiciorum ordinationem promitti: Et cura concipiendi sanctiones data Cleobulo.

Iamque non ex civitatibus modo Oratores convenerant, sed adeo omnis generis mortales implebant Epeircten, uti Radirobanes cogitati sceleris curis incubans, interdum vereretur ne inter tot Siculos rapi Argenis non posset; interdum in

in confuſo & incondito vulgo cogitaret Meleandri comitatum, ægrius ad opem coiturum. Non operæ interim, non pecuniæ parcebatur, quo inſtitutam ſaltationem exornaret. Nam & ſibi conciliare elegantiæ famam quærebat, & offenſæ quam moliebatur atrocitatem ejuſmodi apud populum favore minuere. Pridie ergo natalis Argenidis deſtinata ſpectaculo aula fuit apud Meleandrum ampliſſima. Cœna mature exhibita, illuc ex Sardis Siculiſque frequentes conveniunt. Non lictores, non armati, ad fores aditusque diſpoſiti, ſatis ſubmovebant immodicos; ut in pompæ regiæ parte eſſet ipſe tumultus, læſorumque & repellentium clamor. Ipſe Meleander ad fores proceſſit, quando cuſtodum & lictorum poteſtas non valebat; oravitque regio vultu, ne confuſum ſpectaculum ſeque offenſum vellent. Archombrotus lateri proximus erat; cui abſcedens mandavit, ut admiſſis qui ſpectare commode poſſent, cæteros ſui reverentia arceret. At ille Radirobani quaqua nocere pium exiſtimans, turbare tripudii mimum aggreſſus eſt, quem is tantopere curabat; & tanquam populi impetum non ferens, prodidit fores, ſubita multitudine obrutas, uti ſtipatis corporibus nec ipſi ſe caperent; Cumque excandeſceret Meleander, tamen à calentibus non audiebatur, donec populum ipſa libertate miti-

mitigatum sui puduit: maxime postquam indignatus Rex per portam solio proximam visus est sese proripere. At Eurymedes atrocia ingerebat paulatim stupentibus; Archombroto tacite sibi plaudente, quod ferretur Radirobanes eo tumultu adeo accensus, uti projectis ornamentis juberet diripi machinas, quæ pendebant, choreiam demissuræ ab aere.

Tandem Eurymedis opera, liber à populo locus Meleandrum cum Argenide recepit; & in exordium scenæ, quatuor Satyri aulæo digressi, cum breviter & incondite saltassent, ejusmodi Epigramma, tanquam argumentum spectaculi, ad Regem atque Argenidem delatum mox sparserunt in populo.

Quæ bene Saturno steterat Natura sub uno,
Spargitur in partes, exectaque robora luget
In plures heu! lapsa Deos. Hinc Jupiter instat;
Germanos hinc ira tenet. Quæ pugna? quis ardor?
Sic fratres certare decet? Sic regna petuntur?
Ah potius revocate senem, sceptrumque parenti
Reddite. Privatos melior concordia junget.

Sed pacem fortuna dabit; Venit illa, globoque
Fluctuat, alternans dubia vestigia mente.
Hæc in sydeream mittit te Iuppiter aulam,
Et tibi cærulea dat regna Tridentifer undæ;
Plutoni tenebras, & opacum Manibus orbem.
Hæ leges placuere Deis; hoc fœdere mūdus
Gaudet. En ut fervent lætantum mista Deorum
Agmina, & incertam fidibus rexere choreiam,
Dî Superi, Dî cæruleo qui pisce per undas
Pone natant, & quos nigris humus abdīdit umbris.
Hos inter nulla tantarū ad gaudia rerū
Huc venere Deæ: Sive illæ lucida servant
Sidera, sive alios exercent litibus Orbes.
At vos Siculiæ paulum succedite Nymphæ;
Atque exultantum choream miscete Deorum.
Præcipuè Siculis tu Virgo debita sceptris,
Iunge Iovi dextram, pedibusque ac carmina pulsis
Fac sciat esse aliquid melius Iove. Præferat ille
Sicaniam cælo, teque, ô Regina, Sorori.

Interim præludentibus tubis, flamma imitatione fulguris per effictarum nubium

nubium volumina ibat. Tum cœli effigies, quam summo tabulato admoverant, cœpit moveri, sensimque delapsa est; & tria claustra aperuit, in quibus crystallinæ stellæ per suppositas faces micabant, aurumque & purpuram incendebant suo fulgore. In trium cellarum media sedebat Iupiter; aliæ Neptunum & Plutonem ferebant. Circa illos, tanquam ministrorum turba, multi Cupidines; quibus cincinni crines, brevisque persona: pendebat ab humero arcus; & dextra vibrante, duo diversæ cuspidis & effectus tela gestabant. Hi cum dominis habili saltu in pavimentum tapetibus stratum delati, percurrerunt aream saltatione levissima. Iupiter interim ducente modulorum tenore ad fratres accedebat. Mox tanquam non conveniret disceptantibus, simul nutu saltuque idoneo ferebantur in diversa. Cum hoc iterum tertioq; fecissent, subitò dea Fortuna comparuit, globo insidens, quem etiam ad cantum movebat. Et regnorum insignia, de quibus Dii certabant, in succincta veste occulens, venire illos jussit. Illi fidibus pedes regentibus parebant. Manus ergo ad sortem demisere. Iupiter in eo Fortunę sinu fulmen invenit trisulcum ex auro, tridentem Neptunus, Pluto ad cuspidem inferorum contabuit. Subita alia nubes, Iovi tanquam Regi Su-

ctæ; aliæ nondum crura posuerant. Rhadamanthus suæ Lyciæ Chimæram vivis coloribus gerebat expressam; utque probaret se monstris & vitiis iratum, eam Bellerophon Pegaso à Minerva domito insidens debellabat.

In hoc quisque amictu convenientibus modis saltavit: Dii quidem cœlestes hilarius; Proceres maris paulo agrestius promovebantur, & descendentem ab inguine piscem interdum colligebant, rursusque jubebant in solo palpitare ad numeros. At Vmbrarum Numinibus vestigia erant non abhorrentia à frontium rugis. Inter indignantium & iratorum severas species tamen saltabant. Tam dispar diversissimorumDeorum disciplina, eodem musices concentu regebatur. Nunc secernebant agmina; nunc mixtura, & illa variante, implicabantur; Sæpe in orbem flexi, sæpe aream recto cursu secantes. Nunc choreiam manibus nexam aspiceres, nunc solos, nunc in paria distinctos, totius corporis festinante obsequio ad fidium præscriptum mutari. Tandem consumto schemate omni Radirobanes quem Iovis tegebat effigies, ad Argenidem venit. Illa sequuta invitantem venusta majestate se intulit in choreiam. Cum deinde præcipuæ matronarum virginumq; saltavissent, duodecim Dii novo tripudio epilogum dedere. Post hæc abscedunt in

Has paulum dignare domos, hæc frondea mitis
Sylvarum simulachra subi. Sic Delia postquam
Egit inauratos fraterno lumine currus,
Mox nemorum secreta petit: Sic Marte peracto
Pallas, ubi emeritam castis vocat hostia mensis,
Dissimulat facilis numen Dea, seque precanti
Addit, & arcanis cumulat convivia donis.
Nympha veni, glaucosque tui de littore ponti
Vre Deos. Placidis medium te tollet ab undis
Cæruleus genitor: Mox & suspiria læsus
Ducet, & ingentem poterit contemnere Tethym.

Meleander illo mane; postea quam Diis fecit, delectos civitatum advocans, quantum iis indulsisset ostendit; figique in foro, & per oppida dimitti, præcepit ea edicta quæ Cleobulus descripserat: Curam quoque de litibus, quæ confestim castigari non poterant, sibi præcipuam fore asseruit. Quibus subito evulgatis, populus & sua & diei lætitia fervens, euntes ad Radirobanis tentoria principes ingente acclamatione sequutus est. Radirobanes venientem Argenidem tanquam certissimam.

mam prędam aſpiciens,aliaque quam credebatur lætitia exultans, longum prandii ordinem quæſitiſſima comitate explicuit. Quatuor ad noctem horæ reſtabant, cum remotis epulis ſurgunt ad navis ſpectaculum. Tubæ paſſim ac tympana exaudiebantur in littore; & in trium malorum verticibus ex verſicolore carbaſo tæniæ pendebant, omnibus ventis commoda levitate obnoxiæ. Tabulatum nautis & militibus plenum; ac ſi triumpho vel prælio ſubveheretur. Populum non capiebat arena, non ſcaphæ, diverſiſſimo clamore frementem, quoties procedere opus tubæ monuerant.

Ex compoſito factum, uti tardiſſime navis portu emitteretur. Sed adhuc Radirobanes tenebat Meleandrum, expectatione ignium, quos non procul à littore promittebat tribus in ſcaphis, totaque circum unda. Recens inventum, quia nondum emanuerat ad multos, trahebat ſui novitate audientes. In hanc ergo ſpem ipſe reducit in tentorium ſuum Meleandrum atque Argenidem; &, quid viſuri ſint, pluribus docet; piſcium in aquis ſpecies prompturas de faucibus flammam, quam demiſſa in aquam capita nō obruerent. Obſeſſas hiſce piſcibus ſcaphas iri protectum ab igneis ſimulachris, quorum conti nunquam fervidius arderent quam ſub unda. Hæc narrantem interdum

vicini

vicini facinoris cura trahebat, relictoque Meleandro, Virtiganem & cæteros ex conſciis monebat, ne aut ſegni aut præcipiti opera ſuam ſpem fruſtrarentur. Centum lampades erant, toto tentorio diſpoſitæ ex quo Reges ſpectaturi conſederant. Has ſimul ſigno dato extingui convenerat, (nam ex pauciſſimis pendebant funalibus) & Argenidem atque Regem corripi, deferrique in ſcapham. Proceres Sardi ac milites, quamquam plerique ignari conſilii, ſenſim acciti illic erant, & ſecreto juſſi obire quicquid Virtiganes mandaviſſet. Ille quamquam invitus cum duobus conſciis pupuratis creditum ſibi ſcelus curabat.

Tam propinquo exitio pene fidem ſuperat eripi potuiſſe Siciliam. Sed ſæpe divinitatis opera hæc ſunt; uti furias, in ipſo jam ſucceſſu ſecuras, ſubita ultio excipiat: ne vel unquam improbis timor, vel ſpes abſit calamitoſæ virtuti. Forte Archombrotus, cum cæteri triremem in undas euntem contemplarentur, hoc ſpectaculum non dignatus, haud procul ſpatiabatur in arena. Erat Sardorum linguæ non expers; quamquam in eum diem diſſimulaverat. Miles quidam ex ſatellitibus Radirobanis, à Virtigane recens digreſſus, obvium contubernalem cum vidiſſet ſine armis vagari in littore: An tibi ſoli, commilito, inquit, licet ſine lancea gladioque

hodie

hodie conſpici? Cumque ille negaret, ſe ullum de armis præceptum accepiſſe; ambo occurrentibus aliis miſti nihil deinde loquuti ſunt quod Archombrotus capere poſſet. Sed miratus, quid opus, hos Sardos in pace & inter convivia armari, tamquam obambulāſ ſpeculatus eſt omnium habitum; nec quemquam in iis invenit exermem. Hi præter gladium haſtam, illi jacula habebant, multi pilis Italicis onerabantur. Paucis tamen, & tanquam ex Regiæ cuſtodiæ ſtatione, aut galea erat, aut clypeus; ne nimio apparatu proderentur inſidiæ. Suſpecta hæc erant & formidoloſa Archombroto, jam ſponte à Sardis averſo. Nec ſine numine fuit, quod gravius quam pro tantillo indicio expavit. Nam hæc arma apud incurioſum aliquem militaris conſuetudo excuſaviſſet. At ipſe, ſeu quia amabat Argenidem, ſeu quod optabat Radirobanem peccaſſe: Hei mihi, inquit: An toties repudiatus amator vim parat? & Meleandrum avehere cogitant, ſcilicet Argenide non contenti? Nam cur tanto ambitu ad maris littus deducti ſunt? Cur hîc noctem rogantur expectare? Subito horrore concuſſus, aptiora conjurationis indicia capturum ſe nō putavit, quam ex Virtiganis fratre. Morbo pene confectus dies jam compluſculos jacebat. Nec veriſimile erat, ſi quid Sardi moliebantur, hunc in oppido relictum,

& in

&in captivitatem proditum esse. Sudans ergo Epeirčten conscendit; cumque obiret Palatii partem destinatam hospitibus, commodum Radirobanis libertum aspexit, qui cubiculi regii custodiam habebat: Libachanes appellabatur. Hunc ergo discessurum, & clavibus ostium jungentem, subito consilio Archombrotus interpellat: Cupere se quiddam in illo cubiculo, si liberto vacaret, inspicere. Ille & Archombroti dignitatem reveritus,& quod de patroni scelere nihil sciebat, non dubitavit reserare cubiculum. Meminerat Archombrotus, cum bis Meleandrũ ad Radirobanem comitaretur, vidisse se non longę à pulvino supra admotam mensam, pulcherrimi operis thecam, ex ebeno variatã & ebore; vermiculati quoque argenti laminis in articulis & oris cęlatam. Illic preciosissima gemmarum audierat recondi, & quicquid litterarum tutiori secreto indigebat. Ergo, tanquam aliud agens, contemplatur vacuam mensam, frustraq; toto cubiculo oculis thecam vestigat. Quod ne facere videretur, facili commẽto libertum, deludit. Gemina ad aulæum tabula pendebat, utraque Radirobani eximia. In una, Radirobanis patri aquila, tanquam de syderibus labens, coronam imponebat. Alia Apollinis erat liquescentem jam Marsyam ulciscentis. In iis, ac si venisset inspecturus, avide hęsit. Nã & relictę illic erant;

nec

nec quicquam ex penu aut ſpecie, præter thecam, cubiculum amiſerat.

Igitur augurio animi, & ſuſpicione creſcente, Archombrotus Libachanem reliquit, & ad Virtiganem tendens, non habuit qui aperiret; uti ſatis ex ſolitudine conſtaret, ægrum ipſius fratrem abeſſe. Et hunc quidem, tanquam conſulentibus medicis petere ex ſali jactatione remedium, primo mane ad naves lectica detulerant. Timuit Archombrotus, ne religioſe omnia explorantem nox & inſidiæ præverterent. Duos itaque Centuriones vocat ex iis qui in præſidio arcis erant; (nam cæterorum ſparſos milites quæ tam ſubito diligentia collegiſſet?) ſimulanſque à Meleandro miſſum: Ite, inquit, ad milites veſtros, confeſtimque, nec tumultuarie tamen, eos ad litus educite. Manipulatim dimiſſi conveniant prope tentorium Radirobanis. Enſis iis, & haſta ſufficerint, ne ſi gravius armati conſpiciantur, ſermonibus materiam præbeant: Prior adero in arena; & obiter, quicquid Rex juſſerit, ad vos feram. Ite vero, & diligentem operam Regi præſtate.

His ocius ad juſſa digreſſis, redibat ad littus Archombrotus, cum non procul tentorio Radirobanis in Eurymedem incidit: vultuque turbato, Quam vereor, ait, ne in Lycogenem alium nos fortuna retulerit. Tum ſtrictim enumerat conjurationis

tionis indicia, in quæ inciderat; preciosissima abvecta ex privato Radirobanis instrumento; Virtiganis fratem, quamquam ægrum, abiisse; neminem Sardorum conspici sine armis. Neque Eurymedes eum omnia proloqui passus, gaudere se retulit, quod Archombrotus eadem secum sentiret. Iamdiu se illa suspicione prehensum, perculsumque ad conspectum Sardorum, qui per cuneos non sine consilio circa tentorium errabant. Post hæc vero quæ Archombrotus detulerat, nihil se dubitare de scelere. Quis iste Pirithous nobis? aut quis huic Theseus rapiendi nuptias fecit audaciam? Sed arte utendum est, uti se eripi patiatur Meleander ab hac peste. Adeo cavet Radirobanẽ offendere, uti vilis sit sibi. Vade prior, Archombrote. Cum illum moveris magnitudine periculi, adero strenue, indiciumque & terrores geminabo. Milites interim qui proxima nocte excubituri sunt, non hinc procul in procinctu cõstituam. Forte fuit uti, cum Archombrotus pervenit ad Reges, Argenidi loqueretur Radirobanes, vacaretque Meleander; Ad quem ille demisse: Vultum, inquit, fingo, Rex, disparem rebus quas affero: scilicet ne illi qui te circumstant parricidæ sentiant te moneri. Cæterũ omnis hæc pompa tibi, tamquam victimæ, ornata est; quem una cum filia avehere, Radirobani constitutũ intelligo.

Eo consilio promissa spectacula trahit in serum, donec vespera se tumultui furtoque aptaverit. Cum referret in eam rem argumenta, supervenit Eurymedes; adeoque complevit formidine Regem, uti labantibus articulis incertus, illos rogaret, ad tam subitum malum quid consilii haberent. Constabat nihil aliud superesse, quam aut statim fugere nondum maturas insidias, aut se illic subsidio armatorum tueri. Sed omnino potior fuga erat. Neque enim tot subito milites cogi sine professione suspicionis poterant; uti magis incipere injuriam timendo viderentur, quam repellere. Quid praeterea in periculum mitteretur Meleander, quid Argenis? cum praesertim flagitii series atque motus adhuc lateret; & Sardi fortasse aliqua solertia nocturnum facinus ita ordinavissent, uti non posset tumultuario certamine refelli. Placide, inquit Rex, & tanquam obambulans tentorio digrediar: Sequi Radirobanem hortabor, simulque Argenidem; quam tu in via, Eurymedes, mone, uti cum inter nostros fuerimus, acrem morbum subito fingat. Excusabilis erit discedentis occasio, & aegram tamquam solicitus comitabor. Sub haec verba in Radirobanem & Argenidem inspexit, &, Optimam vesperam perdimus, ait. Ire satius ad liberum caelum, & jam sole dimisso intepescentem. Sat deinde cum spectaculum

mox

mox edetur isthic cessabimus. Simul his, tentorii fores petebat; omnesque sequebantur. In hac turba Meleander Radirobani loqui cœpit, ut eo remoto facilius Eurymedes Virgini insinuaret quod ipse mandaverat. Et illa repentinis cogitationibus concussa, quamquam nemo aperuerat paterni consilii causam (nam dicentem Eurymedem turbavit adveniens Virtiganes) tamen haud multum à vero timidissima cōgitatione erravit.

Interim Archombrotus, in quemcunque familiarium Regis offenderat, hortabatur non destituere Domini latus. Iamque & militum decuriæ ab ipso atque Eurymede accitæ, sparsim in campis erant; cum Argenis ex præscripto cadentem sponte vultum colligit manu: seque ad Selenissam excipiens, voce demissa, Pessime mihi, inquit, est, mater. Sistitque illico gradum. Radirobanes subito casu conterritus, in remedia aquam, merum, odores, flagitatione non perfunctoria poposcit. Statim circa jacentem crevit immodice concurrentium globus. Et Meleander qui paulisper præcesserat, inter fictos terrores regressus est. At Argenis: Ecquis lecticarios provocat? ait. Nec de morbo rogata quicquam certi referebat, nisi, linquente corde, hebescere oculos, & caput errare. At Radirobanes nihil opus lectica proclamabat: celerius hemicyclo

in vicinum posse tentorium referri. Sed causatus Meleander commodius oppidum esse, seu medicinæ seu quieti; simul urgebat qui ad lecticam decurrerent, simul gratias Radirobani agebat, tanquam humanitate nimia sese oneranti alienis doloribus. Isque jam non de Argenide tantum, sed de sui sceleris successu solicitus, negabat se passurum, uti mille totos passus (tot enim ad Epeircten aberant) jactaretur virgo invalida, & in hoc primo morbi impetu, nec fortasse duraturo, melius in proximo tentorio acquietura.

Hæc adhuc omnia veluti mutuæ necessitudinis charitate jactabantur, cum Virtiganes Radirobanem clam monuit, non sic in illum diem sitam esse consilii sui fortunam, uti redire non posset sperata fœlicitas. Pateretur abire Argenidem; & ipse cum ea peteret Epeircten: dilato promissorum ignium spectaculo, donec convaluisset ipsa, paterque iterata simplicitate rapiendam ad littus reduxisset. Cœperat persuadere: Cum Radirobanis medicus, quem aliqui accersitum procurrerant, venit. Is pollice virginis propemodum repugnantis tentato, notatis præterea oculis, spirandique mensura: mirari primum cœpit, moxque negare ullum sibi ægritudinis vestigium liquere. Ergo ad Meleandrum conversus, bona fide rogabat uti poneret metus: Levissimum esse quodcunque

cunque Argenidem turbaverat. Sed Radirobanes atroci percussus conjectura, tunc denique sensit invaletudinem simulari in fugæ prætextum. Miratus quis suas deprehendisset insidias, quis ad Meleandrum detulisset, sensim ferebatur in rabiem; & ad moliendam vim ferociter intentus, quærebat oculis suos, dextramque ferebat ad capulum; cum Sardos pauciores quam Siculos circa se videt, uti neque si viribus esset agendum, satis posset victoriam sperare. Interim aderat & medicus Meleandri; qui ab Eurymede monitus, quid deberet simulare, longe alia quam quæ Radirobanis servus, de Argenidis valetudine dixit; gravem, & sonticum morbum esse: properarent deferre ad regiam; quicquid morarentur, nocere Argenidi. Ita loquentem prior medicus jurgio adortus est, non passus suam artem contemni: Ecquod enim mali indicium videret? quid vultus? quid labellorum color? num sudor in frigida fronte? num à se dissentiret arteria? Neque minus pervicaciter Siculus suas partes implebat: prorsus egregio de incertitudine medicinæ spectaculo, si tumultus, & rei quæ agebatur magnitudo, huic voluptati locum fecisset.

Dum hi collatis verbis certant, lecticarii sublimem Argenidem tollunt: Et Radirobanes non rediturani ultimo conatu prosequutus, non sibi temperavit. Injecit

lecticæ manum ; & manere Argenidem jam plusquam precabatur. Iurgium quoque inter Sardos Siculósque processerat: Ibatque Archombrotus, lecticam sub Radirobane laborantem vi explicaturus. Sed medium Meleander se obtulit. Litet Sicilia illius diei fortunę. Quantum præclari sanguinis fusum ibat seditio! Capax labes absorbere Siciliam, & quamquam absentem consummare Poliarchum. Sed mitioribus fatis ministravit Meleandri prudentia. Adhuc sibi tanquam hospiti loquentem violare erubuit Sardorum Rex ; &, utcunque finito tumultu, digressaque Argenide, ipse quoque Meleander lectica sublimis & agmine suorum vallatus in oppidum se recepit.

LIBER IV.

NEmo interim Sardorum audebat Radirobani loqui. Furebat violentus, & discorde tumultu raptum animum spargebat in diversa. Nunc pudore, nunc infœlicitate cœptorum agitabatur. Quam bene processissent initia? Vt diu possessa cũ Meleandro Argenis in tentorio hæsisset! Geniusne deinde, an mortalis prodidisset consilia? Subeundum ergo dedecus, nulla mercede, nullis sceleris pręmiis lenitũ. Post assertã Siciliam, polluta victorię laude non tantum

tantum ut hosti, sed prædoni abeundum. Sub hæc frendens, toto littore ferebatur, adeo inutili ad cætera sensu, uti nec ruere noctem sentiret. Ausus tandem Virtiganes accedere: Et quidem, quo ab insano audiretur pacatius, primum eosdem affectus simulavit. Cumque hac arte locum monendi sibi aperuisset: Iam nox est, inquit; & hic tamen (ô Rex) moraris fortitudine tua nimis securus. Circumstant te multi: Nec opus est omnes scire quo in statu sit animus tuus. Quo autem succedere nocte hac paras? Vocat in oppidum Meleander. Sed quis putet te secure cum illo reconciliare gratiam posse? Chariores tibi sumus, quam uti nos conficias tanti tui periculi metu. Classis tua te melius excipiet. Abominare hanc terram, tot curarum tibi causam. Vbi cum paucis secretus in prætoria navi eris, liberius irasceris, & quod in rem videbitur esse, constitues. Radirobanes tanquam Virtiganem non audisset vultu immoto, tamen ad præparatam scapham se contulit; sive magnitudine iræ, sive consilio vocem premens, donec in regiam triremem delatus est.

Ast ubi cum Procerum non amplius tribus in prętorio puppi proximo resedit, evolvitque caliginem multa simul & confusa animo ingerentem; primum Argenidis imaginem, quam gestabat gemmis

inclusam, de collo diripuit: Nam odio & iracundiæ, cæteræ cupiditates jam cesserant. Deinde sublato ad Virtigariem vultu; Faciam, inquit, ut hic dies tristior Meleandro quam mihi illuxerit. Pejus ab sua Argenide quam à me divertet. Occupabo Furiarum officium: Seni quietem, & puellæ famam eripiam. Spectabo deinde ociosus hos ludos, fruarque hostium malis; aut, si in rem meam commodum erit, bello quoque cumulabo. Ocius ceram stylumque porrigite. Neque mora, litteras sua manu in hũc modum exorsus est. Radirobanes Meleandro. Nesciebam cum inimicos tuos sustuli, te amicis adeo esse indignum. Veniam ab Siculis exoro, quos ab tua secedentes tyrannide, armis meis domui, reddidique sævitiæ tuæ. Cæterum si molestum tibi erat, quotidie me videre cujus manu & opibus Rex es: at humanius dimitti poteram, quam sub insidiatoris invidia. Cui enim non constare voluisti, te graviter à me metuere, cum modo tua Argenis morbum finxit, teque ipse ex tentorio meo turbate proripuisti in oppidum? Ita offensionis specie delere sperasti quicquid mihi debebas. Sed nemini potes imponere. Cur te enim violari voluerim; qui ne violareris, vitam meam obtuli in discrimen? At filiæ tuę nuptias concupivi scilicet; & cum affinitatem non probares, hanc prædam statui occupare!

Ne

Ne tibi amplius tantum placeas Argenide tua. Nescit regius Sardiniæ sanguis ullum thalami probrum pati. Quo oculo cernerem super limina castissimæ domus attolli, non cæsto, non illa simplici vitta dignam, non cæteris virginitatis insignibus, denique nescio cujus Poliarchi contubernio assuetam? Quid te inexpectata vox ferit; & in pudendæ rei nuncio amittis spiritum? Ita est, Meleander. Nimis cautus in amicos, disce nunc quos timere debueris. Illa quam Palladem putasti Theocrine, tuæ domus contaminatrix fuit; Ac uti simplicius dicam, sub eo nomine Poliarchus tibi illusit. Argenide fraudem juvãte, in gynæceium pro virgine, mox in templis pro Pallade est admissus. An integram existimes, quæ correpta amore adolescentis, celavit temeratorem arcis quam mulieribus sacraveras? quæ cum amatore diutius fuit? quæ denique patrem decepit? Omitte igitur suspicionem, mea sorte & animo indignam, quasi, his à me deprehensis, illius nuptias expetierim in qua nihil syncerum est. Mihi quidem cum ad vos appuli, adhuc ex hac lascivia ignotam placuisse consiteor. Sed Dii Sardiniam juverunt: quod cum posses hanc petenti pulchre conciliare neglexeris. Vbi autem de secreta turpitudine rescivi, adhuc fastidium meum simulatione amãdi sic texi, uti contentus mihi cavere,

merentem non læderem. Habe tibi filiam tuam. Habe & regnum meo auxilio restitutum. Sed ne ingratitudini usquequaque sit præmium, aut facilitatem meam traducas: nolo Sardiniæ ærarium pœnas vestrorum furorum luere. Iam hoc nimis, quod sanguinem multorum ex meis consumsisti. Nam sileo meos labores, quos utique non vendo. At sumtuum partem redde; quibus totis te fungi oportebat. Eos enim uti viveres, regnaresque, feci in classe, militumque stipendijs. Trecentis talentis rem patiar æstimari. Quanto plura pro te impenderim, ex publicis meorum Quæstorum rationibus facile scias. Sed tantillum hoc repone, nisi mavis extorqueri. Hospitium renunciare esset superfluum, cum prior idipsum illatione injuriæ feceris. Ex his tamen quæ detuli, cognosces fidem meam. Te enim nisi coactus miserum esse non volui; & quam diutissime passus sum ut Argenidem amares.

Hæc uti scripsit, cogitati sceleris industria superbus, vocat suorum fidissimos, ostenditque epistolam, in alienæ ægritudinis spe propemodum suæ oblitus. Horruere scilicet ad sceleris novitatem: Sed crudelissimo servitutis genere, quod intra se abominabantur, palam laudabant. Quærebatur deinde quis litteras ad Meleandrum ferret. Nam intuta videbatur

&c ca-

& capitalis audacia. Sed Radirobanes in suos quoque sævus; Nesciat præco, inquit, periculum suum. Ibit intrepidus, & meo auspicio securus. Quod si illum Meleander mulctabit; at mihi tanti erit hanc novam querendi jurgandique materiam vili sanguine comparavisse. Igitur cum aliquandiu inter se contulissent, quidam miles, diu ante Virtigani invisus, ad hoc destinatur officium; ipso Virtigane hominem commendante. Et ille maligno inimici suffragio beatus, uti credebat, infulisque præconis ornatus, primo mane ad portum exigua lintre devectus est. Statim relatum est Meleandro nuncium à Radirobane adesse. Ille animo æger, & de hospitis dissidio solicitus, tunc forte suorum charissimos acciverat. Præter mansuetudinem in illo pene ad vitium prolixam, beneficium è Radirobane acceptum effecerat, ut illi paulo magis quam sibi faveret. Incertum est (inquit) utrum nocere voluerit; certum autem nos ab illo tanquam insidiatore refugisse. Conciliandus utcunque est; Et si cætera abessent, timenda certe fama. Nunquam videbitur juste expulsus, quem necessariis temporibus tanquam Deorum munus susceperamus. Post hæc verba altum silentium fuit. Nam plerisq; injucunda hęc erat Meleandri solicitudo. Inter cæteros Archombrotus, atq; Eurymedes, perstringi se rati, quia Regi autho-

authores fuerant, ut à Radirobane caveret, haud obſcure audebant indignari. Adeo ut impetus juvenilis in hæc verba Archombrotum abſtulerit: Sentio, ô Rex, me ſimul & Radirobanem non poſſe excuſari. Si te ad injuſtas inimicitias compuli, quid cunctaris noxæ me dedere? At ſi mea & Eurymedis ſedulitate hodie es liber, noli incertitudine animi turbare fœliciſſimum diem, & adhuc dubitare an malis Radirobanem eſſe offenſum, an captivam Argenidem apud illum teneri. Hæc libertas Archombroti gratiſſima omnibus fuit, præſertimque Argenidi, quæ in lucro numerabat, ſive jure ſive injuria à Radirobane diffidere Siciliam. Ipſe Rex ſuos metus excuſavit Archombroto: Se tantum de populi voce ſollicitum: Curandum ne imponere Radirobanes poſſit externis ignariſque negotii. Mittam ad illum, qui me dolere ſignificent quod ad claſſem potius quam ad me ſeceſſerit, orare ut in portum redeat, nec Siciliæ tam vicinus, incertos fluctus malit. Simul largos commeatus jubebo ad illum lembis pluribus promoveri, diſtribuamque munera in amicos. Nemini deinde credar ingratus in hoſpitem, quem per officia illa coluerim.

Minus diſplicuerat illa ſententia. Iamque Timonidem illic legatum Rex dixerat, cum Radirobanis præco adventare

nun-

nunciatus, varia expectatione omnium animos suspendit. Rex intromitti eum jussit; cumque ille litteras traderet, ecquid hospes Radirobanes valeret aut faceret, blande, uti solebat, quæsivit: Præco, velut erat jussus, omnia intellecturum Meleandrum ex codicillis quos attulerat, refert, simulq; aliquantulum in latus secedit. Meleander nihil quietum suspicatus, ad proximum cubiculum pergit, ne præco legentis oculis motibusque curiose immineret. Sequitur patrem Argenis; & purpuratorum præcipui. At ille postquam ceram explicuit, in omnibus verbis hærens, & contumeliis excitatus, tandem ad eam partem descendit ubi Argenidis & Poliarchi fama proscribebatur. Arsere illico vultus: Iterumq; pallore mutati, uno cum incertis manibus horrore tremuernnt. Refectis mox viribus, ira terribili, in quos tamen, adhuc incertus, erigitur. Argenidem, Radirobanem, Poliarchum, offerebat nova rabies, & sub primum impetũ nulla prudentia consiliove tractabilis.

Nema audebat interrogare tam acriter æstuantem. Sed ipse quantum licuit semotis perturbationis indiciis, ad proximum conclave se proripit, unaque venire jubet Argenidem: cui non aliud loquutus quam ut has litteras legeret, consedit in lectu!o; & illius vultibus intentus, suspiranti frementique medius hæsit. Argenis lectio-

lectione conterrita, non quidem tanquam ad justam accusationem expavit; sed injuriæ impatiens, flagrantibus oculis totaque oris specie, proclamavit ad vindictam. Vrgebat tamen attonitam maximus dolor, suam cum Poliarcho familiaritatem innotuisse: Et, quod tamdiu eam amicitiam occultam habuisset, verebatur ne accusationi esset justior species, & patre difficiliori uteretur. Statimque perpendenti quomodo fides tam religioso secreto periisset, occurrit Selenissæ cũ Sardiniæ Rege commercium. Sed diu deliberare aut tacere non licebat. Itaque provoluta ad genua patris, interclusamque anhelitu vocem non sine artificio laxans; Ne expectes, Domine, uti crimen objectum anxie diluam. Non enim dabo contumeliosissimo hosti hoc gaudium, uti credam pudicitiæ meæ aliam rationem esse reddendam, quam quod hactenus tibi optimo & solertissimo parenti placui. Vnum habeo excusandum; quod Poliarcho per salutem, quam tibi mihique attulerat, oranti nescires quantum pro tua incolumitate præstitisset, fortasse fidelior quam voluisses fui. Nunc quoniam alieno indicio factum est ut hominem possim laudare; Ille est, Domine, quem Theocrinem vocabamus. Mei videndi cupidus, hanc simulationem sexus iniit, quo in arcem reciperetur. Sed tantæ licentiæ consilium emen-

davit

davit modeſtia. Nam ſic potius mihi quam Radirobani credas, uti virum eſſe neſcivimus, priuſquam te atque me à nocturnis prędonibus vindicaret, ea fortitudine quę apud te divinitatis fidem invenit. Tunc vero ex arce abiturus, mihi atque Seleniſſę quis eſſet, ea lege aperuit ut illius audaciam & virtutem apud te taceremus. Regreſſus deinde ad regiam, quantum cęteris pręſtiterit, tua in illum charitate probatum eſt. Quod ſi reprehendis ſilentium meum; cogita non potuiſſe mercedem breviorem concedi, quã uti paterer eum juſtis apud te honoribus carere. Sin autem ſubvereris altiora; quia virgo illius conſilia tegere ſuſtinui; provoco ad inimiciſſimum mihi caput; Seleniſſam intelligo; quæ ſola tanti arcani conſcia, rem omnem Radirobani palam fecit. Niſi ſceleſtiſſima eſſet, fureretq; perfidiæ inſania, & odio mei, non polluiſſet ſilentii fidem; nec quod te ipſum celabat detuliſſet ad exteros: Teſtem hanc tamen non verebitur appellare innocentia mea. Si merui odium tuum, & propitiam famã arcana turpitudine feſelli, ego te & pudicitiam manu mea vindicabo, reddãque ſanguine indignũ qui à te provenerit.

Inter hæc patris genua amplexa, nunc dexteram oſculabatur, nunc ea arte in ſenem reſpiciebat, uti jam facilimi patris judicio innocens eſſet. Illum tamen plurima turbabant: Neceſſariæ in Radirobanem

inimi-

inimicitiæ, de accusata Argenide vulgi suspicio; & quod utcunque casta esset, tamen credibile erat Poliarchum fecisse ne ipsi Radirobanes placeret. Vrgente deinde filia uti Selenissa accerseretur, ipse per ministrum qui fores servabat, imperavit anum vocari: Nemo Procerum sciebat quæ res tam secreta ageretur: nisi quod maximum esse credebant, quo filiam unam Rex communicaret. Varia itaque conjiciebant, expectabantque soliciti. Selenissa nihil minus quam quod aderat animo fingens, intrat Regis cubiculum, in quo ipsa solitudo, vultus quoque Meleandri, & vis genii mala plerunque instantia occulto horrore insinuantis, nec cogitantem turbavit. Statimque ad illam, insolita acie Argenis accensa, seu permittente patre, seu moram non ferente iracundia; Per ego te Radirobanem, Mater, oro; (nam quid tibi magis dulce aut verendum objiciam?) ut hic coram tuo meoque Rege dicas, quid commercii virgine indigni mihi cum Poliarcho extiterit. Nec vices tuas cura, quod hactenus quicquid est tacuisti: Ego salutem tuam pacta sum, modo jam libere indicium profitearis: Cohorruit anus; tenebrisque lucem miscentibus, tamen, uti solertissima erat, animum subito revocavit: ut hic motus potius videretur innocentiæ esse suspiciones abominantis, quam deprehensi sceleris

notæ.

notæ. Et quem prius alloquar? inquit; cum apud utrumque perfidiæ insimuler? aut quæ hæc tam confusa accusatio est? Nec Radirobanis mecum fœdera scio; Nec Poliarchi tecum, ô Domina. Quod autem sacrilegium, uti putes, ulla suspicione posse virtutem tuam pulsari? Imo, refert Argenis, omitte hanc frontem. En Radirobanis ad Regem codicillos, quibus te arguit de Poliarcho in Theocrinem Palladem-que mutato omnia effutiisse. Et ne nescias, nihil est horum quod non patri confessa sim. Sed & probris innocentiam meam aggressus est. Nescio an te authore. Ad hoc unum vocata es. Dic libere, ita te Dii ament; dic priusquam per tormenta verum quæratur, an maculavi familiæ meæ decus?

Non indelectatus Meleander hac ferocitate Argenidis, quæ utique in se dicturam non extimulasset nisi innocentiæ fisa: Nolo, ait, turbate hæc exigi. Sed nec feram, Selenissa, nisi majori fide quæ de Poliarcho nosti exponas, quam antea siluisti. Victa anus conscientiæ labe, accidensque ad pedes Meleandri; Summa, inquit, eorum est quæ dicere possum, (Rex) nihil mea alumna sanctius & integrius esse, nihilque perfidiosius Rege Sardiniæ. Si pateris me ad cubiculum redire, facile te absolvam certissimis signis, & quibusdam maxime litteris, quarum fides efficiet,

ne amplius tuam mentem ejusmodi suspiciones solicitent. Nec deinde mirabe-ris cur ante te Radirobanes ista resciverit. Brevis est mora: Dum hic inutiliter jurgamur, redire jam potui. Tanta pollicitatione suspensus Rex, propere ergo imperat ire; nec se in eo negocio ludificari: omnia tamen sic agere, ne hæ lites ad ullum Procerum emanent. Neque prohibebat Argenis, verita ne morem injicere videretur, aliqua in se certius prolaturæ.

Sed anus ubi primum ex utriusque oculis evasit, inassuetæ celeritatis vestigiis ad conclave se recipit; Adductoque ostiolo; Nunc iterum mei juris sum, inquit; nunc in me decernere ipsa possum, nec ab aliis expectare quod merui. O infœlicissima mulier! Ergo tamdiu vixi, ne innocens morerer? Quod autem mihi fatum mentem eripuit, ut non cogitarem proditionis mercedem nunquam esse securam? ut à moribus meis abirem? ut levissimo juveni fiderem, & per plurima vitia mihi suspecto? Hujus promissis, hujus donis, ego tot annis, tot rebus exercita, manus dedi, fidemque, & charissimæ alumnæ benevolentiam? Sero hæc reputas, Selenissa. Virtus fuisset animum à scelere cohibere; Nunc quia fœliciter non peccasti, latronum est pœnitentia ista qua ejulas. Ergo me perdere Radirobanis invidiosissima delatione sustinuit: qui in me quo offen-

deretur.

deretur non habuit; nisi quod ut cæterarum rerum, ita nimiæ benevolentiæ fastidium est! Proh nefas! quem audebo contueri? ad quem confugere! aut quis me denique feret de proditione querentem, cujus exemplum feci? Nec propero me à lucis conspectu liberare? Nec saltem primis virtutibus dignum exitum quærens, medium scelus excuso? Quid expectem ulterius? Odit me Argenis; perfidiam excusare non possum; forsitan & Rex prætextu alio explebit animum, merito meo, & filiæ quæstibus acrem. Necdum, ut intelligere potui, palam est quod maxime deliqui; Radirobanes meis consiliis ad raptum incitatus. Hoc ubi emanaverit, (quid jam enim existimem fore secretum?) quæ mora, quive Dii, ex dominorum meorum mentibus exturbent tantæ culpæ memoriam? Vt hos mitissimos faciam, at jubebunt abire à conspectu. Recedam invisa omnibus, iratam Principem timens; nec sola, nec publice tuta. Vigilabo in atrox supplicium, ex meo scelere singulorum cogitationes de me æstimans. Adhuc pejori infamia digna es, Selenissa, nisi illam morte antevenis.

Rapit ad hæc verba tabellas, in quibus non satis constantibus litteris hæc exarat. Meleandro & Argenidi optimis Principibus. Si esset aliquid ultra mortem, id mihi in supplicium poposcissem. Nunc

 acci-

accipite sanguinem, non adeo suo crimine maculatum, uti non possit Diis libari: Neque ex supplicii atrocitate quod in me constituo, facinus meum potius quam pœnitentiam æstimate. Hanc illo majorem credetis vos ipsi quos læsi. Sive enim urgentibus fatis, sive veneficio aliquo attonitam, temeravisse me fateor secretum hoc ingens, de fraude & virtute Poliarchi. In tuam autem famam (charissima alumna) si addidi quidquam, aut addere potui, opto ego Deos manes mihi tam sævos quam infida vobis fui. Credite morienti; & vitæ diutissime probatæ unam hanc noxiam, aut, si nimis est, huic ferro quod vos ulciscitur, date. Præligatam deinde epistolam uni servorum tradens, Vade, inquit, & atriensi intimas Regis fores servanti meo nomine impera, ut hos statim codicillos ferat ad Dominum: Iussit Rex, eos ad se properanter transmitterem.

Dimisso nuncio, jam furiosius morti intenta, simul properabat, & hærebat, nunc insanos fremitus ausa, nunc mollioribus suspiriis lacessens constantiam suam. Excipiebat forte omnia verba quædam ancilla è proxima cella, cui ab eo cubiculo aditus erat. Hanc neque viderat Selenissa, & verecundia quod secretis dominæ intervenisset, non sinebat vel loqui vel abire. Nam neque credebat desperationis plenissimas voces furiosum exitum

habi-

habituras; expectabatque donec domina exeunte & ipsa se secreto proriperet. At Selenissa haud dubia omnem destinatæ mortis laudem in præcipitatione esse, & affore statim à Rege qui conantem tenerent, aperit cistulam in qua brevis gladius jacebat, quem olim filio primum pueritiam ingresso dederat pater; & ipsa deinde servaverat, die filii nuptiali Iunoni Lucinæ cum crepundiis sacrandum. Ita tulerat fatum, uti paucos ante dies, detergendæ rubigini esset in acumen renovatus. Nec aliud ferrum in muliebri cubiculo erat pectori aperiendo commodius. Illum vero uti sustulit, simul cõjugis quem amiserat, filiique quem ignarum destituebat, memor, tot res tamq; diversas uno mentis obtutu aspiciens, funebri capulo osculum dedit, illique loquuta aliquandiu opperientem mortem frustrata est: Donec ancilla quæ timere cœperat ne hæc vera tragœdia esset, extorquendo ferro erupit, simulque exsonuere accurrentium ex Regis præcepto vestigia. Tunc anus prohibentium fervore incitata & manibus adhuc liberis usa, mucronem tam alte visceribus impressit, uti labantes subito vires solverent dexteram, & pectore in humum porrecto ipse capulus non multum emineret ex vulnere. Exclamavit ancilla, & amplexa morientem sævissimo ululatu perterruit jam sponte confusos. Quippe

dejectis foribus intraverant Archombrotus, & Eurymedes, multique eos sequuti; urgente Meleandro, ubi primum ferales litteras accepit, ut properarent ad miseram, cogerentque non perire. Eurymedes utcunque dimota ancilla amplexus jam rigentibus luminibus torvam: Quod hoc nefas, ô Matrona? Cur te tuosque perditum vadis? Nihil illa, nisi quod flexa cervice supremos oculos versans, sanguinem & animam efflavit.

Omnibus silentium ingens, fremitus rursus; & dimanante mox fama, atrocitas rei multos Procerum ad spectaculum coegit. Mox de obscura facinoris causa variæ & interdum periculosæ conjecturæ. Rex quidem cæde audita vehementer exhorruit. At Argenidem nulla signa vel misericordiæ vel odii mutaverunt. Seu credidit de Selenissa satis supplicii nondum habere, seu potius excandescens animus mirabatur magnitudine pœnitentiæ se placari, & in confinio utriusque affectus stupebat. Rursus tamen intuebatur quicquid sibi in morte Selenissa nocuerat. Quid Sicilia? quid cum suis Radirobanes loqueretur? Illam anum tam insigni de se vindicta multo magis quam ipso proditionis crimine evulgasse hoc de Theocrine secretum. Præterea quando eo loci res erat, Regem ab Selenissa auditurum speraverat pactum cum Poliarcho conjugium:

quod

quod quidem arcanum nec ipsa sustinebat dicere patri, & strenue cogitabat defendere. Cæterum prohiberi multidinem Rex jussit. Sepultumque deinde cadaver est nulla pompa;& postquam cædis causa publice est comperta, nescio quis Poeta hoc illi epitaphium fecit.

Busta vides, sævique, hospes, monumenta doloris;
Bis moritur, quæ se est judice digna mori.
Non effare tamen seu verba gravantia manes,
Seu placida faciunt quæ leve pondus humo.
Huic tumulo pacemque nefas stimulosque precari
Dic tantum; Vt merita es, sit, precor, umbra tibi.
Nēpe Selenissa est. Dubiū, furiosa magisne
Læserit, an læsam sit magis ulta fidem.

Meleander tot recentibus obrutus curis; & quid Radirobane, quid præcone, quid litteris faciendum, adhuc incertus, vocat suorum præcipuos; His ostendit res suas in anxio sitas esse. Quippe suam dignitatem à Radirobane incitari contumeliis; qui præterea talentà trecenta in præstiti auxilii stipendium non tam petat, quam imperet. Armis se exequi debere injurias;nisi & suas vires domesticis furiis Sicilia exhausisset, & benefactis Radirobanis

donari deberet saltem locus ad pœnitentiam. Furere enim sui immemorem, & hesternas suspiciones imprudenti ira firmare. Hæc cum fuse exponeret, sedulo tamen cavebat indicare lacessitam ab hoste famam Argenidis. Non quod omnia nesciret emanatura : Sed & pudorem præsentis filiæ reverebatur ; & silentio suo omnes monebat, ne quis deinde tam invisę accusationis mentione illum vexaret. Ne tamen ignorarent super quanta re consulerentur, ajebat Selenissam improba fide ausam quædam arcana ad Regem pertinentia Radirobani credere ; quæ per se innoxia, ille flagitiosissima interpretatione corruperat. Allatis ab eo codicillis, se ultimis probris differri; Selenissam, si ad Radirobanem spectes, fuisse innocentem; quę tamen sola morte quod peccaverat expiari posse crediderit. Omnes certatim censuere, uti pro publico Siciliç hoste Radirobanem haberet. Quicquid auxilio juverat, non benevolentia aliqua factum, sed tanquam ad insidias consedisse prædonem in insula ; & voluisse Lycogenem tolli, uti quæcunque ille cogitaverat ipse efficeret. De præcone perplexior quæstio fuit ; his cruci suffigendum decernentibus; aliis per diversa supplicia truncum ad Radirobanem remittendum. Vicit tamen Cleobuli sententia, declinandam violati præconis invidiam, quem fortasse interfici magno

emeret

emeret hostis. Superbissimum Regem plus despectu quam ejusmodi ultione iri offensum. Quod postquam Rex probavit, Eurymedes vocatum ad se præconem (nam eum ad Meleandri conspectum reduci non placuit) ita ex præscripto affatus est: Si ab Rege sui compote venisses tam protervæ epistolæ lator, totum hunc diem homo non esses. Nunc ignoscimus amentiæ Radirobanis; cui Regis verbis dices, furioso responderi non posse. E re quoque sua facturum, si Regibus scribere expectet, donec insanire desierit.

Postquam præco discessit, statim præsidium militum ingens Arsidæ datum est, quod ad portum consideret. Timonides classiarios coegit in naves; uti, si Radirobanes ultra verba furere vellet, justa acie exciperetur. Nec in Regia tantum, sed passim in oppido, tanquam redintegrato bello, quies excussa est. Iamque Radirobanes timere inceperat, non modo ne inverecundiam suarum litterarum præco capite luisset, sed ne in suam quoque classem armaretur Silicia; Intepuerat ira; occurrebantque belli incommoda, quæ nimius antea ardor suppresserat. Totius Siciliæ viribus impar sibi exercitus. Littus tenebatur presidiis. Deerant in mari commeatus. Si tamen lacessebatur, erat indecora cunctatio, maxime cum prior provocavisset. Dum hæc agitat, respicitq; ad littus,

videt ſchapham à portu recedere. Ea erat quæ præconem revehebat. Is adhuc plenus metu, quæ ab Eurymede acceperat refert; multum quoque exaggerata violentia loquentis, & tumultu regiæ, cujus causam neſciebat. Cum enim occubuiſſet Seleniſſa, murmurque & ſtrepitus ingens eſſet, Cleobulus præconi cuſtodes appoſuit, ne qua reſcire hunc caſum & interrogare obvios poſſet. Radirobanes tot rerum ſolicitudine gravis, prius abire conſtituit quam decernere cogeretur aut fugere. Nam quid immaturis conatibus in ſe verius quam in hoſtem ſæviret? Iam plus juſto indultum præcipiti iracundiæ. Reducendum potius ad Calaris littus exercitum; (ea civitas jam tum Sardiniæ princeps erat) viribuſque refectis, mox ſubita claſſe repetendam Siciliam. Sed neque confeſtim viſum abſcedere. Nam & maritimas copias ſciebat, quas in portu habebat Meleander, modicas eſſe; & tempore opus priuſquam Lilybęo & Panormo major in eum claſſis poſſet acciri. Reliquum ergo diem in ſtatione perſeverat. Sub veſperam, cum ſe benignius ventus intenderet, anchoras tolli jubet, proraſque in Sardiniam ſuam verti. Ac ne timida videretur aut furtiva diſceſſio, præcepit juſtos nautarum clamores geminari, ſive eruendis gemerent anchoris, ſive mutuæ exhortationis officio cætera armamenta

com-

componerent. Militum quoque voces, patriam appellantium adhuc abſentem, aut pelagi Deos orantium, ferebantur ad littora. Meleander pugnam inſtare exiſtimans, juſſit accingi claſſiarios ſuos, portûmque & proxima littora propugnatoribus compleri. Nam provehi ad certamen ſuas naves extra portum vetuerat; ut illæ terreſtribus copiis, quibus abundabat, tegerentur; & gemino exercitu Sardi perirent. Noctis tamen vicina perturbationem metumque adauxerat. Sed hoſtes propitiis ventis in altum ablati, primum audiri, & deinde videri deſierunt. Nam & nebulæ primam noctem denſaverant. Ne tamen is diſceſſus fingeretur, mox redituris in incautos remigibus; plerique non militum modo, ſed procerum circa portum excubavère. In iis Nicopompus, cum nocte concubia rarior fremitus eſſet, ſilentio vigiliaque uſus eſt, & juvantibus tenebris liberos animi motus ad carmen, ita Sardos tempeſtatibus devovit.

Ite truces, cuncti rapiant cava lintea venti,
Ite rates. Sic aura fidem, ſic æquora præſtent,
Vt veſtri meruere duces. Simul ibit Enyo,
Stridebitque omnis; facibuſque in concita miſſis
Nubila, tartareum deducet in æquora fulmen.

Ite rates. Mediis ultor Deus aßidet undis,
Vix æquus mitisque bonis. Sunt undique venti,
Sunt cautes; rapidis fervent nostra æquora monstris.
Inde repercußas terret latratibus undas
Scylla minax; hinc torva riget, fremituque Charybdis
Gaudet inexhaustas aptare in pabula fauces.
O illuc vos turba vehat; vel dira revulsam
Tempestas medio vobis ferat æquore rupem!
Qualis erat dubiis nondum Latonia Delos
Fluctibus, aut quales nigri super ostia ponti
Cyaneas arcto nautæ timuere profundo.
O sceptris indigne tuis, & sydere lævo
Edite, Sardois infœlix rector habenis;
Cerne agedum quam parva tuam discrimina vitam
A cupidis prohibent undis. Non arma ferocem,
Non vis ulla juvat. Timidos fortesque severa
Torquet hyems: Totus fati, totusque Deorum es.
Mox ubi disparibus pendebit puppis in undis
Alternas subitura vices, & hiantia late
Æquora terrifico pandent sua viscera fundo,
Quam posces miserandus opem? quæ Numina primum

Mens

Mens insueta petet; tunc vani prodiga voti?
Non falles Superos; nec te timor ille piabit.
Obruet unda preces sonitu, vindexque per auras
Ventus aget. Nota tangunt pia sydera voces.

Nondum plane respirabat Meleander, veritus adhuc ne Radirobanes classem infestam alicubi incustoditis littoribus insinuaret. Sed exacto vix biduo, demissi speculatores retulerunt omnino peti Sardiniam. Tunc vero non tanquam exacto, sed dilato saltem periculo, ad consilia mentem applicuit, quibus tueri Siciliam, & hostem haud dubie rediturum posset ulcisci. Diu erat quod Eurymedes, utpote strenuæ fortitudinis vir, amansque militiæ, monuerat Regem, securi imperii non aliud certius esse pignus, quam paratum & semper in castris exercitum; Et tunc quasi sui consilii utilitatem promovente fortuna, cum Meleander ipsi & Dunalbio medius spatiaretur, ageretque de præsidiis per opportuna littora in Sardos dividendis, ita locutus est. Si fecisses quod initio motuum in Lycogenem censueram, nunc aut iste Radirobanes non te lacesseret, aut haberes quod illi confestim objiceres. Sin etiam nũc cessas, illo depulso alios fortuna inveniet, qui te nec suspiciones diu ponere nec arma patiantur. Collige, inquam, exer-

exercitum quem hostes formident, qui sit pace belloque assiduus. Continebit hic terror cives in fide; amicitias & hospitia externorum tam vetera firmabit, quam nova inveniet. Civiles enim motus, aut ambitu & conjuratione paucorum Optimatum inserpunt; aut, quod est rarius, uno consensu furentis vulgi constant. Nihil vero in utrumque hunc Reipub. morbum salubrius aut efficacius est ejusmodi armis. Sunt enim nobilium factiones in initiis, ac veluti cunis, timidæ debilesque: ut, si in promtu & sub pellibus miles sit, opprimi cum dignitate possit malum, & mehercule ita impetu tanquam sitienti fulgure hi fontes exhauriri, qui, si pateris, mox nescient ripas. Sin veró populari tumultu præcipitata insania (quod quia interdum ævo majorum contigit, prudentibus semper timendum est) innumeras manus armabit in Regem; nihil in hoc incendium remedii, nisi firmas legiones, & assuetas disciplinæ, monstro illi objicias. Plebs enim impetu solo valens, quantumcunq; multiplicatis cohortibus impleat campos, par illis nunquam erit, qui sciunt furentes eludere, servare ordines, obsequi duci, locum castris & pugnæ eligere. Ita in omnem partem, tutandæ regioni, & vel antevertendis vel premendis furoribus, utilissimus miles est, qui non quærendus, non formandus, sed hostem

inter ſtipendia expectat. Illæ copiæ & quocunque perrexeris ſecurum te prȩſtabunt; &, ſi populi motu, vel defectione nobilium, ex munitis civitatibus arcibuſve ulla à te receſſerit, inde recentem & adhuc dubiam proditionem confeſtim excutient.

Gentibus autem externis quanta adverſus te reverentiæ cauſa hæ ſuccinctȩ ad nutum legiones? Suam pacem ex te pendere intelligent; non inultum lædi poſſe, non deſpici; Sedere te veluti fortunæ cæterorum Regum arbitrum, in quorum cuſtodiam paria arma non fulgeant. Gentem noſtram fama celebrari compertum eſt, tanquam indole ſua pronam ſimul & utilem bello. Quanto magis, ſi ad naturam inſtitutio accedet, ſcientque tui hoſtes, non tyronum apud te, ſed veteranorum eſſe delectum? Neque hoc tantum ad famam eſt. Ipſo ſucceſſu experientur qui te laceſſent, longe aliud eſſe conſcriptum nuper militem in aciem ſtatuere, aliud egregios viros, & qui annos non plus ex faſtis quam ſtipendiis ſuis numerent.

Num denique ea fide, eo ardore, recens adacti ad ſacramentum pugnabunt, quo illi qui inveterato affectu, non plus militum quam familiarium inſtar, tuentur Principem aſſuetum alimenta & veluti ſpiritum dare; & cui non hoc tantum illos

bellum,

bellum, ſed vitæ totius fortuna conjunxerit? Haud omiſerim, uti corpora omnia, ita militiam ex ſuorum velut artuum vigore & officiis conſtare; & ſolo experimento deprehendi, num quis ad hanc diſciplinam natus ſit. Nonnullos valetudo, alios animus deficit; quæ vitia habitus corporis, & ſpecies frontis ſic obtegit, ne præter experientiam quicquam ſit quo argui poſſint. Igitur in perpetuæ militiæ tyrocinio, utque ſic dicam, in pace caſtrenſi, mature, nec periculoſo tempore, ſe hæ labes aperiunt; ſtatimque de corpore exercitus eluuntur, vel correctis diſciplina vitiis, vel miſſione denique mulctatis. At in repentinis armis, cum implendæ cohortes ſunt, cum inexpertis & obviis cingulum datus, ſæpe neſcias virum an ſtatuam adornes: Vti novum exercitum id ab explorato differre exiſtimem, quod navem quæ probatis trabibus eſt compacta, ab ea quam intempeſtive exciſæ arbores & omnia, non penſatis vitiis, ligna componunt.

At ſumtuum ratio eſt habenda; grave, tot Centuriones, tot milites ex alienis laboribus vivere. Scilicet egregia cura timemus, ne non hoſtis, cum ſæviet, plenas domos & opulentas inveniat. Repetamus memoria vaſtitates, peculatus, exitia, quibus civiles diſcordię arſerunt. Quot annorum ſtipendia, quæ aluiſſent obſtiturum

his

his malis exercitum, paucorum mensium furor consumsit? Adde, vim corporibus factam, subjectos tectis ignes, & cætera quæ in ejusmodi turbis impune fiunt. Vili medius fidius has injurias populus redimit, si perennium legionum præsidio se tuetur.

Dunalbius civilium rerum scientissimus erat, natura & institutione factus ad gerendam rempublicam. Is igitur ita disserente Eurymede, sæpe frontem & oculos mutabat, nunc quodam assensu, nunc modestis repugnantis animi signis; gaudebatque Meleander sibi ex diversa sapientia licere quod utrinque optimum esset colligere. Cum vix ergo finisset Eurymedes, ita Dunalbius Rege admonente exorsus est: Nisi Eurymedes ex sua fide cæteros æstimaret, nunquam tantum tribuisset militibus, uti non modò in usu eorum, sed in ipsa castrorum velut umbra, principibus, patriæq; incolumitatem statueret. Ego quamquam infulis atque aris à militiæ muneribus exclusus; quia tamen hîc agitur, non quid nocere arma mortalibus, sed ecquod ipsi paci præsidium possint afferre, non verebor dare quid sentiam. Tibi vero non tam repugnabo, Eurymedes, quam de iis quæ ignoro vel dubito interrogabo prudentiam. Nunquam mihi placuerunt, qui in futuros morbos firmo corpori medicamenta infundunt;

solicitantque sopitas ægritudinis causas, nec tempore ullo pejus quam inter ejusmodi luctam succensas. Quot mala, quot funera vidimus hominum, per ejusmodi medicamina incitantium resides & veluti oblitos nocere humores? Atqui illis penè similes puto, qui placidis rebus quærunt in futuras tempestates formidolosa remedia, quæque ambiguo exitu possunt rectam Reipublicæ valetudinem tam perdere quam servare. In dubiis autem illis plerisque periculi remediis, maxime armatorum frequentiam pono. Nam si armis milites concrepabunt, si superbia, vel furor, obsequium excutiet; longe illis pacis consilia, longe mens ducum qui eos tumultibus arcendis coegerant.

Turmæ, cohortes, sub Centurionibus atque Tribunis, scis quam validum corpus efficiunt: Vix tamen aut possunt suas vires agnoscere, aut in superbiam quam illa contemplatio insinuat labi, dum hostis submovet ocium, habentque quos lacessant aut timeant. Ast ubi suis viribus pacem fecerunt, nemoque novo discrimine interpellat victoriæ memoriam; tunc, ceu Regi aut patriæ exprobent operam suam, secum expendunt quantum pugnando effecerint: Vnos se suis civibus salutares; In se translatum rerum arbitrium, patriæ quoque & Principis fata.

Hæ non statim & uno agimine cogitationes obveniunt: Sed paulatim, tempore, contubernio, usu; Quasi aliam à cæteris rempublicam faciant, in sese coguntur: ocio deinde lasciviunt, quod quantum fortitudini adimit, tantum addit proterviæ; Mox si justis præmiis non putant se excoli, si continuo obsequiis non placantur; fervent animis, intumescunt, indignantur sua arma non timeri. Quid cum à suis ducibus, cum à factiosis solicitantur; cum cupidis mentibus ingeruntur majora stipendia, præda, tumultus, peccandi licentia? Dii hostibus tam enorme exitium! Nam non putem, quod dicebas, Eurymedes, ideo Regem iis esse charissimum, quia ab ejus ærario stipendia habent. Multo illis potiores Præfecti: tum quod ab illis ad militiam delecti sunt; (tanquam ideo stipendium non Regis, sed eorum sit gratia:) tum quod illos de suo corpore duces, & militaris potentiæ vindices amant; Sed maxime quia plerunque sub illis licentior militia quam sub Rege proponitur. Sed & omnibus copiis in media pace semper armatis, an præficies vicarium unum, an per partes jure æquali legatos miles accipiet? Si plurium munus hoc facies; non sibi constabit disciplina; contendent inter se æmuli duces, & per jurgia ducum infestus laborabit exercitus. Sin potestatem uni credes;

quis ille cui tantum jus in te concedes? In ejus manu erit uti regnes, uti pereas. Ille vim imperii, ille nervos potestatis cum tenere se cernet, an par stimulis erit solicitantibus integritatem suam, & quid possit superbe monentibus? Vtinam saltem huic tuo Eurymedi similes semper sint, quibus Reges suas fortunas tradent! Quamquam nec illum velle existimem tantæ invidiæ potestatem subire. Scis quibus olim Regibus haud absimilis consuetudo sceptrum abstulerit; qui dum Præfectis palatii castra committunt, sensim omni in cives & milites jure exuti sunt. Iis qui prudenter condere regna aut stabilire student, hæc duo videntur præcipua; primum ne populus in Principem facile possit insurgere; deinde ne, si obsequii vincula emolietur, habeat duces idoneos, qui vagam & inconditam insaniam certiori auspicio & militiæ vinculis firment. Vtramque cautionem intervertimus hoc statæ perennisque militiæ consilio. Quantum enim distabunt à populo tot illæ cohortes, tot omnis fortunæ homines, quibus tela ultro concedimus? Quicunque in populum cadere possunt motus, valebunt in istos; sed eo proclivius quod irati nihil prius videbunt quam datura fiduciam arma. Iam vero præsentiorem inquietis studiis ducem nulla fortuna obtulerit, quam hunc ipsum, cui jusseris imperium
esse

esse in castris. Cui enim, tot ad defectionem urgentibus rebus, animus ad fidem superererit? Mens potentiæ conscia, & regii fastigii dulcedinem delibans, adulantium vota, cinctum fortibus viris latus, multa obtegendæ culpæ occasio; &, si secus vota ceciderint, at excusabilis in multitudinis peccato audacia, nec ruina partium expectata, prope ex æquo conditionis, cum Rege adhuc de victoria dubitante. Fac tamen Præfectum hunc summum, seu natura seu virtute abominari motus, fortemque in vitia, nunquam à sui statione recedere: Quid tot sub illo duces? Nullus ex iis tumidus, præceps, vanus? nemo fortitudinis fama, & audaciæ ingenio militibus charus? Mitte inanes spes. Nunquam illis cladibus deerit qui signum attollat.

Sed hæc scilicet quæ præsagio incommoda, demum timenda sunt, si in iisdem habitet castris omnis exercitus. Tu vero occurres tempestati, spargesque in varias sedes vastum hoc corpus; uti nec sub uno aspectu positi seipsos mirentur, nec furoris contagione desæviant. Quo igitur divisos dimittes? Nempe in arces aut oppida distribuentur. Vide porro utrobique quam commode. Arces quidem uti justo præsidio obtineri consultum est; ita illæ multitudinem armatorum sæpe non capiunt; desinuntque præterea esse securæ,

postquam tot oculorum tantæque frequentiæ commercio sunt vulgatæ. Num enim tanquam in carcere tot illic milites conditos habebis? Num ad illos amici non ibunt? quid conjuges? quid necessitudines? quid lixæ, & calones? At in oppida potius tanquam ad perpetua hyberna copias tuas mittes. Nescis quippe quam male militibus cæteroque populo conveniat. Quod est exermibus civibus, & ad sua opera intentis, in bello ægerrimum, id in pace continuo fastidio ingeres, ut alienos, ut armatos suæ domi aspiciant, ut militaribus motibus templa & fora strepant, ipsi denique lares placidos mores mutent? Querentur omnes de onere, mentes à te dissentient: & cum volent deficere, quantillum sibi ad incommoda putabunt accessurum jam molestissima ferentibus tributum atque præsidium? Sed nec ita revulso divisoque exercitu constabit utilitas quam monstrabat Eurymedes. Nam intra oppida nec servari poterit castrensis disciplina, nec tyrones eo in ocio probari, & ad Martem institui. Ipsi quoque veterani languore & desidia confecti in urbibus jacebunt, & præter militare officium mollientur in curis & consuetudine familiæ suæ; Assueti deinde extra laborem ferre stipendium, multo ægrius à sua quiete avellentur ad pericula, quam si recentes conscribas, & qui sciant

ſciant de Regis ærario ſe niſi in opere & militia non victuros.

Cum his Dunalbii argumentis reſpondiſſet Eurymedes; & ille viciſſim pro ſe pugnaſſet; Meleander ſic commiſſos conciliavit, ea probando quæ uterque in adverſa laudabat ſententia: Immodicos exercitus noxios eſſe. Vltra præſidia tamen quæ in neceſſariis excubant arcibus, curandam eſſe claſſem; & viginti triremibus obtinendam Siciliæ oram; quarum aliquæ ſint in mari, aliæ in præcipuis portubus expectent imperium. Ad hæc plures deligi Prætorianos oportere; partim ex egregia juventute, partim ex illis qui diu ſub ſignis fuerunt. Hos poſſe ad octo millia conſcribi. Dimidiatæ copiæ ſemper Regem comitentur, ut miles ſex menſibus domi, reliquum annum degat in caſtris. Ita enim, nec disjunctis ad validam ſeditionem vires fore, nec longa & ſupervacua in penatibus mora abituros à milite. Ipſi qui aderunt Regi, non confuſis caſtris habitent. Milleni ſeorſim vel caſtra, vel oppidi regiones ſortiantur, in quo Rex erit. Nam civibus illis qui commodis ab regia apud ſe familia & comitatu ſuperfluent, ægre eſſe non debere ſi velut in contubernium Prætorianos excipient. Larga illis & nunquam dilata ſtipendia; rigidior quoque parendi lex. Proterviam, furta, laſciviam, graviter luant. Et ne in ocio deteriores

 ſint

ſint, militari labore incitentur; Nunc coram ducibus ad præmium, haſta aut jaculum mittendo: Nunc cum armis iter ingredi juſſi; ne expeditionem in hoſtes tanquam laborioſiora imperaturam formident. Nemo in illis Centurio, nemo Tribunus, nemo qui ordines ducat, niſi quem Rex ipſe delegerit. Bis mille ſint equites; Cæteris jacula, pila, ſariſſæ, dividantur ex militiæ uſu. Hac manu & ſubitos motus opprimi poſſe dicebant; &, ſi majores copias res deſideraret, tyrones erudiri. Neque Eurymedes ſe plura cenſuiſſe aſſeruit; aut pauciora Dunalbius; Niſi quod ſub imminente à Sardinia bello, addi aliquid militum numero omnibus viſum.

Meleander hac parte curarum in Eurymedem tranſlata, ad alia animum adjicit. Supra omnia de Argenide ſolicitus erat. Hæc inſons, & in qua, præter invidioſas dotes, nihil nimium eſſet, tamen cauſam tot fluctibus dederat. Vt uxorem illam haberet, auſus Lycogenes omnem perfidiam, non ſtatim, neque incruento bello perierat. Radirobanes ſucceſſerat furoribus; adhuc incerto exitu. Nec deinde defuturos putabat, quos virgo eximia & dotale ſceptrum accenderet; niſi in unum collata fœlicitas componeret cæterorum cupiditatem. Neque parum extincta Seleniſſa, & Theocrine tamdiu latens, occupabant

pabant anxiam mentem. Tandem penitus sedit animo, filiam in matrimonium collocare. Pacandis tot motibus id restare remedium. Iamque non generum modo, sed & nepotes cogitans, ipsa oblectatione incitabatur ad dulcissimum votum. Sed quem illi fortunæ deligeret? Nemo in vicinis gentibus regii gradus erat, cujus ætas nuptiis conveniret. An autem opus est, inquit, invenire ad hæc fœdera solium & purpuram; Tanquam regna, non homines, copulentur hymenæis, aut filiæ meæ sceptrum aliud quæram, non virum? Imo nostri majores sapientissime lege caverunt, ne qui quæve Siciliæ imperabit, sibi nuptiis regnum adjungat, quod Siculo sceptro sit fortius atque splendidius; ne relicta à Regibus patria in illius potentioris provinciam mutetur. Satis est sibi Sicilia, uti Principes suos alat; & filiæ meæ consuluero, si illam in ejusmodi matrimonium dem, in quo ei conjux suus fœlicitatem debeat. Thracum est uxores emere. Nobilitas, indoles, virtus, sponso insint; satis opum in mea Argenide erit.

Hæc pronius sibi persuadebat, diu jam in hoc consilium imminente affectu, uti charissimum Archombrotum eo matrimonio sibi heredem aspiceret. Nec credebat obstituram Argenidem: sed si tamen fastidiret, patrio jure ad obsequium redigeretur. Reliquum erat de illius stirpe re-

ſcire; Nam utcunque inſigni virtutibus, tamen novo homini filiam non erat daturus. Satis omnibus agitatis, conclave Argenidis petit; mediuſque inter patrem & Regem, quo facilius quæ volebat impetraret; Scio, gnata non minus de noſtrorum conſiliorum mora Siciliam, quam nos de illius motibus queri. Aviditas enim regnandi, & tuarum nuptiarum ſpes, Lycogenem & Radirobanem ad has quas ſẽſimus furias adegit, quæ omnia prævertere potuimus tibi mature virum legendo. Quid ceſſamus tot malorum fontem obſtruere? Mihi quidem decretum eſt, tibi ſalutem, & meæ ſenectuti columen parare. Nec dubito quod jure meo poſſum, quin & tua voluntate facturus ſim. Nonne parenti tuo permittis tibi ſponſum eligere, Argenis? Privato & publico jure mihi hoc licet: nec repugnare, modeſtiæ tuæ eſſet: Cum anxia virgo ſe deliberaturã referret; Deliberabis autem, inquit, Rex, an factura ſis officium tuum? Satis morarũ fuit. Iterũ quæro, gnata, an in poteſtate futura ſis. Ita pro imperio loquentem Argenis reverita, ſe vero futuram ficto ore profeſſa eſt. Laudavit pietatem Meleander, & oſculo dato, Scis, ait, te mihi chariſſimam. Vitam colere amplius non amo, quam ut conſulam tibi. Bene facis, quæ & patri credis & ſeni.

Poſtero die, ut forte in horto ſpatiabatur, ſevocat Archombrotum; &, O juvenis ait,

nis ait,

nis ait, si te hostis, aut ignotus, rogarem quo sanguine ortus sis; curiosam quæstionem habere posses suspectam. Sed amicus cum tulerim diu tuum genus ignorare, & scire nunc expetā; quidni me putes id non mea magis causa quam tua præstare? Magna sunt, &, opinor, non tibi injucunda, de quibus tecum agerem; nisi exquirenda hæc prius natalium ratio esset. Tibi externo quantam fidem habuerim intelligis. Secreta imperii penes te fuerūt. Nec ætas, nec peregrinitas obstitit, quin omnia tibi concrederem. Et hæc quidem merito tuo. Nam ut cætera omittam; meum caput aquis ereptum, quas pro me propemodum subiisti, & occisum Lycogenem non possum oblivisci. Post mutua beneficia, quid gravaris me ad tui generis notitiam admittere? quod etiam, ita me amet Diespiter, tui honoris & utilitatis causa nunc quæro. Perculere juvenis mentem hæ preces Meleandri: Quæ causa, ut enixe postularet id scire, quod tamdiu celari haud ægre habuerat; aut quod beneficii genus quod sibi ignoto conferri minus posset. Argenidis nuptiæ, quia ea cogitatione plenus erat, statim mentis oculis oberraverunt, egregiæ fœlicitatis imagine. Rursus illam spem, tanquam vanam & improbam, conatus excutere, verbisque plusquam animo compositus; Hactenus, inquit, geminasti beneficia tua, Rex, passus

ab eo te coli cujus genus nescires; Nec jam scio quid conferat tuis rebus me impium fieri, id est, à parentis imperio recedere, quo mihi super stirpe silentium indictum est. Ne me tamen pervicacis animi accuses, qua fas erit, cuncta, suppressis regionis parentumque nominibus, evolvam. Regium mihi genus est, resque pacatæ. Neq; vi aut ingratiis isthuc veni, sed ex parentis jussu, tuos in mores tuasque virtutes jubentis inspicere.

Ita loquentem Rex novo gaudio commotus amplectitur: Et quid tibi hactenus, inquit, visa Sicilia? quid regia mea? aut, ut animum, qualis tuus est, verius tangam; quid tibi senectus mea placuit, aut filiæ mores? Cum ille, jam propiori spe, hæc omnia se diceret adorare; Atqui (inquit Rex) non leviori pretio te mihi emtum volo. Omitto occisum Lycogenem, meque servatum. Adhuc aliquid validius fuit quo animum meum caperes; Facti mores ad virtutem, consuetudo lenissima, & potissimum quod me amasti. Non patiar à te umquam sejungi. Si, uti memoras, & auguror, Regum sanguis es, tibi Argenidem tanto multorum ambitu quæsitam ultro despondeo. Quantumcunque magnis parentibus natus sis, non pudenda nurus erit. Superest, uti tuas mihi fortunas familiarius jam prodas, spondeasque te nunquam meos canos destituturum. Treme-

bat ni-

bat nimio ictus gaudio Archombrotus, & quæ toto sanguine quæsiisset sponte oblata suspiciens, incertum an Deos an Regem veneraretur, ad Meleandri pedes se abjecit, tenuitq; reluctantis vestigium. Cumque gratiis finem non faceret, hilarior Meleander, & illius quoque lætitiam gaudens, in subjecti collum incubuit. Mirum omnibus erat qui in conspectu stabant, quæ hæc mutua esset gratulantium charitas. Archombroto autem præcepit Rex, ne eo die rem vulgaret; rediensque ad comites, & solito diffusior, vario colloquio tempus modicum absumsit. Inde regressus in regiam, Archombroto jam sibi propius hærenti; Quamdiu, inquit, te sines ignorari, & gaudia differes nostra? De hac ipsa re, subjicit ille, te, Domine, cogitabam compellare. Duorum mensium spatium peto, intra quos fœlicitatis meæ nuncius parenti esse possim, illincque digno cultu, & professo genere, huc reverti. Meleandrum nomen ipsum discessus offenderat; &, Non patiar, inquit, te à nobis avelli, Archombrote; nisi forte fœdera nostra despicis, aut viles sumus tibi, quia priores amavimus. Si conditiones placent, scribe in patriam. Nam te ipsum non nunc mari fatisque crediderim. Archombrotus tanta benevolentia senis admonitus quid facere deberet, & quantum amare, regiam manum osculo stringens, quicquid ille ju-

beret,

beret nihil se à præscripto recessurum asseruit,

Nondum Rex Argenidem monuerat quem illi conjugem destinaret. Cum ergo discessisset Archombrotus, eam ad se accivit, repetitisque quæ de necessitate matrimonii prius edixerat, addidit, se generum elegisse, quo non posset præstantior optari; Regio ortu, paribusque virtutibus, denique eum esse Archombrotum, cui in omen tantorum fœderum, servati Regis laudem, curru in fluctibus errante, & de Lycogenis capite victoriam, fata tribuerant. Hæc non sine supercilio Meleander; propiusq; vim, & imperium, quam consilium oratio erat. Comparaverat se ad simulationem Argenis, & quamquam indignata, se ignoto, se ingratiis promitti, tamen veluti consilio patris accederet; Nihil, inquit, verendum hîc magis, quam ne subitæ nuptiæ, neminique tuorum prævisæ aut creditæ, in maledicentiã pateant, dicaturq; Radirobanes per injuriam depulsus quo faveres Archombroto. Tẽpore aliquo est opus, quo tanta novitas mitigetur, priusq; Archombrotus audiatur procus esse, quã sponsus. Non temnenda Meleandro videbatur hæc ratio; Veritus tamen ne turbando nuptiarũ consilio istas moras virgo injiceret, ita in experimentũ loquutus est. Neque nihil spatii concedendum est famæ, neq; fortunæ nimis. Ex tui animi

animi ſententia, Argenis, quid temporis arbitraris convenire? Recuſabat illa loqui, non hoc ſuum ſed Regis arbitrium eſſe cauſata; Cumque pater ſæpius inſtaret, tandem ægrius, & quaſi ſpatium ſuæ vitæ definiens; Vt rem video eſſe, ait, duo forſitan menſes ſuffecerint. Tum Rex pene nó dubius quin filia omne id tempus ſibi potius quam famæ poſtularet, tamen né per omnia eſſet durus: Atqui promittis, inquit, ſublapſo hoc tempore nihil te nuptiarum omini repugnaturam? Facio, refert illa: Neque, ſi Dii adjuvant, te quicquam in verbis aut mea vita offenderit. Et id prolixius pollicebatur, quia interim adfuturum Poliarchum ſperabat, qui utriuſque vitam aſſereret: Quod ſi ille non veniret, finito vivédi conſilio reſpiciebat ad mortis libertatem. At lætiora Rex cogitans, illius verba acceperat, veluti ſub paterno imperio domantis affectus, qui antea ſolutam mentem inceſſerant. Blande itaque compellatam, tanquam victor & ſecurus dimiſit.

Sed illa tot malis incitata, nunquam ſe infœliciorem cogitabat quam in publica fœlicitate. Nam Lycogene victo Radirobanem nuptias ſuas, id eſt, mortem optaviſſe: Vix deceſſiſſe eam curam, & reſpirante Sicilia ſibi jam præſentiores inſtare ab Archombroto metus, qui adeo fœlici ad nocendú ſucceſſu provectus ſit, ut vel Radi-

Radirobanis desiderium faciat. Ergo, inquit, semper meam, aut patriæ vicem dolebo? Ergo non molliori conditione cum Siciliæ miseriis transigunt fata; quam ut omnium cladem meo capite redimam? Hæc pompa, hi cultus, hæc frontis decora mactationes erunt, quibus patriæ diris voveor? An Macaria Herculis, an Agamemnonis Iphigenia ero; & tranquillitas innocenti sanguine emenda est? Sed non diu me fortuna ludibrio habebit. Decumanus hic fluctus, aut tempestatem consummabit, aut victam navem deducet. Testes Dii quam libenter nunc mortem usurpem; nisi & te vererer, Poliarche, & Selenissa suo exitu docuisset, id etiam in scelera esse remedium. Pensare deinde solicite cœpit, an opperiretur adventum Poliarchi, an eum litteris maturaret. Plus uno mense erat, ex quo ille abierat, in tertii mensis finem reditu destinato; & cogitabat esse amantis (qualem Poliarchum sciebat) prævertere potius diem, quam totum expectare. Constituit tamen scribere, & recenti impetu verba se ultro ingerentia ita explicuit. Quamquam absum, Poliarche, forte plus tamen ipso te scio quid valeas. Nam uti sis illic incolumis, certe perire hic incipis fato meo: quod mihi de vita quantillum reliquerit, ex litteris istis intelliges. Radirobanes, præter regium decus, & fas hospitii, turpissimum faci-

facinus ausus, quia ei placari non poteram, mei rapiendi consilium iniit. Nescio quæ spectacula commentus quæ ad littus præberentur, me illuc cum parente pertraxerat. Tantum non avehebamur, cum patefacto flagitio nos in oppidum refugimus, ille in suam classem secessit. Versus inde ad furias, ausus est meam famam scriptis ad patrem literis violare; quasi te liberius quam decet amaverim. Quippe nostram familiaritatem Selenissa prodiderat; & hinc impio juveni fuit ad contumelias argumentum. Sed pater pro me ac vero stetit. Et Selenissa quidem sponte ferro expiavit perfidiam. Ille autem malo omine, si Dii quidem boni sunt, in Sardiniam abiit. Eo discessu fœlix eram, cum me pater, (Timeo loqui, ne eum odisse incipias: Fata sunt quæ nos urgent; his potius indignare, Poliarche!) Pater, inquam, me jubet amare Archombrotum. Regibus ortum dixit; mores, indolem, speciem, placere, sibi hunc denique generum fore. Ego intempestiva pertinacia timui accendere obstinatum. Satis fuit, prætextu alio spatium impetrare quo tu venire possis, vel si cessas, arbitrio meo liceat mori. Duo menses probandis nuptiis dati sunt. Intra illos armatus si advenis, accedam ad partes, sin inermis, omne furtum tentabimus. Quod si me destituis, tunc cum nuptiæ ornabuntur, omnes cultus

mihi patiar adhiberi, & ubi dexteram pater poscet quam tradat Archombroto, dicam Diis manibus sacram esse; simulque brevi sica, quæ sub veste abdita erit, miserrimum pectus solvam. Hæc si ita contingent, audi jam nunc Poliarche ultima vota, cogita tibi hæc dici ab Argenide in sua sanguine volutata. Parenti meo ignosce. Satis supplicii fuerit, quod illicito meæ mortis spectaculo vultus illius funestos efficiam. De Archombroto quod placebit constituas. At Radirobanē inultum vivere si sines, redibo ab inferis te admonitura officii. Exige à perfido turpissimi flagitii ultionem, luat pœnas prædator, quoad potuit, famæ meæ, & ex iracundia una intelligat quantum deliquerit. Hanc vindictam, hunc laborem anxie mando; huic te testamento meo damno. Vltione perfunctus, jube in patrio tuo sepulchro incidi meum nomen, & casus utriusque referri marmoribus, in quibus nostram fidem posteri probent, damnentque fortunam. Hujus autem insulæ conspectum, mi Poliarche, defugias, nisi meos cineres amabis, & sponsæ tuæ urnam admovere pectori voles, aut etiam (quod Dii faxint) cum Manibus majorum tuorum recondere. Ista mala, si potes, anteverte reditu tuo; nam discrimē cunctationem non recipit. Si non potes, cura mandatum morientis, & ut me ames, vive.

Obsi-

Obsignatis literis, diu secum expendit cujus fidei legationem hanc crederet. Neminem habebat cujus consilio uteretur, quippe Timocleam biduo ante in locum Selenissæ suffectam, in tantæ rei secretum admitti non maturum videbatur. Arsidã autem unum toties adhiberi his furtis non probabat, ne ille tot periculis lassatus, Meleandrum timere inciperet: Illius præterea discessus ab insula ignorari non poterat. Nemo tamen commodior suppetebat, maxime quia omnium fœderum erat conscius, quibus sibi Poliarchum ipsa devinxerat. Ergo ad se vocatum ita alloquitur. Si timerem ne me quoque desereres, Arsida, ingererem tuæ menti Selenissę memoriam, quã proditionis stimulos ipsa morte graviores duxisse ideo arbitror, quia eam in remedium poposcit. Scias enim, (quod utcunque ego & pater celamus) illam anum, mea cum Poliarcho secreta ad Radirobanem detulisse, moxque conscientiæ terrore afflictam, suo judicio manuque periisse, ut vidistis. Sed tibi fidissimo viro, si vivemus, plus à nobis præmii erit, quam huic à proditione supplicii. Spectat ad finem negocium. Expecta majora à nobis quam quæ tua modestia possit concipere. Cæterũ litteras habeo summa fide & diligentia tradendas Poliarcho. Tu fidum hominem delige cui illas committamus. Sed da, si potes, ejusmodi, cujus

tibi in arduis fides perſpecta ſit. Haud cunctatus eſt Arſidas; &, fideliorem, inquit, me ipſo, Domina, neminem novi. Quid tam cito das mihi miſſionem, nondum juſtam, ac nec puto ignominioſam, pro merito? Exequar quicquid mandaveris; Neque Poliarchus, quacunque Orbis parte nunc degat, diligentiam meam fallet.

Bene læta hac pollicitatione Argenis, rogabat ecquid ficturus eſſet cauſſæ navigandi ab inſula. Pars eſt Italiæ, ſubjicit Arſidas, quam Latium appellant. In eo littore Antium prominet, oppidum templo Fortunæ celebre, quod illic multæ religionis eſt. Fingam votum ad Deam; Carebit ſuſpicione hæc pietas. Vbi autem Sicilia exceſſero; quam multa longioris vię commenta ſunt? negocia, curioſus animus, alia denique vota. Iube tantum; &, ſi potes, quo iter inſtituendum ſit mone. Si tibi certum eſt (inquit Argenis) hanc habere gratiam; moneo, mi Arſida, uti pro reliqua tua ſedulitate quantum poteſt approperes. Poliarchum habebis vel in patria ſua, vel huc ad nos venientem. Plus hodie audies ex me quam tot annis Seleniſſa. In Gallia amnis eſt, quem Ararim dicunt; Is alteri, cui Rhodanus nomen, committitur. Vtriuſque fluminis tractum qua à fontibus ad mare pertingunt, paternum Poliarchi imperium eſt; Hoc parentes jam habent, hoc ipſe deinde unicus gnatus

gnatus expectat. Vide quanto homini benefacias. Si igitur, uti conjicio, in patria est, ne metue errorem. Muti quoque te muri ducent ad Principem. Tu modo, quod his litteris facio, hortare, uti quamprimum promisso se exolvat; redeatque non privata modo virtute, sed viribus regni tutus. Antianam vero Fortunam (nam per hoelittus via est) meo nomine saluta; & de tuo itinere, meaque expectatione, consule Deam. Cæterum gemmam hanc accipias, quam quoties in tuo digito videbis, meam & Gallici Principis salutem ex celeritate tua pendere memineris. Sub hæc verba ingentis precii annulum tradit, simulque ad Poliarchum codicillos. Ille audita Poliarchi dignitate hilarior, mirari tamen cœpit, quod per tot ambages, tanquam impares nuptiæ procurarentur, donec admonente Argenide, lex Siciliæ in memoriam rediit, quæ vetabat potentiori sceptro Siculos Reges nuptiis conjungi. Sat vero constabat, Meleandrum non modo ad patriarum legum reverentiam obstinatum, sed solitum hanc ipsam sanctionem inter cæteras mire attollere. Tunc vero & virginis sapientiam Arsidas probavit, quę hactenus nec Patri, nec Siculis aperuisset interdicta consilia, & necessarium à Gallia exercitum esse cognovit, qui velut in Archombrotum comparatus, hanc legem antiquaret.

Igitur & suapte virtute, & Seleniſſæ defectione, ad fidem incitatus, poſtera die iter, quod Dii bene verterent, exorſus eſt. Placidi venti tutum in Italiam pelagus præſtitere. Illic mutata navi, ne Siculis notiſq; remigibus in ſecreto uteretur negocio, magnæ Græciæ littora celeriter obivit: Oſciſque ſuperatis Antium venit. Vetuſtiſſimæ religionis templum in littore erat, quod Fortunę Majores ſacraverãt. Id ubi monſtrantibus accolis Arſidas cõſpexit, tacitis plenus votis jam tum numẽ ſalutavit, procubuitq; in arenam. Procedenti deinde ad limina ædis præſto Sacerdos fuit in candida veſte, cui limbus erat ex purpura. Multam caniciem ſparſerat humeris, redimito laurea vertice, manuq; baculum coronatum tenebat. Ille Arſidã, adhuc ut de via præcinctum, ubi vidit intra fanum pergentem, ita comiter affatus eſt. Sive exoraturus aliquid venis, hoſpes, ſive ab iis quæ timebas jam te noſtra Dea explicuit, afferſque animum nova beneficia promeriturum, ſubi humaniſſimi numinis vultus; illoſque vel licito ſanguine, vel ſi mavis thure propitia. Tum Arſidas: Quia iſte cultus, Pater, te Antiſtitem oſtẽdit, priuſquam Deam ut mihi favens ſit veneror, ne quid in religione peccem, mone, quo ritu me ablui, & quã hoſtiam dare ſacra hæc velint, an præterea in peregrino hoc hãbitu Fortuna ſupplices agnoſcat.

Nam

Nam & Deæ facere volo; & longam cunctationem navigatio opportuna non patitur. Sacerdos illico fontem monstravit qui in vestibulo manabat. Eo ter oculos manusq; abluere, togam se & coronam illi interea promturum. Victimas in Deæ atrio puras esse, quę emptores expectarent, seu quis majoribus facere seu minoribus vellet. Vade, inquit Arsidas, ô Pater, & ipse ex hostiis delige quas scis Fortunæ gratissimas; Simul dexteram porrigentis nummis aureis implevit. Dumque ille utilem sibi pietatem officiosissime exequitur, Arsidas haustis de fonte aquis, cum omnibus suis ablutus est. Valvas deinde templi, & viliora donaria quæ passim pendebant, breviter contemplatus, hæsit in prisco marmore, quod non longe à limine hos versus subeuntibus templũ monstrabat.

Este procul sontes, sacroq; absistite templo,
Queis fixum stat corde nefas, aut vulnere diro
Livor edax varios ducit per viscera morsus.
Aut quibus exhausti non exsaturabile pectus
Crudescit vulgi spoliis, queis lõga senectus
Visa patrum, thalamive quies pulsata pudici.
Non juvat, heu caci, non limina verrere vultu,
Non votiva tholo, non aris ponere vittas;

Ni primum eluitur mens fletibus. Ite profanæ,
Ite preces, & dona suus quæ polluit author.
Non fibræ pecudum, vel parvi sanguinis haustu
Numē eget. Solo finxit Deus omnia nutu,
Aptaq; cæruleis sinuavit corpora venis,
Quæ mistas pascant animas. Hæc extulit alis
Hæc finxit graviore solo, quæ rura, domosque,
Et vastas colerent sylvas: Aurisque carentem
Ipse etiā vitam sub cæcis condidit undis.
Quin & Idumæo sudant quæ balsama cælo,
Cinnamaque, & sylvis spirantia thura Sabæis,
Idem author rerum, variis adolescere succis
Iussit, & æthereos ramis infudit odores.
Quid tua, ceu largus Superis, nunc munera jactes,
Sive boves aris, calamos seu sternis Eoos:
Aut plena fers æra manu? Sua thura suasque
Ah vesanus opes, tanti ne vendere summo
Quære Iovi, & parvo culpas obtendere fumo.

Iamque cum victimis Sacerdos processerat, & Arsidas corona redimitus, in can-

dida veste ante Deæ signum procumbens ferebat sua vota, quæque præterea Argenis mandaverat. Lactens vitula; agnique gemelli, in victimas Sacerdoti placuerant; Hæc non operosa securi procubuit, illos, ne capita convivio perirent, leviori fato culter confecit. Exta optima esse exclamavit Sacerdos, datisque mox sortibus, Fortunam quæcunque Arsidas postulavisset cuncta annuere. Sibi deinde quæ Numini immolaverant coxerunt, secundisque sub mensis, dum cæteri acrius biberent, cœpit Arsidas cum Sacerdote disputare de fatis, & sortibus, Fortunæque in Orbem imperio, quia esse Philosophum de vario sermone cognoverat. Et ille ubi Arsidam sapere vidit, dignumque altiori religionum commercio, ita dicere orsus est. Quid sit quod Fortunæ nomine colimus, (hospes) adeo vulgus ignorat, uti mysterii sanctitaté propemodum contraria interpretatione corruperit. Fortunam appellant quicquid incertum est; Volunt auté esse incertum quicquid habet eventus humanis mentibus incognitos. Ideo lævam Deam, ideo cæcam fingunt, & plus vitii numini quod colunt imputant, quã ferrent in homine, uti nec certum sit, sæpius ista Dea ab insanis probra ferat an sacra. Si quid peccant, si quid expectationem fefellit, continuo Fortuna vapulat. Exprobrant quod malos evexerit, quod

difficilis bonis cavere videatur ne probè quid judicet. Nec miseri vident, ejusmodi Fortunam non divinum aliquid esse, sed superstitiosi animi ludibrium; qui sua ipse commenta per superfluas curas timet aut placat. Nam illud quod sibi fingunt numen, omnia quæ mortalibus accidunt, & fortuita appellamus, regere, & ex orantiũ votis disponere, aut potest aut nõ potest. Si nõ potest; quid igitur facit? aut quo hęc inutilis Dea cui in suo regno nullum imperiũ? An præsidere humanis casibus illã dicas, quæ non eos præcipitare possit, non tenere, aut mutare? Nisi forte non satis fluere possent rerum hæ vices, & veluti naturæ temeritas, absque ociosa hac Dea, cui præter nomen atque invidiam nihil relinquunt. Cur denique aras illi statuimus? fortesque in hoc templo consulimus, prius nobis multo victimarum sumtu devinctas? infœlix superstitio est, si ille consumitur unde nihil metuas aut expectes. Sin putas ab ea ordinari casus humanos, qui alioquin errarent, & ex supplicum pietate distribui; jam Fortuna certe non est; modo hoc nomine cum vulgo intelligas numen, quod res humanas non consilio sed imprudentia sinat evolvi. Vt te paucis absolvam: Venisti Fortunam exoraturus, illi fecisti, denique litavisti. An res tuas existimas commodius esse casuras, quam si Deam neglexisses? Si existimas,

mas,ergo Fortuna temeraria non est,quæ novit quibus indulgeri oporteat, nec inconsulte,sed ex merito sævit aut favet: Id est,non est illa Fortuna quam populus facit. Sin inutilia credis hæc sacra, cur supervacuo labore nihil profuturam pietatem his templis impendimus? At(inquies) non venimus eam sortem mutaturi quæ nostris rebus decreta est: Sed tantum quæ sit ea sors accepturi oraculo. Si sic censes; certe fateris, jam Fortunam ergo scire quid te Dii mulctaturi sint,quid etiam adjuturi. Cui consequitur, nihil in Orbe temere,Diisque improvisum aut neglectum contingere: Quod nec convenit cum populari illa fortuna.

Vides ut e Fortunam sustuli,hospes; non illam quidem quam colo,sed quam imperiti constituunt, & quæ cum summa illa mente convenire non potest, quæ omnia suo arbitrio constituit,quę naturam condidit,quæ rebus causas dedit, easque perpetuo abditissima ratione propagat. Neque enim si ignorant in tempestate media nautæ,quis finis fluctibus,quis exitus vento; ideo Iovi certum non est,solvi ratem an servari statuerit. Ac nec dicas, frustra nos igitur supplicare Cœlitibus, &,si jam olim Numini certa sunt omnia quæ nobis eveniant, vnam fore id quod futurum est deprecãtis orationẽ. Absit hæc in Deos cõtumelia,quos irrito aut ingrato labore

nemo

nemo ſibi conciliat. Quippe Iupiter cum Orbi initium, & Naturæ leges daret, cum ſeriem rerum, cauſaſque, & eventus inter ſe connecteret, haud neſcivit quid eſſes aliquando tua in eum pietate meriturus. Non ſunt illi novæ hæ preces, quas hodie fundis, ſed jam tum cognitæ, cum de Orbe, de humano genere, de te ipſo ſtatueret. Tua igitur pietate, tuiſque virtutibus, miteſcunt decreta; quæ tunc in te ſcripſiſſet, abſque his votis foret quorum in animo tuo religionem prævidit; Eadem ratione, nec ſecura credat impietas nihil ſe ſævitiæ extorquere è Diis iratis. Nam hæc tela quæ facinoroſis imminent, non paraſſet ultor Deus; niſi, quod nunc ſcelus patratur, jam tum futura turpitudine coegiſſet ad has iras illius æquitatem.

Ea vis autem & ſcientia Iovis, quæ ventura omnia, & quicquid ignoramus, in conſpectu liquida habet, eſt hoc quod Fortunæ nomine philoſophi colimus; quia res illæ videntur noſtræ cæcitati fortuitæ; licet Deo in numerato ſint, ſua noſtraque voluntate præcognita. Vt igitur ſapientiam Iovis Palladem dicimus; uti ſerenus aut pluvius varia nomina habet; Ita rerum illarum adminiſtrationem, quæ nobis arcanæ ſunt, & ſuſpenſos animos tenent, Fortunam appellamus. Huic templum, huic ſignũ ſtatuimus, uti nos futura edoceat, molliatque rerum eventus, &

in ſa-

in ſalutem noſtram vota admittat, quæ ſi rite à nobis funduntur, jam olim valuere, noſque juverunt, cum natura rerum omnium cauſarumq; ſemina atque legem acciperet. Hanc te (hoſpes) Fortunam venerari, huic gratias habere æquiſſimum; Maximo, inquam, Iovi, qui conſiliorum exitus tibi hactenus incertos, extorum & ſortium ſignis, promiſit pulcherrimos. Nam ſi qua mihi fides eſt, litaſti egregie. Vade ſecurus; Vade Fortuna noſtra, id eſt, Deorum ſummo, fretus.

Prolixam philoſophiam bis nauta interpellaverat, Arſidam monens intempeſtive ceſſare remigia. Is itaque Sacerdoti & operæ & ſapientiæ gratias agens, adhuc nummos prodegit, quibus victima alia emeretur, craſtino ſacrificio ſe ſuoſque Fortunæ commendatura: & deducente ad littus Antiſtite, intravit triremẽ. Commodis igitur ventis Latium ſuperat; mox Etruſcum ſtringit mare, cœnoſis & inſalubribus vadis ad littora effuſum. Ligures inde erant, quorum ſinus ſulcabatur; cum haud pauca navigia, adhuc tanquam nubeculæ aut extantia procul ſaxa in conſpectum venerunt. Poſtquã proprius acceſſere, monuit gubernator militarẽ ſpeciem ſibi videri; niſi forte peiratica erat illam oram populatura. Nihil tutius quã ad terram, quamvis ignotam, navigare. Sed prærupti in littore montes obſtabant;

ad quo-

ad quos inter brevia non posset ratis accedere, neque si accessisses, viam qua enitereris, per prærupta offenderes. Dum ergo dubitant nautæ, hærentque in utriusque contemplatione periculi, jam eos emissæ triremes incluserant. Non deerat Arsidæ animus seipsum vindicandi: Sed navigantium legem huic subinde timidi nautæ monstrabant: imminere in defensione exitium. At demissis antemnis si dederent navem, mitioris exitus spem offerri. Quippe si à legitimi exercitus militibus capiebantur, parum damni deditos manere; sin prædones illi erant, spoliis certe & facilitate esse placandos. Hæc Nautæ remigesq; Arsidæ memorabant, qui cum tardius deditionem annueret, ipsi suo auspicio antemnas deducunt, sublatis quoq; remis, operientes venientium arbitrium. Vbi autem adversæ triremes obnoxiam ratem sibi harpagine junxerunt, placide cœperunt explorare, qui homines aut unde navigarent. Omnia nautæ simpliciter retulerunt, se ex magna Græcia navigare Massiliam, ab externo homine conductos: Arsidamque monstrabant. At ille interrogatus cum perplexius responderet, scilicet quibus loqueretur ignarus, suspicionem hostilis animi fecit. Captus ergo, & in aliam navim delatus est, jussique qui eum vexerant, cum navigio suo sequi. Nihil tamen ultra nocebant, idipsum humaniter

niter excusantes, quod eum veherent ad sui præfecti colloquiũ. Haud procul prætoria navis extra remigum operam velis tumentibus veniebat, in quam producto Arsidæ Dux militum occurrit, dataque dextera Græcis verbis vetuit, ne quid durum expectaret: Sed ita est, inquit, ratio belli: Excutienda sunt omnia: Neque occupaudi tantum hostes, sed plerunque etjam ex amicis ignotisve informamus cõsilia. Quod si ipse ad tuam navem ivissem, illic habita quæstione, nulla per me fuisset, si quo properas, mora. Arsidas in tantæ humanitatis sermone confidentiam cum sumsisset, qua licuit cuncta professus est: se Siculum esse; & in Galliam ad amicũ ire dixit: Sperabatque se confestim dimittendum. Sed præfectus audito Siciliæ nomine hæsit intentius; sciscitatusque quid illi in Gallia commercii esset: Nolim, inquit, tibi durum videri, si hodie tibi cœnã, hospes, exhibeo. In Prætorio meo dormies, quãto omnes poterimus officio cultus. Magni Regis minister sum, qui cum exercitus robore haud procul insequitur. Huic ego cras te sistam. Nã amabit videre ex Sicilia venienté. Et forsitã erunt quæ ex te cognoscat. Humanissimũ auté Principem vidisse, etiam in Fortunæ beneficiis numerabis. Noverat Arsidas non conducere negocio suo, ut frustra repugnaret. Hinc enim & suspectior esse poterat, & durioré habere custo-

custodiam. Ergo lubenti similimus, omne jus sui penes Præfectum esse respondit. Captum hominem, & maxime innocentem, nullius conspectum oportere defugere.

Post hæc utrimque verba, per varios sermones in hilaritatis speciem vultus & animos coegerunt: hic, ne Arsidas timeret; ille, ne videretur aversari ejusmodi captiuitatem. Multa igitur audiebant invicem, rogabantque: & benevolentia quę simulationis fuerat, paulatim syncerius vera colloquendi voluptate utrumque perstrinxit. Sic natura mortalium instituta, uti liberalibus ingeniis sit facilis conciliatio. Et Arsidas quidem, licet captus, atque à suo cursu tardatus, tamen quod in alio fecisset in se factum haud ægre ignoscebat: præsertim in custodia humanissima non amplius unam noctem morari propemodum rogatus: Ipse vero Præfectus homini innocenti indulgebat, uti deinde amicus posset dimitti. Cum igitur ambo sederent in puppi, & aliqua de mari, ventisque, & triremium generibus essent loquuti, tandem Gobryas (ita Præfectus appellabatur) blande de Siciliæ rebus & soli genio Arsidam percunctatur. Ille civilia strictim bella recensuit, armatum occisumque Lycogenem, senectutem Meleandri, & quæcunque absque Poliarchi mentione poterant dici. Nam solerter absti-

abſtinebat hoc nomine, ne de eo cogeretur apud ignotum loqui. Delectatus Gobryas non ignobili narratione, & æquiſſimo exitu belli; cum deinde Arſidas rogaret nomen Regis, cujus conſpectui ſervabatur, etiam cui regioni imperaret, & quid ſibi vellet claſſis armata; paulum in ſe cogitatione ſeductus eſt Nam & rependere hoſpiti vicem, & ſuæ etiam gentis caſus referre geſtiebet. Itaque, licet rara ſunt, inquit, inter nos commercia, quæ nempe ſoli mercatores faciunt; de civilibus tamen malis quæ Siciliam vexavere, pleraque audiveramus. Sed mercium nulla celerius quam veritas navigatione corrumpitur. Multa incerta, multa illis contraria quæ nunc à te accepi, nobis fama attulerat. Neq; viciſſim dubito, quin & ad vos noſtræ gentis diſcrimina, & veluti fata, aliquo rumore pervenerint; ſed vel audacia narrantium vel ignoratione libata. Quod niſi te vererer longiori ſermone conficere; non hæc modo quæ rogas exequerer; ſed repetitis altius rebus, mei Regis cunabula, dignam hiſtoriis materiam, exponerem. Solicitavit Arſidam inſignis narrationis materia: &, ſi Gobryę vacaret, hæc ſe avidiſſime accepturum reſpondit. Et Gobryas: Audies ergo rē dignā veſtrorūm Gręcorum ingeniis. Multa enim inter nos fortium hominum facta ſunt, haud illis imparia, quibus nobilitantur gentes,

quæ litteris ipsæ se celerebant. Sed sola sunt Druidum carmina, quibus rerum fortuna nostrarum perennet: Neque illa seu lignis seu ceris impressa sunt. Memoriæ juventutis commendantur, & ex cantantium ore virtutes majorum agnoscimus. Sed ne questibus onerem nostros mores; præstat (hospes) quando sic jubes, promissam narrationem nunc aggredi.

Regnabat apud nos Britomandes, adhuc gratum gentibus nostris nomen, bello optimus, & artibus pacis. Interfatus Arsidas loquentem: Mihi Regem memoras prius, inquit, quam cui regioni imperaverit. Quamquam ex tuorum sermonibus vos Gallos esse conjicio. Recte mones, subjicit Gobryas. Maximam Gallici littoris oram, quæ inter Alpes Pyrenæosque montes mari alluitur, tenemus: Mediterranea versus, porrecti in longum, qua Rhodanus, & supra hunc Araris, nobiles amnes, pinguissimos campos intersecant, pars est Galliarum eximia. Lætus frugibus ager, & validissimo populo gravis. Obstupuit Arsidas ad Araris & Rhodani nomina, quæ gentilia Poliarcho flumina esse, Argenide docente cognoverat. Sed ut illū Gobryas vidit suspenso supercilio hærentem; Forsitan inquit, jam quid parem intelligis, & hæc frustra apud scientem narravero. Dic enim: Ecquid in Sicilia auditum de regiæ nostræ rebus? Tum, Arsidas; Imo, inquit,

quit, & plures in Gallia Reges esse accepimus, & si quid de iis affertur, instar auræ vel nubeculæ est, quæ non ægre ignaros prælabitur. Quippe antea pauci ultro citroque mercatores commeabant, & hos ipsos nostrarum seditionum atrocitas exegit. Segnitia autem nostra est, quotquot Græcis ingeniis vivimus, ne diligentes vulgo simus in gentium factis quæ ad Septentrionem vergunt, nisi quando cum exercitu finibus vestris vos egredi fama est, & timetur publicæ libertati. Ne dubita igitur hoc quicquid est ignaro & cupido memorare. Et hęc ille dicebat; nō omnino Gallicarum inscius rerum, sed ne Gobryas, quid is sciret nesciretve interrogando, à narrandi tenore deflecteret. Iam enim auditis Rhodani Ararisque nominibus, illam Galliarum historiam avidius, & tanquam rem suam agens, quærebat excipere.

Tanto igitur populo (inquit Gobryas) jure paterno Britomandes imperabat, cui filius erat & ipse Britomandes appellatus; sed postquam evasit in virum, tot morbis conflictatus, ut animi vires continuus dolor absumeret. Duxit tamen uxorem ex cognatis fœminis unam. cui satis haud dixerim plus ornamenti pudor muliebris dederit, an pietas, an digna fortiori sexu prudentia. Timandra appellatur. Britomande patre elato, tanquam iisdem fatis

noſtra fœlicitas occubuiſſet, omnia in pejus ſublapſa ſunt. Novo in Rege nihil paternum agnoſcebamus, præter pietatem & nomen. Erat inter Proceres potentiſſimus Commindorix, nobilitate & opibus ſupra privatum; denique qualem modo narrabas fuiſſe Lycogenem. Is ſub ſene Britomande utcunq; tanti Regis terrore coercitus fuerat. Apud filiũ vero prudentię & fortitudinis opinione adeo omnia potuit, ut illius nomine ipſe regnaret; multũ Timandra indignante, quæ ad patrios avitoſq; animos virum non ceſſabat impellere. Sed ille imbecilla lenitate ingenii, omnia uxoris conſilia mox ſubdole exploranti Commindorigi credebat. Nos à proſpera ſorte dejecti cui ſenior Britomandes regionem aſſuefecerat, ad buſtũ illius, tanquã Herois, conveniebamus frequentes; ſpecie pietatis, re autem, de gentis noſtræ more, illic capraturi oracula: ſi qua ſors, ſi qui Dii viam monſtrarent ad Commindorigis perniciem. Hunc enim odiſſe in pietatis parte plurimis erat; Maxime poſtquam regnandi cupiditate ardens natum ex Timandra puerum (proh facinus!) nutricis opera dictus eſt confeciſſe. Cur non eodem exitu rapta Regina ſit, haud facile ſcias: An venenum, atque inſidias, ſuſpicioſa diligentia ipſa vitaverit, an ille infra curam habuerit mulieris vitam. Supra omnia Deum cura id factum exiſtimo;

mo; qui tyrannos ſæpiſſime excæcant, ut anxia & ſuperſtitioſa ſævitia ſecuritatem quærentes, vera & certa pericula non cognoſcant, aut timeant.

Cum ſecundo Timandra ventrē ferret, miſeræ proli timens deſtinatæ prius ad mortem quam ingreſſa vitam eſſet, obſtetricem, & matronarum ſibi familiarum duas, (quarum alteram haud pridem, eadē Regina conciliante, habebam uxorē) mature ambire inſtituit. Ab his Regina flagitabat, uti ſi marem peperiſſet, alieno fœtu ſuppoſito, legitimum furto ſubducerent. Illæ quandam ex agris matremfamilias, meæ uxori notiſſimam, in conſilium allegant, quæ puerum alere poſſet: Sicambre appellatur. Ea cum viro (nam & ipſius opera neceſſaria erat) Diis omnibus devincta, rem habere ſecretam, à mea uxore, dū Regina pareret, in Aulam deducta eſt. Nullæ niſi ex conſciis in cubiculum admiſſæ. Et Dii faverunt. Timandra marem enixa eſt; puellamq; regiis cunis fraus muliercularum impoſuit. Quem Reginæ tunc fuiſſe ſenſū exiſtimas? Pariendi anguſtiæ erant; fœtum quē tot doloribus matres emunt, pro munere ducebat eripi ſibi; & ſæpe audivi ab ipſa, nihil formidoloſius animum tetigiſſe, quam ne infantium vagitu, aut timiditate mulierum, proderentur conſilia. Quamquam tamen & curis & morbo ægerrima erat, Sicambrē, cui infantis in-

ter tumultum asportandi provincia erat, submissa voce affata est. Per patrios Deos sine te exerari uti mihi fidelis sis, ne dum alios fallere studeo, ipsa intervertar prole mea. Nam quemcunq; volueris, hunc me pro meo oportebit agnoscere. Ad hęc mulier: Dii, Regina, quos invocas, effecere, ne in cujusquam potestate sit, tibi hac fraude quã times illudere. Adeo corpus infantis haud vulgari aut mutabili nota insigne est. Simul obtulit nudum, ostenditq; paulo infra cervicis exitum tanquam spicæ figuram ardenti purpura expressam. Eadẽ species in crure dextero rubebat. Et causã fœlicium macularum dederat ipsa mater, forte cum pedes in agro spatiaretur, subito timore perterrita ad turbinis sonũ, qui ingentis campi messem cedentibus spicis percurrerat. Timadra suavissimo pignori postquam osculum tulit: Fuge, inquit, mi pupe, regiæ paternæ periculum. Fuge, mi. Astioristes (ita enim de atavi nomine appellari te volo.) Dii faxint hos maturus ulciscaris, qui non sinunt tuam infantiam inter meæ ubera esse securam. Iterum repetito osculo flevit: Statimq; receptum infantem Sicambre obvolvit fasciis, & postico ad id ante præparato, se ab aula proripuit. Tum vero in humum collocata est illa, quam in regii sanguinis fortunam adoptabant, puellula: & vocatus ad sobolẽ agnoscendam Britomandes, cum Commindo-

mindorige intravit, sustulitque alienam prolem in sinum, affectu decepto; quam ubi commendavit nutricibus, solatusque puerperam est, Diis gratias habiturus ad templum discessit, illis quidem majori beneficio quam credebat obnoxius.

Sicambre, cui gnati fortunam Regina crediderat, mediocris sortis mulier erat, quia neq; apud illustres satis infans latuisset, neq; tenerrimo corpori in egena familia satis potuisset sperari subsidii. Illa conscium maritum adduxerat, (Cerovisius nomen est) cui haud procul regia tradidit sanctissimum pignus, & portare molliter rogavit. Huic misericordia, & spei magnitudo, satis alumnũ commẽdabant. Igitur diversus ab uxore, ne quid familia suspicaretur, ad prædiũ suũ ivit. Agrũ enim satis anplũ colebat ad Rhodani ripas, nulli oppido contiguũ, & sanctitatẽ familiæ rustica simplicitate servaverat. Vbi domũ pervenit, mentitus abjectũ se infantẽ in sylvæ vicinia sustulisse; redeũti haud multo post uxori occurrit, coramq; suis rogat, uti miserrimis labellis velit ubera admovere, nondum scilicet à filio oblectato arentia. At mulier tanquam ignara fabulæ cuncta anxie rogabat, qui parentes infanti, quod misero fatum, aut cur projectus esset vultu tã lepido, nihilq; in eo à ratione humani corporis errante natura. Is nihil se præterea scire finxit, quã quod in bivio sylvæ,

ſolis paſtoribus aut venatorum ſtudiis cognito, jacuerat vel inhumana vel miſera poſitus manu. Suſcepit inter hæc Sicambre vagientem; queſtuſve & lachrymas dato lacte compoſuit.

Ita cunas regius fœtus, pro claritudine quidem generis exiguas, ſed uti tempora erant fæliciter nactus, ubi ingredi potuit atque fari, cœpit in aliam ſpeciem creſcere, quã quę ſolet in ejuſmodi patrumfamilias domibus videri. Vivax indoles erat, nec venuſtiſſimo corpori impar; Pręcipue Ceroviſtus, & Sicambre, conſcientiæ & charitatis ſtimulis cuncta in eo mirabantur; impoſitoque à Regina nomine, quod multorum Principum fuerat; appellabant Aſtioriſten. Sed Reginæ vix hæc tuto poterant nunciari; quam ut plurimum ſemel in menſe Sicambre, ad conjugẽ meam veniens, furtivi colloquii lætitiâ reficiebat. Nam homines ruri aſſueti ſæpius in Regia cerni timebant; à conſciis quoque matronis identidem admoniti, ut quam maxime ſuſpiciones vitarent.

Vertebatur ſeptimus annus, cum Regina tenendi filii deſiderio victa, me quem ſuæ domui Præfectum fecerat, his verbis compellavit; Non meruiſti, Gobrya, uti tuam fidem muliebri leviorem exiſtimẽ. Conjugem tuam diu eſt quod ſummi arcani arbitrã habeo, & ſilentio quod pręſtitit meis rebus, primam hanc gratiam refe-

referam, quod conſcientiæ etiam tuæ deponam meas curas, aperiamque pulcherrimum facinus, in quo tegendo, mea & Galliarum ſalus ſtat. Sciſne, Gobrya, quid te jam velim? Nihilne te uxor rerum noſtrarum edocuit? Ego præterquam quod rei expectatione eram tactus, adhuc ſimplicius vultum fingebam, ut integram accepti ſecreti gratiam ſibi Regina habere me crederet; & præterea uti fidem uxoris commendarem, quę utiq; neq; rem ad me detulerat, neque tamé in totum fefellerat conjicientem aliquid magnum agi. Tunc vero Regina non liberius modo ſed & ſuavius rem totá effata eſt: Qua audita, nihil tam grande ſuſpicatus contremui, & paulatim per narrationis ſeriem redeunte animo, laudavi maternã pietatem, aſtumq; utilem regno, cui tyrannus imminebat. At illa: Nunc tenes quo loco ſit fœlicitas mea. Tot opibus, tot honoribus culta, ſolatium quod privatæ matres habét adhuc neſcio. Servemus Diis volentibus, Gobrya, hoc ſenectuti noſtrę præſidium, hanc parricidæ Commindorigi perniciem. Tantũ Superi velint, uti creſcat avo quam patri ſimilior. Intelligo nihil auſpicatius ejus moribus eſſe. Vultum quidem aliquoties vidi; dum eum ſua alumna in templis ex compoſito producit. Quam auté miſerũ credis, vix conſpectum unicæ prolis tuto poſſe uſurpare, & penitus colloquia eſſe

sublata? Tu sodes ad domum in qua alitur proficiscere. Nam facile aliquid in viæ causam effinxeris. Voluptatem mihi debitam tibi credo, eam ad me pro parte pervenisse arbitratura, si te mandata suavitate expleveris. Mihi deinde bona fide referes de indole pueri quod licebit conjicere. Forte etiam cum Sicambre aliquid comminisceris, quo eum sine suspicione possim perfunctorie saltem amplecti.

His à Regina dictis, gratias, ut oportebat, egi, quod in tantis arcanis mea præcipue opera uti vellet. Sponte eram à Commindorige aversus, & hac tantæ factionis dulcedine, facile pericula contempsi, quæ illa spes, & conscientia, afferebat. Igitur postero mane egredior in agros, monstratamque à rusticis viam tenens, ad villam pervenio: Cujus ambitum postquam intravi, in area, qua rustica armamenta cum aratris jacebant, video puerorum aliquot chorum, inter se simplici temeritate ludétium. Propius ego accessi, si illo forte cœtu itineris mei causam offenderem. O hospes! Non authore, non indice illic opus. Tot heroum scilicet stirpem satis efficax natura monstravit. Alii rustico vel puerili metu diffugiunt, aut timide pectore toto aversi, me reflexis intuentur cervicibus. Restitit ille, nihil territus inassueti hominis vultu. Arcum habebat ætati & viribus parem; cui in terram statuto innixus me

oppe-

opperiebatur. Firmus,& liberalis, totius corporis gestus. Sufflava cæsaries, & ipsa negligentiæ opinione melior. Sparsa enim non cervicibus tantum, sed per incensam ludendi impetu frontem jacebat. Oculus inter jubentis mulcentisque aciem; os, supercilium, genæ, qualia in Cupidinis signis aspicimus. Ego subita veneratione exhorrui, & breviter Deos precatus, uti donis faverent, timui tanquam puero privatę sortis loqui. Sed ne scenam turbarem, ex equo tantum desilui, rogavique quid parentes agerent, aut ipse valeret. Ille patrem cum familia ruri opus facere respondit, matrem vero domi esse, eamque se, si juberem provocaturum. Facies vero, inquã, suavissime puer, &, nisi molestum est, ego te quoque ad fores comitabor. Ducere ergo cœpit, rogatusque per jocum in quas feras suo arcu uteretur; prorsus innocenti ingenio: Nondum, inquit, mihi lupos insectari cum nostro Sticho & Ambirino, pater concessit: In annum adhuc unum distulit operam meam, & multum tibi debebo, quisquis es, hospes, si numerum dierum mihi referas, qui annum constituunt. Iam enim aliquoties sensi, me, quia puer sum, nec spatia temporum novi, ejusmodi promissis esse frustratum. Risu ego plenissimus: Frustra, inquam, hoc rogas. Nam nec memoria tibi sufficiet tanto tempori observando quantum à me de-

me destinari efflagitas. Imo (refert) mihi dari calculos vellem numero dierum pares. Reponam in abdito, eximamque quotidie singulos, uti cum anno finiantur. Amplectebar animo puerilem solertiam. Vestigia autem ex composito premebam, uti diutius lepidissima contemplatione perfruerer. Sed Sicambre, nescio unde admonita, esse aliquem qui suo filio colloqueretur, foras exiluit, &, uti tanto deposito timebat, vultu solicitudine vario ad nos delata est.

Vt vero me agnouit, dubia adhuc an scirem cujus stirpis puero loquerer, aut quæ omnino fortuna mihi ad se viam præiisset, me recepit sub tecta, perplexe de causa itineris rogando, & quid mea conjux valeret. Sed postquam consedimus, risu inter dubia verba pendente: Multum est, inquam, quod de uxore mea querar, nisi in te recipis crimen, faterisque, te magistra eam didicisse, quá alta taciturnitate simulatio obeunda sit. Neutri quidem, quod jam pupum istum novi, habeo gratiam, quæ pervicaciter siluistis, sed ipsi Reginę, cujus jussu vos inviso; tecum quoque exacturus, qua commodissime ratione ipsa implere avidum pectus eodem solatio possit. Nam quod aliquando in templis eum videt, parum est ad desiderium matris. Vult amplecti, vult loqui, mentem denique saltem semel satiare propiori dulcedine.

dine. Sicambræ facile fuit excusare silentium. Gratulata deinde est, quod Regina profitente ad hoc secretum pervenissem. Denique haud unicam viam monstrabat, qua Astioristes ad matrem duceretur: Sed omnia suspiciosa erant, nec placebant ipsi authori. Diu cunctati, nihil tutius habuimus, quam uti Sicambræ utpote sæpe apud conjugem meam visa, in agrum qui sub urbe mihi est, veniret cum puero: Et Regina in campis spatiata, umbrã quæ in prædio meo læta est, optare se diceret, moxq; in secreto conclavi non turbatos, non suspicionibus obnoxios amplexus daret Astioristæ suo.

Tempore igitur cum Sicambre constituto quo ad prædium meum veniret, rursus cum puero jocatus sum, varium specimen futuræ mentis eliciens: Vlnis denique implicui meis tam gravi imperio (modo Dei æquo faverent) debitum Regé. Secundum hæc, à villa in proximum oppidum discessi. Illic exacta nocte redeo ad regiam. Timandræ cum singula referrem, solum hoc grave erat, bidui adhuc moram promissæ felicitati intercessuram esse; quo elapso, cum omnia processissent, venissetque Sicambre cum alumno, adfuit & Regina tam exiguo quã fas erat comitatu; & paulisper in hortis spatiata, velle se in conclavi acquiescere uxori meæ dixit. Ducitur ergo in thalamum secreto quod

agé-

agebatur aptissimum, unde loquentis vox non excipi posset. Tum omnibus præter conscios, tanquam Regina somnum peteret, dilapsis, intromittitur ex vicino cubiculo fidissima Sicambre, applicitumque Reginę genibus filium tradit. Concesserat Regina ut adessem; sed quæ vidi, quæq; audivi, nullis verbis, nulla diligentia, digne retulerim. Adeo lætitia, pietas, dolor, flendiq; & amandi suavitas, omnem modum in Regina excesserat. Longo singultu vocem, & cæterorum affectuum imperium premens, tandem in puerum invadit, & pene ad utriusque pectoris livorem ligat amplexibus. Nec in uno habitu durans, nunc illũ paulisper submovebat, quo vultum, oculosque, & totius corporis statum liberiori obtutu suspiceret; nunc subita vi amoris repetebat brachiorum vincula, & tot bonis quæ in puero mirabatur osculũ dabat. Quasi sua essent hæc ipsa quæ cernebat in prole, jam tumidior videbatur; jam opinor, ultorem hunc destinans, incipiebat Commindorigem præcipiti voto despicere. Rursus amor, ipso furto incitatus festinanter sua felicitate fruebatur: simulq; cogitatio recessuri mox gaudii insanientem cogebat in lamenta. Quid multis? Nemo nostrũ tam altæ & miserandæ pietatis spectaculo non lachrymas dedit. Sed intererat nescire puerũ quantus esset. Nam nec silentii fidem promittebat hæc

ætas:

ætas; & si illa immature emersissent, certa erat à tyranno pernicies. Itaq; inter blanditias quas gnato Timandra ingerebat, nulla verba adhibuit quibus is sciret, vel Reginam eam esse, vel matré. Sed perculsus specie exultantis gementisq; mulieris, inassuetis præterea osculis fatigatus, cum denique illachrymari omnes videret, aliquantulum flevit, & nescius cujus in amplexibus esset, eam tamen veluti jubente natura brevibus ulnis cinxit. Sed illorum simplicitas annorum, longæ curę aut prudentię exsors, facile ab ea intétione se subduxit, cultusque Reginæ, quales ante non viderat, cœpit puerili contemplatione lustrare Lectuli pręterea, & stragula, tú quicquid ornatus in cubiculo erat, omnia oculis illis nova, per singula eunté morabantur: Vti nos quoq; tam innocenti ludo in amorem & pietaté rapti, illius oculos atq; gestus dulcissima imitatione sequeremur.

Dum his rebus abripimur, interim hora effluxerat, neque oportebat Reginę comitatum aliquid nostra mora suspicari. At illa non avelli sustinebat à filio donec spe rediturææ lætitiæ sibi imposuit, & ingenti suspirio concussa avertit se à puero, eumque abduci imperavit. Spes autem ea erat. Volebat me cum comitibus aliquot, mei tamen consilii ignaris, ad domum Sicambres pervenire, seu venationis specie, seu quid aliud videretur commodius,

illic-

illicque Astioristę indolem atque formam impense laudare; cum denique à parentibus palam petere, quem domi alerem inter urbanas disciplinas. Non enim eum agris videri aut solitudini natum. Oportebat deinde reluctatam aliquamdiu cum viro Sicambrem consentire. Post hęc puer adducendus in urbē tradendusq; conjugi meæ erat, tanquam ad ministeria illam ætatem decentia. Sic illius moribus eramus præfuturi: & ille non tumultuario aut brevi conspectu Reginam expleturus.

Sed illa, mi hospes, consilia, atrocior fortuna pervertit. Vix enim ab eo colloquio triduum erat, cum Cerovistus ille Sicambres vir intravit nostrum lumen vestibus scissis, omnibusque summi doloris indiciis funestus; Vtque me vidit, nihil dissimulato planctu verberans utraq; manu pectus: Dii, inquit, nos perditos, ô Gobrya, voluere. Astioristes nocturnis grassatoribus præda, an, aut vbi vivat, incertum est. Abvexit hunc proxima nocte armatorum violentia, qui spoliatis penatibus meis subjecere denique ignem. Neque nostra tantum tecta hæc pestis consumsit; acta est præda ex vicino omni agro: Et ego illi turbini superstes, non potui vestigia servare impiorum; quia celeriter trans Rhodanum aliquot scaphis delati sunt. Quid vero me facere, quove conferre, nunc author es?

Hæc

Hæc narrante Gobrya, penitus Arsidas, tanquam in cladis & jacturæ parte esset, expalluit: indignum fuisse facinus proclamans, subindeque interrogans, an sic puer periisset. Quippe majora de eo expectabat, nec à negotiis quæ tunc curabat aliena. At Gobryas: Multo, inquit, frigidior ad nuncium illud fui, quam te nunc, hospes, video esse. Segnem tamen esse non sivit tumultuarii mali præcipitanda curatio. Itaque homini imperavi, ut inutilem gemitũ paulisper supprimeret, mihi quicquid contigerat prolixius memoraturus. Auditis omnibus, varia animo versabam: unde prædones essent; consultone incidissent in puerum; qua celeritate, qua manu persequendi; denique an deferri ad Reginam hæc clades deberet. Sed hæc postea commodius narravero. Video enim ad cœnam tempus esse, quam corrumpi jam aliquoties ministri monuerunt. Atqui, refert Arsidas, hilarem convivam non habebis, nisi me ab hac solicitudine absolvis; quo successu dolueris, quodve Reginæ supplicium de prædonibus datum. Paruit Gobryas flagitanti; raptimque edocuit, nihil se aut Reginam ad luctum aut diligentiam reliquisse. quamvis & secreto gemebant, & prætextu alio quærebant in latrones. Cæterum rapto puero nihil in iis fuisse auxilii. Nam neq; repertos qui eum abvexerant; neque superfuisse vestigia qui-

bus ipſe ulterius quæreretur. Ergo Reginã hoc quoq; tunc facinus aſcripſiſſe Commindorigi; ita meritis qui per ſcelera vivunt, uti non ſuorũ modo facinorum, ſed & interdum alienorũ infamia laborent. Poſtea liquidius eſſe reſcitum, prædones in Allobrogum montibus, quo minore invidia in alieno ſolo quam in patria peccarent, facta manu Rhodanum tranſiviſſe; ſpoliis deinde onuſtos, poſtquam in ſuam ripam relati ſunt, diviſis manubiis agmẽ ſolviſſe, ne multitudine proderentur. Ita periit ſcitiſſimus puer, inquit; & propemodum in amiſſi deſiderio mater.

Adhuc confuſior Arſidas; Videor, inquit, magni ædificii apparatum ſomnio conſpexiſſe; quod poſtquam artificum manibus crevit, marmoribus & picturis inſigne, uno hominum me à ſomno excitantium plauſu perierit. Sic poſteaquam ſervaviſti, poſtquam perduxiſti puerum ad annos, quibus promitteret ſe non fruſtra ſervatum, ſubito eximis nobis. Sub hæc verba, aſperius intra ſe indignatus, ridebat tacite imprudentiam Gobryæ, qui tot verbis tantam ſcenam apparaſſet, in qua nihil deinde ageretur. Nec Gobryam latuit hominem eſſe commotum. Itaq; ut hoſpiti vultum reſtitueret: Si hilariter, inquit, cœnas, reducam deinde puerum, matrique ſiſtam incolumem. Mutatus ad hęc verba eſt Arſidas, qui altiori ſpe, quam Gobryas

bryas credebat, rei exitum fœlicem optaverat. Cum vero se ad mensam componerent, excusavit hospiti Gobryas, quod in medio lectulo accumbere juberet ex Druidis unum. Ita Gallorum religionem ferre, ut hoc hominum genus sive in scenis sive in conviviis honoratissima occupet. Supra hunc vatem Arsidas; infimo Gobryas loco accubuit. Cœnantibus multus sermo de Druidis fuit: dubitante Gobrya, utrum plus Arsidas scire, an narrare vates vellet. Qui ubi se non in Gallicis modo sacris regnare, sed disceptatores litiũ esse, totamq; ab suis præceptis juventute pendere memoravit, magnam quoq; apud se poeseos, tanquã divinissimę artis curam esse, lentis & grandibus verbis monstravit: in eo sermone diutius hærens, ut aliquid rogaretur recitare. Quod ut Arsidas sensit, coegitque volenté retulit ille versus, à se non pridé, ut ajebat, constructos; quibus Deorum æquitas celebrabatur, qui diu lædi se passi, tandem ex dignitate desæviunt.

O sontes animæ, quarũ vesana lacessunt
Facta diu Superos; lentum ne spernite Numen,
Ne, miseræ, tardoque graves examine pœnas.
Sera licet sint tela Iovi, nec protinus omne
Ad scelus armato turbet sua sydera nimbo:
At vigili stat mente memor, pœnasq; merentum

Annumerat Nemesi justa Themis ardua cura.
Hinc lethi innumera facies, & funere pejor
Mens ægra, atque alta divulso in pectore Dira.
Hinc nulla fluviis ripa, & victricibus undis
Spumeus in medias Triton venit altior urbes.
Quid memorē versis exutos meßibus agros,
Ventorum seu vulsit hyems, sive agmine fœdo
Densus aper strictis effodit pabula rostris?
Quid cum sæva lues circū tabentibus auris
Inspirat celeres per membra furentia mortes?
Aut pater armipotens mediis incendia fundit
Gentibus, & saturas restinguit sanguine flammas?
His Superum vindicta modis (ne tarda queramur
Supplicia, & faciles violari crimine Divos)
In meritas sævit gentes, & sæcula cunctis
Exhaurit fatis. At nos miserabile vulgus,
Ignari quæ tela sonent, cur turbidus æther
Æstuet, unde anni fragiles, & rara senectus,
Naturā, & caßi damnamus corporis artus,
Fortunaque vices. Nihil heu Natura, nec artes
Peccavere Deum. Sed nos cunctantia fata
Vrsimus, & cæcas peccando accendimus iras.

Cœna,

Cœna,ut, bellum & maria ferebant, eleganter exhibita: Tempus est, ait Arsidas, scrutari omnia transRhodanum;& ex latebris Principem vestrum eximere. Tum Gobryas: Strenue factum à nobis, & tunc omnia frustra cesserũt.Quatuor totos annos amissũ deflevimus. Quinto anno necessariũ in Allobrogas bellũ fuit; quod de finibus disceptarent, imminerentque fœlici viciniæ. Parum interest illius belli casus te scire, præsertim quæ tumultuariis & obscuris manibus gessimus. Vna fuit acies justa, qua profligati Allobroges castris quoque exuti sunt. Noster exercitus dives præda, vix captivos capiebat, vix spolia; torquibus armillisque ex auro (uti mos Gallorum est) in illa strage innumeris. Tres fuerant Allobrogum Reges prælio illo fusi: Inter quos fama & dignitate præcipuus Aneroestus appellabatur: Cujus tentorium dum victores despoliant, quidam miles in illius vestibulo adolescentulũ egregiæ venustatis conspicatus, cætera præda neglecta, eum habere concupiit.Is majoribus quam pro ætate spiritibus gæsa quassabat,abnuebatque se vivũ capi posse. Nec violare tenerum corpus miles sustinuit,sed sodale advocato circuivit pugnacis pueri terga. Ita vix demum lacertis occupatis,à frendentis manib. tela excussa sunt. Videbantur indignæ vinculis manus,& fraus ab liberali indole ti-

meri vix poterat. Si itaque promitteret non fugere, pollicentur, nullis servitutis notis astrictum, comiti quàm captivo similiorem secum iturum. Is vultu tanta clade non dejecto, haud se Diis repugnaturum, dixit, quibus sua captivitas placuisset; nec secius fidem quam antea libertatem culturum.

Non sine numine Deum fuit, quod tantopere militibus puer placuit. Abvexere jam volentem, & invidiam timentes, non à multis eum conspici passi, jam non procul urbe regia aberant, cum in me inciderunt. Si qua fides, stupui in adolescentuli vultu; illosq; avidissime percũctatus (nam nec mihi erant ignoti) unde hæc præda, & an venalis esset: Retulere, hunc se inter captivos eximium. Commindorigi donum servare. Credo veritos ne illum mihi deposcerem, objecisse Commindorigis nomen. Scis Gallorum sagula totum corpus non tegere. Itaque dum intentius in ejus contemplatione hæreo, & Dii nescio quid animo meo grande magis magisq; subjiciunt, forte flexit ille cervicem, meque momento temporis nimio gaudio imparem propemodum confecit. Nam quid loquar fœlicitate illa dignũ? Prodidit, mi hospes, regii sanguinis notas; illam, inquam, naturalis purpuræ spicam, quam in Reginæ filio, ut antea monui, fata expresserant. Loqui non poterã in impetu exundantis

læti-

lætitiæ. Sudor quoq; & subita vestigiorum infirmitas, adhuc dubia & anxia vota pulsabat. Tum præsides gentis Deos tacite veneratus, ut adessent spei tantæ: Egregium mehercule munus, inquam, Commindorigi invenistis. Sed videte, Commilitones, num Reginæ non aptius tradi possit? Adhuc ætas est non turpis gynęceio, memorque aliquando per quos Dominæ fuerit traditus, fortasse deinde vos provehet. Nã & Commindorigi hunc si datis, tamen ad Reginam perveniet; Commindorige hanc muneris gratiam apud illam occupante, quę jam vestra, si sapitis, erit. Milites pauca inter se colloquuti, ãgũt gratias quod eos consilio juvissem: cupere quoq; se mea opera intromitti ad Reginam. At ego non id tantũ in me recipio, sed charissimæ prędæ timens, avidus quoq; certiora cognoscendi ex puero, eos ad cœnam voco.

Postquam domum pervenimus, leniter adolescentulũ cœpi affari, & rogare quod ei nomen esset. At ille, se Scordanem in prima captivitate appellatum, in ista secunda adhuc nescire, quod sibi domini nomen imponerent. Tu igitur, inquã, jam antea semel captus? Certe, subjicit ille. Vnde autem, mi puer? & quod tibi primum nomen? Ex ædibus patris (ait) obscure memini adhuc imbecillem, armatorum violentia fuisse direptum. Nec quid ultra memini, nisi nos ruri habitavisse, & me

Astioristem à matre nuncupatum. Sed Rex Aneroestus dono eorum qui me rapuerant deinde habuit, inter cujus liberos pene haud dispari cultu, vel gratia, pulcherrime aliquot annos egi. Voluit quoque in rudimentum militiç, uti bellũ hoc viderem; in quo, heu! & quid illo actum sit nescio; & ego jam alia fata, ac ut opinor viliora, exorsus sum. Sub hæc verba dolore animi turbatus est. Sed ego jam certus negotii, adoratis numinibus, in quæ potius quam fortunã, referebã rerũ seriem: Nihil, inquã, ô puer, in te Dii peccavere: neq; fatis ingratus sis, quæ te in Reginç familiã asserere tot casibus laboraverunt. Magnæ fœlicitati servatus es, puer.

Impotens lætitiæ eram, & nocte inter maximæ spei omniumque bonorum inquietas imagines ducta, militibus significo me ad Reginam ire, illis aditum impetraturum. Cultum solito nitidiorem assumseram, coronamque habebam tamquam sacra Diis facturus; vultus præterea erat inter gaudii sensum porrectior: quæ omnia recentis victoriæ excusabat hilaritas. Inde hoc habitu cum Reginam salutassem, paululum fallere constitui, nec à principio lætitiam totam dare. Igitur, Ne mirere, Domina inquam, hanc animi insolentę lætitiam. Dii arcana vi somnii ita me impulere. Forsitan superstitiosũ appellabis. Sed adeo certa fuit quç dormientem

egit

egit imago, uti nec somniis illā annumerem. Ne amplius dissimulem, vices tuas jam gaudeo. Ita tibi fœlicem hunc diem portendi monstravit Mercurius credo, aut si quis est alius Deorum nuncius, qui venturarum specie rerum summos mortalium erudiat. Tum Regina; Quinam autem, Gobrya, hi gaudii montes? aut verius quid insanis? Videbam (subjicio) sub auroram, cum purioribus somniis tempus est, honestissimæ puerum frontis, his me verbis compellantem; Vade ad Reginam, Gobrya. Nunciabis me ad illam adventare. Tamdiu expetitum hodie securissima ratione conspiciet. Quis tu autem es? inquam. Nam neque vultu isto ac genio, inter te & ullam Deorum prolem disconvenit. At ille iratior; Adeone Astioristem ignoras, uti nomenclatore opus sit? Non novisti Timādrę filium, Principem tuum? Illico loquentem agnovi; cumque vano conatu niterer ad amplexus, excitavit animi impetus membra, & per ingratissimam vigiliam puerum amisi. Divinum fuisse præsagium, Domina, illinc intelliges, quod tanquam cogentibus Superis, de eventu nec ambigo. Tenebis hodie Astioristem tuum. Regina his auditis demisit in pectus anxium vultum, rursusque se erigens, adeo nihil lætum ostendit, uti jam pœniteret me fabulæ. Quid tu me, inquit, rapis in dolorum memoriam?

Aut hęc fortuiti ſoporis delira ſpecies ſint; aut ſi quid ſimplicius Dii ſignificant, vita hodie defungar, amplectarque inter manes filii umbram. Imo, Domina, inquam, niſi mea promiſſa proceſſerint, vel mulctato exilio, vel quod omnium ultimum, odiſſe me velis, Ibo ad templum; agamque cum Superis uti promiſſa repræſentent.

Tanta alacritate coegi uti ſperaret; protinuſque digreſſus, pro templo ac Diis meam domum habui, unde fœlicitatem expromerem. Milites ergo cum munere ſuo in veſtibulo regiæ conſtituo; per Præfectum regiæ cuſtodię familiarem quidem meum, cæterum rei quæ agebatur ignarum, paulo poſt introducendos ad Reginam; Ad quam interim redeo; teneoque ſilentium; ſi quid forte ipſa prior inciperet. Conſtabat eſſe commotam. Nam interdum ambulabat præter ſolitam veſtigiorum menſuram; interdum reſidentem acerrimæ cogitationes figebant; in me denique ſæpiſſime intuebatur: Cum ecce Prætorianorũ dux uti rogatus à me erat, intravit, monuitque, adoleſcentulum de præda venuſtiſſimum adeſſe, quem duo milites munus Reginæ adduxerant. Perturbatus Timandræ animus, nondum fata, quamquam ſeſe jam explicantia, capiebat. Nec quid majus ſuſpicata, milites juſſit admitti. At vero ubi cum munere fuerunt in conſpectu, ſuaviſſime hoſpes; ſtu-

pore

pore & affectu crescente per gradus, uti correpta, uti possessa diriguit! Spes quam feceram vix passa est ut audiret suum munus commendantes: sed ultro, periculoso & temerario impetu, inspexit in pueri cervicem, agnitoque natalium signo, uti confusam mentem tegeret, aliquamdiu pallam in vultum duxit; quasi oculis male esset. Obfirmata deinde, os retexit. Tandemque militibus post promissa & gratias dimissis, mihi secreto his verbis blandita est: O præstigiator! vigilans scilicet somniaveras! & quæ vera sciebas, quo differres gaudia mea, referebas in soporis vanitatem! Scis quo modo te ulciscar? Tardiora præmia erunt; quæ, fateor, debeo tibi summa. Referes postea, qua ratione in puerum incideris. Nunc illum accipe; & tãquam ad nostra obsequia instituendum ale. Disciplinis tenerum imbuemus, quæ summam sortem decent. Sine suspicione interim illius aspectu & colloquiis fruar.

Post arcana hæc verba, mihi publice puerum tradit, quem Scordanem appellabamus. Ipsa, quo solutius lætaretur, in secretum secedit. Militibus autem præmia cum fide persolvimus; regia quidem, sed non tamen invidiosa, aut paria dono. Ecce autem in illo sereno non temnendam vim subitæ tempestatis. Rex Aneroestus missis ad nos præconibus, nunciabat: Si quis suavissimum puerum, sibiq; inter filios nume-

numeratum, reddere vellet, tantilli capitis pretium talenta centum fore. Pertimuimus ad illius importunam benignitatem. Nam qua invidia aut suspicione hunc Regina servaret, quem tam chari suus patronus licitabatur? Saltem barbaræ crudelitatis videretur, & hoc gaudium seni, & tot bona puero invidere. An cessaturus denique esset ipse Scordanes, si ad vires fugiendi adolevisset; aut aliis centum talenta quæsituris non se quoque ad furtum præbiturus? Dum hæc timemus, & nec placet cum Aneroesto pacisci, nec honeste retineri puer potest; fortuna Aneroesto infesta illico nobis favit. In eum siquidem sui cives insurgunt. Subitum bellum fuit; exituque cruento in acie ceciderunt filii Aneroesti, quos duos spei eximiæ habebat. Ipsum (quamquam non repertum cadaver est) illa strage occubuisse crediderim. Et tum quidem qui eum dejecerant, regnum illius tyrannico ambitu ad se traxere. Vix tantam Aneroesti cladem Scordanes vivus tulit. Tanta illi pietatis, suæque jacturæ supra ætatem cognitio erat. Tamen mora, & (quis puerum crederet?) argumentis demulsimus. Ita redditus sibi, nobisque servatus, expectatione celerius, omnem sui admiratione ordinem, omnem ætatem, in regia complevit. Seu equitandum, seu tela mittenda, seu ductus in pariete orbis sagittas

expe-

expectabat, statim æqualibus major, tantus denique erat cui possent magistri invidere. Nec superba, aut pervicax naturæ fœlicitas. Amabant omnes vinci, quia prius neminem ulla arte quam humanitate & obsequio superabat. Nihil in colloquendo urbanius. Cunctis cedere, ambire universos, fœcundissimus salibus, quos, ne læderentur cæteri, in se primum experiebatur. Adolescebant præterea vires: quas durabat lucta & palo; cursu quoque & venatu, domandisque jugalibus; multa præterea insomnia parco victu; & tempestatibus anni totius, ipso usu, valetudini suæ conciliatis. Avi denique sui (quod ego & Regina præcipue apud nos gaudebamus) exhibebat non indolem tantum, sed vocem & gestus.

Haud multo plus sedecim annis vixerat cum animum illi ac vires maturavisse visa sunt fata, ne omnes periremus. Quippe Commindorigem ex nimia copia fastidium ceperat nostri obsequii. Vltra bonorum patientiam sæviebat, scelere diuturno audacior, expertusque quam inulte Britomandes despici posset. Ad extremum nomen regium haud obscure optabat, clientum suorum vocibus in hac ambitione frequentibus; uti dicerent, languescens sub Britomande imperium, à strenuo homine excitandum. Plus regnum Commindorigi debiturum, quam
Com-

Commindorigem regno, ſi id ei placeret auſpicari. Parum intereſſe Britomandis ad regia munia inepti, ac præterea virili prole carentis, quo nomine appelletur. Commindorigem non ſolum ex prima nobilitate, ſed præterea virum eſſe. Iamque haud procul ab exitu erant furioſa conſilia. Dicebatur tyrannus agitare, quo tutiſſime munimento Rex cum ſua Timandra teneretur; quæ ad eorum victum vectigalia relinquenda, quis utrique comitatus, quæve cuſtodia. Adeo denique deſpexerat jacentem Britomandem, uti perplexe auderet ſciſcitari, an relinquere ultro poſſet tam grave & moleſtum negociis regium nomẽ. Quippe ratus, multum ſibi deceſſurum invidiæ, ſi id à volente impetraviſſet. Laceſſitus indigniſſima voce Rex, tunc quidem tenuit iram; ſed deflere deinde apud Timandram fortunas ſuas cœpit. Illa nihil cunctandum exiſtimans, &, ſi fata obſtabant, ſaltem fortiter pereundum; Habeo, inquit, quo te ab impio hoſte vindicem, chariſſime conjux. Sed timeo ne me facilitate tua deſtituas, detectiſque apud inimicos machinis, mecum quoq; te obruas. At Rex Diis ſuperis Manibuſque invocatis confirmat, ſe non tantũ ſilentio, ſed etiam auctoritate acceſſurum Timandræ cõſiliis. Agnoſcere miſerã mentem quantũ ante peccaverit; ſed vi injuriæ cladiſq; quæ inſtabat, jam fortiorem eſſe.

Timan-

Timandra his verbis lætissima; Si fidem servas, ait, die crastina vel victores dignitatem asseremus, vel reges moriemur. Cęterum nemini ipsa in illam noctem communicavit consilium; nisi quod fidissimos aliquot admonuit, ut ad se sub auroram convenirent. Mihi autem non tantum adesse, sed alumnum adducere præcipit, vultu adeo extra ægritudinem ficto, uti nihil insolens aut turbulentum conjicerem. Tunc Commindorix venationi operam dabat, tertio ab urbe milliari; ante biduum profectus in regiam domum, ubi saltus, & feræ solis Principibus servatæ sunt. Prima igitur luce coimus ad regiam, ut erat imperatum. Sedecim non amplius eramus, quos ipsa ante Regem constituit, omnes ex numero Optimatum, & Commindorigi vel publice, vel privatim inimicos. Cumque alumnum meum propius jussisset accedere, ita ad Regem loquuta est. Adhuc incerta sum, Domine, an tuo judicio crimen sit, quod tanquam egregium facinus professura advenio. Celavi te enim fœlicitatem tuam, ut ea securior tibi esset. Nam hostes crescentem sustulissent, quæ matura nunc eosdem pervertet. Ignosce igitur quod tamdiu silentio meo factum est, uti nescires quantum Diis debeamus. Et, uti rem paucis aperiam, desine isto adolescēte vivo, te liberis orbum credere, qui patrio ritu in sceptrū succedant.

Nam

Nam per Deos Deasq; quotquot appellari fas à me eſt;hic eſt filius tuus,hunc ignaro tibi peperi, mentita puellam ex me natam, quam paucis menſibus quibus vixit, de meo nomine Timandram appellaviſti. Simulandi cauſa fuit, ne in illum Commindorigis impietas aliqua arte ſæviret. Cæterum quamquam grave eſt præſentem laudare; dicam tamen quod non poteſt ſileri, aſſurrexiſſe eum in indolem dignam majoribus, & Deos ſuâ cura prolixius quam optare auſa eſſem, meum conſilium aſſeruiſſe. Quippe naſcenti, penates ruſtici quidem,ſed fidi,contigerunt. Ita infans deliteſcere atque ali commodiſſime potuit. Creſcentem ſeu prædonum vis, ſeu potius benigniorum mens Cœlitum,deduxit ad externi Principis aulam, in qua ſine ſuſpicione aſſuevit elementis negocioſæ & exercitæ vitæ. Hinc à Diis ſpecie prædæ nobis redditus; ita conſummavit pueritiam, ita viriles annos exorſus eſt, ut utilis eſſe poſſe incipiat, nunc cum tolerabilis Commindorix deſiit eſſe, qui premendus eſt, ó Rex,aut accipiendus in dominum. Quantum enim à captivitate abes? Quid aliud expectamus quam vincula? Age potius, chariſſime Conjux, ulciſcere una hora tot annorum audaciam. Quod ſi te patientiæ conſuetudine deſpicis, at regnum avitum huic ſoboli tuæ ſerva:Procerum etiam miſerere,quos

hic

hic vides. Nemo enim illorum est, qui quoniam pro majestate tua stetit, non debeat aut mortem, aut ea contumeliam graviorem, expectare à tyranno. Noli tuam dignitatem, conjugem, prolem, & tot fidelissimorum salutem nûc prodere. Nec de mea fide dubites; quasi novandis rebus hunc falso sanguini regio ascribam. En collo, en cruri extremo certissimas notas, tanquam fatorum sigilla, quibus vario discrimine amissus repertusque, me & illos qui conscii mecum erât non fefellit. Sed præterea ejusmodi sunt tempora, ut etiamsi hæc commenta à me essent, debeas commoda fraude uti. Interverte tuum hostem, nullis facilius artibus quam hac novitate domabilem. Parta pace de hujus natalibus maturius habebis quæstioné. Nunc si quod est esse non credis; at tua interest uti credere fingas. Versa deinde ad filium: O mi Astioristes, inquit, (ita enim nascentem appellavimus;) liceat nunc te tandem bona fide amplecti. Mi gnate, tot mihi lachrymarum, tot votorum materia. Da frontem, da ora ad osculum. Nunc primum & te nasci, & me matrem esse existimo.

Sic loquente Regina, omnes præter me obstupuerant. Solus enim sciebam vera esse quæ illa referebat. Sed nec in totum ab admiratione aberam, quod adeo improviso mihi consilio rem ad Regem de-

tulisset. Cæterum ex omnium ore constabat quam hoc novum mentibus esset. Rapta voce, vultuumque constantia, in se mutuo intuebantur. Deinde hi Deos vocabant, alii mittebant lachrymas, aut sublatis in altum manibus taciti mirabantur fortunæ ingenium. Ita enim Regina vixerat, ne quis fraudem ab ea metueret. Nemo altius tamen ipso Rege, & Astiorisse, mutatus est. Rex gaudio cæterisque affectibus amens, non loqui, non moveri. Inspiciebat nunc in conjugem, cui longæ fidei experientia credebat, nunc in filium, & ipsum non minima perturbatione attonitum. Cum enim in illius collum Regina invaderet, non ausus negare amplexus, non offerre, incertus contremuit. Sed Regina lachrymis in conjugis vultu visis audacior; Patiaris, charissime conjux, inquit, hunc recipi ad genua tua, aut si jam te patrem sentis, prior quoque porrige manum. At Rex: Non me adeo, fidissima conjux, inimici Dii agunt, ut hanc stirpem repudiem, virtutibus mehercule atque fama, quantumcunque regio generi ingens decus allaturam. Equidem sanctitate & prudentia tua fretus, non dubito quin ex me sit genitus. Quod si tamen ipsa deciperis, si quod non est esse existimas; nihil minus hunc filium mihi volo; uti, si non vincula naturæ intercedunt, saltem adoptione me faciat patrem. Simul in

pro-

procumbentem toto pectore se dimisit. Clarissimus juvenis, & omni virtutis experimento notabilis, pridem omnium corda sibi devinxerat. Igitur eorum qui aderant favorem nulla tantæ fœlicitatis invidia corrupit. Iam tanquam dominum intuebantur. Iam osculum manui vestique ferebant: etiam seniores revocabant ad avum Britomandem memoriam: & tum vere, tum illudente oculos pietate, plurima ex vultu illius naturam in nepotem transtulisse monstrabant. Rex denique ab uxore quęrere cœpit omnem Deorum rationem qua servatus filius sibi esset. Sed Timandra: Minus occupatæ lætitiæ (inquit) erit illa narratio. Nunc à jugulis nostris depellamus perniciem. Quamdiu Commindorix vivet, nec Reges esse nos, nec propemodum homines credam. Quo animo putas superbissimum hominem accepturum hoc tuæ familiæ incrementum? Sed frustra, si me audis, sævierit. Populi & militum animos subita nec difficili arte occupa. O si te sineret valetudo ad illos procedere, si coram facere tantis rebus auspicium! At ille; Possum ire, domina, possum: Et nisi aliud consulitis, placet populum in regiæ vestibulum ad concionem vocari. Hoc erat, inquit Regina, quod optabam. Præcipitanda sunt omnia, priusquam aliquid admonitus Commindorix turbet.

Præcones igitur tota urbe celeriter dimittit, qui populum ad concionem urgerent quam Rex esset habiturus. Omnibus ille videbatur insanire. Nam quis crederet Regem qui tot annis publico abstinuerat, repente prodire ad populum, ác etiam orare? Quid insolens, quid subitum contigisset? Monstra hæc singulis erant; mutuoque ignari, ut in incertis fit, rogabant docebantque. Sustinuere aliqui dicere, abdicaturum in ipsa concione majestatem hoc ultimum munus regiæ potestatis usurpare. Erecta omnium studia erant, fervebantque coeuntium turbæ. Prætoriani milites, & ipsi acciti, per centurias & signa constiterant. Sublimem inter hæc locum, instar scenæ, diligentissime excitamus; Ad quem postquam Britomandes Proceribus medius est progressus, & resedit cum Timandra in suggestu, sibique proximum statuit Astioristem; variæ in populo voces fuerunt. Hi ad Regis conspectum lachrymabantur, quærebant alii quid subite dignitatis apud Regem externo juveni accessisset. Sæpe denique imperato silentio Britomandes dicere exorsus est; Diis gratias haberi tam à se quam populo æquum esse, quod sibi filium, regnoque heredem reddidissent. Hunc juvenem quem prope se collocatum cernerent, Reginæ partum esse. Sed hostium metu cum natus est esse celatum, eductumque

ctumque ut privatę sortis infantem; deinde diversitate fatorum amissum ac receptum. Se illo primum die agnovisse eam stirpem, nec quicquam distulisse quin gaudium populo daret quod esse publicum oportebat. Ac uti gemina omnibus lætitia esset, se militibus quidem donativum promittere; oppida vero & portus triente tributorum & vectigalium levare. Fidem modo exhiberent viris dignam, adessentque Cœlitum cœptis, qui tam eximie Galliæ faverant. Astioristes deinde Rege jubente, populo militibusque loquutus est. Oratus antea omnibus fuerat; & tunc auspicatissimæ formæ sublimius aliquid accessisse videbatur. Is iterum donativo in crastinum promisso milites suos fecit; Populo quem vectigalium minuendorum pollicitatio jam mulcebat (ea enim atrociter Commindorix & sub invidia Regis intenderat) adhuc congiarium & epulum promisit.

Tam novis & arduis rebus, ad trahendas vulgi mentes magno momento fuere Optimates, qui cum Rege & Astioriste constiterant: hi firmiorum provinciarum rectores, alii Præfecti militiæ; propemodum autem clarissimis stirpibus nati. Itaque multitudo cœlum aclamationibus implevit; miles armis concrepuit; facilique & subito impetu, uti vulgi sunt studia, universa concio consensit huic fortunæ.

Soli Commindorigis clientes, tanquam in patroni exitio marcebant; aut illius freti potentia, tacite minabantur hæc omnia eo absente audentibus. Sed multitudini impares erant: quæ tunc quidem extra periculum fortis, mox subito terrore dejecta est. Quippe Commindorix sub hos motus urbem intravit, aliquid infcelens agi per suorum quosdam admonitus, qui ad eum decurrerunt, ubi primum vulgatum est concionem à Rege provocari. Is ut in venatico habitu erat, præcipitatione & iracundia calens, postquam vidit populum coiisse, & eminere in solio Britomandem, nondum ignarus quid ageretur, sed tanquam supercilio satis omnia compressurus, conscendit ad Regem. Nemo eunti obstabat, diuturna tyrannide non in odium magis, quam reverentiam & metum crescente. Ergo per cuneos populi, jam muti timentisque peccasse, ultro exceptus est. Manu venabulum tenebat, ferrum erat ad latus. Pauci ex domesticis, uti festinatio fuerat, comitabātur, nostris sparis maxime armati. Iamque ad sublimem contabulationem pervenerat, in qua Regem pauci Proceres circumstabāt; hujusque gradibus tumultuarie superatis: Quæ, inquit, hæc insolentia rerum est? aut quis Regi & reipublicæ, me absente, per seditiosos conventus illusit? Expalluerant omnes ipsa parendi timendique consuetudine.

tudine. Et parum videbatur in Rege opis esse. Solus Astioristes intrepidus stetit, processitque mox obviam, & leviter manu repulsum, ponere tela jussit, & ad Regem quem in solio conspiciebat ire modestius. Commindorix, aliquem id contra se ausum, acerrima indignatione permotus est, celerique consilio, ne impune hoc esset, contorsit in Astioristæ ora venabulum, quod ipsius declinatione vitatum, delatumque ad prætorianorum phalangem, peccavit in milite. Ensem deinde ex vagina uterque diripuit.

Memorabilius forte spectaculum, hospes, nostra ætas non edidit; quod uti te nunc etiam oblectet, finge animo rerum speciem qualis hæc erat. Quicquid spatii circa regiam fuit, milites populusque (& ipse de Gallicorum conventuum more armatus) late stipaverat. Scenam illam quæ Regis solium ferebat, accersiti à Timandra Optimates conscenderant. Rex altior cum conjuge sedebat in suggestu. Nemo tamen, ubi Astioristæ & Commindorigis enses fulserunt, aut accendere pugnam aut prohibere sustinuit. Tanquam aliquo fatali torpore omnes inhorruissent, undique silentium fuit; oculis mentisque in hoc unum certamen compositis. Ex illius enim eventu suam quisque fortunam expectabat: & ceu suus funderetur illis ensibus sanguis, sic quisque dolebant,

aut vovebant. Deos etiam arbitros pugnę plerique adesse cogitabant. Iudicarent illi de lite, id est, de Astioristæ natalibus. Si non fabulosæ vanitatis mendacio asserebatur in sceptrum, non commissuros Cœlites, uti per tanta servatus prodigia in debitæ felicitatis limine caderet. Ipsa quoque pugnantium species intimos affectus ciebat, & multorum animos trahebat in partes. Nam Commindorix mensuram mortalium prope excesserat: validissimi erant artus, & proceritati non impares; trux vultus, integra adhuc ætas; virium, animorum, militarisque & athleticæ artis ingens opinio. Contra in Astioriste vivida quidem, sed tenera adhuc ætas non altius quam hostis sui humeros staturam promoverat: Vultus, quamquam tunc minis asper, qui virginis esse posset; liberale vestigium; nec quicquam in eo timeri dignius quam amari. Et hinc misericordia apud bonos: quod cum experto & toties victore progrederetur. Cæterum paria arma erant, ensis utrique. Nec dubitaverat Commindorix ipso impetu juvenem proteri posse. Itaque spernenti vicinior tanquam ad facilem ruebat victoriam. Sed postquam adverso mucrone depulsus est ictus quem alte paraverat, & Astioristæ gladium ægre à jugulo removit; tunc vero diligentius in illum cœpit inspicere, & ut in justo discrimine se tueri.

Iam-

Iamque ensis utriusque vanos in ictus bis terque ceciderat, cum tandem Astioristes prior vulnus accepit in capite, qua in supremam frontem capillitium excurrit. Tum vero sudore ac cruore formosior impatienter excanduit. Circuire, accedere, relinquere hostem, artisque & ingenii mutatione lassare. Vrgebat nobilissimam mentem victoriæ decus & præmium; gnarus, illius mercedem certaminis Gallicum esse imperium. Sed omnium maxime pietas instabat; uti repertos parentes in dignitatem assereret. Ita hostem obsidenti tandem dedit se fortuna. Vt apud nos, de veteri more, cæsim pugnatur, destinaverat forte ictum in caput inimici, quem cervicis deflexio non in totum frustrata est. Incidit enim ensis in aurem, quam cum modica genæ parte dejecit in terram. Movit tyrannus cæsariem; horridusq; indignatione & minis infremuit. Furum pœnam ac dedecus ille casus inflixerat. Manabat & plurimus sanguis; adauxitque hoc ipsum insaniam, quod Astioristes (tanquam hoste contemto satis jocis vacaret) dati vulneris dolorem cumulavit ludibrio. Recruduit itaq; pugna; donec visus est Astioristes indignari tanto tempore constare victoriam. Fœlix ictus, & Galliç salutaris, qui Cõmindorigi lacertum eripuit; Quo prolapso institit victor, reclusitq; adhuc mori dubitantis vitalia.

Exultavit Arsidas intellecta victoria; quasi cadentem in arena gladiatorem suo plausu sequeretur. Neque mora: Videor, inquit, in Astioristem vestrum inspicere, Gobrya; qualis hoste confecto, labore periculoque jam grandior, se parenti atque vobis exhibuit, uti lætitia, uti successu, magnifice intumuit; quamdiu nudum ferrum, asperumque hostili cruore, prætulit manu. Iuvat, ô Gobrya, in tam dulci cogitatione hærere. Sed quid mentis militibus populoque Commindorige cæso fuit? Talem populum Astiorisses habuit (subjicit Gobryas) qualem optares. Voce, plausu, omni gratulatione efferbuit. Miles extemplo de jussu Britomandis, novo se juramento Principi obstrinxit. Nocte deinde festos ignes cives coronati choreis cinxere. Nihil aliud audiebatur in compitis, quam contumeliæ in tyrannum, aut Astioristæ præconia; quorum pars vulgaria erant, moxque casura; alia quæ constabant numeris, quoniam canebantur, diuturniora habuimus. Noster hic inter cæteros vates (simulque Druidam oculis designat) non abstinuit carminibus in communi argumento: quæ, ut adhuc tanquam recenti victoria lætemur, si, hospes, jubebis, ut est humanissimus, recitabit. His auditis, Arsidas, magis ne Druidæ ingenium temnere videretur, quam quod amaret narra-

tionem

tionem ejuſmodi interpolari carminibus, apertiſſimo vultu inſpexit in Poetam. Nec multum abnuentem exoravit, ut addito pene cantu, hos paucos verſus daret.

Nam quem de Superis colemus omnes?
Cui plus floribus intumeſcet ara?
Hic honos Superis ſit magis omnibus.
Non uno potuit Gallia numine
Exui vinclis, meritoque fœlix
Plaudere Regi.
Divorum cecidit manu tyrannus.
Hunc Tirynthius, hunc Diana telis,
Pallas monſtrifica perculit ægide;
Haſtis Bellipotens, fulmine Iuppiter.
Hunc & infeſtis petiit ſagittis
Certus Appllo.
Illi ſcilicet adfuere Divi,
Et ſuas tibi credidere vires,
O Heros, miſere flebile vinculum
Dum rumpis patriæ. Gallica Perſeum
Terra te ſenſit. Tibi liberata
Nupſerit uni.
O lux, ô bona, nec premenda nocte!
Sævum pene puer Giganta ſpernis.
Deſpexitque tuas ille ferox genas:
Qualis telai diu tergore reppulit,
Auſus imberbem maculoſus hoſtem
Spernere Python.
Te te delicias, ocellulumque
Naturæ juvenem! Ah pios nepotes
Ah dona cupidis chare parentibus,

Titho

Tithonus thalamo seu tibi cesserit,
Seu vehet curru, facietque lætum
Cynthia patrem.

Laudatis carminibus Arsidas vultum Gobryæ repetit. At ille; Non te superflua narratione conficiam, quæ Druidum, quæ Equitum decreta in Principes; quot dierum supplicatio, quæ ad omnia fana populi turba, uti denique omnes in pacem (quæ in tanta Commindorigis factione sperari vix poterat) sponte aut metu consenserint. Quia nox provecta est, hospes, & te dicendo fatigavimus; paucis ad hæc tempora nostrum Astioristem perducam, qui experimentum potentiæ suæ cepit, non voluptatibus aut insuetæ dignitatis superbia, sed liberalissima pietate. Cerovistum & Sicambrem, sub quibus vixerat infans, accivit in regiam; ipsique Cerovisto, negotiis scilicet assueto quæ patresfamilias decent, suæ domus præfecturam attribuit: Sicambrem tradidit matri; mox æquatam matronarum præcipuis. Cum eorum filio, qui & Cerovistus appellatur, puer assueverat lusitare, & tunc renovato commercio habuit inter familiares eximium. Adhuc illustrioris fuit in Regis Aneroesti memoriam pietatis. Hujus in se amorem meminerat; Centum illa talenta pro puero & captivo promissa, movebant gratissimum pectus; gaudebatque Timandra Regis illius casibus palam filium

ingemiſcere; conſcia ex meritis ſuis ipſa quanto magis amaretur. Itaque & honorarium tumulum excitavimus Aneroeſto, bellumque tyrannis qui ejus regnum tenebant indiximus. Vtilis regno hæc Aſtioriſtæ in alumnum devotio fuit. Nam domitis hoſtibus, terræ nobis & gentes ceſſerunt olim Aneroeſto regnatæ. Ipſe Aſtioriſtes bellum hoc geſſit; intraque ſex menſes validiſſimas arces in Alpibus, & quicquid in illis gentibus roboris fuit, ſic quæſiit ſuo patri, uti nulla fidelior deinceps provincia nobis extiterit. Vbi tyrannos Aneroeſti ſpoliis incubantes partim in acie, partim ſuppliciis cecidit, ad parentes inſigni triumpho revectus eſt.

In ea felicitate triennium à Commindorigis morte regnavit ſub paternis auſpiciis. Ratum eſſe volebat Britomandes quicquid ille juſſiſſet. Hinc magiſtratus, hinc milites edicta accipere, ab eo provehi Optimates: aut, ſi merebantur, premi. In eo acquieſcebat Timandra, ſibiq; domi & foris videbatur fortunata. Ter illa omnino pepererat. Primum natu Commindorix, per nutrices ſuſtulerat. Aſtioriſtes ſecundo editus partu, effecerat uti ſoſpes eſſet familia. Tertius labor, filia fuit, ſexennio Aſtioriſte minor. Hanc Dii volunt incolumem; ſpecie ac moribus inclyta vivit. Cyrthæam appellamus. His ſe duobus liberis Timandra oblectabat: omneſque

jam

jam cœperat elapsæ calamitatis oblivio; Cum mutandis ipse rebus magno, ut existimo, fato Astioristes incubuit. Cupiditati sciendi quæ tellus quive homines extra Galliam essent: sine cultu, sine comitibus navigare instituit. Herculem Theseumque referebat, & ex ultimo Oriente tot Heroas quæsiisse sibi laudem ejusmodi periculis atque vita. Addebat, in tanta potestate qua aulam regebat, se iniquis videri non tam asseruisse parentem in regnum, quam alia servitute pressisse. Sed alia, ut opinor, & secretiora suberant, quæ hanc illi peregrinationem commendarent.

Convocatis ergo Proceribus, consiliique novitatem mirantibus; his se parentes dixit regnumque tuendum paulisper relinquere. Nuncupasse olim vota remotissimis à Gallia Diis, quæ in eorum templis exsolvere deberet. Ne vero hanc ipsius mentem tristes acciperent, aut luctibus abeunti omen facerent. Rediturum enim incolumem & patriorum Deorum numine, & religione eorum quos petebat. Cum vero acriter repugnaremus; & ad preces gemitus quoque & lachrymæ passim accederent; ille, uti spe data mollioris sententiæ, non adeo timide aut enixe rogaremus, sponte quidem visus est flecti; Sed eadem subito nocte se ab aula proripuit. Tam arcano & periculoso itineri unus omnino placuit comes, filius ille Ce-

roviſti & Sicambres, quem ludorum ſeriorumque conſortem diu habuerat. Quo profecti, ubi vixerint, quid illis periculi, quidve virtutis, quamquam nuper redierint, adhuc fere incognitum. Adeo ſuos errores egregia fide tegunt. Tunc vero, uti timore, uti dolore ſtupuimus! Qui populi, qui Procerum vultus, poſtquam Aſtioriſtem abiiſſe compertum eſt! Lymphati homines ibant, viaſque ſcrutabantur & flumina; ſi qua poſſent habere, & morari diſcedentem. Sola denique nos Timandra à deſperatione prohibuit, poſt aliquot dies litteras ab incolumi filio habere profeſſa. Neque tunc modo, ſed deinceps ſe frequentes accipere referebat, ſeu vere, ſeu neceſſario ſolatio ægras mentes refectura.

Haud multo plus anno Aſtioriſtes abfuerat, cum Britomandes morbo ſolutus eſt. Omnes de juvene querebantur, qui obſcura peregrinatione deſtituiſſet regnum: Vti, cum Britomandes efferretur, pene regio funere lugubrius eſſet voces audire eum ad patriç ſalutem vocantium. Sed interim capeſſenda negocia erant, & Timandra, vivere filium ac valere, aſſerebat, ſibique dum ille rediret, reipublicæ ſummam eſſe tradendam. Soli illi obſtabant, quorum intererat Aſtioriſtem non vivere. Ab his vulgo mortuus jactabatur: Reginamque ajebant non ferendam, quæ virile aucuparetur imperium. Sic in partes

partes facile itum est. Plurimi cum Regina sentiebant. Alios ducebat Commindorigis patruelis. Incaluerant factiones, adeo uti jam terra marique præsidia essent: Classis præcipue curabatur: Quia à Massilia Timandram excutere pro victoria hostes ducebant; & illa in portus urbisque tutelam nautas triremesque contraxerat: Cum ecce in tempore Astioristes redit. Avidi statim, nostraque minores lætitia, vix Diis, vix fortunæ, vix oculis credebamus. Iuvabat contrectare venientem, aspectumque repetere. Omnis ætas, atque ordo, sese domibus oppidisque effuderat; non ingentis belli victorem veriora gaudia excepissent. Neque mora, ex seditionis manibus tela excussa sunt. Rex ab omnibus salutatur. Et ne cruenta essent regnandi auspicia, se omnibus quicquid in eum diem deliquissent remittere edixit, eo quoque lætissimus, quod contractæ in armis copiæ essent. Hoc non temere factum ajebat, aut maligno fato in Galliam; sed auspices Deos hunc illi exercitum ad ea quę destinaverat comparavisse. Corona igitur patrio more sumta, Timandram tantisper dum ipse bellum gerit præficit rebus. Sibi enim in Græcia hostes esse: His se confestim persequendis operam dare. Tum fortissimos militum imponit navibus, interimque dum à littore solvit, præcedere me jubet
eum

cum exigua parte classis, & scrutari maria, præcipue quæ intercedunt Liguriæ atque Sardiniæ. Functus officio, omnibusque exploratis, jam lentius ago remigia, certus ipsum venientem opperiri. Ex illius conspectu atque colloquio scies, hospes, me parce tantum Regem laudavisse. Sed quando à Græcis pleraque Siciliæ incoluntur, & ille maxime Græcas urbes obivit; dic vero num ipse de vultu aut fama Astioristem novisti?

Iam magis suę spei Arsidas credens, obtutuque in terram defixus, postquam diu secum omnia exegit; Astioristem, ait, neminem novi; forte de alio nomine, si præterea aliquod habet, agnoscerem. Subito Gobryas; Et vero aliud, ut ab ipso audivi, sibi fecit, uti securior esset humilioris quam fingebat fortunæ simulatio. Poliarchum ajebat se illic vocitari. Comitem quoque qui nobis de nomine patris Cerovistus est, si memini, appellavit Gelanorum. Exciderunt ad hæc nomina Arsidæ vires. Quem uti Gobryas attonitum, hilarique affectu divulsum vidit; cœpit quoque expectatione lætitiæ confundi: Donec ille; Quis Deus tam propitiæ captivitatis author tibi me tradidit? Errassem mehercule per littora vestra, dum Rex interim navigat; & inutili voto, apud ignaros pro Astioriste Poliarchum flagitavissem. Poliarchus est ille quem quæro: ea

nunciaturus, quæ ſoſpes non poteſt ignorare. Et ô vos tanto Rege fortunatos! ô candidos Galliæ dies! Quos non afflabit nominis veſtri terror? quanti ambitus Regibus exteris ac gentibus erit in amicis aut hoſpitibus veſtris cenſeri? Id ipſum me beat, quod video vos cum exercitu navigare. Quamquam ſcio non pugnam, non aciem, ſed triumphi ſpeciem fore. Nam videre, non experiri hæc arma æmuli veſtri volunt. Sed propere Rege convento mihi opus eſt, cujus privatim etiam hoſpes ſum. Gobryas his auditis profuſius Arſidam veneratus, haud ambigue percunctabatur quid afferret aut à quo veniret. Sed Arſidas poſt incautum ſubiti gaudii impetum prudentius ſermonem tenens, magnopere dolebat, quod Gobrya ſolerter reticente in Siciliam vehi exercitum, ipſe ſe totius negotii gnarum eſſe temere prodidiſſet. Eluſis igitur quæſtionibus, quibus eum Gobryas deinde urgebat, cœpit multum flagitare, uti celeri navigio ad Poliarchum mitteretur. Et Gobryas, Inhibebimus, inquit, noſtrarum navium curſum, hoſpes, non deductis tantum velis, ſed anchorarum jactu, ſi hæc maria ferunt. Ita haud dubie regia claſſis, quam ſcio non ſegniter navigare, iſta nocte ad nos perveniet. Quod ſi prima lux nobis illum non conjungit, triremem ſtatim dabo, & robuſtiſſimos remigum, qui te vehant.
Inte-

Interim acquiesce in hac puppi, nec secius quam inter familiares tuos impera. Post hæc verba strato admotum reliquit, prociditque in vicino ipse lecto: quamquam vix somnum lætitia capiebat. Et Arsidas inter cætera mirabatur, cur nō monuisset Argenis, Poliarcho verum nomen Astioristem esse; quod à se oblivione omissum quoties & ipsa virgo meminerat, ut acris cupiditas facillime turbatur, etiam erraturum Arsidam, vano metu audebat ominari.

Iamque non duces tantum aut milites, sed & remigum multi quiete levabantur. Vnus erat navis prætoriæ gubernator, cui suspectum erat cœlum, montiumque natura quos à latere attollit Liguria; expertus, solitos esse, qua se demittunt rursusque eriguntur, per angusta divisorum cacuminum spatia, procellas subitis flatibus in mare præcipitare. Nautas itaque vigilare hortabatur, & ad omnes solicitus auras, jam certius expectabat tristiora. Nox media vertebatur, cum à montibus ventus exortus est; qui inter navium funes erectos ad malum, primum quidem sibilo ludens, mox suspensum mare extulit; adductisque nubibus abstulit cœlum. Turbabantur subita festinatione nautarū officia, simul inter se clamore sublato, simul undis fracto strepitu nondum vacuas aures repetētibus. Excitatus Gobryas erat, & ex

gubernatoris vultu admonebatur non vulgare esse periculum. Quisque ergo monere audebat, quisque præcipere; uti pene tumultus ignarorum nauticæ artis non minore periculo cresceret quam tempestatis fervor. Atri fluctus, aut eruto liventes sabulo, inter noctis horrorem cerni non poterant; nisi cum ingenti fragore allisi velut accensam mutuo verbere aquam instar scintillarum mittebant in altum, rursusque sorbebant. Solus ille spumæ attritus micabat in tenebris, qui sæpe ominoso impetu superans objecta latera, in medio fulgebat navigio. Intuta anchorarum mora erat; quia spatium navibus negabant, quo aliquid indulgerent incumbentibus ventis. Alius deinde timor urgebat, ne, si vincula deessent, inter se implicatæ triremes frangerentur. Tandem omne nautarum consilium tempestas pervertit. Nam nec corrigi cursus poterat, nec sisti navigia. Ferri cœperunt qua ventus jubebat; aliquid scilicet veli relinquentes ad antemnam, quo naves per dispares fluctus librantibus ventis starent.

Nocte exacta nihilo lætior dies fuit, tristris imbre, & circumstantis mortis, imagine. Noctem quoque secundam vis eadem venti obtinuit. Orta deinde luce, ardor quidem tempestatis intepuit: sed non plagam agnoscebant, non maria, numeratisque navibus paulo minus media parte abesse

abeſſe aut periiſſe querebantur. Vbi vero cura ſalutis jam propemodum aſſertæ, paſſa eſt ad alias ſolicitudines deſcendere, loqui cœpere de periculo Poliarchi. Quando enim illum haberent, aut quo quærerent; forſitan in adverſa aut ignota littora expulſum! Vbi denique ipſi eſſent, quoſve portus intrarent, affectis navibus, ſylvaque & pice, & littore tuto egentibus? Arſidas omnium immaniſſime fortunæ maledicebat, quod dejectus à tanta ſpe, neſciret undis an terra eſſent errores repetendi. Non amplius Galliam, non Rhodanum deſtinari; ſed vago, & quas maxime terras vellet ignaro, pererrandos omnes ſinus, quoſcunque tempeſtas potuit aperire Poliarcho. Vnde illi Phæacia eſſet navis, quæ ſine gubernatoris opera in deſtinatos curſus ultro ſe flecteret? Numerare Argenidem dies; ad quam ſi vacuus rediret, quantum abeſſet à parricida? Quamquam enim monuerat Gobryas in Siciliam Poliarcho eſſe iter; metuebat ne de tempeſtate laſſus conſideret in portu, aut ſegnius navigaret, dum interim effluit tempus quo ſe ab Argenide expectari voluerat.

Hæc volventi, &, qui mos infœlicium, pene cum Gobrya jurganti, quod ſe in curſu ad Poliarchum tenuiſſet, nunciant nautæ, inſtar nubeculæ aut caliginis procul videri; id ſe terram opinari. Quæcumq;

illa esset, eo tendere Gobryas jubet. Cum summa vi remigassent, medio pene die quidam in exiguis lembis excepti sunt, qui finita tempestate maria legebant, exploraturi si quid ad eos naufragia tulissent. Per hos est cognitum illam Africę plagam esse; cæterum arenis infidam, quas brevia huc & illuc tegebant; Non procul abesse Numidiam. Desertus haud longe erat portus, nec certum an satis hospitalis. Sed necessitas subigebat, omnia ventis & pelago arbitrari tutiora. Ad terram igitur duces ipsi fuere qui de regione indicaverant: Relictique pauci cum lembo, qui socios, si qui in proximo errabant, colligerent, magno Deum favore, omne quod à Gobryæ classe aberat, intra noctem receperunt. Ita, ut in malis rebus, optime erat; omnes incolumes, nulla funditus navis perierat: Incolæ præterea siccis piscibus, cæterisquę paupertatem sustentabant alimentis, exhibebant insolitæ humanitatis officia.

Sed nec classi quam ducebat Poliarchus tempestas pepercerat. De Sicilia, de vindicta, de nuptiis cogitantem, haud injuste impleverat sui fiducia. Quando in regio habitu erat, tot opibus, tanto exercitu sublimis, cur generum aspernaretur Meleander? Radirobanem, Archombrotum, & si qui præterea æmuli erant, seu privatis seu publicis armis decernere vellent,

aude-

audebat despicere. Ad extremum legem Siciliæ, quæ potentiora matrimonia abnuebat, vel se ferro recisurum credebat, vel interpretatione remoturum; Ne Siciliã nempe Gallico sceptro diceretur accedere; sed legibus antiquis viveret; &, si plures peperisset Argenis, esset secundæ prolis hereditas. Inter hæc studia videbatur navigium non satis ferri ventis, aut agi remigibus. Ibat ergo per transtra, confusque lassabat; cum illa tempestas incubuit, & à cursu quem instituerant submovit. Ipse quamquam intrepido animo erat, tamen cum assilientes pertinaciter undas vidit, & veluti suum caput voventes, matri & sponsæ dedit, ut mori timeret. Torpentes itaque magnitudine mali admonuit ne artem projicerent, neve ultima timerent; nobiliora sibi fata deberi, quam ut ea ætate undis obrueretur. Ea spe quamquam habuit ad officia strenuos; parum tamen potuere in acerrimos fluctus, donec classe compulsa ad externæ & ignotæ regionis prospectum, sponte mare detumuit. Tunc vero nec remigibus vires ad novum laborem supererant; nec debilia navium latera, & pondere tot undarum, quæ in illas arietaverant, laxa diutius navigationem ferebant. Ægerrimum id erat Poliarcho, omnes dies qui ipsi extra Siciliam lucebant, sibi & Argenidi capitales credẽti. Vicit tamen nautarum consensus, timorque

naufragii. Nam & ſibi propter Argenidem charus eſſe inceperat. Petere igitur proximum littus jubet, ſi quam navibus ſtationem reperiebant.

Adhuc incerti erant qui homines aut quæ tellus; ſed amœnam plagam eſſe multæ arbores monſtrabant, modicique colles ad mare. Varia quoque navigia, ad piſcationem, aut merces paſſim, ſtabant in anchoris. Præmiſerant igitur nautas in expedito lembo ſciſcitaturos, quæ pars terrarum eſſet; quibus mox ad Poliarchum referentibus, Mauritaniam eſſe, ipſo locorum ſpeciem à ſummo contemplatus tabulato: O Gelanore, inquit, noſti fluvium? noſti oppidum Lixam? noſti procul in hoc colle Dominæ-villam? Hæc illa eſt Mauritania nobis amica; illud optimæ Reginæ Hyanisbes imperium. Non nos fata in totum averſantur, quæ fractos ac neſcios impulerunt ad fœderatum littus. Sed ne ſubito claſſis adventu terreamus imprudentes; vade prior ad Reginam; qui me caſus egerint, mone; ora placidum navibus meis portum. Interim adverſo remigio naves circa hos fluctus ſiſtemus. Statim rumor inter claſſiarios nautaſque vulgatus eſt, hoſpitalem ſuo Regi eſſe terram quam cernerent; nihil ſecius quam in patriæ ſinu tam vectoribus fore quam ratibus. Haud tarde, quod vehementiſſime optabant, alacres crediderunt,

runt, lætoque celeuſmate rates impulſas, ubi deinde imperatum eſt, pariter à curſu obliquis ſuſtinuerunt remigiis. Nam ad portum, priuſquam indulſiſſet Regina, accedere non placebat.

At vero Gelanoro, ubi primum in expedita rate ſubiit flumen, inopini tumultus atrocitas illam prolixam ſecuritatem eripuit. Quippe undę concitatis fervebant navigiis; multoque terrore, totas ripas tela compleverant. Cauſa ſubiti motus fuerat, viſus procul in mari cum exercitu Poliarchus. Nam hoſtilem claſſem audiverant (nec fama fallebat) in eos navigare. Illam eſſe tunc rati, formidoloſe decurrerant ad arma. Pauci adhuc milites lecti; vix aliquæ naves armatæ; (Nam haud pridem denunciatum erat venturi belli periculum.) Civium ut plurimum iſte concurſus fuit, qui tumultu inſani circumſtetere denſis ſcaphis venientem Gelanorum: Quia præconem ab hoſte jam vicino, & ſub eo nomine exploratorem credebant. Ille quamquam perturbatus, tamen identidem repetebat, ſe amicum & fœderibus tutum, non meruiſſe aut timeri, aut diripi: Denique à Poliarcho ad Reginam nuncium advenire. Forte adfuit qui hoſpitem agnoſceret, ex eodem littore pauciſſimos ante menſes cum domino Poliarcho ſummo favore Hyaniſbes digreſſum. Mutatis igitur vulgi affectibus, cœ-

perunt de classe rogare quam cernebant. Ille non exercitum Africæ inimicum, sed Poliarchum adesse cum suis copiis confirmavit. Sic in terram egressus, perductusque est ad Reginam; quam belli præsentis opinione attonitam, ita refecit, uti non tam cum militibus Poliarchum, quam præsides Africæ Deos advenisse arbitraretur. Protinus ex purpuratis missi, qui Poliarchum invitarent ad terram. Ipsa pluribus interrogare Gelanorum, quas imperio gentes obtineret Poliarchus, in quos arma destinavisset, quove consilio sub veste privata antea suppressisset majestatem. Gelanorus quæ premenda aut referenda essent haud nescius, Reginæ animum dulcissimis allevabat sermonibus; uti vix eum ad dominum redire pateretur de hospitii humanitate nunciaturum.

Quintus jam dies erat, ex quo cibum ipsa Regina vix sumpserat, occultis & publicis curis gravis. Namque ut Radirobanes, inverecundo in Argenidem scelere fœdus, Calarim rediit, pensato cœptorum dedecore, timuit ne leviorum suorum reverentiam deinde experiretur; haud dubius, ita vulgi, ita militum animos esse, uti Principes ex successibus æstiment. Dari enim virtuti fœlicibus, quod fortunæ est; & frustratos impetus contemptu vindicari. Ne itaq; ocio sermones sererentur, utque preterea implacidam mentem novorum

mo-

motuum gustu reficeret, in belli consilia rursus incubuit, sed in Siciliam confestim redire non placebat. Quia se illic expectari non dubius, omnia fervere paratibus augurabatur. Inveniendos potius esse, in quos interim verteret impetum, dum & novi milites ad arma durarentur: & deinde ex mora remittentibus Siculis curam, improvisus in Meleandrum invaderet. Nec defuit cupienti novi belli occasio. Diu erat, quod Mauritaniam invadere meditabatur. Et hæc causa fuerat classis ornandæ, quam deinde Argenidis & Siciliæ potiundæ injecta spes ad justiora in Lycogenem bella provexerat. Tunc vero & antiquæ movendi in Mauritaniam causæ redibant in animum, & ad illas præterea visæ sunt recentes accedere. Forte enim Mauri peiratæ, non magis externis quam popularibus graves, ex aliquot mercatoribus Sardis prędam egerât, & ipse ex Sicilia rediens spoliatorum questus lętus accepit. Neque mora, tanquam publico Maurorum consilio illata hæc fuisset injuria, ad Hyanisbem misit, non modo qui res repeterent, sed juberent de noxiis dari sibi supplicium. Illa, neque res suo raptas auspicio, neque sontes in sua potestate esse, respondit, aut illos se pro civibus habere. Vindicarent se Sardi ubicunque noxios deprehenderent: Se quoque ultioni qua posset accessuram. Radirobanes responso

Reginæ in deterius apud Sardos de industria vulgato, finxit acrius iram, Sardiniam à Mauris sperni, & ideo neglectos esse questus quia minæ abfuerant.

Itaque tanquam satis violatis fœderibus, non modo ulcisci mercatores, sed & repetere majorum suorum jurgia cum Mauritaniæ Regina constituit. Nam veteres Sardiniæ Reges sibi deberi Mauritaniæ sceptrum contenderant frequentibus bellis. Postea sæpe has lites aut induciæ, aut nomen pacis suppresserat; quæ mox (ubi alterutri Regi placebat) velut à somno receptæ, specie æquitatis libidinem armorum tegebant. Tunc vero Radirobani visum sic exercitu uti, quem à Sicilia ferocem reduxerat. Et quod mulier in Mauritania imperabat, facilior promittebatur victoria. Vt hæc tamen armorum & violentiæ libido, ad imaginem juris accederet; adornavere illico Fecialem, qui auspicaretur bellum, dum subitis in Sardinia delectibus reparantur legiones. Et ille ubi Lixam pervenit, ad Hyanisbem intromissus, eam, nisi sceptro decederet, nisi Mauritaniam Radirobani traderet, strenue adfuturos cum exercitu Sardos, qui jus suum persequerentur, audacter pro sui muneris inviolabili sanctitate admonuit. Regina improviso territa malo non tamen cunctanter respondit: Vile esse Radirobanis cœptũ, quo mulierem cogitabat

per-

pervertere, forte robur non ausus in viros experiri. Annorum plurium pacem, nihil læsum, nullo in populis motu, corrumpere; in perfidię vicinia esse. Non posse falli Deos: Sed nec abesse humana præsidia; Neque unam esse Tomyrim, quæ sanguinem sitientibus sciret dare. Ab ea digressus Fecialis, ubi stetit in littore, dextera hastam tenens, Quod, inquit, rem Sardorum publicam Mauri violant, nec moniti emendant contumaciam; quodque Rex & Populus Sardorum Reginæ & Populo Mauro bellum jussit; ob eam rem ego Rexque & Populus Sardiniæ, Reginæ & Populo Mauritaniæ bellum dico facioque. His solemniter dictis, telum emisit in hostico, & receptus in navem viam ad Radirobanem relegit.

Audebant Hyanisbem proximi amicorum incusare, quod abesse filium esset passa, in quem debuerant belli curæ recumbere. Se enim ideo ad contumeliam faciliores Raditoboni visos: Venire quasi ad vacuum regnum hostem; illamque aciem despicere in qua virilis purpura non fulgeret. At illa fortunam plusquam se peccasse referebat, quæ rerum placidissimum cursum inopina tempestate turbasset. Sed & filium non procul abesse, & impigre rediturum, acceptis literis quas ad eum cogitabat. Interim milites legerétur, nec quicquam sedulitati deesset, quam illa tempora

pora quærebant. Vix biduum inde processerat cum de rebus quæ instabant, inter proceres agitanti, nunciatur alterum ex filii servis (duos enim omnino abvexerat) pervenisse ad Regiam. Stupuere scilicet omnes, videbaturque non impar fabularum vanitati fœlicitas; in ipso temporis articulo advenisse, qui certo de Principis valetudine referret; moneretque unde esset arcessendus. Servuli autem ad Reginam mittendi causa hæc fuerat. Archombrotus postquam ad nuptias Argenidis nihil deesse sibi vidit præter authoritatem matris; ne sibi moræ esset in lætissimis rebus, ad eam famulum dimisit, cum ejusmodi litteris, quas juvenis, & amator, & inter illos impetus tamen maternæ potestatis haud oblitus, scribere poterat. Porro mater erat ipsa Hyanisbe. Is vero inter suos Hyempsal dicebatur; Sed ex matris imperio ad Græcos navigans, genusque dissimulans, conveniens ille genti nomen assumpserat. In iis literis magnopere suæ in matrem reverentiæ imputabat, quod ex jussu ipsius generis sui fortunam fideliter tacuisset: Cæterum fœlicitatem offerri quæ superaret omnia vota; Affinitatem cum opulentissimo Rege, possessionem Siciliæ: Virginemque in qua animi dotes tantæ hæreditati præstarent. Orabat, uti Regi, cui tantopere ignotus placuisset, suorum natalium decus liceret aperire.

Etiam

Etiam ipsa ad filii hymenæos Optimatum præcipuos dimitteret, pecuniamque, & opes, quæ Mauritaniam commendarent Siculis in illius auspicium transituris.

Reginæ non tantum non jucunda epistola fuit, sed ad illius lectionem conterrita sic expavit, ut qui aderant, nihil lætum de Principis valetudine suspicati, percunctarentur à servo quid dignum attulisset eo Reginæ vultu quem cernerent. At ille Hyempsalem non modo valere, sed & apud exteros egregie florere confirmabat. Hyanisbe quoque non dubia, ex sua consternatione alios timuisse, vultum collegit: Deumque auxilio incolumem filium dixit brevi rediturum in patriam. Sed ubi secreta fuit cum famulo qui litteras attulerat; Puto, inquit, satis tibi à filio imperatum, ne hic ulli enuncies apud quam gentem versetur. Tu sodes diligenter fidem serva. Neminem enim meorum scire hoc volo. Oportet præterea ut strenue redeas. Primo mane abibis hinc ad illum. Fides tua effecit, ne te præmiorum admoneam, quæ utrimque te expectant. Hæc effata secessit in gynęceii penetrale, non magis de Radirobanis injuriis quam de filii voto solicita. Tantamne vim negotiorum mihi subito esse objectam? Hinc Siciliæ affinitatem timeam, illinc arma Sardiniæ? Tune, charissime, ut Meleandri gener fias? Vti te imprudens in eam regionem mise-

miserim, quæ te & nobilissimam virginem una ruina perdat? Avertant Cœlites quod meo errore merui. Quid heu semel, & Radirobanes mihi regnum, & Argenis filium tollit? Sic plena terroris sumsit ceram, in qua ejusmodi verba posuit. Quantum cogitationes tuæ à rerum nostrarum fortuna abhorreant, mi gnate, hinc scias; quod vix ab oculis meis abscesserat Fecialis Sardiniæ, nobis à Rabirobane denunciator belli, cum literas tuas accepi; quæ te intempestivo hymenæo instare docuerunt. Fortunæ gratulor, & virtutibus tuis, per quas effectum est, ut adhuc de genere & opibus ignotum Meleander sua affinitate dignum existimaret. Sed maculabis tuam famam, si amori indulgens, matrem & patriam sines turbulentissimi Radirobanis prædam esse. Noli Siciliam utcunque dotalem, maternæ Africæ præferre; quam incolumem vix habebis, nisi confestim huc properas. Scis, quanto facilius res servari, quam perditæ possint recipi. Post matrem assertam, post triumphos, & fortissimæ pietatis decora, ibis major ad fœdera, & dignior peti. Sed neque in Radirobanem solum, aut bellum, moras retuleris quas nuptiis illis jure materno injicio. Periisti, mi gnate, nisi prius loqueris mihi quam ducas Argenidem. Redi confestim ad charissimam matrem. Gaudebis ædepol; & grandem pietatis mer-

mercedem esse intelliges hoc ipsum quod mihi parueris. Nam uti meam mentem scias, adeo interest ante conjugii sacra, à me ipsa te moneri de rebus arcanis, quæ non literis, non nunciis credi possunt, uti, si postvertas officio, me tibi matrem negem. Accedam ad Radirobanis partes, ne hereditate & veluti spoliis meis exultes quam mœrore confeceris. Iam hoc satis imperatum tibi puto. Indolem novi, quam non potes ulla fortuna aut peregrinatione exuisse. Cæterum, ne me tuis pervicaciter votis putes aversam, nihil abnuo quin Siciliæ Regi indices te filium meum esse. Qui si te generum optat, si tibi cum filia Siciliam vovet; tecum idoneam mittam manum qua irruentibus Sardis obstes. Faxo in Siciliam illico redeas, postquam te hic filium sensero, & Radirobanes hostem. Vale. Conscriptam in hunc sensum epistolam servo cum traderet, adjecit, uti filium hortaretur, nullibi moras ducere, priusquam pervenisset in Africam; & hæc pie curare quæ ipsa his litteris mandabat. Servus omnia pollicicitus uti decebat, tamen biduo ob tempestatis vim mari exclusus, vix denique à portu solverat, cum adesse Poliarchum Gelanorus nunciavit.

Tunc vero Hyanisbe non sine Deum numine advenisse vires amicas præfata, Poliarchum in arena cultu regio curat

excipi. Ipſa cum Aulam intraret obvia fuit. Et exacti memoria beneficii, & præſentis operæ quam ab eo ſperabat neceſſitas, humanitatis officia geminabat. Tanquam cum filio loquuta eſt; niſi quod reverentia accedebat blanditiis. Nec deerat ille laudibus ſuis, tam ſubmiſſus in Reginam, tam concinna modeſtia ſe inferens, uti plerique ſucclamantes tanquã matrem & filium uno ad Deos voto cõjungerent. Diſpoſiti in littore erant qui duces illius militeſque exciperent. Publice omnibus hoſpitium præbebatur. Maurorum una vox erat, gentem externam nullo Mauritaniæ junctam commercio, nulla ſtipendia quærentem, adeſſe, quæ ſuo ſanguine periclitantes tutaretur. Ergo amplecti venientes, & pro ſe quiſque bene hoſpitibus precari; in liminibus quoq; vina coronaſq; ſtatuere: Vti mirũ eſſet Gallis adhuc ignaris quod Afri beneficium petebant, alicubi terrarum melius peregrinis quam in Gallia ſua eſſe. At Regina non morata diutius, quam dum à veſtibulo Poliarchum ad Aulam deduceret, ita loquuta eſt; Ecce te Regẽ, vir fortiſſime, non nunc primum cognoſcimus. Nuper ſub privato habitu cum hic eſſes, ſuſpeximus tuas dotes, quas diligenter explorantibus nulla minoris ſortis ſimulatio eripuit. Tunc quidem me mihi reddidiſti, cum animã prope meam latrones abſtuliſſent in ciſtula. Iam vero ut aſ-

ut afferas tuum munus five tuo five cœlitum confilio huc cum armis appulifti. Quippe improvidam, & pace nimia deceptam, Rex Sardiniæ Radirobanes bello aggreditur. Expectamus quotidie claffem noftris littoribus infeftam. Nec contrahi vires tantillo momẽto potuerunt. Mulier fum. Filius abeft. Tu patrocinium fufcipe; & gloriæ tuæ tribue ne Reginam, & injuriis petitam, videaris defpexiffe. Equidem fummã tibi rerum permitto. Tantum aliquos dies, ad præfidium morare, uti nemo de Radirobanis furore fine mentione tuæ virtutis loqui poffit. Quantumcunque, & quocunq; feftines, legitima erit hæc mora.

Hæc dicentem non modo majeftas, fed & mœftitia, ac pene lachrymæ commendabant; Pudebatque Poliarchum extremam oranti opem tarde annuere. Sed rurfus amoris facramentum, & quod fupplex etiam ac mifera erat Argenis, fubmovebat ftimulos præfentis pietatis, donec vehementer miratus Radirobanem ab Afris timeri, quem credebat in Sicilia effe, percunctatus eft, ubi ergo terrarum is degeret. Quem poftquam intellexit à Sicilia abfceffiffe, & vel effe in Sardinia, vel adverfas Africam navigare, acerrimo metu cohorruit, ne rapta aut tradita Argenide receffiffet in patriam: Nec diftulit quæftionem; Ecquid audiftis, ait, illum Siculi Regis generum effe? Hyanifbe quæ

 lex

ex Archombroti litteris certa erat innuptam esse Argenidem (breviter quidem mirata, quid hoc ad Poliarchum) negavit ejusmodi quicquam factum. At ille ignarus, quis hanc sibi operam dedisset; qua depulsus ratione Radirobanes quove authore esset; cogitavit, nihil tunc igitur causæ esse, uti tam præceps Siciliam cum exercitu peteret. Nam quid præter Radirobanem urgeret Argenidem? At vero apud omnes pro flagitii infamia fore si deseret Hyanisbem, & veluti traderet hosti. Mittendum ex fidis hominibus aliquem qui interim Argenidem solaretur, & negotii admoneret, quod necessarium fortuna objecerat. Quod si non impetu hoc bellum veniret, sed tempore traheretur; tunc se pace Reginę, relicto in Mauritania præsidio, cum copiarum parte discessurum ex Africa. Neque parvum manendi incitamentum erat Radirobanes, veluti fatalis hostis ubique objectus: Victurum enim se, specie vindicandi Hyanisbem, dolores quibus ille Argenidem cruciaverat. His paulisper pensatis, Reginæ in hunc modum respondit. Quod silentio meo suspensam te habui; ne crede, Regina, me ambigua consultatione versasse an esses relinquenda; id est, an paulo nequior ipso Radirobane esse possem. Sed me prædonis, non nunc primum apud me damnati, scelus monuit; rursusq; meæ sortis fœlicitas, quæ

meos errores propitia huc advertit. Nam ſeu te, Regina, ſeu cauſam, ſeu benevolentiam in me reſpicio, tanta verecundia tibi devinctus ſum, ut negare nil liceat. Quãdo igitur ita res tuę ſunt, omnia mihi poſthabeo; Vtere regni mei viribus; ſciaſque in te colenda nihil me tuo filio ceſſurum: neque impune, me vivo, futurum Radirobani, quod tuam velut orbitatem provocavit.

Adeo hæc læta vox Hyaniſbæ & Proceribus fuit, ut in Cœleſtis ſuæ ædem plerique decurrerent, omni ſuffitu gratias habituri de adventu Poliarchi. Nec religionem popularem averſata Hyaniſbe, etiam Poliarchum provocavit ad templum. Concitata juveni erat ex maritimo periculo pietas, uti nec invitus ad numinis Afri limen accederet. Vidit ergo, & amoris ſui vota illi Cæleſti commendavit; quam, ſeu Venerem, ſeu Iunonem exiſtimes, virginis ſpecie factam leo vehebat, oculis in altum erectis, pectore quoque & primis pedibus in ſublime ita verſis, ut in cœlum eniti videretur. Cœleſtem Venerem, Parcarum natu maximam, primi Aſſyrii coluere. Hinc non longe ad Tyrios potuit commeare religio, & ab iis inter Carthaginis auſpicia Africæ tradi. Tunc quidem in honore præcipuo Mauris erat: & ſub ſigno iſtos verſus marmore inciderant, quibus non modo illa Dea, ſed & Africa celebrabatur.

Ne cœlum, ne Diva tuo ſubvecta Leone
Irrupiſſe velis. Magis hic tua limina ſerva,
Limina, quæ votu meritoque implevimus auro.
Tu ſi Diva faves, Libycis non finibus illa
Præſtet humus, cui Sidonii de littore Ponti
Virgo tulit nomen falſo ſubvecta juvenco:
Aut molles Aſiæ tractus, qua Martia multum
Frangitur, & blando laſcivit ſydere Virtus.
Aſpice quā latis jactat ſeſe Africa fatis,
Illam ingens curvis Nereus amplectitur ulnis,
Ceu cuſtos, totamque videt: Ni faucibus obſtet
Vna Pharos, geminumque ſolo diſcriminet æquor.
Ridet cultus ager; facili ſata credita ſurgunt
Fœnore; magnanimi celebrant deſerta Leones:
Et dites ſtrident ebora inter candida ſylvæ.
Heſperidum hæc fulvos genuit terra aurea ramos;
Heſperidumque Atlanta patrem, qui vertice magno
Arduus in miſeras cœlum deſcendere gentes
Non ſinit, aut tactu ſordeſcere ſydera terris.
Hic tepidus lavit naſcentem Pallada Triton,
Hic & fatidicus mediis in Syrtibus Ammon

Haud

Haud stit, & multa velat sua cornua
sylva.
Nos pater Armipotens, nos & Iunonia
servant
Numina, nec montes spernit Deus ales
avitos.
Tu quoque, Cœlestis, Genitrix tu maxi-
ma rerum,
O adsis: Libycas & qui jam dicere dotes
Certabunt, seu Musa chelym, seu sumet
Apollo,
Te, Dea, te primam, & tecum tua mu-
nera narrent.

Nuncupatis apud Cœlestem votis, reliquum diem belli cura absumsit. Quinquaginta varii generis navigia erant Poliarchum comitata. In iis ultra duodecim armatorum millia ferebantur. Pars classis tempestate debilis in arenam subducta; alia, pelagi fluminisque observatura confinium, cum Mauritaniæ triremibus in stationes divisa est. Trabes, remos, & cum funibus vela, omnia denique armamenta, ingens festinatio conferebat. Inter mare & urbem delectus castris locus; & additi Gallis Mauri vexilla in eodem fixere Principio; induti more gentis ferarum ingentium pelles, elephantorum terga curvantes in usum clypeorum: Paucos tamen hos esse Poliarchus dolebat. Nam vix ad tria millia scripti milites erāt: Cives autem, castris inepta multitudo,

intra Lixam cum armis ad mœnia aggeresque servandos continebantur. Neque ille dubitabat, quin cum Gallicis quas advexerat copiis posset debellare Radirobanem. Sed si bello, non prælio opus erat, quid faceret in Siciliam iturus? Solusne proficisceretur? an suos milites secũ abveheret, quos Hyanisbe propemodum solos habebat? Huic curæ intentus, constituit hortari Hyanisbem, uti gentilem aciem ampliori delectu adornaret: Non quasi Radirobanis metu, suive discessus mentione injecta; sed veluti transferendo in Sardiniam bello, si forte timidioribus mutatus consiliis hostis cessaret.

Igitur postera luce, de belli ratione cum ageret, suasit, uti tributum in belli apparatus Mauris omnibus imperaretur, quo Regina pluribus cohortibus, atque turmis, gereret bellum; Numidas quoque qui in vicinio erant, mercede conduceret. Vtilissimum consilium (retulit Hyanisbe) & quod meæ etiam menti succurrerat. Sed quis locus convocando nunc ex tota gente concilio, cujus necessaria est tributis indicẽdis authoritas? Stupuit Poliarchus, liberis regnis assuetus. Non ergo jus regium, non regionis discrimina, satis populũ cogere ad tributa; nisi ipse per homines à se legatos consentiat? Scilicet nervos imperii, id est, ærarium, in potestate populi esse; Hunc arbitrum rerum, & suorum

Regum

Regum Regem, uno hoc jure publice omnibus cœptis, consiliis, viribus moderati? Certe non regándi veras leges hoc pati; non cum summi imperii nomine convenire. Cœpit deinde hortari Hyanisbem, ut excutere anniteretur pessimi moris jugum, quo sceptrorum libertatem Mauri adstrinxerant. Et tentandi, an id populus pati posset, tunc commodissimum tempus esse, cum externo pavidi bello, crederent pensione quam Regina imperasset, se salutem redimere: Videberis, inquit, non novandis quidem rebus intendere vim regiam, sed sub discriminis articulo extraordinaria quidem, sed necessaria ratione id æris impetrare à civibus. Quod si successerit, præjudicio utique erit, ut & in cæteris periculis, nihil rogato populo, idem necessitatis terror ad tributa sufficiat. Et, uti quamvis aversæ aut fastiditæ rerum species ipso usu nobis conciliantur; paulatim assueti patientur ex uno Regis suffragio rem pendere, magno quidem ipsius populi commodo, cui sæpe libertatis umbra illusit.

Scio, retulit Hyanisbe, multum mihi prolique accessurum, si hanc nobis potestatem pararem. Sed nec unquam absque discrimine ea novitas proferetur in populum, & nunc omnium minime, cum in hostem concitandi sunt animi; jamque satis externi est mali, absque civili discor-

dia. Ædepol efficacius Radirobani pugnarem, quam ille omni exercitu quem parat. Nam & Maurorum contra me studia accenderem, & illi placarem. Dii prætereà obstant ne hunc morem violare aggrediar, quem omnino existimo sanctissimæ æquitatis plenissimum. Quem autem? subjicit Poliarchus. Ne, inquit Hyanisbe, inconsulto populo aut invito ulla tributa Rex imperet. Placetne Reginæ personam nunc exuam; quæque sæpe in hanc rem audivi, aut ipsa cogitavi, recenseam; vel ut mecum sentias, vel ut errore me liberes? Placet, inquit Poliarchus. Patrocinare illis, qui nec perdi nisi propriæ potestatis licentia possunt; nec servari nisi ad obsequii reverentiam adacti. Simul se ad audiendum composuit, juvenili animo indignatus id, quod tantopere sentiebat oppugnari: Neque ratus Hyanisbem tam ex animi sententia loqui, quam subductę potestatis pudorem specie æquitatis tegere velle; quasi sublevaturam suas angustias, si ad sortem, ad quam ipsa adigebatur, alios Reges damnaret.

At illa: Principatus conditos scimus, uti, vi sublata, quæ omnia ad potentiores trahebat, ex naturæ & rationis imperio agantur res humanæ. Quid autem ad naturam magis putes accedere, quam uti quisq; opibus industria sua partis fruatur, aut rationi civili commodius, quam ut

intel-

intelligamus quid nostrum quidve alienum apud nos sit? Atqui de medio utrũque tollimus, si, quæ cives sua diligentia peperere, vindicamus uti lubet ærario, facimusq; ne sciant quantum ex domesticis opibus Regi, quantũ sibi jura attribuant. Qui enim id sciant, cum non hoc suum, ac ne legis quidem arbitrium sit, sed Principis duntaxat unius, cumq; tributo semel exacto, adhuc ipsi simpliciter suis bonis non gaudeant, quæ aliis scilicet Regis edictis possunt rursus delibari? Mistæ hereditatis atq; confusæ, quot mala sint si ignoras, respice ferventia litibus fora. Hanc cõmunioné, hoc chaos, non amici, non fratres diu ferunt. Ipsæ denique uxores scire volunt, suis ex bonis quid in maritum transferant, quidque sibi recipiant. Quis igitur diuturnam & publicam pacem speret, si quæ Rex adimit civibus facit sua; quæ relinquit, adhuc habet cum illis communia?

At vero ubi tollendi tradendique fines sunt, ea æquitas à natura præscripta cuiq; familiæ limites suos, jura officia, designat. Spes deinde placendi, & aliquid utrimque impetrandi, mutuam necessitudinem insinuat inter Regem ac populum. Quippe populus, ne Princeps commissum sibi ferrum summo jure stringere amet, ne temere ineat vel bella vel paces, ne imperitis aut levibus publica munia dividat, sponte

ſponte regiam gazam de ſuo implebit. Erunt hæc præmia, quibus Principis virtutes donabit; ſimulque præteritis beneficiis gratiam referet, & futura merebitur: Rexque viciſſim non committet, uti cives ſævis aut externis moribus lædat, nihil quoque, ſi durius cum illis agetur, de ſuo conceſſuros. Hæ ſanctiſſimæ ſunt habenæ, quæ Regem populumque jungentes, utrimque ab injuriis & ſuperbia arcent luxuriaturam poteſtatem.

Sed opus eſt ſcilicet ære ad quotidianos Regiæ ſumtus; & ex magnificentia Regum de viribus & opulentia regionis exteri judicant. Quid præſidia? (inquies) quid claſſis? vix ullum profundius mare quod ingeſtas opes abſorbeat. Equidem vera hæc eſſe, experimento quoque comperimus. Sed nec ullis Regibus tam anguſte à populo legem dictam exiſtimo, quibus ad hæc regni munera atque inſignia non opes ſufficiant. Ingentia illis patrimonia, &, ſi probe curentur ſatis dignitatem aſſertura. Portoria quoque non pauca, licitatoribus magno redemta: His pleraque præterea jura & in aliis gentibus aliiſque diverſa ſunt. Hæc gaza, hæ opes, Regi ad ſplendorem ſufficient, ſi regnare ſolus volet; nec prodigis animis, quos inſane aut ſerviliter amat pene in purpuræ communionem aſciſcere. Aſt ubi tam perdendi quam rapiendi aviditas illum invaſit;

vasit; uti nec assuetæ & legitimæ opes,ita nec ulla tributorum acerbitas tantam voraginem explebit. Subeat imperia populus, suam operam suosque labores in ærarium conferat; at is Princeps (uti de Erisichthonis fame pueris narramus) semper vacuus, & erectis in futurum votis,egebit. Eo quoque profusior quo facilius credet rediturum sanguinem confecto ærario. An ergo miraris abstinere populum nihil profuturo obsequio, & negare proceribus paucis qui Regem circumsident, opes sibi & liberis paratas; quas tamen & Regi donabunt, ubi illas jam non ex prodigæ mentis morbo, sed efflagitantibus patriæ rebus exposcet.

Audio quoque,in gentibus quæ patientissimæ tributorum sunt, minus illo obsequio Regibus agi quam creditur: quia patrios fundos, & quicquid Regibus in domestica hereditate est, paulatim hæc facilior popularis pecuniæ ratio atque fiducia evertit. Negligi enim patrimonia illa Regum,tanquam angusta,aut laboriosa,aut deniq; ad privatorum sortem accedentia,incipiunt, mox in gratiosos homines dividi,pignori dari,veraque aut simulata emtione excidere. Ita Reges innocentissimum vivendi genus omittunt, de suo vectigali; aliudque instituunt,proximum prædæ;nec tam auctis quam mutatis opibus, tamen veluti victores ferociunt.

An denique legitima regna à ſævitia tyrannorum diſtinxeris, ſi utrobiq; res ſuas precario cives poſſident? miſerorumque hominum tota interdum cum ſuis laribus ſupellex, de exhauſtis domibus rapta, ſub haſta & præconibus proſtat? Nec invidiam facio vani ſpectaculi mentione, ſi vera retulere qui in regionibus fuerunt in eam ſortem Regi obnoxiis. Quod enim viritim impetratur, uti leve ſit opulentis; at ruſticos, at colonorum tenuiores, ſæpe ſic premit, uti non penu, aut ſtratum relinquat in quo ſaltē perculſi cōquieſcant. Quid hoſte victore expectarent acerbius?

Tetigit Poliarchum de agricolis invidioſa narratio. Itaque non paſſus plura dicere Hyaniſbem, ita orſus eſt. Nollem iſti (Regina) per quos hæc crudelium, uti memoras, tributorum fama ad te allapſa eſt, maligno compendio tradidiſſent rem obſcuram: ſed aperta rei ſerie eſſent uſi; quæ tam Reges, quam ipſum vectigalium morem abſolveret. Numquam enim Regibus eſt animus hæc edi crudelitatis exempla, quæ memoras. Si vero Quæſtores ac Iudices forte interdum atrocius quæ juſta ſunt extorquent; aut qui viritim indicunt, quid de tributo exolvere quemq; oporteat, iniqui in nonnullos extiterint; An ideo Regibus tributiſque tam ſæviter iraſcendum? etiamque ſolvendi in totum publicæ rei nervi, qui ex ejuſmodi vectigalibus

libus constant? Esto enim. Pone eos errare qui dividendis in singulos oneribus sunt delecti: Adde in capiendis pignoribus pręter modum sævire lictores: Facias quoq;, si placet, in crimine esse Reges sub quibus hi mores rigebunt; At nihilo iniquior erit ipsa potestas Regum, jus, inquam, de quo agimus, indicendi vectigalis. Nisi forte justæ res non sunt, aut leges, aut jura, nisi cum iis juste utimur, exuuntque naturam ad virtutem eorum, aut vitium, quibus commissa sunt. Quid si populus jusserit tributum tibi conferri? Nihil magis legitimum, inquies. Sed in eo colligendo, si, uti sępe fit, injustius duriusve cum civium aliquot agetur: An post hanc injuriam legitimum esse desinet, quod consensu populi ratum fuit? Nemo verorum Regum est, cui inconsulto populo belli indicendi pacisve firmandæ non summa potestas sit. At si temere eo jure utentur, hostemque intempestive facient, aut lacessent, quanto id populo damnosius erit, quam ulla tributorum aviditas? Neque tamen, ó Regina, hanc ideo armorum potestatem negabis esse justissimam, quod eam, uti constat, possumus iniquissime usurpare: Vt inde intelligas, ex ingenio aut scelere hominum non æstimandam esse rectitudinem legum ipsarum.

Ajebas, daturos operam Principes modestia, cæterisque officiis, ut in suarum virtu-

virtutum præmium ferant ſponte à civibus tributa. Neſcis enim quibus maxime Regibus apud populum ſit veneratio. Quam ſæpe rectas artes deſpiciat; falſiſque virtutibus aut ſplendidis vitiis decipi amet; uti deniq; ejus ſtudia à ſalute publica divertant. Imo adulandum plebeculę erit, & ex illius libidine capeſſenda negotia, uti deſerti officii mercedem Principibus conſtituat. Frænum pretio removebit; pretio laſciviet, & peribit. Male agitur cum rebus humanis, ſi non bonis ſed plurimis placere Reges volent.

Salubriores fieri aquas putant, ubi ex puteis aſſidue hauris; quæ, ſi ceſſas, aliquo veterno emoriuntur. Haud diſparis fati vires & animi vulgi ſunt. Ipſa laboris aſſiduitate crudeſcunt, & ignaviam odere; ocio corrumpuntur. Num igitur ultiliſſimos neges ſtimulos eſſe, qui ad diligentiam omnium virtutum fœcundiſſimam eos adigunt, & ad negligentiæ torporem non ſinunt connivere? Atqui nulli ad eam rem acriores quam hæ Regibus penſitandæ pecuniæ. Quippe ſi ſocordiæ amore, vivere parce, & negligere corporis cultum maluerint, quam labore opulentiam parare; non ideo in remiſſionem ſolvi licebit: ſed à ſui cura abeuntibus, præſto erit hic Regibus, aut verius patriæ, debitus labor, quo penſionem parent haut dubie à lentis etiam aut invitis exigendam. Ita dum

dum coguntur ad alienæ utilitatis operam, pro se quoque assuescunt laborare. Mox illos plusquam pro se aut pro Rege tenebit ipsa laboris & industriæ consuetudo. Hinc artificiis cultus, hinc corporibus & animis vigor, & in pari omnium assiduitate, regionibus opulentia non mollis atque luxurians, sed virilis & robusta. Eadem opera rudis plebs atque incondita, sparsique in agris ad pascua aut aratra homines, domiti, labore sensuque sortis suæ monentur, se obsequio, non imperio genitos esse: Qui, ubi non in usu aut potestate Regum sunt illa tributa solertiam solicitatura, sæpe feroces, nec magistratibus tractabiles, stolide aut periculose superbiunt. Nempe ingenia quæ virtutibus non impleveris, vitiis vacant; veluti cessante cultu ager, quem messibus onerare timueris, se inutilibus herbis sponte exhauriet.

Finge tamen esse leges, quæ negligentiæ & ocio mulctam dicant, suoque satis ingenio vulgus acui ad laborem. Demus præterea, populum judicio non carere, & Principe justam utique opem petente suas impigre opes collaturum in publicum; Quid vero si occurrunt quę & subito peragi debét, & nisi publicis sumtibus non possunt expediri? Dum monetur populus, dum delecti vocantur, aliquot mensium labor est, & religiosum hunc ordinem non expectant negotia; effluitque

inter moras rei gerendæ occasio, aut ingruit malum quod præsentibus repulisses stipendiis. Quid dubitas, Regina, vel ex statu præsenti agnoscere, quam juste de moribus illis querar? Instat hostis externus: Bella non auro minus, quam ferro geri solent. Quia tamen citius aderit hostis, quam populus conveniat, deerunt tibi publicæ opes, quibus alas exercitum, & ex vicinis gentibus auxilia contrahas.

At nec subita modo Regibus occurrunt; sed sæpe secreta, quę & interest non vulgari, & inter hanc tamen quærendę pecunię rationem, tegi vix possunt. Voles invadere in hostem imparatum, aut, quæ olim tua rapuit, inopinato recipere: Interestne, ille aut omnino vicinia consilium intelligat? In hanc rem igitur dum necessarias opes quęris à populo, indicisq; consilium, an proferes in publicum tuæ mentis arcana? At simul tuorum conatuum velut animam in ventum effuderis. Sin vero (ut oportet) habebis hanc molitionem tibi secretam; quid causæ ad populum afferes rogandi tributi? quid, si lentus est, impellendi? An præterea æmulas circum gentes, aut illos omnino quorum interest rei esse quietum, incuriosos fore vel segnes existimas? Quos utcunque fefellisses, consueta, nec strepitu publicisque rumoribus notata, potestate exigendi tributi; hos ipsa conventus celebritas, quem ex omnibus

pro-

provinciis cogis, quiq; ignorari non potest, ad suspiciones, & sui curam, erexerit.

Si vero (quod sæpe fit) non civibus cum Rege conveniet; si contemtu vel odio eum lædere amabunt, illiusque consilia quamquam recta despicient; quid rebus tandem fiet? Vti si qui imperiti dum hostem ferire statuunt, seipsos obverso telo transverberent: Ita populus suo & patriæ jugulo imprimet vulnera Regi inviso destinata; negatis stipendiis, quæ reipublicæ tempus efflagitat.

Quid denique regiam potestatem, quã omnium potissimam vel ipsi fatentur, qui nolunt experiri, ea debiliorem statuimus qua alicubi Optimates potiuntur? Certe enim in gentibus in quibus Senatui summa potestas est, non consuli, non rogari populus solet, velitne ac jubeat rempublicam suo ære esse adjutam. Decernunt ipsi Patres, sanciunt, imperant; & populum nolunt ad tantæ potestatis gustum attolli; quæ, si recte sentimus, prope summa in civilium rerum momentis est. Cur autem id illis juris sit, & ad Reges non pertingat? Si, inquam, legum condendarum Regibus jus est, non minus quam in ejusmodi republica Optimatum concilio; si non in cives angustius mortis ac vitæ arbitrium, si par denunciandi belli, aut fœderum iciendorum authoritas, (quę apud homines gravissima censentur:) cur tantum

una hæc impar indicendi tributi potestas sit? Quæ leges, quis populus ita jussit? unde origo discriminis? aut cur Reges agnoscant populi fasces, quos optimates premunt?

Poterunt tamen avidi aut negligentes æris Principes peccare in populum. Certe enim, & in cæteris etiam rebus, quas non ideo juri eorum detrahimus. Vbi candidus ille, ubi innocens ensis, quem in immeritum vulnus non possit gestantis temeritas urgere? At regionem exhaurient contracto undique auro. Rara hæc (si continget) & brevis injuria: Cum sub Regibus solis sint, qui in ærario extruere inutiles cumulos amant; adeoque à Principum genio id vitium dissentiat, uti vix duos serie junctos adhuc infecerit. Sub his vero qui sunt in exigendo largiendoque immodici, quamquam iniquissima libidine plurimos lædunt, hoc saltem publicarum injuriarũ lenimen est, quod ut Oceanus exceptas fluminum aquas, nebulis imbribusque reddit terræ; ita illi per proceres quibus indulgent, subinde remittunt in vulgus quicquid exsuxerant. Quáquam porro ad publicam pacem est, ne civium in se fidem Princeps immodicis vectigalibus lacessat; tamen, si calculum ponis, rarius gentes seditionibus atsiste reperies, quibus ad tributa ferenda satis est Regum nutus, quam quæ se ipsas ad illam patien-

patientiam non comparaverunt. Adeo sæpius in publicam peccat pacem vulgi sagina, & quædam imago nimiæ libertatis, quam vel duriorum Principum læva severitas.

Pudebat Hyanisbem fateri se tam subito esse mutatam. Quippe haud ægre persuaserat Poliarchus jura illa Regibus deberi. Ergo molliori sermone & perfunctorie quæ audiverat refutando, paulatim in eandem sententiam concessit, & hortante Poliarcho statim occultam iniit viam parandæ potestatis. Præcipuos suæ Libyæ Magistratus jussit acciri, breviterque memorato bellorum quæ instabant discrimine petiit, uti sibi confestim talenta centum magna ex civium ære conficerent. Illico paruere; satis periculi imagine ad omne obsequium compulsi; & fœlicissimæ celeritatis fuit, quod intra biduum comportata pecunia tanto exemplo reliqua oppida impulit ad ejusdem officii curam. Liberalitatis etiam & munerum causa ob natalem Hyanisbes geminabatur, qui opportune tunc incidit. Is dies, quamquam tanto in motu, omni remissione cultus fuit qua pacis ocia celebramus. Commessabundi in urbe & castris seque & pocula coronaverant; adeo uti sub noctem Gelanorus, cui credita erât castra, Poliarcho nunciaret, eam licentiam sisti non posse. Ille ad vallum properavit, haud ignarus in bellis

bellis

bellis nullum fortunæ tempus dandum, quo ipsa subitis casibus utique gaudens, possit improvidos merentesque percellere. Sed plerisque jam domitis mero somnus irrepserat. Iacebant inter vina; aut accipiendo inepti imperio cantabãt: Nec Mauri quidem tantum, sed & Gallorum vulgus. Poliarchus Gelanoro, cæterisq; qui compotes sui erant, castra atque vigilias, & ebriorum hanc turbam, impense commendavit: Vtique erat festissimi ingenii, cum in urbem rediisset, libens versus aspexit, quibus unus suorum Druidarum in temulentos sic lusit.

Venit iô numen! festo Deus ecce tumultu.
Ecce Deus. Læti Bacchum advexere furores
Pampineo insignem curru, quem tigride multa
Axis agit, cæli spoliis armatus Eoi.
Æra sonent campis, omnique à fronte corymbus
Nutet, & attonitam rumpant cava tympana noctem.
Venit iô numen. Nimius quatit omnia Bacchus.
Hic trepidi postes pulsataque tecta recedunt;
Hic hederæ, hic picto saliunt monstra ebria cœlo,
Et quicquid timidis Mincidas induit alis.

Non

Non magis Odrysias cum nox Trieterica matres
Impulit, aut Tyriam stimularunt Orgia Dircem,
Arva fremunt, spumat multo cratere vocatum
Numen, & imbelles ardent concurrere thyrsi.
Non tamẽ hic cades, fata aut Pentheia, Bacchus
Attulit, erranti truncum vel falce Lycurgum;
Sed trepidos gressus, blandoque papavera somno.
Forsitã & timidus ignota audacia mẽtes
Implet, & expulsæ mirantur cedere curæ.
Ecce jacẽt nullo perfusæ sanguine turbæ,
Victoremque suum perflant; secura malorum
Fortunæque cohors. O captis numen amicum
Gentibus, & tanto fœlix insania lucro,
Ni brevis, & primos expiratura sub ortus

Sed nec remiges, militesque, tota classe minor lęticia, ac deinde sopor invaserat; adeo ut ægre deinde proprio periculo, & pene vulneribus, ponerent somnum. Ipsa enim illa nocte adventans Radirobanes, ferociter à mari in capacem fluvium egit navigia, strenueque oppressis qui pauci ad custodiam vigilabant, totũ littus ripamque obtinuit. Præsidiarii relictis navibus

 ad ca-

ad castra confugiunt, aut amentes terrore, ad portas civitatis tam tunc sibi quam hostibus clausas. Alii triremes in altum impulere, qua hostem abesse silentium monstrabat. Radirobanes suorum plurimis confestim expositis, imparem quoque dato terrori civitatem fore existimans, milites distribuit, qui in littore consisterent, quique scalis niterentur per mœnia. At non Gallis, & Afris, qui in terra consederant, formido eadem, aut fortuna, quæ classiariis fuit. Gelanorus audito tumultu in littore, jubet passim excitari dormientes. Multis somnus mentem reddiderat, aliisque periculum. Ipse dispositis per vallum custodiis, & Micipsæ commendatis (dux ille Maurorum militum erat,) cum parte suorum hostem, jam veluti victoria securum, aggressus est. Radirobanes postea quam intellexit adhuc esse qui sua defenderent, haud nescius locorum iniquitatem ignaris & advenis intempesta nocte timendam; revocari suos jussit; satis egisse visus quod æquore victor, statuere primo impetu posset in arenam tentoria. Facilem quoque in crastinum victoriam augurabatur, ignarus cum Poliarcho decernendum, & Gallicis turmis. Contentus etiam Gelanorus, à castris & urbe prohibuisse hostem, non perrupit ad eorum stationes; prælioque nocturno, præsertim absente & inconsulto Rege, abstinuit.

Prima

Prima deinde luce Poliarchus, qui apud se non erat ex cladis nocturnæ dedecore, suos ac Mauros, ad concionem vocat. Ibi questus militare flagitium esse admissum ab iis qui servaverant maria; adesse exermes jussit quotquot ex Gallis à classe aufugerant, eosque in fortuitam seriem digestos decimi cujusque expiari supplicio. Eadem Reginæ severitas in suos Mauros erat. Sed cum iam numerari dicerentur ad pœnam: illa pro Gallis, ipse pro Mauris, oravit. Ita leviori infamia, & in delictis militum assueta, (nam inultum facinus non esse intererat) quibusdam aliquid sanguine de lacerto missum est: fossam alii seminudi ducere jussi: alii pari cultu stare in foro, sui spectaculum civibus præbituri. Et quamquam id tempus egebat militibus, relicti sunt tamen eo die ad dedecus, uti cæteros animadversionis timor acueret.

Iamque ipse Poliarchus coccinea insignis chlamyde eminebat in Numida equo, nudumq; verticem huc illuc ostentans, sui reverentia & spe vincendi omnes ordines implebat. Relictis deinde qui regiam, qui mœnia, qui claustra portarum tuerentur, ad castra cum cæteris processit; militibus ex imperio Gelanori jã in ordines passim euntibus. Quippe & leviter armati justę pugnę initia utrimq; libaverãt, & Radirobanes totam aciem instruebat;

longe animo vultuque commotior, ex quo à captivis audiverat illic unũ ex Gallicis Regibus esse; & Poliarchum appellari. (Nam eo nomine ille censeri volebat, quo apud exteros se celebraverat in tenuiori fortuna.) Statim Radirobani occurrit, ita juvenem vocari cujus amore capta Argenis sua fœdera despexerat. Sed an is ipse esset, haut immerito ambigebat, quia & multis idem nomen poterat convenire; nec de eo Selenissa ut de Rege meminerat. Ac ut maxime Rex esset; unde tunc ille in Africa? quis Deus hoc æmulorũ par composuisset ad certamen? aut quod rixarum ingenium, ut idem occupato Argenidis animo intervertisset suas spes in Sicilia, & nunc veluti ex compacto adversaturus consiliis suis in Mauritaniam venisset?

Sed imminens prœlium dilatam tot cogitationum seriem vertit in iram. Planicies modica erat à loco quem castris Radirobanes insederat, ad vallum Poliarchi. Hæc ad pugnam destinata, armis undique & signis fulgebat. Vterque Rex dexterum cornu suorum tuebatur. Lævum Sardorum regebat Virtiganes; & honori Maurorum Poliarchus dederat, ut in lævo senex Micipsa, magni in illa gente nominis, imperaret; Huic tamen additus Gelanorus; ut vigore ætatis sufficeret ad ea quæ ætas in Micipsa detraxerat. Annotatum est ad victoriæ ingentem fiduciam, Gallo-

,rum

rum Maurorumque paucissimos in procinctu nuncupasse testamentum. Adeo non vincere modo, sed & frui victoria sperabant. Vbi signa cecinere, initium pugnæ à sagittariis fuit. Sed fervidius quam ex Imperatorum præceptis campo decurso, totæ acies ad pugnam coierunt. Sic ademtum spacium sagittis fundisque est. Vix locus ad hastas phalangibus; vix satis vertebantur equi in turmis. Ita omnibus primo ardore concitatis, nemo tamen aut vires Poliarchi aut animum æquabat; quamvis & Radirobanés æmulatione terribilis memorabilem pugnam ederet, & multi suis ducibus digni laudarentur vel sua vel hostium morte. Luebant plerique insontes paucorum insaniam, &, quod tristissimum bellorum nefas est, non ex offensa, vel odio, sed partitione fortunę habebant quibus vitam eriperent.

Iam sanguinis multum erat, cum satis adhuc plurium necem properantibus visi sunt Dii intercedere. Quippe ea nubium caligo condidit diem, ut veluti ad intempestivam noctem plerique horrescerent. Fulminum deinde strepitus, & decurrentium fulgurum minæ, ad religionem metumque furorem in alternis cædibus bacchantiũ convertit. Sed adhuc implicitos, dubitantesque Diis parere, acti in vesaniam elephanti diviserunt; quos

Hyanisbe

Hyanisbe jusserat cum frontalibus cristisque & turribus promoveri in aciem. Plerique eorum nuper in venatione capti, & adhuc propemodum rudes, nondum libertatis & ferociæ erant obliti. Adhuc vero Europæ incognita erat hæc species. Immensum & informe animal; pene omnibus membris una mole confusis. Mersum caput inter humeros, nec à globo multum dispar, nisi qua proboscis in terram descendit, fœde promissa à naribus, & si color absit instar longi & tumidi anguis, nervorũ circulis ita articulatim nexa, uti contrahi, laxarique, flecti etiam possit, & esse pro manu. Patulæ aures utrumque tempus tegunt. Oculi exiguo orbe sub tumida fronte reconditi. Ebur, quo pretiosissimi sunt, longe ex ore eminet, pene instar lituorum, nisi quod debiliori parte inflectitur.

Ad hanc formam non obstupuerant modo Sardi in quos bestiæ agebantur; sed & Galli sua illa auxilia haud intrepidi videbant. Postquam vero subitis tenebris cœlum inhorruit, elephanti tam pavere faciles quam irasci, tumultuque insolito qui edebatur in nubibus attoniti, jam cœperant difficiliores esse regentibus; cum ingens, & pene in oculos fulgur impactum, adeo eorum valentissimum turbavit, uti repente verteretur in rabiem, immemorque disciplinæ, sese in cursum qua

impe-

impetus erat effunderet. Prorumpunt & cęteri disjecti rectoribus, eumque sequuntur. Mox acrius concepta amentia, omissoque gubernatorum imperio, jam non alteri modo parti, sed omnibus hostes esse videbantur; decurrebantque per aciem inter arma & tumultum ferventes rabie; & quia exitum per tot cuneos non videbant, tanquam maculis induti quærebant libertatem. Plerique Gallorum ordines laxavere: Neque Sardis militia constantior fuit, utiq; postquam obvii furentium bestiarum oppressi vestigiis jacuere; quidam etiam proboscidum nexu ligati, projectique sublimes in aerem. Moles illarum, & novitas, & horribile virium experimentum turbatis militibus mentem eripuit. Advenisse Deum iram, vel facta tunc primum ad dirimendā aciem monstra, audebant conjicere. Multis vidisse furentes belluas satis erat ad fugam. Longius remotos terror sociorū in vesaniam abstulit. Equi maxime consternati, nec ferentes odoris insolentiam, dominos plerumque indignantes per loca præcipitiis intuta aut hostibus egerunt.

Tantam aciem à tredecim belluis (nam omnino tot erant) fusam esse, fortunæ ludibrium fuit: quo probatum est, non plus corporum vires in prœliis valere, quam affectus animorum; nec multitudinem magis ferro quam timore esse domabilem.

lem. Timebat Poliarchus insidias; suosque palantes, si qua ingruisset nova vis, tarde coituros videbat. Idem Sardi timuere. Ergo ducum tribunorumque admonitu passim secerni cœperunt quos è diversa acie unus terror miscuerat. Multos enim in adversa agmina tam alte sive sua, sive equorum fuga provexerat, ut redeuntibus periculum esset, ne deprehensi cæderentur ab hostibus. Sed ut plebeiorum memoria fatorum perierit, in paucis Radirobanis fortuna memorabilis fuit. Equo ille vehebatur, cætera quidem ad bellum aptissimo, sed indocili ad conceptos pavores, quos ut raros ita habebat furori similimos. Tunc vero cum elephanti debellatas timore copias fuderunt, totius agminis equis uno metu frementibus, exarsit in amentiæ speciem, nec qua jubebat dominus, sed tenax, lupatisque quibus regebatur frænis potentior, sese alte penetravit in hostium turmas. Interim recedebant versus urbem alæ equitum admonente Poliarcho, ut illuc potissimum iter intenderent. Elapsi inter tumultum à Radirobane erant, quotquot ex suis circa ipsum pugnaverât, credebantq; in ea mentium caligine eum una rediisse. Solus igitur & longe à Sardis divisus, ferociam animi consternatione acerrima mutavit. An fugere in cassum conaretur tot telis circumseptus? an potius captivitate redime-

ret vitam? aut quia capto luitionis spes vix erat, spiritum temeraria & impari pugna projiceret? Respiciebat ad suorum vexilla; procul illa recesserant. Retro viam paulatim capesseret? at obstabant à tergo conferti. Dum dubitat, dum furiosis votis fortunæ maledicit, interim periculum creverat, jamque ad portas civitatis erat agmẽ in quo latebat; & solum restabat ad salutem, uti se unũ simularet de Poliarchi militibus esse. Multum ad fraudem juvit, quod initio prælii, ut impunius ducem & militem agere posset, omiserat regia insignia, purpureum sagulum, cassidemq; vittatam, & ea cuidam Megalosthebi tradiderat. Ita cũ trecentis Poliarchi equitibus intravit inimicæ civitatis munimenta, hactenus quidem fraude idonea: Sed quo deinde succederet? Militibus omnibus hospitia aut tentoria sua erant. Si alicui manipulo se adderet, non lateret in paucis, qui plures, & armis occultus, fefellerat. Sin omnium consortia fugiebat, quid erat aliud quã solitudine suspiciosa se prodere?

Quamdiu igitur paucæ hæ turmæ circa forum steterunt, (illuc enim convenerant, accepturæ ducũ imperia) haut ægre multitudinis beneficio tutus fuit. Sed non multo post à Poliarcho nuncius venit, qui juberet illa equitum agmina quæ urbẽ intraverant, ad hospitia sua divertere, & Reginæ intra urbem ea nocte præsidio esse.

Hanc

Hanc vocem Radirobanes pene exanimis accepit. Sparsim enim equites turmas laxabant, quisque occupabat notas domos. Hospites, calonesque, expediebant officia. Ipse, tanquam domum quæreret, unus circuibat omnes vicos, nescius quos potissimum fugeret, nisi quod obvii quique formidolissimi erant. Omnibus invisus, & , si caperetur, solo redemptionis suæ pretio forte servandus, magis magisque auctam cum ira formidinem vix tenebat: aliquoties impetu sumto, ut hostem confessus, & aut moriturus strenue, aut salutem in præmium audaciç laturus, prorumperet per portæ custodiam. Vna quippe tantum erat in illo tumultu, quæ curribus & equis pateret, magnis quoque copiis observata. Nemo in via accedebat propius frænum, aut intuebatur in euntem, quem non tanquam in se intentum novo horrore refugeret.

Cum pererrata urbe non modicum tempus consumsisset in illo timendi supplicio, nec differri amplius posset aliquod consilium; occurrerunt agasones cum equis dominorum, quos ad aquam ducebant. Eos Radirobanes sequi instituit, si qua eorum ductu posset ad flumen pervenire. Vrbis autem situs hic erat. Altero à munimentis stadio fluebat amnis, ea parte qua itur ad mare; qua & hostes castra locaverant. At quo latere urbs erat Sardis

maxime

maxime aversa, ad ipsa mœnia pertingebat lacus ingens, sex ut minimum stadia latus; duodecim in longum protensus. Nec erat præter hunc lacum quo equi lavarentur aut biberent. Illic autem nullum ab hoste periculum; civitate per tot aquas, nisi navigiis non pervia. Exiguam ergo portam, quę ad crepidinem lacus patebat, aliquot militum statione firmaverant; aperiebantque bis de die, animalibus adaquandis, & ad cæteros civium usus. Ad illam tunc calones processère; Quibus Radiaobanes missus postquam spatia undarum vidit tam ingenti campo porrecta, vix spem enatandi esse ratus, tamen veluti ultimo horrore vires collegit; & sic per vota (ut deinde suis narravit) Neptunum affatus est. O potentissime illorum Deorum qui eadem cum hominibus elementa incolunt, cujus dona sunt fluvii, fontes lacusq;, has undas quas salutis incertus nunc ineo mitiga, ó bone. Ferant me: & in destinatas ripas placide agãt. Illi præterea equo (nam & illi generi præes, equumq; excussisse à verberata humo) isti inquã qui mihi destituto pro cymba & victore est, suffice vires, ut quem impetu suo hostibus tradidit, eodem eripiat. Tum ego de Afrorum manubiis expressam in ære tui beneficii meique periculi memoriam, in Galaritano littore constituam; qua tibi fanum & nemus mei Patres sacraverunt. His votis ta-

cite obligatus primum libavit aquas, in vadi commoditatem leniter desidentes; Equum deinde potu refectum paulo egit ulterius, frustra admonentibus qui cum eo erant in lacu vastam in proximo altitudinem latere. Ille autem contemplatus ad quam brevissime ripâ sinus undarum ferrent, utrimque calcaribus impulit equum, qui juba ferociter concussa dedit se protinus in undas, soloq; eminens vertice incumbentem Dominum ferre cœpit qua jussus est. Exclamant ex crepidine & primis undis Mauri, errorem aut casum arbitrati, & monēt qua commodius parte habenas reflectat. Sed paulatim procedebat in altum, omnibus qui id videbant, ut in miro & subito casu, diversa de eo jactātibus, nec dubitantibus quin periret. Iamque illum non vivere, sed cadaver deferri fluctibus credebant; utiq; postquam longe recesserat, & tantum ex colore adhuc aliquid supra aquam eminere noscitabatur.

At Radirobanem, ut timorem late circumstans periculum, ita spem dabat validissimus equus, quem voce motisque interdum habenis revocabat ad virium memoriam. Præstabant & facilem cursum aquæ in neutram partem obnoxiæ: Nam nec aliquo fluebant, & tunc solito placidiores erant, cessantibus ventis. Cœpit tamen ægrius equus emoliri aquas spiritū, videbaturque deficere, cum in mediis fluctibus

ctibus arena sublimis, neque cedens vestigio, natandi necessitatem opportune intermisit. Stetit ergo diffládis fessus aquis; totoque pectore altior, tanquam laborem miraretur, se anhelitu levabat. Sed Rex veritus ne exerciti nimio motu nervi post quietem rigerent; breves inducias ad respirandum fecit; adhucque calidas suffragines motis calcaribus egit in lacum. Suffecit animoso equo concitum corpus, undisq; & intentione natandi differentibus mortem ad supremam ripam vixit. Tunc liquente spiritu vix moratus dum Dominus sine lapsu descenderet, se in arena explicuit. At Radirobanes ad exhausti magnitudinem periculi horrens; quod in civitatem hostiũ intrasset, quod per immẽsum inde lacũ, & pene graviora ipsa morte pericula, effugisset captivitatem; novo metu excitabatur; timebatque aut terra aut lacu venturos, qui vincula, vel, si recusaret, mortem darent. Longe enim ab ea lacus ripa suorum castra erant. Sed solatio fuit quod prima nox ingruebat semper ad latebras fugamque securior.

Interim Poliarchus divisis militibus qui in urbe pernoctarent, aut essent intra vallum, ipse breviter Hyanisbæ colloquutus, non mansit in Regia; sed in castris sibi prætorium jussit statui, ad omnes fortunæ articulos intentus, si qui commode in hostẽ se præberent. Nec cessasset inter tene-

bras, nisi illum Sardorum consternatio Regem quærentium retraxisset ad cavendi ambigendique consilia, quia incertum erat, quę causa tot in illorum castris voces attolleret, tot faces immensis circum campis accenderet. Namque Sardorum duces ad Regis tentorium collecti, cum mutuo interrogassent, num rediisset, num divertisset in castrorum aliam partem, quis denique pugnanti adfuisset; quis texisset recedentem ab acie; postquam quisque diversa dicebat, omnes uno impetu ad tristiora conversi sunt. Cæsum captumve crediderunt. Nec aberant à rixa: Quos cũ Rege fuisse, quos servasse, quos saltem vera de eo posse renunciare oporteret. Sed maxime militum vulgus, sive cura & amissi Principis desiderio, sive insania correpti, non expectato ducum imperio, quorum reverentia ex Rege pendebat, solverunt disciplinam. Hi avios petivere campos, si Princeps erasset, compellatum reducturi; Plures accensis facibus cruentum prælio campum scrutabantur, in cadaverum ora proni, illicque timentes quod quærebant invenire. Ita Sardorum vocibus, igne, procursu, undique arva fervebant. Speculabatur omnia de castrorum aggere Poliarchus, & seu nocturna hæc bacchãtiũ militum religio esset, seu ullius alterius Dei furor, aut ars deniq; militaris in se parata; in omnia solertiá, excubias, vota composuit.

Cæte-

Cæterum in illo officio atque tumultu occupatis subito nuntiatur, Radirobanem in tentorium rediisse. Quippe ille ad ultimam lacus ripâ expositus, antequam noctis caligo usum oculorum eripuisset, strenue speculatus est quo itinere perveniri posset ad suos. Tum palustrem ripam sequutus est, ut si qui instarent fugienti, inter arundines lateret. Ita lacum circumivit, & deinde extra viarum frequentiam, per fossas, aut mœnitos sepibus campos, ad suum vallum contendit. Hoc ipsum formidolosũ ei fuit, quod sparsi cum lampadibus milites clamoribus cœlum impleverant, nesciusque se diligentia illa quæri, omnium anxie faces & vultus fugiebat. Tandem in tentorium pervenit; Monitæque cohortes omittere ominosã jamque superfluam de ipso quæstionem, pari licentia in lætitiam effusæ, omnes ad Regis fores venerunt: Quo viso cum diu plausissent, ad stationes, aut contubernia, ægre recessum est. Interim Virtiganes, Sardorumque præcipui, ad Radirobanis genua accidentes, cum fletu rogabant, quæ fortuna, quodve consilium, eũ à suis tam diu avertisset. Ille prolixe discrimen memorabat, stupentibus cunctis, timoremq; ambitiose promentibus. Dumque certatim omnes aut gratias Diis agunt aut Regi tanquam fortunæ fatorumque victori adulantur, quidam Poëta Virtigani

familiaris, extemplo in eum casum versibus sic lusit, ut diceret Radirobanem suis Sardis esse pro Sole; qui eo absente emarcuissent, & ex restituti spiritu vultuque penderent.

Ergo ausa fœdare diem, nostrumque tenebris
Sic nubes miscere polum? Quæsivimus omni
Aethere pallentis nutantia lumina Solis:
Ille aberat; proh fata Deum! seu texit opaco
Hunc Soror occursu, cœli seu calle latēti
Fatidicas pronus Cyrrhæ descendit ad umbras.
Tunc vero quātis arserunt pectora curis?
Excidimus miseri nobis. Ah cedite gentes
Parrhasiis natæ fœta inter robora sylvis.
Scilicet exangui fugientem horrore sequuti
Titanem, Occiduas propius pulsavimus oras
Planctibus, æternis ceu gens damnata tenebris.
Ni redis, ô hominum præses, jam frena remittat
Iustus honos legum, peccentque impune tenebræ.
Quid sine te gens tota hominum? quo funere damnas
Discessu nos Phœbe tuo? Resolubilis aer

Obruet informem spissatis nubibus orbem:
Et sese in gelidas solvet natura pruinas.
Parcite, mortales, lachrymis, nec perdite planctus,
Purpureum redit ecce jubar, capitisque corusci
Fulget apex. Cernis radios, assuetaque sceptro
Brachia, & igniferas pharetra lucente sagittas?
Salve cura Deum, & nostros ne desere cœtus.
Nec facies. Sint noctivagæ nemora alta Sororis:
At tu urbes hominesque habeas. Tibi cura benignum
Ferre diem, & cunctas solio componere terras.

Postera luce invicem adversariorum vires expertis lentiora fuere consilia, uno Poliarcho adhuc prælium cogitante; Huic enim arma placebant, Radirobanis odio, & desiderio petendæ Siciliæ. Sed Reginæ precibus dedit, ne eo die quietum hostem lacesseret. Mirum fuit de exitu belli tam acriter Hyanisbem cœpisse diffidere; & ipsam Radirobanis temeritatē solicitudine fuisse mutatam. Quippe animus utriusque ex immanitate sacrorum ad quæ confugerunt emicuit. Nam Regina deligi ingenuum puerum jussit, qui Saturno immolaretur. Piaculi consuetudo à Ty-

riis erat orta, qui crudelitatem moris infandi in Africa Carthaginensibus suis colonis tradiderant. Externamque & barbaram devotionem in Deos territa Hyanisbe usurpabat, quia miseri aut anxii mortales terribilia & incognita remedia arcanam vim habere existimant. Apparabatur funesti sacri ratio, infulasque victima accipiebat: Nec Sacerdos deerat sceleratæ pietati. Cum hoc vero Poliarcho nunciatum est, statim turbatus exiliit, & ad Hyanisben properans; Si hoc, inquit, fœdæ sævitiæ auxilium, Regina, in hostes tibi placet, patiaris me abire. Nunquam enim vires meas illi superstitioni miscebo, nec committam ut mei milites numinis fortitudinem videantur induisse, quodcunque est quod tam turpiter placari amat. Nolo, inquam, extorquere à Diis pudendo pretio victoriam, qui non de illis sunt quos debemus colere, vel aversantur hanc deceptæ mortalitatis infamiam. Proinde aut hunc ex vinculis puerum, aut me ex finibus tuis mitte. Quamquam Hyanisbe verebatur Saturnum, erat tamen præsentior Poliarchus. Ademptæ sunt puero vittæ, juvitque hoc ipsum populi mentes, quod Poliarchus non solicitabat extrema remedia. Num enim tantus dux belli incerta ignoraret, aut nisi in proclivi sentiret esse victoriam, hanc unius pueri sanguine dedignaretur à fatis comparare?

Eodem

Eodem tempore,quaſi ſuperſtitionibus conveniſſet utraque caſtra corrumpere, quidam ſenex inter Sardos illuſtris,(Sitalces appellabatur) olim ſtrenuus manu, tunc conſilio ſpectabilis,venit ad Radirobanem,qui forte cum ſuorum delectis varia ſuper bello agitabat, obtulitqne ſuum caput,quo à Diis manibus paciſceretur victoriam.Nec intereſt, inquit, quod privatus ſum. Satis erit ſi me Rex meus devovebis,ut ſalutem publicam ſuſtineam,procuremque. Poſtquam ero legitimo ritu morti ſacratus, laceſſam hodie cum modica turma bellum , in quo terrorem ac diras mecum in hoſtem ferens , cæder à neſcientibus me in exitium ſuum perire. Nonnihil cunctatus Radirobanes ad læticiá oblatæ,ut ſperabat,victoriæ;gnaruſq; hanc ſui capitis devovendi vim ab Italicis vatibus efficacem cenſeri, effuſe Sitalcem laudavit: Et, Quoniam,ait, nobis tuo interitu victoriam trades, nec poteris ſentire præmia quæ mereris, at ſcies tuæ ſtirpi apud me immotam gratiam manere; ut nemo Sardorum vivere malit, quam familiam ſuam ad gloriam evehere quam in tua mirabitur.Age ſtrenue ; & breviſſimi fati curſu redime famam , quam nulla mors extinguat. Vocavere ergo Pontificem, qui devotionis ſacramentum more Hetruſco perageret ; Subitoque Sitalces prætexta indutus, velato capite, ſuper

 abje-

abjectum constitit telum, tangensq; subjecta manu mentum, sequutus est omnia verba Pontificis, quibus adversas Gallorum Maurorumque legiones secum Diis Manibus & Telluri devoveret. His patratis, Tempus est, inquit, adhuc recenti religione, ut terrorem, fugam, interitum, in hostes devolvam. Date levis armaturæ aliquos, qui excursionis specie mecum tendant ad hostium vallum. Exciemus ad prælium vel eos saltem qui pro custodia castrorum stabunt; nostrisq; per fraudem refugientibus, ego pertinacia extorquebo mortẽ ab hostibus. Et meo sanguine damnabuntur funeribus; poterisque execratos cum lubebit ad satietatem debellare.

Plerisque Sardorum quam mira tam certa videbatur Sitalcis oratio. Statim sagittariorum aliquot turmæ homini datæ, per quos hostem provocaret ad certamẽ. Sed Sitalci servus erat, diu liberaliter habitus, & charitate domini plus quam patrię flagrans. Is herum insanire in tam properæ mortis voto existimans, postquam dissuadere non potuit, clam ad Poliarchi castra conversus est; deductusqne ad illum: Venio, inquit, patriæ meæ proditor, & ab illa salutem, à te autem tuisque perniciem aversurus. Nec grandius præmium efflagito, quam ut illius vitam servetis, cujus mors vobis in exitium destinata est. Raptim deinde exposuit furiale Sitalcis consi-

consilium : Quo audito Poliarchus non tam exhorruit ad religionis infernæ vim (neque enim credebat ex unius desperati, aut furentis, voluntaria morte totas acies profligari) quam terrorem præverti concupiit in suis facile illapsurum superstitionis ingenio. Itaque indicem, si vera afferret, sperare præmia imperavit; & indutum Gallicis armis, vinculisque tamen cohibitum, sagittariis addidit, qui in procinctu intra castra constiterunt, ut si, quod servus monuerat, levis armatura à Sardorum vallo procederet, ingruentes refellerent. Iis autem præceptum est, ut terrore minisque plusquam vulneribus certarent, ne in Sitalcem, quem inviolatum præstari volebat, temere peccaretur. Servo autem sua & domini libertas decreta est, si mature pugnantem commonstraret. Vix ea Poliarchus edixerat, cum velitatio à Sardis coorta est Sitalcem ducentibus. Illico erupere à Poliarcho præparati; & ex adverso Sardi haud multum cunctati missilibus, simulatione fugæ deserunt Sitalcem, avidum perire, & mortis spe majora humanis viribus audentem. Sed servus inclamabat illum esse quem servari Poliarchus præceperat. Ergo in medium turmæ furentem excipiunt; & armis contecti perferunt ictus, exarmantq; circumventum. Inde abnuentē se dedere, & solicitantem contumeliis iram hostium, tamen
trahunt

trahunt ad castra: quo conspecto, Poliarchus, Melius, inquit, apud nos quam apud Deos manes cœnaveris. Nec ingere maledicta; quasi crudeles simus qui coëgimus te vivere. Vbi enim de hujus belli exitu disceptaverint fata, in nobis mora non erit si tunc quoque persequi mortem volueris. Sed dolo apud Vmbras glorieris, quasi in tui mercedem nostra omnium fata Dii prodegerint.

Vno denique captivorum accito, ea lege illum ad suos dimisit, ut Radirobani nunciaret, bene habere in Gallicis castris Sitalcem: Igitur curam de amici valetudine omitteret; Victurum hunc saltem ad exitum belli. Nam & Tellurem, & inferos Deos, recusasse victoriæ precium quam dare non poterant. His à captivo nunciatis, accendit Radirobané cœpti infœlicitas, simulque insultatio exprobrantis superstitionem Poliarchi. Necdum certus an Poliarchus ille esset quem amabat Argenis, animi tamen odiique augurio suspicionem fovente, verum exprimere statuit perplexa epistola, quam Poliarchus ut vanam obscuramq; negligeret; si forte cum Argenide nulla fœdera iniverat, sin autem erat ille quem Selenissa prodiderat, statim historiam agnosceret, daturus haud dubia iracundiæ & æmulationis indicia. Neque mora, & uni vicissim ex Gallis quod habebat captivos, litteras ad Poliarchum tradit.

dit, quas detulit ille ignarus conviciorum quibus contumeliosissima cera legentis oculos implevit. Non enim Argenidi, non Hyanisbæ, Radirobanes pepercerat, se mirari, quod Theocrine post contubernium juvenculæ Principis hæreret Hyanisbæ. Vt puellam fefellisset, sic ab anu justo Cupidinis telo esse deceptum. Sed se vindicem adesse Siciliæ, cui recisam simulatæ Palladis cervicem vovebat. Ita turgidus Poliarchus, nec jam magis Hyanisbæ quam sibi gesturus hoc in Radirobanem bellum, codicillos quidem pressit, cæterum tam commoto ea vespera vultu fuit, ut constaret nihil parvum agitari. Præter conviciorum fœditatem adhuc animus turbabatur ad nomina Theocrines & Palladis, quærebatque apud se quis hæc Radirobani secreta retexisset, donec memor Argenidem ultimo quod inter eos fuerat colloquio esse questam de perfidia Selenissæ, ipse rem omnem inde emanasse conjiciens, cœpit frendens, unaque iracundia Radirobanem atque anum complexus, sibi de utroque supplicium destinare.

Vt vero illuxit, ferro, non verbis refutaturus injurias, exercitum in ordines jussit ire; præmonita Hyanisbe ne cui inter pugnam portæ urbis paterent. Nec se quidem de victoria dubitare, sed si qui suorum fugissent ex acie nolle se intra munimenta hos recipi. Nunquam alacrior

crior militibus visus; convenientibus verbis unumquemque affatus est. Gallis adjutæ Hyanisbes quæ ipsos decora manerent referebat; Mauros tyranni odio sacra patria eversuri agebat in iram. Vtrisque spolia ostendebat, & in vicino esse Sardiniam: Quam, inquit, si in isto quem videtis campo vicerimus, obnoxiam nobis eo modo habebimus quo Radirobanes Africam vellet. Omnes quidem illa verba, sed plus vultus dicentis permoverant. Nec segnior acuendis militibus Radirobanes multos sibi in eam victoriam triumphos fingebat. Nam Poliarchum Argenidis sponsum esse inde crediderat, quod tam subito imminebat certamine quasi pridianas literas vindicaturus. Si hunc ergo occideret, illo ipso vulnere cogitabat & se summum de Argenide supplicium esse sumpturum, & à regno dejecturum Hyanisbé; qua subacta ipse Mauritaniæ sceptro auctus trajiceret in Siciliã, non habiturus ex hostib. qui victoris ora ferre, aut ipsius in posterum imperiis intercedere auderet.

Hac immani spe ferox, instructos ordines admovit venienti Poliarcho. Nemo erat, qui non de fortuna partium decreturum illum diem conjiceret. Intentior itaque cura spem civium variis terroribus miscebat. Prohiberi à muris civitatis non senes poterant, non flebilior turba oneratæ liberis matres, quos innoxios passim

Diis

Diis ostendebant, veneratæ ne teneris corporibus hostis illuderet?

Balearici, qui in Radirobanis acie erant, Numidas inchoandæ pugnæ præmissos suis fundis turbavere. Sed Poliarchus equites Gallos procurrere jussit, spatiumque funditoribus adimere quo saxa librabant. Numidas autem monuit, ut relicta prælii fronte leviter obirent hostium latera, & quamplurimos à pugnæ recto ordine in se distraherent. Contra Radirobanes satis agebat; aliquot turmis equitum circuire hostium cornua imperans, & à tergo incautos adoriri; Simul Gallicæ Africanæq; linguæ peritos miserat; qui tanquam Poliarcho jubente proclamarent inclinare ad Sardos victoriam, profugerent Galli Maurique. Lixam ad receptum patere. Ea vox non paucos initio perculit; risu deinde excepta est;& pari vociferatione à multis relatum est, ut fugerent Sardi. Nihil medii inter utramque aciem erat, obstabant corporibus corpora; telum telo frangebatur. In tam arctis ordinibus, aut cadere aut vincere unicuique supererat. Hortantium quoque clamor, questibus sauciorum & fragore armorum permixtus terribili sono in urbem ferebatur. Galli præstabant equitibus. Sardi, & Ligures, phalange non cedebant. Sed Ducũ pręcipuum opus fuit. Hinc Poliarchus pręter ingenium sævus, non planctus, non vota audie-

audiebat deprecantium mortem; ſive aures belli ardor occluſerat, ſive in Radirobanem ira; qui ex alia parte perruptos vi ordines ſolus ſępiſſime intrabat tanquam oblitus erroris, quo inter hoſtes provectus ingratiis Lixam pervenerat. Ita Sardi ſub Poliarcho laborabant, cedebantque circa Radirobanem Galli ac Numidæ. Sed grandior ira Poliarchum torquebat, nec vulgari ſanguine reſtinguenda, Vnum erat Radirobanis pectus quod maledicti in Argenidem & Hyanisben conſcium ſuo vulnere expleret ſævientem, Per ſuos igitur hoſtiumque manipulos, quærere hoſtem cœpit dignitati & iræ ſuæ parem, multum quoque inclamitans, ut ſi auderet, ſi vir eſſet, proprio diſcrimine totius belli fortunam provocatus exciperet. Vicit acrem & confuſum præliantium cadentumque tumultum vox ſæpe repetita aliiſq; mandata; & ad Radirobanem haud quietiora cogitantem allapſa eſt, quem hoc unum puduit, quod prior non vocaſſet. Ocius cætera reliquit certamiua, omnibuſque ſubmotis properavit in æmulum. Non leones Africa illa, non ſerpentes tanto furore incitatos aſpexerat. Brevi tamen colloquio ſuſtinuerunt avidas manus; Priorque Poliarchus: Ades, inquit, ô latro, da pœnas turpiſſimæ noxæ. Non mihi hodie elaberis, non ſi plenius quam Achillem inviolabili Stryge tua mater te intinxit.

Tibi.

Tibi, Domina, ſacrum hoc fero, ſi tam turpem hoſtiam forte accipies. Et Radirobanes; Prodis tandem te gynæceo, molliſſime amator? Sed præteritæ vitæ probra mors inter arma celaverit. Ne dubita, tanquam vir eſſes, jugulum dare.

Neuter vacavit alternis contumeliis prolixius reſpondere. Ira, quæ addere vires ſolet, jam nimia, impotenſque, pene debilitaverat manus. Coierunt tamen pectoribus, equis, telis; non mollius quam ſi alliſas rupibus rupes turbo conferret. Sed ictibus fortuna tunc abſuit; & equi quamquam illo concurſu læſi, ad cæteram pugnam non fuerunt inutiles. Circumactis ergo habenis, uterque jaculum alte amento quaſſatum vibravit; quod invicem parma excuſſum eſt. Supererat unicuique miſſile alterum: Id ne fruſtra periret, diu armorum aditus oculis manibuſque metiti ſunt. Tandem Radirobani nihil certius viſum quam equum hoſtilem confodere; quod ne impune eſſet, equum illius viciſſim Poliarchus ferit in capite: mox ambo veriti lapſum, aut beſtiarum jam in morte inſanientium fugam, velut pari conſenſu in terram deſiliunt, raptiſque bipennibus, quæ pendebant ex equis, ad certamen præcipitant. Sed ſuorum pietate diviſi ſunt. Quippe media Gallorum agmina atque Sardorum, intervenere furentibus. Hæc vero auxilia cũ uterque averſaretur,

ægre tandem, nec antea quam sæpius j
sus, recessit è medio miles, Regibusq; a
nam restituit; qui adhuc integri, omis
bipennibus, læva clypeum tenuere, dext
ra hastam ; quam ab hoste venientem
Poliarchus eludens, certiori ictu Radiro
banem tetigit, vulnusque haud modicum
fecit in latere. Stinxere inde ferrum; sæp
ita conserti, ut solo capulo ora aut pecto-
ra liceret verberare. Nulla pars corporis,
nulli armorum nexus intentati supere-
rant. Horror omnes, & deinde misericor-
dia permovit, tantorum spirituũ Princi-
pes incolumi exercitu perire. Rursus igi-
tur agmina coierunt, diviseruntque pu-
gnaces, quod uterque in dedecus suum ac-
cipiens, proximos cum ira & imperio ro-
gavit, ecquid victum se crederent, qué sic
tegere, sic à pugna properarent eripere?

Sic militibus ducibusque discussis, red-
eunt ambo ad postremum discrimen, a-
nimis quidem invictis, sed multi sanguinis
jactura vires abstulerat, anhelisque corpo-
ribus jam nec certi nec validi erant ictus.
Plus animi tamen & sanguinis Poli rcho
restabat. Memor deinde causæ quæ odium
fecerat, nec dubius nisi vinceret peritu-
ram dolore Argenidem, altius sustulit fer-
rum, eoque in Radirobanis jugulum obli-
que intravit, inter galeæ loricæque com-
missuram. Ille se mori intelligens, festi-
nansque ad vindictam, cursum in Poliar-
chum

chum præcipitat, affligitque sui corporis mole incautum, sic ut in terram ambo deciderent. Statim militum ululatu cœlum inhorruit, his unum, his alium occidisse, plerisque utrumque expirasse credentibus. Et quia sub premente Radirobane Poliarchus ceciderat, pejori omine mens Gallorum Maurorumque vertebatur, ut nec defuerint qui ad Hyanisben decurrerent tristia de eo nunciaturi. Inundavere in campũ confertissima turba Gallorum atque Sardorum. Nulla præfectis reverentia, nihil vexilla ordinesq; tunc poterant. Suum cuique videbatur ad Reges decurrere, eosque seu occidissent, seu viverent, ab arena eripere. Adeo ut tumultuosa auxilia Poliarchum pene obruerint: Sed jam ille paulatim se expedierat ab hostis complexibus, & ultimo singultu explicitum ferro adhuc tentabat. Hunc vero ut vivere, & erigi, Galli simul Maurique conspiciunt, ingenti feroces gaudio provehuntur in Sardorum promptiores, Radirobanis cadaver tegentium, ipsumque Poliarchũ infestantiũ telis. Sed discrimẽ brevissimum fuit. Nã & victoriç lętitia Poliarchũ refecerat, & Galli impigrã opem ferebant. Sensim igitur Sardi cesserũt, aliquid quoq; suę virtuti imputãtes quod tanta in clade à fuga temperabant. Illis igitur late submotis, hostili potitus corpore, spoliisque opimis, Poliarchus syncere victor fuit.

LIBER V.

EO modo intra paucissimos dies profligatum est bellum, longiori mole attriturum mutuas opes, nisi in cupidos Principes incidisset, & qui privati sui fati rem omnium publicam fecerunt. Cedentibus Sardis minus infestus in castra reditus fuit, quod nec effuse fugerunt, & conscius vulnerum Poliarchus properavit in urbem redire. Interim tamen, dum medici subito remedio sanguinem sistunt, de proxima arbore exscindi ramum jubet, quem aptatum trophæo, armisque Radirobanis indutum, reclinavit in humerum suum. Sic ornatus ascendit in currum, quem equi candidi trahebant; pulcherrimoque spectaculo, circumfusus militibus, optima spolia gestans, ad Martis delubrum provectus est. Nulla enim in Africa erat Feretrii Iovis religio. Populus omnes vias impleverat, ut per subitam pompam licuit ornatus, frondibusque qualcumque fors obtulerat nunc onerans manus, nunc vias qua triumphus pergeret sternens. Tunc in victorem laudes, tunc mutua de Africæ salute gratatio. Hyanisbe in vestibulo templi opperiebatur Poliarchum, cui de curru descendenti in hunc modum locuta est: Priusquam hæc spolia propitio Marti sistis, Magne Rex, sine me ea tibi dicere

cere quæ tu mox Diis. Tua virtute ſoſpites ſumus. Reddidiſti liberos cœli hauſtus, unicuique de populo ſuos agros, neceſſitudines, lares: Mihi vero purpuram, mihi abſentem filium aſſeruiſti. Exige à nobis quicquid voles, beneficio tuo minus erit. O fata! Quid quod video vulneratum, & audio non ſine diſcrimine viciſſe? Victima ipſe fuiſti, cujus ſanguis mihi propitiaret victoriam? En igitur Radirobanem modo formidoloſum Africæ, jam ingeſtum humeris tuis armorum ſuorum ſpecie, & quo propius diſcrimen fuimus, nunc gratiori horrore noſtros oculos perfundentem. Veni ad Deorum templa, Heros, quos olim augebis; Et ſive his ſpoliis ad noſtros tholos affixis tuam virtutē luminibus Afrorū conſecras, ſive tantum monimentum Diis Gallicis in patriam tranſmittis, ſcias nihil obſtare quo minus aras tibi ſtatuam, diemque, & flaminem, niſi quod te inter mortales agere quā diutiſſime exopto. Hæc oratio ingenti populi plauſu excepta eſt, inter quem Poliarchus, cum quæ ſuam modeſtiam decebant Reginæ reſpondiſſet, ad Gradivi fores venit. Adhuc cruentum de pręlio religio erat ad aram accedere, Deove libare. Satis fuit ſacerdoti trophæum tradidiſſe numenque compellare à limine, acciperet libens, & paria ſæpe munera ſibi dari annueret. Dū ſic orat, ſenſim vulneribus cœpit vinci.

pleraque enim frigebant & dilata curatione tumuerant. Adhuc tamen, ne Reginam & milites terreret, in dissimulatione duravit, nihil aliud profatus, quam aliquantulum quietis fessa labore membra reposcere.

Ibat ergo ad Regiam, comitante Hyanisbe & militum multis in eo adhuc quo pugnaverant habitu latus utriusque stipantibus. Sed nondum vestibulum subibant, cum à Sardis adesse legatos nunciatum est. Quippe Sardi nec vivum à se Regem esse protectum, nec mortuo saltem habitum honorem, ut in majorum tumulis condi posset, impatienter dolebant. Timor inde inter illos vulgatus est, ne captivo cadaveri hostis illuderet. Igitur in ipso tumultu, quatuor Optimates magis suo quam communi consilio, re tamen cum præcipuorum aliquot breviter pensata, sumpsere legationis infulas; & omnium Sardorum nomine Lixam venerunt. Hos vero, Regina annuente, Poliarchus venire & dicere statim jussit in ipso regiæ vestibulo, quasi contemnendam legationem non serio, aut per ocium, & in cultu dignitatis, sed tumultuarie in via auditurus. Vnus erat legatorum cui cæteri communem orationem mandaverant. Is convenientissimo sermone Poliarchum monebat, ut clementer fortuna uteretur; neu contemneret tanquam victos Sardiniæ

Deos;

Deos; aut etiam ſuos duriori in hoſtem occiſum lege offenderet. Veniſſe ſe repetituros Regis corpus. Ignobilia etiam eſſe odia quæ ultra mortem procedunt; nec diſparis laudis fore & vitam extorſiſſe pugnanti, & jam victo indulgere. Meminiſſet Radirobanem Regii ordinis reverentia ſaltem à tumulo non arcendum. Si Theſeum imitaretur, ne inſepultos hoſtis manes pateretur errare: Sin eſſet Achilles, contra auro vile non fore genti Sardorum Principis ſui corpus. Ad extremũ addidit preces, & inter viriles gemitus peroravit. Poliarchus contemptim ad eorum monita reſpondit, ſe eundem genium Deoſque eoſdem in conſilio habiturũ ad regendam victoriam, quos ad comparandam habuiſſet. Cæterum iis qui mori ſcelere meruiſſent, ne quietã quidẽ mortẽ eſſe debere, Niſi forte & Dii, quos illi toties appellabant, defunctorũ umbris parcunt. Horrere omnium memoriam ad Radirobanis flagitium, qui captato tempore ſanctiſſima cum Hyaniſbe fœdera violaviſſet. Deniq; (inquit) ſcitote mei juris non eſſe quod petitis, Reginæ arbitriũ eſt, ſævire an miſereri malit; Huic enim pugnavimus; hujus cum cætera victoria Radirobanes veſter eſt. His auditis, legati, jã cœpto diffidentes, vertebantur ad Reginam. At illa abnuebat uſurpare licentiam quam Poliarchus ſuo ſanguine fecerat. Diu ergo

altercati uter ferret sententiam, seipsos & legatos suspenderunt. Sed in poliarcho vulnerum dolor moram nô ferebat:sciebatque prçterea,præsentibus maxime nec diu libratis beneficiis candidæ liberalitatis genium inesse.Itaque urgenti Reginæ, ut ipse aut absolveret legatos, aut in alium diem differret; Intelligo,inquit, ô Domina,quid sensus tibi sit.Nam si pro acceptis iujuriis ulcisci cadaver velles, ipsa palam imputares hanc severitatem tibi. Nunc præterquam quod es misericors, vis liberalitatis authorem me videri quam promis in Sardos.Tollant sane,si sic jubes,inutile cadaver impii Regis, flammisq; non sensurum imponant, quæ viventem melius excepissent.Certe,inquit Hyanisbe;& intelligant,nullas hic esse Thebas, & Poliarchum vicisse,non Creontem: Cum autem sepulto epigramma facient,meminerint inter illius victorias, hanc civitatem bis ab ipso intratam.

Hæc modico risu locuta à legatis avertitur; quibus ex Poliarchi imperio redditum corpus est, ut erat, armatura spoliatum. Ipse tandem perfunctus publicis curis,nec amplius ingredi valens, inter suorum manus pervenit in thalamum:vixq; moratus dum lorica laxaretur in stratum se conjecit. Quamquã medicos secum advexerat,memor tamen in Hyanisbæ aula celebres esse, sibique, cum à peiratis læsus illic

illic ægrotavisset, perspectos, voluit eos quoque advocari. Admoti igitur duo Galli totidemque ex Mauris, expectatione profundius læsum, mutuo inter se errore mussabant. Præcipui periculi vulnus erat in latus desidens, & explorantibus dubium an receptum in vitalia esset. Sub hæc percunctanti Reginæ quid sentirent; clam referunt, esse in incerto Regis salutem. Illa prudenti dissimulatione rem tegi mandavit, ne qui motus in suis aut hostium castris existerent. Tum amplissima pollicitatione medicos adhortata, ne quid fidei aut artis omitterent, ipsa dum nudantur, dum explorantur vulnera, adesse ac videre sustinuit. Multum cruoris effluxerat, (nam & statim ac in thorum procubuit, ex omnibus vulneribus proruperat vis sanguinis) lentoque nec æquali venarum pulsu, manus sæpe tentata peritos terrebat. Medicis itaque operam certatim promentibus, unus illorum, Afer, Themison nomine, oris propemodum temnendi, staturæque brevissimæ; cæterum arte sua & eventu consiliorum conspicuus: Nihil agimus, inquit. Aliam mortem Regi timeo, quam quæ istis vulnerum meatibus sese insinuet. Neque enim putemus quicquid sanguinis ferro tactum est, & loco dimotum, ab corpore effluxisse. Sed & omnis cruor in venis nimio motu extra temperiem cum sua fœce
 effer-

efferbuit: Coibit igitur adhuc calidus, turbatusque, in opacam saniem, & occupatis costis spirandi libertatem, & mox vitam, ni cavemus, eripiet. Quid, inquies, remedii? Non aliud quam ut regiam in lacerto venam solvamus. Ita laxato sanguini turbatio adimetur quæ in tabem se cogeret. Omnes ad hanc vocem horrebant. Nam qua manu, quave audacia, exhausto corpori, vitæqua vix in tantillo sanguine hærenti, adhuc aliquid eriperent? Vicit tamen medici asseveratio, eum non aliter vivere posse. Delibavere itaque venam, tristissima expectatione multorum. Singula deinde vulnera propriis remediis fovêrunt; quietique relictum vetuere ullo tumultu ullove negocio in eam noctem solicitari. Neque tamen Hyanisbæ persuasum est ut abiret. Haud procul à thoro in hemicyclo acquiescens, accedebat identidem ad jacentem, nunc verita ne is defecisset, & anxie legens anhelitum; nunc servorum sedulitatem prævertens; & omnia officia exhibens vix scienti à quo tam prolixe juvaretur.

Vix demum Hyanisbe, urgentibus suis, & deficiente jam nocte, secessit in thalamum suum. Necdum multum somni ceperat, cum Principum concursu excitatur, simul gestantium gratulari, simul quid in re nova fieri ipsa vellet quærentium. Quippe cum in Sardorum castris

tota

tota nocte aliquid tumultus auditum esset, primo mane nec eorum visebantur in flumine naves, nec quicquam circa vallum aut custodiæ erat, aut omnino frequentiæ. Missi deinde à Micipsa qui solitudinem explorarent, retulerunt Sardos abiisse; & preciosiora contentos avehere, non pauca reliquisse victoribus. Liquidiori simul luce extrema profugientium classis conspecta est. Amisso enim Rege, expers consilii cum cæteris purpuratis Virtiganes, non desperaverat modo victoriam, (nam cui vincerent, vel cujus auspicio; nihil unum aut velle aut timere jam adacti?) sed & ferociam hostium illo aggere sisti posse diffiderat. Præterea civilibus malis exercenda Sardinia armatos revocabat. Duo enim post Radirobanem erant qui sceptrum deposcerent, ex duobus Radirobanis patruis geniti: quorum unus Harsicora, ex juniori natus, sed senior, suæ ætatis rationem volebat haberi: alter Cornius dicebatur, nec suum nascendi ordinem, sed parentis referebat. Tot malorum præsagia, cum præterea militem spes & alacritas defecisset, ducibus persuaserunt, ut sine classico spargi per castra imperium juberent colligendi subito vasa, & Afris insciis solvendi ex littore.

Hanc fœlicitatem nunciaturi Reginæ, plurimi Optimatum convenerant. qua audita; *Vtinam, inquit, hac lætitia frui possit*

possit qui eam nobis peperit! Vtinam, Poliarche, non sim de te impensius dolitura, quam de hostium clade nunc gaudeo. Simul intra Poliarchi limen processit, paucissimus matronarum & procerum comitata. Languebat ille, vigiliæ & sopori medius, inter omnes ægritudinis summæ notas. Gemitum tamen, quæstuumve solatium, nulli dolores expresserant. Eadem majestatis constantia quæ valenti adfuerat, pene pereuntem comitabatur. Vox quidem debilior erat; nec quæ accipi, nisi à proximis, posset: cumque Reginam vidit; Numquid, Domina, ab hoste turbatum est? Sive sospitem Dii me facient, brevi ulciscar contumaces; sive umbra tantũ ero, adhuc terrorem injiciam. Interim permitte rem tuo Micipsæ, &, si placet, Gelanoro. Hæc verba, quamquam tenuissimo sono exilia, eo affectu urgebat, ut in vultu videretur vividioris coloris aliquid arsisse. At Hyanisbe; Nihil opus, inquit, ò Rex, aliis armis. Nam quis tuæ victoriæ succedere dignus sit? Tu rem heri consummasti, omnium viribus in uno Radirobane excisis. Aufugerũt perduelles turpi noctis auxilio, sociis insepultis, castrorum integro aggere, & præda, quam avehere celeritas vetuit, diripientibus relicta. Poliarchus ad has voces erectior videbatur, percurrente totum corpus sensu successus. Ergo lætitiam vulgi inhiberi non

voluit,

voluit, ad templa, ad littora, ad convivia properantis; quamquam adhuc de ipso timeretur, juberetque Hyanisbe differri publicam lætitiam, donec illam sua valetudine auxisset. Totam Lixam vana ambitio exhausit castra hostilia intrandi; & de summo littore devovendi abeuntes. De spoliis deinde rixari: ut vix Diis Regibusque servarentur primitiæ.

Cum vero attrectanda fuerunt vulnera Poliarchi, novandaque remedia, Principes amicorum, circumstetere lectum, à medicorum vultu miserrime pendentes. Aderat medicus qui pridie sanguinem mitti jusserat. Is fasciam quæ circa gravissimum vulnerum erat resolvit. Nondum enim medicina trifariam erat secta: sed iidem de morbo sententiam dicebant, diluebantque remedia, & manus ægris membris aut sauciis admovebant. Tunc vero visum instar prodigii, jam saniem in pus ematuruisse. O Deorum munus! exclamat Themison; Reddite quicquid debetis cœlo, si qui pro salute Regis vovistis. Nunquam ego ad hunc diem tam certa ac subita salutis indicia vidi. Abest febris; non modo vulnera non ardent, sed tanquam in mitigatis tempore plagis pars syncera quicquid emortuum est segregat resolvitque. Omnes, tanquam ex adyto oraculum esset, illas vocas acceperunt. Amentes gaudio hi lachrymas mittebant,

hi

hi proximos amplectèbantur. Deciderunt & in pavimentum multi, Apollini, & Æsculapio, & Hygiæ commendantes inceptum beneficium. Nemo tamen Reginæ animum æquabat. Cœlesti Punicæ hecatomben vovit, & ludos, cœpitque bona fide tunc primum percipere victoriæ voluptatem. Publice quoque tridui vacationem hilarior pietas fecit. Poema Nicopompi quod Soteria dixit, quamquam multo post conditum (quippe rem sero in Sicilia absens rescivit) tamen operæ precium hic referri; quia, tanquam adfuisset, subitam celebrat præsentemque lætitiam.

Vivet iô. Quid se, velut acceptura merentem,
Augusto vacui stipant jam limite cœli
Astra; vel Elysii sperãt hæc gaudia manes?
Vivet, & humanas multum dignabitur iras
Sceptrigerum egregius Regum, qui cæde tyranni
Gallica Sardois celebravit robora fastis.
Qua Stygius limes niveus discriminat arvis
Insontes animas, nullique adeunda virescunt
Supplicio nemorũ latè convexa piorum,
Belligeri errabant manes, quos inclyta virtus
Exemit pœnis, & tuta ad flumina Lethes

Rixa-

Rixarum oblitos sero concordia junxit.
Dumq; per adversi regnum illatabile Ditis
Pœnarum infandas species, ignesq; rotasq;,
Securi aspiciunt, motoque è vertice Diras
Impia terrifico quatientes sibila nutu:
Ecce recens Stygias turba adventabat ad oras
Sanguineo informis cultu, nondumque remissis
Ensibus, & sæva crudelis imagine pugnæ.
Mirantur summo Elysiæ de margine sylvæ
Magnanimi Heroes numerumque habitumque virorum,
Telaque & ereptis immania vulnera membris;
Qualia non rubris Simois lavat horridus undis,
Dum Phrygias acies, adversaque signa Pelasgum
Hinc ferus Æacides, majorque hinc submovet Hector.
Tunc ita mussantes: Quod vasta in vulnera ferrum,
Quæ ătæ valuere manus? Nō sæcula nostra
Has tulerant vires. Sic ô mortalia crescant
Robora: nec summo timeat Deus omnis Olympo!
Talibus intentos dictis, mox grandior umbra
In sese advertit, Stygiis quam cymba laborans
Vix ëdederat ripis: Necdum caligine torvos
Mu-

Mutarat vultus functi novus incola mundi.
Quin etiam amissi superant insignia regni,
Murice picta chlamys : nec adhuc direpta comarum
Vincula : Et erepto fulgebat dextera ferro.
Sed multo informes squalet in sanguine vultus,
Pectoraque: & scissas fallunt spiramina fauces.
Haud mora, correptum, qua stat fera judicis urna,
Nil veritus traxit lictor. Cessere reorum
Vulgares animæ : vertitque huc ardua Minos
Lumina. Terrificos sequitur reverentia vultus,
Et quanquam assuetas movit formidine sedes.
Ille autem jussus (nec detrectare potestas)
Pandere quæ vitæ series, quo funere raptus,
Quid meritos portet suprema ad Tartara manes,
Incepit nondum dejectus, & improba movit
Ora, memor regni. Tristes siluere cavernæ,
Atque audituras volvit Styx mollius undas.
Si qua Radirobanis nomen fortuna sub umbras
Attulerat, (certe hostiles huc sæpe catervas
Egi, & rumpentes l. ssavi stamina Parcas)
Ille ego Sardoâ modo formidabilis Aulâ
Advenio. Me gens certis Balearica fundis,
Me

Me Ligures timuere. Sed ô quid inutile jactem
Robur, & armatis insignia castra maniplis,
Si nulla extincto superest reverentia sceptro,
Et virtus hic sola valet? Quid me urget Enyo?
Horrentes differ stimulos. En sponte profabor.
Heu nimium fusus regnis, meque inter amica
Fortunæ obsequia, & primævi sanguinis annos,
Mortalem oblitus; non fas aut jura colebam,
Non superos. Deus ipse mihi, frangique voluntas
Nescia: Tum merita nusquam mens conscia famæ;
Nec fidi comites, vilisque ad singula plausus.
Quid memorem Siculo meditatos littore raptus,
Quid Libycas acies? & nullo in limite vota?
Cum subito mihi sæva dies, inimicaque fata,
Vltoresque Dei. Simul his suspiria duxit:
Et siluit. Sed plura ferox tunc poscere Minos;
Quæ sævæ fortuna necis (proh triste superbis
Supplicium!) & quantus victor se tollat in armis.
Ille, inquit, quo se jactavit Gallia Rege:

Cui non fama prior, cui non certaverit ætas
Ulla Patrum: non me ille tamen, non mortis inultæ
Dejicit fatis. Sensit quoque mutua ferro
Vulnera, & hi raptum tarde emisere lacerti.
Nunc jacet exanguis victor, lucemque supremo
(Sic reor) obtutu quærit. Proh numen! & ista
Num prior antra subit? Dixit liventia circum
Ora ferens, cæsi manes ceu quæreret hostis.
Finis erat: justisque ratæ sortitibus urnæ
Tantaleum ad laticẽ & refugi mala pabula rami
Damnatum anguicomæ raptim abvexere Sorores.
Spargitur Elysiis velox tunc rumor in arvis;
Te Poliarche mori. Torvus sic dixerat hostis!
Sic metuunt, sperantque pii: comitemque ducemque
Te cupiunt, spondentque solo meliora relicto.
Quis prior alloquio; quis inanem tangere dextram:
Quis monstrare vias, lucosque, animasque petentum
Heroum, cupidas versat gravis ambitus Umbras?
Hæc dabit herba thoros: ista sua tempora lauro
Cinget, & his fessos melius fons abluet artus.

Sic

Sic fremit (Hyblæis si Regem abvexerit error
Vallibus, & reducem præmissis nunciet alis
Turba minor) lætum per limina cerea vulgus,
Angustantque fores : parvasque citantia vires
Agmina, stridenti properant se credere cœlo.
Ecce autem cæci rediens per nubila mūdi
Castor adest. Tunc forte poli statione relicta
Mutabat cum fratre vicos. Et lucidus astro
Se fundebat apex, & habebant tempora flammas:
Purpuraque ex humeris, & vultu Martis imago.
Haud mora, decepti sic te descendere Manes,
Sic Poliarche putant : longe simul obvia pandunt
Agmina: Ledæi propior cum Numinis arsit
Vultus, & errantes se collegere catervæ.
Mirantem tinxere tamen, mistisque rogarunt
Vocibus: (interea pressis suspensus habenis
Constitit, atque omnes respexit Cyllaras umbras:)
Dic age (nam superis vidisti hæc prælia campis)
Quo Regis stant fata loco, quem Gallia nobis
Mœsta dabit, nostrosque subit quo limite campos?
Substitit incertus primum: mox sydere toto

Atque utinam concessa mihi! Placata dedisses
Tu mihi tu veniam conjux, huicque ubera parvo:
Candida nec sparso micuisset semita lacte.
Non hæc non uni debentur gaudia sæclo:
Ille diu florens, juvenisque, diuque senescet.
Longius indulgent Parcæ: Dabit ille nepotes,
Æternam terris sobolem, quæ limite fœlix
Insurget patrio, seniumque his exuat astris.
I, gente, accelera; lato cui germina succo,
Pæoniæque artes, morbique & vulnera parent:
I precor: Arcanos plagis infunde liquores,
Qui superant mortem, qui saucia numina curant,
Sive meus Mavors, Phrygio seu pulvere læsa
It Venus, & strictum Tydeidæ exhorret ad ensem.
Quin & Pergameo paullum se tollat ab angue
Filius, ac Mauros tecum illustare penates
Approperet solers. Timeat nec fulmina rursus
Invidiamque meam: Nunc ô nunc annuo vinci
Fata libens, tanto quocunque immitia Rege.
Sic fatus genitor, Regisque ante ora jacentis
Iam stabat medico circum præcinctus amictu
Phœbus, & occulta purgarat vulnera lympha.

Nunc parcente manu plagarum angustat hiatus,
Nunc sociat gnato plantasque, artusque, manusque,
Et multum ambrosiæ venis cessantibus addit.
Protinus exhausto redeūt in pectore vires.
Pallor abit. Sensit Superos nova vita faventes.
Quare agite, ô sancti Manes, celebrate Camœnis,
Absentē Elysiis. Teneat seu sydera virtus,
Sive habeat terras, seu vestris incolat umbris,
Semper chara piis, plaususque & vota meretur.
Finierat Castor. Læto fremuere tumultu
Securæ Vmbrarum sedes; unoque favore
Et maria, & tellus, & ovans respondit Olympus.

In hunc modum processerunt aliquot dies, nullius tempestatis novitate notabiles, (nam & Poliarchus expectatione celerius vires recipiebat) donec literæ quas Arsidæ commiserat Argenis, rursus turbulentæ fortunæ ludos instauraverunt.

Nam ut Gobryas, Arsidasque exegere in inopi littore noctem, quo post tempestatem successerant, cœperunt collatis sententiis pensare, quo ire, aut quid facere præstaret. Classem militesque habebant, hanc quassatam, egentemque auxilii; inte-

integros illos, & desiderio sui Regis flagrantes. Materies illis locis deerat, vasto solo, nec arborum patienti. Vtcunque tamen refectis ratibus, aquam ex fonte, qui, rarum in Africa decus, haud inde procul fluebat, comportant. Sparti quoque copia erat sterilibus in terris, magno ad armamenta auxilio. Iamque adversi venti ceciderant. Sed quas terras aut quæ maria peterent, ignari quo tempestas egisset Poliarchum? Incertos animos explicuit tandem Arsidas, qui Gobryam his verbis secreto compellavit. Nimia silentii fides nunc criminis instar esset, ô Gobrya; si aut tu Regis tui consilia sic apud me taceres, aut ego legationis meæ summam à te averterem, ut communi consilio non possemus nobis ipsis dominisque consulere. Quid autem interest, quod jam invicem scimus superstitioso inanique silentio dissimulare? Age, Gobrya, nonne in Siciliam navigat ista classis? Tum Gobryas illa libertate erectus; Tu vero, Arsida, inquit, nonne ab Argenide ad Poliarchum venis? Vtroque fatente, arctoque complexu sanciente novam fidem, simplicius inter se ad reliquæ consultationis ordinem secesserunt. Monebat Gobryas paucissimos ex ducibus esse quibus Poliarchus hoc petendæ Siciliæ prodidisset consilium; cæteros falli longioris expeditionis specie. Cæterum sibi maxime uni omnia Regem fami-

liarissime monstravisse; Promissas Argenidis nuptias hoc exercitu vindicandas, tam adversus nescio quas Siciliæ leges Gallicam affinitatem prohibentes, quam in Regem Sardiniæ intempestivum & gravem Virgini procum. Tunc Arsidas, discessisse ex Sicilia quidem Sardos, sed atrociori fluctu inundare salutem Poliarchi atque Argenidis. Esse enim nescio quem Archombrotum, cui filiam Meleander despondisset. Solis Gallorum armis posse hoc nefas præverti. Properet in Siciliam Gobryas cum copiis illis. Id solatium Argenidi fore, ut securior majora expectet auxilia; aut si necessitas non patietur moram, cum eadem classe profugiat. Sed & Poliarchum anticipata diligenta aut illic jam esse, aut statim adfuturum. Quod si, inquit, aderis prior, finges cursum destinatum in Græciam; missoque præcone, flagitabis à Meleandro, ut in anchoris liceat stare, donec socios quos tempestas divulsit in unam classem exceperis. Dabo autem ad Argenidem literas; sed quas ipse scilicet reddas. Colloquendi rationem res locusque, & tua industria aperiet. Huic si obsequeris, scis quanto apud Regem tibi honori futurum sit. Hic Gobryas; Amplector tuam fidem, solertiamque, mi Arsida. Sed cur nobis in patriam te comitem non præbes? Posses utcunque meum adventum conciliare Meleandro; & hercule

mead

me ad Argenidem duceres. Imo, inquit Arſidas, ſi tibi videbitur, mihi triremem relinques. Hac ego pererrabo Africæ littora, ut ſi qua Rex veſter tempeſtate ejectus eſt, litteræ mihi commiſſæ non pereant; & ipſe præterea me referente intelligat quo loco in Sicilia res ejus reliquerim.

Poſtquam ita convenit, Arſidas accepta triremi, quæ velox & maris oras legentibus commodo erat, deſtinatam navigationem exorſus eſt. Gobryas autem cum navigiis quindecim, in quibus præter nautas claſſiarii bis mille & ducenti merebāt, in Siciliam curſum inſtituit. Nec diſtulerunt operam venti; non quidem à puppe propitii, ſed ita diſpenſati ab Occidente, ut & ab Africa Siciliam, & ab Sicilia Africam petentium obliqua vela impellerent. Quippe eodem tempore Archombrotum fata vehere properabant in Africam, cum egregia hominum manu, navibuſque omni ad bellum commeatu, quantum ſivit feſtinatio, inſtructis. Is enim literas matris per ſervum mature acceperat, quibus illa monebat in exitium Africæ Radirobanem armari; nuptiaſque jure materno differebat, donec in Africam tranſmiſiſſet, conſociaſſetque cum ipſa conſilia. Quamquam gemino motu pene mens Archombroto ſubmota eſt, indignatione in Sardos, & dilatarum

nuptiarum dolore; tamen tota Africa amori cedebat, ardentiusque agitabat cur matri placeret tamdiu se torqueri, quam quibus auxiliis hostem à patria arceret. Quid Meleander deinde cogitaret, quidve Argenis? quoties ingrata mora res perdidit, & indignata est non statim admitti fœlicitas? Sic turgens, duramque sæpius matrem tacitis intra se questibus accusãs, breve mitigando animo tempus sumpsit. Inde prima dolendi furendique nube consumpta, conatus in Radirobanem vertere quicquid ira suggesserat, ad Meleandrum ivit; illique his verbis locutus est. Vtinam meum genus (Rex) professus ante essem, cum me Siciliæ gravem & incommodum esse aliena injuria non cogebat. Nunc simul & indicium generis mei facio, & asserendæ dignitati efflagito vestra auxilia. Hyanisbe Mauritaniæ Regina mater mea est. Ea literis significavit imminere formidolosum sibi & Mauritaniæ hostem. Quamquam in regni discrimine moveri debeo, plus tamen abominor ipsum matris periculum. Iram præterea geminat mali author. Ille scilicet Radirobanes, ille latro, quem in tuum & Argenidis caput grassantem hinc fata depulerunt, rursus muliebrem prędam petit. Nec ab eo timerem Mauritaniæ meæ; nisi quod imparatam aggreditur. Ibo igitur; &, si in generum placeo, succinctus tuis viribus; Ad-

damque

damque Radirobanem Lycogeris fatis. Et Sardinia Mauritaniæ ſerviet, Mauritania vero Siciliæ. Nam cur ante hoc bellum nuptias faciamus, in quibus inſtãtia arma, & incerti eventus, ſyncera gaudia eſſe nõn ſiverint? Si vincemus, pulcher erit hymenæus pompa triumphi: Sin aliter fata ſtatuunt, nolo paucorum dierum maritum Argenidi eſſe.

His auditis, non pauciora quam quæ Archombrotum agitaverant moverunt Meleandrum: Simul audire quod Archombrotus erat Hyaniſbes filius; ſimul in Radirobanem peti auxilium; ſimul nuptiis filiæ, quas tantopere urgebat, injici moram. Tot cogitationum velut agmine plenus, in gaudium mœroremque anceps erat. Archombrotum tamen inprimis amplexus eſt, audito Mauritaniæ nomine chariorem. Dives regio, & olim hoſpita Meleandro, commendabat tantarum opum juvenem, jam antea indolis virtute chariſſimum. Deinde in inſignem pietatem referebat, quod ille aſſerendæ parenti nuptias poſthaberet; ignarus hanc in fervido juvene, & adacto matris imperiis, non ſpontaneam eſſe virtutem. Radirobanem vero acerrimum ſibi hoſtem ſciebat; & in lucro ducebat cũ eo potius apud Mauros quã in Sicilia ſua decernere. Regni quoq; periculum quod ad Archombrotum ſpectabat, & ipſius Archombroti gratia ejuſ-

ejusmodi beneficio occupanda, facile impulerunt animum ad armorum consilia. Ergo in bellum societate promissa, jam illum, ut Reginæ filium magnificentius cultum, nihil amplius dissimulabat se generum optare. Gratulatus quoque filiæ est, quod nuptura clarissimo Principi esset. Quæ omnia sic Argenis accipiebat, ut fati sibi exitium maturantis præsagia; uno tamen hoc læta quod inducias ei dabat expeditio Archombroti in Africam. O turbida mortalium consilia! Iam occulte Radirobani Argenis favebat: illi placebat hoc in Africam bello: hujus impetum commendabat Numinibus: non tam ut vinceret, quam aut ne vinceretur, aut in mutua clade occumberet.

Vbi vero vulgatum est, Argenidis cum Archombroto nuptias solo bello differri quod in Mauritania instabat, haud mora omnium Ordinum primos ad ejus limina ambitio adegit. Arma certatim, equos, navigia ornabant. Nemo erat in patricia juventute qui non offerret operam, sumptuque ad bellum, & maturandæ profectionis acri hortatu, novo Principi se probaret. Ea Argenidi tristissima erant; ad quam multi præterea veniebant gratulatum quod Mauritaniam suo sceptro conjungeret; etiam laudibus efferentes Archombrotum, eique propitios Deos, & brevem in Siciliam reditum incommodissima

ſima humanitate optantes. Nec Poetæ defuerunt tam publico argumento; quorum unus opera Timocleæ, jam olim ſibi familiaris, ad Argenidem pervenit, & muneris ſui ignarus porrexit hos verſus indignanti.

Inſtat Hymen, totiſque parat connubia votis,
Inſtat Hymen: Sed tu cupidum ſuccendere caſtas
Nunc prohibes Gradive faces. O dure, tuiſque
Sævior Odryſiis, ſic noſtra in gaudia pugnas;
Et ſancto gemitum ferus internectis amori?
Quid queror invidiam Superûm? Sunt iſta faventis
Signa Deæ, Paphias fumant cui thura per aras.
Illa coronatis genialem auctura triumphis
Lætitiam, differt avidas paulum improba flammas,
Extimulatque mora: Ceu parva aſpergine lymphæ
Grandior exurgit læſuſque iraſcitur ignis.
Nunc age Threicios molire per ardua currus,
Armipotens, Libycæque petens diſcrimina pugnæ:

Hunc

Hunc Regem, ceu tu Superos fortiſſimus inter,
Sic hominum primum, magna tege numine dextra.
Vos quoque (Sicania thalamos dum mater in Aula
Apparat, & ſimiles miratur Cypria vultus)
Ite leves pueri: bellum vocat: ite per auras;
Et vos arma decent, nec fruſtra tenditis arcum:
Ite Cupidinei cœtus. Sed parcite telis,
Inque feros veſter potius ſtet vitricus hoſtes.
Victores Libyca poſtquam remeabitis ora,
Gratior hic veſtras vacuabit pugna pharetras.

Et Archombrotum quidem ab amandi dolendique anxiis curis nonnihil revocabat hæc præſens armorum intentio. Nunc ille laudare, nunc acuere ſuorum ſtudia: videre in armis præludentes vero diſcrimini: inſtituere qui commeatibus, qui telis, qui navigiis providerent. Auxilii enim non vis modo, ſed gratia, celeritate conſtabat: ut ſentiret Hyaniſbe, & intelligeret Argenis, quam ſtrenuus eſſet. Intra pauciſſimos dies parata in anchoris ſtetit claſſis triginta triremium. Minora navigia viginti, ad armamenta, & varios uſus, comitabantur.

Meleander fidum hominem, & negociorum usu exercitum, addere Archombroto haud imperite cogitavit, tanquam ad Hyanisben legatum. Ita enim rescire se posse, quicquid non hostis modo, sed ipsa cum filio Hyanisbe moliretur. Vices rerum, & experiētia regnandi, multam solertiam capaci animo impresserant. Nullam tamen suorum negociorum partem cautius exigebat quam delectum eorum quibus ad exteros Reges aut populos legationem concrederet, reputans illos venarum instar esse; quæ pro suo habitu, occultam salutis aut morbi vim ex diverso tractu terrarum inspirarent in patriam. Erat expertus, cum illi se prius, quam dominū fidemque respiciunt, rem patriæ, dignitatem, consilia, aut silendo, aut annuendo prodi. Cum autem turbulenti impetu animi, aut imperitia superba laborant, hinc quidem asperius obloquendo, illinc vero renunciando deteriora sępe turbas concitare, quæ superfluæ initio, ex mutua contentione; & subinde crescentibus causis, in necessarios motus exæstuent. Pone denique (ajebat) eos esse æquabiles; At nisi ingenii vigor accedit, & conscius fraudum quæ in illos parabuntur; non modo non consilia gentium deprehendent ad quas legati sunt; sed simulatione & quodam obsequio capti, dominos quoq; suos, nihil verum aut exactū referentes, pessima simplicitate

citate decipient. Pæter hæc, curabat Meleander ut genio Regis aut populi quem adiri oportebat, commodissimus esset orator, haut ignarus consortia morum ad familiaritatis suavitatem plurimum procedere, & ægre mortales cavere ab iis quos amant. Inter has artes magis anxie pensabat, quos sic dimitteret ad Reges exploratum, quam quibus præcipuas imperii vires in sua Sicilia traderet. Nec aut amicitias, aut familiarium commendationem sequutus, etiam solebat irasci, si quis auderet sic dubio pendentique necessarios suos aut affines objicere.

Tunc vero impensius deliberabat, ecquem sibi quam Archombroto futuro Principi fideliorem eligeret. Biduum tacita consultatio extraxit; & denique sedit rem mandare Timonidi, cui ad se vocato ita loquutus est. Si esses edocendus quam curam, quamque fidem legati nomen velit, non ego te impari onere opprimerem. Volo te in Africam cum Archombroto proficisci & meo nomine salutare Hyanisben: apud eam deinde hærere, donec à me successorem accipies. Quæ illi Reginę de bello, de filio, de affinitate nuncies, te hodie Cleobulus docebit. Vnum ipse admoneo, ne cujusquam gratiam meę anteferas. Quid illic agatur; quid velint, aut possint, ne peperceris referre. Nec time ne hæc fides tibi periculosa sit, si quid scri-

ſcribas quod hi nolint quos lædere nolles. Diu eſt enim quod ſilere perdidici. Timonides non lætior fuit accepta dignitate, quam de ſcopulis qui in eo curſu latebant ſolicitus: Sciebat (nam Arſidæ & Nicopompo erat familiariſſimus) Arcbombrotum Argenidi non placere. An hanc autem obiret provinciam gratus utrique? Quod ſi alterutri in odium veniret, credebat manſuram offenſæ memoriam multo altius in læſo, quam gratiæ in illo quem juviſſet. Sic igitur Regi: Nec dubito de ſilentii tui fide, Rex: nec arbitror commiſſuram Hyaniſben, aut Mauros, ut quidquam nunciem quod tegi oporteat. Sed fortuna varia eſt, ſed tempus, ſed homines: denique eſtis Reges. Si quid tale occurret, non tantum in tua, ſed & Cleobuli manu, fata utique mea erunt: ad quem (utpote Præfectum ſecretorum) legatos deſtinare litteras ſuas jubes. Et de tanti hominis fide anxius non ſum: Sed quid ſi alteri hanc litterarum præfecturam mandabis? quid ſi vicariis ſuis ipſe? Vt non hæc fiant! at hoc ipſum nimis ſupplicii mihi erit, poſſe contingere. Tum Rex; Non injuſti (inquit) hi metus: Verum ſi qua ejuſmodi erunt, ſcriptis mihi ipſi litteris omnia ſecure commiſeris. At Timonides: Scilicet inſolentiam ad te ſcribendi omnes ſuſpectam non habebunt! Aut non invidioſum mihi apud Cleobulum, ſi, tanquam damnata

ejus fide, ſuo muneri & integritati ſic detraho!

Perplexus ad hæc verba Meleander cœpit ſolus ſpatiari, ratus quæ Timonides tanquam pro ſe attulerat, ad Regum ipſorum ſalutem perinere. Tunc vero poteſtatem Præfecti ſecretorum animo volvens, non ſine horrore cogitabat quantum ille acceptis legatorum litteris poſſet. Tanquam arbitrum rerum, nihil hunc magis quam quod placet Principi referre. In hac vero libertate, quas cum exteris amicitias, ſi velit, non obruat; aut injurias atque fraudes præcorruptus non mulceat? Quod ſi perfidiam, quæ argui poſſit, prudenti ſcelere vitabit, at ipſa negotia narrando torquere, verbiſque premere, aut elevare omnia poterit, tamquam hoc quoque orator mandaviſſet. Ita ſimul & eadem & diverſiſſima erunt, quæ illi Præfecto legatus, & Regi ille tradet. Parvo momento deflecti aut intendi negocia poſſunt: & ex ſupercilio aut remiſſione dicentis, ſubitam efformamus, & maxime efficacem, in mentibus imaginem rerum quas primum audimus. Tantæ quoque potentiæ viros clam vicini Principes ſolent vel muneribus aggredi, vel, quod valentiſſimum ambiendi genus eſt, arcana familiaritate, pene tanquam æquales ſic colere, ut vix intelligant ſe ſolicitari ad turpiſſimam ſervitutem. Si igitur his

machi-

machinis aut omnino concesserint, aut debilitatam saltem fidem non opponent illius Principis consiliis quem illicito fœdere sic amabunt, idque apud exteros legatus persentiscet; quæ Regis commonendi sit ratio? Huic scilicet quem accusat litteras mittet! hunc jubebit sua crimina ferre ad Regem! hunc seipsum acerrima accusatione proscribere! Nempe hoc infrequens, dices; Nec deesse alios Optimates, per quos scilicet tunc legatus ferat ad Regem proditionis indicium. Imo vero ardua erit tantæ accusationis provincia (in qua scilicet aut actorem aut reum perire necesse est;) si illam hominibus credideris, qui ut sint secretissimi ac pene ut taceant, adhuc nimis loquuntur, ac non potius codicillis insontibus, mutis, sui expertibus; quos Rex unus & legat & premat: Quid si præterea tectiora aut minora scelera erũt, aut de quibus ipse legatus addubitet? An invidiosissima delatione violanda tunc fama Præfecti secretorum, delectis hominibus qui hunc apud Regem insimulent? Nulla pax rebus, nulla dignitati securitas. Et sæpe legatus tantis inimicitiis posthabebit officium. Sed ut ejusmodi Præfecto fides & probitas insit; at saltem, quod sæpe fit, si in gerendis rebus dissentiet legatus ab illius sententia, & quid ipse censeat referre Regi volet; qui hoc fiet, si per hunc solũ sensus suos Regi ostendit? Non enim

in se pugnabit iste Præfectus : non se deseret, non fovebit adversa, legatum odisse pronior, quam sensus illius Principi commendare.

Meleander, cum hæc omnia ejus animo nec cogitans subjecisset Timonides, agitare simul cœpit de remediis in illa discrimina. Erat quidem tanta virtus Cleobuli, ut in eo non hæreret suspicio; Sed ordine non tantum in præsens, verum ipsis nepotibus rempublicam Reges debent; & ineptissimi in unius hominis virtutem cultus & admirationis est, publicum munus si quo ille fungitur multiplici liberaq; potestate attollere; quasi fatale sit ut ea semper dignitas cadat in probos; cum potius armatura sit viribus suis temeritatem eorum qui ambitu vel errore in eam succedent. Secum ergo constituit anxie legatis præcipere, ut, quoties isti Præfecto scribent, ad Regem etiam destinent codicillos; non prolixos illos quidem, nec graves negociis; nisi occurrant quæ non interposita alterius fide nunciare præstiterit. Hac arte, nec laboraturum Regem brevium litterarum, & plerunque non seriarum, lectione; ignarumque Præfectum quid illic scriptum sit, bona utique fide quę ipsi legatus mandaverit, quęq; senserit, relaturum. Sed & hunc quoq; præter legati invidiam accusari improvidum posse, non suspecta illius ad Regem litterarum frequentia.

Ea

Ea autem ſic demum proceſſura, ſi Rex tanquam ſalutis aliquod pignus, acceptas epiſtolas continuo leget, & cæterorum omnium oculis ſanctè ſubducat. Ita enim & legatis in ſecuro futuram libertatem; & neminem reſciturum ſeria an quotidiana perſcripſerint; quo Regi magis in integro diſſimulandi conſulendique poteſtas ſit.

Sed inſtituenda hæc ſenſim, & propemodum non ſentiente Cleobulo, & auſpicandi pulcherrimam rationem offerri hoc diſceſſu Archombroti; quaſi daret ſuo in eum amori, ut de ipſius valetudine juberet Timonidem deſtinatis ad ſe litteris nunciare. Clam igitur Timonidi imperat, ut, ſi quæ eſſent ſoli Regi perferenda, uni ſibi concrederet; & ne ſuſpicioſæ litteræ eſſent, ſi rarius & veluti extra ordinem mitterentur, ſcriberet non Cleobulo quam ſibi frequentius. His præceptis ornatum dimiſit; cumque paulo poſt adeſſet Cleobulus, rurſus juveni imperavit, quam ſæpiſſime ſcribere, nec Cleobulo modo ſed ſibi, de valetudine ſucceſſuque Archombroti: Paria ficturus ut quiſque ab eo legatus mitteretur ad exteros; donec mos ipſo legatorum ambitu convaluiſſet, amantium hoc per litteras majores dignitatis cum Rege conſortium.

Omnibus ad navigationem maturis, cum Archombrotus ſalutaret Argeni-

dem, discessumque excusaret; illud quoque miserrimam virginem torsit, quod is necdum sentiret se despici; Et ipsa sui amoris opinione inimicum auxisset tot opibus, tot studiis Siculorum. Fastidiose ergo respondit, probare se quod ad matrem rediret. Nemini enim melius quam domi suæ esse. Tetigit Archombrotum non perplexa verborum acerbitas; quam dicentis species & austeritas augebat. Sed nec questus, nec jurgia, tempus aut locus ferebant. Potius veluti non sensisset se ad exilium invitari, respondit, sanctiorem patriam, & cui plus deberet, illam videri, quę Dominæ, quam quæ sibi primam lucem infuderat. Dum hæc loquitur, intervenit Melcander, quo conspecto remisit Argenis de rigore verborum, refecitque invita Archombrotum; Qui postquam litavit in arena, cum omni exercitu subiit mare: Satis loqnutus Proceribus qui in eadem triremi vehebantur; secessit tanquam acquieturus, & animum lacessentibus curis aperit. Nam Argenidis sermo turbulentissime in mentem redierat. Quid vero excitasset hanc in virgine crudelitatem? Pene ridicule ad monuisse quietis domesticę, an erat improperantis quod omnino abibat, an simpliciter sua fœdera aspernantis? Sub hæc reputans quicquid antea ab Argenide aut mite aut severum acceperat, vix regebat molestissimam metuendi spe-

ſperandique diſcordiam. Quod prætere a Aruſpex in littore ſignificaverat, numina navigationi annuere; ô dolor! an ſic intelligendum, ut Dii interdicerent reditum, proſperis ſed veluti fatalibus ventis diſceſſum urgentes? Hæc & ſimilia dolendi argumenta congerentem, urebat maxime Poliarchi memoria; de quo, præter antiquas ſuſpiciones quæ jam æmulationi ſuffecerant, quicquid erat à Seleniſſa retectum fama gliſcente cognoverat. Inter ejuſmodi cogitationes acerbitate pleniſſimas, ſuſpenſo juveni, ſuiſque doloribus nimia contemplatione indulgenti, dabat utique fiduciam Meleander, amore in ipſum præcipuus, & nuptiarum conciliator. Sed quid ſuarum rerum diſplicebat Argenidi? aut potius qui puellæ tantopere alius placebat? Ille nempe Poliarchus; Quem, ô inquit, ſi mihi fata obvium dabunt, quanto lubentius quam ipſum Radirobanem, hac manu, hoc ferro, de amore atque vita dejiciam! Et vero meretur odio meo oppetere, tot malorum mihi author, ac virgini; quam niſi carminibus teneret, ego tam claro ſanguine, tam opulento regno, tot amoris indiciis, ac etiam (fas ſit tacite cogitare) non ignobili fortitudinis exemplo, flexiſſem. Sed illum ſua obſcuritate tutum unde quæram, aut quo perſequar? Niſi eſſet hac ſpe minor quam improbe

concipit, non tamdiu abesset; aut ubique secretus fugeret conscientiam Meleandri. Hei mihi! sed & si occurret patebitque iræ meæ; & ea forsitan quam meditor ultione jam dubiam virginis mentem pejus à me averterim? Imo certus sum vitam illius mihi obstare: An item sit obstitura mors, viderint Dii. Certe nec de mortuo quicquam sperare ipsa poterit, & sciet utique fortissimum fuisse qui vicerit.

Sic apud se digerebat Archombrotus male sana consilia, interdumque dolebat, quod Poliarcho olim amico sic irasci cogeretur. Nondum vero ab illius oculis Siciliam venti removerant, cum Gobryas haut procul Syracusis anchoras jecit; missoque ad terram præcone ubi Rex degeret quæsivit: Cumque audisset, imminentem pelago arcem, quæ Epeirćte dicebatur, ab illo tunc incoli, ipse unica triremi Syracusas concessit, tanquam commeatuum causa. Misit inde delectos, qui Regi significarent, Gallorum magnam classem in Græciam indeque in Asiam navigantium, tempestatibus sparsam per æquor fuisse. Hujus partem in Siculo mari expectare socios, si forte ab errore illuc quoque agerentur. Petere ipsum ducem, ut liceat colloqui Regi. Nam Principis tanti conspectum, pro maximo tempestatis precio sibi fore, quæ hæc littora dedisset. Meleander, ut humanitate præcipuus erat, quam-

vis ambigeret quid Gallorum tanta classis in Græciam vellet, tamen ad colloquium invitatus non renuit. Venit igitur Gobryas cum amicis servulisque omnino viginti; Cui Epeircten intranti obviam missus Eurymedes, ad se hospitem deduxit; & humanissimum expertus, haud perfunctorie commendavit Meleandro. Postera die deductus ille ad regiam, sui expectationem, quantam Eurymedes fecerat, facile implevit: Nisi quod sentiebat Meleander, cum quæreret cui cœpto hâc Gallia classem ornasset, non syncere aut simpliter responderi. Itaque exploratorem veritus esse, honorarios custodes clam tribuit; qui incautum, nec ratum se timeri, solerter observarent.

Sed Gobryam altior cura versabat, qua arte quove ductore, secreto colloqueretur Argenidi. Memor tandem purpuram, quæ nullibi preciosius fulgorem, quam in Gallia admittit, in navibus suis esse, ei à Poliarcho præparatam; hanc afferri ad se jubet, tanquam in hospitii gratiam regiæ virgini donum. At illa jamdudum non minoribus curis concussa, secum vehementer quærebat, an sperare auderet has naves à Poliarcho præmissas majorem comparante exercitum? Sed parumper huic solatio innixa, rursus consuetudine lugendi ad deteriora revoluta est; ut & ludibrio sibi esset hac tantilla jucunditate

 spei

ſpei quam hauſerat. Sed quid Arſidas morabatur? cur non procedebant promiſſa Poliarchi? In ipſo, an fortuna, tarditatis cauſa erat? Exierant deſtinati menſes ad reditum. Ipſa vivebat non illius auxilio, ſed infœlicitate Archombroti, quem in Africam bella vocaverant. Heu in meos luctus, fortis, & ſapiens, & dignus amari, Poliarche? cur ego te vidi; cur etiam una placui quam multiplici morte conficeres? Ego ſi te neſciiſſem; hoc quidem ipſo vixiſſem miſera; ſed ſaltem non ſenſiſſem. Non deerant toto orbe quas amares fœlicius. Do virtutum tuarum immeritas pœnas, quarum unaquæque me diviſam, nec fortaſſe contemptam ad interitum adigit. Heu mihi! quid ſi & ipſe non leviora jam quereris? quid ſi dolore quem ſentis, & illo quem in me ſuſpicaris, obrutus jaces? timeſque præcipue ne tibi potius irata quam fortunæ, in culpam fatorum te tranſcribam? Sponſi fœlices quibus vel celeriter ſucceſſit; vel qui Deorum contumaciam & dolos exerunt ſubita morte!

Sic forte querenti cum jam aliquot dies in aula Gobryas traxiſſet, nunciavit Eurymedes, hoſpitem Gallum ei donum afferre purpuram in Gallia tinctam. Non recuſavit virgo munus aſpicere; hoc ipſum ad commoditatem colloquii à Gobrya ſubornatum; & majora, quam quæ credebat

debat Eurymedes afferri, pene jam ſentiens. Cum ergo intraſſet Gobryas, explicuiſſetque invidioſam vel Tyriis muricibus mercem, non Argenis ſatis quæ monſtrabantur cernere; non aut loqui compoſite, aut loquentibus ſe præbere. Adeo omnes ſenſus rapuerat trepida expectatio aliqnid de Poliarcho audiendi. Parum aberat quin prior interrogaret ignotum. Sed Gobryas illi admotus, cum muneri inſpectando intentiſſimos omnes vidit; voce ſubmiſſa; Vt, inquit, hoc donum author precioſius faciat; miſit ille ad quem Arſidam legaviſti. Exciderant ad hoc verbum Argenidi vires; ut ex trepido ſilentio intelligeret Gobryas altiſſime tactam eſſe. Itaque alia quædam publice loquuta, velut muneris gratias haberet, ſecreto Gobryæ dixit: Quæſo te, hoſpes, hac veſpera domi ſies. Arceſſam te, ubi ſublapſa frequentia ſolitudinem faciet. Sub hæc Gobryas diſceſſit, & ipſa laudare impenſe inter mulieres cœpit oblati velleris nitorem; precium deinde augere, & ſic loqui Timocleæ: Hoc donum ſimplicis liberalitatis credi vix poteſt. Facile hoſpitem cenſeam Regi aliqua de cauſa ſupplicaturum; & hoc munere ſibi ſuffragium meum parare voluiſſe. Nam & oravit, ut ſe, ubi ocium eſſet, liberiori colloquio dignarer. Volo hodie hac cura defungi: Vt ſi quid impetrabile in votis eſt, operam promittam;

Sin

Sin latent graviora, ne supplicem vana spe extraham; & non imparia suæ purpuræ dona remittam discessuro. Haud multo post in hortum secessit: qui forte Meleandro ad venationem profecto infrequens erat. Itaque ipso viridarii secreto admonita, Timocleæ imperavit, unum ex corporis custodibus mittere ad Gobryam, qui eum ad hortum produceret. Ille Argenidi sibique non defuit; cui vulgaria aliqua percunctanti cum publice respondisset, paulatim veluti lapso ad varia sermone, magisque intenso, secerni à reliquis cœperunt, solique ambulare. Tum Gobryas: O domina, inquit, non Sicilia tantum & Gallia tua, sed quantumcunque in orbe regnorum est, digna; Ignosce Regi meo quod me priorem vides. Causam moræ ingratissima tempestas facit, quæ cum classe venientem depulit à cursu. Nos quoque ejecti in Africam fuimus: Ego, inquam, & Arsidas, qui pridie tempestatis in me inciderat. Et is quidem per Libyæ oras tuum Poliarchum vestigat, legationem obiturus quam mandasti: Isthuc vero navigavi, sive Rex jam adesset, accessurus exercitui quem maximum ducit, sive adhuc expectaretur, tibi interim traditurus tantillam hanc classem. Etenim tuum nutũ simpliciter manemus. Vtere nostro sanguine qua placebit. Scio te solã esse, in qua verissime Rex meus aut despici possit aut coli.

Sic

Sic loquutus, literas Arsidæ porrigit, in quibus fere eadem quæ ipse memoraverat continebantur: Quibus lectis, ut amor nunquam quietus est: Quid ergo credemus (inquit Argenis) Rege vestro esse factum? Si pepercisset illi tempestas, an credis diligentiorem alium futurum, ex quo de ejus adventu cognoscerem? Hic Gobryas, quamquam & ipse non intactus eo metu, tamen multa congessit, quibus naufragii suspicionem averteret. Nam nec, inquit, cum una aut altera navi maria sulcat. Naves longæ, & triremus ultra quinquaginta sunt quæ illum comitantur. Etjamsi prætoriam navim (quod Dii non siverint) tempestas solvisset, an tot nautæ, tot milites, non manus & humeros præberent, quibus charissimus Rex proximo navigio imponeretur? Sed nec credendum est, aut totam Regis classem obrutam undis; aut qui cladi superfuissent non jam nobis funebria nunciaturos. Nimio citius quæ obsunt, quam quæ optamus amat fama ignobili gaudio nobis ingerere. Ne injusto denique metu crudeles nobis simus; respice has triremes quas duco. Iisdem cum Rege fluctibus jactatæ sunt. Nullam tamen ex iis tempestas expugnavit. Vel itaque Regem iu remotiores delatum oras existimo: vel corruptis vi ventorum armamentis jacturam reparare. Neque enim soli navigationi,

sed

ſed & bello exercitum adornat[illegible]tra paucos hos dies, videbis, Regina, ferventem Siciliæ oram fortiſſimis viris; qui omni ſtudio exprobrabunt hoſtibus tuis, ſi quos hîc habes, quod virtutem apud ſe genitam indiligentius coluerunt quam nos externi. Erecta conſolatione tam magnifica virgo, adhuc tamen de Poliarcho anxia erat. Ardebat præterea Gobryam prolixius percunctari tam de illis quæ ſciebat, quam de ignotis. Dum enim de Poliarcho loqueretur, ſeria ac levia virtute amoris delectabant. Sed nec tempus ſinebat, jam veſpera obſcurum, nec familiarium curioſitas inter ſe quærentium, quid tantum cum Gallo loqueretur. Rurſus igitur ſuam opem promittenti: Ego, inquit, quid ex te veſtri Regis ſit, maturius expendam. Tu cum Eurymede ſis frequens, cui ipſa commendabo amicitiam tuam. Finge autem idoneas cauſas non recedendi à littore; hiſque ego favebo apud patrem. Facile quoque inibo inibo rationem, qua ſæpius ad colloquium meum & ſine ſuſpicione pervenias.

Hoc dimiſſo, cum quæreret Timoclea, ecquid ille voluiſſet: Nihil magnum, inquit Argenis: niſi forte nondum explicuit animum ſuum, & primo congreſſu noluit gravis eſſe. Laudavit benignitatem hoſpitii; oravitque ut ſuarum navium una, cui ſupellectilis pretioſiſſima inſunt,

in hunc

in hunc portum recipiatur, non isthic plus biduo hæsura: intra quod tempus quædam tempestate corrupta refici possint. Ad hoc se operam meam apud Regem expetere. Sub hęc verba in cubiculum virgo regreditur: accersitumque ad se Eurymedem jubet agere hospitis curam: quoque solertius falleret; Est, inquit, ut illi xenia paremus, saltem iis quæ obtulit nec pretio nec venustate cedentia. Hæc dum quærimus, vide ne ad discessum se comparet: Satis erit brevem ad moram vel dilata venatio, vel promissum spectaculũ. Iterum moneo, cave, Eurymedes, ne improvisus hinc abeat. Ita institutum ubi dimisit, & quietis specie nox dedit ad curas libertatem, tunc reputare exitus omnes cœpit; tunc ex re consilium capere, fortiusque quam antea, & Reginæ more dolere. Poliarchum, si vivebat, esse venturum, jam ipsa Gobryæ classis, jam Arsidæ literæ certissima ratione monstrabant. Quærenda igitur remedia, quibus illi vivam quoque se servaret. Sin ille perierat, se demum non victuram. Sed qua ratione, quove prætextu, Gobryæ classis assideret Siculo littori? necessarium tamen hoc erat ad ea quę cogitabat subsidium. Sic enim decreverat; Si prius rediret Archombrotus, quam de Poliarcho quicquam certi esset allatum, clam fugere ad has naves; & vel inde petere Galliam, vel, coacta Siculorum factione,

abſtinere à nuptiis ad quas pater adigeret. Haud incommode tandem ita rem commenta eſt. Primo mane ad Meleandrum ivit, & Siciliæ ſolitudinem queſta, vereri ſe dixit, ne Radirobanes, ubi Archombrotum audiſſet cum præcipuis Inſulæ viribus eſſe in Africam, rurſum raptui imminens aut ipſe veniret, aut militum in ſe partem ad improviſum bellum emitteret. Nihil ergo ſecurius, quam Gallos aliquo propitio numine ad ſe advectos mercede conducere, qui littorum cuſtodiam agerent; ut, ſi bellum ingrueret, peregrini jactura ſanguinis Sicilia defungeretur periculo. Negocium unius menſis fore, intra quem poſſint de Archombroto & Radirobane referri certiora. Et Gallos nondum (ut audiverat) ex tempeſtate ad navigationem inſtructos, non ægre tantilli temporis moram addito precio audituros: qui præterea nec tam pauci ſunt (inquit) ut juvare non poſſint; nec eo numero, ut metui à Siculis debeant, ſi auxilium in perfidiam mutet. Cum patrem his verbis permoviſſet, ſecreto deinde Cleobulum & poſtea Eurymedem vocat. Vrget ſuos de Radirobane metus. Gallorum præſidia oſtendit, quorum opera haud magno precio emi poſſet. Cumque illi in contrarium diſputarent; nam nec ignotis bene credi, nec viros Inſulæ deeſſe; liberius Argenis; Si hoc, inquit, Siciliæ non tribuitur,

buitur,

buitur, at meo timori tribui volo. Regem in meam ſententiam jam perpuli. Mihi non probabitur, qui eum in aliam partem conſiliis ſuis flectet. Hæc imperioſius urgentem, neuter auſus eſt importuna irritare prudentia. Regi quoque ambitioſe authores fuerunt, præſertim cum Argenis adeſſet, ut Gobryas ad littoris cuſtodiam invitaretur: Et ille, Quandoquidem ita cenſetis, inquit, tu homini colloqueris, Eurymedes. Sciſcitare an hic moram pati poſſit. De mercede deinde viderimus. Eurymedes mandato defunctus, Gobryam non difficilem habuit, haut ignarum id commentum ab Argenide eſſe. Operam igitur ſuæ claſſis in menſem promittit, ſola mercedis mentione offenſus. Nam quo magis probaretur, liberale præſidium & in amicitiæ teſſeram offerebat.

In hoc ſtatu res Siciliæ erant, dum Arſidas omnibus Africæ partibus triremem applicat, & quacunque ſe brevia terris inſinuant, ſcapha provectus interrogat agreſtes, ſi qua de illis littoribus viſa eſſet claſſis externa, aut ullos omnino mortales ad eos tempeſtas rejeciſſet. Iamque irrito labore defeſſus languebat, æſtum præcipue non ferens, quem Auſter inſpirabat ab arenis mediterraneis allapſus; cum opportuniſſime factum ut Mauritaniæ fines contingeret, ſuccederetque ad littus in quo non grandis portus, & inde ſtadiis

octo modicum oppidum incolebatur. Forte fuit, ut tunc in portu spatiaretur illius regionis Præfectus, inter paucos fortitudine & prudentia insignis. Ille Arsidam videns, quem vultus habitusque peregrinum hominem esse monstrabat, blandissime accessit; & tam magistratus sui quam humanitatis officio, de patria & negociis rogavit. Cumque Arsidas, quo multa & varia memorandi necessitatem effugeret, quia Gallica triremi vehebatur, se simpliciter Gallum esse dixisset, statim Maurus insiluit in amplexum: & Satis est, hospes, audivisse Galliæ nomen, inquit. Omnia vobis debemus. Procede sodes in urbem hanc: & quacunque te navigatio vocabit, primum apud nos à jactatione sali refectus, novis commeatibus triremem onera. Stupebat Arsidas ad insperatę benignitatis prodigium, in externa gēte atque incognita. Subire igitur terram comites jubet: Præfectoque dexterior, & ab omnibus cultus, proximi oppidi viam exorsus est. Veritus deinde ne procedentibus colloquiis proderetur non à Gallia venire; videreturque humanitatis officia aliis debita, aut parata, quæsiisse mendacio, paucis recensuit, esse quidem se Siculum: Sed quia Gallicis remigibus utebatur, quærebatque præterea Galliæ Regem, se Gallis, cum de gente rogaretur, annumerasse. Nempe, subjicit Præfectus, illum quæris,

abſque

absque quo in servitutem externam omnes Mauri concessissemus? Monstra hæc Arsidæ erant, omnium quæ illic Poliarchus gesserat ignaro. Ergo ne aut ipse diutius, aut Præfectus erraret, haud perplexe rogavit quid novi accidisset; quodve beneficium à Gallia processisset ad Mauros. Se enim vi ventorum in ultima Africa propulsum, & diu jam errantem, hæc nescire. Tum Præfectus aggerere omnia cupide cœpit, qua insolentia Radirobanes bellum movisset; & ut veluti ad condictũ, Diis ferentibus cum exercitu advenisset Rex Galliæ. Quæ deinde belli fortuna, quam varii sub brevissimo tempore casus. Sed ambitiose morabatur in Radirobane occiso; ut pugna acris fuisset; ut anceps aliquandiu fortuna: & victor haut perfunctorie vulneratus. Ast ubi narrandi serie Radirobanem Gallici Regis manu perculsum in terram deduxit; non tenuit diutius lætitiam Arsidas; sed vultu sic diffuso ut constaret lætitiam non fingi: Cæsus ergo est Radirobanes? ille Sardiniæ Rex? ille nuper à Sicilia reversus? & quidem à Gallico Rege? cui, ne frustra exultem, quod nomen, mi hospes, est? Tum Maurus: Geminum illi nomen est, inquit: quo errore & diu lapsus sum, & vidi alios errare. Modo enim Poliarchus, modo Astioristes à suis appellatur. Assertus est hoc sermone Arsidas in certissimi gaudii sensum:

adeo ut Mauros & qui eum deducebant pene in eandem affectuum suavitatem adigeret. Non curarum meminerat, non laboris. Tantum, quasi Diis loqueretur, rogabat quæ fata, quæ sortes, inimicissimos Reges compulissent in Africam; aut quod numen sic ordinavisset, ut sanguis Siculis odiis debitus tanquam Africanæ utilitati penderetur. Ad se deinde ex hac contemplatione regressus, quærebat quo se ab illa victoria Poliarchus recepisset. At Iuba (ita Maurus vocabatur) retulit; adhuc vi vulnerum ægrum, jacere in Mauritaniæ regia urbe. Illinc omnino expedito equiti quatuor dierum viam esse.

Inter hos sermones in urbem pervenerant; & Arsidæ peritos viarum exposcenti, quibus duceretur ad Regiam, (nam recruduerant venti, & timebat ne repetita injuria tempestas pene repertum Poliarchum eriperet) Iuba negavit itineris copiam se facturum, priusquam exta Hospitali Iovi sacrata simul prosecuissent. Æstus erat; & in horti umbraculis deductus Arsidas super appositos thoros epulas expectabat; gratissimis Iubæ sermonibus, de bello, & Poliarchi victoria, moram subinde fallentibus, cum tandem opulento convivio mensæ convivas ad se convertunt. Et subitum luxum miratus Arsidas, nihil tamen altiori intentione spectabat, quam inter promulsidaria esse varii ge-

neris

neris poma ita glacie circumvenienti inserta ut aliorum pars emineret extra hoc frigus, alia prorsus condita tamen sub lucentis aquæ crusta nativo colore cernerentur. Quid potissimum crederet ambigebat, novitate illa concussus. Certe enim hæc poma recentia erant; rursusque sub illorum mensium syderibus aqua frigore non coibat. Tum ne ficta imagine luderetur, primum manum glaciei admovet; quæ ut justo rigore digitos ussit; ut non posset dubitari quin aqua hęc esset: & verissimo quidem gelu concreta; mox & poma dentibus tentat; & hæc quoque nativo sapore mitia erant; nisi quod ad nimium algorem obstupescebat gustus. Delectatus admiratione hospitis Iuba, invitabat ad cibos admiratione nimia cunctantem. Sed Arsidas cum risu quæsivit, qua ille ex Scythia cum Africæ arboribus mista hāc gustationem prompsisset. Tum Iuba; Vt magis mireris, inquit, cum in hortum intrasti, hæc poma adhuc ex arboribus pendebant, & quæ modo est glacies ex fontibus unda manabat. Geminato stupore Arsidas hæsit, exquisiitque ab Iuba, quo carmine, quove in antro, tam subito natura se mutaret. Et ille; Nova est, inquit, apud nos hęc ratio revocandi arte hyemē sub medio sole; quam exequar postquam mulsum gustaveris. Aderat puer Ægyptius cum mulso, quod in calice præferebat &

ipſo ex glacie facto : quo exhauſto cum in terram à puero collideretur, doleretq; Arſidas fragile quidem, ſed in æſtatem pretioſum vas perire; Noli indignari (inquit Iuba.) In ſingulas potiones uſus ejuſmodi ſcyphorum eſt. Iterato eundem in menſa conſpici vile eſſet. Nihil amplius guſtabat Arſidas, avidus cognoſcendi qua arte ad naturæ veritatem ſic perveniretur, cum allata ſunt variarum formarum ex ære prototypa. Orbium, poculorum, paropſidum, omnis deniq; convivalis inſtrumenti ſpecies erant. Tum Iuba: Hæc ſunt clauſtra, quę aquis infuſis glaciem concipiunt. Quippe unumquodque operculo ſuo ſic tegitur, ut oræ invicem cohæreant, excepta foraminis anguſtia, per quam aqua liquitur in interiora, quo modo ex ſtanno vel plumbo fuſilis ſupellex conflatur. Alveolo deinde ligneo illa deponimus, cujus fundum ſale primum nigro illo, parumque contuſo, & mox nive contegitur; quæ nobis ſemper ad manum eſt, fulta ſtraminibus, & in umbra antrorum toto anno inviolata. Supra ipſa deinde prototypa, in alveolum ſic demiſſa, pari modo nix quoque aliquoties cumulatur, ſale toties interjecto. Ita hæc aqua illo in ære ad glaciem præparata, accipit undique circumjectæ nivis frigus; quam ſal acri miſtura vetat liqueſcere, in locis præcipue umbroſis, qualia vini aut olei apo-

checis

thecis effodimus. Trium circiter horarum ſpatio coit aqua, &, ſi quæ poma inſeruimus, qualia nunc miraris, hærent ſepta in glacie. Æſtu deinde languentibus grata eſt hæc vis nimii frigoris, quam & ipſa novitas commendat. Nuper enim neſcio cujus non inepta luxuries hoc ſolatium invenit.

Oblectatus narratione Arſidas, licentius marcenti ſtomacho ingerebat hæc poma, quibus corrupta frigore aqua rigorem inſinuaverat; ſimul avide novis ſemper ex glacie calicibus bibebat: ſummo frigore ſitim, ut ſolet, acuente. Quamquam interdum Iuba monebat, periculoſam intemperiem eſſe, niſi parce utentibus. Sed cum de prãdio ſurrexiſſent, & Arſidas calidæ uſum multo joco traduceret, paulatim omnes nervos receptæ hyemis malignitate ita laxari ſenſit, ut egeſtas hinc inde epulas pene anima ſequeretũr. Iuba non miſericordia tantum motus: ſed & metu, ne huic ſponte mortem crederetur propinaſſe, nulli ſedulitati parcebat: Solari Arſidam medicoſque urgere: & nunc ſuos, nunc illius miniſtros verbis convenientibus affari. Vt vero in deterius fama attollitur, Arſidam fato propinquum haud tarde vulgatum eſt. Dum trepidant comites, ſervulique; quidam illius mercenarius ex Eubœorum colonia, qui in Oſcis Neapolim condiderãt, tempus locumque

furto nactus, haud modicam prædam egit. Sacculus erat ex carbaso quem sub veste reconditum idonea cura Arsidas servabat. Illic pretiosum aliquid inesse Græculus diu ante conjecerat. Dumque vestes laxantur ægrotanti, & sui ignaro, ipse familiaris officii simulatione accessit, detraxitqua non sentienti sarcinam, & cæteris pietate & metu occupatis, sese domo proripuit.

Vbi autem primo impetu mali sedato Arsidas loqui potuit, à Medicis quæsivit, quid de periculo suo, quid de itinere sentirent. Medici prospera esse signa ad valetudinem respondent: Sed ventriculum & cæteros nervos, qui intemperie frigoris afflicti, febrim toti sanguini asperserant, aliqua quiete recomponendos esse. Optime actum iri si non ultra quatriduũ morbus profectionem differret. Ille cum Diis questus tali in tempore moram offerri, ad Iubam convertitur? &, Litteras, inquit, quas ad Regem Poliarchum habeo, nefas esset hîc fisti meo casu. Si dabis qui viæ duces sint, has statim per unũ ex meis transmittam ad Regiam; Hîc deinde acquiescam patientius, donec ire per morbum licebit. Laudavit Iuba consilium; addiditque, præsto esse qui quemcumque Arsidas destinasset, ad Regiam comitarentur. Tum Arsidas fasciculum quærere, cui erant litteræ Argenidis commissæ.

Prorsus

Prorſus is erat qui domeſtica mercenarii fraude perierat; quem ut a veſte divulſum obſtupuit, & vidiſſe omnes negarunt, ſtatim vires furioſa indignatio ſuffecit. Prohibentibus medicis exiliit de lecto, interminatuſque eſt domiſticis ſuis mortem, ni propere reddetur chariſſimum pignus. Vrgebat inſanus quæſtionem, Deoſque appellabat & homines, nec ſine ſuſpicione circumſpiciebat in Mauros, qui primũ ægrotanti adfuerant, Spoliatam deinde intuens veſtem, & nunc illam, nunc ora dilanians, quęrebat quis familiarium propius ægrotantem acceſſiſſet. Sed omnes adfuerant, & tali in ſtatu in pietate poſuerant tangere collabentem. Tum demum eadem doloris acerbitas, quæ languentis robur intenderat, conſumptis viribus, pejus invalidum dejecit. Aegre ſuffitu, & violentis odoribus reddita vox eſt: qua ut primum uti licuit; Si me, inquit, fortuna deſtituit, morbo & furum audacia violatum; at non ego me deſeram, non Principes meos. Date ceram & ſtylum. Hodie ad Regem ſcribam. Intra biduum, etiam vitæ periculo, utcunque lectica viam exordiar. Protinus Phorbantem vocate: hunc volo cum meis hodie litteris proficiſci. O fortuna! Is ipſe Phorbas erat, qui cum furto aufugerat. Ergo & in navi & per urbem miſſi qui quærerent, tandem renunciant, fruſtra operam à ſe conſumptam.

 ptam.

ptam. Statim Arsidæ suspicio sceleris incidit: quam tamen dissimulans, ad forum, ad portum, redire præcipit, qui non profutura diligentia absentem vestigarent. Nec segnius advocat Iubam, submotisque cæteris; Fallor, inquit, aut perfidia mercenarii mei hanc ægritudinem mihi facit. Cur enim lateret; præsertim me ægro, & vitæ ambiguo; nisi prædam scelere nactus, non me tantum sed & Africam fugeret? Si amatis Poliarchum, vindicate injuriam quam latro huic intulit. Dimitte ad proximos portus qui nuncient ne ullus temere peregrinus in navibus recipiatur. Sed quam occultissime potest procuranda hęc quæstio; ne, si rescifcat exploratores in littore esse, alia fraude nostram solertiam eludat. Ego apud meos hodie dissimulabo me quicquam durius de eo suspicari; ut fallamus flagitii consortes, si quos forte apud nos reliquit. Iuba rem curæ sibi fore asseruit; statimque per homines fidos vicinorum portuum magistratibus quæ videbantur scripsit.

Sed hæc Phorbas ante conjecerat, meriti sui conscientia acuente metuendi solertiam. Is perpetrato scelere adhuc ignarus quid esset in furto, latebras ad recognoscendam prædam quæsivit; scilicet si nihil inveniret perfidia & periculo dignũ, omnia ad Arsidam relaturus; quasi hæc ægro, nec sentienti, ad tutiorem detraxisset cu-

ſet cuſtodiam. Ecce autem exſolutus faſciculus catenulam primum dedit ex gemmis, quæ nexili auro ligatæ, per æqualia ſpatia tumebant; Tres deinde annulos cum grandibus gemmis, modico lino diviſos, ne attritu venuſtas artificii periret. Pauci in fundo reſederant nummi ex auro; quæ omnia Arſidas, ad incerta fortunæ, corpori ſuo applicita ſervabat. Præter hæc, tabellæ inerant, longe Arſidæ pretioſiores reliquo cenſu; illæ quæ itineri dederant cauſam, ab Argenide ad Poliarchum. Phorbas omnibus diligenter inſpectis, ſuæ quidem audaciæ gratulabatur gemmas & aurum. Sed hæ eum litteræ turbabant. Ad Poliarchum videbat eſſe miſſas. Vnde tamen, aut à quo, non noverat; & verebatur, ne plus illæ turbarum, plus in eum exploratorum cierent, quam aurum aut gemmæ. Ire ad portus non placebat, vix dubius hos in ſe obſideri. Interiora Africæ, nec fidē in hominibus promittebant, nec exitum, quod quærebat, habebant in Europam. Tandem ſceleris & neceſſitatis ingeniū, ad novi facinoris pericula incertum coëgit. Iret ultro ad regiam; Poliarcho eas litteras daret; & in ipſo ſcelere præmia ſummæ fidei ambiret. Poſtquam igitur fallendi rationem, omnemque mendacii contextum polivit, in proximum oppidū profectus, illicq; percunctatus quæ via ad regiam duceret, celerrima

ſibi

ſibi & illi quem viç ducem aſſumpſerat jumenta conquiſiit. Tertio die, urbem ex montis cacumine inſpexit: Tum equo & ductore dimiſſo, ipſe ſolus pervenit ad cuſtodes, vultúque pallenti (quippe quem ex compoſito exterminaverat curſu) ſe ad Regem Poliarchum feſtinare, ambitioſe iteravit. Illico deductus ad arcem eſt. Et tunc quidem minus vacabat Poliarcho, poſt longam forte inſomniã acquieſcenti. Sed Phorbas ad Gelanorum deductus, cum ſupercilio monſtrabat, ſe magna, & quorum procuratio celeritate conſtabat, nunciaturum adveniſſe. Quis eſſet, dicere juſſus; Regi, inquit, melius dixero. A Sicilia ad eum advenio. Litteras fero; & heu vereor ne hac ipſa mora quam facitis, corrumpatur negocium, cui delectus, pene in curſu ſpiritum amiſi.

Siciliæ nomen audiſſe; illinc quoque afferri litteras, & nuncium aliquid ingens trepidatione præferre, viſç ſunt Gelanoro cauſæ idoneæ dormientem Poliarchum compellandi. Sedatior tamen acceſſit ad ſtragula; ne terrorem à ſomno excitatis, & adhuc ſui incertis, periculoſum, primæ Regis vigiliæ infunderet. Tuſſi igitur & modico veſtigiorum ſtrepitu pulſatum ita affatus eſt. Adſunt, Rex, à Sicilia litterç; & nuncius neſcio quid feſtinat. Nihil cunctatus Poliarchus reſedit in lectulo, & núcium adduci præcepit. Intrat ergo immani-

ni fiducia cubiculum Phorbas , quod secundum Deos potissimum timere debuerat; ornatamque fabulam, non plus vervis quam gestu & fronte, in hunc modum exorsus est. Ego, inquit, ex Arsidæ amicis sum, ô Rex. Is ad te Sicilia proficiscens inde secum me advexit, Cum te diu quæsisset, tandem ad victoriæ tuæ famam cursum huc tenuit. Nec jam procul eramus littoribus, cum nostrum navigium peiratæ tribus lembis circumsistunt. Arma pauci habebamus , placuitque compluribus ante pugnam deditio. Ita proditus Arsidas cum familia & sarcinis in eorum potestatem concessit. Sed cum , direptis omnibus, novæ prædæ studio flagrarent, princeps eorum strictam in Arsidæ ora sicam intentans: Video, inquit, ex cultu & supellectili te hominem magnarum opum esse. Itaque nisi præter hæc quæ cepimus tria talenta præsentia numèras, ego ex his catenis (nam illi catenas jam dederant) jugulo soluto in mare te provolvam. Et Arsidas; Vnde mihi præsentia hæc talenta , cui nec libertatem reliquistis? Imo, subjicit prædo , cum de tua navigatione percunctarer, te ad Mauritaniæ Regiam ire professus es. Certe non te oportet illic esse ignotum, Quemcunque tuorum volueris, ea lege vinculis eximã, ut, nisi intra hoc triduum sit in isto littore cum pensione quam poscimus, certissime

pereas.

pereas. Nec fraudem mediteris; aut in nos vindices provoca. In statione sumus unde liber prospectus est. Non mari, non terra, insidias locus capit. Si is quem miseris preter se ullum adduxerit, capite lues. Quin si interim naves in nos fortuna propulerit, fortunæ pœnas dabis. Cum sic impia & barbara voce dixisset, dejectus Arsidas semel atque iterum nos omnes intuitus, tandem me propius jussit accedere; &, Vide, inquit, mi Phorba, quantum fidei tuæ credam. Ex diligentia tua nunc pendeo. Vade ad Regem Poliarchum: quo loco sint meæ fortunæ significa. Non ille talentis tribus parcet in re mea capitali. Et ne ambigere possit, quin vera pericula nuncies, has litteras accipe. (simulque de intimo sinu extraxit.) Scriptæ ad illum sunt. Quis scripserit, tua scire non interest. Ferendas tibi trado, non tantum ut pignus sint fidei tuæ; sed magis ne pereant, si me isti peiratæ immerentem conficient. Ita dimissus, ad te, Rex, altero ad meridiem die pervenio: tantundem ad reditum superest, si vis Arsidam vivum aspicere.

Inter hæc dicta, litteras Argenidis Poliarcho tradiderat, quasi missas ab Arsida; quas integro lino sinceras ut tentavit, simulque solitum Argenidis ad se signum conspexit in cera, læto horrore infremuit. Simul tamen in periculo Arsidæ commo-

tus,

tus, dum solvit epistolam; O quicunque mortalis es, inquit, cui Arsidæ fata commissa sunt, si strenuus eris, & eum mihi reddes, crede non te talenta prædonibus tria, sed tibi ipsi ingentes divitias portare. Adeo memorem beneficii me dices, Tu Gelanore, propera huic aurum quantum satis est dare. Iam promptum esse oportuit. Vade, ne difficiliores ex mora prædones sint. Sed ô, an incolumi Arsida in hos posse iri existimas; & nefarios de suis lembis ad cruces deferri? Abominatus Phorbas meritum crucis omé, manum utramque vehementer intendit, strictisque oculis, Cave, inquit, cave ô Rex, in hanc mentem te dederis. Lembi prædonibus veloces sunt. Insederunt plagam apertam. Truncum mehercule Arsidam vobis dispergerent, fugaque inulta despicerent infœlices insidias.

Iam Poliarchus solutas tabellas legebat. Vera erat Argenidis manus. Sed omnino lamentabilis oratio. Facinus vindictamq; videbat Selenissæ; simulque Radirobanis impiam mentem, qui nefas non habuerat pudicissimæ virgini probra ingerere. Sed hunc quoque jam non vivere, & quidem à se victũ, solatio erat. At quid in Archombrotum remedii, urgente hymenæum Meleandro, & bimestri salute vix donata Argenidi? Cum deinde in ultimam ceram oculos flexit, ubi solet dies exaratæ episto-

epistolæ ascribi; jam tempus quo aut ipsum redire, aut mori Argenidem oportuerat, effluxisse intellexit. Nunc igitur se damnare; nunc irasci tempestati, nunc Africam devovere, in qua servanda putabat se perisse. Sed omnia in Archombrotum vota, omnia odia recidebant. Ego me, inquit, ego ad tuam perniciem me servabo, atrocissime æmulorum. Sequar fatum Argenidis, sed perfunctus tuæ mortis solatio. Defuncti quoque pugnabimus. Pacem nec experiar nec concedam. Dum ejusmodi æstu pectus concutitur, cœpit invitus dubitare, an Argenidi fides ad promissæ mortis constantiam durasset. Quã enim naturale, ut vitam amemus? quam grata vis quæ sicam in nostra viscera eunte moratur? Denique, Poliarche (cogitabat) finge oblatas nuptias, finge durum illi patrem, & destinatam illuxisse miseriis tuis diem; an velles hanc perisse?

Tanto turbine multo ægrius quam vulneribus afflictus, acciri Phorbantem jubet; cui aurum interim numerabatur, increpatq; navigationé lentissimam, quod secundum post mensem demum Arsidas adesset. At ille errores cum fide memoravit; ut Cumis necessaria mora fuisset, ut in Gobryam incidissent, ut ab Italia venti impegissent classem in Africam. Lætus, qua esse tunc licebat, Poliarchus de Gobrya audivit; & quid illo factum esset percun-

cunctatus est: Nescio, inquit Phorbas; nisi quod subaudiebam illum in Siciliam navigare. Aliquid spei miserrimo amatori subjecerunt hæc verba. Sed Phorbas; Perdimus Arsidam, ó Rex, tam lentá cunctatione. Patiaris grassatoribus hunc eripi, multo tibi certiora quam quæ possim memoraturum. Pietatem mercenarii collaudavit Poliarchus; quartumque addi talentum præcepit: Forsitan quippe fore ex usu, absolutis latronibus non inanem Arsidam esse. Equum præterea notissimæ celeritatis attribuit; in quem Phorbas inscendens Mauritaniam prætergredi festinavit, & se remotis littoribus cum præda subducere.

At vero Poliarchus, quamquam ex vulneribus vixdum ingredi valens, non differendum in Siciliam iter esse constituit. Acquiescere enim in navi se posse; & necessaria ad curationé accipere. Id quidem Gelànoro non placebat; sed nec frustra repugnare sustinuit. Erat tamen Arsidas expectandus, qué in tertium diem Phorbas promiserat. Ergo præcipiti domino, & parari discessum jubenti, diligenter parebat Gelanorus. Rectores triremium, classiarios atque nautas ad officia vocabant. Commeatus portabantur, solumque profectioni satis instructę signum jam deerat. Nec poterat inhibere Hyanisbe festinationem hospitis adhuc cruda vulne-

nera missuri in discrimen; quæ tam subita consilia essent, aut quid illi contigisset turbulenta profectione dignum, nec apud se conjiciens, & verita nimis anxia & indecenti cura exquirere. Is per ægritudinem animi excussa quiete, nunc Argenidi timens, nunc in Archombrotum odio æstuans, ea nocte adhuc imbecillem valetudinem turbavit. Supprimere tamen morbum tentabat valentibus verbis, ne suorum consensu vetaretur per immaturæ navigationis pericula vitæ suæ illudere.

Cæterum vixbiduum à Phorbantis discessu processerat, cum Gelanoro regium cubiculum forte egresso Arsidas occurrit, adhuc quidem ex morbo, sed multo plus indignatione & mœsticia mutatus. Scilicet celerius quam expectaverant medici receptis viribus, postridie quam in eum Phorbas peccavit ausus est se in lecticam conjicere. Reliquis diebus non dubitavit equo vehi, amissarum literarum dolore, non se, non iter, laboréve respiciens. Quo prædonem persequeretur? quibus verbis se excusaret Poliarcho? aut qua fronte rediret ad dominam? Ita anxius regiam intravit: & qua Poliarchus habitabat deductus est. Gelanorus insperato conspectum lætissimo vultu excipiens, Nolo, inquit, alius Regi nunciet te venisse. Ibo, & illum hoc gaudio implebo. Sed Arsidas Gelanoro fortunam excusaturus; Mane, ait,
Gela-

Gelanore. Est quod prius meæ cladis acerbitatem intelligas. Ille ratus de captivitate, prædonumque avaritia, qualem Phorbas narraverat, eum queri: Scimus hæc omnia, inquit, & præterea mox commodius dixeris Regi. Inter hæc verba Arsidæ elapsus est, præcipitatione gaudii nihil moratus revocantem. Obstupuit Poliarchus, Phorbantis diligentiam æstimans, qui tam strenue Arsidam exemisset prædonibus; Iussumque accedere, & sibi tunc primum ut Regi loquuturum amplexu occupans, non est passus venerabundum procumbere. Sed hic diu uterque erravit, dum Poliarchus quæ Phorbas de latronibus finxerat, pergit loqui; & ille de ipso Phorbantis facinore Poliarchum dicere putat; miratus quæ tã propera fama hanc jacturam literarum ad eum detulisset. Dii bene, ô Arsida, (inquit Rex) quod te post tempestates, post lattociniorum mala, habemus incolumem. Tua clades, ex quo eam accepi, mihi plus doluit quam forsitan tibi. Tum Arsidas; Et hoc in eà maxime acerbum mihi, Rex, fuit, quod te scirẽ gravissime illam laturum, Sed ignosce tuo Arsidæ. Infælicitate mea, non scelere læsus es. Nec subirem tuos vultus, aut auderem experiri quid de me tua ira decretura sit, nisi scirem quam sapienter intelligas non in cujusque potestate domesticorum mentes esse aut fortunæ injurias. Tum

Poliarchus: Quæ autem irarum hæc in te causa, mi Arsida? An quod maris pericula me propter subiisti? quod te peiratæ, quod tempestas diripuit? Vbi vero noster Phorbas? in quo ornando testari me decet quam sis mihi eximius. Illudi se à Poliarcho Arsidas credens: Vtinam vero adesset ille Phorbas. Innocentiam meam sua pœna assereret. Sed unde tibi (ô Rex) Phorbantis hoc nomen? Quia, inquit Poliarchus, oblivisci non possum hominis tanta fide tuas res measque accurantis. Vtinam hunc vidisses, Arsida, nullas moras apud me ferentem, ne noxiæ tibi essent. Dum respirat, dum aurum numeratur, dum mihi flagitanti tuos casus in compendiũ confert, inquietupine animi suspensus, jam viam ad te omni voto gestuque videbatur præcipere. Quonam autem evasere peiratæ? Credis si in eos naves dimittam, posse eorum cursum intercipi? Quos vero mihi peiratas, subjicit Arsidas, aut quam Phorbantis fidem memoras? Quem si ego, quem si tu. O Numina! ut libenter in diem non differrem quod debeo! Illum Phorbantem dico, inquit Rex, per quem nuperrime istas Dominæ meæ literas captivus misisti. Quid autem nunc videris fidissimum amicorum ignorare? Arsidas iis literis visis, turbatissimo affectu, necdum ad lætitiam apto, expalluit; diuque hoc solum repetiit, Literas habes? & à

Phor-

Phorbante habes ? Quæ hæc monstra, quæve insomnia, ô Rex ? Tum recepto spiritu; Prope, inquit, illi ignosco, qui in totum noluit me perire. Sed ubi is est; Hominem non vidi, retulit Poliarchus, ex quo quatuor à me talenta prædonibus ferenda accepit, qui te tenebant. Tum Arsidas: Imo nemo captivum me habuit. O solertissimum caput! ô Autolyci parem! Ergo perfidiæ laudem & præmia invenit? & post me expilatum, non te etiam frustra tentavit? Ordine deinde cuncta recensuit: Vt ipse apud Iubam ægrotasset, ut spoliatus à Phorbante veniret excusatum quod literæ Argenidis periissent. Huic contra retulit Poliarchus non sine mutuo risu, tragœdiæ ordinē quam Phorbas intulerat: cui saltem, inquit, ignosco, quod hanc epistolam tot talentis permutavit.

Sed negotii moles, quod tunc maxime vertebatur, non est passa sermonem utriusque in Phorbantis facinore diutius versari. Itaque semotum Arsidam cum de Argenidis valetudine Poliarchus rogasset: An tu existimas, inquit, adhuc vivere miserrimam virginem, & quam invitus miseram facio? Quid auxilii, quid consilii habes? quo satis interitu Archombrotus peribit? Solverem ab Africa vel hodie, Arsida. Sed hac nocte recruduerunt vulnera; ut non possim maritimam jactationem ferre. Interum dum vires recipio validis-

ſimam meorum militum partem tibi & Gelanoro tradam. Conſuletis Dominæ veſtræ; ſi modo fortuna expectavit auxilium. Strenue ego adero; & vel morte vel victoria quietem inveniam. Referebat Arſidas tam quæ Argenis abeunti mandaverat: quam quæ omnino à diſceſſu Poliarchi contigerant: Maxime loquebatur de inſtitutis à Radirobane ludis, quorum fraude captivitas parabatur Argenidi. Neque parvam in his ſermonibus partem habebat Seleniſſa; ut peccaſſet, utque in ſe ſtatuiſſet ultimas pœnas: Tum Archombroti gratia apud Regem, & in virgine ambienda blanditiæ. Tertius colloquendo aderat Gelanorus. Nam hunc omnis arbitrum vitæ nihil ſuarum rerum Poliarchus ſinebat ignorare.

Dum igitur illi ſua & Siciliæ fata diſponunt, præcipuumque omnium Archombroti exitium habent: Micipſa ab Hyaniſbe miſſus ad Poliarchum venit; nunciatque Reginæ filium patrio tandem littori claſſem applicuiſſe. Huic ubi in Regiam aſcenderit, nihil prævorſurum officio ad Poliarchum veniendi. Simul exultantium tumultus cœpere in regia audiri. Populus pars veſtibulum implebat, pars ad portum ferebatur. Coibant Optimates ad Reginam, ambiebantque mitti ad Principem. Etenim Archombrotus lembo præmiſſo qui eum advétare ſignificaret, mox

strenue sequutus jam erat in littore. Naves eum comitatæ hæ ad portum, qui ostio fluminis dexter erat, statutæ sunt, hæ per adversum flumen ventis ac remis agebantur; militibus qui se ad bellum venire crediderant, interdum querentibus quod nemo obstaret. Ipse Archombrotus ut primum in arenam exiluit, Deos patrios, tellurem que, & auras quas nascens traxerat, veneratus, circum deinde oculos tulit in populum, plausuque & acclamatione ferventibus prolixe respondit vultu hilari, & facilitate oris nihil destruente majestatē. Ad præcipuos inde conversus, excipiebat oscula dextræ data, recognoscebatque antiquas necessitudines; & verba utiq; tempore & serie ambientium passim arctata, ut plurimum eadē dispensabat in varios. Diu in eodem vestigia hæsit, numero salutantium urgente. Toto deinde itinere proximos de Regina, de patriæ rebus, & Radirobanis injurijs rogabat. Strictim omnia referebantur, sed à variis, nec quid unum narrantibus. Hoc unum ingerebatur, defunctam periculo Africam; Gallos fuisse præsidio; Radirobanem occubuisse.

At vero Hyanisbe alios prius se filio frui impatiens, quamquā & mater & Regina, omisit majestatem, excessitq; cubiculo, & prætextu videndi quam alacer circum filium populus esset, quamque ipse insignes

(ita enim referebatur) milites ducesq; habere t,ad atrium processit, indeque qua se primæ palatii fores demittebant in oppidum. Et hanc procul conspicatus Archombrotus descendit ex equo, majoribusq; vestigiis & alacritatis genio citatis, medium iter confecit. Ac ut primum pervenit ad matrem, stolamque extremam osculis strinxit, flens illa gaudio non distulit coram populo blanditias quæ secreto debebantur. Tum illius dexteram tenens; Laudo pietatem, ô fili, quòd tanto apparatu ad tuendam parentem venisti. Sed ne solus sis cui maternum affectum debeam, Rex Galliæ effecit; cujus victoria sumus incolumes. Ille à Mauritania tua exitium depulit; ille matrem tibi servavit, quæ nunc in Sardinia serviret: Ipse tyrannus male tentatam Africam sanguine perfudit. Omitto, illi Regi adhuc aliquid amplius nos debere; quod & ipse, & præter me omnes ignorant. Veni, fili, neque ante Diis patriis lustrari propera, quam illum salutaveris adhuc ex vulneribus jacentem quæ hoc sceptrum tibi asseruerunt. Archombrotus tot beneficiorum magnitudine perculsus, subita Gallici Regis charitate flagrabat; sæpe tamen excusans quod externis Principibus lentior fuisset in parentis patriæque discrimine.

Iamque ad Poliarchum præmissi, nunciaverant, si ipsi vacaret, Reginam cum

filio adfuturam. Is,nisi morbo prohiberetur,se occupaturum officium respondet. Simul ex Optimatum suorum præcipuis duos ad Reginam & filium legat. Avidissime expectabat Principem videre quem Maurorum vocibus, & ipsius Hyanisbes confessione, in rarissimis esse acceperat. Sed Hyempsalem appellabant; vero scilicet nomine,passimq; usitato. Clam enim Archombroti nomen assumpserat, dissimulando generi,cum secretus cultuque privato in Siciliam iret. Circa Poliarchum Proceres Galli quam maximo cultu erant. Proximus Arsidas colloquebatur, Sed posteaquā Regina intravit, Archombrotum manu tenens, subito veluti monstro perculsa est. Nam ut primum Poliarchus Archombrotum aspexit, vicissimque ab illo est cognitus (ô fatum!) quæ procella, quodve fulmen,celerius destinatos cursus exequitur,quam tunc rabies, & indignatio,& avidus sanguinis furor, mutatis utriusque animis vultus quoque corrupit? Ceu Medusam aspexissent steterunt immoti; mox trucibus oculis,necdum tamē omnia impetui indulgentibus,à fronte ad vestigia contemplatione deduxere. Stupebant fremebantque attoniti. Quæ hæc enim Deorum ludibria? Vt se mutuo colerent coivisse acerbissimos hostes,nec ingratiis in alterno vulnere immorituros? Repeteretne Poliarchus ab Archombroto

Argenidem suam, quam vel nuptam vel extinctam credebat? Quicquid sanguinis pro Hyanisbe pugnans non fuderat, an tunc in illius calamitatem misceret sanguini Archombroti, & indignam utroque orbaret solatio? Sed multo acrius fortunę Diisque omnibus irascebatur Archombrotus; indignatus illi hosti se patriam atque matrem debere. Erubescebat ad pietatis & odii coeuntes affectus. Nam nec poterat nisi hominum ingratissimus, urgere fatale cum Poliarcho dissidium, nec illo fœlice vivere. Sensim in utroque exuperabat insania; nec aliud præter reverentiam Hyanisbes obstabat quin pollucrent sanctitatem hospitii, & vel nudis manibus nimis lenta arma pręverterent. Nec minus Arsidas viso Archombroto vires amiserat; trepidansque; Perimus, Gelanore: Nisi se medium aliquis genius immittat, sine scelere & sanguine non abibit hic dies. Is ergo Hyanisbes filius erat? nemo scivit? nemo nefastos occursus prævertit? O fœlix Sicilia, quæ furores quos fecit saltem non aspiciet!

Hyanisbe inexpectato filii hospitisque horrore perterrita, & ignara quid potissimum suspicaretur; priusquam intractabili vesania furor erumperet, dividere male coactum par instituit; de morbo deinde atque remediis quæsitura. Ergo primum Poliarcho; Ignosce, charissime hospes, quod

quod te impestive de quiete exegimus. Cura valetudinem, sine qua nec olim salvi esse potuimus, & modo non volumus. Imus ad Deos oratum, ut hic dies tibi nobisque fœlix illuxerit. Conversa deinde ad filium adhuc in Poliarchi vultu cunctantem, voce submissa, de cubiculo exire secũ præcepit. Sequebatur ille imperium: Nec aliud Poliarchus adjecit quam se Deos quos adibat Regina ei propitios optare. At non ad templa Hyanisbe processit. Major tumultus animum agebat quam qui durare posset in votorum solemnibus. Cæterum hæc Principum inexpectata aversio, ingenti consternatione regiam primum, mox & urbem, & milites implevit. Pavidi quæ hæc odia essent quærebant, aut fingebant. Optimates qui Poliarcho astiterant, sequuti violentiã Regis offensi, quamquã ignari cur Archombrotus hostis esse meruisset, jã arma inter se, pugnãq; & cædes loquebantur. Vbiq; in oppido factionibus laborabant Paulo ante conjunctissimæ mentes, Galli, Mauriq;, & qui Siculi cũ Archombroto advenerant. In tanto tumultu diffidere facilius plurimis erat quã deliberare cui se parti addicerent. Etenim præter Gallos qui omnes pro suo Rege steterũt, vix aliquis fuit qui nõ diu ambigeret. Nã Mauris in Poliarchũ stare, quẽ salutis suę authorẽ paulo ante cecinerant, videbatur inhumanum. Siculorum quoq;
multi

multi eundem eximie amabant. Tamen in tanto favore, juxta seditionem ubique motus increverat.

Regina in tot curas una distracta, nunc tumultum exarmare, nunc filium, nunc Poliarchum mulcere est adorta. Et filio quidem primum, ubi soli fuerunt, ita loquuta est. Mi Hyempsal; expectabam reditu tuo tanquam inter duos filios triumphare. Sed utrumque intempestivus furor in meam perniciem, &, ni cavemus, in Galliæ & Mauritaniæ stragem concitat. Qui hi motus fuere? qui oculi quibus aspexisti Poliarchum? Me miseram! quam pene nefas vidi? Sed non quæro odii caussas; non uter æquius inimicitiis arserit. Te nunc tantum per patrios Deos, &, si tibi viles sunt, quia hos nobis Poliarchus servavit, per Siculos illos quos cum abires ab Insula veneratus es; perque Argenidem tuam oro; des spatium iracundiæ tuæ, donec matrem audiveris. Non peto nunc odia poni, sed differri, mi fili: Ego de reconciliandis animis vestris videro. Tu, si hoc abnuis, at consule saltem, qua ratione possis fama incolumi obruere beneficiorum memoriam quæ huic debemus.

Hæc confuso, cum majestate metu simul imperans & trepida, loquebatur; cū illi relatum est, Poliarchum parare discessum ab Regia. Is enim postquam æmuli conspectu saucius cœpit odisse illam domum,

mum, ne suspicione quidem vacavit, noxę fore si in hostis potestate perseveraret, si ipsi, si illius matri se crederet. Accendebant jam sponte turbatum Procerum voces, urgētium metus, & sedulitate monendi fingentium pietatem. Protinus ergo jubet Tribunis militum edici; ut ad regiæ fores militum partem sistant. sibi discedenti præsidium; confestim alii ex urbe educantur, & castris locum eligant non longe à nauibus: In iis se inter suos pernoctaturum. Ne tamen aut nimia pręcipitatione peccaret, aut Reginam lęderet adhuc immeritam, cubiculi Præfectum cum ejusmodi mandatis ad eam destinat; Habere se hospitii gratias, charitatisq; in suorum vulnerum discrimine perspectæ. Recentibus filii amplexibus occupatam nolle ad salutationem provocare. Necessariis rebus suis se ab Regia quidem discedere: Sed priusquam solvat à littore, beneficiorum gratiam præsenti habiturum, si illa patietur. Hyanisbe his auditis gravissime concussa est. Exibat à laribus suis optime meritus hospes, sibiq; prętcrea virtutum commendatione charissimus, & exibat quidem, ô facinus! aut hostis, aut tanquam ab hostibus. Quid faciat? quem prius alloquatur? utrum, si necesse sit, æmulorum possit prius non amare? Sed tamen filius poterat credi seu viribus seu pudore sibi facilior. Ad eum igitur versa:

Spondes

Spondes, inquit, ó fili, dum mox redeo, quietem hic agere? Spondes; per jura materna te obteſtor; quæ ſi reſpuis, nec hereditatem meam debebis agnoſcere. Cum ille promiſiſſet, ipſa propere ad Poliarchum ivit, jam limen cubiculi egreſſum, & equi quo veheretur frænum capientem in manum. Quamquam enim invalidus, tamen vehi lectica noluerat. ne Archombroto ſpeciem daret ſimulatione valetudinis certamen detrectantis. Hunc vultu Hyanisbe aſpiciens qualem habere ſolet calamitoſa innocentia, pænulam quoque diſcedentis corripuit, &, Per, inquit, tua in nos beneficia rogo, ut, priuſquam fidem meam deſceſſu tuo damnes, in ſecretum admittas tibi pauca prolocuturam. Puduit Poliarchum tantę ſupplici id negare; rediitque in arcanam cubiculi partem: Quæ poſtquam arbitris vacavit, Regina lachrymas præmittens, Dii ſunt teſtes, ait, me nec fraude, nec conſilio malo objeciſſe oculis tuis illum propter quem me miſeram averſaris. Vtinam eum adhuc ignorares, utinam abeſſet, mihi forte plus mali ſuo adventu allaturus, quam Radirobanes unquam molitus eſt. Si in mea poteſtate illius animus eſſet; frangerem eum tibi, Rex, tam alte quam tibi ſubjectam me aſpicis. Inter hæc verba, immemor maieſtatis, ſe demiſerat ad repugnantis pedes, crebroque ſuſpirio nutans verba perdiderat.

rat.

rat. Poliarchus haud secius quam matrem veneratus illam sustulit ab humo; questus non minorem sibi injuriam fieri à Regina supplicatione tam abjecta, quam ea erat, qua ejus filius ipsi illuserat. Tum Regina: Quæ ergo contumelia est qua te ille lacessivit, aut quibus in terris in hæc malorum semina vos antea fata junxerunt? Possum hoc à te audire, hospes? Is enim dicere negat.

At tu quoque obstinato silentio me perdes, & nesciam quo me fulmine Iupiter subvertit? Ne absiste, ne, obtestor, meis penatibus, donec constiterit illud malum carere remediis. Pleraque tempore mulcentur, & odia quæ silentio fovemus, professa sæpissime expirant. Quod si te & filium meum una domus non capit, ille recedet. An times vitam tuam mihi committere? Imple Gallico præsidio regiam. Præter tuos nefas erit armatum hic conspici: Nam si perstas, si miseram relinquis, ejiciam domo mecastor & filium. Cur te ad naves aut castra sedente, regiam occupet periculo tuo emptam? Ergo pugnam deposcitis; & tu quidem non jam viribus corporis nixus quæ pro mea salute exhaustæ sunt; sed odio, & forsitan jubentibus fatis, quæ si in alterum vestrum peccabunt, sequar ego morientem, & superstiti furias meæ mortis relinquam.

Adjecit

Adjecit deinde novos fletus, & familiariter pænulam, quam ille discessurus gestabat, de collo diripuit, tum cunctationem dubitantis pro assensu callide usurpans, gratias beneficii egit quod nondum acceperat. Vicit igitur Poliarchum tam vehemens & pertinax flentis oratio. Ego, inquit, ô Regina, discessum quem tantopere abominaris, imputabam humanitati. Scis non semper in potestate inimicorum esse impetus quibus odia fervent, quique potissimum mutuo aspectu concitantur. Cogitavi itaque hanc arcem relinquere, ne aut ego aut filius tuus faceremus quod dolere tibi posset: Si tamen ita censes, bidui moram hic patiar; ut deinde me potius negotia adduxisse videantur, quã inimicitiarum atrocitas: Ea lege ne interim ille me, aut hunc ego conspiciam. Cultum autem quem hactenus tibi habui, cave, Regina, putes his jurgiis esse libatum. Neque enim vel tu efficies ut, eum amem, vel ille ut averser genium tuum. Atqui, refert Hyanisbe, Deos spero intra id biduũ, compositis animis exituram malignitatem sortis, quæcunque vos in dissidia cæcavit. Sub hæc, Gallorum proximos ipsa advocat; subridensque, Plus, inquit, mihi Rex vester curæ, quam omnibus vobis (Proceres) fuit. Affecta valetudine, nec dum citatricibus ductis, non prohibebatis itineris laborem experiri. Ego autem evici

ne sic

ne sic perire velit. Extemplo mutata militibus imperia sunt; & urbem tam inquietis modo rumoribus laborantem nova hilaritas composuit. Quippe omnia in majus fama tollente, jam plena reconciliatio rediisse Principibus, jam ita desiisse in certiora amoris pignora vulgabatur. Ita facile Gallis Maurisque convenit, qui inviti dissenserant: Memorque promissi Hyanisbe, edixit, ne quis in aulam cum armis præter Gallos intraret.

In hunc modum prima acie mali elusa; Regina ad maturiora remedia se convertit. Sed ea reperire aut aptare non poterat, quamdiu ignorabat quæ illos causæ inter se committerent. Dumque dubitat unde certius hæc haberet, dedit se opportune occasio. Timonides Meleandri ad eam legatus, quo sui Regis dignitatẽ tueretur, Archombroto in urbẽ procedente hæserat apud naves; per se deinde; non misso comitatu secundusve alteri, Reginam aditurus. Sed illi mature de hoc tumultu relatum est. Nam & quidam ex Siculis comitati Archombrotum, huic properaverant nunciare; Poliarchum, quem diu in Sicilia viderant, Gallorum Regem esse: hunc apud Hyanisben ægrotare ex vulneribus; & ad conspectum Archombroti mutuo odio fuisse succensum. Adjecerunt, Arsidã adesse Poliarcho. Mira hæc omnia visa Timonidi. Erat Poliarcho in

primis amicus: & olim ad eum à Meleandro legatus cum armilla quam Eristhenes veneno corruperat. Hunc ergo adesse, & purpura quidem insignem, lætissimus audivit. Sed unde Arsidas advenisset, haud immerito mirabatur. Facilius de Archombroti dissidio rem conjecit: ab Argenidis amore esse hanc iram. Sensim enim in Sicilia tanti arcani fama eruperat: Vt nec cuiquam jam dubium esset qui Radirobanes peccasset in Argenidem, aut cur Selenissa periisset. De seipso deinde solicitus, cogitabat utri parti præstaret accedere. Nam si specie officii sui in medio perseveraret, omnibus fore ingratum, nec inultę, quicunque illorum vicisset, solertiæ. Ad Poliarchum trahebat amicitia vetus, & Argenidis in eum animus: Revocabat ad Archombrotum Meleandri memoria, & habita sibi fides quam nefas ducebat violare. Adhuc sui incertus præmisit qui Reginæ nunciarent se venire. Saltem enim explorare confestim rem debebat, & exactam Meleandro præscribere. Fluctuanti Reginæ spes subito facta est, per hunc legatum posse causam resciri tam periculosi odii. Et propere illi loquuta, postquam de Meleandro quæ decebat rogavit; deflere Poliarchi & filii dissidium cœpit; Illudque potissimum quod nesciret tanti odii initia, ideoque nec medendi rationem. Nihil causæ videbatur Timonidi, cur tegeret nō
secre-

ſecretam aut pudendam diſcordiam. Paucis ergo monſtravit, Poliarchum tenuioris fortunæ ſpecie diu in Sicilia fuiſſe, & amore captum Argenidis ſperaſſe nuptias, quæ deinde paratæ ſunt Archombroto. Nihil itaque mirum ſi ęmuli, & imminentes tanto utique voto, acerbe & pro materia rixabantur. Rediit Hyaniſbæ animus ad hæc verba; ut vix coram Timonide lætitiam teneret: Cumque ille dubitaret an incolumi Archombroti gratia poſſet ſalutare Poliarchum, ipſa ultro ut iret admonuit. In ſe enim recipere id, & gratum filio ſuo fore.

Poſtquam Timonides diſceſſit, parumper Regina cogitavit quo ordine rem maximam exequeretur, certa, ex ſe pendere tantæ litis fortunam & exitum. Magnifice intumuerat, audebatque fortunam deſpicere. In memoriam quoque redierat, Poliarchum ab ipſa invitatum, ut in Sardos ferret Africæ opem, vultu commoto rogaviſſe, an Argenis Radirobani nupſiſſet. Hinc & amare Poliarchum credebat, & vera Timonidem retuliſſe. Cæterum ſic apud ſe conſtituit, ſi tractabiles juvenum animi eſſent, hos in Siciliam dilato morbi remedio mittendos: Maxime quod in Meleandri conſenſu pars ſanitatis eſſet. Sin hæc odia ſine clade durare non poterant, confeſtim certiſſima pace exarmandum ſævientium furorem. Redit ergo ad

filium jam paulo imperiosior, & quasi docente Poliarcho de inimicitiis comperisset. Non mihi placet, inquit, silentium tuum: maxime cum nec pudenda aut te indigna sint quæ retices; & hæc eadem ab æmulo tuo rescire potuerim. Amatis Argenidem; Magnum vulnus juvenibus, & odii ambitiosa materies. Virgo, ut audio, quam in Diis non est qui aliqua dote non auxerit. Sicilia est in hereditate; Et quod acribus animis præcipuum est, neuter à certamine excidere sustinet. Ignosco nobilibus stimulis; Diisque simul gratias habeo quod non est supra medicinam iste morbus. Ego, quod creditis neminem Deorum posse efficere, utrique hoc negocium sic peragam, ut simul odia ponatis, ametisque Argenidem, & sit ipsa utrique propitia. Scis, mi fili, sustinuisse me Argenidis nuptias quibus instabas, donec ad me rediisses. Obsequutus es imperio. Intelliges non me frustra hæc jussisse. Sed sunt quædam de quibus te percuncter, si sperare modo possim ex amatore & æmulo vera audire. Quid moræ est votis tuis Poliarchus? Si quidem nunciabas, modo annuerem, omnia ad hæc nuptiarum fœdera tibi procedere. Dic, gnate mi; Nam & tua interest, ut hoc intelligam. Perplexus Archombrotus quæstionem hanc audivit; quia pudebat confiteri, Poliarchum placere Argenidi. Nihil igitur

officere

officere nuptiis suis Poliarchum respondit. Sed se irasci æmulationi illius, qui quoad poterat simplicem Argenidis animum molestis & inutilibus fabulis impleret. Tum subdole Regina; Quid si autem his artibus mentem virginis avertet? an ne sic quidem obstabit hymenæo? At concitatior juvenis: Cogeretur mehercule puella à parente, cui non minus quam mihi probantur hæ nuptiæ. Exilium deinde Poliarchi à Sicilia memorat, bellumque in Lycogenem & victoriã suam. Sed quamquam toto narrationis contextu sibi favebat, non latuit Hyanisbé, illum quidem Meleandro, sed Poliarchum Argenidi esse præcipuum.

Multo igitur quam ante hilarior, cum filio cœnavit. Satis enim in eam noctem quæsitum videbatur. Postero die ad Poliarchum redit, non instructa verbis modo, sed & consilii serie, quam nox & mora suggesserant. Postquam blandius compellavit, jussitque extra sermonum suorum arbitrium qui astabant consistere: Mirabar, ô hospes, quid tu ac filius meus essetis irati? Sed audio id amoris utiq; magni & excusabilis ingenium esse, unamque Argenidem facere vestram litem. Si ita est, ego me vobis salutarem profiteor. Sola sum, cui ad utriusque morbum medela sufficiat. Quid in re placida, tot questibus, tot jurgiis opus? Adhuc res in integro est:

fœdera imperfecta, innupta Argenis. Ego te lætum, & sine pugnæ discrimine victorem; ego te filio pacatum (quid horres, abnuisque?) efficiam. Nec mirere qui procedere possit pollicitatio tam immanis. Prædem hanc manum accipe, nihil me præter id quod futurum est dixisse. Confusus tot ambagibus Poliarchus, & prope se deludi existimans, omittere Reginam aut orationem obscuram, aut hos omnino de Argenide sermones rogavit: At illa; Adhuc majori monstro te suspendam, suavissime hospes; Volo enim mihi Argenidem debeas, neque hanc tamen filio meo eripiam. Sed ita fatum est, ut subito apertoque remedio curari non possitis. Simul vobis in Siciliam eundum est: & litteræ quas vobis committam reddendæ Meleandro. Illico finientur dissidia, & uterque de amore desinet queri. Insanire Hyanisben Poliarchus credebat, cum suos illa Penates arulamque deinde afferri imperavit. Quæ postquam mensæ imposita prunis concrepuit, nebulaque suffituum obtexit breves Deos, his diris Regina se obstrinxit. Audite, præsentes genii, Præstitum vigiles formæ; qui apud nos nati, hanc domum & patriam servatis: Si quicquam Regi Poliarcho mentita sum, aut nisi ei consilio meo incolumitatem, quietem, gaudium fero; Destituite hanc domum præsidio; vel ea integra, mihi & filio

malum

malum & perniciem dare. Poliarchus ad religionem obstupuit, Reginæque respondit, se Diis iisdem quos ipsa appellaverat, innocentiæ testibus uti posse. Nam priusquam Archombrotus pedem in Siciliam penetraret, sibi Argenidis affinitatem fuisse promissam. Res illum bene compositàs intempestivis desideriis turbasse; & quia virgo mutari fastidiebat, sollicitasse ad tyrannidem Meleandrum; ut liberam & Principem virginem durus pater mittere vellet in coacti matrimonii servitutē. His & similibus verbis paulatim repetentem animos, qui qualicunque pace decesserant, continuit Regina: Neque enim se venisse ut iræ tumorem subjiceret, sed ut reconciliatione, quam certam afferebat, cum ipsis frueretur. Quantulū autem est quod peto, amicissime hospes? nimirum ne ante ad capitalem rixam descendas, quam videris perfunctum Meleandrum lectione epistolæ, quam ego perscribam. Pollicere mihi modo hanc à jurgio armisque continentiam, ô Rex. Ego tantundem de filii mei patientia & fide recipio, & assero tibi. Vobis deinde per me licet, armis & odjis cuncta miscere.

His auditis, illum diem ad deliberandum Poliarchus poposcit: moxque Regina iisdem pollicitationibus filium adorta est; cui & ipsi ea esse deliramenta videbantur. Sed petere & promittere perseveran-

tem. durissimum erat pertinaci iracundia repellere. Et visum utrique est, nihil eam nimium flagitare. Moræ siquidem pretium erat, si illius ad Meleandrum literis sine armis & sanguine exitum inveniret contentio. Sin in vanum promissa reciderent; adeo ejus venia pugnare licebat, ut nec jure ei posset irasci qui per alterius cædem vicisset. Itaque assentientibus illis in hunc modum fœdera perscripsit, ut neuter præteritas exequeretur injurias, neuter suos concitaret ad pugnam, donec simul vidissent Meleandrum. Irent in Siciliam, quamprimum vulnera Poliarchi navigandi potestatem facerent, neuterque dolo malo in induciarum leges peccaret. His ita compositis, deinde Hyanisbæ difficillimũ fuit, à juvenibus impetrare ut sibi colloqui sustinerent: Quod, inquit, potissimum urgeo, ut civium militumque jurgia tollantur, quæ fortasse vel vobis invitis paulatim exardescent, nisi publico pignore temporariam hanc pacem firmetis. Quid deinde gravamini vos videre, quibus adeo certa sum intercessurum fidissimæ charitatis sacramentum, ut, si eo me voto fata fraudaverint, non repugnẽ vel hoc odio quod nunc inter vos est vindicari meorum promissorum vanitatem? Nec contenta authoritate & gratia sua Poliarchum filiumque tentare: Gelanorum, & Arsidam, quos apud Poliarchum poten-

potentissimos esse videbat; precibus & donis aggressa est: item eorum præcipuos, quibus familiarius utebatur Archombrotus. Impetrato inter eos colloquio, quid ambo loquerentur, quisve inciperet, vana & anxia pensitatione libratum est, & coram Hyanisbe (nam Poliarcho filium adduxit) se intra præscriptas formulas tenuerunt. Nec sæpius coire ferebant: Quãquam amicitiæ genius qui eos in Timocleæ domo primum afflaverat, jam hostilibus animis se rursus quærebat insinuare; satisque mutuo ipsi irascebantur, quæ hanc odiorum necessitatem fecissent. Sed in mitiora lapsos consilia, revocabat identidem imago assidua Argenidis, pudorque ne priores viderentur reconciliationem optavisse.

Per eosdem forte dies incommodum accidit, quod unum ex vulneribus Poliarchi inter majora & periculosiora neglectum, adeo magnis doloribus incensum est, ut adhuc imbecillibus membris febrim refunderet. Nec ipsi quam Archombroto ægrius erat, navigationem differri. Nam in induciis erat ne altero absente alius in Siciliam iter præciperet. Ergo impatientes moræ, & saltem scribere cupientes; ne literæ insidiis occuparentur, ex fidissimis aliquos eo legare constituunt. Et Archombrotus quidem Meleandro atque Argenidi scripsit, nulla in Poliarchum

contumelia: ſed tantum excuſans quod tardius rediret, tum ex matris imperio, tum ne fœdo timore invaletudinem æmuli Regis videretur in occaſionem habuiſſe rei gerendæ. Ferendis epiſtolis quidam Bocchus notæ in Archombrotum fidei delectus eſt. At vero Poliarchus diu ſecum exegit, an & ſcriberet Meleandro. Sed obſequutus eſt ſuadenti Arſidæ, ſcripſitq; ne ſaltem Argenidis patrem videretur negligere. Magis quæſitum eſt an Arſidas cum iis litteris in Siciliam rediret. Verebatur ſuſpiciones Regis, & in tanto favore Archombroti cæca & ex tranſverſo pericula. Sed ſi redibat, hactenus tempeſtas excuſabat hunc cum Poliarcho congreſſum: ſin cum eo perſeverabat, poterat deprehēdi furtiva legatio. Ergo eum placuit proficiſci; Et huic quoque Timonides, amicitia & factione junctiſſimus, literas ſuas ad Rege.. & Cleobulum credidit; ſic publicæ rei memor ut & ſuam prudentiſſime curaret.

Interim ex Sardinia afferebatur, flagrare omnia civili incendio, Harſicora & Cornio, Radirobanis nepotibus regnum quod ambiebant atroci bello perdentibus. Statim Archombroto ſpes facta eſt, gentem factionibus diviſam, & adhuc arma Africæ horrentem, ſi celerem hoſtem haberet, opprimi poſſe. Ne ergo collectæ ex Sicilia vires perirēt, ſecūduſve Poliarchi

triumphis apud suos Mauros esset,(quandoquidem tunc vacabat morbusque Poliarchi differebat Siciliam)exercitum quem in Africam vexerat,adjunctis Maurorum auxiliis,illuc egit. Matri tamen & Poliarcho pollicitus,sive vinceret, sive adversis uteretur numinibus,non uno plus mense absfuturum sponte ab Africa. Dimissum his legibus excipit præsentissimus Deum favor,pene supra quam voluisset. Adeo enim fuit victoria in proclivi, ut præter audendi invadendique consilia, & unius pugnæ laborem, vix fortitudinis experimentum fortuna reliquerit. Primum vacuos portus nactus, præsidio illic relicto explicuit milites;mox & insedit verticem montis unde illa insalubris sed segetibus fœcunda Sardinia prospici posset; probavitque nomina quę veteres à soleæ aut vestigii forma indiderant, Sandaliotin aut Ichnusam appellantes. Iam duobus prœliis Sardi inter se super regno vires contulerant;& cruenta certamina absumpserãt fortissimos Optimatum ac militum. Sic miseri patriam exhauriẽtes Archombroto pugnavere;Cujus copiis in monte conspectis,miserunt qui de hostium genere ac numero referrent. Nam nec longe in subjecta planicie, bina illa patruelium castra constiterant. Cũq; audissẽt Mauros adesse ac Siculos.mare quoq; classe eximia possessum, omisere consilium quod ad salutẽ
unum

ferētes, se ad Cunicularias insulas recepere, angusto in freto quod à Sardinia Corsicā dirimit. Inde transmiserunt in Corsicam; qua etiam sequente victoriam, adversæ Liguriæ montibus latuerunt.

Cæterum haud obscura inter Sardos fama erat, contigisse ira Deum hanc Regibus & patriæ cladem; ob violatam à Radirobane religionem templi, quod sanctissimum habebant, decem à Calari millibus, Iovi cœlesti nuncupatum. Multa fuerant ex auro argentoque ad aram donaria: & ipsius numinis breve signum solido auro prisci Reges sacraverant. Quæ omnia Radirobanes in Africam trajecturus, inani mutui nomine in sumptum belli diripiens, ipsos quoque sacerdotes contumeliose repulerat; jam tum quidē multorum tristi præsagio, quod mox omni in Sardos calamitate assertū est. Nihil enim illo templo ducebant divinius, & Sacerdotes inclytæ famæ, pro præsentibus pene numinibus populo erant. Is rumor de sacrilegio Radirobanis, & templi sanctitate, ut à multis jactabatur, ad Archombrotum pervenit; qui, seu tactus cura numinum, seu Sardorum animos prona in suos Deos veneratione captaturus, templum invisit. Ipse situs, & locorū sacer horror, suavissimi terroris pietatem subjecit incogitanti. Asperæ erant rupes in radicibus collis, quas angustius limes secabat. His superatis,

peratis brevia late virgulta placebant, alto silentio, & inculta simplicitate. Mox ingens porticus visebatur, ita lumen superne accipiens, ut nec tota caligo abscederet. Subeunti porticum Archombroto, obvii hi versus fuerunt, quos ligneæ tabulæ impositos sic intrantibus Sacerdotes obiecerant, ut vix omitti possent.

Non isthic aurata domus, luxuque fluentes
Sunt epulæ, spondave sopor pretiosus eburna,
Aut in carbaseo Tyrius velamine murex.
Non gemma vibrante nitor, non persona cantu
Limina, non prono famulantum examina collo,
Atque avidas quicquid trahit in certamina gentes;
Sed nemora, & nudæ rupes, neglectaque squalent
Confraga: Sunt epulæ viles, jussæque quietis
Hora brevis: Duro velantur corpora texto:
Et labor in pretio, & vitam mors longa fatigat,
At neque crudeles Diræ, viliquo flagello
Sævit cura ferox: falso non abditus ore
Ipse sua insanus furit in præcordia livor,
Alma quies parvisque habitat concordia tectis,

Et ſemper niveo veri de pectore riſus.
Ipſa ſuæ meminit ſtirpis, ſeſeque Deiſque
Mens fruitur fœlix, & novit in aſtra reverti.

His perlectis Archombrotus porticum intravit, ad cujus latera pauperes duæ aræ habebant lignea ſigna; illud quidem Prudentiæ, quæ ſerpentes geſtabat cauda reducta vitantes magici carminis imperium; aliud Fortitudinis, manu utraq; prægrandem geſtantis columnam. Iam ex templi myſtis duo, admoniti Archombrotum adventare, ad eum decurrerant, ex quibus percunctatus de his aris, audivit Fortitudinis quidem atque Prudentiæ ſimulachra poſita eſſe, ut, qui in eorum familiam volunt aſciſci, intelligant, inconſultôs impetus non placere numinibus, ſed animos ſic ad robuſtam prudentiam exactos, ut ſententiam non temere capeſſant aut ponant. Signa auté eſſe ex ligno, ut egeſtatem (qua ſpontanea amant perfrui) humilitas non precioſiorum deorum portendat. Archombrotus in eos intuitus, quia vilis corporum cultus non degenerabat à tam grandi Philoſophia, notavit, macie quoque confectos vultus eſſe, & tanquam aſſuetos cœleſtibus motibus oculos non bene durare in pompæ regiæ conſpectu. Hos ergo religioſius veneratus, poſtquam porticum emenſi ſunt, rogavit, quis ipſis deorum aut hominum

præ-

præscripsisset hanc vitam; unusque subridens; Fœlicitatis, inquit, cupiditas; quam vos quoque sed diversissimo vestigatis itinere. Vos opes quærendo, nos fugiendo, experimur quæ sint securiores divitiæ; Mentes quoque & corpora labore multiplici lassamus; vos quidem ut ad summa humanarum rerum fastigia perveniatis; nos vero ne quid tale cupiamus. Ita Dii nobis humilitatem, vobis curas, utrisque laborem dederunt.

Hæc lenissimi Sacerdotis libertas ita placuit Archombroto, ut illius genium domus jam intentiori affectu suspiceret. Interim & cæteri mystæ coiverant, à quibus deductus ad templum statutusque ad concipienda vota; haud longe à cœlestis Iovis ara; quam solam iis vatibus licebat auro sericoque excolere. Sed & illa ornamenta Radirobanes detraxerat. Quod ut à proximis Archombrotus intellexit; Curabo vero, inquit, ut injuria quam sacrilegio proximam hæc ara accepit deleatur ab oculis vestris, & summi Iovis memoria. Simulachrum ex auro majoris ponderis quam antea fuit faciundum locabo. Cætera quæ ad numinis cultum sunt, eadem indulgentia jubebo cumulari. At illi, Deos gratiam habituros retulerunt; Se quidem nihil auro vel divitiis moveri; nisi quo vulgus ad aræ majestatem suspensum summa omnia de Diis conjiciat. In cæteris,

ris,

ris, præoptare intra suę domus septa facillimæ egestatis securitatem. Scire se quoq; ex ejusmodi divitiis quæ à templis diripi possunt sæpissime concitari aviditatem impiorum. Nec Radirobanem peccaturum fuisse nisi incauta majorum in Deos liberalitas, avaritiæ suæ irritandæ veluti insidias struxisset. Præstare his rebus fana ornari, quæ aute ægre de suo loco detrahas, aut inutilia violando effeceris, quam pondere invidiosi metalli, quod multos suo precio invitat ad opulenti facinoris audaciam. Hinc iisdem ducentibus, hortos primum, mox & cellas eorum, nec ambitiosa triclinia aspexit. Angusta supellex, vilia strata erant. Omnia tamen sic ad mundiciem facta; ut scires fortes animos aspernari luxuriem, non marcida vilique rerum suarum incuria jacere.

Contemplatus omnia Archombrotus, gaudensque difficillimæ virtutis non laborioso aut ingrato conspectu, unum ex illis, magnæ senem majestatis, omnem ejusmodi vitę ordinem, omnes leges, atque modum, jubet expromere. At ille ? Quid lucri sit nobis, ex eorum abdicatione quæ mortales preciosissima habét parco nunc dicere, ó Rex. Nam & magis quærere videris, quid agamus in isto secessu, quam cur in eum convenerimus; & præterea non verbis humanis solet ostendi hujus asperitatis utilitas. Dii sunt soli qui arcano
 sermone

ſermone iis quibus viſum eſt,hanc novam oculiſque & ſenſibus cæterorum ereptam fœlicitatem commendant. Dicam tamen noſtrorum ſtudiorum eſſe finem, ea mereri quæ ſuis amicis numina indulgent. Huic cœpto commodiſſimum putamus, in vitia,& immodicas cupiditates aſſidua pugna decernere. Itaque quanto ambitu cæteri ad imperandum nituntur, nos refugimus à faſtu: & facilitati parendi animos aptamus. Vni ex noſtris facimus annuum in nos imperium, non emptis aut turbulentis ſuffragiis. Grave munus eſt illi quem ab ocio communi ſevocat ejuſmodi præfectura: & ſola ſpe redeundi anno emenſo in ordinem,ſuccedit ad exigui navigii clavum. Tanta autem religione obſequimur, ut hunc putes deſpexiſſe in animos noſtros,nobiſq; imperaſſe quod ſpōte malebamus. Præcipua tamē eſt cautio, (ut homines ſumus) ſi aut durius imperitet, aut nos ſegni vel rebelli conſilio abeamus à reverentia;ne foris hæc jurgia prodeant. Actum erit de pace quam quærimus, ſi ad externos arbitros aut judices deficiemus. Secundum hoc parendi inſtitutum, præcipua nobis eſt in ſocios compareſq; amoris integritas. Invicem excuſamus,ac patimur, ſi quid animorum habitus forte pugnant, geniique diverſitas faſtidit. Nobiſque iraſcimur,cum quid in ſocio laudare aut ferre non poſſumus. Veſtitus,

tus, ut intueris, vilis: mensa frugalis, quietis tempora interstincta vigiliis. Ita domito corpori imperamus; nec (quæ maxima hominibus cura est) metuimus vices periclitantis dignitatis, aut voluptatum fugitivos & mutabiles vultus, quarum commoda sponte nescimus. Sed quamquam minimo contenti, tamen quæsito labore fatigamur, compertis ocii malis, quo vires non frustra humano datæ generi solvuntur, & fit sensim desiderium vitiorũ. Itaque quicquid temporis à Numinis cultu est vacuum, destinatis quisq; officiis colimus. Qui plus ingenio & animi luce valent, in contemplationes sublimium rerũ distribuuntur, quas deinde subjiciant oculis, & veluti ex alto deducant, ad usum mortalium: Cæteri quam quisque natura artem admovet, sequuntur, ut & sufficiamus nobis, & alios juvemus. Neque extollendis hęc nobis, sed purgandis apud te recensui, ne te offendat nostræ vitæ insolentia. Scio enim, & quosdã nova omnia ad rerumpublicarum securitatem nimis universa sententia damnare: & paucos annos esse, ex quo labentem in Deos pietatẽ hoc crudo vitæ robore sustinere tentavimus.

Iam Archombrotum longior sermo, & juvenilis impatienti ad alia adverterat. Itaque veluti cætera auditurus, eundẽ mystam jubet postridie Calarim ad se venire. Ipse ad remissiora inter suos convertitur;

 titur;

titur; qui ex illius vultu pendebant, laudari an traduci præstaret hos rigidæ virtutis conditores. Vbi tamen ad publicas curas nocturnum ocium fuit, summæ utilitatis res illi visa, ejusmodi exemplis imbui populum, & vocari ad Deorũ reverentiam. Cum igitur illi mystæ postero mane ex imperio ad se venerunt, quatuor ex ipsorum familia sibi dari præcepit, qui Africam illis sacris initiarent. Confestim ex senioribus duo, totidem de juvenibus dati. Ac ne Afri contemptu aut odio Sardorũ, qui hostes modo fuerant, eam fastidiosius disciplinam reciperent, delecti sunt omnes externi: Ligures duo, totidemque ex Gallis. Nam ex variis gentibus in eam domũ multi concesserant.

Omnibus ad reditum comparatis, Archombrotus, cum commodioribus locis imposuisset præsidia, per præconẽ in concione proclamat, se matri Hyanisbæ quæsiisse Sardiniam. Id Deos annuisse, ne utrique amplius genti discordia Regum in perniciem esset. Iure quoque majorum debitam suæ stirpi Sardiniam tandem fata reddidisse. Inde Sardis Proceribus secum assumptis, iisque præcipue qui Reges sanguine contingebant, tam opportunis usus est ventis, ut tricesimo ex quo abierat die, novi regni infulas fronti matris circumdaret. At vero Poliarchus & id fatum incubuisse Sardiniæ gaudebat, & hoc ductu Ar-

ctu Archombroti contigiſſe cruciabatur; adhuc ignarus quantum ſibi illa victoria eſſet effectum. Forte inter milites Gallos qui ſpectaturi reditum Archombroti ſe cum vulgo ſtipaverunt in arena, quidam avidius hæſit in amictu oculis ſuis inſueto, quem ſeveri illi myſtæ à templo Sardiniæ in Africam traducti induerant. Propius ergo acceſſit, ſocioque Gallicis libere verbis in eas veſtes jocatus eſt. Converterunt illico vultum ad patria verba myſtæ iidẽ, utpote Galli, in quos joci deſtinabantur, & hoc etiam mirati, in tam longinqua parte terrarum ſtatim repertos eſſe homines qui Gallice ſcirent. Alter eorum præcipue, jam provectæ ætatis vir, cum de veſte (ea circa totum caput fluebat) ora prompſiſſet, militemque in ſe ludentem aliquoties tanquam intelligens eſſet intuitus, facile aſtantibus Gallis ſuſpicionem fecit haud alienæ aut remotæ à Gallia regionis. Nam & color conveniebat, & oculorum decens vigor; nec corporis ſeſe venuſte inferentis gentilem habitum pietatis ſimplicitas in totũ deleverat. Et hunc quidem magna præter cæteros cura obſervare miles cœpit, qui temere ludibundus acceſſerat; quia ſtatim ictæ memoriæ viſa eſt illius viri ſpecies, tanquã olim nota, recurrere. Hunc igitur poſtquam in urbem eſt ſequutus, ut conjecturam ſuam aſſereret, jam in hoſpitium intrantem

Gallice salutavit; Nec alter humanitatis & linguæ commercium abnuens, eum salvere quoque jussit.

Sic tunc quidem discessum est. Sed inquieta deinde solicitudo tota nocte militem habuit, interdum objurgantem curã superfluam, satisque mirantem quid scilicet sua tantum interesset vatẽ hunc nosse. Die vix orto reperit Mystarũ hospitium, & colloqui iis petit. Sed jam illi simulatione solitariæ pietatis impetraverant ab urbe secessum in proximum fanum, quod arcano luco devium erat; revera Gallorum conspectum vitaturi, quos in Africa improvisos habuerant. Accendit militem hæc ipsa absentia; præcipitatoque itinere eos ante deprehendit quam ad templum pervenirent. Tum vero cum eos salutasset; quasi hoc iter aliorum negociorum causa esset exorsus: Multum, inquit, debeo fortunæ, ô Iovis Sacerdotes, quę mihi sic vicinum ad nemus procedenti vos obtulit: amplius quoque debebo, si, quod ominor, speroque, populares mei estis. Pœnitebat senem mystam, quod subito & improviso errore, se pridie Gallico sermone prodiderat. At ne inficiando faceret altioris rei suspicionem, irritaretque curiosam militis mentem, & brevi colloquio fortasse explebilem; se quidem Gallum esse respondit, sed apud exteros à prima adolescentia vixisse.

Ita

Ita initiato sermone, cum ultro citroque perplexæ quæstiones fuissent, magis magisque fixus in dicentis ore miles exhorrebat ad pridem notos vultus, & à quibus sæpissime justissima veneratione pependerat. Præter oris argumentum, tenor vocis certam ad fidem cogebat ultro credere cupientem. Postquam vero & notissima cicatrix læva in manu apparuit, (hanc enim conspecturus, quasi in amicitiæ tessaram mysta repugnante amplexus est,) victus ingenti suspirio exclamat; Vbi vero tamdiu latuisti, Optime Regum? Nó omnes tui cives peccaveramus, quos heu miseros destituisti. Quis vero iste amictus? quæ à comitibus solitudo? quam omnia fastigio tuo indigna? Simul repugnantis genua tenens, flere ubertim cœpit. Ille insanire militem clamitans, risusque & indignationis specie mutatus ad socios suos fastidiose convertitur. Sed & illos iste militis sermo turbaverat, in sententia perseverantis; Hunc Regem suum esse, hunc Aneroestum appellari: non se abscessurum à latere; Deorumque beneficio usurum, qui tot annis frustra optatum sic denique reddidissent. Tum senex inter jurgia, fictumque stuporem, se paulatim ad aurem militis admovit; &, O miles, si tempore, inquit, memoria tua vel oculi labascunt, aut aliqua oris similitudine captus erras, modestiæ erit hos pacatius ludos movere.

Sin Rex tuus ſum; hoc primum civis officium exigo à te, ut ſileas; & ſi lubet me ſequaris donec ſoli colloquamur. Tarda erat hæc cautio. Etenim quamvis miles parebat; quidam tamen ex Gallis, & Afris, qui in comitatu erant, novitate erecti amanteſque rem tantam primi dare in populum, illico in urbem dilabuntur. Cohortes duæ erant in Poliarchi caſtris ex illarum Alpium gente, cui Rex Aneroeſtus imperitaverat. Illi ſparſam ſubito famam amplexi, ſub æſtum novitatis nunc ſtupore, nunc temeritate, tota protinus caſtra, mox & urbem, eo rumore implent.

Poliarchus cum Hyaniſbe erat, refectis ſcilicet viribus certum diem navigationi in Siciliam conſtituens. Hac conſultatione occupatum Gelanorus dubio inter credentem & aſpernantem vultu adortus: Neſcio, inquit, quid de Rege Aneroeſto inaudio; Hunc advectum à Sardinia cum cætera præda; & quamquam in veſte abhorrenti à cultu regio, tamen à populari milite agnitum eſſe. Excitatus Poliarchus repentino impetu animi in ſpe nimia caligantis, reſpondit, ſi vera res eſſet, hos ſe pro parentibus habiturum qui Aneroeſtum reddidiſſent: oppido vita ipſius charius munus; iiſque ſe debiturum, qui viciſſent Sardiniam, non modo quod amici, ſed propemodum Dii merentur:

Hæc verba Regina avidiſſime excepit, pro maximo Deorum munere ducens, ſi tot nominibus devinctus Poliarcho ſuus Archombrotus, viciſſim ducente fortuna feciſſet quod juvaret Poliarchum. Porrectiori igitur vultu, & quaſi ſponte gaudentem ſtimulatura, quid accidiſſet rogat; aut quis ille vir per tot vota ſeu quæri ſeu reperiri dignus. Omnia Poliarchus compendio amplexus; In prima pueritia ſe à prædonibus captum docet, ductumque ad Regiam Aneroeſti, qui multos Alpium ſinus tenebat. Illic ita eductum, optimi Regis cura. quid in ea fortuna & ætate ſenſerit ſorte regia indignum. Hinc ſe adhuc parentibus ignotum, belli caſu & fœliciſſima captivitate eſſe receptum. Prius vero quam aſſereretur in ſuæ ſtirpis decus, & à patre agnitus eſſet, Aneroeſtum ſeditione populari cum duobus quos habebat liberis, ut ferebatur, cecidiſſe in prœlio. Sed liberorum quidem corpora inter cæſorum cumulos eſſe reperta; Aneroeſtum nuſquam inventum; quem ſi ſtragi clementior fortuna ſubductum in illum diem ſervaſſet, ſibi tunc demum propitios Deos, vitamque ſine exceptione fœlicem contigiſſe. Sed temere tantillis indiciis ſumma hæc gaudia præcipi; Milite decipi poſſe; aut Deorum hunc vatem forſitan ambitioſam fabulam ſimilitudini vultus, ſi qua illi cum Aneroeſto

 extitit,

extitit, aptavisse. Omnia impigre exequenda. Plurimos secum esse ex illius Regis domesticis; inter eos quemdam Crestora, amicorum Aneroesti præcipuum. Se ipsum, quando valetudo hæc erat, tanquam salutandi numinis causa iturum ad fanum in quod ille sacerdos recesserat.

Hyanisbe spei favens quam ratam optabat, bene de Diis ac fortuna Poliarchum credere imperat; comitemque ad templum se promittit. Haud mora, accersitus est Crestor, olim Aneroesti familiarissimus, jussusque præcedere, & sensim omnia explorare, dum Poliarchus cum Regina ad viam se comparat. Major erat spes, quam ut Crestor eam caperet. Sic propior contemnenti, revocatusque ad lugubrem memoriam charissimi Regis, tanquam inutilem provinciam exorsus, cum paucissimis comitibus lucum intrat; nec longe à templi vestibulo mystas illos adhuc cum Gallo milite, qui rem prior deprehenderat, loquentes conspexit. Tunc veluti militis affatum peteret, sparsos per omnia oculos injecit in Aneroestum; Percurrit illico tota præcordia (ut in magnis & subitis solet) exultantis sanguinis acerrima tempestas; Mox vero de gestu, ac voce, & cicatricibus, postquam Regem haud dubie agnovit, exsolutis gaudio nervis, se ad proximam arborem excepit; cum

cum nec loqui jam posset, nec moveri. Sed nec Aneroestus ad illius adventum minus contremuit. Veteris amici conspectus blandissimo dolore incautum percussit. Simul timor eum invasit, ne à suis agnitus suavissimæ solitudini eximeretur.

Aderat interim Poliarchus, premissum scilicet Crestorem impatienter sequutus, templumque subibat cum Regina; cum oblitus sui Crestor, relictis statim mystis ad eum decurrit. Iamque satis quid afferret perplexo anheloque gaudio ostendés; Habemus, inquit, Aneroestum, habemus Regem veterem meum, tuum alumnum. Ipse est; ipse, ne dubita. Pergisne ad illum, Rex? an protinus tibi hunc sisto? Nihil moratus Poliarchus qua Crestor monstrabat se contulit. Sed Aneroestus se interim arctam in semitam, qua devius maxime lucus erat, conjicere moliebatur; eum diem latere si posset, per deserta, & gentes ignotas, alia templa deosque alios petiturus; Invitabatque militem, ut, si sibi tanquam Regi morigerus esset, aut comitaretur fugientem, aut hoc furtum suo silentio sanctum haberet. Miles quidem repugnabat; adhucque in ea rixa erant, cum accessit Poliarchus, nihil pene jam dubitans, quin vere Aneroestus esset. Vt tamen ad illum pervenit, quia ingens multitudo coiverat, & turbatissimus senex non ferebat hunc tumultum, aliam

veniendi causam commentus est. Lætor, inquit, Gallicam pietatem exteris quoque gentibus esse illustrem. Ego Deos, Antistes, tua opera exoratos mihi volo, ut ad ea quæ animus destinat propitii adsint. Veni sodes ad templum hoc, quæ vota vel sacra magis è re mea existimes commodius monstraturus. Exanguis illico Aneroestus sequebatur trahentem. Nam Poliarchus ejus lævam corripuerat. Angustum erat fanum, armatique ad fores cohibebant avidissimum vulgus. Hyanisbe cum suorum præcipuis jam stabat in testudine; quo postquam & Poliarchus cum Aneroesto receptus est, eosque sequuti ad quadraginta circiter viri, statim de imperio Poliarchi clausum est limen. Eo acrior vulgi militumque expectatio increvit. Populus ab urbe decurrerat; vix in castris servabantur stationes. Sic ambitum omnem templi confertissima corona circundedit. Sive tamen reverentia Regum, qui intus consederant, sive perplexæ rei subita magnitudo, adeo circunstantium voces licentiamque continuit, ut ad ea quæ intus agebantur, satis quies & libertas superesset Principibus.

Iámque rem ordiri Poliarchus altiori sermone parabat, cum Micipsa ab Archombroto ad Hyanisben venit. Is quippe hominum tumultu excitus, nec jam procul à luco, optabat tantæ quæstioni adesse,

adesse, si Poliarchus pateretur. Mora in Poliarcho non fuit. Nam & ipse quicquid erat hoc gaudii ex illius habebat victoria. Dilata igitur quæstione opperuere adventum Archombroti; quo inter septa admisso, ita ad Aneroestum Poliarchus: Quod nomen tibi esse, vir optime, parentes voluerunt? aut quæ causa à Galliis in Sardiniam commigrandi? Ita effusiori principio utentem, sponte Aneroestus ad destinatam quæstionem coegit. Nam & constantiam motu primo excussam receperat; & non Crestore tantum, aut milite, sed aliis illic multis videbat argui suos vultus, si silere aut negare obstinavisset. Qui sis, inquit, hauddum scio; nisi quod ex purpura intelligo Regem esse: & lingua est qualis in Gallia genitis solet. Amicum te esse existimem; quod videam te amicis quondam meis hîc uti. Nam & Crestora, & Simplidam agnosco, familiares utique meos. Igitur, ut amicum, liceat per Deos exorare, ut abire me sinas quo destino. Sed si forte me odisti, quid vis ultra supplicii? Regnum amisi, nec repeto: spõte exul, ne vel inimicis officiam. Placet egere; & num velim ignorari, ipsi sciunt per quos hodie repertus sum. En me pristinæ sortis oblitum; adhuc ingere graviora; prҿter Deum iram nihil est quod recusem. Sin præterea non putas, aut non tibi expedit, esse me Aneroestum; ne time. Sinas
modo

modo ad solitudines abire. Vbi nemo ad verum coegerit, Aneroestus non ero.

Hæc modesto sed grandi supercilio dicentem, nemo immotus audierat; maxime ubi Crestor, manu illius sublata prodidit cicatricem, quam ex vulnere superfuisse Regi Aneroestō populares meminerāt. Ipse quoque Poliarcho repetebat oculis vultus sibi puero toties visos. Etiam aures, quamquam diu desuetæ, redibant ad familiarem olim sonum, & pietatis tenerrimo sensu trepidum pectus lababat. Nondum tamen se confessus, exegit ab Aneroesto, cur patria excessisset, cur latere, cur squallere sic vellet. Tum ille; Nimis heu sciunt mei, quorum & aliquot isthic aspicio, quo me turbine fortuna everterit. Furore malorum civium ad arma excitus sum. Ausi illi aciem in me educere; & filii mei (nam duos habebam, tunc primum florem adolescentiæ ingressos) dum incautius pugnant, ambo pro patre & in oculis patris occubuere. Perire & ego tunc poteram, si fatum fuisset. Sed opinor mens Deum in fugam me compulit. In proximo saltu delitui. Hinc conversus ad externa auxilia perpetuo montium dorso ad Ligures sum delapsus. Illic enim validissimæ gentes mihi omnis fortunæ societatem promiserant. Per has regnum repetere animus fuit. Cum descendissem ad proximum mare, petiturus illam eximiam

miam à Iano conditam urbem, ignotus in obvium intravi navigium. Sed nos venti in Sardiniam rapuere; dumque nautæ in anchoris morantur, templi fama unde nuper advectus sum me ad exorandum Iovem traxit. Illic vero & locorum speciem admiratus, & sacerdotum vitam; deponere omnes curas constitui, jactatusque humanis tot cladibus, tandem Deos experiri. Nam cur patriam amarem tot meorum sanguine perfusam; rursusque non hostium magis quam sociorum cruore mihi parandam? Cui sceptrum deinde relinquerem? aut quid dulce in vacua domo? Duos omnino genueram; tertium olim fortuna tradiderat, non infra liberorum charitatem acceptum; quem de avi nomine Scordanem vocaveram. Mi pupe, si saltem superesses, ego te ad sanguinis jura adoptione promotū Regem facerem. Tu aleam belli, tu casus, tu labores lenires. Sed ille diu ante & omen & initium tot malorum, dum Gallos qui Rhodanum incolunt bello lacessimus, præda hostibus fuit, & amissi memoria non deinde mihi diem molestiarum exortem reliquit.

Sic dolenter hos casus referenti, non amplius poterat Poliarchus solatia differre; sed collectis diu lachrymis subito madens, se in illius collum projecit; paulumque cunctatus ne vox suspiriis enervis abiret à majestate; O optime pater, inquit, seu

seu te mavis dominum vocem, si tibi Scordanem habere tanti est, en illum tibi reddo; tu eo fruere, tu redi ad vitam. Ego Scordanes sum. In hanc vocem fixis uterque sed inutilibus oculis dulcissimo errore elanguit. Par cæterorum admiratio erat alto silentio marcentium; ut nil loqui aut quærere vacaret. Hærebant omnium animi, paratos, ac veluti exertos affectus, quacunque Poliarchi & Aneroesti colloquia jussissent, impensuri. Denique Aneroestus: Vt Scordanes sis? ó Rex! Vt Scordanes, inquam, meus? Vt vivas, ut impetres, ut teneas Aneroestum? Dii boni! sed quo pignore affirmatis vestrum hoc munus? At Poliarchus; Vides præterea, inquit, tuum Deorumque illorum ultorem, quos in te pellendo improbi cives violaverunt. Oppetiere nefarii, aut lictorum securibus. Illis ego prædam eripui; tuoque regno potitus sum: quod nunc tibi incolumi, pater, restituo. Quibus viribus, quæris, tantum in hostes potuerim? Britomandis filius bellum hoc gessi. Nunc & paternum imperium (Dii enim meum nuper parentem sibi sociaverunt) tibi trado. Tibi ego, tibi, Pater, secundus sim. Tibi obsequi gloriosius erit, quam cæteris imperare.

Novo ille gaudio refectus, sæpiusque ad Deos votis & luminibus rediens, amplexus est Poliarchum. Iamque & Hyanisbe acces-

accesserat, & Archombrotus Aneroesto reperto Deos faventes, suamque victoriam, gratulabatur: Nec abnuebat Poliarchus tantum sibi hoc casu præstitisse Archombrotum; quantum is ipsi, Radirobanis morte. Crestor ac Simplidas, cæterique, ut licuit, Aneroesto admoti, non osculis, non alloquio explebantur. Supra omnia jactante suam operam milite, gaudioque & spe præmii feroce, qui Regem prior agnoverat. Sic divisus in multos vix tandem ad Poliarchum Aneroestus redit. Ambo mediam Hyanisben excipiunt. Archombrotus, proximus matri, præibat. Ita templo digressi, per militum & populi cuneos viam ægre moliti sunt. Adeo dum officio omnes certant, dum cernere aspicique concupiunt, nulla viarum libertas satis explicat ab urbe castrisque proruentes. Nam & illi in quorum rem nihil erat seu Aneroestus, seu Gallia, tamen sive adulaturi lætissimis principibus, sive sponte in immodicam hilaritatem proni, à salutatione plausuque non cessabant.

Vbi in regiam venerunt, affuere ex Poliarchi imperio, qui regio indumento Aneroesti paupertatem mutarent. Sed ille nunc tenere suam vestem, nunc purpuram manu repellere; Mirantique & multum obtestanti Poliarcho, ut mœstitiæ insignia poneret, negavit ita de se meritos esse Deos, ut ab illorum familia abiret.

 bene

Bene cessisse, quod is regno suo potiebatur, quem omnibus votis heredem optasset. De cætero, rursus nolle impacatis negociorum fluctibus exerceri. Ne sibi pretiosissimam paupertatem eriperent; aut crederent rebus suorum inutilem esse; qui familiarius ad accessus Deorum promotus, eos amicis conciliaret. Multa hæc & seria optimi senis ad vitam obscuram pertinacia, confestim variis sermonibus præbuit causam; dum illi constantiam laudant; hi vero mirantur, quid ad Deorum cultus faciat tantus rigor in moribus. Nam nec deerat argumentis Poliarchus, quibus Aneroestii hæc austera incusaret consilia, revocaretque cunctantem ad assuetas Regibus curas. Aneroestus omnium voces (plures enim eadem suadebant) excipiebat patientissimo silentio; adeo ut crederent multi hæc ad animum perveniregaudentem expugnari. Ita diu cunctatus, sive ut omnia quæ ingerebantur una oratione everteret, sive ut interim dato spatio ornaret defensionem, merereturque audiri pari omnium pace; vultu tandem modeste sublato in hunc modum exorsus est.

Summam aliquam esse mentem, quæ omnia condiderit, ipsa lex Solis nunquam exerrantis ab orbita, tum Lunæ & cæterorum syderum ordo totiusque naturæ ingenium, satis hominibus persuadet,

quos nec sapientiæ suæ superba opinio, nec brutis animantibus pejor negligentia cæcavit. Putes autem, sanctum hoc Numen, à quo tot sunt eximia, Deum, inquam, qui, omnium origo virtutum, fas rectumque mortalium animis ingenerata ratione præscripsit, iis vitiis delectari quibus passim naturam corrupimus? Non potest hanc quam cernimus legem naturæ dedisse nisi justissimus author; Iustus autem ille non erit, si feret abire impune tot scelera. Vbi igitur amor recti, & ambitus ineundæ cum Diis amicitiæ, simulque cœlestis iræ timor, tetigit animum; nihil illi antiquius esse debet, quam recedere à vitiorum periculis jam tot mortalium exitio infamibus. Ea vero pericula partim nobis insita habemus, partim ab aliis in nos incurrunt: Et in hęc omnia efficaci remedio istam solitariæ severitatis religionem invenimus. Primum enim cupiditates immodicæ, quibus ipsi nobis sumus infesti, sic in hoc genere vitæ fracto impetu exarmantur, ac si feris mansuescere edoctis, dentes quoq; & unguium aciem subtraxeris; ut neque deinde, si in naturam redierint, facile possint habere quo sæviant. Nam desiderium voluptatum contrario severitatis usu suam pertinaciam apud nos dediscit; &, si veluti ex cinere illa flamma resurget, nihil tamen in egena ac veluti agresti domo effecerit, in qua desunt

superfluæ instrumenta luxuriæ. Aviditatem quoque frustratur simplicissima paupertas, & ad superbiæ stimulos erubescit squalida vita, & se ipsam despiciens. Sic illa, sic cætera mentium mala, ut est ira, invidia, timor, audacia, in hoc sancto rigidoque secreto, tanquam destituta alimentis incendia, expirant: Presertim ubi mens vitiorum jugo excusso sibi ipsa se reddidit, timidæque cupiditates, & assuetæ parere, priusquam aliquid velle ausint aut nolle, consulunt rationem. Eo modo, qui nobis acerbissimi sumus hostes, reciso aut correcto effrænis naturæ impetu, ad sanam utilemque virtutem adigimur.

Venio ad hæc tela quæ in nos ex aliorum hominum cõtagione comparantur; sæva illa, & nimium certa, siquidem plures existimem exemplo quam ingenio peccare. Quia morum consortio placere amicis cupimus: rarumque est diu vivere cum improbis, nec de vitiis primum mollius sentire, mox illis & infici. Superbiam, aliorum ambitus accendit; contentionem ad opes, cæterorum aviditas. Fraudibus appetitus, animum antea forte insontem, ne inultus sis, ad fraudes applicabis, & ex hostium in te odio disces odisse. Cum præterea multi in virilis gloriæ titulis ponant ipsam peccandi audaciam, timidosque, & gerendis rebus ineptos, eos existiment qui Diis obsequuntur; illius

c 2 inio-

opiniónis metu haud pauci assuescunt peccare, magis scilicet ut illis probentur quibus virtus est vilis, quam quod sint vitia apud ipsos in pretio. Hæc autem omnia à domesticis suis submovet familiæ nostræ integritas, in qua, ut paucis absolvam, contagionem improborum vitamus, & præter suspicionem ignaviæ, timere Deos licet.

Sed ut pressius ad me accedam: quoties ipsa fortunæ negociorumque malignitas Reges ac Principes viros summis illecebris præmiisque invitat ad peccandum? maxime cum ea occurrunt, in quibus illud quod æquum est videtur discrepare ab eorum gloria, aut securitate regnandi? tunc quidem simulare, ac fallere, & dissentire à suis utique verbis, egregium in Regibus putatur; quasi Dii, quam ipsis imposuere mortalium regendorum provinciam, sine subsidiaria vitiorum scelerumque cohorte administrari non posse voluerint. Nunc vicinis & immeritis gentibus subjicere dissidia amant, ut, occupatis & infœlicibus aliis, ipsi certius vacent: Nunc sociorum Regum amicos largitione ad secretorum proditionem solicitant. Quid mulctare interdum in cautionem innoxios, quasi crimen sit posse peccare? quid vulgi negligere injurias, si bello utiles viri eas intulerint? Ea omnia qui sagacius fecerit, adeo famæ plus comparat, ut

vel ex iſtis qui adſunt multos mirari exiſtimem, quod hæc tanquam injuſta, Diiſque inviſa, perſtrinxerim. Atqui illa mihi grave regnum fecerunt; non tunc quidem cum ipſe regnarem, eademque peccarem, aut paria; ſed ex quo, caligine utilitatis & conſuetudinis excuſſa, jam veluti ſequeſter nubem miratus ſum unde evaſi. Ignoſce, Regina, tuque mi fili. Veſtram ſortem non damno. Fortium eſt, veſtrique ſimillum, ſancto virtutis fræno regere nimiæ fortunæ & exerrare conantis libidinem. Sed ego debilior timeo illis turbinibus impar eſſe. Neque vero purpura ſola iis periculis infeſta eſt. Omni ordini, omni pene ætati vitia inſidiantur; Ingenſque in cuncta remedium eſt à noſtra diſciplina, quæ jubet ea pro vilibus habere propter quæ alii peccant.

Poliarchus tam inſuetam rigidamque ſapientiam nondum probans, interpellat dicentem. At ſi te, inquit, optime pater, omnes audimus, deerunt oppidis cives. Non arva exercebit agricola; Non nauta, non vector ſingularum commoda regionum mutatis mercibus pervulgabit in cæteras. Deerit artibus cultus, quaſcunque non neceſſarias hominibus eſſe veſtra ſeveritas putabit. Sola erit in veſtris deſertis frequentia; ac, quoniam connubia reſpuitis, unius ſeculi genus humanum. Aſſentiebatur Poliarcho Hyaniſbe; multiq;

tan-

tanquam publicam causam agenti, vultu & oculis favebant. Sed Aneroestus, quasi in se deductus, mox frontem hilarius porrexit; ut eum scires parum Poliarchi argumentis moveri. Si quem vero ex istis qui nos audiunt (ait) animus subit experiundæ suavitatis quam habet nostra austeritas, ne illum, ô fili, argumenta tua deterreant, neve suo cœlibatu credat solitudinem quam times orbi inducere, vltro nobis accedat. Adhuc populis proletarii supererunt; adhuc artificia vigebunt; restabuntque non modo quot sat erunt urbibus terrisque colendis; sed etiam quos exuberante hominum genere fata gregatim aut vehementi Sirio, aut terra movente, aut denique bellis exhauriant. Desine, inquam, vereri, ne toti hominum generi desiderium veniat se in disciplinam nostræ Philosophiæ dedendi. Dii enim hoc beneficium magis habent eximium, quam ut illud tanto populo indulgeant; Nemini autem absque eorum impulsu venire hæc rite mens potest; nemoq; in ea, nisi iisdem juvantibus, durare: Quia defecti animi suavitate humana (quam nos scilicet omnem abjicimus) tanquam ab exosa cruce discederent, absque arcano pastu essent divinę voluptatis. Vt vero non aliis quam in legitimam lectis militiam numerat Imperator stipédia: Ita Superi iis solis quos ad hoc vitæ genus ipsi accersivere, hanc

gustationem promunt solidæ suavitatis, & ad constantiam valituræ. Si quis igitur non tam sibi propitius quam fortunę iratus (quia forte non spes illi, aut ambitus, successit) nostrum portum turbulento petit ingenio, in quo ei impune liceat indignari querique de fatis; hunc ego, nisi certa Deum ope exuat hos affectus, nec fore constantem in disciplina auguror, & plus mali invecturum nostros in mores, quam boni in suos. Præterea, qui levi impetu, (qualis sæpe adolescentum est) ex quadam inconsulta teneraque imagine quam de virtutis præmiis concepere, ad labores nostros accedunt, illi, ut librata fundis saxa, primum quidem in his studiis immodice fervent; mox cessante machina mirantur se languere. Præter stimulos pietatis, metumque Deorum, rationis, fortitudinis, patientiæ res est; quæ omnia cadunt in paucos. Non veste quam gerimus, non nomine, non domo, constat nostra disciplina; addo nec laboribus corporis; quos haut raro graviores avaritia vel ambitus imperat, aut in damnatis exigunt metalla vel remi. Sola est animi simplex ac hilaris in Deos propensio, quę hæc omnia consecrat, inutilia alioquin, aut sæpe profana. Quippe abjicere divitias, à dignitatibus recedere, prohibere ab animo inquietas humanarum rerum curas magnæ demum virtutis est, si hæc fiant

Con-

conciliandorum sibi numinum causa. At si quis ab honoribus aut divitiis abit, ut ea jactetur reliquisse, vel ut ad majora perveniat; si quis negocia effugit ut torpescat in ocio: aut de paupertate se jactat, quam minantem ideo sponte prævenit ne necessaria videretur; illum quidem fraude nihil profutura vel hominibus vel etiam Diis imponere velle existimo.

Non igitur omnes (fili) ad hanc philosophiam compello. Nam pro ingenti mortalium numero, pauci omnino volent sectari vitæ nostræ reconditam fœlicitatem, & ex his ipsis adhuc quosdam suo non Deorum consilio nixos, aut frustra aut cum pernicie illam viam institutos denuncio. At omnibus saltem bonis precari me dices hanc mentem, ut à rerum civilium tumultu ad nos secedant. Ne id quidem mihi in votis est. Quis enim pia bella improbis inferet: quis Rempublicam geret? aut unde impotentibus vitiis frænum; si omnis se virtus ita in solitudinem ac paupertatem det, ut fracta & absens non viribus aut pudore sceleribus impiorum possit obstare? Magna est provincia, quam Dii illis destinant, quos sorte nascendi, vel secretis stimulis, jubent, non fuga sed bello in vitia certare; neque cupiditates enecare, sed regere. Tales viros & esse, & honoribus frui, publice interest, tum sacris præsidere, tum fieri patresfa-

milias ; impiiſque in hoc terrarum orbe miſtos , temperare illorum audaciam in Deos , numinumque in mortales ſæva conſilia. Vt cæteros hic omittam; quid ſapienti Rege fortique præſtantius ? Si exemplo,ſi legibus emendabit ſæculum,ſi ad Deorum cultum ſuo exemplo cives adiget , quanto fœcundior virtus hæc erit, quam ſi in ſolitaria ſanctitate ſeneſceret? Cur igitur majorem hanc palmam ipſe à Diis non expetam, quæris ? Quia arcano ſenſu admonuere me conſilii ſui , ut ſenectutem meam oblectem ſua pace, nec de regno jam curem , quod non præter eorum arbitrium amiſi ; Sed hodie maxime viſi ſunt hanc mihi quam amplector ſolitudinem imperare , poſtquam, ó fili, in te ſelatam intellexi mei regni domuſque fortunam. Tanti heredis quem Dii ſponte tribuerunt auſpicium facit , ut quod regnum in hunc libens deponerem non ſuſtineam ab eo recipere.

Scio quid præterea dicturus ſis, optime fili: Si à negotiis abhorreo, ſi templa nunc tantum , & victimæ, & cæteri Deorum cultus placent ; at in tanta tua fortuna ſervorum greges fore , qui maneant meos nutus; qui lectulos ſternant, qui convivia parent , & euntem ſtipent ad templa. Illas autem divitias nihil periculi aut turbidi habituras , quia dum ſoluto animo Diis vacabo, tu in ſolicitudinem ſuccedes ; illi-

que

que preterea quos prepones familiæ meæ. Ne sic quidem mihi persuadebis abjicere inopiæ libertatē. Nam ut absit hæc cura parandi aut servandi divitias; certe alia mala ab opulentia abesse vix poterunt, deliciarum consuetudo, corporis blandiens cura, pietatis quasi superfluæ oblivio, tum illi affectus, qui serie juncti divitiis hærent; sibi esse in precio, alios tanquam ex solio despicere, nullam ferre injuriæ imaginem, & assensu eorum corrumpi qui adulationis præmia quærunt. Nec facilius putem admissis opibus cæteras cupiditates excludere, quam in concitato mari se rapidissimo alicui fluctui permittere; sed in alios nolle devolvi. Cum igitur quod reliquum est vitæ, donare Deorum cultui sit animus, liceat infestā huic consilio opulentiam fugere, ne suo utique gustu, eorumque affectuum quos perpetuo comites habet, captæ & impari menti vitia reponat, gravesque cogitationes & frustra in sydera conantes deducat in terram. Quid miraris me ad paupertatem respicere, non quidem in qua egeam, sed parvo contentus sim? quæ neglecto corpori inducat sui contemptum? quæ vacuo animo libertatem faciat cœlestis commercii? ac ne me tuæ gloriæ salutisque incuriosum existimes, quæ tibi, tuisque exercitibus, fili, propitios Deos paret?

Tam

Tam ſeveram orationem adeo miti & compoſito vultu habuit, ut cóſtaret, non hanc fingi conſtantiam, à qua cuperet cogentibus amicis diſcedere. Omnibuſque non adumbratam virtutem verius, ut ſolet, colentibus; Saltem, inquit Poliarchus, noſtrum in Siciliam iter ne deſere, ó Pater. Te Dii verebuntur. Seu mari, ſeu terra, fœlix auſpicium facies. Vbi in Galliam redierimus, ſpondeo quo placebit inſtituto te victurum. Et id quoque patriæ debes, ut hanc potiſſimum tuo exemplo facias meliorem. Parum moratus Aneroeſtus, id ſaltem flagitanti non negavit. Ad convivium deinde ab omnibus itum. Iam enim patientior Archombroti Poliarchus, cum eo apud Hyaniſben cœnavit; ſatiſque viribus inſtauratis, diem cum Regina ad profectionem deſtinavit, qui poſt eum ſecundus luceſceret. Scripſit igitur Hyaniſbe promiſſas ad Meleandrum litteras, filioq; commiſit, cum arcula quam à peiratis eripuerat Poliarchus; identidem admonens, ut hanc inſtar fatalis ſarcinæ cum cura ſervaret, offerretque Meleandro. Puta autem (inquiebat) Erichthonium tibi tradi à Pallade. Si vincula reſignas, ſi quid feras intueris; fortaſſè te perdes, & operam meam. Sin trades Meleandro arcam intactam, videbiſque ex ea depromi fœlicitatem tuam, æquum erit te Regi Poliarcho habere gratias, qui latronum:

num ſcelere amiſſam reſtituit. Agitatum deinde eſt, an una triremi vehi uterque poſſet. Sed majeſtas, & æmulatio, ſecuriora flagitabant conſilia. Tutius viſum, diſtincta quoque claſſe ire utrumque: ſed qui prior appuliſſet, alium in portu expectaret. Inde ambo ſuſtinerent conjuncto comitatu proficiſci ad regiam.

Interim nomina atque officia familiis Regum aſſueta Archombroti domeſticis imponebantur. Ipſe majeſtatis inſignibus cultus eſt, appellatuſque à matre Sardiniæ Rex, ne dignitate inferior æmulo eſſet. Memor quoq; Hyaniſbe ſe Gallorum fortitudine eſſe ſervatam, diſceſſuris Poliarchi militibus numeravit viritim donativum. Edicto deinde diſceſſu nulli ordines aut homines ceſſabant. Maurorum Procerum multi, Principem comitaturi impleverant rates. Siculi qui cum Archombroto venerant, laborabant inter ſe factione. Multis enim priſtinus in Poliarchum favor redierat. Inclyta virtus, paulatimque vulgatum ſub Theocrines nomine robur, & facti ad gratiam mores, valebant tunc maxime cum eum Regem aſpicerent. Rurſus quod & ipſe Archombrotus virtutibus famaque erat clariſſimus, quodque ejus auſpiciis à Sicilia venerant, pudore onerabant tranſituros ad æmulum. Nam affinitas cum Argenide, quæ poten-

potentius quam cætera traxisset obnoxios,in incerto sic erat,ut passim moderarentur affectibus; essentque in adversam factionem clementes, ne si ea vinceret,excusationi & gratiæ locus deesset.

Erat vetus in littore ara; incertus quis Regum posuisset; pollebatque religione, quam tot secula auxerant. Illic Neptuno, ventisque, aut thura pauperes nautæ, aut victimam solvebant, sive in mare irent, sive terra recepisset incolumes. Ad eam Poliarchum & filium jam classem petituros, coegit Hyanisbe: Nec dubito, inquit, utriq; ad ea quæ mihi promisit integram fidem fore. Sed de præteritis tantum jurgiis hactenus cavi;Scio vero quam facile cupidis belli principibus ea eveniant quibus soluta esse induciarum pacta aut jactent aut credanr. Præterea vestrorum amicorum aut militum culpa, oriri possunt novę injuriæ,neque istis comprehensæ induciis. Si quid erit hujusmodi, ego vos per sanctissimam aram Dei, cujus regna jam subitis, devinctos hic cupio, ut illa nova annumeretis veteribus quorum ambo vindictam mei causa distulistis; neu quis turbo fœlicitatem præcipiat in quam ego vos mitto. Agite, charissimi juvenes, & mulieri vestra causa anxiæ hanc veniam date. Interim paribus votis utrumq; commendabo numinibus. Nam si rationé possum inire, cui plus timeam.

Deos

Deos veneror, ut mandata mea neuter accuret, aut sospitem deinde aspiciat. Victi sunt tam ingenuo amore, quodque illa jubebat, ad aram sanciverunt. Tunc utrumque illa amplecti, & nunc uni nunc alteri per littoris spatia se jungere, plurima & sæpe eadem monens: nec satiata abeuntium vultu, salutatos jussosque valere, iterum revocato sermone morabatur. Neq; illi ad tot suspiria immoti restiterant. Aneroestum quoque cum Poliarcho navigaturũ Regina anxia monebat, ut in eam firmandorum fœderum curam succederet. Nihil illi Poliarchum, nihil negaturum Archombrotum. Tanquam patrem, Deorumque interpretem, eum utrimque valiturum. Quam sæpe mortales, & maxime juvenes, ad salutem compellandos. Denique cogitaret, maximum sibi Europę Africæque depositum creditum esse. Aneroestus solicitudine Reginæ laudata, se illius quidem, & juvenum, sed Deorum maxime causa, hanc provinciam curaturum promisit.

Tandem hospitali officio datum, ut prior Poliarchus ad naves deduceretur, etiam comitante ad undarum confinia Archombroto. Cæsæ de more tunc victimæ, quarũ exta, post rogatã Neptuni Deorumque qui maris potentes sunt pacem, ambo duces primos in fluctus projecerũt. Tunc & ipse Archombrotus in prætoriã

suam

suam scapha deiatus est. Strepebant longe littora voce nautarum, rudentumque gemitibus, & pelagus eruentibus remis. Addebat & classicum miles, per opportuna navigiorum loca in pompam divisus. Dubitabat Timonides, lætari deberet, an dolere, quod legationis onus tunc reditum sibi prohibebat in patriam. Certe enim futura illic omnia sciebat summo in motu; quali tempore infortuna est an præstet abesse an misceri tempestati. More tamen humani ingenii, cum utrumque esset intutum, maxime redire placuisset, non alia magis causa, quam quia non licebat.

Cæterum induciis, rite servandis, inter Reges convenerat, ut, si qui Gallorum in fœdera peccarent, Archombroti arbitrium esset: Ex illius etiam comitatu noxam eandem quicunque meruisset, de eo Gallorum esset judicium. Ne confusa denique classe irent, partiti sunt maria; pauloque interior Archombrotus navigavit: Poliarcho cursus apertos, & ne obstaret Archombroto, nimium æquoris permittente triremibus. Erat ex Sicilia Poeta, qui discessuris Principibus breve hoc carmen cum tradere vellet, à Timonide est prohibitus; quia illis versibus de eorum inimicitiis meminerat, quarum memoriam sic objici inconsultum videbatur.

Carm-

Cærulei fluctus, assuetaque flamina curvis
Horrendum irasci ratibus: nunc parcite raucis
Nunc animis: Tantum liquido qua tramite fines
Quæruntur Siculi, placidis Notus ingruat alis.
Non, cum Thessalicæ primum de margine ripæ
Semideos Argo vexit trans cærula Reges,
Tantus honos puppi, tot credita fata procellis.
Europæ Libyæque Deos cerno æquore toto
Omnia solicitas partiri in munera mentes.
Hi puppes, querulos alii torquere rudentes
Adproperant, alii rostris venientibus æquos
Subjiciunt fluctus, aurasque ad carbasa ducunt.
Præcipue niveo late subnixa volatu
Pax Iovis imperio verba inter talia pontum
Mulcet, & alternis classes amplectitur alis:
Este Deum jussu mites vectoribus undæ:
Tuque ferox sanctas Discordia spargere bello
Non ausis sperare rates. Satis arma cruorque
Hactenus, & dubiis pulsata timoribus Aula.
Nunc mihi debentur mentes, quas fœdere longo

 Com-

Componam. Nec quod sunt Martia pectora Regum.
Desperanda quies. Eadem quæ fervere bello
Corda jubet, jubet emeritos mitescere virtus.

Dies jam plures erant ex quo in Siciliam applicuerat Arsidas, Poliarchi atque Timonidis ad Meleandrum & Argenidem litteras ferés; Nec tardior multo Bocchus advenerat, Hyanisbes & Archombroti legatus. Sed utroque celerior fama, mox certis firmata authoribus, jam in Siciliam pertulerat, Poliarchum ex GalliæRegibus maximum, in Mauritania cum Radirobane pugna congressum, vitam hosti eripuisse. Id mercatores nunciabant, qui Radirobane profligato, prius tamen quam cum Sicula classe Archombrotus pervenisset ad matrem, discesserant ab Africa. Motus rei novitate Meleander præcipuũ mercatorum jubet ad se acciri; Tum ab eo diligenter percunctatur, ipsene audita referret, an adfuisset discrimini. Mercator, se tunc vero in Mauritania fuisse respondit, cum primo in auxilium Hyanisbes Rex Poliarchus exercitum exposuit; & mox summis viribus Sardi venerunt. Bis deinde pugnatum referebat; tum Radirobanem à Poliarcho interfectum; quamque incondite Sardi ab Africa cessissent. Vix fidem faciebat Meleandro;

qui

qui Radirobanis casum animo volvens,& fœlicitatem Hyanisbes, maxime tamen hærebat in nomine Poliarchi; illene esset sui servator, ille Lycogenis hostis, ille privato sub habitu sibi olim charissimus; sed & denique expulsus injuria.

Neque minus Argenis (nam eadem omnia ab accersito mercatore acceperat) stupebat ad omnia, lętis quidem, sed suspiciosis pluribus rebus tacta. Præcipue mirabatur, quid Poliarcho tantum commercii esset cum Archombroti matre, ut despecta Sicilia ejus præsidio vacaret. Ergo absenti æmulo, & ignaro, conficiebat hæc bella, fidei & reditus immemor, dum fœdam lachrymis sponsam, omnis dies, omnis solitudinis locus exercet. Oderat ipsa amantem Archombrotũ, non alia magis causa, quam quod se Poliarcho ereptam volebat; Et ille eundem æmulũ, oblitus amoris & odii, sic juvabat, ut deinde florentior procus in Siciliam rediret. Sed turbatum his cogitationibus virginis animum, placabat Radirobanes cæsus: proclivią; in Poliarchũ animo: Forsitan ille, dicebat, non Hynisbæ, sed mihi pugnavit: nec juvari Archombrotum, sed Radirobanem everti sic voluit. Nihil gratius accidere posse putabam, quam si Radirobanes periret. Cumulaverunt beneficium Dii, ut Poliarchi maxime ferro pœnas dederit. Inter hæc oblectabat

animum suum victoriæ magnitudine qua Poliarchus celebrabatur, sperabatque confestim aliquid litterarum ab ipso accipere. Nam & commodum acciderat, quod ille mercator vel non audiverat in Mauritania quanto ille periculo vulneratus jaceret; vel cætera Meleandro & Argenidi referens, idipsum negligenter omiserat.

At vero cum Arsidas venisset ab Africa, ut certior, ita acrior motus Principum mentes egit. Nam ille, Poliarchi & Timonidis litteris Regi porrectis, eadem quæ in iis nunciabantur longiori oratione exposuit; maxime in Poliarchi laudibus hærens, quam late diceretur imperare; qualibus viris, quanta opulentia classem instructam adveheret: Vt bene pugnasset in Sardos; jamque ex vulneribus convalescentem adventus Archombroti atque conspectus, ira, odio, æmulatione turbasset. Nec fuisse certamen dilaturos, nisi intercessisset Hyanisbe furoribus, cujus precibus ambo dederunt, ut vel Meleandro conciliatore redirent in gratiam, vel in Sicilia potissimum odia exequerentur. Ne inimicitiarum quidem causam multum Arsidas dissimulabat; quas sciebat & à Timonide esse perscriptas, & à Boccho, ubi mox advenisset, efferendas in publicum. Cum vero adiisset Argenidem, & omnia narrando extulisset, (ut solent qui se cre-

dunt

dunt libenter audiri referuntque absentia) facile excussæ suspiciones sunt, quæ virginem urebant. Omnis lętitię Gobryas consors, captatis temporibus, nunc clam nunc publice conveniebat cum Argenide aut Arsida. Iisdemque diebus Bocchus adveniens, quæ Arsidas attulerat confirmavit.

At Meleander quicquid spei aut consilii post expulsum Radirobanem sumpserat omittens, pene certam expectabat perniciem. Frustra non esse quod cum suis Gallis Gobryas in Siciliam venerat. Parva Lycogenem vel Sardos potuisse. Nunc Galliam, nunc Mauritaniam, quibus armis aut copiis Sicilia sustineat? Sic dubius, & satis iratus, jubet Gobryam vocari. Et ille tunc forte cum Argenide erat; quæ nihil dubitavit, quin pater de Poliarcho interrogaturus illum accerseret. Nam super ea rerum novitate sciebat acerrime esse commotum. Monet ergo discedentem, ne timide agat, aut de suo Rege dissimulet. Eo loci rem esse, ut paulatim exui larvam oporteat. Forte qui vocando Gobryæ missus erat, retulit Regi, eum loqui Argenidi, & confestim adfuturum. Hoc quoque Meleandrum cœptæ suspicionis pondere altius pressit. Tamen venientem Gobryam hilariter intuitus; Quid tu, inquit, bone vir, tot diebus dissimulasti Principis tui nomẽ? cui mehercule tantum

 debeo,

debeo,ut me in ingratitudinis discrimen perduxeris,non hactenus passus ejus gratia te melius haberi. Excusavit silentium Gobryas. Neminem quippe ipso Meleandro melius scire, non esse sui juris qui ad Principum amicitiam vocati sunt. Timuisse effundere, quod nesciebat an celatum suus Rex mallet, Addidit subito Meleander, habere se à Poliarcho ex Africa litteras,quibus significabat se propediem adfuturum. Sed hoc ipsum diu est, ait, quod resciebas, (Gobrya;) ideoque cum classe illum isthic oppertus es.Imo,inquit Gobryas,nihil de tempestate(Rex) mentitus sum, quæ me à cætera classe divulsit. Nec deinde aut meumRegem aut comites vidi. Hanc autem Insulam petii, quia licet incertus quo Rex tendat, aut quid paret, ab eo tamen audivi, navigationis suæ ordinem præter Siciliæ oram dirigi oportere.

Nihil amplius à Gobrya Meleander elicuit; eoque relicto solus in secreto conclavi diu animum variis cogitationibus vexavit.Cur scilicet Gobryam præmisisset Poliarchus,cur cum tanta ipse classe discessisset à Gallia, nisi vindicaturus bello Argenidem,& fortasse volentem? Num ea spe hactenus illa despexisset Archombrotum? Num ipsa hos motus excivisset è Gallia? Literæ Radirobanis, Selenissæ mors,& Theocrine,& Pallas, ingerebantur tre-

tur trepido animo, & in calamitatis fastigium filiam denique timenti. Repetebat etiam animo virtutes Poliarchi, sibique præstitam tanquam à virgine opem, & omnia genero digna. Pudore deinde quod eum ejecisset, quod non sine periculo abire passus esset, illum amare verebatur. Nã & illi justũ sui odium aut despectum inesse credebat. Denique si affinem eum vellet, præter famam levitatis nunc respiciebat ad patrias leges, hæc cum Gallicis Regibus vetantes connubia, nunc ad Archombroti potentiam, Mauritaniæ viribus & Siculorum favore eximii. Nec cum filia jurgari distulisset: Sed adhuc ignarus quid molirentur Dii, ne eum qui sibi è duobus gener debebatur offenderet, tenuit iram; Nisi quod semel indignanti excidit; Expectas mea filia Poliarchum, quem oppido parum amas, cum nisi suo aut Archombroti sanguine fœdatum nolis aspicere. Illa præparato silentio atque vultu, ea verba sic tulit tanquam non intelligentem præterlapsa. Cleobulus vero atque Eurymedes, & cæteri Optimatum, haud parum de consiliorum sagacitate remiserant, si quid noxium struxissent Archombroto, Regem reveriti, nec dubii se in Poliarcho violare Argenidem. Timebat Gobryas, ne tanto in motu abire juberetur à Regia. Anticipata igitur necessitate exilii, tanquam suas triremes curaturus,

ad eas revectus est; habuitque, ut cum Argenide convenerat, in statione dispositas.
Inter hæc Poliarchus propitiis ventis ferebatur ad insulam. Prima Lilybæi cacumina se venientibus aperuere; & mox remis inter hilares militum tonsarumque clamores crebrius actis, certius terra innotuit. Denique circa Ægusam insulam sistitur classis, incerto Poliarcho, an Syracusis, an versus Epeircten esset quærendus Meleander. Sed missi Lilybęum qui certa referrent, Panormi esse Meleandrum renunciant. Drepanum igitur versus aguntur triremes, superatoque Agathyrso, prope Paconiam insulam Gobryas cum suis navibus exceptus est. Has enim ad omnes Regis motus circumagebat; si quid Argenis imperaret, præsto futurus. Opportunissime repertum non aspectu Poliarchus, non amplexibus satiabat. Nunc ille amplecti genua, nunc manum venerari, Regem incolumem atque victorem tenere adeo lætus, ut non militia, non ætas, aut sexus, lachrymas cohiberet. Cœperat quoq; gratulari victoriam amicorum pręcipuis; cum diversum revocans Poliarchus, rogavit ecquid illic egisset; num in Siciliam intrasset pace Regis; num vidisset? num adiisset Argenidem; quid tunc deniq; in insula aut consilii esset, aut virium. Ille à principio rem totam exorsus, varia voluptate perfudit Regis animum;

mum; nunc extollendo fidem Argenidis, & charitatis constantiam, nunc belli Africi famam, quæ illic inclytum apud omnes victorem fecisset. Sed addebat, Meleandrum, quamquam ad benevolentiæ speciem se cogebat, non tamen simpliciter amicum videri; seque consilio Argenidis rediisse ad classem, & ea littora observare. His monitis instructus, Poliarchus, & maxime de Argenide lætus, evestigio anchoras jecit, illic certus Archombrotum ex fœdere opperiri. Nam is sensim classe divisa lato in mari etiam à conspectu abiverat.

Qui primi de navibus Poliarchi ad Meleandrum nuncii fuere, fidem ægre fecerunt, tot naves, tantum belli apparatum cum eo advenisse. Et sub tantæ tempestatis discrimine, parum literis Hyanisbes credebat, pollicentis innoxium fore exercitum. Magis mulieri irascebatur quæ ab oculis suis avertisset hoc bellum, mandassetque Siciliæ. Accersit deinde Argenidem, nec jam invidiose, sed anxie rogat, bellumne in Siciliam illis armis instructum sit. Se enim satis scire, nihil ea invita vel inscia Poliarchum moliri. Illa, nec se adeo Poliarchi consiliis mistam respondit, nec, quod sciret, Poliarchum Siciliæ esse infestum. Cęterum quamquam ad dissimulādi prudentiam sexu & negotiis facta, exundantem tamé lętitiam non satis capiebat;

hoc uno macerata, quod cessabant vicina auxilia, nec cum exercitu Poliarchus veniebat ad Regiam. Nihil enim jam aut breve aut celere erat impatientia moræ confectæ.

At vero Archombrotus, tanquam Regem conventurus Syracusis, jam pene ad Pachynum processerat, cum intellecto errore, vela retro ad Lilybæum egit. Hujus quoque mox viribus ad Meleandrum perlatis, cum novus ac propior metus incessit. Hinc furere amantem Poliarchum; hinc Archombrotum Mauritaniæ viribus auctum redire ad nuptias. Sat constare nihil ad mitiganda jurgia profuisse, quod Poliarchus pro Hyanisbe in Radirobanem pugnaverat. Nam si ideo reconciliatione junxissent æmulas mentes, non utique cursu diviso ab una Mauritania in Siciliam navigaturos. Ergo tristi discrimine lacerandam sub insania utriusque Siciliam, vel saltē imbuendum mutuo sanguine mare, Argenidemque parandam alterutrius naufragio? Quæ Scylla, quæ Charybdis, tot unquā funera hausisset? Feralem post tot odia, & omnibus gentibus ominosam tantorum cruore Principum fore Siciliam. Num denique aut ipse Poliarchum, sanguine Archombroti perfusum posset aspicere, aut Argenis amare Archōbrotum Poliarchi spoliis gravem? Iura deinde gentium invocabat quod de filiæ

nuptiis ſtatuendi ſibi libertas eriperetur; quod affinitas, quod amicitia peteretur vi armis, ingratiis. Tantis in malis, tamen regni habenas in totum non reliquit. Statim ad ſe prælio idoneos cum armis præcepit coire. Naves præterea objecit portui, ut defenſionis ſaltem ſpecies eſſet. Sed præcipuum fiduciæ in ſeipſo & Argenide erat. Nam & omnia ſe ab Archombroto impetraturum credebat, nec vero obſtiturum Argenidi Poliarchum.

Inter hos motus relatum eſt Regi, naves Archombroti admotas Poliarcho ea pace ſtetiſſe, tanquam ſi una hæc claſſis fuiſſet. Vix credenti nunciatur eſſe in portu legatos, qui ab Regibus Poliarcho & Archombroto venire ſe dicerent. Namq; ubi ad Paconiæ or m Archombrotus Poliarcho ſuas copias conjunxit; Siculi qui ſimul navigaverant, feſtinantes in patriã, flagitaverunt quidẽ illico agi ad portum; ſed uno conſilio uterque Rex vetuit, ne qua navis à claſſe diſcederet: Ipſe in lembo Gelanorum & Micipſam ad Meleandrum miſerunt. Obſtupuit ille ab his ſimul Principibus legatos veniſſe. Ea res quoque turbavit Argenidem. Igitur æmulis conveniſſe? Tanta lite ceſſiſſe alterutrum? Vter ſuam gratiam in liberanda bello Sicilia facere voluiſſet? quo fœdere, quave lege hæc dirempta odia eſſent? Regem quoque vocari Archombrotum, adhuc

inſolens

insolens auribus erat, timuitque Meleander ne fatis cessisset Hyanisbe. Et is quidem lætior erat, spe pacis injecta. At non Argenidi constabat quid doleret gauderetve, nisi quod metuebat hæc pacta, cœperatque vereri, ne de suis nuptiis illi arbitria fecissent. Quid autem, cogitabat, si ut vile aut facile pignus me sortibus permiserunt? quid si ad Archombrotum rejecta sum?

Vbi vero cum Micipsa Gelanorus ad Regem pervenit tunc filiæ colloquentem, omnium oculos avidissima in eum expectatio convertit. Et Rex utrumque amplexus est; Statimque Gelanorus,(nam honori Galliæ datum, ut ante Micipsam loqueretur) Poliarchus Galliæ Rex, inquit, & Archombrotus Sardiniæ, tuo in mari cum classibus, ó Rex, ad Paconiam insulam hærent; miseruntque nos oratum, ut tanquam amicis subire portus liceat, & in tuum conspectum una venire. Adjecit deinde Micipsa, non expectaturum fuisse Archombrotum ulla fidei pignora, aut legationem præmissurum, nisi quod ita res erat, ut neque rite Siciliam tangere, neque Regem posset adire, nisi comite Poliarcho. Respondit Meleander, patere amicis Siciliam. Succederent portubus quos ex insula tota mallent, se in extremo littore excepturum venientes, aut obviam quoque navigantibus iturum. Retulere

ilicet

ilicet ambo legati, ſuis Regibus fore gratiſſimum, ſi occurſu omiſſo eos ipſe maneret in Regia. Tum Meleander: Renunciabitis ergo Regibus veſtris, hoc me illis etiam dare, ut officium potius meum quam eorum mandata negligam. Debebam vel ad Paconiam occurrere: At quando ſic jubent, huc illos opperiar. Tum Gelanorus: Eſt præterea, inquit, quod nomine mei Regis efflagitem. Eum aliquot Siculorum inimicitiis eſſe infeſtum, ipſe Rex noſti. Nunc ut tuto huc commeet, petit exercitum ſuum in Siciliam admitti. Nihilque milites nocituros, regia fide ſpondet. Exhorruit Meleander renovata utcunque injuriarum memoria: Simul vires in regnum accipere, incertum an ſat amicas, eo gravius formidabat, quod armato Poliarcho quicquid ſtrueret, quicquid optaret, nihil negari, niſi cædibus & diſcrimine poterat. Sed & pejora inſtare videbantur, ſi ipſe ad bellum vix paratus, & de Argenidis fide jam dubitans, inficiaretur hanc veniam inſtructiſſimo Regi, & forſitan ita belli cauſam quęrenti. Ergo metum alte recōdidit, & quo prolixior humanitas eſſet: De commeatu etiam, inquit, providebimus, Gelanore. Neq; me ſine militibus putabo, quãdiu Regis amici exercitus in Sicilia erit. Quęſiit poſtea cur Archombrotus Rex Sardiniæ appellaretur; & an valeret Hyaniſbe. Multa quoque Gela-

norum

norum de victoria & vulneribus Poliarchi percunctatus est; verbis maxime humanitati & lætitiæ accommodatis. Argenidi, præter quædam vulgaria, nihil publice Gelanorus dicere debuit; nec privatim ad eam aditus fuit; quamquam anxia & salutis incerta, sæpissime in respicientem intuebatur. Tempore denique constituto, ut inde quarto die, si venti paterentur, Poliarchus & Archombrotus venirent, legati repetunt lembum, eumque remis in Paconiam concitant.

Perplexa interim Meleandro omnia erant; & Argenidi nihil magis addebat animos, quam quod Poliarchus cum exercitus robore admitti petierat. At Rex nihil ærario, nihil commeatibus parcendũ arbitrabatur, sive amicus veniebat Poliarchus, digna pompa culturus tantum Regem; sive suberat aliquod nefas, saltem magnifice periturus. Itaque omnis generis cibos, & præterea à mari venientibus solatia, convehi jussit. Quæ autem in supellectili preciosissima erant, Regiam ornavere; aureis & eburneis lectis, tapetumque coloribus, & egregiis ex ęre vel argento simulachris. Populum qui ad eventum atque spectaculum Panormum confluxit, anguste mœnia capiebant: Et cum regiam publice ornati aspicerent, hominum ingeniis ad lasciviam pronis, ignari quid gauderent, curve timere desiissent, repente in

te in lætitiam effusi sunt. Quæ cuique divitiæ, ferebant templis sacra: Alii extis pleni, quibus opulentiores litaverant, per ludos & choreas Diis gratias agere se credebant. Nec aversatus est Meleander hos temere exultantium ludos; utique omina captans, compulsusque in tanto tumultu ad læta aut tristia, ex superstitionis arbitrio.

Quarta dies illuxerat, & procul antennæ visebantur venientium Regum. Eurymedes, & Arsidas, à Meleandro cum navibus ad utrumque dimissi, auxerant classem. Littus Proceribus & populo plenum, tanquam Deos ea pompa adveheret. Sed non prætoriæ naves ad portum primæ appulsæ sunt. Tunc portus viginti stadiis distabat ab oppido. In eum Gallici exercitus partem Gobryas tribus vix horis explicuit. Sex armatorum millia fuere. Mauros quoque ad duo millia Micipsa adduxerat. Stabãt per cohortes, & vexilla, tanquam in aciem irent, armis instructi, nisi quod galeis ut plurimum capita nudaverant. Tandem regia navis Poliarchum Siciliæ dedit; quæ tacta, veluti genio terræ graviores affectus inspirante, jam propiori spe metuque, pene ad oris mutationem exhorruit. Cæterum in summa arena exspectavit Archombrotum; qui non integra hora serior in idem littus descendit. Aderant à Meleandro equi, in quos ambo

ascen-

ascenderunt regio cultu eximii. Poliarchus gentile sagulum multo colore variatum, braccasque gestabat propemodum sub gemmis latentes. Aureus torquis cervicem lævumq; humerum cingens, eburneam gladii vaginam fibulis gemmeis tenebat. Lacertos aliqua parte nudos colebant armillæ recocto auro fulgentes. Verticem propexa & rutila cæsarie vel sine alio cultu placiturum, insuper regia fascia ex murice auroque revinxerat. Super hæc eminebat oris decor, & amœnæ gratiæ genius, cujus virtute omnes ipsius motus, omnes nutus placebant. Ergo populus in illum intueri, plaudere multi, & qui eum in privato habitu vidisse meminerant, seipsos accusare quod jam tum non deprehendissent indolem illam nisi Regibus à Diis non tribui. Cum vero & ipse Archóbrotus evasit in equum, vix forma deterior, aut fortunâ minori spiritu implens, amictuque insignis quem Mauri regium habebant, incerta ac prope divisa aliquandiu studia fuere; moxque votis meliori præsagio confusis, utrique mirabili consensu applausum est.

Ibant, ergo tanquam rixarum immemores, suis & Siculis Proceribus medii, longa militum, longiorique populi turba, viam prçeunte atque claudente. Quicquid à portu ad urbem itineris erat, intuentium & comitantium series uno examine obtexit.

obtexit. In urbe matronæ virginesque fenestras impleverant, mistis pueris, quibus ad spectaculi tanti memoriam, animos aut subito metu, aut lętitia pulsabant. Humanissimi Reges, memoresque qui eos sic colerent haud esse suos cives, non deerant salutando, non oculos atque manus ferendo ad populum; donec in regio vestibulo Meleander apparuit. Hunc ad se pedibus properantem ubi simul conspexere de equis desilierunt. Excusantem deinde quod non præsto ad portum fuisset; neque vero id se dedisse superbiæ, sed eorum legatis qui quo progrederetur præscripserant; ambo lenissima oratione vetant in juvenes, & jam olim hospites, superfluo cultu esse. Gratulatus deinde Poliarcho victoriam, & Archombroto Sardiniam, perplexe querebatur, quod olim passus esset tantæ Galliæ Rex privatæ se sortis in Sicilia haberi.

Iam ad aulam pervenerant; invitabatque hospites Meleandri ad solia, quibus excepti colloquerentur. Sed illi tunc rati advenisse gerendæ rei tempus, sustinuere ambo gradum; porrigensque Meleandro Archombrotus literas matris, postulavit ut eas extemplo perlegeret. Prius enim acquiescere se non posse. Idem & Poliarchus rogavit. Rex miratus quid hæ literæ haberent tam celeriter procurandum, gemmam solvit, & prolixas exorsus est. Neque

mora, Poliarchi & Archombroti anxios vultus, haud parvæ perturbationis notæ percurrere cœperũt. Quippe illos codicillos uterque tanquam propria fata spectabat. Si secius quam promiserat Hyanisbe res cessisset, si aut nulla fœdera aut ingrata offerrentur, jam comparabant se ad jurgium; jam arma, jam furorem animis præcipiebant. Arculam quoque (ita mater jusserat) Archombrotus Meleandro simul cum literis obtulerat, quam olim Poliarchus vindicaverat à peiratis. Neque multum ex epistola Meleander legerat, cum attoniti instar nunc seipsum cœpit affari, nunc in Archombrotum mittere oculos, repetere deinde epistolam, moraríque in omnibus. Pusilla erat clavis inclusa literis; ea scilicet qua reserari arculam oportebat: Eam Rex avide manu tenens perseverabat in lectione epistolæ. Nihil amplius Poliarchus vel Archombrotus dubitabant quin aliquid magni efficacissimæ literæ afferrent. Tandem ad mensam vicino parieti applicitam Meleander accedit, solusque curiose in aperta cistula recognoscit quid lateret. Aliquot epistolæ inerant; quas ille perlectas cum suspiriis & fletu osculabatur. Annulus quoque, & arcanæ rei pignora quædam ipsi notissima, fidem seni faciebant, vera scripsisse Hyanisben.

Ergo victus magnitudine improvisi affectus,

fectus; simul à Poliarcho petit, ut excuset necessaria quædam arcana breviter exequentem, simul mirantem Archombrotum rapit familiarius ad eandem illam mensam, & oculis litteras Hyanisbes objicit; quas ille dum legit, Meleander in ejus collum effunditur; moxque juvenis objectus ad genua, confusione oris, alioque quam solebat venerationis genere, omnium qui astabant mentes permovit. Præcipue Poliarchum scena illa turbabat. Videretne, æmulum suum ad amplexus & omnia intimæ charitatis indicia acciri? Staret ipse interim neglectus Meleandro, relictusque scilicet qui colloqueretur Eurymedi? Is enim officii causa paulatim ad illius latus accesserat, dum Archombroto Meleander loquitur; ne indecenter in media aula solus ille Rex esset. Hæc tumide agitanti ingens ad sævissimam indignationem pondus accessit. Nam admonita Argenis à patre se vocari, intrat cœnaculum, cumque Rex aliqua venientem docuisset quæ percipi à remotis non poterant, sponte ipsa cervicem Archombroti petentis osculum utraque manu junxit. Miscuere deinde lachrymas, quas gaudio esse expressas ex reliquo vultu scires; dextramque tanquam in fidissimi amoris sacramentum, in cupientis Archombroti manum inseruit.

Iam vicerat furor Poliarchi patientiam,

eratque impetus hæc invisa sibi gaudia turbandi. Ignarus quos pejus devoveret, Hyanisben, Meleandrum, Archombrotum; adhuc aliquid amplius irascebatur, eminente rabie in Argenidem, quam ulcisci saltem illata sibi morte decreverat. Et ut omni sermone celerior est cogitatio, præsertim irata, multa ille atque atrocia brevissimo tempore animo suo complexus est. Hanc igitur mihi gratiam retulit Hyanisbe per mea meorumque vulnera incolumis? Patebam incautus venenis; Ejus medicos adhibebam ægritudini meę: Sed noluit me perire, nisi ante contemptus, & coram violatus, non adjudicatam modo, sed fascinatam Argenidem in sui filii collo adspicerem. Misisti me ad istius mortis atrocitatem, venefica? Hæ sunt litteræ, hæc promissa. hæc concepta in penatum Deorum auribus sacramenta? Stolidiorem me, qui fidem expectabam in Africa. Sed non inulta fefelleris. Contraham tecum certamina, contraham hercule ad internecionem tuæ gentis. Quid cogito amens; & longorum solatiorum spem, tanquam victurus, solicito? Nonne vides quos perire illico, sed tecum, oporteat? Ibo, & carnifici illi adimã spiritum; qui per meam victoriam Sardiniæ regno potitus, etiam hymenæum occupare non dubitat, & inverecundæ Argenidi saltem ejus sanguine ruborem faciam. Tum ma-

lignum

lignum hunc ſenem, hanc larvam, hanc ſabulam, obtruncabo, priuſquam ad auxilium ulli procurrant. Simul ipſi Argenidi, Argenidi, inquam. (Hæſit miſer in cogitatione decreti crudelis.) Sed quid attinet virgini amenti ſanguinem mittere? Melius flagitii ſui memoria, & meo vulnere, morietur. Aperiam meum pectus, &, ubi cruore exundabit, injiciam me totum in furiarum omen trepidanti. Nam niſi mori ſic vellē, poſſem excire meos milites, poſſem hæc tecta incolumis in hoſtium capita effundere. Sed vivere nolo, ne reconciliari poſſim Argenidi.

Hæc & ſimilia furoris conſilia agitandi ſpatium fuit, dum primæ amoris blanditiæ, Meleandrum, Archombrotum, atque Argenidem, per cæterarum rerum oblivia trahunt. Præcepſque, & obfirmata ad facinus mente, jam tangebat capulum, cum numina tam fœde errare inſontem non tulerunt. In ipſo igitur articulo, ignarus harum furiarum Meleander ad illum accedens, Ignoſce, inquit, hoſpes, quod nos ab officio tui colendi pauliſper inſperata avertit lætitia, quam non minus forte gaudebis, quam me modo & Argenidem vidiſti. Veni mortalium chariſſime, fœlicitatis noſtræ compar, & intellige quid hic dies de te meruerit. Mutatus hoc ſermone Poliarchus, & in tanta varietate affectuū neſcius quid expectaret, ſentiretve, non

repugnavit ducenti Meleandro. Vbi vero propter Archombrotum & Argenidem constitere, tum Meleander jam non adeo pressa voce, ut circumstantium proximi non audirent; O fœcundum, ait, hunc diem! ô meæ senectuti propitium, quam antea in una filia acquiescentem, duobus & talibus liberis auxit! absit Cœlitum invidia. Quis me mortalium fortunatior; aut cui preciosius debeat esse id pauxillum vitæ quod superest? Ergo per tot ambages, per tot minarum tormenta, erumpens industria fatorum, hæc mihi præsidia, hæc decora familiæ parabat? Desine Archombroto irasci, ô hospes, ô Maxime Regum, & quod utroque præstantius nomen est, Poliarche. Diu est quod sensi odia vestra. Vterque amabatis Argenidem; utriusque erit Argenis. Huic enim quem genui, in sororem affectus durabit. Tibi autem, nisi aliter sentis, eam uxorē despondeo. Nam quod à Siciliæ hereditate excidit, agnito fratre, nihil minus, ut te novi, aut tu amabis. aut Regina hæc erit. Quippe Sardinia, & quicquid Radirobanis fuit, (quod deinde & passus es Archombroti esse) hanc in dotem sequetur. Ita mecum filius meus constituit. Tu Archombrote prior omnem inimicitiam ejura; & Regi Poliarcho sororem tuam trade.

Putasset hoc quisquam? Archombroto conciliatore, dextramque puellæ admovente,

vente, invitabatur ad Argenidis nuptias Poliarchus, qui in tali fortunæ ludo cunctabatur credere se esse fœlicem. Erubescebatque quoque Argenis; & modo dum obstabant votis bella, vel pater; tam viriliter audax, tam prope contumax in parētem, & sequutura Poliarchum quocunque juberet nunc, facilibus rebus, se virginem esse meminerat. Poliarchus simul virgini manum dare, simul gratias agere Meleandro; etiamque mirari qua ratione Archombrotus tam subito evasisset Argenidis fratet. Tum, ut fit in magnis & repentinis rebus, omnes sine ordine, simul que, loquebantur. Redibat juvenibus mutua inter se gratia, quam olim auspicati apud Timocleam fuerant. Senex cum virgine receperat spiritum; & Principum alacritas in se intuentes diffundebat. Stabant nunc Proceres silentio defixi, nunc confusius inter se vocibus aulā implebant. Plures quoq; ad famam intraverunt. Nec ingrata Meleandro frequentia fuit, Nam tantas res, tamq; publicas, ab omnibus sciri intererat. Itaq; clara voce, quamq; in sene impetus gaudii fortius pulsabat; Optimi cives, inquit, & hospites, quos hic dies in multiplicis fœderis sanctitatē coëgit; Agite omnes, gratamini Regibus vestris, & quod superest lucis, inter sacra impendite. Venire in crastinum universos jubeo ad aulæ vestibulum. Illic & populus pręterea,

& milites implebunt concionem, ne quis Deorum consilia ignoret, qui nescio an aliis unquam verius quam nobis indulserint. Vos tamen & censeo æquum jam nunc compendio tanta gaudia præcipere. Comperi Archombrotum ex me genitum esse. Hunc mihi uxor inscio peperit; Regi autem Poliarcho filia mea nubet. Ite læti, & omnium pulcherrimum diem, si lubet, pervigilio vocate. Ego interim cum genero & filio quæ in rem sunt constituam.

Sic dimissis Proceribus, Poliarchum in interiorem regiæ partem duxit, ea vespera inter charissimorum consortia exultaturus. Quę tum vota singulorum, qui sensus fuere? Castissimæ Argenidi aderat fructus constantiæ, perviceratque tot malis, ne qua videretur optima sorte dignior esse. Poliarcho, jam æmulationis, jam ægritudinis, oblito, jucundissimum erat traducei soceri risu, quod osculis invidisset quæ Argenis Archombroto sororia charitate posuerat. Vtrumque præterça Meleander ridebat, nunc generum Archombrotum, nunc Poliarchum Theocrinem vocando. Et ab Argenide quęrebat Archombrotus, quid se agnito læta ta potissimum esset, an quod fratrem se haberet, an quod sponsum non esset habitura? Inter hos jocos, vix quicquam negociis permittebat hilaritas. Ipse Aneroestus supercilium posuerat, audebatque lætari; &

quamquam in ſubhorrida veſte, Regis in modum à Meleandro & Argenide colebatur. Pauci erant ex ſecretiori cohorte amicorum tantæ remiſſionis conſcii. Tamen Aneroeſtus, Ibburranes, Dunalbius, cum Regibus cœnaverunt. Gelanorus, Arſidas, Gobryasque intererant, Mauruſque Micipſa, & cum Cleobulo Eurymedes. Nicopompus bis à Rege vocatus paulo ſerius venit. Nam condendo epithalamia ſeceſſerat. Vna porro ex Matronis Timoclea Argenidem comitabatur. Hi propemodum ſoli Regibus ad eam cœnam miniſtri fuere. Et omnibus quidem præcipuus de Poliarcho erat ſermo, ut amaſſet, ut tanquam ſuæ ſortis oblitus adiiſſet pericula, ignotus, prodigus ſui, nec à fortuna nec ab hoſtibus tutus. Vnde is ardor, quæve initia ad tantę conſtantiæ amorē fuiſſent? Ille vero avidiſſime audientibus referebat, ſe de Argenidis forma atq; virtutibus multa inaudiſſe in Gallia; hinc ſubjectos juvenili animo ſtimulos, quos tantæ indolis admiratio, aut verius ipſa fata ſenſim auxerunt; Ac cum ſciret ſpem connubii Siculis legibus interciſam, quę Gallicas damnabant nuptias, hoc velut obice irritatam cupiditatem acrius exarſiſſe; Et ſe quidem ſimulata pietate in Deos externos quaſi eorum templa peteret, ſolum cum Gelanoro (qui quanquā ingenuus ſponte liberti perſonam induerat) navigaviſſe in Sici-

Siciliam, eo consilio ut præsens agnosceret essetne par famæ Argenis, & eo bello digna quod ipse in Siculas leges meditabatur; si illa, ut aliquando fore sperabat, obsequiis suis demerita, eæ solæ morarentur fœlicitatem suam. Cum vero Siciliam intravit, ne usurpare quidem oculis virginē licuisse, quam scilicet munimentis arcis inclusam nefas erat à viris tunc conspici. Hinc fœlicissimæ temeritatis consilium se sumpsisse, ut muliebri stola virginem simularet, ut Selenissæ imponeret, appellareturque Theocrine. Cætera narraturum adjuvit Meleander, inter risum stuporemque repetens memoria, quam ille omnia similis puellæ venisset; quam lachrimabili fabula elicuisset misericordiam suam, aditumque invenisset ad Argenidem; qua denique virtute, quo robore, domuisset sicarios qui in arcem intraverant, & de Theocrine facta Pallas fuisset.

A Poliarcho deinde ad Archombrotū sermone traducto, plurima quoque in eo mirabantur. Ergo ille debebatur Siciliæ Princeps, insciusque quem coleret Meleandrum amaverat! Vt diu Hyanisbe habuisset rem secretam! ut tempori retexisset! quam similem repertis ad aurium voluptatem commentis Dii hunc contextum rerum dedissent? Eos interim docebat Meleander suum in Africa conjugiū; & quantum fas erat per præsentem lætitiam.

tiam ingemiſcebat uxori defunctæ: Sæpiuſque & per partes cuncta narrando, ea ipſa digerebat quæ poſtridie in concione diſſereret.

Multum noctis proceſſerat, cum à cœna receſſum eſt. Vbi prope ortum ſol fuit, quotquot Panormi erant, impediti frondibus caput, confluxerunt ad regiam. Anguſta multitudini atria erant. Hi in muros evaſere, aut ſubitaria theatra impleverunt. Alii applicuerant ſcalas, quibus plus juſto oneratis, haud paucæ defluxerunt in ſubjectos. Ad ipſas palatii fores, exiguæ ſcenæ ſpecies pene ad altitudinem hominis attollebatur. Illic Regum ſuggeſtus eminebant; Duo quidem fronte æquali, quibus Poliarchus & Meleander ſederunt; Totidem paulo interius ad latus receſſerant, Archombroto Argenidique ornati. Poſtquam Reges præbuere ſe populo, & præco plauſum compeſcuit; non nihil moratus Meleander; Si quid ominoſum, inquit, afferrem, (optimi hoſpites atque cives) arte aliqua eſſet opus, & veluti condimento, quo illud apud veſtra mitigarẽ ingenia. Nunc quid opus eſt anxia eloquentia commendare Deorum munera, quæ ipſi tantopere ornarũt? Affero vobis lætitiã, Regibus gentibuſq; pacem ac fœdera, hoſtibus noſtri nominis pavorẽ, tumultus, exitiũ. Nec vos credo hæc ipſa ad quæ audiẽda convenistis ignorare. Aliquis

Deus,

Deus, & ipsa si quod numen habet fama, haud dubie sparsit in vobis, celebrari hunc diem filiæ meæ nuptiis cum Rege Poliarcho, & veluti altero natali filii mei. (flexaque cervice in assurgentem Archombrotum respexit.) Quem cur tamdiu ignorarim, cur nunc demum agnoverim, operæ precium erit (cives) & vos quoque cognoscere. Accipe Reginæ Mauritaniæ literas, Præco, & quantum voce vales publice recita.

Tum præco traditam epistolam in hunc modum exorsus est. Regina Hyanisbe Regi Meleandro salutem. Tua virtute an vitio dicam factū, ut ante hunc diem non censeré gaudium tibi dandum, quo nunc mirantem impertiar? Nam & vitio duco, quod cum Anna mea sorore nuptias me celatam voluisti, nec deinde ea extincta quæsiisti, an inde tibi aliquid superesset. Virtutem porro tuam sic colui, ut tradere tibi stirpem noluerim, nisi experimento prius capto, an te digna adolesceret. Nunc cum omnia generi consentiant, aperiendum est quod tot annis apud me continui. Cum sororem meam Annam tibi occultis nuptam auspiciis apud nos reliquisses in tuam Siciliam iturus, effluxissent que menses quibus ipsa crescentem uterum varia arte celavit, tandem cœpit acriter ægrotare. Nos alium morbum ratæ inutilia ferebamus remedia. Sed illa mor-

tis o-

tis omen concipiens, ita me solam affata est. Ignosce, mea soror, non aliam deprecanti quam silentii culpam. Meleandri Siciliæ Regis uxor sum. In partu jam laboro; nec incolumis, nisi dolores fallunt, enitar. Si quid ex me natum vivet, tuum arbitrium esto, soror, vel alere, vel patri transmittere. Mallem tamen secretum asservari; ne me populus matrem prius quã nuptam intelligat. Cęterum supprimendi fœderis nostri causæ variæ fuerunt; tum quod Numidam Cyrthum, importunum mihi procum, & vi forte usurum, metuebamus, tum quod Meleander regia pompa, quam ornaturus discessit, sibi me jungi concupiit, denique miseram me pudor tenebat, quem heu timeo etiamnum & loquendo ne violem, En, soror, ad pulvinũ conjugii leges ipsius Meleandri manu scriptæ, quibus & ego meo nomine apposito addidi fidem. (simulque tabellas tradidit.) In ista autem pyxide sunt arcanorum nostrorum consciæ notæ, aliquot literæ annulique, & ex utriusq; crine armilla. Cum hæc ostendes, sciet me tibi omnem rem credidisse. In ipso sermone vocem amisit. Ego refectam solata, paucas fidissimarum matronarum advocavi, & sedulo quæ necessaria erant curavimus. Sed vincebat artem dolor. Peperit tamen filium, quem oculis viventis admovimus. Petii deinde, an cogere vires posset ad brevissimam scriptionem,

tionem; nescio quo numine ad res quas hodie agimus jam tum meam curam instituente. Fecit illa, & in tabellis exaravit se mori, se filium tuum mihi relinquere. Agnosces manum illius(ô Rex) quamvis litteras male ductas morbi tremor confuderit. Nec multo post inter meos complexus extincta est. Quatuor omnino matronæ mecũ erant. Ego cuidam Sophonemæ, cui apud me potissimum fides erat, infantem permitto; ageret ejus curam; nutricem inveniret ignaram quem aleret. Verita quoque ne quid ex tot cõsciis ulla effunderet, per eandem deinde Sophonemẽ cæteros fallo, ut crederent infantẽ obiisse. Inter eosdem dies frater Iuba decedens reliquit mihi regnum; & vir Syphax, fatis quodã agmine in nos ruentibus, vita functus est. Ego tot luctibus plena, non tui, Meleander, non sororis oblita sum. Prægnantem me fingo; deinde posthumum edere mentior; adjuvante eadem Sophoneme. Supponi tunc mihi tuus non potuit. Nam non convenisset tot mensium infans puerperæ. Sed commodum fœtum Sophoneme cunis inseruit; quem deinde meo jussu alendum abvexit: Ego simulans fascini metum, vetui ne quis ultra nutrices, unamque Sophonemen, filium meum inspiceret. Ita biennio circumacto facile fuit Hyempsalem tuum (ita moriens mater adpellavit de nomine avi) tanquam ex me na-

me natum ostendere. Huic me deinceps, huic & regnum servavi. Nullæ me impulere ad nuptias vicinorum Regum preces. Postquam annorum viginti trium fuit, apud illum commēdavi virtutes tuas; hortata sum, ut in rudimentum regnandi ad te profectus, animum suum formaret ex tuo. Et hæc facilius effecturū si omitteret suæ fortunæ insignia, nec pro matre me jactaret: Ne indulgentia tua, & cæterorū adulatio, crudam illam veramque virtutē auferret, quæ sæpe Principibus viris negata, privatorum discrimina & fortunam nobilitat. Obsequens dicto ivit; & mirum est adeo placuisse, ut magnus Rex filiam novissimo conjugio susceptam, & in qua liberorum summam credebas, ei velles despondere. Cum id mihi nunciasset, quamquam illius virtute & genio tuo læta, qui fecerat, ut adhuc ignotum filium amares; tamen ad incestarum nuptiarum omen expavi, ne frater sorori jungeretur. Adhuc me alia pericula terrebant: Radirobane in Africæ perniciem cum exercitu veniente. Igitur nostro Hyempsali, quem Archombrotum appellatis, ita scripsi, ut nuptias jam apud vos, ut audio, constitutas differrem; & ipse ad auxilium meum accitus cum classe veniret. Sera tamē fuissent auxilia, nec invenisset quam juvaret, ni Regem Poliarchum cum Gallorū suorū exercitu nobis tempestas dedisset. Hujus vir-

virtute,opima Radirobanis in Martis noſtri templo ſunt. Sed pene triſtiora fuere apud nos pace quam bello diſcrimina:Poliarcho atque Hyempſale ſævisſima æmulatione ardentibus. Cauſa odii,tua Argenis; cujus nuptias uterque ſupra humanę cupiditatis morem ambit. Intellecto filii tui errore,ab iis impetravi,ne prius furioſa lis ad ferrum perveniret,quam tibi tradidiſſent has literas. Illico utrumque voti compotem fore.Quod ita demum erit, ſi tuum filium agnoſces,& Poliarcho Regi, quo propior factis Deorum,& virtutibus, hodie nemo vivit,filiam tuam dabis uxorem.Dotem ex tuis vel meis rebus ei dicas permitto.Sicilia,Mauritania , recenſque incrementum Sardinia , ſatis erunt, ut & filius opulentiſſime regnet , & gnata pro genere & ſorte collocetur.Mitto in arcula quicquid arcani mihi ſoror moriens reliquit;inter cætera ultimas ad te literas, quibus ſe,ſuperſtite filio, extingui ſignificat. Quæ omnia ipſo hoc anno tantum non perierunt. Arculam,proh nefas! rapuerant peiratæ.Sed Rex Poliarchus cæſis latronibus mihi inviolatam reſtituit. Ita pro parte huic etiam filium tuum debes; debeo ego regnum,jamdiu tuo Hyempſali deſtinatum. Præter Argenidem nihil ad hæc opera mercedis eſt. Vale;& fœlicitate quam Dii faciunt ſenium tuum oblecta.

Lon-

Longissimas literas raucus præco vix absolvit. Lectioné confusę in populo voces sequutæ sunt. Plerique audierant.alii quærendo rogandoq; veritos turbabant. Multis quoque literæ erant obscurę;quod futurum haud dubius Meleander, cœpit has ipsas alia oratione exponere. Historiam suæ juventutis repetiit;ut patre jubente uxorem olim duxisset Brutiorum Principis filiam,quę sexennio nupta ac sterilis, decesserat ex vulnere quod de equo inter venandum lapsa in stipitē accepit. Tunc se tricesimum quintum ætatis annum egisse,patre adhuc superstite. Eadem tempestate regnasse in Mauritania Iubam Siciliæ amicum, ad quem cum paucis comitibus profectus est,avertendi luctus causa,quem mors uxoris faciebat. Deinde memorabat,duas sorores Iubæ fuisse. Seniorem, Hyanisben, Syphaci, potenti illic viro, collocatam, Annam juniori nomen fuisse,eamque habuisse ex Numidia procum, qui Cyrthus dicebatur, tantarum virium hominem, ut hunc Iuba, quamvis sibi non probatum,timeret offendere. Se interim Annæ amore correptum; virginique illum Numidam exosæ placuisse. Secretis ergo fœderibus consensisse utrumque in nuptias; eaque admonente contrahendas ex Sicilia vires priusquam huic Numidæ palam obstaret, se navigasse in patriam; Et illic, ne promisso

tempore in Africam rediret, patris funere fuisse tardatum. Inter has moras de Annę interitu audivisse, & omissa Mauritania amavisse Siculam virginem, patruo suo genitam; ex qua nata erat Argenis. Cætera ex Hyanisbes epistola habetis, optimi cives, ut ipsa fratri Iubæ in regnum successerit, ut hunc mihi filium Anna pepererit. Veri pignora in obsignata arcula misit; mihi quidem maximo præteritarum rerum sensu recognita.

Tum in Poliarchum intuitus: Te vero, maxime Regum, inquit, quo nomine compellem; cujus munus est quod vivimus quodque regnamus. Tu me vinculis, tu Argenidem exemisti, cum in gynæceo Lycogenis mancipia furerent. Tu in acie meis militibus præivisti ad victoriam iter; denique unus hostes fudisti. Inde meo heu malo, & quicquid excuses dedecore, excessisti Sicilia. Nec contumeliæ nostræ tuam bonitatem vicerunt. Læsus quoque amavisti Argenidem. Quid dicam, te indicia, per quæ ego ad filii notitiam, ille ad patrem perveniret, invenisse Diis ducentibus apud peiratas, & virtute servavisse? In Africa autem non triumphare Radirobanem quantę molis res fuerit, nondum toto sanguine reparato, in tuo vultu pallor ostendit. Vtinam nomen amares quod me tibi sub mitteret. Socerum dici mavis. Fœlicem Argenidem in tanta fœdera ituram.

Tu

Tu quidem tua virtute damnasti nimis formidolosam majorum nostrorum solertiam, qui ad Gallicam magnitudinem adeo expavere, ut Siculis principibus interdicerent conjugia vestra; quasi tanta affinitas servitutis instar esset. Meruisti ut consensu publico antiquemus omnes hãc legem. Sed & Dii fecerunt, ne opus sit ab ejusmodi sanctione recedere. Filium enim ad quem Sicilia perveniat, mihi restituerunt. Meam autem Argenidem fortuna non inferior, Sardinia cum Liguribus manet; quæ regna, nihil vetantibus legibus nostris, tuæ Galliæ adjunget. Hîc Archõbrotus uti convenerat, pacem patris petiit ad dicendum. Mox ita Poliarcho. Sardiniç possessio, quam habeo, inquit, quid est aliud quam victoriæ tuæ fructus? Eam debellasti in Africa. Veni ego ad triumphum. Tu ergo, charissima soror, tu quam à me fuisse amatam vel ipse Poliarchus ignoscit, sume regium insigne, & pro spe Siciliæ, in quam me natalium jura inseruere, terrarum omnium quæ sub Radirobane fuerunt, esto Regina. Feres ad virum, quod ipse victoriæ jure ferre potuerat. Simul diadema Sorori imposuit; flente quidem præ lætitiæ copia Meleandro; populo autẽ tantis acclamationibus rem probante, ut diutissime auribus usus abfuerit. Poliarchus ut eloquentia pollebat, ita cœpit beneficiorum suorum memoriã elevare,

ut solerter augeret; reverentissimus Meleandri; Archombroto, Argenidi, populo blandus; ut dubium esset arma an pacem magis deceret.

Iamque omnibus ad templum processuris, filius Nicopompi vix decennium egressus, patre ducente se admovit Argenidi, blandeque epithalamium à patre conditum tradens, se illius authorem non inepta aut timida jocositate asseruit. Cũque cum Meleander vocasset, sibi & Poliarcho jussit ejusdem carminis exemplaria donari, quæ puer præparata manu tenebat; rogandoque cujus opus hoc esset, sæpius adegit ridentem mentiri. Pauci versus, ut ad Principes, & occupatos, erant; ideoque & plures à quibus legerentur habuere.

Lapsus ab astrifero festa ad connubia cælo
Phœbus adest, Vos, ô Superi, vos cernere coram
Possumus Aonii Vates. En pãditur æther,
Et longo in nostras ascẽdiris ordine terras.
Dumque faces accendit Hymen: dum Numine pompam
Exornat Regina Deum, parvusque Cupido
Lenè facit vulnus, nulloque exerrat in ictu;
Ecce coronata plectrum testudine ducens,
Sic pulcher rosco Latonius incl. out ore.

Iungite

Iungite concordes mansura in fœdera dextras,
Quæ non ulla dies, quæ non fata impia rumpant.
Iungite iô Reges. Blandus lux aurea surgit
Auspiciis : Hymenæus adest : Data laurea serta
Postibus , & quinos fax pronuba surgat in ignes.
Gallica Trinacrios jungunt sibi numina divos.
O socer ! ô sponsi ! Sperataque turba nepotum !
Aspice nunc fœlix promissæ virginis ora.
Palladiis hæc forma genis . has alma nitentes
Fert Cytherea comas ; tali Saturnia regnat
Lumine , vulnificos vel cum Latonia cinctus
Exuit , eque suis magnum petit æthera sylvis.
Talis sponsa venit : Tu divum, hæc munera, Princeps,
Cuncta vide . mentisque bonis tamen acrius omne
Fige animi lumen , mortalia cor la puellæ
Esse neges, fortesque tuas æquabis Olympo.
Illa etiam vultusque tuos , auroque nitentem
Cæsariem , & castis vibrantia lumina flammis,

Cernere gaudet amans; & tunc te mente sub alta.
Effingit, qualis sævis quatere ardua bellis
Arma soles, nunc quantus eris, patris agmina quando
Occurrent reduci, parilique invecta triumpho
Ipsa per effusas tecum spectabitur urbes.
Iamque timet, ne vana ferant hæc gaudia venti
Quæ cernit, redeantque novis insomnia curis.
At ne, Virgo, time: Non hæc efficta sopore
Lætitia est, cupidave errant ludibria mentis,
Certa vides. Adsunt genialia numina mecum.
Stat cunctis mens una Deis, vox omnibus una;
Iungite concordes mansura in fœdera dextras;
Iungite iô dextras, tu formosissima virgo,
Tuque vires inter qualis sub nocte serena
Purpureus socios extinguit Lucifer ignes.
At tu sancta veni, tandemque merentibus adsis,
Exorata Quies. Satis exhausere pericli,
Sat pigras perpessa moras insignia Regum
Pectora: nunc votis expectatoque fruantur
Connubio. Sic & Tirynthius astra subire
Non nisi bisseni potuit mercede laboris.
Iun-

Iungite concordes mansura in fœdera dextras,
Iungite iô dextras. Quo tandem nubila rerum
Et fœdi cessere dies? En lenius aura
Ridet, & ingenti cumulant sua dona favore
Cælicolæ. O nunquam tranquilla exordia fatis
Heroûm eximiis, nec denique naufraga virtus!

Paratæ ad Iunonis Lucinæ delubrum victimæ erant; Augurésque & Pontificum ordo nuptiis omen facturi. Populus viam hymenæo aut pæane celebrabat: Et quia Argenidi mater non erat, quæ facem nubenti filiæ luceret, is Timocleæ honos, Poliarcho & Archombroti commendatione, collatus est. Invocatis genialibus Diis, tutelisque præcipue ignium qui velatæ Argenidi præferebantur, cum jam in victimas caderet ferrum, Poliarchus sacrorum ministros jubet subsistere, dieique lætitia augustior ita Archombroto loquutus est. Si fas est mihi apud te fidem esse, ô frater, doleo me marito adhuc matronam te quærere. Mihi soror est vultu & indole quæ vel ignobilem commendaret; annorũ plus minus viginti. Si solida fœdera inter nos placent, hanc tibi jure fraterno despõdebo. Et quoniã ritu gentili nulla pars regni in eam cadere potest, dos erit

talenta fexcenta præfentia. Meleander fermonis erat arbiter, qui Archombrotum non tam cunctantem aſſentiri (nam placebat affinitas) quam jus patri facientem ut de nuru ſtatueret, interrogavit an eam ſibi his legibus pactam vellet. Argenidem quoq; , quamquam inter verecunda tunc ſacra ſilentium tenentem, monuerat Poliarchus, ut fratrem in mutua fœdera ſolicitaret. Ille ſe conditionem accipere apertiſſimo vultu reſpondit: amplexuſque Poliarchum: Præcepiſti mea vota; fortiſſime Regum, Quis te Deus in mei animi ſecreta perduxit? Ergo hæc etiam ſacra mihi abſentem conjungant. Tu fidem, chariſſime, utrimque præſtabis. Admoniti ſacerdotes ut geminarent auſpicia, ſedulitate eximia circa templum omnia turbabant: Cumque res emanaſſet in populum, novo gratulantium clamore plenus aër præter volantes aliquot aves intercepto alarum officio exanimavit. Omnes plaudebant. Omnes erant bacchantium lætitiæ proximi: Cœtuque confuſo, nulla diſcrimina ordinum tanta gaudia meminerant.

Diis interim profecta dabantur: & cum hoſtiæ, quarum una vittati jecoris fuit, placuiſſent Haruſpici; thure accenſo Spōſi in fœdera nuptiarum ad aram ſubiere. Perpetratis deniq; ſacris, jam pompa vertebatur ad regiam, cum in templi veſtibulo Ane-

lo Aneroeſtus occurrit diſceſſurus, pallido vultu, & divinandi ſtimulis pleno. Nam meritum pectus numina inſederant. Igitur quaſſans emotum Deorum furoribus caput, Salvete, inquit, ó Reges, ô numinũ cura, exerciti hactenus fatis, nunc eorumdẽ clementia experturi nihil virtute jucũdius. Fœliciſſime ſenum, áh ne Diis exprobra, Meleander, iſtos annos inter bella ſcelusque tuorum civium conſumptos. Vivida ætas, anniſque adhuc plurimis ſufficetura, nihil publice, nihil domi timebit. Nunc in Africa videbis Hyaniſben, nunc in Sicilia illam excipies. Procul mala factionum, procul inſidiatorum atrocitas. Veſtrum ſenium, juventuſque Archombroti, reverentia & terrore ſubiget omnes: Hunc triumphantem felix pater de proximis Brutiis, Lucaniſque, & Epeiri littore aſpicies, hujus pignora in veſtris adoleſcent amplexibus, longam Principum ſeriem datura Siciliæ: Nec charior tibi gnata nũnc Galliæ deſtinata, quam quæ inde nurus adveniet. At vos ſæculi gemmæ, tu Poliarche, tuque Argenis, ne hîc fidei, hîc virtutum præmia, quæ certa vos manent, expectetis audire. Multa ignoro, multa ſilenda ſunt. Fata ipſa fœlicitatis partem in quam producti eſtis, Deos celant, ne illi vobis invideant. Pauca tamen de multis accipite. Qui vos amor hodie jungit, ad ſenium inviolatos dedu-

 cet.

cet. Non enim jurgia, non faſtidia, non ægrarum ſuſpicionum cura libabit. Proferetis imperii fines. Hinc vos Rhenus; hinc Oceanus victores aſpiciet. Timandræ inter nepotum cuneos exultantis imagines ſæpe pro Cybele bonus poſteritatis error accipiet. Gloriam veſtram, fortitudinem, nutus, ſuſpicient vicinæ late gentes: Non abnuent vinci, non regi. Si quo ibitis, ipſa vos ſalus feret. Quicquid optabitis, Dii voto prævenient. Ac ne fœlicitas mortem deſtituat; nox una feſſos ſenio exolvet, plura mox aſtra exhibitura mortalibus. Nec de fama dubitate. Hanc præſtabit æternam hiſtoriæ genius, quam in gẽtibus olim ſparſam, nulla vis, nulla ætas extinguet.

FINIS.

DISCVRSVS IN IO. BARCLAII ARGENIDEM:

Ad faciliorem nonnullorum, quæ inibi narrantur, intellectum.

Emere affirmare de altero periculosum est, propter occultas hominum voluntates; in quorum animis multas esse latebras, multos recessus, facile agnoscimus: sunt tamen, qui cum nihil æque sibi cordi esse videri velint, quam ut incogniti atque ex abdito fama sui perfruantur, noscitari nihilominus, atque in lucem protrahi, quam maxime cõcupiscant. Notatum id ab antiquis in Epicuro aliisque. Meo quidem judicio homines istiusmodi omnibus noscendos proponere si quis aggrediatur, vitio id ei verti aut esse fraudi neutiquã potest: omnino, si præter præsumtã (ut loqui amamus) voluntatem, boni quippiam ex tali facto aut jucundi, aut in publicum utile quod sit, speretur proventurum. Hæc, ut in aliis mul is se habere compertum est, ita & in hoc opere viri nunquam satis laudandi, Iohannis Barclaii, locum

quin

quin habeant, nullus dubito. Monent me cum alia multa, tum illud præcipue scribendi genus, quod auctori præ cæteris placuisse fere, qua scripsit omnia cumulate testantur. Liber adeoque hic ipse, nihil multis aperti habere visus, quam præfixum frontispicio Barclaii nomen, magno id quod dicimus auctoramento probat, ea cumprimis qua ad potentissimum Galliarum regem libro præfixa est auctoris epistola. Fidem utraque fecerint, ad indagandam curate Barclaii mentem, non tam opus esse Delio natatore, quam eorum, quæ sub involucris fabularum proferuntur, applicatione, quo illa, quæ ad exactæ historiæ fidem cogi nequeunt, applicentur i quæ verisimiliter adumbrare voluisse videri possit. Nec est quod objiciat quispiam, huic ipsi auctori scribendi apologetici necessitatem impositam, à quibusdam ausu nimium temerario locos Euphormionis nonnullos, quos similibus sub integumentis velari crediderant, enodare atque recludere aggressis; nihil id omnino aut nostro, de quo agimus instituto, aut ipsius Barclaii proposito, consentaneum habet. Fines atque argumenta utriusque libri vide. Satyrici scopus est totum orbem insonti violentia (verba sunt auctoris) accusare, plus in spem propriæ laudis, quam ignominiæ aliorum. ast hunc librum quaquaversum regii spiritus implent. nihil humile, nihil abjectum, præ-

clara

clara sunt omnia, summoque fastigio digna. Est ergo in Satyrico omnis generis rerum personarumque multiplex mistura, in Argenide vero unicum ac semper idem sibique constans occurrit, regni regisque non præceptis quam exemplis efficacior institutio. In abdita Satyrici penetraturo nomina peræque atque actiones eorum, quos auctor subinde operi suo argumentum esse voluit, perspecta esse decet, eas autem actiones, quas omnibus latere Barclaium voluisse manifesto constat, digito velut commonstrare, nonne Theonini dentis rabiem longe superet? At in hoc libro nihil tale, non hic anxia scrupulosave opus est investigatione, applicationi duntaxat suus est locus. Ea autem ipsa cum ex annalibus, aut ex iis quæ privato lucubro viri magni sibi compararunt, deque suis ac regni rebus ad posteros emanare passi sunt, petenda veniat, nulli, quod quidem ego videre possum, invidiæ subjacere aut malitiæ merito suspecta esse potest, Sunt ergo quæ hoc opere conti entur omnia trium generum. nempe quædam certa omnino atque indubia: eaque talia ut authoris mentem planam faciant, atque ad eorum, quæ porro dicuntur, cognitiones penitius inspecturo viam sternant: quædam etiam talia, ut qualiquali descriptione aut circumlocutione res alioquin notas, quibusque in exemplum uti amat, leviter tegant: quædam talia

talia ut ex compositione nominũ Græca aut Græcobarbara deprehendantur, sunt quædã ex adverso prorsus incerta, quædam denique inter utrumque media, quæ, si cum similibus nostri sæculi rebus casibusve comparentur, nec omnino incerta judicari valeant, neque pro certis tamen, ob multijugam istam rerum, personarum, locorum, circumstantiarumque varietatem, venditari. Certa atque indubia vel in transcursu designasse suffecerit. Incerta pro desperatis habenda. Quæ medii sint generis, complura sunt: ex his nobiliora quædam atque à vero minus abhorrentia strictim selegisse non pigebit, Inter certa agmen ducat, propositam esse auctori institutionem regis ac regni, sed Gallici potissimum. Huc præcepta spectant, huc exempla atque ipse consiliorum preceptorumque modus & ordo; in ea directus vitia, quibus speciatim præque cæteris obnoxius est regni Gallici status. Adde quod de facili idipsum quoque evincant epistola ad regem dedicatoria, & quæ sub Nicopompi persona auctor de suo instituto evulgat. Siciliæ nomine Galliæ regnum designari, monstrant illa quæ de regione ab adverso littore diffusa ac sæpe Siciliæ æmula libro tertio dicuntur: Angliam denotat, fidem facit id, quod dicitur de arcibus omnibus, præter unam, eversis: Londinensis ea est, quæ & totius Brittanniæ armamentarium. Regio sub

uno formidanda quondam, nunc segnitie vel patientia imperantium adeo in varios principes lapsa, ut dominio tota exciderit, (de qua libro tertio,) Germania est, auctori Mergania. Aquilium, Cæsarem esse, Hippophilum, Hispaniorum regem, Usinulcam, Calvinum, Hyperephanios, Calvini asseclas, (*Gallis* Hugenots,) *quæque cætera ejus sunt generis notius est quam ut dici debeat aut moneri. Derefici nomine Comes Palatinus venit: est inversio in literis, Dereficus, Fredericus: tum & fidem fecerit illud in oratione Dunalbii, quod pro dapibus quas in Aquilii mensam ferre oportuit, pæne sustulit & penum & mensam, sunt autem Palatini comites imperii Dapiferi. Peranhylæũ ex compositione nominis, Transsylvaniæ Principem Bethlehemũ Caberem denotare, constat ex* πέρα *vel* πέραν, ultra, trans, *&* ὕλη, silva. *quod & firmat id quod inibi dicitur, quod alterum ex Aquilii regnis ambierit. Sed infinitum sit, omnes, qui ex notatione nominis agnosci possint, percensere: cæ per se patent, aut quatenus lectorẽ fugiunt, eo quod non usquequaq; in hac Græcorum nominũ compositione felix fuisse Barclaius deprehenditur, satius est omitti. Lydii conjuges, Conchinum Conchini Marchionem Anchoritanum cum uxore Eleonora Galligaiæ denotant. erant patri a Thusci, hinc Lydii dicuntur, à Thereno regis Lydi filio, qui primus in illas oras coloniã deduxit. Alterũ par conjugum*

conjugum ex Phrygia, Sommersetum comitem uxoremque ipsius notat, ob veneficii crimen carceri mancipatos: est ea nostri temporis historia satis nota. Ibburranes, cardinalis est Barberinus, hac auctor dum scriberet, Avenionensi in urbe legatus Pontificius: ipse nunc Pontifex Romanus, Vrbanus octavus dictus. argumento est id; quod libro primo, ubi de Ibburrane sermo est, dicitur, non sine præsagio majores suæ stirpis symbolum apes fecisse, (Lugduni Gallorum inscriptio portæ Aulæ Archiepiscopalis habet insignia Vrbani VIII Papæ & hos versus:

Sugite nectareo madidantia lilia rore,
Delicias pacis sugite pacis aves.
Sinite pacificis volucres in floribus: Orbem
Nam condire suo lilia melle queunt.]

ex quibus pro merito ac temporibus nec aculeos nec suavitatem desideres, quo & alludentes quidam, eum rebus Gallicis plus æquo addictum fore suspicati, hoc in vulgus sparsere distichon.

Mella dabit Francis, Hispanis spicula figet,
Spicula sed figens & vita & melle carebit.

Sed quid multis hæc operose deduco? inversis literis Ibburranes, Barberinus est, quod qui in Derefici & Ibburranis nomine videbit concurrere, sciet & in aliis illud observandum, multaque quæ antea obscura

obscura forsitan sunt visa, eo modo explicari atque enodari posse considerabit. Per procerum primum in aula Hippophili post exhaustum immensæ potentiæ cursum ad purpuratum sacerdotium confugientem tanquam ad aram, intelligit Franciscum Gomesium Sanctivallem Lermæ ducem. Is ex mercatore subito à rege inter magnates (Hispanis Grandes d'Espania *) habitus, ad id fastigii se subvectum vidit, ut non nisi cadendo posset descendere; exinde Roderici Calderonis supplicio quia capiti suo impenderet, edoctus, devexa in senium ætate, quo se imminenti pœnæ subduceret, aula relicta, Romam migravit: à Pontifice mox in Cardinalium adlectus ordinem. Per Cleobulum designari Villaregium, clare satis ex toto sermonis inter Timonidem & Meleandrum contextu (extat is libro quinto) perspicere est. quandoquidem vero multoties utramque in hoc libro Cleobulus paginam facit, plura curatius nosse si quis desiderat, sciet, illa tam ex iis quæ de vita ac moribus Villaregii edidit Petrus Matthæus Historiographus Gallus, quam ex ipsius Villaregii commentariis, peti posse, quæ singula examussim perquirere aut recensere, nec vacat, nec instituti est nostri. Atque hæc de iis quæ certa sunt atque indubia, dicta sufficiant. Plura his ipsis attexere facile poterit quicunque auctorem nostrum pensiculatius legere instituerit. De incertis, quid primum, quid ultimo dicam? imo quia omnino? nisi hoc unum, esse ea longe plurima, quin & hoc addam, in tanto lætorum tristiumque inter-*

tercursu nec aliter fieri potuisse. Videmus, ea passim; ac fere nusquam non, admirabili artificio misceri. Et sane, cum id auctori propositum fuisse satis appareat, ut suspensus nec unquam solido subsistens lectoris animus quam suavissime falleretur; qui perpetua serie coeptæ narrationis filum decurrit; necesse fuit, ex impossibili multa illum trahere, quam tamen fieri possit maxima possibilium veroque similium cum his ipsis conjunctione, quo ne tenue mendacium & ad primum obtutum pellucens fastidium legenti oggerat, & nauseam, vel ab ipso statim initio. His ergo omissis partim, partim reservatis, superat, ut videamus, quænam sint illa quæ generis medii esse diximus, in confinio veri ac falsi, certi ac minus certi constituta. Iterato dictum est propositum Barclaio fuisse hoc libello ad mare regis regnique institutionem, exemplis præceptisque nobilem. Præcepta dictum est ad Gallici regni statum collimare, de exemplis aspiciendum. Si præfixam libro epistolam, si, cujus jam ante facta mentio, Nicopompi consilium inspicimus, evidens est, & exempla maximam partem ne dicam omnia, ex ipso potissimum Galliæ regno depromta. Si & orationem Cleobuli ad Melandrum, ubi de premendis rebellibus ait attendimus, facile quivis deprehendat propositum auctori fuisse, exemplis uti recentibus. Sed penitius inspicienti scrupulum moveat, quod, cum præcepta regem ipsum partim spectent, commonstratura scilicet ecquis firmandæ auctoritati regiæ medius sit optimus, partim circa regni ipsius conservationem

nem versentur, cumque exempla principem maxime praeceptorum partem respiciant, ea autem pars potissimum ob oculos ponat quid Principum segnities peccarit, quid audacia, scrupulum, inquam moveat, quaenam illa sint exempla tam recentia & à turbis sub te (Meleandro nempe) & patre tuo (verba sunt Cleobuli dicto loco) petita. si ea quae sub regibus, Francisco secundo Carolo nono Henrico tertio, praecipue stante sacro foedere. (Gallis la Sainte Ligue,) *in Gallia accidere, cum iis componere instituamus multa non defiteor inter se convenientissima invenerimus. sed nec pauciora quae discrepent Quid verbis opus? Ipse fatetur auctor, tam erraturum qui omnia, quam qui nihil ad histori. veritatem sit exacturus hanc narrationem. Exemplis res fiet clarior. Age, videamus, quis Meleander, Argenis Poliarchus, Archombrotus, Radirobanes, Hyanisbe Timandra, Britomandes, Aneroestus, totidem reges, reginae, regum liberi. Quae praecipuorum hujus libri nominum circumfertur explicatio, Meleandri nomen* Henrico *tertio assignat, idque, quantum quidem multa fidem faciunt, non omnino male, sed cui tamen dissonum sit illud, quod dicitur, sub initio imperii Meleandro cuncta fuisse pacata, cum ex adverso tota Neustria, ager Delphinas, & Vivariensis, seu Velaunus, aliique Galliae tractus, bello flagrarent intestino, pax sequestra in Pictonibus aegre coalesceret, mox ipsa acriori bello mutata quin & regem sub primum è Sarmatia in Galliam adventum in subditos suos bellum conflat decre-*

 cre-

creviſſe. Britomandæ nulla hactenus, quod vidi, perſona adſignatur, cujus tamen indolem, ac regni ſub ipſo rege fortunam deſcriptam qui videt omnino eandem illam eſſe quæ Meleandri facile agnoſcet. Quod me movet, ut credam, tam Meleandri quam Britomandæ nomine regem proponi arduis regni negotiis imparem, nec tam faciendo quam tolerando injurias noxium, atque omnium conſenſu, niſi imperaſſet, imperii capacem. Sed nec abs re futurum eſt, ubi ad exemplorum applicationem erit deventum in Meleandro Henrici tertii nomen ſervaſſe. In Argenide regni Gallici ſtatum adumbrari quidam putant ſed nec hoc uſquequaque proceſſerit ut ex hiſtoriæ iſtorum temporum lectione ſatis apparet. Utique regnum Galliæ à ſtatu regni Gallici diſcindere atque ſeparare nihil attinet. Tum quoque ſi Poliarchi nomine Henricus quartus Franciæ rex veniat ſi ſub Archombroti nomine deſignetur idem ille Henricus, quæ quorundam eſt opinio, Bearnani etiamnum princeps. unde illi corrivales, & eandem Argenidem depereuntes? quam nec poſſidere ſimul & ab ea amari, nec ambire ſimul eique exoſum eſſe, promtum non eſt uni eidemque homini. Satius videtur, ſi deficientem in Meleandro Valeſiorum ſtirpem Argenis notet: aut etiam alterum ab rege locum, eodem tempore à tribus æmulis, Navarro, Alenſſonio, & Guiſio callide petitum ſingulisque eorum, qua à rege, qua à regina, promiſſum, quo tamen nemo ex illis potitus; unde larga inter illos odiorum enata ſeges,

ges, quam posteriorem conjecturam, non leviter Annalium fides corroborare mihi semper visa est. Poliarcho & Archombroto si ea, quæ diximus, attribuenda sit persona: tot absurda, ἀσύστατα, & prorsus nihil ad rem pertinentia, se oggerent passim toto hoc libro, ut nec finem nec modum eorum reperire in proclivi sit. quale est illud, ut alia omittam omnia, quod in ipso limine libri devocato à Timoclea in auxilium Poliarchi Archombroto dicitur, deque arcta illa animorum conjunctione, quæ ex illorum colloquio mutuoque aspectu enata proponitur. Existimem, in Poliarcho acrem strenuum, cordatumque regem exhiberi, gratâ virtutum regiarum heroicarumque Henrici quarti recordatione quæ & ipsa, quantisper ille regi Franciæ subditus fuit, quam spem facerent, quantumque enitescerent, in Archombroto describitur, quem nascendi sorte ad regalem purpuram subvectum voluntas animique motus Meleandro ad tempus subjecisse proponitur. Radirobanem esse Hispaniæ regem volunt: idne per omnia ejus personæ conveniat ambigo. sed, cum non detur cuncta in hoc scripto ad historicam fidem cogere haud gravatim crediderim in animo fuisse auctori per Radirobanem Hispaniarum regem denotare. in quo pulchre quamplurima conspirare video. Qualia sunt auxilia Meleandro lata quo mihi illæ designari videntur literæ, quæ anno CIↃIↃLIX ad Franciscum Galliarum regem Philippus Hispaniarum rex dedit; quibus sororis sui res sibi perinde ac suas commendatas esse, ejusque regni tute-

 tute-

tutelam propenso animo suscipere, & adversus eos, qui regi parere detrectarent, opes, arma, ac potentiam omnem expedire, paratum se testatur; ita ut se acerrimum regiæ majestatis vindicem & severum temeritatis ac audaciæ illorum castigatorem sint experturi. Prodita Radirobani Argenis in Selenissa, quid aliud quam Reginæ matris Philippi nomine atque autoritate suam communire volentis noxia nec ferenda Gallicæ genti consilia notat? Certe, Meleandri cum Radirobane inimicitiæ manifesto ea tangunt, quæ turbando inque partes scindendo invadendoque Galliæ regno per administros suos Philippum, stante sacro fœdere, cujus pars potior, imo spiritus prope vitalis erat, fecisse constat. Debellatus Radirobanes in Africa Hyanisbes regnum invadere cum vellet notabilem stragem stupendæ portentosæque Hispaniæ classis denotat, qua dissipata perditaque nihil postmodum atrox aut magnum nec adversum Gallos Anglosve designare sustinuit, sed infractus viribus recolligere sese & ad pacem totus converti cœpit, insuper habitis tot auri myriadibus quas ad committendos inter se Gallos in eum diem frustra profuderat. Ex iis quoque videre est, per Hyanisben non reginam Margaridem, Henrici tertii sororem, uxorem Henrici quarti & ab eo repudiatam, intelligi, sed Elisabetham Angliæ reginam quod & satis evincit pronus ille Hyanisbes in Poliarchum favor, aliaque multa quæ latius in lectione hujus libri occurrunt. Timandram siquis Ianam Albretiam Henrici quarti matrem dixerit, forsitan non erraverit.

rit. Fidem facit quod Britomandæ filio nupta dicitur, cui nomen & ipsi Britomandes. pater nempe Henrici quarti Antonius Borbonius idem quoque Antonii filius. Similiter fidem facit, quod non in aula materna sed apud agrestes atque in agris educatus fertur. Ut & illud Timandræ votum. ut crescat, avo quam patri similior nempe avo materno Henrico Albretio, qui mollitiem filiæ generoque in educendo filio exprobrans, eum in aspero ac confragoso Becrnani agri tractu duriter parceque educavit, capite ac pedibus nudis per medias nives incedere famem sitimque, æstatem atque hiemem iuxta ferre à teneris edocuit, inde corpus illi vegetum duratumque & nullis laboribus edomabile contigit, Deo, ut videtur iam tunc hunc Principem sibi astruente immanibus periculis superandis immensisque exantlandis laboribus parem, imo superiorem semper. Ea quæ porro de raptu Astioristæ, veneficio Commindorigis, aliisque id genus narrantur, ficta credibile est esse, ei quem dixi, fini, nempe implendo vanis terroribus lectoris animo, quem noster auctor dum tre per extensum funem posse videtur, modo Thebis miserum, modo ponit Athenis. Nisi forsitan, quæ de Astioriste raptu dicuntur, ea respiciant quæ mense Septembri anno CIↃ IↃ LVIII *literis ad regem Bergeraco datis conquesta est Navarræ regina Cardinali Lotharingo propositum fuisse filium suum maternis è complexibus abripere Aut quod paulo ante, Navarrenæ reginæ discessu detectum fuisse narratur Nemorosii ducis consilium, ducem Aurelianensem in*

 Lotha-

Lotharingiam abducendi. qua quidem de causa Nemorosius fuga saluti suæ consuluisse, nec ante reversus fertur quam accensis undecumque ac flagrantibus civilibus bellis In quibus cum laborare Annalium fides videatur, aut potius silentio rem totam involvere velle neque nobis certi quippiam compertum esse potest. In Anaroesto rege e usque historia, crediderim, per varias ambages adumbrari ut Henricus ab avita paternaque religione primitus ad Romanam secesserit, utque sui exinde iuris factus ad reformatam postliminio sit reversus, utque denique reformata religione eiurata catholicæ se totum emancipavit, potitus nimirum amplissimo Galliæ regno, quo facto, ab excommunicatione, cujus fulmen in caput ipsius juxta ac Condæi Principis Sixtus Quintus anno CIↃ IↃ LXXXV *vibraverat liberari, in gremium ecclesiæ recipi, Christianissimi nomine ac primi ecclesiæ filii decorari, & benedictionem apostolicam à Clemente Octavo (qui fortean in hac scena Anaroestus) accipere promeruit. Hæc sunt quæ circa regales personas certa incertaque videntur. De cæteris idem est iudicium, sive principes illi fuerint sive principum assecla aut ministri. Et quidem primo Lycogenem quod attinet, non unam in hac orchestra personam videtur sustinere. Fateor, quod lib. 1. Lycogenes describitur priscis regibus, suæ gentis authoribus, ferox satis aperte tangere ducem Guisiæ, vel regnante Henrico secundo indignari ausum, à Capeto ereptum posteris Caroli magni Franciæ Regnum, à quibus stirpem suam ipse ducat. Sed tam varia*

tamque multiplicia occurrunt, quæ manifestè evincant, ea, quæ de Lycogene prædicantur, in solum Guisiæ ducem cadere non posse, ut vero similius fiat in Lycogene totam Lotharingicam familiam ejusque molimina denotari; cum & tota illa gens Caroli Magni (quo jure, monstratum sæpius) posteros stirpis suæ auctores jactitet. Cumque, utut suam quisque privatim in consilio fortunam adhibuerit, in eo omnes convenerint, ut, deficiente Valesiorum stirpe, Borbonia gente à regni successione exclusa, auctoritatem suam, ac nominis imperiique magnitudinem, non sartam modo tectamque tueri, sed & in futurum stabilire firmareque, & de die in diem ulterius promovere possent; ac verbo ut absolvam, eo rem deducere, ut neque parem propter se, neque superiorem supra se quempiam agnoscere cogerentur, enixissime cupiebant. Ergo quæ passim occurrunt Menocriti, Eristhenis, Oloodemi, Acegoræ, Anaximandri, cæterorumque nomina, Lotharingiæ ducem, Guisium, Vaudimontii comitem, Retii Mareschallum, Mainium Chaligneci comitem, Elbovii ducem, Ginuillæ principem, ac Pontanum marchionem, designaverint. In singulos ex iis quæ dicta sint directaque, ubi ad examinandas discutiendasque factorum cirumstantias perventum fuerit, erit fortasse dispiciendi locus. Commindorigem, Allobrogum ducem referre, quædam faciunt ut credam, quædam in diversum trahunt. Utut est, accessit ipse trophæis magni Henrici, quando pedibus Centauri calcatum diadema regium O O R T V N E vana indigna-

dignaque Gallico nomini jactatione præ se tulerat. Eundem ille Centaurum OPORTVNIVS *sub Herculea clava ingemuisse & vidit & indoluit. Altumque suppresso luctu, multum victori sese debere, profiteri coactus est: quod, sua contentus recuperare, nihil præter injuriæ licentiam victo debellatoque & tantum non perdito eripuisset. Cætera quæ supersunt nomina, Gelanori, Arsida, Eurimedis, Gobrya, Fraxeta, Antenorii, Timonidis, aliorumque, Turennii marchionem, exinde ducem Bullonium, Bironii Mareschallum, Harlæum Sanciaci, domum Albigniacam, aliosque, quos in utraque fortuna, maximeque quo tempore bello debitum sibi regnum asserere vindicareque cogebatur. Henricus magnus fidissimos expertus est, demonstrare putem. quam in rem multa suppetunt argumenta, quæ percensere operosum nimis fuerit: ea tamen nosse sicui libido est, passim tam in Albigniaci historia quam Villaregii commentariis inveniat. Atque hæc quoque de personarum nominibus obiter monstrasse sufficiat. Superest ut & ea breviter inspiciamus, quæ ex factis rerumque circumstantiis sunt nobiliora, & ad regni Gallici statum resque in isto regno gestas respicere, & ad illas applicari posse videntur. Monui aliquoties, authorem non sub historiæ religione narrationem hanc instituisse, de qua tantum ipse prædicat tam erraturum qui omnia in hac scriptione quam qui nihil ad gestarum rerum veritatem sit exacturus. Indubium ergo esto, etiam in una eademque persona non unam neque ejusdem temporis historiam multotiens occurrere;* idque

idque propter nec statim pro male applicito haberi posse, simulatque quippiam oblatum fuerit diversi, & ab eo de quo narratur alieni, modo tamen major meliorque pars non omnino male cohareat. Potissima eorum quæ ad historiæ veritatem instituta sint, ea esse existimem quæ de Melandro & Lycogene, de Poliarcho, Radirobane, & Archombroto narrantur. In Meleandro (cujus sub nomine Henricum tertium designari supra à me dictum est) inter cætera id notandum est, eam indolem, quam Meleandro attribuit Barclaius, & ab omnibus historicis qui de rebus Gallicis scripsere, Henrico tertio attribui: Vt & ea quæ de Lycogene prædicantur, pulchre & examussim omnia in Guisium quadrare, ægreque admodum quid ab eo diversi in annalium monumentis reperiri. Inter res ab utroque gestas, ad eas potissimum collimare auctorem, facile videre est. quæ ab excessu Caroli noni evenere iis omissis aut leviter commonstratis quæ ad Francisci Carolique tempora referri possent: ita uti nec ea tangat, quæ ab Henrico tertio gesta sunt, cum Andii ducis aut regii fratris noscendus agnomine, fraternis sub auspiciis bellum gereret. Quæ de remissione animi ac mollitie regis Meleandri dicuntur, gemina sunt. nempe, quibus ipse in voluptates profusus, plus æquo masculam sibimet ipsi virtutem, quam Iarnacensi Bassaceno & Montconturiano præliis testatam fecerat, expectoravit. simulque & hoc, (in quo peccatum largius,) quod nullas consilio fere sortitus amicitias, impetu eas excoluerit & immodicis largitionibus: quod

quin

quum in ipsum insurgendi principem causam dederit, vix est dubium. Erat ea Espernonii, aliorumque quos arctiore rex complexus videbatur favore, animi impotentia fastusque, ut omnibus graves essent invisique. Hinc surdæ primum voces querelæque populi enatæ. Accessere graviores aliæ, nec ultra tacitæ, virorum principum ac magnatum. qui de suo decedere, quod tum cumulate novum istis hominibus accederet, satis habebant perspectum. Ex querelis mox aversus à Rege animus: inde odium ac contemptus denique illius, quem aliorum libidinibus obnoxium, ac regi proinde quam regere aptiorem animadverterent, & invite defrici posse indies addiscerent, ortum duxere. Ipse igitur, cum misere ærarium exhauriret, pecuniasque publicis usibus destinatas in nescio quæ ludicra nullo delectu profundit, non suis modo, suorumq. e intimis, sed & exteris, defricatus esse cæpit. Helvetii (gens rudis, & ficum ficum, scapham scapham appellare solita) debita sibi stipendia annumerari cum postularent, atque à quæstore regio nihil aliud referrent, quam exhaustum esse ærarium, nec pecuniam ad manum suppetere, regessisse dicuntur, difficile ad fidem esse, regi, tam immensas opes in luxum & nocturnas choreas indies impendenti, pecuniam deesse unde ad regni regisque tutelam conscripti milites justa consequerentur stipendia. Ob hæc atque his similia factum, ut Espernonius, cum sui, animadverso communi omnium odio, serio ad animum revocare instituerit, quam non sit firma potentia non sua vi nixa. Præfecturas

igitur

igitur ipse, arceisque, communiendi sese munimenta, à rege exambire; Rex contra nihil negare ius adesque, quos à consiliis habebat, nimios in Espernonium favores ipsi ob oculos ponentibus, regerere, stare sibi sententiam, ad id fastigii Espernonium subvehere, ut, si vel ipse postmodum quam maxime vellet ita subvectum deprimere, magnitudinemve illius quo is modo accidere ne id quidem ipse posset. Tam pertinax ille regis in novos homines favor, genti Lotharingicæ nova moliendi, inque spes, quas jam tum ab accessu Francisci primi male conceptas vario exinde successu fovebant, assurgendi denuo occasionem præbuit. Franciscus secundus decimo & sexto ætatis anno, Carolus nonus undecimo regni Gallici sceptris fuerant admoti. hinc illis despecta in pueris regibus ætas, primum ad se extollendos incitamentum. Caroli exinde regnum plurimum exosum; Alenconii ea animi impotentia ut nec insigniter bene maleve designare posset quippiam; reginæ matris vecordia & effrænis ambitio; Principum (quos sanguinis vocant) inter se dissidia in causa religionis. quorum & ipsi minorennes quamplurimi nemo omnium satis firmis enixus statuminibus latum aperuere campum, ægre diu multumque pressa consilia in publicum promendi exequendique. Sed nihil adeo illorum cœpta promovit quam fatalis illa atque insuperabilis animi mollities regis Henrici, cujus nomine Meleandrum suum Barclaius inculpat. Illum ergo certatim Guisii eorumque asseclæ Sardanapalum appellare, revocata Chilperici obigna-

viam

naviam regno pulsi populo memoria. Eum ob segnitiem, animique vel infra sexum femineum depressi torporem, gravis ac tot negotiis molesti regii nominis mensuram implere non posse. Vel Carolum regem, ipso cum mortalitatem poneret momento, hoc quoque nomine gavisum, quod nulla relicta prole decederet: virum requirere regnum Galliæ tot motibus iam concussum, atque à strenuo homine excitandum. Hinc famosi libelli passim in vulgus sparsi, atroces in regem, cuius nomini insignibusque propalam illusum; in tantum, ut, cum Henricus pro insignibus, quo Gallico sceptro & Poloniæ regnum accessisse indicaret, duabus uteretur coronis cum hac epigraphe, MANET ALTERA COELO. *male feriati homines pro* COELO CLAVSTRO *reposuerint. Ipsa adeoque Aumaliæ ducissa, Guisii soror eo vecordiæ prolapsa est, ut, esse sibi novaculam radendæ concinnandæque in monachalem coronam regis cæsariei, esse manus isti operi non inidoneas multis inaudientibus, dicere non erubuerit. Evilueret apud omnes auctoritas regis, ex asse in Guisios domumque Lotharingicam translata. quod & ipsum facilitati regiæ imputandum erat. Guisiis quippe, dum facunde regni fortunam apud populum miserantur & sperni sese præteririque conqueruntur, leniendæ invidiæ, &, ne omnia novis, quos, ut dixi, propiore benevolentia prosequebatur, hominibus elargiri videretur, rex multo maxima jam contulerat. Guisius magni Franciæ magistri dignitatem obtibat, & Cathalaunico tractui à rege præfectus erat:*

Mer-

Mercurius Armoricis, Maynius Narbonensi, Elbovius Pictonibus, omnes denique ex illa gente aut toti provinciæ, aut urbibus aliquot insignioribus, erant præpositi. Quin nec inter hos limites restricta conclusaque mansit regia in ipsos liberalitas Guisio nempe in exercitus omnes primum à rege imperium, suppresso Comitis stabuli nomine ac titulo, cujus tamen in ipsum potestas auctoritasque tota, concesserat. Maynio exercitus datus, in Galloliguriam ac Narbonensem agrum deducendus; additis insuper promissis, secretis illis ac manu regia firmatis, neminem ad ullam omnino dignitatem functionemque iis in locis, quorum præfectura Maynio demandata erat, ab rege promotum iri, qui Maynio displiceret, quemque non adeo ipse Maynius speciatim regi commendasset. Nemorosio Gallia Lugdunensis obtigit præfectura. Pinaco Lugdunensium archiepiscopo purpurei galeri Roma petitus honos, ac regni sigillorum oblata custodia. Unde apparet quàm vere à à Barclaio Oloodemus, Menocritus, aliique, provinciarum dicantur rectores ut & hoc, quod Eristheni summam ærarii Meleandrum contulisse dicit Certum est, bellis sub Carolo civilibus, & Guisiis, exprobratum ab adversa parte, XL jam annos integros summam penes eos fuisse ærarii, nec ullam unquam administrationis ab ipsis redditam rationem. Sed nec minus certum, Guisios, splendore ducentis ad se cuncta pecuniæ illectos in ea retinenda admodum semper fuisse studiosos, nec alios unquam, quam ex illa gente homines, aut ab illa gente qui dependerent

rent

rent, ærario admotos. Simul etiam apparet, quam cordata neque minus vera sit illa Cleobuli de vitiis regis regnique deque reformando regni statu ad Meleandrum oratio: & ex his, quæ dixi eorumq; similibus facile videre est, quo spectet pars illa prior, quam auctori propositam esse monuimus; demonstrandi nempe, quid regum peccaverit indulgentia. Reliquum est, ut & de audacia nonnulla videamus; quandoquidem & illa non exiguum est hujus narrationis argumentum. Quibus artibus suppressa dicitur à Lycogene Meleandri auctoritas, ea commode, si non omnia, saltem complurima, ad Guisios gentemque Lotharingicam, eaque quæ in Henricum tertium designare ausi sunt, facile quivis referet. Operæ pretium erit non-nulla ex his attigisse. Duo potissimum sunt in Guisio, partibusque Guisianis, quas sub nomine Lycogenis adumbratas diximus, consideranda. Nimirum, ea quæ à majoribus derivata & tanquam de manu in manum tradita habebat, simulque alia illa quæ ex semetipso (quandoquidem & summis rarisque virtutibus insignis fuisse dicitur) nec aliunde petenda, in omnes occasiones probe excolere atque exornare noverat summus simulandi & oggerentes sese occasiones arripiendi artifex. Proponit Lycogenem Barclaius priscis ferocem regibus suæ gentis auctoribus, atque ex eo nunquam secundi gradus satis patientem. Iam & ante commonstratum, gentem Lotharingicam pro Caroli magni posteris haberi velle. Hoc ergo ipsis fundamentum maximum, quo subnixi, rebus jam an-

tea artifi iose turbatis, & ad mutationem spectantibus, ad Papam sacrumque consistorium scri ere instituerunt. Va'esi run. gentem, quæ per Hugonis Capeti scelera regno adrepserit, jamjam deficere eam ipsam non alios fere principes, quam aut hebetes secordesque, aut hæreticos eorum quefau ores, orbi Christiano dedisse Posteros vero Caroli magni debito non modo sceptro excidisse sed contemni præ reliquis ac viles haberi, cum tamen illi nec ad tuendam maiorum religionem Zelo quem omnibus modis vel præsentaneo vitæ fortunarumque periculo probare parati sint, nec in patr am fide nulli mortalium sint secundi. eaque propter sperare sese atque enixe pet re ut, quæ servandæ, stabiliendæ, pro agandæque majorum religionis causa parati sint pr no favore Pontifex & sacer ordo pro equantur Hoc modo pertracto in partes suas pontifi e ac rege Hispaniarum insuper id unice agente ne quietus rerum in Gallia status bellum in regna sibi subjecta derivaret commodum Guisiis accidit quod, alienatis omnium à rege studiis, iis, qui habentur catholici, injectum viderent conscientiæ vinculum, vel per se ad ea quæ moliantur felici eventu terminanda suffecturum. nihil enim prius Catholicu fore quam adversum h reti os & avitæ religionis perturbatores arma expedie tes sequi tutarique. Unum bstabat, quod ex ip e non hæreticos modo cane pe us & angu- oderat sed & ipse vel ad superstitionem esset religiosus. Scena ergo mutanda fuit, & quæ directe in regem intendi machina non poterat, oblique dirigenda.

merenda. Petitur ergo per Poliarchi latus Meleander, peiora quam quæ vel timeri poterant in hoc aspellendo experturus. Rex ipse religiosissimus cum esset danda erat opera, ut nequid ab ejus excessu ma orum religio de rimenti caperet. Arcendus ergo à regni Gallici sceptro erat rex Navarræ, eique communi Ordinum regni decreto sufficiendus alter qui à Catholicorum staret partibus. Talem Borbonii nullum habebant præter unum Cardinalem Borbonium, am capularem & ætate confectum, Hunc ipsum regi ætate vegeto nec despera a regina fæcunditate successorem designare, omnibus merito ridiculum videbatur: diu tamen multumque Guisiorum id fæderatorumque parti obtentui sumtum, ne speciosio religionis prætextui usquam deessent. Eo vita functo, nullus extincta Valesiorum stirpe potior videri poterat, quam domus Lotharingica, Carolovigniis per masculos idque linea recta descendentes innexa Illud ipsum etsi piaculare erat, rege vivo ac vidente de successore consilia capere &, si vetera recentiaque historiarum monumenta respicimus, nulli unquam impune cœptum: præclarus tamen ille religionis obtextus ex nefasto sceleratoque pium justumque reddidit. Accessit armorum pro defendanda religione (si diis placet) sumendorum imposita necessitas. Sed cum primis illa Henrici regis animi demissio ac mollities. Sustinuit nimirum ille, quo furiosæ insanitæque fæderatorum libidini faceret satis. Passus est non modo successorem sibi designari sed & illum quem nasci edi sors regnique leges ad imperium vocabant,

bant, excludi ipsúmque ut hæreticum relapsum excommunicatumque damnari & à successione in regnum excludi. Aquitaniæ præfectura spoliari, ac breviter ad ulla omnino obeunda munia dignitatésque incapacem atque idoneum declarari Id communi ecclesiastici ordinis ita sancitum firmatumque decreto, Eburodinensis, ac Vocatensis, Episcopi cum Abbate Citariensi ad deputatos nobilium ac tertiæ, ut vocant, partis, retulere. Tria itaque hic videre est Guisiorum consilia, aut Regni, Valesiis emortuis, ad Caroli magni posteros, id est, ad gentem Lotharingicam. postliminio deducendi: aut per ignaviam regis se suósque firmandi. ut bellorum pacisque ac totius adeo regni moderatores & arbitri quas a nemine leges accipere velint, omnino præscribant, aut denique seclusô ejectoque Navarræ rege, si totum regnum occupare sibique servare nequeant, partem quam possint maximam sibi asserendi. Posteriori specimen instituti in Lugdunensi provincia Nemorosius edidit, irrito licet conatu in Armorico Mercurius, Maynius in Pheris, (Galliæ Belgicæ id oppidum) Hispano uxta ac Allobrogi tentata Massilia. aliæque urbes quæ tractu Verbinensi postliminio ad regem regnumque Francicum accessere. Vim insidias cuniculos in Meleandrum non uno in loco nec uno modo auctor noster explicat: utque creverint indies & ab ipsis scelestibus vireis animósque desumserint docet, quoad usque Meleander alienis vitiis ad suæ virtutes i ... fuit. Eo ventum est, ut Guisii. cum tam in ipsis nihil

 præ-

præter unam obsequii gloriam superaret, nullis principis sui auspiciis, nullo jussu prævio, cum peregrinis exterisque sociare consilia, fœdera in caput regis inire, pacem publicis edictis sanctitam auctoritate propria infringere, aliaque id genus infanda, nec ulli omnino, ne dicam regi Gallorum, toleranda, moliri ausi sint cumque ad omnia perpetua oblivione abolenda paratum sese fore demonstrasset rex clementissimus, perrexere nihilominus ipsi in damnato proposito, nec à male feriatis cœptibus remisere quippiam quoad usque disruptis altæ nimium nimisque diuturnæ patientiæ retinaculis Henricus tertius ultore ferro spes eorum improbas nimiumque se protollentes vel sub ipso Ordinum regni aspectu intercidit evertitque Huc spectant illa qu de extremo Oloodemi & Eristhenis supplicio auctor narrat Poliarchus, læsæ majestatis reus rex Navarræ fuerit: id ex odio Guisianorum in Navarræ regem, eque iis quæ de Lycogene eiusque asseclis memorantur, satis liquido proponitur. Illud memorabile est quod libro secundo narratur de litteris a Lycogene ad Poliarchum scriptis, quibus ipse Poliarchum summi beneficii sibi debitorem facere nititur; nempe servatæ vitæ à veneficiis Meleandri quibus armillam intinxisse, munerique ad Poliarchum destinasse auctor noster ait Quod si applicare voluerimus nihil aliud esse potest, quam quod ipse Guisiæ dux licet omnia sursum ac deorsum versaret, quo regem Navarræ à regni successione arceret, eo non obstante, secretis consiliis amicitiam regis appetere compertus sit, oblato in va-

in vadimonium filio suo: promisso insuper, si regi ita videatur, sese comitatum septendecim ex sua gente Principibus viris, vel ad Ligeris ripam ei obviam venire, paratum quo ipsum in urbem regiam atque regale solium deducat Poliarchi personam, non regem modo Navarræ sed & Espernonii ducem designare, verisimile fuerit illorum temporum historiam legenti. Nempe in hunc unum maxime post Navarræ Regem Guisianorum atque omnium qui quot sacro fœderi nomen dederant rabies desæviit. Fuere inter cætera Ducis Guisii ac fœderatorum postulata ut Espernonio eiusque fratri Valetta regno Galliæ interdiceretur damnato rerum ab ipsis gestarum memoria. Quæ postulata non Guisii modo fœderatorumque fuere sed & eorum quos sibi amicos propitiosque rex habebat atque hoc est quod innuit ille Poliarchi in legatos Lycogenis incursus, ipsæ legatorum querelæ quas & multi qui a partibus Meleandri starent acerbissimo questu impleverunt. Illud scimus, Regis ad illa postulata responsum quo æquum se bonumq Principem profitebatur eumque sese demonstraturum asserebat ut in Espernonis animadvertere possent, sibi publicam regni utilitatem privatis commodis ac rebus quibuslibet denique priorem esse non modo fœderatis suisque non placuisse, sed & acerrimum cœpti rebellionis & a rege defectionis incentivum fuisse. Accessit, quod in tractu Aquitano cum Navarro, jussu regis, Espernonius consilia & sermones sociasse diceretur quod ipsum tanquam grande nefas vel reginæ Dux Maynius exprobrare ausus

 fuit.

fuit. Atque huc spectant illa quæ de querelis Lycogenis in Meleandrum libro secundo statim ab initio habentur. Legatos Lycogenis ut ignavos imbellesque à militibus derisos, eorumque non obscurum in Poliarchum favorem; hoc velle putem, quod per fratrem suum adversus Navarræ Regem Guisius in Aquitania bellum gerendum curaverat: ubi magnarum rerum nihil ab ipso gestum, quam quod gloriosius atque illustrius regis Navarræ nomen reddiderit, non sine maxima nominis sui diminutione & infamia: quam velaturus, Matignonii Mareschallum, regis in Aquitania legatum, sibique in gerendo bello socium proditionis reum peragere conatus est, tamquidem id subdole, ut non modo communicata ab ipso consilia cum hæreticis quæreretur, sed & argentum persolvendis stipendiis, victum alendis militibus instrumenta bellica, aliaque necessaria, tam parce suppeditata ut omnes bene gerendarum rerum occasiones è manibus exciderint Quo forsan spectent illa Meleandri libro 1. ita legatos fidem ipsius appellasse, ut pene criminarentur. Neque enim tacite Maynius coram multis præ se tulerat, Hugenotas non alium unquam sibi amiciorem ipso Rege expertos Consilium illud Optimatum, victo in Gelois campis Lycogene inclamantium, fœderibus opus esse, & validam populi partem Lycogeni consensisse, atque occupandum esse tempus monentium, quo rex acie victor pacem civium suum facere possit beneficium, inter quas voces plus se timuisse quam inter signa Lycogenis Meleander dicit; illud putem

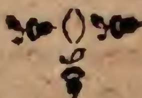
tem monstrare, consiliarios regis non regi magis quam sibi timentes, nunquam cordati alicujus consilii autores, in contraria ac noxia consilia usque dum deflexisse. Qualia certe erant illa, quod regi persuasum enixe cupiebant, divisum esse in duas partes Galliæ regnum, Catholicorum nempe, & eorum qui se pro reformatis haberi velint: si neutri partium ex asse dominaretur, fore ut duabus quod aiunt sellis sit sessurus: infirmiores esse reformatorum partes, quam ut iis se rex addicere debeat: amplectendas ergo serio esse fœderatorum partes: quo facto quicquid autoritatis Guisii apud eos magnis impendiis summisque laboribus quæsierint, totum illud è vestigio in regem derivatum iri: Vnde quin occasus ruinaque gentis Lotharingicæ enascatur, dubium non sit: quæque cætera sunt ejus farinæ. Quæ quibus incommodis damnisque regem totumque adeo regnum afflixerint consilia, res ipsa plus satis docuit. Tabulæ Meleandro exhibitæ, quibus Lycogenes maris & agri Syracusani præfecturam petit, utque Erbessum & Heracleam cum præsidiis habeat in fidei pignus: designāt illa, quæ fœderati anno cIↃ IↃ LXXXV, *post firmatam pacem edicto mensis Iulii, sibi depacisci ausi sunt, securitati suæ, utque dictum est, in fidei pignus; Caballinum scilicet in Burgundia; Leucos, Verodunum, sanctique Desiderii fanum in Mediomatricibus; Durocortorum in Cathalaunis; Augustam Suessionum, arcem civitatemque*

 Bibra-

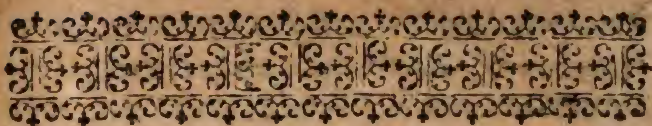
Bibractensem, arcem item Divionensem, & nonnullas insuper in Armorico Gallobelgicoque tractibus urbes; Guisio speciatim Aurelianensem urbem stipulante, quam à fœderatis avellere rex secretis cum Entragio, qui eam urbem fœderatis servabat, consiliis conabatur petitum simul, ut militibus in fœderatorum auxilia conscriptis, rex de suo ducenta scutatorum aureorum millia persolveret; centum insuper scutatorum millia ipsis ad exædificandam Veroduni arcem largiretur; centum etiam & sex scutatorum millia condonaret, quæ ex regiis reditibus in usus suos converterant; satellites singulis & sclopetarios cataphractos ad corporis custodiam concederet, quæ omnia miser ille rex adimplere sustinuit, idque nec gravate in speciem; vel majora si petiissent largiturus. Hæc & his similia qui viderit, nullus mirabitur, quod Barclaius à sene dictum vult, crudelem istam ipsi regi humanitatem fuisse. nec obscura quoque hinc prudentiorum judicia, Regem, quod injuria abs se extortum esset, alia injuria repetiturum. Quod concto ad necessitatem fœderum Meleandro, Lycogenes paucissimis familiarium comitatus, iisque quo fiduciam simularet exermibus, non conscientia sua, sed regis ingenio & suorum studiis superbe securus: illud denotare putem, quod Guisius non pluribus octo è suis comitatus Lutetiam ingressus

gressus regem adierit. qui, perspectis in Guisium civium studiis, sese servatos ipsius adventu acclamantium, & non ultra morandum, sed Dominum (Guisius is erat) Rhemos deducendum, quo in regem Galliæ inauguraretur, identidem ingeminantium; & ipse supplicem matrem suam ad Guisium mittere, (quam superbe contemtimque & ille habuit,) cumque nihil proficeret, clanculum ex urbe regia profugere, quo se instanti ruinæ mortique, quam omnia intentabant, subduceret, fuit coactus. Oratio Anaximandri, libros Boucherii, Bruti Hottomanni Francogalliam, aliosque similes tangit. at posterius illud Lycogenis, quo successionem electioni postponere nititur, libros speciatim, &, quod mirum mirum, privilegio regis munitos, hac de re editos, quæque plura scripta sunt de justo Lotharingicæ gentis ad habendum Galliæ regnum titulo. Infinitum fuerit, percensere omnia & singula, quæ in Lycogenis & Meleandri historia consona sunt iis, quæ in regno Galliæ, stante sacro fœdere, Henrico Regi, non tertio minus quam quarto, sunt oblata: quæ ipsa cum ex Annalium lectione peti possent, omnibus patent ex æquo. Conjecturis locum ullum si relinquimus, & Phorbanti, Harsificoræ, Cornio, & cuivis denique, sua persona assignari possit. sed fuerint ista supervacua, cum contrariis conjecturis, pro im-

mensa illa, quæ undequaque se offert, circumstantiarum varietate, nulla non conjectura de facili elidatur. Majorem de hoc ipso libro discursum instituere foret opus, si, quicquid dicendum occurrit, chartis illinere velimus. Satius ergo, manum de tabula tollere, ne, quod olim in urbem perexiguam, cujus amplißimæ essent portæ, dictum fuit, Darent operam cives, ne tota per illas urbs effugeret; in hunc discursum, si majorem in modum excrescat, quadrare videatur.

TABV-

TABVLA NOMINVM FICTORVM IN ARGENIDE.

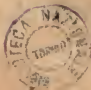
Acegoras. *Ginuillæ Princeps.*
Anaximander. *Pontanus Marchio.*
Aneroestus. *Clemens VIII, Pontifex.*
Antenorius. *Querengus.*
Aquilius. *Imperator,*
Archombrotus. *Princeps regi Franciæ subditus, virtutibus heroicis, summam facientibus spem ornatus.*
Argenis. *Deficiens in Henrico III, Valesiorum stirps. vel etiam alter ab rege locus, eodem tempore à tribus æmulis, Navarra, Alenssonio, & Guisio, callide petitus.*
Arsidas. *Dux Bullonius.*
Arx non eversa. *Londinensis arx.*
Auxilia Meleandro lata. *Literæ, quas anno* MDLIX *ad Franciscum Galliarum regem Philippus Hispaniarum rex dedit.*
Britomandas pater. *Antonius Borbonius pater.*
Britomandes filias. *Antonius Borbonius filius. Henrici IV, pater.*
Cleobulus. *Villaregius.*

Com-

Commindorix. *Allobrogum Dux.*
Dereficus. *Federicus, Comes Palat.*
Dunalbius. *Vbaldinus.*
Erifthenes. *Mainius Calignaci Comes.*
Eurymedes. *Bironii Marefcallus.*
Gelanorus. *Turennii Marchio.*
Gens rudis, & ficum ficum, fcapham fcapham appellare folita. *Helvetii.*
Gobryas. *Harlaus Sanciaci.*
Hiero-Leander. *Hieronymus Aleander.*
Hippophilus. *Hifpaniarum Rex.*
Horti Reginæ Mauritaniæ. *Vigna di Madama in Roma.*
Hyanifbe. *Elizabetha Angliæ Regina.*
Hyperephanii. *Hugenotta,*
Ibburranes. *Barberinus, Urbanus VIII, Papa.*
Liphippus. *Rex Hifpaniarum.*
Lycogenes. *Dux Guifius.*
Lydii conjuges. *Ancræus cum uxore, in Gallia.*
Meleander. *Henricus III.*
Menocritus. *Retii Marefcallus.*
Mergania. *Germania.*
Nicopompus. *Barclaius.*
Oloodemus. *Elbovii Dux.*
Peranhylæus. *Bethlem Gabor.*
Poliarchus. *Perfona eorum, in quos Guifianorum ac Ligæ facra rabies defævit: quales, Henricus IV, Rex Navarræ, & Efparnonii Dux.*
Praxetas. *Domus Albigniaca.*
Procerum primus in aula Hippophili.
Fran-

Franciſcus Gomezius Sanctivallis, Lerma Dux.
Phryges conjuges. *Comes Somerſeti cum uxore, in Angl.*
Purpurati Sacerdotes. *Cardinales, Lerma & Cleſelius,*
Radirobanes. *Hiſpaniarum Rex.*
Regio ab adverſo litore, Siciliæ æmula. *Anglia.*
Selenifla. *Regina mater.*
Sicilia. *Galliæ regnum.*
Timandra. *Iana Albretia, Henrici IV. mater.*
Timonides. *Domus Albigniaca.*
Vſinulca. *Calvinus.*

INDEX

INDEX IN BARCLAII ARGENIDEM.

A.

Annu-

B.

C.

D.

E.

F.

G.

H.

I.

L.

M.

N.

O.

P.

R.

FINIS.

